

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

*Βραβευθέν υπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ ΚΟΡΑΗ 5)

1956

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΥΠΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΛΟΥΪΖΟΥ**

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ

† ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ (ΙΑΤΡΟΥ—ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΟΥ—ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ)
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΓΟΝΑΤΑ (ΠΡΩΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ)
ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ (ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΖΑΠΠΕΙΟΥ ΑΔ/ΛΕΩΣ)
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΕΛΑΝΙΔΟΥ (ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ)

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ παρόντος τεύχους περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῆς Καλλιπόλεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης μὲ συγγραφέα τὸν ἀξιέπαινον καὶ ἀκάματον σεβαστὸν ἐκ Ταϊφουρίου Καλλιπόλεως πρεσβύτην Οἰκονόμον Κωνσταντῖνον Γ. Λουῖζον, ὅστις διῆλθεν ὅλον τὸν μακρὸν του βίον ἐν Θράκῃ καὶ προσέφερον ἀπείρους ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος.

Ὁ Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος Λουῖζος συνεμμερίσθη τοὺς διωγμοὺς καὶ τὸν ἔκπατρισμόν τῶν συμπολιτῶν του καὶ συνεπῶς εἶναι ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως πιστὸς ἀφηγητὴς μὲ φλογερὸν πατριωτισμὸν τῶν συνταρακτικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Εἰς τὴν ἔργασίαν του ταύτην εὐρῆκε πολύτιμον συνεργάτην τὸν υἱόν του κ. Δημήτριον Λουῖζον, δικηγόρον καὶ Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ παρόντος 25ου τόμου πραγματεύεται περὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ τοῦ Νομοῦ αὐτῆς, χάρις εἰς ἐπιμελῶς συλλεγείσας καὶ συναρμολογηθείσας παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδου μελέτας τοῦ ἀειμνήστου Ἰατροῦ—Γερουσιαστοῦ—Βουλευτοῦ Κωνσταντῖνου Κουρτίδου Θρακός, τοῦ πρώην Προϋπουργοῦ κ. Στυλιανοῦ Γονατᾶ, γνώστου τοῦ προσφυγικοῦ πόνου ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ὡς ἐκεῖθεν καταγομένου, εὐγενῶς δὲ προσφεροθέντος καὶ συνεργασθέντος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ζαππείου Ἀδριανουπόλεως κ. Ἀριστοβούλου Χρηστίδου καὶ τοῦ τελευταίου Προέδρου τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως, δικηγόρου, κ. Δημητρίου Μελανίδου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεχίζεται ἡ προγραμματισθεῖσα ἔκδοσις τῆς νεωτέρας ἱστορίας καὶ τῶν τεσσάρων Νομῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὑπολείπεται δὲ πρὸς συμπλήρωσιν ἡ ἱστορία τῆς πόλεως καὶ τοῦ Νομοῦ Σαρανταεκκλησιῶν. Μολονότι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ συλλογὴ τῶν ἀναγκαίων στοιχείων ἐπιδιώκεται μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ εἰς τὸ παρελθὸν ζωηρᾶς φρονίδος, δὲν εὐρίσκει αὐτὴ ἀνταπόκρισιν ἐκ μέρους τῶν δυναμένων νὰ βοηθήσων Σαρανταεκκλησιωτῶν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀπευθύνομεν θερμὴν παράκλησιν πρὸς τοὺς Θράκας Σαρανταεκκλησιῶν καὶ περιφερείας, ἀλλὰ καὶ γενικῶς πρὸς τοὺς

καταγομένους ἐκ πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωριῶν τῆς Ἀνατ. Θράκης, ὅπως φροντίσωσι διὰ τὴν ἀποστολὴν χρησίμων τοπικῶν πρὸς δημοσίευσιν στοιχείων. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται συγγραφικὴ ἱκανότης καὶ ἐπίδοσις, ἀλλὰ μόνον φιλόπνοος προσπάθεια καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα.

᾿Ωσαύτως πρὸς ἔκδοσιν τοῦ 26ου τόμου, ὅστις θὰ ἐκτυπωθῆ σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν 25ον τόμον, ἔχει συγκεντρωθῆ κατάλληλος ὕλη, χάρις εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἀκαταπόνητον ἱστοριοδίφην Μητροπολίτην Κορυθαῖς Καθηγητὴν κ. Εὐλόγιον Κουρίλαν «περὶ Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας μετὰ βιογραφιῶν αὐτῶν», ὡς καὶ «περὶ τῶν Ἀγίων Μαρτύρων τῆς Ἐπαρχίας Ἡρακλείας».

Εἰς τὸν αὐτὸν τόμον ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρξῃ χῶρος, σύμφωνα πρὸς ὅσα προσηγγείλαμεν, θὰ περιληφθῆ ἢ μετὰφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου τοῦ βιβλίου «Σαμοθράκη» τοῦ Ἀρχαιολόγου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Νέας Ὑόρκης δόκτορος Καρόλου Λέμαν, διευθύνοντος τὰς ἐν Σαμοθράκῃ ἀνασκαφὰς τῆς Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς, καθὼς καὶ πίναξ τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ Σαμοθράκης εὐρισκομένων ἀρχαιοτήτων.

Ἐπιπροσέτις τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρον συνηντήθη ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Λέμαν, ὅστις εὐγενῶς εὐηρεοτήθη νὰ μᾶς παράσῃ τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως τῆς περισπουδάστου μελέτης του, συνεφωνήθη δὲ ὅπως ἀριθμὸς ἀνατύπων δωρηθῆ εἰς τὴν Κοινότητα Σαμοθράκης καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μουσείου, ἵνα ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ φιλομούσους καλυφθῶσι σχετικαὶ ἀνάγκαι.

Ἡ μετὰφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀρχαιολόγου κ. Λέμαν, ὀφείλεται εἰς ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Χρήστου Ἀποστολίδου, μέλους τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρον, δι' ὃ καὶ τῷ ἀπευθύνονται εὐχαριστίαι.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῆ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα, δὲν ἐπετεύχθη μόνον ἢ ἔκδοσις τεσσάρων πολυσελίδων σημαντικοῦ περιεχομένου τόμων τῶν «Ἐθνικῶν», ἀλλ' ὅτι παραλλήλως μὲ πολλὴν προσπάθειαν καὶ κόπον κατορθώθη ἢ εὐρυτάτη κυκλοφορία αὐτῶν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἐκ τῶν 2.000 ἀντιτύπων τῶν 23ου καὶ 24ου τόμων διετέθησαν πλείονα τῶν 1.650 τευχῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς παλαιὰς ἐκδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων, παρὰ τὸν διαρρυσάμενον χρόνον, εἶναι πλήρης ἢ ἀποθήκη τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ τῶν νέων ἐκδόσεων ὁλοκληροῦται ὁ διπλοῦς σκοπὸς τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Συγγράμματός μας.

Πρέπει ὡσαύτως νὰ τονισθῆ καὶ κάτι ἀνώτερον τῶν ὡς ἄνω ἐπιτευγμάτων, τὸ ὅτι ἔχει ἐξασφαλισθῆ ὀλικῶς ἢ ἔκδοσις καὶ δύο εἰσέτι τόμων τοῦ 27ου καὶ 28ου ἐφ' ὅσον θὰ συγκεντρωθῆ ἢ κατάλληλος ὕλη περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ὅσον καὶ τῆς νεωτέρας Θράκης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ**

ΥΠΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΛΟΥΪΖΟΥ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1936 ἐλάμβανον τὸ ἐξῆς ἔγγραφον παρὰ τοῦ Θρακι-
κοῦ Κέντρου :

Ἄριθ. πρωτ. $\frac{6160}{133}$

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἀπριλίου 1936

Αἰδεσιμώτατον

Οἰκονόμον Κωνσταντῖνον Λουΐζον

Νέαν Σμύρνην

Αἰδεσιμώτατε,

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τοῦ Διοικητ. Συμβουλίου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τῆς 28ης Ἀπριλίου ἐ. ε. ἐλήφθη ἀπόφασις, ὅπως παραλλήλως πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου προκηρυχθέντα διαγωνισμὸν διὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (1900—1922), διὰ τὸν ὁποῖον ὑπάρχει τὸ ἀθλοθέτημα τοῦ κ. Ι. Λάγια, καταρτισθοῦν ἐπιτροπαὶ κατὰ περιφερείας, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀναλάβουν τὴν συλλογὴν, συναρμολόγησιν καὶ σύνταξιν τῶν ὑπὸ τοῦ διαγωνισμοῦ προβλεπομένων τοπικῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐκάστης περιφερείας. Τοῦτο δέ, διότι μέχρι σήμερον οὐδεὶς ἔλαβε μέρος εἰς τὸν προκηρυχθέντα διαγωνισμὸν καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐκλείψουν καὶ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐνθυμοῦνται ὄρισμένα γεγονότα.

Διὰ τὴν περιφέρειαν Καλλιπόλεως ὤρισεν ὑμᾶς ὡς καὶ τὸν υἱόν σας Δημήτριον Λουΐζον, μέλος τοῦ Συμβουλίου, ὡς καταλληλοτέρους ν' ἀποτελέσουν τὴν ἐπιτροπὴν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δύνασθε νὰ προσλάβητε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἄλλα πρόσωπα τῆς ἐγκρίσεώς σας.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εὐχαρίστως θέλετε ἀναλάβει τὴν Προεδρείαν τῆς Ἐπιτροπῆς Καλλιπόλεως

Διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

ΑΡΓΥΡΙΟΣ ΚΟΡΑΚΑΣ

Λαβὼν τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσω ὅλα τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα διὰ νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα μὲ πραγματικὴν ἀκριβείαν καὶ ἡ ἔξιστόρησις νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισημῶν ἔγγραφων. Εἶχα δὲ ἐλπιδας ὅτι θὰ εὕρισκον τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλλιπόλεως, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ἐκθέσεις ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ αἱ ἐκθέσεις αὗται εἶναι ἔγγραφα ὑψίστης σπουδαιότητος. Τὰ ἀρχεῖα ταῦτα μὲ πολλοὺς κόπους περιεσώθησαν καὶ μετεφέρθησαν ἐνταῦθα, ἀποτελούμενα δὲ ἀπὸ 30 διαφόρους κώδικας ἐτοποθετήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Μικτοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπαρχίας ἐντὸς μεγάλου ἑρμαρίου κατασκευασθέντος ἐπὶ τούτῳ δι' ἐξόδων τοῦ Μ. Σ., τὸ ὁποῖον ἑρμάριον εὕρισκετο ἐντὸς τῶν γραφείων τῆς Ἀνταλλαγῆς ὅπου καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Μ. Σ. Δυστυχῶς ἐκ τῶν 30 τούτων κωδίκων μόνον ἑπτὰ ἀνευρέθησαν καὶ ἐκ τούτων πάλιν μόνον τρεῖς ἐχρησίμευσαν διὰ τὸ ἔργον. Οἱ λοιποὶ 23 κώδικες ἀπωλέσθησαν, διότι οἱ ἐν τῇ Ἀνταλλαγῇ ἔχοντες ἀνάγκην τοῦ ἑρμαρίου, παρεβίασαν τὸ κλεῖθρον, ἐπέταξαν τῆδε κακίσει τὸ περιεχόμενον, οὕτινος τὴν μεγάλην ἱστορικὴν ἀξίαν ἠγνόησαν, καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸ ἑρμάριον. Τὰ σχόλια περιττά. Τὰ γενόμενα διαβήματα τόσον παρ' ἐμοῦ, ὅσον καὶ παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδου ἀπέβησαν ἄκαρπα. Καὶ τότε τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ; Νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ ἔργον; Ὁχι. Ἀπεφάσισα νὰ χρησιμοποιήσω μὲν ἐν μέρει τοὺς ἀνευρεθέντας κώδικας, νὰ κάμω δὲ καὶ ἀνασκαφὰς εἰς τὴν μνήμην μου διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ ὅσα ἠδυνάμην γεγονότα καὶ νὰ περισυλλέξω ὅσας πληροφορίας δυνηθῶ ἐκ τῶν δυναμένων νὰ μοὶ παράσχωσι τοιαύτας. Δὲν θὰ κάμω κριτικὴν, ἀλλὰ θὰ ἐκθέσω ἀκριβῶς ὅσα μὲ τὰ μάτια μου εἶδα, ὅσα μὲ τὰ αὐτιά μου ἤκουσα καὶ θὰ ἀφηγηθῶ τὰ γεγονότα ὅπως τὰ ἔζησα, ὅπως τὰ εἶδα καὶ τὰ ἀντελήφθην καὶ παρὰ ἀξιοπίστων προσώπων ἐπληροφορήθην. Βεβαίῳ δὲ ὅτι παρῆσθην μάρτυς ἀπεριγρόπτων σκηνῶν φρίκης καὶ ἀπογνώσεως.

Ἀναγνωρίζω ὅτι τὸ ἔργον εἶνε ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου, ἀλλὰ καὶ ἐσκέφθην ὅτι εἶνε ἀνάγκη ἡμεῖς αἱ ζῶσαι πηγαὶ τῶν γεγονότων, ἐν ὅσῳ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ζωὴν, νὰ σώσωμεν αὐτὰ ἐκ τῆς λήθης καὶ νὰ τὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μας.

Ἀποφασίσας νὰ γράψω τὸ λιτόν μου τοῦτο ἔργον δὲν ἐφιλοδόχησα δάφνας συγγραφέως, ἀλλ' ἀπέβλεψα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως καὶ διὰ νὰ δώσω εἰς ἄλλους καλυτέρους ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶσι καλύτερα μὲ τοιαῦτα σπουδαῖα ζητήματα καὶ διὰ τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγινωστῶν μου. Εἰς τὸ ἔργον μου ἐπιμένω εἰς τινὰς λεπτομερείας, διότι φρονῶ ὅτι εἶνε δύσκολον νὰ παραμερίσῃ κανεὶς τὰς λεπτομερείας διὰ νὰ μὴ συγκρατήσῃ παρὰ μόνον τὰ οὐσιώδη.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Ἡ ἐπαρχία Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, τῆς ὁποίας τὰ σπουδαιότερα γεγονότα θὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, περιελάμβανεν ὀλόκληρον τὴν λεγομένην Θρακικὴν Χερσόνησον ἢ Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως.

Ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος ἔχει τὴν ρίζαν τῆς κατὰ τὴν ἐσχατιὰν τῆς Θράκης ἔχουσα Β. Α. τὴν Προποντίδα, Ν. Α. τὸν Ἑλλησπόντον καὶ Β. Δ. τὸν Μέλανα κόλπον (νῦν κόλπον τοῦ Σάρρου ἢ Ξηροῦ). Ἀμέσως μετὰ τὴν ρίζαν τῆς βαίνει ἡ Χερσόνησος φθίνουσα εἰς εὖρος, σχηματιζομένου τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Πλαγιαρίου ἢ Μπουλαῖρ, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει τὴν 2 1/2 περίπου μιλλίων μεγίστην του στενότητα ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ μέχρι τῆς Προποντίδος. Ὁ λαιμὸς οὗτος ὑπῆρξε πάντοτε βαρυσήμαντος ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τούτου τὸ λεγόμενον «Μακρὸν τεῖχος», τὸ ὁποῖον ἀπεμόνωνε τὴν Χερσόνησον ἀπὸ τὴν Ἡπειρον, κατὰ δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854), κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1887, κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912) καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ἀπετέλει τὴν βásiμον ὀχυρωματικὴν γραμμὴν. Νοτίως τοῦ λαιμοῦ τούτου τὰ εὖρη τῆς Χερσονήσου ποικίλλουν. Τὸ μέγιστον εὖρος τῆς ἐξ 11 1/2 μιλλίων εὐρίσκεται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σούβλα ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ καὶ τῆς Σησιάδος ἄκρας ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ ΧΩΡΙΩΝ ΜΑΔΥΤΟΥ ΚΑΙ ΚΡΙΘΙΑΣ

Εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, ἐπὶ ὠραίας τοποθεσίας, ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου, κεῖται ἡ Καλλιπολις τουρκιστὶ Γκελλίμπολου.

Ἡ θέσις τῆς ἦτο ἐπίκαιρος, διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ βραδύτερον ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐξελίχθη εἰς ἀξιόλογον σταθμὸν ἐμπορίου καὶ εἰς κέντρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ σημασία τῆς ὅμως ὡς ἐμπορικοῦ κέντρου μετὰ τὴν ἀνταλλα-

γὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν τοῦ 1922 ἐξέλιπε τελείως κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Καὶ ἡ ἄλλοτε κοινοτικῶς, κοινωνικῶς καὶ ἐμπορικῶς ἀνθοῦσα πόλις σήμερον εἶναι ἓνα ἀπέραντον τουρκικὸν χωρίον, χωρὶς καμμίαν κίνησιν.

ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΣ

Ἡ Καλλιπόλις ἦτο ἔδρα τῆς ὁμωνύμου Διοικήσεως (Σαντζάκ), ἡ ὁποία περιελάμβανε πέντε ὑποδιοικήσεις (Καζάδες): Καλλιπόλεως, Μαδύτου, Κεσσάνης, Περιστάσεως, Μυριοφύτου. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Διοικήσεως (Σαντζάκ) ἦτο ὁ Μουτεσαρίφης. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ὑποδιοικήσεως (Καζά) ὁ Καϊμακάμης. Ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος, περιελάμβανε δύο Ὑποδιοικήσεις: Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου. Ἡ Ὑποδιοίκησις Καλλιπόλεως περιελάμβανε τὴν Καλλιπόλιν καὶ ὀκτῶ χωρία Ἑλληνικά: Καβακλή, Γαλατᾶ, Βαΐριον, Νεοχώριον, Ταϊφύριον, Περγάζιον, Ἀγγελοχώριον, Πλαγιάριον.

Ἡ Ὑποδιοίκησις Μαδύτου τὴν Μάδυτον τὴν Κριθίαν καὶ πολλὰ μικρὰ χωρία τουρκικά.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἀνήρχετο τὸ 1914 εἰς 45.000 ἐν συνόλῳ. Ἐκ τούτων 27.000 ἦσαν Ἑλληνες, 15.000 Τούρκοι, 2.000 Ἑβραῖοι καὶ 1.000 Ἀρμένιοι. Οὕτως ὑπερτέρει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον τοῦ Τουρκικοῦ κατὰ 12 χιλιάδας.

Ἡ πόλις τῆς Καλλιπόλεως εἶχε κατοίκους ἐν ὄλῳ 14.000. Ἐκ τούτων Τούρκοι 7.500, Ἑλληνες 3.500, Ἑβραῖοι 2.000 καὶ Ἀρμένιοι 1.000.

Τὰ ὀκτῶ περίχωρα τῆς Καλλιπόλεως, ὅλα Ἑλληνικά εἶχον κατοίκους ἐν ὄλῳ 11.500. Ἡ Μάδυτος εἶχεν 8.500 κατοίκους, ὅλους Ἑλληνας. Ἡ Κριθία 3.500 κατοίκους ἐπίσης Ἑλληνας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐπίσκοποι—Μητροπολίται Καλλιπόλεως. — Ἡ Καλλιπόλις ἦτο μέχρι τοῦ 1901 ἔδρα Ἐπισκόπου ὑπαγομένου εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας. Τῷ 1897 Ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως ἐξελέγη ὁ τέως Εἰρηνοπόλεως χωροεπίσκοπος τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείας, καὶ ἐκ Χίου καταγόμενος Ἱερώνυμος Γοργίας, (ἀποθανὼν τὸ 1932 ὡς Μητροπολίτης Χίου) διαδεχθεὶς τὸν εἰς Μητροπολίτην Γρεβενῶν προαχθέντα Δωρόθεον Μασμῆλην (ἔστις ἀπέθανεν ἐν Λονδίῳ ὡς Μητροπολίτης Προύσης καὶ Τοποτηρητὴς τοῦ Οἴκουμενικοῦ θρόνου). Ὁ Ἐπίσκοπος Ἱερώνυμος διενεργήσας ἀναφορὰν τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὸ

1901 εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπὶ τῆς δευτέρας Πατριαρχείας Ἰωακείμ τοῦ Γ' ἐπέτυχε, συναινοῦντος καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἱερωνύμου, θεοῦ τοῦ Ἐπισκόπου Καλλιπόλεως, τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ Ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν. Ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως προσηγορεύετο «Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου», ἦτο ὀγδοηκοστὸς τὴν τάξιν καὶ ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ Ὑπερτίμου.

Ἰωακείμ.—Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως ὑπῆρξεν ὁ Ἰωακείμ, ἐκ τῆς μεγάλης καὶ ἐγκρίτου αἰκογενείας τῶν Βουλγαριδῶν, ἀρχιερεὺς ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του καὶ ἀνθρώπος ἅγιος, ὡς ἤκουσα ἀπὸ τοὺς γεροντωτέρους Καλλιπόλεως. Ὁ Ἰωακείμ ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν του μέχρι τοῦ 1836, ὅποτε καὶ ἀπέθανεν ἐν Βαΐρῳ καὶ ἐτάφη ἐν τῷ αὐτόθι μονυδρίῳ τοῦ Ἁγίου Χαλαλάμπους.

Γρηγόριος Πούμπουρας (1836—1881).—Ἐξ ἄνδρου καταγόμενος προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Καλλιπόλεως τὸ 1836 καὶ ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν μέχρι τὸ 1881, ὅποτε ἔνεκα γήρατος, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου, παρητήθη καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του Ἄνδρον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν⁽¹⁾.

Ἀβέρκιος (1881—1891).—Τὸν παραιτηθέντα Γρηγόριον Πούμπουραν διεδέχθη τὸ 1881 ὁ τέως ἐπίσκοπος Εἰρηνοπούλεως Ἀβέρκιος, ὅστις, ἐπειδὴ ἐγνώριζε νὰ καλλιεργῇ ἀρίστας σχέσεις μὲ τοὺς κρατούντας κατάρθωνε δι' αὐτῶν νὰ ὠφελῆ παντοιοτρόπως τοὺς χριστιανούς. Καὶ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ποιμαντορίας του ἀπῆντησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὸ ἔργον του, διότι ἡ μερὶς τοῦ παραιτηθέντος Γρηγορίου ἀντέδρα καὶ δὲν ἤθελε νὰ πλησιάσῃ τὸν νέον ἐπίσκοπον. Ἀργότερον ὁμως διὰ τῆς καλῆς του συμπεριφορᾶς προσείλ-

(1) Ὁ Γρηγόριος Πούμπουρας ὑπῆρξε θεῖος τῶν ἰατρῶν Ἰωάννου Πούμπουρα καὶ Γεωργίου Μεγαρέως. Ἀμφότεροι οὗτοι ἐξήσκησαν τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἐν Καλλιπόλει ἐργασθέντες ὡς ἔφοροι τῶν σχολείων τῆς Κοινότητος καὶ μεγάλως συντελέσαντες εἰς τὴν πρόοδον τοῦ τόπου ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως, τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτῆς χωρίων, καίτοι ὁ πρῶτος ἐστερήθη τοῦ φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὁ Ἰωάννης Πούμπουρας μάλιστα, ὡς Πρόξενος τῆς Ρωσσίας, πολὺ ἐπροστάτευσε τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀδίκως καταδιωκομένους χριστιανούς, οἵτινες εὕρισκον ἄσυλον εἰς τὸν πατριαρχικὸν καὶ φιλόξενον οἶκον του. Ἀπέθανεν 100 ἐτῶν περίπου εἰς Μυτιλήνην.

κυσεν ὄλους τοὺς παράγοντας Καλλιπόλεως καὶ περιχώρων εἰς συνεργασίαν μετ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Μουτσεσαρίφης Καλλιπόλεως ἦτο ὁ πολὺς Νουρῆ πασᾶς, ἄνθρωπος προοδευτικώτατος καὶ ἐραστῆς τῶν καλῶν, ὅστις καὶ ἵδρυσεν ἐν Καλλιπόλει ἡμιγυμνάσιον (Ἰδαδιέ) ἐνῶ μέχρι τοῦδε ὑπῆρχε μόνον Σχολαρχεῖον (ρουστιέ). Τῇ φιλοτίμῳ συνεργασίᾳ τοῦ Νουρῆ πασᾶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀβέρκιος ἔδωκεν ὦθησιν εἰς τὰ γράμματα καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν του. Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας του ἰδρύθη τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον (σχολαρχεῖον) ἐν Καλλιπόλει. Ἐπίσης ἰδρύθησαν καὶ σχολικὰ κτίρια ἐν Πλαγιαρίῳ, Νεοχωρίῳ, Περγαζίῳ, Ταΐφυρίῳ, Καβακκῆ καὶ Γαλατᾶ. Μετὰ δεκαετῆ ποιμαντορίαν μετετέθη ἄκων τὸ 1891 εἰς τὴν Μητρόπολιν Μογλενῶν (Φλωρίνης), ὅπου ὅμως μετὰ τινα καιρὸν ἔπαθεν ἐγκεφαλικὴν συμφορῆσιν. Ἐπανελθὼν εἰς Καλλιπόλιν ὡς πρώην Μογλενῶν ἰδιώτευεν. Ἀπέθανεν ἐν Καλλιπόλει.

Φώτιος Βουγιούνας (1891)—Ἐγεννήθη ἐν Δαρδανελλίῳ, ἐσπούδασε τὴν Θεολογίαν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὁπόθεν ἀποφοιτήσας διωρίσθη καθηγητῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ἐπὶ ἔτη ἐδίδαξεν. Ἐξελέγη ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως διαδεχθεὶς τὸ 1891 τὸν μετατεθέντα εἰς Μογλενὰ Ἀβέρκιον. Νέος σεμνός, μειλίχιος, εὐγενέστατος, καταδεκτικώτατος, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν εἴλκυσε τὴν ἀγάπην τῆς ἐπαρχίας. Δυστυχῶς μετὰ ἔννεάμηνον ποιμαντορίαν ἀπέθανεν ἐξ ὀξείας περιτονίτιδος. Ἐκλαυσαν τὸν καλὸν δεσπότην ὀλόκληρος ἡ ἐπαρχία καὶ τὰ Δαρδανέλλια.

Δωρόθεος Μαμμέλης (1891—1897).—Τὸν Φώτιον ἀποθανόντα διεδέχθη τὸ 1891 ὁ Δωρόθεος Μαμμέλης. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν τῇ Σιγῇ τῆς Προύσης. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης ἀποφοίτησιν του διωρίσθη Πρωτοσύγκελος τῆς Μητροπόλεως Χαλκηδόνος, ὁπόθεν προήχθη εἰς ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐποίμανεν ἐπὶ ἕξι περίπου ἔτη λίαν ἐπιτυχῶς δώσας νέαν ὦθησιν εἰς τὰ γράμματα, διπλασιάσας σχεδὸν τοὺς διδασκάλους τῶν χωρίων. Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας του προσετέθη καὶ δευτέρα ὄροφῆ ἐπὶ τοῦ κτιρίου τοῦ σχολαρχείου Καλλιπόλεως καὶ ἠνώθη τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὸ σχολαρχεῖον εἰς μίαν ἐπτατάξιον Ἀστικὴν σχολὴν ὑπὸ μίαν διεύθυνσιν. Ἐν γένει ἡ πολιτεία καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Δωροθέου ἐξετιμήθη μεγάλως, διὰ τοῦτο καὶ μεγάλη θλίψις κατέλαβεν ὀλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν, ὅτε παρὰ τὴν θέλησιν του μετετέθη τὸ 1897 εἰς τὴν Μητρόπολιν Γρεβενῶν, ὁπόθεν μετετέθη εἰς τὴν τῆς Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Μητρόπολιν Προύσης.

Ἀποθανόντος τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε' ἐξελέγη Τοπο-

τηρητής τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κατὰ τὰ κρίσιμα ἔτη τῆς ἀνακω-
χῆς. Μετέβη εἰς τὸ Λονδῖνον διὰ νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν δικαίων
τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Ἔθνους, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν. Ὁ νεκρὸς
τοῦ διεκομίσθη καὶ ἐτάφη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἱερώνυμος Γοργίας (1897—1909).—Τὸν Δωρόθεον μετατεθέντα
εἰς Γρεβενὰ διεδέχθη τὸ 1897 ὁ τέως Εἰρηνοπόλεως βοηθὸς ἐπίσκο-
πος τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας. Οὗτος ἐτύγχανεν ἐκ τῶν διακε-
κριμένων ἐκείνων Ἱεραρχῶν, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο ὄλως ἀθορύβως,
ἀλλ' ἔθνοπρεπῶς.

Εἰς τὸν δραστήριον τοῦτον ποιμενάρχην ὀφείλεται ἡ ἐκ βάθρων
ἀνέγερσις τοῦ περικαλλοῦς Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου διὰ τὸ ὅποιον
ἔδαπανήθησαν περὶ τὰς 1500 χρυσαὶ λίραι Τουρκίας. Διὰ τὴν ἀνέ-
γερσιν τοῦ Παρθεναγωγείου προσέφερον γενναῖα ποσὰ πάντες σχε-
δὸν οἱ Καλλιπολίται οὐχὶ μόνον οἱ ἐν Καλλιπόλει, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ
ξένῃ, εἰς τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ἔκκλησιν ὁ Μ. Ἱερώνυμος. Οἱ ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ ἐμπορευόμενοι ἀδελφοὶ Μητσοὶ διενήργησαν ἐκεῖ ἔβρανον
μεταξὺ τῶν Καλλιπολιτῶν καὶ ἔστειλαν σπουδαῖα ποσὰ. Ἐπίσης ὁ
ἐν Κέρτεξ ἀείμνηστος Μηνᾶς Μέγαλος καὶ ὁ ἐν Ἀφρικῇ Μηνᾶς Ἀ-
ναγνωσταρᾶς. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐπίσης συνέβη ἡ μεγάλη πυρ-
καϊὰ τοῦ λιμένος καὶ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἅπαντα τὰ
ἐκεῖ κείμενα διάφορα προσοδοφόρα κτήματα τῆς Κοινότητος Καλλι-
πόλεως 17 ἐν ὄλῳ. Πάντα ταῦτα ἀνοικοδομήθησαν ἐκ βάθρων τῇ
δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ φιλοπροόδου Μητροπολίτου Ἱερωνύμου. Ἐπὶ
τῶν ἡμερῶν του ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἡ ὠραία καὶ μεγάλη ἔκκλησις
τοῦ χωρίου Γαλατᾶ.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐγένετο καὶ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγμα-
τος ἐν Τουρκίᾳ, ἡ ὁποία ἔπλησε χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τὰς μειο-
νότητας, αἵτινες ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἀπέκτων σχετικὴν ἐλευθερίαν καὶ
θὰ εὑρίσκον πάντοτε τὸ δίκαιόν των. Πλάνη οἰκτρά. Ὁ Μ. Ἱερώνυ-
μος δὲν ἐνεθουσιάσθη καὶ προέβλεψεν οὐχὶ ἐλευθερίαν ἀλλὰ πιέσεις
τῶν μειονοτήτων. Εἶναι ἐπίσης ἱστορικῶς γνωστὸν ὅτι ὁ Πατριάρχης
Ἰωακεῖμ ὁ Γ' δὲν ἐνέκρινε τὴν τοῦ Συντάγματος μεταπολίτευσιν. Ὁ
Μητροπολίτης Ἱερώνυμος μετετέθη τῇ αἰτήσει του τὸ 1909 εἰς τὴν
πατρίδα του Χίον, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1932.

Πανάρετος Πετρίδης (1909—1910).—Γὸν Ἱερώνυμον διεδέχθη τὸ
1909 ὁ τέως Ἐλευθερουπόλεως Πανάρετος Ὁ ἀτυχῆς οὗτος Μητρο-
πολίτης μόνον ἐν ἔτος σχεδὸν ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν, δὲν κατάρ-

θωσεν ὅμως νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην αὐτῆς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐπαρχία ἐζήτησε δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτόν. Μετετέθη τὸ 1910 εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἑλίουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰμβρον ὅπου καὶ ἀπεβίωσε.

Καλλίνικος Γεωργιάδης (1910—1912).—Ἐκ Δαρδανελλίων καταγόμενος μετὰ τὴν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἀποφοίτησίν του μετέβη εἰς Εὐρώπην δι' εὐρυτέρας σπουδᾶς, ὁπόθεν ἐπανελθὼν προσελήφθη ὡς Πρωτοσύγκελος εἰς τὴν Μητρόπολιν Δέρκων παρὰ τῷ θείῳ του Καλλινίκῳ καὶ ἐκεῖθεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγκελος τῶν Πατριαρχείων ἐπὶ Ἰωακείμ τοῦ Γ'. Προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Καλλιπόλεως (1910), τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνησεν ἐπὶ δύο περίπου ἔτη. Ἦτο εὐρείας μαθήσεως καὶ πολὺ θετικὸς ἄνθρωπος καὶ τὰ κηρύγματά του ἔκαμνον μεγάλην αἴσθησιν. Ἀσθενήσας ἀπεβίωσεν ἐν Καλλιπόλει τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1912 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ.

Κωνσταντῖνος Κοϊδάκης (1912—1922).—Ἐγεννήθη ἐν Ἀγ(α) Παρασκευῇ τῆς ἐπαρχίας Κρήνης. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης. Διωρίσθη καθηγητῆς καὶ ἐφημέριος ἐν Χαλκηδόνι. Προήχθη εἰς βοηθὸν ἐπίσκοπον τοῦ Μ. Χαλκηδόνης Γερμανοῦ (τοῦ κατόπιν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου) ὑπὸ τὸν τίτλον Δαφνουσίας, ὅπου πιστῶς ὑπηρέτησε κηρύττων τακτικῶς τὸν θεῖον λόγον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλινίκου ἐξελέγη Μητροπολίτης Καλλιπόλεως τὸν Μάϊον τοῦ 1912.

Καίτοι εἶχε μεγάλην διάθεσιν νὰ ἐργασθῇ διὰ τὸ καλὸν τῆς ἐπαρχίας, ἐν τούτοις τὸν ἐπρόλαβον τὰ γεγονότα. Τὸν Ἰούλιον συνέβη ὁ μεγάλος καὶ καταστρεπτικὸς σεισμὸς, περὶ οὗ κατωτέρω, ὅστις κατέστρεψε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπαρχίας του κατακρημνίσας ἐκκλησίας, σχολεῖα, οἰκίας. Κατέβαλεν ἀπείρους κόπους διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐκ τοῦ σειμοῦ μεγάλας καταστροφάς, ἐνεργῶν καὶ γράφων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκηρύχθη ὁ πρῶτος Βαλκανικὸς πόλεμος, τὸν ὅποιον ἠκολούθησεν ὁ δεύτερος τοιοῦτος. Μόλις καὶ οὗτος ἐτελείωσεν ἤρχισαν αἱ παντοειδεῖς πιέσεις καὶ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν τῷ 1914.

Αἱ πιέσεις αἱ οἰκονομικαὶ κατὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χωρῶν ἐμετριάζοντο διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μητροπολίτου. Ἐπηκολούθησεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὁπότε ἄλλα φοβερώτερα δεινὰ ἐνέσκηψαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τελευταῖον, τὸ κορύφωμα τῶν δεινῶν, ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν χριστιανῶν κατοίκων ἐξ ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Περὶ ὅλων τούτων θὰ γίνῃ εὐρὺς λόγος κατωτέρω. Ὁ Μητροπολίτης

συνεμερίσθη εἰς τὰ δεινὰ καὶ τὰς πικρίας τὴν τύχην τῶν χριστιανῶν, μεταβὰς μετ' αὐτῶν εἰς Ραιδεστόν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ παρηγορίαν τοῦ δεινοπαθοῦντος ποιμνίου του καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Κων/πολιν ὡς συνοδικός. Ἐπανελθὼν τὸ 1919 εἰς Καλλιπολιν κατὰ τὴν παλινόστησιν κατέβαλεν ἀτρύτους κόπους διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ στέγασιν τῶν παλινοστησάντων προσφύγων. Εὐρέθη κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν καὶ τόσῃν χαρὰν ἐδοκίμασεν ὥστε ἐλησμόνησεν, ὡς ἔλεγεν, ὅσας πικρίας ἐδοκίμασε κατὰ τὰ ταραχώδη ἔτη. Δυστυχῶς ἡ χαρὰ του ὀλίγον χρόνον διήρκεσεν διότι μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπαρχίαν του. Ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξελέγη Μητροπολίτης Πλωμαρίου ὁπόθεν προήχθη εἰς Μητροπολίτην Κίτρους ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

ΝΑΟΙ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Εὐλαβεῖς καὶ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ οἱ Καλλιπολίται εἶχον λαμπροὺς καὶ εὐρυχώρους ναοὺς, τοὺς ὁποίους ἀνήγειραν μὲ τὸν ὀβολόν των καὶ τοὺς συνετήρουν εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

Τὰ ἀναθήματα ἄπειρα καὶ μεγίστης ἀξίας, αἱ εἰκόνες ὠραιόταται.

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ὁ μεγαλύτερος Ναὸς ὁ καὶ Μητροπολιτικός καλούμενος. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, μὲ ἕνα θαυμάσιον τέμπλον ἐκ ξύλου καρυᾶς ἔργον μεγάλης τέχνης, ἔχον παραστάσεις καὶ σκηνὰς εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης, ἐκατέρωθεν καὶ ὑπεράνω τῆς ὠραίας πύλης τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου.

Οἱ Ναοὶ οὗτοι περικαλλεῖς, ἐκόσμου τὴν ἐπάνω Ἑλληνικὴν συνοικίαν καὶ ἡ Παναγία, ἄλλο θαῦμα, τὴν κάτω συνοικίαν. Καὶ ὅμως εἰς μίαν καὶ μόνον νύκτα ἐνεπρήσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ τρεῖς Ναοὶ καὶ τὰ δύο σχολεῖα τῆς ἐπάνω συνοικίας καὶ τὰ 4/5 ταύτης. Καὶ ὁ κληρὸς τῆς Καλλιπόλεως εὐλαβῆς καὶ εὐσεβῆς ἐχρησίμευεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς πιστοὺς. Καὶ οἱ ψάλται τῶν Ναῶν καλλιφωνάτοιοι μὲ χοροὺς ἀπὸ κανονάρχας τοὺς ὁποίους αὐτοὶ κατήρτιζον καὶ ἐξετέλουν τοὺς ὕμνους εἰς γνησίαν Βυζαντινὴν μουσικὴν.

Ἐσέβοντο καὶ ἐτήρουν τὰς παραδόσεις σὰν κάτι ἱερὸν οἱ κάτοικοι τῆς Καλλιπόλεως.

Νομίζει κανεὶς ὅτι μὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀλησμονήτου Πατρίδος, ἐχάσαμεν καὶ τὰς παραδόσεις αὐτὰς τὰς ἱεράς. Ὅλα νομίζει κανεὶς

ὅτι ἐγίνοντο σεμνά καὶ κατὰ τάξιν ἐκεῖ εἰς τὴν Πατρίδα, τὴν γλυκεῖαν Καλλιπόλιν.

Ἐκεῖνο πού ἦτο συγκινητικὸν ἦτο ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι ἐνίσχουν τὰ σχολεῖα. Ὅλα τὰ περισσεύματα ἐδίδοντο πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ἐκκλησίαι καὶ σχολεῖα συνειργάζοντο διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ τέλειον.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΙ

Δὲν ἠνείχοντο οἱ Καλλιπολίται νὰ ὑπάρχουν πτωχοί, χήραι, ὄρφανὰ ἀπροστάτευτοι.

Ἰδρυσαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὴν Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα ὁ «Ἅγιος Παντελεήμων», τὴν ὁποίαν ὅλοι συνέτρεχον, διὰ νὰ συντρέχη καὶ ἐκείνη τοὺς ἀπόρους.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐβοήθει τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας, ἐσπούδαζεν εἰς Γυμνάσια ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρνη ἀποφοίτους τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς Καλλιπόλεως, οἱ ὅποιοι διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἦθος των.

Πόροι τῆς Ἀδελφότητος αἱ πλούσιαι συνδρομαὶ τῶν μελῶν, τὰ δέρματα τῶν πασχαλινῶν ἀμνῶν, τὰ ὅποια ἐφιλοτιμοῦντο ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ προσφέρουν εἰς τὸ «Φιλόπτωχον», ὅπως ἀπεκάλουν τὴν Ἀδελφότητα.

Σπουδαῖος τρόπος συλλογῆς ἐράνων καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἦτο καὶ τὸ κουτί. Ἐν μικρὸν κιβώτιον, τὸ ὅποιον περιῆγον κατὰ Κυριακὴν ἢ ἑορτὴν τὸ ἀπόγευμα εἰς ὄλα τὰ Ἑλληνικὰ κέντρα δύο νέοι, μέλη τῆς Ἀδελφότητος. Μὲ πόσῃ προθυμίᾳ ὅλοι ἔρριπτον τὸν ὀβολὸν των διὰ τὴν Ἀδελφότητα, ἢ ὅποια ἔκαμνε θαύματα!

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Ἡ Καλλιπόλις ἦτο ἕδρα Μητροπόλεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας ὑπήγετο ἡ Καλλιπόλις, τὰ ὅκτῳ πέριξ ταύτης χωρία, ἡ Μάδυτος καὶ ἡ Κριθία.

Ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως, διθύθυνε κατὰ τρόπον ἄριστον τὴν ἀνθοῦσαν Κοινότητα Καλλιπόλεως, ἢ ὅποια περιελάμβανε δύο συνοικίας, τὴν ἐπάνω καὶ τὴν κάτω. Ἡ ἐπάνω ἦτο ἐπὶ τοῦ λόφου περιλαμβάνουσα τρεῖς ἑνορίας, αἱ ὅποια ἐλάμβανον τὸ ὄνομα τοῦ Ναοῦ. Ἐνορία Ἁγίου Γεωργίου (Μητροπολιτικὸς Ναός), Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἡ κάτω συνοικία τοῦ Μπαλοῦκ Παζαρίου ἢ Μανιαζίου ἦτο εἰς τὴν παραλίαν Ἡ Κοινότης Καλλιπόλεως ἦτο μία ἐκ τῶν καλύτερα ὀργανωμένων ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων μὲ πλῆθος ἀκινήτων (δωρεαὶ Καλλιπολιτῶν), τὰ ὅποια ἐξυπηρετοῦν τὰ σχολεῖα τῆς.

Δημοκρατικώτατα ὀργανωμένη καὶ διαρθρωμένη ἡ Κοινότης Καλλιπόλεως ἠὺτοδιοικεῖτο κατὰ τρόπον ζηλευτόν.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πάντων ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μητροπολίτης, ὁ Δεσπότης, μὲ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν, τὴν Δημογεροντίαν καὶ τὴν Ἐφορίαν.

Καὶ τὰ δύο σώματα ἐξελέγοντο ἐμμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κάθε συνοικία καὶ ἦσαν τέσσαρες αἱ συνοικίαι τῆς πόλεως, ἐξέλεγεν ἀπὸ δέκα ἐκλέκτορας. Οἱ 40 ἐκλέκτορες (ἐνοριακοὶ ἀντιπρόσωποι) ἀπετέλουν τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ τρόπον τινὰ τὴν Βουλὴν τῆς Κοινοτήτος ἐπὶ μίαν τριετίαν. Οὗτοι ἐκαλοῦντο ἐκτάκτως ὡσάκις ὑπῆρχεν ἀπόλυτος ἀνάγκη ἢ σπουδαῖον καὶ σοβαρὸν ζήτημα τῆς Κοινοτήτος. Εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ καὶ πᾶς κοινοτικὸς ὑπάλλληλος θεωρῶν ἑαυτὸν ἀδικηθέντα ὑπὸ τῆς Ἐφοροδημογεροντίας. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις συνερχομένη ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου ἐξέλεγε τὴν Ἐφοροδημογεροντίαν, τὴν Κυβέρνησιν τοῦ τόπου, ἦτοι ὀκτώ (8) Δημογέροντας καὶ τέσσαρας (4) Ἐφόρους. Ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο κατὰ τριετίαν.

Ὁ Δεσπότης καὶ ἡ Δημογεροντία ἐφρόντιζον δι' ὄλα τὰ ζητήματα τοῦ τόπου μὲ στοργὴν, ζῆλον, φρόνησιν καὶ αὐταπάρνησιν πολὺ ἐπαινετά. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Νέστορές μας, εἰς τῶν ὁποίων τὰς ἀποφάσεις πάντες ὑπήκουον. Ὁ Δεσπότης καὶ οἱ Ἐφοροὶ ἐφρόντιζον διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐφημίζοντο τὰ σχολεῖα τῆς Καλλιπόλεως, διὰ τὸ ἄριστον διδακτικὸν προσωπικὸν των, τὸ ὁποῖον ἐφρόντιζον πάντοτε νὰ ἐπιλέγουν οἱ Ἐφοροὶ ἐκ τῶν καλυτέρων διδασκάλων καὶ φιλολόγων.

Ὁκτατάξιον Ἀστικὴν Σχολὴν ἀρρένων μὲ ἑπτὰ διδασκάλους εἰς ὦραῖον καὶ ἄνετον οἶκημα, ἑπτατάξιον Παρθεναγωγεῖον μὲ ἕξ διδασκαλίσσας εἰς ὦραιότατον κτίριον, τὸ ὁποῖον ἀνήγειραν οἱ Καλλιπολιταὶ μὲ τὸν ὀβολὸν των καὶ οἱ ἐν τῇ ξένη συμπολιταὶ ἡμῶν, εἶχεν ἡ ἐπάνω συνοικία.

Τετρατάξιον δημοτικὴν σχολὴν εἶχεν ἡ κάτω συνοικία τοῦ Μπαλοῦκ Παζαρίου, ἄριστα ὀργανωμένην. Οἱ ἐκ τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς ἀποφοιτῶντες μαθηταὶ κατηρτίζοντο καλῶς εἰς τὰ Θρησκευτικά, Ἑλληνικά, Μαθηματικά, Ἱστορίαν, Γαλλικά καὶ Ἐμπορικά. Ἐχειρίζοντο τὴν γλῶσσαν ἄριστα ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀνορθογραφίας.

Διὰ νὰ ἐξαρθῇ τὸ πόσον καλὰ κατηρτίζοντο οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Καλλιπόλεως ἀναφέρομεν τοῦτο, ὅτι ἀπόφοιτοὶ τῆς

ὀκταταξίου Σχολῆς ἀρρένων εἰσῆρχοντο ἐπιτυχῶς πάντοτε εἰς τὴν δευτέραν Γυμνασίου τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς τοῦ Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ φάρου καὶ φυτωρίου διδασκάλων τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ἐκαμάρωσε πολλοὺς Καλλιπολίτας ἀποφοίτους τῆς Μεγάλης Σχολῆς ἢ Καλλιπόλις, ἀρκετοὶ μάλιστα ἐθεώρησαν ὑποχρέωσιν νὰ διδάξουν καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των.

Δι' ὅλα αὐτὰ στοργικωτάτη καὶ ἀκούραστη ἢ Ἐφορία, ἀπὸ νέους Καλλιπολίτας, ἐφιλοδόξει νὰ προάγῃ πάντοτε τὰ σχολεῖα μας.

Οἱ διδάσκαλοι ἐθεώρουν λειτούργημα τὸ ἔργον των καὶ ὄχι βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἄριστα.

Τὰ δύο αὐτὰ Σώματα ἠνώνοντο εἰς τὴν Ἐφοροδημογεροντίαν καὶ μὲ Πρόεδρον τὸν Δεσπότην ἀπεφάσιζον διὰ μεγάλα, σοβαρὰ καὶ ἐπείγοντα θέματα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐκανόνιζον τὰς σχέσεις τῆς Κοινότητος μὲ τοὺς Τούρκους καὶ μὲ τὴν φρόνησιν, τὴν πεῖραν των, τὴν διπλωματικότητά των, πάντοτε κατάρθωναν νὰ λύουν τὰ κολοσσιαῖα ζητήματα χωρὶς τίποτε νὰ πάθῃ ὁ τόπος.

Δι' αὐτὸ ἀπόλυτος ἦτο ὁ σεβασμὸς, μεγάλη ἢ ἐκτίμησις καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐφοροδημογεροντίαν καὶ πρὸς τὸν Δεσπότην. Ἀπ' οὗτου καὶ ἂν ἐπερνοῦσεν ἡ Δωδεκάδα, ἔπρεπε νὰ προσηκωθοῦν οἱ πάντες καὶ αἱ πᾶσαι καὶ νὰ χαιρετήσουν μὲ σεβασμὸν τοὺς καλυτέρους καὶ συνεωτέρους καὶ προθυμότερους ἐκπροσώπους τῆς Καλλιπόλεως.

Καὶ ἐκεῖνοι πάντοτε ἀντάξιοι τῶν προσδοκιῶν τοῦ τόπου. Ὅσακις δὲν ἐπήρουν οἱ πόροι, αὐτοὶ πρῶτοι ἤνοιγον τὰ ταμεῖα των καὶ προσέφερον πλοῦσια, δίδοντες ἄριστον παράδειγμα πρὸς μίμησιν. Καὶ ὁ κόσμος τοὺς ἠκολούθει καὶ ἐβοήθει προθυμότατα καὶ γενναιοτάτα. Ὅλοι ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν προκοπὴν τῆς Κοινότητος, τὴν ὁποῖαν εἶχον καὶ ἐθεώρουν σὰν κάτι πολὺ ἱερὸν καὶ ἅγιον. Οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα διὰ τὴν Κοινότητα. Ἡ Κοινότης χάρις εἰς τὰ κληροδοτήματα τῶν μεγάλων αὐτῆς εὐεργετῶν Δράκου καὶ Ἀσηνέθ—Τζιφρῆ καὶ Συγκλητικῆς, Ἰωακείμ Σκαρλατίδου—Δημητρίου, Κώστα Ν. Ζωγραφίδου, οἵτινες ἐκληροδότησαν διάφορα προσοδοφόρα κτήματα καὶ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἶχεν ἀρκετοὺς καὶ παγίους πόρους. Ὁλόκληρος σειρὰ μαγαζείων, καφενείων κειμένων εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ λιμένος ἀνήκον εἰς τὴν Κοινότητα.

Οἱ Καλλιπολίται, τὸ ἐθεώρουν κατώτερόν των νὰ προσφύγουν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαστήρια διὰ τυχὸν διαφορὰς των, ποῦ καὶ αὐταὶ ἦσαν σπάνιαι.

Μαθηταί τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Καλλιπόλεως, ἔτος 1911

Εἰς τὸν Δεσπότην προσέφευγαν ὅλοι καὶ ὅτι ἔλεγε καὶ ὅτι ἀπεφάσιζεν ἐκεῖνος, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἐγίνετο ἀπόλυτα δεκτόν.

Καὶ ὁ Μητροπολίτης ἔχων ἐπίγνωσιν τῆς ἱεραῆς ἀποστολῆς του, ὅτι ἦτο ὄχι μόνον θρησκευτικός, ἀλλὰ καὶ πολιτικός ἀρχηγός, ἔλυεν ὡς ἄλλος Σολομών τὰς διαφοράς.

Πήγατε στὸν Δεσπότην; αὐτὴ ἦτο ἡ σύστασις, ἡ παράκλησις ὄλων, πρὸς ἐκείνους ποὺ εἶχαν διαφοράς. Καὶ ὁ Δεσπότης ἔτεμνε δικαιοῦτατα τὰς διαφοράς πρὸς χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν ὄλων, διότι δὲν κατεδέχοντο νὰ προσφύγουν πρὸς τὸν πάντοτε ἄδικον δυνάστην.

Τί καιροὶ ἀξέχαστοι ἀλήθεια ἦσαν ἐκεῖνοι, ποὺ ὁ κόσμος τόσον πολὺ ἐπίστευεν, ὥστε τὰς διαφοράς του νὰ τὰς λύη τὸ Εὐαγγέλιον.

Καὶ ὅταν ὁ Δεσπότης δὲν κατάρθωνε νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστώτα, ὅταν αἱ διαφοραὶ ἦσαν σοβαραί, τότε προσέφευγον οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸ Μικτὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν ὁ Μητροπολίτης μὲ τέσσαρας Δημογέροντας. Τὸ Συμβούλιον αὐτὸ ἔλυε τὰς ὑλικὰς διαφοράς τῶν Καλλιπολιτῶν. Ἀπόλυτος σεβασμὸς πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ, ὡς Ἀρείου Πάγου, αὐτοῦ δικαστηρίου. Οὐδέποτε ἐσημειώθη περίπτωσις νὰ προσφύγουν οἱ ἔχοντες διαφοράς εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια.

Αἱ ἀγωγαὶ διαζυγίου ὑπεβάλλοντο εἰς τὸ Πνευματικὸν Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην ὡς Πρόεδρον καὶ ἱερεῖς τῆς Καλλιπόλεως ὡς μέλη.

Δικαιοῦτατα καὶ αἱ ἀποφάσεις τοῦ Πνευματικοῦ Δικαστηρίου.

Ὡς μία μικρὰ Δημοκρατία ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Καλλιπόλεως ἐλειτούργει καὶ ἐπρόκοπτε. Ὅλοι αἱ δυνάμεις τῶν μελῶν της, ὑλικαὶ καὶ ἠθικαί, ἦσαν ἀφιερωμέναι δι' αὐτήν, διὰ τὴν προαγωγὴν της. Ὁ ἱερός αὐτὸς ζῆλος ἐγίνετο αἰτία, ὥστε νὰ μὴν προσέχωμεν τὴν κακίαν καὶ ἀδικίαν τοῦ φρικτοῦ δυνάστου, ὁ ὁποῖος ἐμῆχανεύετο τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀνακόψῃ τὴν πρόοδόν μας, τὴν πρόοδον τῶν ὑπηκόων του. Πρωτότυπος τρόπος προστασίας ὑπηκόων. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτά, ὅσον ἐπερίσσειεν ἡ κακία, ἡ μοχθηρία τοῦ δυνάστου, τόσον ἐπερίσσειεν καὶ ἡ καλωσύνη, ἡ ἐργατικότης, ἡ δραστηριότης, ἡ πρόοδος τῶν Ἑλλήνων. Χάρις εἰς τὴν πρωτότυπον αὐτὴν Κοινοτικὴν ὀργανώσιν, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ καὶ ἠθικοῦ πεδίου κυριαρχοῦν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Ὑπῆρχον ὑπέροχοι ναοί, σχολεῖα, φιλανθρωπικὰ σωματεῖα, κοινοτικὰ καταστήματα καὶ ἰδιωτικαὶ κατοικίαι ὅλα ἄριστα. Πάντα δὲ ταῦτα ἐδείκνυσον μέχρι τοῦ 1912 τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν των. Τοῦρκος σημαίνων μοῦ ἔλεγεν ὅτι: «σεῖς οἱ Ἕλληνες προηγείσθε κατὰ 50 ἔτη

εἰς τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Τούρκους καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς σταματήσωμεν διὰ νὰ σᾶς φθάσωμεν καὶ ἔτσι νὰ συμβαδίζωμεν». Καὶ πῶς θὰ μᾶς σταματήσετε ; τὸν ἠρώτησα, «θὰ εὐρεθῆ τρόπος», μὲ ἀπήντησε.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΕΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΙ

ΓΕΩΡΓΙΑ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ—ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Ἄπλοῖ, ἐργατικοί, σεμνοί, φιλοπρόοδοι ἦσαν οἱ Καλλιπολίται.

Κέντρα ἀναψυχῆς εἰς ὠραίας καὶ ἐξοχικὰς τοποθεσίας, συγκεντρώσεις οἰκογενειακαὶ εἰς τὰς οἰκίας των, διάφοροι πανηγύρεις θαυμάσια ὀργανωμένοι, ἔδιδαν χαρὰν εἰς τὸν τόπον.

Μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἀναπολοῦν ὄλοι τὴν ὠραίαν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ἐπέρασαν κάτω ἐκεῖ εἰς τὴν ἀλησμόνητον πατρίδα, μὲ τὰ μαγευτικὰ της τοπεῖα.

Οἱ κάτοικοί της ἐργατικοί, ὡς εἶπομεν, ἦσαν γεωργοί, ἀμπελουργοί, τεχνῖται, ἐργάται, ἐπιχειρηματῖαι, ἔμποροι, βιομήχανοι, σηροτρόφοι, ἀλιεῖς. Ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Τὰ καλῦτερα, τὰ σπουδαιότερα καταστήματα ἦσαν Ἑλληνικά. Ἡ βιομηχανία ἦτο ἐπίσης εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὑπῆρχον δύο ἀτμόμυλοι, εἰς τῶν ἀδελφῶν Παντερμαλῆ, ὁ ἀρχαιότερος, παράγων ἡμερησίως περὶ τοὺς 350 σάκκους ἀλεύρων καὶ ἕτερος τοῦ Ἀθανασίου Κώστα παράγων περὶ τοὺς 650 σάκκους ἀλεύρων, τῶν ὁποίων μεγάλη ἐξαγωγή ἐγένετο εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, Κωνσταντινούπολιν καὶ Πόντον.

Ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο προπολεμικῶς καὶ τὸ ἐργοστάσιον κονσερβῶν σαρδελλῶν τῶν ἀδελφῶν Καμαριανοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ προϊόντα ἐξήγοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος.

Τὸ ἐμπόριον ἐν Καλλιπόλει τὸ ὁποῖον διεξήγετο ὑπὸ Ἑλλήνων ἦτο ζωηρόν, διότι ἐξήγοντο προϊόντα ὀλοκλήρου τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀλλὰ καὶ ἔτι πλέον τῆς ἐνδοχώρας μέχρι Κεσσάνης καὶ εἰσήγοντο ἐμπορεύματα δι' ὅλην αὐτὴν τὴν περιοχὴν. Κάθε ἡμέραν προσήγγιζον εἰς Καλλίπολιν ἀτμόπλοια ἑλληνικὰ καὶ ξένα, τὰ ὁποῖα ἠῤῥξαν τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

Εἰσήγεν ἡ Καλλίπολις ἀποικιακὰ καὶ ἔλαιον καὶ ἐξῆγε τὰ προϊόντα τῆς Χερσονήσου καὶ τῆς ἀνωτέρω μέχρι Κεσσάνης ἐνδοχώρας, ἦτοι σιτηρά, σισάμι, καναρόσπορον, ὄσπρια, βάμβακα, ἔρια, αἰγότριχας, οἴνους, σπόγγους (4 μηχανὰς σπογγαλιευτικὰς εἶχεν ἡ Καλλίπολις), κουκούλια, ἰχθεῖς.

Τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον ἐγένετο διὰ τῶν ἀξιολόγων ἐμπορικῶν οἴκων ἀδελφῶν Ἀναγνώστου, Μεγάλου καὶ Ἀναγνωσταρᾶ, Τζαναβάρη καὶ Κούμα, Δράκου καὶ Υἱοῦ, Παπαῖωάννου, ἀδελφῶν Δροσιάδου, ἐνὸς Ἀρμενικοῦ οἴκου καὶ ἐνὸς Ἑβραϊκοῦ.

ΤΑ ΠΕΡΙΕ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ ΟΚΤΩ ΧΩΡΙΑ

Πέριξ τῆς Καλλιπόλεως καὶ εἰς διαφορετικὰς ἀποστάσεις ἔκειντο ὀκτὼ ἑλληνικώτατα χωρία, τὰ ὅποια ἔδιδαν μεγάλην ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Οἱ κάτοικοί των ἐργατικώτατοι, ἐκαλλιέργουν τὴν λιπαρὰν Θρακικὴν γῆν, ἡ ὁποία τοὺς ἀντήμειβε γενναίως.

Ὅλα τὰ χωρία εἶχον ὠραίας καὶ πλουσίας ἐκκλησίας καὶ ἄριστα ὀργανωμένα σχολεῖα μὲ διδασκάλους καλῶς κατηρτισμένους. Καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν χωρίων, ὑποδείγματα λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου, ἐδίδασκον πολλὰ μὲ τὸ ἦθος των τὸ ἄμεμπτον καὶ τὴν ζέουσαν πίστιν των. Φιλακόλουθοι οἱ κάτοικοί των, ἦσαν ἀληθινοὶ χριστιανοί.

Ἄπλοί, ἐργατικοί, σεμνοί, εὐσεβεῖς ἦσαν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων μας.

Ἡ ζωὴ των ἀπλὴ καὶ ἀπέριττη, μὲ τὰ πανηγύρια των, μὲ τοὺς δημοσίους εἰς τὰς πλατείας χορούς.

Τὰ προϊόντα των, σχεδὸν τὰ ἴδια εἰς κάθε χωρίον, ἦσαν τὰ αὐτὰ μὲ τῆς Καλλιπόλεως.

Ἰδιαιτέρως σημειοῦμεν τὰ πολλὰ καὶ σπουδαῖα σιτηρὰ τοῦ Πλαγιαρίου, τὰ ἐξαιρετὰ κρόμμυα τοῦ Γαλατᾶ, τὰ ἄφθονα λαχανικά καὶ ὀπωρικά τοῦ Νεοχωρίου, τὰ πολλὰ καὶ δυνατὰ κρασιά τοῦ Ἀγγελοχωρίου, τὸ νοστιμώτατον καὶ ἄφθονον τυρὶ τοῦ Ταΐφυριου.

Τὰ καθ' ἕκαστα χωρία εἶχον οὕτω :

1. *Βαῖριον* (μὲ 350 οἰκογενείας). — Χωρίον πρὸς δυσμὰς τῆς Καλλιπόλεως ἀπέχον δύο περίπου ὥρας αὐτῆς, μὲ ἓνα ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. α) Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου ὑπῆρχε τὸ ὀνομαστὸν μικρὸν μονύδριον τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μὲ εὐρύχωρον ναὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ Ἁγίασμα, μὲ οἰκῆματα καὶ ἀρκετὰ ἀγροκτήματα. β) Ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μὲ Ἁγίασμα εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν ὀλίγον μακρὰν τοῦ μονηδρίου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς τοποθεσίας ἐφαίνετο ὁ Ἑλλησποντος καὶ ἡ Προποντις. γ) Ἁγίασμα εἰς τιμὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος κείμενον βορείως τοῦ χωρίου καὶ ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν αὐτοῦ. Τὸ Ἁγίασμα εὕρισκετο ἐντὸς ἄντρου μὲ ὑπερμεγέθεις σταλακτίτας.

2. *Γαλατάς* (μέ 250 οικογενείας).—Χωρίον παρά τούς Αίγος ποταμούς, απέχον τῆς Καλλιπόλεως δύο ὥρας. Εἶχεν ὠραῖον καί μεγαλοπρεπή Ναόν τῆς Θεοτόκου, ὅστις ἐπανηγύριζε τὴν 23ην Αὐγούστου. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν παρά τὸν Ἑλλησποντον ὑπῆρχε τὸ ὠραῖον παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

3. *Νεοχώριον* (μέ 600 οικογενείας).—Τὸ μεγαλύτερον ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν χωρίον τῆς Χερσονήσου, απέχον τῆς Καλλιπόλεως δύο ὥρας. Εἶχε ναὸν εὐρυχωρότατον καί μεγαλοπρεπέστατον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἐπανηγύριζε τὴν 23ην Ἀπριλίου καί συντρέχον ἀπὸ ὄλα τὰ χωρία καί ἐκ τῆς Καλλιπόλεως πανηγυρισταί. α) Ἐκτὸς τοῦ χωρίου ὑπῆρχε καί παρεκκλήσιον εὐρύχωρον μέ δωμάτια τὸ ὁποῖον ἐπανηγύριζε τὴν 21 Νοεμβρίου. β) Ἁγία Κυριακὴ ἀγίασμα κείμενον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου. γ) Ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κείμενον εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μέλανος Κόλπου. δ) Ἁγία Ἄννα ἀγίασμα πλησίον τοῦ χωρίου. ε) Προφήτης Ἡλίας ἐξωκκλήσιον κείμενον ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἐκτὸς τοῦ χωρίου εἰς ὑψηλὴν τοποθεσίαν.

4. *Καβακλή* (μέ 50 οικογενείας).—Μικρὸν χωρίον κείμενον εἰς ὑψηλὴν τοποθεσίαν ὑπερθεν τῆς Καλλιπόλεως, απέχον ταύτης μίαν περίπου ὥραν. Εἶχε μικρὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Χατζῆ Μηνᾶ Κωνσταντινίδου, ὅστις κυρίως συνετέλεσεν εἰς τὴν μετατροπὴν τοῦ χωρίου ἀπὸ τουρκικοῦ εἰς ἑλληνικόν. Ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χωρίου ὑπῆρχεν ἀγίασμα τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἐπανηγύριζε τὴν 29ην Αὐγούστου, ὁπότε προσήρχετο τὸ πλεῖστον τῶν οικογενειῶν τῆς Καλλιπόλεως μέ βοδαμάξια ἐπιμελῶς εὐπρεπισμένα. Μετὰ τὸ προσκύνημα αἱ οἰκογένειαι ἐπιστρέφουσαι διεσκορπίζοντο ἀνά τὴν πεδιάδα τῆς Καλλιπόλεως καί διεσκέδαζον κάτωθεν τῶν δέντρων καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μέχρις ἑσπέρας. Αὐτὴ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν πανηγυρις τῆς Καλλιπόλεως.

5. *Πλαγιάριον* (μέ 450 οικογενείας ἑλληνικὰς καί 60 τουρκικὰς).—Χωρίον κείμενον βορειοανατολικῶς τῆς Καλλιπόλεως εἰς τὸν ἰσθμὸν τὸν συνδέοντα τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον μετὰ τῆς λοιπῆς Θράκης. Ἀπεῖχε τῆς Καλλιπόλεως τρεῖς ὥρας. Εἶχεν ἓνα περίφημον ναὸν εἰς τιμὴν τῶν γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, ὅστις ἐπανηγύριζε τὴν 8ην Σεπτεμβρίου. Ἐντὸς τοῦ χωρίου ὑπῆρχε καί μετόχιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μέ εὐρύχωρον Ναὸν καί ἀρκετὰ δωμάτια, ἔνθα διέμενε πάντοτε εἰς μοναχός, ἀπεσταλμένος τῆς κυ-

ριάρχου Μονῆς διὰ νὰ λαμβάνη τὰ γεννήματα τῶν χωραφίων τοῦ μετοχίου.

Ἐξωθεν τοῦ χωρίου ὑπῆρχεν ἐξωκκλήσιον καὶ ἀγίασμα τῆς Ἀγίας Κυριακῆς.

6. Ἀγγελοχώριον (μὲ 450 οἰκογενείας).—Ἐκεῖτο Ν. Δ. τῆς Καλλιπόλεως ἀπέχον ταύτης τρεῖς ὥρας. Εἶχε ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Χωρίον προοδευτικόν. Δέκα λεπτά ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου ἔκειτο τὸ εὐρύχωρον ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐντὸς ἐκτεταμένου δάσους. Τὸ δάσος τὸ ἔκαψαν μετὰ τοῦ ναοῦ οἱ Τούρκοι κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1915. Ἀξιοσημείωτον ὅτι τὸ ἄλσος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐσέβοντο οἱ χριστιανοὶ καὶ ἀπέφευγον νὰ ξυλευθοῦν φοβούμενοι τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὴν 2 Μαΐου ἐγένετο ὠραιότης πανήγυρις πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

7. Περγάζιον (μὲ 200 οἰκογενείας).—Ἐκεῖτο Ν. Α. τῆς Καλλιπόλεως ἀπέχον ταύτης τρεῖς ὥρας. Εἶχε ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Παρεκκλήσιον κείμενον ἀνατολικῶς, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ. Ἐξωκκλήσιον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κείμενον εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μέλανος Κόλπου, ἐν τῷ ὁποίῳ διέμενον εἷς μοναχός. Ἐξωκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ κείμενον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς Χερσονήσου μὲ μίαν θέαν ἀπέραντον. Ἐβλεπε κανεὶς ὀλόκληρον τὴν Θράκην, τὴν Προποντίδα, τὸν Ἑλλησποντον, τὴν Ἀνατολήν, ὀλόκληρον τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ διέκρινε τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως).

8. Ταΐφύριον (μὲ 400 οἰκογενείας).—Ἐκεῖτο Ν.Δ. τῆς Καλλιπόλεως ἀπέχον τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ὥραν ταύτης. Εἶχε δύο ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ Ἁγίου Κωνσταντίνου, πολιούχου τοῦ χωρίου, μὲ ὠραῖα καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπίχρυσα τέμπλα. Παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπῆρχε μεγαλοπρεπῆς πλάτανος πολὺ ἀρχαῖος, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἀγίασμα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Τὸν πλάτανον ἐστήριζον στύλοι. Κάτωθεν κλάδου τοῦ πλατάνου ἦσαν ἐκτισμένοι δέκα ἐννέα οἰκίαι. Ἐλέγετο ὅτι ὁ πλάτανος τοῦ Ταΐφυρίου εἶχε τὴν αὐτὴν ἡλικίαν μὲ τὸν τοῦ Ἱπποκράτους. Εἰς ἄλλον πλάτανον τῆς Καργιάς ἐσταυρώθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὁ παπᾶ Ἀναστάσιος διότι δὲν ἠθέλησε δεῖξαι, νὰ προδώσῃ τὰ ὄπλα τοῦ χωρίου. Ἡ ἐπιδρομὴ κατὰ τοῦ χωρίου ἔπαυσε τὸν καιρὸν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅταν ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος (Σιναΐτης) παρουσίασεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀτάκτων τὴν λεγομένην Χέραν τοῦ Μωάμεθ (ἀντίγραφον τοῦ Ἀχτιναμέ,

έγγράφου διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Μωάμεθ ἔδιδε προνόμια αὐτοδιοικήσεως εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁρους Σινᾶ).

Οἱ κάτοικοι ἠγάπων πολὺ τὰ γράμματα καὶ ἦσαν πολὺ φιλοπρόοδοι. Εἶχε παρά τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου μονύδριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προφήτου Προδρόμου, ἀνακαινισθὲν τῷ 1860 ὑπὸ τοῦ πάππου μου Ἰωάννου Λουΐζου, με ὠραῖον ναόν, ἀγίασμα με ἄφθονον ὕδωρ, οἰκίαν, ξενῶνα, φοῦρνον, ἄμπελον, λαχανόκηπον καὶ μελισσῶνα. Ἐξωκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλίας εἰς ὑψηλὴν κορυφὴν. Ἀγιάσματα εἰς τὰ ὁποῖα ἐκκλησιάζοντο καὶ ἐλειουργοῦντο, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐκτὸς τοῦ χωρίου καὶ ἕτερον τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου εἰς τὸν Κάμπον. Ἀγίασμα Παναγίας τῆς Καρναμπιγιώτισσας, Ἀγίας Παρασκευῆς, Ταξιάρχου Μιχαήλ.

ΜΑΔΥΤΟΣ—ΚΡΙΘΙΑ (1)

Οἱ κάτοικοι τῆς Μαδύτου μικρᾶς πόλεως, κειμένης ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀπέναντι τῶν Δαρδανελλίων, ἀνῆρχοντο πρὸ τῆς καταστροφῆς εἰς 8.500, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ ἄνδρες καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ γυναῖκες, με τὴν διαφορὰν ὅτι ἐπτὰ γυναῖκες ἦσαν περισσότεραι τῶν ἀνδρῶν. Αἱ οἰκίαι τῆς Μαδύτου ἀνῆρχοντο εἰς 2.011. Ἡ Μάδυτος εἶχεν 65 παντοπωλεῖα, 12 ὑποδηματοποιεῖα, 15 καφενεῖα, 5 σιδηρουργεῖα, 20 ἄρτοποιεῖα, 3 ἀλευρομηχανὰς κινουμένας δι' ἀκαθάρτου πετρελαίου, 2 ἐλαιοτριβεῖα καὶ 5 σισαμελαιοτριβεῖα.

Οἱ Μαδύτιοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιεῖαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὰ κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς ἦσαν ὁ βάμβαξ, ἡ κριθή, ὁ σῖτος, αἱ σταφυλαί, ὁ οἶνος, αἱ ἔλαιαι, τὰ ἀμύγδαλα καὶ τὰ βαλανίδια. Τὸ ἐμπόριον τῆς Μαδύτου ἦτο ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον συνιστάμενον εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ βάμβακος εἰς Κωνσταντινούπολιν, Μασσαλίαν, Βουκουρέστιον, Γαλάτσιον, Βραΐλαν, εἰς Πάτρας, Αἴγιον καὶ Μυτιλήνην, τῆς κριθῆς μέσῳ Σμύρνης δι' Ἀγγλίαν πρὸς ζυθοποίησιν λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ποιότητος αὐτῆς, ἀμυγδάλων σπασμένων εἰς Μασσαλίαν, σισαμίων εἰς Ρωσίαν, γλυκανίσου εἰς Μασσαλίαν, κυμίνου εἰς Βάρναν καὶ βαλανιδίων εἰς Ρουμανίαν. Ἄνω τῶν χιλίων Μαδυτίων μετέβαινον κατ' ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς κτίσται καὶ οἰκοδόμοι οἰκιῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανότης ἦτο γνωστοτάτη.

(1) Τὸ παρὸν σημεῖωμα διὰ τὴν Μάδυτον—Κριθίαν τὸ συνέταξε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1937 ὁ ἀείμνηστος Μαδύτιος Χριστόφορος Ν. Χριστοφορίδης, ὅστις καθ' ὅλα τὰ ἔτη ἐξυπηρέτησε τὴν λαμπρὰν Κοινότητα τῆς Μαδύτου.

Ἡ Μάδυτος εἶχε 17 μεγάλα ἱστιοφόρα ταξειδεύοντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ 32 μικρότερα ἐξυπηρετοῦντα τὴν πυκνοτάτην συγκοινωνίαν μεταξύ Μαδύτου καὶ Δαρδανελλίων. Εἶχε τέσσαρα μεγάλα τουβλοποιεῖα καὶ κεραμοποιεῖα καὶ τέσσαρα σταμνοποιεῖα, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων ἐπωλοῦντο εἰς Μάδυτον καὶ Δαρδανέλλια. Πάντα δὲ τὰ κτισθέντα ἀνέκαθεν φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου ἐκτίζοντο διὰ τούβλων Μαδύτου, ἕνεκα τούτου ἡσχολοῦντο οὐκ ὀλίγοι ἐργάται εἰς ταῦτα. Πρὸς τούτοις εἶχε καὶ δύο λατομεῖα, ἓν τὸ τῆς Σηστοῦ (Ἄκ·πάς), ἐξ οὗ ἐκτίζοντο ἀνέκαθεν ἡ Μάδυτος καὶ τὰ Δαρδανέλλια, καὶ τὸ ἕτερον τὸ τοῦ Σεραφεῖμ Ζαφειρίου, ἐξ οὗ ἐξήγετο λίθος εἴδους Μάλτας, ὅστις ἐστέλλετο εἰς Κων/πολιν πρὸς χρῆσιν προσόψεων οἰκοδομῶν,

Ἡ Μάδυτος εἶχε δύο ἐκκοκιστικὰς βαμβακομηχανὰς τοῦ ἀγγλικοῦ συστήματος Πλάτ ἀνά 12 τοικρικίων ἐκάστη. Πρὸς τούτοις οἱ Μαδύτιοι εἶχον καὶ ἑτέρας ἐκκοκιστικὰς μηχανὰς ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ὡς μίαν εἰς Κριθίαν, μίαν εἰς Γιάλοβαν καὶ δύο εἰς Κούμκιοῦ.

Οἱ συστηματικοὶ γεωργοὶ τῆς Μαδύτου ἦσαν ἐργατικοὶ καὶ δραστήριοι, κατεῖχον δὲ εἷς ἕκαστος ἀνά ἓν *ντάμι* ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐστέγαζον τὰ ζῶα των. Ἐν συνόλῳ ἡ Μάδυτος εἶχε βόας καὶ βουβάλους 204 ζεύγη πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των ἐκτὸς τῶν ἄλλων μικρῶν καὶ μεγάλων ζῶων. Πρὸς τούτοις εἶχε καὶ κτηνοτροφίαν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ἀπαρτιζομένην ἐξ αἰγῶν καὶ προβάτων. Ἡ Μάδυτος ἐκτὸς τοῦ ἐλαίου, τοῦ σάπωνος, τῆς σακχάρους καὶ τοῦ καφέ, τὰ ὁποῖα εἰσῆγεν ἕξωθεν, κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο αὐτάρκης.

Ἡ Μάδυτος εἶχεν 6 μεγάλας καὶ ὠραίας ἐκκλησίας καὶ μίαν μικρὰν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἣτις ἐλειτούργει ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, προστάτου τοῦ Ἀδελφάτου τῶν Παντοπωλῶν, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἐώρταζον ἐκείνην τὴν ἡμέραν μεγαλοπρεπῶς, δωροῦντες πολλὰ ὑπὲρ τῶν Σχολῶν Μαδύτου.

Ἡ Μάδυτος εἶχε καλῶς κατηρτισμένα σχολεῖα, ἀρρένων ὀκτατάξιον, Παρθεναγωγεῖον ἐξατάξιον, νηπιαγωγεῖον τριτάξιον μὲ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἓν συνόλῳ ἑνεακοσίους. Τὸ διδάσκον προσωπικὸν ἦσαν 17. Μαθηταὶ τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς ἐξερχόμενοι ταύτης, εὐκόλως κατετάσσοντο εἰς τὴν δευτέραν γυμνασίου τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν σχολῶν ἀνήρχετο εἰς 700 λίρας ὀθωμανικὰς χρυσὰς καταβαλλομένας ὑπὸ τῶν 6 ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐνοικίων τῶν κτημάτων τῶν Σχολῶν.

Τὰ σχολεῖα τῆς Μαδύτου—Γαΐτανάκεια—ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Μαδύτου Χατζῆ Στεφανῆ Γαΐτανάκη, γεννη-

θέντος ἐν Μαδύτῳ τῷ 1810. Φύσει δαιμόνιος νοῦς καὶ μαθηματικὸς ἄριστος ὁ Γαΐτανάκης, ἦτο ὁ πρῶτος ἀρχιτέκτων τοῦ Σουλτὰν Μετζίτ. Ἐκτίσεν τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ περίφημον παλάτι τοῦ Δολμᾶ Μπαχτσέ καὶ ἄλλα πολλὰ μέγαρα πασάδων. Ἐκτίσεν ἐπίσης καὶ τὸ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μοναστήριον τῶν Ἰβήρων.

Ὁ Γαΐτανάκης ἐδώρισεν εἰς τὴν πατρίδα του Μάδυτον καὶ βιβλιοθήκην ἐκ πέντε χιλιάδων τόμων. Ἐπροίκισε τὰ Γαΐτανάκεια μὲ ὄργανα φυσικῆς, τὰ ὁποῖα κατόπιν ἐδωρήθησαν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολῆν.

Τὰ Γαΐτανάκεια καὶ ἡ Βιβλιοθήκη κατεστράφησαν κατὰ τὸν βομβαρδισμόν τῆς Μαδύτου τῷ 1915.

Ὁ Γαΐτανάκης ἐπροίκισε τὰς σχολὰς τῆς πατρίδος του μὲ ἕνα ἔλαιῶνα ἐκ 2500 δένδρων πρὸς συντήρησίν των.

Ὁ Γαΐτανάκης ἀπέθανεν τῷ 1881. Ἡ μνήμη του καὶ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα του ἀγάπη θὰ παραμείνουν ἀθάνατα καὶ παραδείγματα τέλεια πρὸς μίμησιν.

Οἱ Μαδύτιοι ἰδιαιτέρως ἠγάπων καὶ ἐτίμων τὰ σχολεῖα των. Κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Κοινότητος, οὐδεμία διαθήκη ἦτο ἰσχυρὰ ἂν ὁ διαθέτης δὲν ἄφηνε τι, ἔστω καὶ πέντε λίρας ὀθωμανικὰς χρυσᾶς εἰς τὰ σχολεῖα.

Δι' αὐτὸ ἡ Κοινότης Μαδύτου εἶχε καὶ καταθέσεις εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος περὶ τὰς 2000 λίρας ὀθωμανικὰς, αἱ ὁποῖαι ἐδαπανήθησαν διὰ τοὺς εἰς Ἀνατολὴν διωχθέντας τῷ 1915 ἀπόρους πατριώτας μας, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας τῆς κρίσεως, ὁπότε ἠπειλοῦντο ἀπὸ τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον.

Ἐκτὸς τοῦ ἀειμνήστου Χη Στεφανῆ Γαΐτανάκη ἕτεροι δωρηταὶ καὶ εὐεργέται τῆς Μαδύτου ἦσαν οἱ ἑξῆς: 1) Ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Ἑλλήσποντος» ἰδρυθεὶς τῷ 1881 καὶ διὰ τῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ ἔδιδε, τὸ πρῶτον, δωρεὰν βιβλία εἰς τοὺς ἀναγνωρίζομένους ἀπόρους μαθητὰς καὶ μσθητριάς καὶ ἀκολουθῶς εἰς πάντας τοὺς μαθητὰς ἀνεξαιρέτως δωρεάν. Τὸ μέτρον τοῦτο μεγάλως ὠφέλησε διότι ἔκτοτε οὐδεὶς τῶν Μαδυτίων ἔμεινεν ἀγράμματος. 2) Ἡ Ἀδελφότης τῶν Μαδυτίων Παντοπωλῶν, ἡ ὁποία διὰ τῶν συνδρομῶν τῆς ἔκτισε δύο μεγάλα καφενεῖα ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ μίαν εὐρύχωρον ἀποθήκην, τὰ ἐνοίκια τῶν ὁποίων εἰσέπραττεν ἡ Σχολή. 3) Ὁ μέγας εὐεργέτης Ἀλεξούδης Ἀνθίμος γεννηθεὶς ἐν Μαδύτῳ τῷ 1824 ἐσπούδασεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολῆν. Ἀπὸ γραμματεὺς τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου ΣΤ'. Τῷ 1855 ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Βελεγράδων καὶ

τῷ 1887 μετετέθη εἰς Ἀμάσειαν. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνοδικὸς καὶ τῷ 1909 ἀπέθανεν. Ἔκτισεν εἰς Μάδυτον πέντε μεγαλοπρεπεῖς οἰκίας δοῦς συνάμα καὶ 200 λίρας Ὀθωμανικὰς χρυσᾶς, μὲ τὰς ὁποίας ἐπροίκισε τὰ σχολεῖα. 4) Ὁ ἀρχιερεὺς Λουκάς Πετρίδης γεννηθεὶς ἐν Μαδύτῳ τῷ 1840 ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Πρὸ τοῦ θανάτου του ἔγραψε εἰς τὴν Ἐφορείαν τῶν σχολῶν ὅτι καταθέτει ὑπὲρ τῶν σχολῶν Μαδύτου εἰς τὴν Τράπεζαν Crédit Lyonnais ὁμολογίας περὶ τὰς 500 λίρας Ὀθωμαν. χρυσᾶς. 5) Ὁ Ἰωάννης Λυκίδης ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ τῷ 1835. Ἀσχοληθεὶς μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ συνεταιρισθεὶς μετὰ τοῦ παιδικοῦ του φίλου Νικολάου Χριστοφορίδου ἔκτισαν συνεταιρικῶς μίαν μεγάλην ἀποθήκην πλησίον τῆς ἐκκοκιστικῆς βαμβακομηχανῆς Μαδύτου. Τῷ 1885 προσβληθεὶς ὑπὸ καρδιακοῦ νοσήματος ἀπέθανεν προικοδοτήσας τὴν ἡμίσειαν ἀποθήκην εἰς τὴν Σχολήν. 6) Ὁ Νικόλαος Χριστοφορίδης ἔμπορος καὶ εἷς ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ἀδελφότητος Παντοπωλῶν, γεννηθεὶς τῷ 1835 ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε Γαῖτανάκειον Σχολήν, ἀπέθανε δὲ τῷ 1909 δωρήσας τὴν ἐτέραν ἡμίσειαν ἀποθήκην ὑπὲρ τῶν σχολῶν τῆς πατρίδος του Μαδύτου. (Ἄλλους δὲν ἐνθυμοῦμαι).

Κατὰ τῷ 1919 ἄρ' α τῆ καταλήψει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ διασκορπισμένοι κάτοικοι τῆς Μαδύτου ἤρχισαν παλιννοστοῦντες. Πλὴν κατὰ τὸ διάστημα τῶν 4 ἐτῶν τοῦ πολέμου αἱ ἀσθένειαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τὰ δεινοπαθήματα καὶ ἡ στρατολογία ἀπεδεκάτισαν αὐτοὺς καὶ μόλις ἐμείναμεν περὶ τὰς 5 χιλιάδας. Σήμερον 400 οἰκογένειαι εὐρίσκονται παρὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην τῆς Χαλκιδικῆς κτίσαντες τὴν «Νέαν Μάδυτον», 15 οἰκογένειαι εἰς τὸν Σταυρόν, 200 οἰκογένειαι εἰς Θεσσαλονίκην, 30 οἰκογένειαι εἰς Γενιτσᾶ, 5 οἰκογένειαι εἰς Δικελῆ καὶ 15 οἰκογένειαι εἰς Λήμνον. Ἀρκετοὶ Μαδύτιοι εὐρίσκονται εἰς τὴν Νέαν Μάδυτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ 500 Μαδύτιοι διαμένουν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ, οἱ ὅποιοι σχετικῶς εὐημεροῦν.

Ἡ Κριθία κειμένη νοτιῶς τῆς Μαδύτου, ἀπέχουσα αὐτῆς περὶ τὰς 3 1/2 ὥρας, εἰς τὴν ἄκρην τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου πλησίον τοῦ Κιλίτ Μπάχρ, ἦτο χωρίον μὲ ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 3 1/2 χιλιάδων κατοίκων, μὲ μίαν ὥραιαν Ἐκκλησίαν καὶ ἓνα σχολεῖον πεντατάξιον. Παρήγε τὰ ἴδια προϊόντα μὲ τὴν Μάδυτον, ἦτοι βᾶμβακα, κριθήν, σίτον, σισάμια, κύμινο, γλυκάνισο καὶ ἐλαίας. Εἶχε κλίμα θαυμάσιον.

Εἰς Κριθίαν ἐκινδύνευσε καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου Κωνσταντῖνος Κοϊδάκης, ὅστις κατελθὼν ἐκεῖ τῷ 1915 καὶ θελήσας νὰ ὑπερασπισθῆ τοὺς καταπιεζομένους Κριθιώτας, ἵνα μὴ ἐκ-

διωχθῶν, ἐδέχθη ἐπίθεσιν τοῦ ἐκ Κιλίτ-Μπάχρ νεοτούρκου Μεμέτ Βέη, τραβήξαντος καὶ τὴν γενειάδα τοῦ ἀρχιερέως.

Ἡ Κριθία τὴν ἐπαύριον θὰ ἀνεχώρει. Ἡτοίμασαν τὰ πάντα ἵνα κατέλθουν εἰς τὴν παραλίαν. Λίαν πρῶτῃ ἠκούσθησαν κανονιοβολισμοί. Ἦτο ὁ πρῶτος βομβαρδισμὸς ἐναντίον τῶν φρουρίων τοῦ Ἑλλησπόντου ὑπὸ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου καὶ οὕτως ἔμεινεν ὁ βίαιος ἐκπατρισμὸς τῶν Κριθιωτῶν ἐλθόντων καὶ φιλοξενηθέντων εἰς Μάδυτον, ἕως ὅτου ἐβομβαρδίσθη καὶ αὐτὴ καὶ ἀνεχωρήσαμεν ὅλοι μαζὺ εἰς τὴν Ἀνατολήν, Ἀρτάκην, Πάνορμον, Ἀλμαλή, Προῦσαν κλπ. κλπ.

ΑΡΧΑΙΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Καρδία.— Ἡ μεγίστη τῶν πόλεων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἦτο ἀποικία τῶν Μηλισίων καὶ Κλαζομενίων καὶ ἔκειτο ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Μέλανος κόλπου καὶ κατὰ τὸν ἐνώνοντα τὴν χερσόνησον μετὰ τῆς Θράκης ἰσθμόν, ὀλίγον μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Πλαγιαρίου (Μπουλαῖρ). Ἡ Καρδία ὑπῆρξε πατρίς τοῦ ἐμπίστου ἀρχιγραμματέως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μεγάλου στρατηγοῦ Εὐμένους καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Ἱερωνύμου.

Πακτύη.— Πόλις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἐπὶ τῆς Προποντίδος ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου. Ἐθεωρεῖτο τὸ ὄριον τῆς χερσονήσου, ἀπ' αὐτῆς δὲ ἤρχιζε τὸ ὄχυρὸν ἐγκάρσιον τεῖχος, ὅπερ κατέληγεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Μέλανος Κόλπου Καρδίαν. Τὸ τεῖχος τοῦτο ἔκτισεν ὁ Μιλτιάδης τῷ 560 π.Χ., ἵνα προστατεύσῃ τὴν Χερσόνησον ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν θρακικῶν λαῶν. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ πόλεις κατεστράφησαν τῷ 309 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου βασιλέως τῆς Θράκης πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης Λυσιμαχείας.

Λυσιμάχεια.— Πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ μεταξὺ Καρδίας καὶ Πακτύης. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου τῷ 309 π.Χ. ὑποχρεώσαντος τοὺς κατοίκους τῆς Καρδίας καὶ τῆς Πικτύης νὰ μεταφερθῶσιν εἰς ταύτην, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησε πρωτεύουσάν του. Κατεστράφη ὑπὸ τῶν Θρακῶν τῷ 144 π.Χ.

Κριθιωτή.— Ἀρχαία παράλιος πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Πακτύης ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Μιλτιάδου ἐλθόντων Ἀθηναίων. Κατεστράφη ὁμως ἐνωρίτατα καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ἢ παρ' αὐτὴν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ νῦν Καλλιπο-

λις μετονομασθεῖσα οὕτω περὶ τὸ 209 π.Χ. ὅτε κατελήφθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε΄ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Θεσκὸς ἢ Θῆσκος.— Μεσόγειος Πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔχνος σώζεται.

Ἀφροδισιάς.— Παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον Καβάκ, τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔχνος σώζεται.

Αἰγὸς Ποταμοί.— Ἀρχαῖα πολίχνη κειμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ μικροῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ (ρεματάρρα) ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον *Γαλατᾶς* ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου. Ἡ ἀσήμενος αὕτη πολίχνη ἔγινε περιώνυμος ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὅτε ὁ Λύσανδρος ναυμαχῆσας ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, ἡ ὁποία νίκη ἐπέφερε τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Καλλίπολις καὶ Μάδντος.— Περὶ αὐτῶν εἰς τὸ κατωτέρω κεφάλαιον.

Σηστός.— Ἀρχαιοτάτη καὶ ἔνεκα τῆς τοποθεσίας τῆς σπουδαιότητας πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀκτῆς κατὰ τὸ στενώτατον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸ ὅποιον καλεῖται καὶ ἑπταστάδιον ζεῦγμα καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀβύδου. Μνεῖα αὐτῆς γίνεται τὸ πρῶτον παρ' Ὀμήρω (Ἰλ. Β. 536) Παρ' αὐτὴν ἔξευξεν ὁ Ξέρξης τὰς δύο γεφύρας. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (67—19 π.Χ.) ἦτο ἡ ἀρίστη πόλις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων δὲ αὐτῆς ὑπάρχει σήμερον τεκὲς (τουρκικὸν μοναστήριον) καὶ τὸ τουρκικὸν χωρίον Γιάλοβα.

Κοῖλα ἢ Κοιλοῦς— Πόλις ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου κειμένη πρὸς νότον τῆς Σηστοῦ. Ἐνωρίτατα διεδόθη ἐν αὐτῇ ὁ Χριστιανισμὸς, ἀναφέρονται δὲ καὶ ἐπίσκοποι αὐτῆς κατὰ τὰς ἐν Νικαίᾳ τῷ 325 καὶ Ἐφέσῳ τῷ 431 Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Τῶν Κοίλων οὐδὲν ἔχνος σώζεται. Σήμερον ὀνομάζεται Λιμὴν ἀπέναντι τοῦ Ναγαρά. (Ἀβύδου).

Ἐλαιοῦς.— Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πόλις εἰς τὴν νοτιάν ἐσχατιάν τῆς Χερσονήσου πλησίον τῆς Κριθίας.

Ἀλωπεκόννησος.— Πόλις κειμένη ἐπὶ τοῦ Μέλανος κόλπου, ὅπου ὁ σημερινὸς ὄρμος *Σοῦβλα* καὶ ὅπου κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1915) ὁ ὄρμος τῆς Σούβλας καὶ αἱ περὶ αὐτὸν ἐκτάσεις (Ἀναφάρτα) ἐγένοντο θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Δαρδανελλίων ἐκστρατείαν. Ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὸν ὄρμον τῆς Σούβλας ὑπῆρξε πρότυπον στρατηγικὸν σχέδιον καθὼς καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκκένωσις τῶν τομέων Σούβλας καὶ Ἀντζάκ γενομένη ἐπίσης διὰ τοῦ ἰδίου ὄρμου.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Τὴν Χερσόνησον κατώκει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Θρακικὸν φύλον *Δόλογχοι*. Οὗτοι μὴ ἔχοντες ἡγεμόνα συνεβουλεύθησαν τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν· ἡ δὲ Πυθία συνεβούλευσε νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας τῶν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος, ἀπερχόμενος ἀπὸ τὸ ἱερόν, πρῶτος καλέσῃ αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ ('Ἡροδ. στ' 34). Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος καλέσας αὐτοὺς νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ ἦτο ὁ Μιλτιάδης, υἱὸς τοῦ Κυψέλου ἐξ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τοῦτον ἀνέθεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας τῶν ἀμέσως μετὰ τὴν φιλοξενίαν. Ἐκτοτε ἤρχισαν κτιζόμεναι αἱ πόλεις ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπρώτεον ἡ Καλλιπόλις, Ἐλαιοὺς, Λυσιμάχεια, Καρδία, Χερρόνησος, Μάδυτος, Κριθωτή, Σηστός καὶ ἄλλαι.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἡ Χερσόνησος περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐκ ταύτης ὁ Κίμων. Ὁ Περικλῆς ἐγκατέστησεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Χερσονήσου περὶ τοὺς 1000 ἀποίκους καὶ ὠχύρωσεν αὐτήν. Τὴν Χερσόνησον ἀπώλεσαν μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἀνέκτησαν καὶ πάλιν αὐτήν περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης ὅτε ἠπείλησε νὰ τὴν καταλάβῃ ὁ Φίλιππος ἐξεφώνησε κατὰ τὸ 341 π. Χ. ὁ Δημοσθένης τὸν «Περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ» λόγον του. Ἡ Χερσόνησος περιῆλθε μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ Θράκη, μετὰ τῆς ὁποίας εἶχε κοινὴν πλεον τὴν τύχην.

Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐντεῦθεν ἡ Χερσόνησος κατέστη ἕν τῶν προπυργίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοιαύτην κατέχουσα θέσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπροστατεύθη δι' ὄχυρων τειχῶν ὁ ἰσθμὸς ἐκλείσθη διὰ τειχοὺς καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Χερσονήσου. Ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς μεγαλυτέραν ἐξασφάλισιν τῆς Χερσονήσου περιέβαλε διὰ νέων τειχῶν τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις Σηστόν, Ἐλαιοῦντα, Θέσκον, Ἀφροδισιάδα, Κίβριν καὶ Καλλιπόλιν. Τὸ τεῖχος τῆς Καλλιπόλεως σώζεται εἰσέτι. Πρὸ τῶν τειχῶν τούτων ἐθραύσθη ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Οὐνῶν τῷ 559. Τῷ 717 κατελήφθη προσωρινῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Διὰ τῆς Χερσονήσου διεπεραιώθησαν εἰς Μ. Ἀσίαν τῷ 1190 οἱ Σταυροφόροι τῆς 3ης Σταυροφορίας.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ 1204 ἡ Χερσόνησος περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἐνετούς, ἐξεδίωξεν ὁμῶς αὐτοὺς ἐκεῖθεν τῷ 1234 ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης ὁ Βα-

τάτσης. Κατὰ τὸν ἸΔ' αἰῶνα ὑπέστη ἡ Χερσόνησος φοβερὰς ἐπιδρομὰς ὑπὸ τῶν Καταλανῶν καὶ τῶν Τούρκων, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ περιήλθεν ὀριστικῶς.

ΚΑΤΑΛΑΝΟΙ—ΜΕΓΑΛΑΙ ΣΦΑΓΑΙ ΕΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΩ

Τῷ 1304 οἱ μισθοφόροι τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου Καταλανοί, ἀφοῦ ἐπετέθησαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς ἐκυρίευσαν τὴν Φιλαδέλφειαν, εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην προέβησαν εἰς διαρπαγὰς, ἐλήστευσαν τοὺς κατοίκους καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθησαν τὰς δηώσεις τῶν εἰς Μαγνησίαν καὶ Λάμψακον. Ὁ Ἀνδρόνικος θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τὴν μάστιγα τῶν Καταλανῶν διέταξεν αὐτοὺς νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν Θράκην. Οἱ Καταλανοὶ ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Ρογῆρον διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Καλλιπολιν, Σηστόν, Μάδυτον κλπ. ἵνα διαχειμάσουν. Ὅτε ὁμως μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη ὁ Ρογῆρος ἐν Ἀδριανουπόλει ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν τῶν Ἀλανῶν Γεώργιον μετὰ 150 ὀπαδῶν του κατακρεουργηθέντων, οἱ ἐν τῇ Χερσονήσῳ Καταλανοὶ τόσον ἐξηγριώθησαν ὥστε κατέσφαξαν τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ
ΓΚΑΖΗ ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ ΠΑΣΑΣ

Οἱ Τούρκοι διεπεραιώθησαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην κατὰ τὸ 1356 ἐπὶ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Γ' τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων Ὀρχάν κυριεύσας τὴν Προῦσαν καὶ καταστήσας αὐτὴν πρωτεύουσάν του ἀπεφάσισε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς τότε ἀδυναμίας καὶ τῶν διαίρέσεων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ὅπως ἐγκατασταθῇ ὀριστικῶς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐτοῦ ἐπαρχίας. Ἡ διάβασις τῶν Τούρκων ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην μετὰ τὸν σκοπὸν τῆς ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως ἐγένετο τῷ 1356 ἀπὸ τὴν Κύζικον εἰς ἓν σημεῖον τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου ὑπῆρχεν ὠχυρωμένη θέσις, ἡ Τζύμπη κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς (σήμερον Τσεμενλίκ) βορειῶς τῆς Καλλιπόλεως παρὰ τὸ Πλαγιάρι, τὸ ὅποιον οἱ Τούρκοι μετωνόμασαν εἰς Μπουλαῖρ. Οἱ Τούρκοι ἀρχηγοὶ ἐνήργησαν κατ' ἀρχὰς μίαν ἀναγνώρισιν. Εὖρον ἓνα Ἑλληνα γεωργόν, (1) τὸν

(1) Τοῦ Ἑλληνοῦ τούτου, Χαραμόγλου ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομαζομένου, ἀπόγονοι ὑπῆρχον ἐν Πλαγιαρίῳ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων. Οἱ Χαρα-

ὁποῖον ἐξηνάγκασαν διὰ τῆς βίας νὰ δείξη εἰς αὐτοὺς τὸν δρόμον πρὸς κατάληψιν τῆς Τζύμπης. Κατόπιν κατεσκεύασαν δύο σχεδίας, διὰ τῶν ὁποίων 80 ἄνδρες μὲ τὸν Πρίγκηπα Σουλεϊμάν πασᾶν ἐπὶ κεφαλῆς διεπεραιώθησαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἀπὸ τὸ Τσαρδάκι τῆς Ἀνατολῆς εἰς Τζύμπην. Ὁ αἰφνιδισμὸς ἐπέτυχε καὶ τὸ πρῶτ' ἡ Τζύμπη κατελήφθη. Οἱ ὀλίγοι αὐτῆς κάτοικοι ἠχμαλωτίσθησαν, ἐνῶ ἐκοιμῶντο καὶ μετεφέρθησαν εἰς Ἀσίαν. Τὴν ἄλλην νύκτα διέβησαν καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι μὲ πλοιάρια καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ τουρκικὴ φρουρὰ ἀνήλθεν εἰς 3.000. Ἡ Κωνσταντινούπολις εὐρίσκετο τότε εἰς κατάστασιν μὴ ἐπιτρέπουσαν ἀντίστασιν. Ἀργότερον ὁ Κατακουζηνὸς διεπραγματεύθη μετὰ τῶν Τούρκων περὶ ἐκκενώσεως τῆς Τζύμπης προσφέρων εἰς τοὺς Τούρκους 10.000 χρυσᾶ ὑπέρπυρα, ὅπως φύγουν. Λέγεται ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐδέχοντο, ὅταν αἴφνης συνέβη σφοδρώτατος σεισμὸς καταστρέψας πολλὰς πόλεις τῆς Θράκης μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Καλλίπολιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπωφελοῦμενοι τῆς γενικῆς φυγῆς τῶν κατοίκων κατέλαβον εὐκόλως καὶ τὴν Καλλίπολιν, τῆς ὁποίας εἶχον καταπέσει τὰ τεῖχη. Ἐκ τῆς Καλλιπόλεως ὀρμώμενοι οἱ Τοῦρκοι ἐπεξετάθησαν ταχέως εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης μέχρι Ραιδεστοῦ καὶ Ὑψάλων (Κυψέλης). Ὁ Κατακουζηνὸς ἐπεχείρησε νὰ ἀρχίσῃ καὶ πάλιν διαπραγματεύσεις περὶ ἐκκενώσεως τῆς Θράκης. Ὁ Σουλεϊμάν ὅμως ἔλεγεν ὅτι τὴν Καλλίπολιν καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις κατέλαβε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δηλ. τοῦ σεισμοῦ

μόγλου σύμφωνα μὲ τὴν διαθήκην τοῦ Σουλεϊμάν πασᾶ ἦν ἰδίους ὀμμασιν εἶδεν ὁ γράφων κατὰ τινα συνεδρίασιν τοῦ Μετζλησιδαρέ,* τοῦ ὁποῦ μέλος διετέλει ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ἐλάμβανον καθ' ἀρχὰς φ ὀ δ λ α (ἄρτον) καὶ πιλάφι, τὰ ὁποῖα διενέμοντο καθ' ἐκάστην Πέμπτην εἰς τὸν ἐν Πλαγιαριῶ Τουρμπέν τοῦ Σουλεϊμάν Πασᾶ. Τὰ εἶδη αὐτὰ μετετράπησαν εἰς χρηματικὸν ἐπίδομα ἀνάλογον, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον καθ' ἑβδομάδα οἱ δικαιοῦμενοι, μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Νεοτούρκων, οἵτινες καὶ ὀριστικῶς τὰ κατήργησαν.

* Μετζλησιδαρέ (Διοικητικὸν Συμβούλιον) τὸ ὁποῖον διώκει μετὰ τοῦ Μουτεσαρίφη τὸ Σαντζάκιον (Διοίκησιν). Ἦτο συντεθειμένον ὡς ἑξῆς: Πρόεδρος ὁ Μουτεσαρίφης. Μέλη α) λόγῳ τῆς ἰδιότητός των ὁ Μουφτῆς, ὁ Μητροπολίτης, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀλληλογραφίας (ταχυρᾶτ Μουδουρού), ὁ Οἰκονομικὸς Ἐφορος (Μουχασαμπετζῆς), β) αἰρετὰ εἰς Τοῦρκος, εἰς Ἑλληνας, εἰς Ἀρμένιος ἢ Ἑβραῖος.

Τὰ αἰρετὰ μέλη ὑπεδεικνύοντο πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὑφ' ὧν τῶν Κοινοτήτων (Τουρκικῶν, Ἑλληνικῶν Ἑβραϊκῶν, Ἀρμενικῶν) τοῦ Σαντζακίου καὶ διωρίζοντο παρ' αὐτῆς. Ἡ ὑπόδειξις τῶν αἰρετῶν μελῶν καὶ ὁ διορισμὸς ἐγένετο κατὰ τριετίαν. Μίαν τριετίαν ὑπεδείκνυον οἱ Ἀρμένιοι ἐκπροσωπῶντων καὶ ἄλλην οἱ Ἑβραῖοι.

καί τοιοιτοτρόπως ἐναυάγησαν αἱ διαπραγματεύσεις. Ἐκτοτε ἡ Καλλιπόλις κατέστη ἀπλή τουρκικὴ ἐπαρχιακὴ πόλις, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ χριστιανικὴ κοινότης ἐμειώθη κατὰ πολὺ. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβε καὶ ὀλόκληρος ἡ Θρακικὴ Χερσονήσος. Ὁ Σουλεϊμάν πασᾶς μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν (1358) πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του κατὰ μίαν κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν, εἰς τὰ μέρη τῶν Ὑψάλων. Ὁ νεκρὸς του μετεφέρθη καὶ ἐτάφη ἐντὸς τοῦ Πλαγιαρίου, ὅπου μέχρι σήμερον σώζεται ὁ τάφος του καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς τουρπὲς του (μαυσωλεῖον).

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Α΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1346-1838)

Οἱ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὴν Θρακικὴν Χερσονήσον συμπεριφέρθησαν ὅπως καὶ εἰς ἄλλας ὑπ' αὐτῶν καταληφθεῖσας χώρας. Οἱ Ὀσμανίδαι ἐκυβέρνησαν συστηματικῶς διὰ τῆς βίας, τῶν καταπίεσεων καὶ τῆς τακτικῆς ἐξισλαμισμοῦ τῶν ὑπηκόων (ραγιαδῶν) χριστιανῶν. Ὁ πόνθος τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἀφορήτων καταπίεσεων, προκάλεσεν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, ἀθρόας ἀλλαξοπιστίας. Πολλοὶ χριστιανοὶ ἐξισλαμίσθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν αὔξησιν τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἀμιγῆς Ἑλληνοχριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καθ' ὅλον τὸν μακρὸν καὶ πολυώδυνον αὐτοῦ βίον ὑπέστη μεγάλας φλεβοτομίας ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Δύναται δὲ νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Χερσονήσου χωρὶς ἀμφιβολίαν προσέρχεται ἐξ Ἑλλήνων ἐξισλαμισθέντων κατὰ τὴν ταραχώδη αὐτὴν ἐποχὴν. Ἀπὸ βέην τῆς Καλλιπόλεως ἤκουσεν ὁ γράφων ὅτι οἱ κυριώτεροι βέηδες κατάγονται ἀπὸ τὸν ἐκ Ταϊφυρίου ἐξισλαμισθέντα καὶ εἰς ἀγιάνην (=τοπάρχην) ἐξελιχθέντα μέγαν καὶ πολὺν Ἀχμέτ βέην. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἐξισλαμισθέντας ἐδόθησαν αἱ καλύτεραι καὶ εὐφορώτεραι γαῖαι τῆς Χερσονήσου, οἱ δὲ ἐναπομείναντες χριστιανοὶ ἠλαττώθησαν, ἐξετοπίσθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἰδρῦσωσι τὰ χωρία τῶν εἰς τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα καὶ ἄγονα μέρη τῆς Χερσονήσου. Τότε δὲ καὶ ἰδρῦθησαν τὰ χωρία Ταϊφύριον, Περγάζιον, Ἀγγελοχώριον καὶ Νεοχώριον. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσωσιν εἰς τὰ χωρία τῶν ἠναγκάζοντο νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία ὡς ἐργάται, ποιμένες, τεχνῖται φουρνάρηδες καὶ ἔμποροι ἀκόμη. Καλυτέραν τύχην εἶχεν ἡ Καλλιπόλις, Μάδυτος, Πλαγιαρίον, Γαλατᾶς, Βαῖριον καὶ Κριθία, τῶν ὁποίων αἱ γαῖαι ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον εὐφοροί. Αἱ

γαΐαι ὅμως τῶν Τούρκων ἦσαν ἐκ τῶν εὐφορωτάτων.

Γενικῶς ὅμως οἱ χριστιανοὶ ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ περιεφρονοῦντο. Πολλὰ εἶναι τὰ μαρτυροῦντα τὴν ἐσχάτην περιφρόνησιν, τὴν ὁποῖαν οἱ κρατοῦντες ἐδείκνυον εἰς τοὺς χριστιανούς. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀναφέρομεν ἔνταῦθα ὀλίγα τινά:

Διὰ νὰ κηδευθῇ χριστιανὸς ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ἄδεια ἀπὸ τὸν Καδῆν (= ἱεροδικαστὴν). Ἰδοῦ δὲ ὁ τύπος ἀδείας ἔνταφιασμοῦ χριστιανοῦ ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν ἱερέα.

«Πρὸς τὸν παπᾶν τῶν Ρωμηῶν Καλλιπόλεως.

»Σύ, ὦ παπᾶ, ὁ ὁποῖος φορεῖς ἔνδυμα διαβόλου (ἐλμπισέϊ-σεϊτανί) καὶ φέρεις εἰς τὸ κεφάλι σου κάλυμμα μαῦρο σὰν πίσσα (κιουλάχι σιάχι κατραμί) ἠμπορεῖς νὰ χώσης τὸ βρωμερὸν πτώμα (πίς λές) τοῦ εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, ἵνα μὴ ἡ δυσωδία του μολύνῃ τὸν ἀέρα».

Δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀναβαίνουν ζῶα καὶ μάλιστα ἵππους. Ἐὰν δὲ ἐνῶ ἐπέβαινον ἵππου συναντοῦσαν Τούρκον, ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ καταβοῦν καὶ νὰ χαιρετίσουν τὸν Τούρκον, ἄλλως ἐξυλοκοποῦντο ἀγρίως. Δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα οἱ χριστιανοὶ νὰ ἔχουν καμπάνες εἰς τὰς ἐκκλησίας των, διὰ νὰ μὴν ταράσῃ ὁ ἦχος αὐτῶν τὸν ὕπνον τῶν Μουσουλμάνων. Ἐπετρέποντο μόνον μικρὰ σήμαντρα ξύλινα ἢ σιδηρᾶ· ἀλλὰ καὶ ὁ κράχτης τῆς ἐκκλησίας περιερχόμενος τὰς οἰκίας τῶν χριστιανῶν ἔψαλλε μὲ φωνὴν κλαυθμηράν: «Ἀδελφοί, ὀρίσατε εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Ὁ τρόπος αὐτὸς διετηρήθη ἐν τῇ Χερσονήσῳ μέχρι περίπου τῷ 1875. Ὁ γράφων ἐνθυμεῖται καὶ τὸν κράχτην καὶ τὰ σήμαντρα.

Ἰδίως οἱ χριστιανοὶ ὑπέστησαν πολλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ ἄτακτα στίφη (τζουλοὺς) εἰσέβαλλον εἰς τὰ χριστιανικὰ χωρία ὡς ἐπιδρομεῖς. Ἐπιέζον τοὺς προκρίτους νὰ φανερῶσουν ποῦ ἔχουν ὅπλα κρυμμένα. Ἐν Ταΐφυρίῳ, ὅπως ἤκουσεν ὁ γράφων ἀπὸ τὸν ἐκ μητρὸς πάππον του Ἰωάννην Ζαβλάρην συνέλαβον τὸν γηραιὸν παπᾶ Ἀναστάσιον καὶ μὲ διαφόρους κακώσεις ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ φανερῶσιν τὰ κρυμμένα ὅπλα. Καὶ ἐπειδὴ οὗτος δὲν εἶχε τι νὰ φανερῶσιν, τὸν ἐσταύρωσαν ἐπάνω εἰς ἓνα τῶν δύο πλατάνων τῆς πλατείας «Καργιά». Δὲν ἔτρεμεν ὁ ἀοιδίμος πρὸ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὡς γνήσιος χριστιανὸς καὶ ἀληθῆς ποιμὴν, γαλήνιος καὶ καρτερικὸς ἠὲ χαρίστησε τὸν Θεόν, διότι ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὸν στέφανον τῆς ἀθανασίας καὶ ἐξέπνευσεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς ἐπληροφορήθη ἐκ σεβασμίους γέροντας Καλλιπόλεως, συνέβη καὶ τὸ ἕξις ἐν Καλλιπόλει: Ὁ τουρ-

κικός στόλος ἔκαμνε συχνά ἐκδρομάς ἐκτός τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἰς μίαν τοιαύτην ἐκδρομήν κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐστάθμευσεν, ὡς συνήθως, εἰς τὸν λιμένα Καλλιπόλεως.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐστάθμευον ὅλα τὰ ἀνερχόμενα καὶ κατερχόμενα Ἰστιοφόρα εἰς τὸν λιμένα τῆς Καλλιπόλεως διὰ νὰ κάμουν τὰς προμηθείας τῶν ἀγοράζοντα ἄρτον (γαλέτα) διάφορα τρόφιμα καὶ ποτά. Ὑπῆρχον τότε ἐν Καλλιπόλει διάφοροι φοῦρνοι παράγοντες μόνον γαλέτας καὶ τοιοῦτοι ἦσαν, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἑπτὰ, τοῦ Τσελεμπῆ Γιάγκου Βουλγαρίδου, τοῦ κυρίως τροφοδότη τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἐπίσης τρεῖς τοῦ Δράκου, δύο τοῦ Βελόνη, Βαλάση κλπ. Ὅτε ὁ στόλος ἐστάθμευσεν εἰς Καλλιπολιν ἔγινε γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ κῆτος τῆς ναυαρχίδος ἐφυλάσσοντο περὶ τὰ 300 Ἑλληνόπουλα, τὰ ὅποια κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διηρπάγησαν κατὰ τὴν καταστροφήν τῆς Χίου καὶ τὰ ὅποια προωρίζοντο ἄλλα μὲν διὰ τὰ χαρέμια τῶν πασάδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐξισλαμίζοντο, ἄλλα δὲ διὰ νὰ πωληθῶσιν ὡς δοῦλοι. Πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Καλλιπόλεως ἦτο ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Τσελεμπῆ Γιάγκος Βουλγαρίδης, ὅστις λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο τροφοδότης τοῦ στόλου ἔχων σχέσεις καὶ γνωριμίας μὲ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς τοῦ στόλου, διωργάνωσεν εἰς τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν του ὑποδοχὴν τοῦ ναυάρχου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν. Εἰς μίαν δὲ κατάλληλον ὥραν διαχύσεως κυρίαὶ διαφόρων προυχόντων παρουσιασθεῖσαι εἰς τὸν ναύαρχον παρεκάλεσαν νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὰς πρὸς υἱοθέτησιν μερικὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ ἀξιωματικοὶ φιλοτιμηθέντες διατάσσουσιν νὰ ἀποβιβασθοῦν ὅλα τὰ σκλαβόπουλα καὶ νὰ παρουσιασθῶσιν ἔμπροσθεν τῶν κυριῶν πρὸς ἐπιλογὴν. Ἀλλὰ τόσον κατὰ τὴν μετάβασιν ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτῶν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ χριστιανοὶ Καλλιπολίται δωροδοκοῦντες τοὺς φύλακας ἤρπαζον τὰ διαβαίνοντα Ἑλληνόπουλα καὶ τοιουτοτρόπως μόνον 50 σκλαβόπουλα ἐπέστρεψαν εἰς τὰ πλοῖα, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα διεσώθησαν ἀπὸ βεβαίαν ἐξισλάμισιν. Τοῦ ἀνωτέρω εἰρημένου Τσελεμπῆ Γιάγκου Βουλγαρίδου τέκνα ἦσαν: Πέτρος Βουλγαρίδης Πρόξενος τῆς Ρωσίας ἐν Καβάλα, Κωνσταντῖνος Βουλγαρίδης, Γεωργάκης Βουλγαρίδης καὶ τρεῖς θυγατέρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἀείμνητος Ἄγλαϊα I. Πούμπουρα.

Μετὰ τὴν καταστροφήν τῆς Χίου ὑπὸ τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ πασᾶ μεγάλως ἐδοκιμάσθησαν καὶ αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Χερσονήσου Καλλιπολις καὶ Μάδυτος.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1838 — 1908)

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ χριστιανοὶ ὀπωσθήποτε ἀνέπνευσαν, διότι ἔνεκα τοῦ Τανζιματίου (1) ἀπήλασαν κάποιαν ἐλευθερίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854) ὁπότε τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα τῶν Ἀγγλογάλλων συνεκεντρώθησαν ἐν Καλλιπόλει, ὅπου ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν διέμειναν πρὶν ἢ ἐκπλεύσουν διὰ τὴν Κριμαίαν, οἱ χριστιανοὶ τῆς Χερσονήσου ἀπέκτησαν ἀρκετὴν εὐημερίαν, διότι οἱ πλεῖστοι ὡς μικροπωληταὶ ἐκέρδισαν ἀρκετὰ χρήματα.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Σουλτάνων Μετζήτ, Ἀζίζ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μακροχρονίου τοιαύτης τοῦ Σουλτάν Χαμίτ οἱ χριστιανοὶ, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, διήλθον ἡμέρας ἀγαθὰς καὶ ἡ θέσις τῶν

(1) Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ (1839) οἱ ἐν Τουρκίᾳ χριστιανοὶ ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα. Ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Σουλτάν Μετζήτ ἤρχισαν ἐφαρμοζόμεναι διάφοροι διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις, αἵτινες εἶναι τὸ λεγόμενον Τανζιμάτ (ἐκ τοῦ τανζιμ=θέτειν τάξιν). Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται εἶχον ἐξαγγελθῆ διὰ τοῦ χάτι—σερίφ (αὐτοκρατορικὸν διάγγελμα) τὸ Γκιούλ Χανέ. Τὸ διάγγελμα ἀνεγνώσθη τὴν 3 Νοεμβρίου τοῦ 1839 εἰς τὴν ἐνώπιον τοῦ σουλτανικοῦ περιπτέρου τοῦ Γκιούλ—Χανέ πλατεῖαν, ὅπου εἶχε συναθροισθῆ τὸ Διπλωματικὸν Σῶμα, οἱ Τοῦρκοι μεγιστάνες, οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοί, οἱ πρόκριτοι τῶν μὴ μουσουλμανικῶν κοινοτήτων. Τὴν τελετὴν παρηκολούθει ὁ Σουλτάνος ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ περιπτέρου. Τὸ αὐτοκρατορικὸν διάγγελμα ἐχορήγει ἐγγυήσεις τοῦ Σουλτάνου διὰ τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ περιουσίαν πάντων ἀνεξαιρέτως καὶ οὕτως ἠσφαλίζοντο τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου ἀνεξαρτήτως θρησκείας καὶ φυλῆς. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Τουρκίας ἔβλεπον ὅτι θὰ ἐτίθετο φραγμὸς ἐναντίον τῆς ἀπεριορίστου αὐθαιρεσίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῶν μεταρρυθμίσεων ἐγένετο μὲ μεγάλην δυσκολίαν. Σχετικῶς πρὸς τὴν πρὸ τοῦ Τανζιμάτ ζωὴν τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Χαμίτ οἱ χριστιανοὶ ἀπελάμβανον ὀπωσθήποτε σχετικῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν καθηκόντων καὶ τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτυχῶς ἐπεδίδοντο.

Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ κερδίσῃ τὰς συμπαθείας τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς. Ἐξέδωκε τῇ 22 Ἰουνίου 1853 ὁ Σουλτάνος φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου παρεῖχε νέας διαβεβαιώσεις περὶ πλήρους καὶ ἀποτελεσματικῆς αὐτῶν προστασίας καὶ περὶ σεβασμοῦ τῶν προνομίων τῶν διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς λατρείας τῶν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικίησιν. Τὸ φερμάνιον ἔκαμνεν ἰδιαιτέραν μνείαν τῶν προνομίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα ὁ Σουλτάνος θὰ περιεφρούρει ἰδιαιτέτως ἐξήγγειλεν αὐστηρὰς ποινὰς ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐτόλμων νὰ θίξωσι τὰ προνόμια ταῦτα. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀνεκοινώθη εἰς τοὺς Πατριάρχας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θρησκευτικὸς ἀρχηγούς, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὰς διοικητικὰς καὶ δικαστικὰς ἀρχὰς τοῦ κράτους. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Τουρκίας ἐφαίνοντο καθησυχάζοντες.

ραγιάδων ἐβελτιώθη κατὰ πολὺ. Ἡ καλὴ αὐτὴ κατάστασις διήρκεσε δυστυχῶς μέχρι τοῦ Συντάγματος. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐπὶ Χαμίτ εἰς τὰς παραμονὰς τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν, Χριστουγέννων καὶ Πάσχα, ἔφθανον εἰς τὸν Διοικητὴν Καλλιπόλεως διαταγαὶ αὐστηραὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰ Σουλτανικὰ ἀνάκτορα νὰ μὴ ἐνοχληθοῦν οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι νὰ ἑορτάσουν καὶ νὰ πανηγυρίσουν τὰς ἑορτάς των. Μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877) ὑπέφερον οἱ χριστιανοὶ διαφόρους πιέσεις καὶ διαρπαγὰς περιουσιῶν καὶ ἰδίως ποιμνίων τόσον ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν, ὅσον καὶ τοῦ φανατισμοῦ τῶν μουσουλμάνων. Μετὰ τὴν Βερολίνειον ὁμῶς συνθήκην οἱ χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν, ἤρχισαν νὰ διορίζονται κάπως εἰς δημοσίας θέσεις. Ἰδίως ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὸ ὅποιον οὗτοι ἐπιτυχῶς ἐπεδίδοντο προσεπόριζεν εἰς αὐτοὺς μεγάλα κέρδη καὶ εὐημερίαν.

Συνοφαντία καὶ φυλάκισις προκρίτων Μαδύτιων.—Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος περὶ τοὺς 30 ἐκ τῶν προκρίτων Μαδύτου ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Καλλιπόλεως μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι διενήργησαν ἐράνους ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ δήμαρχος Μαδύτου Λεονταρόγλου, ὅστις ἀσθενήσας ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ νεκρὸς του μετεφέρθη εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ τῷ ἔγινε πάνδημος κηδεία ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως. Εὐτυχῶς ὀλίγον καιρὸν ἔμειναν ἐν τῇ φυλακῇ, διότι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντες Μαδύτιοι ἐνήργησαν μετὰ τῶν Πατριαρχείων καὶ ἐπέτυχον τὴν ἀποφυλάκισίν των, ἀποδειχθείσης τῆς ἀθωότητός των.

Ἐνταῦθα δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω δύο σπουδαῖα κατ' ἐμὲ γεγονότα προγνώσεως θανάτων, τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐν Καλλιπόλει καὶ τὰ ὅποια ἐπροξένησαν μεγάλην αἴσθησιν παρὰ τοῖς κατοίκοις.

α) *Περιιλλῆς Σάββογλου.*—Ἐκ τῶν προκρίτων Καλλιπόλεως, εὐσεβῆς χριστιανὸς ἐργασθεὶς ἐπὶ ἔτη ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἀγίου Νικολάου, ποτοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ εὐπορος. Ὁ ἴδιος μοὶ διηγήθη ὅτι προσβληθεὶς ὑπὸ καρκίνου τοῦ λάρυγγος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔνθα παρεκάλεσε τοὺς θεράποντας ἰατροὺς του νὰ τῷ εἴπωσιν ἀπεριφράστως, ἂν κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του, διὰ νὰ φροντίσῃ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην του. Οἱ ἰατροὶ τῷ συνέστησαν νὰ κάμῃ τὴν διαθήκην του, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχῃ κίνδυνος θανάτου. Ἄλλ' ἐγώ, μοὶ λέγει, ἠννόησα πλέον ὅτι ἡ ζωὴ μου εἶναι βραχεῖα. Μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ ὀρίσω ἡμέραν καὶ ὥραν νὰ

ἔλθη εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν μετὰ τῶν μαρτύρων του διὰ νὰ τῷ συντάξω τὴν διαθήκην του. Πράγματι ἡ διαθήκη συνετάχθη ὑπ' ἑμοῦ· ἄφινε δὲ δι' αὐτῆς καὶ ἓνα ποσὸν σημαντικὸν εἰς τὴν Κοινότητα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων πρὸς τὸ ἑσπέρας μετέβην παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ Ἱερωνύμῳ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἤκουσα ὅτι, ὡς θετικῶς ἐπληροφορήθη, ὁ Περικλῆς Σάββογλου τὴν ἴδιαν ἡμέραν περιῆλθεν ὅλα τὰ καφενεῖα καὶ παντοπωλεῖα καὶ διέταξε νὰ κεράσουν ὅλους τοὺς θαμῶνας καὶ νὰ τὸν συγχωρήσουν διότι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Μητροπολίτης μοὶ ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ μέρους του τὸν Π. Σάββογλου καὶ νὰ πληροφορηθῶ, ἂν ὅσα ἤκουσεν ἦσαν ἀληθῆ. Μεταβάς εὖρον καθήμενον ἐπὶ διβανίου καὶ εἰς σχετικὴν ἐρώτησίν μου ἐπεβεβαίωσεν ὅλα τὰ ἀνωτέρω προσθέσας ὅτι τὴν τρίτην ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων θὰ ἀποθάνῃ· εἶναι δὲ ἔτοιμος διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν προετοιμασθεὶς καὶ μεταλαβὼν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Πράγματι τὴν ἐπιούσαν παρήγγειλε μόνος τὸ φέρετρόν του. Τὴν πρωΐαν δὲ τῆς τρίτης ἡμέρας, ὡς ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ τοὺς οἰκείους του μόνος ἐφόρεσε τὸ σάβανον καὶ τὰ ἄλλα ἐνδύματά του καὶ ἐνώπιον τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του ἐξηπλώθη εἰς τὸ φέρετρόν του καὶ ἠρέμως ἐξέπνευσεν. Ὁ θάνατος οὗτος τοῦ Π. Σάββογλου ἔκαμε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τοὺς Καλλιπολίτας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐπιζῶντες τὸν ἐνθυμοῦνται μέχρι σήμερον.

β) *Παπᾶ Δημήτριος Μαυριώτης*.—Γέρων ἱερεὺς μὲ ὀλίγα μὲν γράμματα, ἀλλὰ σεμνὸς καὶ ἐνάρετος. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν ἐφημέριος τῆς ἐνορίας Παναγίας Μπαλοῦκ Παζαρίου ἀπολαύων τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως πάντων. Κατὰ τινὰ ἑορτὴν τοῦ 1905 ὁ τότε Μητροπολίτης Καλλιπόλεως Ἱερώνυμος ἐκλήθη νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸν εἰρημένον ναὸν τῆς Παναγίας παραλαβὼν, ὡς συνήθως, καὶ τὸν γράφοντα. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ναὸν ὀλίγον πρὸ τῆς κεκανονισμένης ὥρας τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀρχιερέως εἰς τὸν ναὸν, ἐν τῷ μεταξύ δὲ περιεργαζόμεθα τὰ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ εὐρισκόμενα ὠραῖα καὶ καλλιτεχνικὰ μαρμάρινα μνήματα. Εἰς τὸν Μητροπολίτην ἔκαμεν αἴσθησιν μίαν μαρμαρίνην πλάξιν ἐκεῖ που κειμένη μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «*Ἐνταῦθα κεῖται ὁ πρωθιερεὺς Δημήτριος Μαυριώτης γεννηθεὶς ἐν Μαύραις τῷ 1829 καὶ ἀποθανὼν ἐν Καλλιπόλει τῷ 1907*». Ὁ Μητροπολίτης ἐπὶ παρουσίᾳ ὄλων ἡμῶν ἐκάλεσε τὸν Παπᾶ Δημήτριον, διότι περὶ αὐτοῦ ἐπρόκειτο, καὶ τὸν ἠρώτησεν ἂν ἔκαμε συμβόλαιον μετὰ τὸν Θεὸν καὶ προγνώριζεν τὸν θάνατόν του. Ὁ ἱερεὺς ἀπήντησεν ὅτι προαισθάνεται καὶ γνωρίζει καλῶς

ὅτι θά ἀποθάνῃ τῷ 1907. Ἐγελάσαμεν ὅλοι μὲ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ἱερέως, ὅστις ὅμως ὠμίλει μετὰ πεποιθήσεως.

Πράγματι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τοῦ 1907 ὁ Παπᾶ Δημήτριος ἀσθενήσας ἀπὸ δυσεντερίαν μέπαρε κάλεσε διὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας νὰ στείλω προσωρινὸν ἀντικαταστάτην του, ἔστειλα δὲ τὸν Παπᾶ Γεώργιον Πετρίδην Μαδύτιον (ἀποθανόντα πρὸ ἔτους ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου Γούβας).

Τὴν μεγάλην Παρασκευὴν ἑσπέρας καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένετο ἡ ἔξοδος τοῦ ἐπιταφίου ὁ Παπᾶ Δημήτριος ἀπέθνησκεν ἠρέμως καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐγένετο πάνδημος ἡ κηδεῖα του. Τὰ δύο ταῦτα παράδοξα φαινόμενα ὁ γράφων τὰ εἶδε μὲ τὰ μάτια του, ἐνθυμοῦνται δὲ αὐτὰ καὶ οἱ ἐπιζῶντες Καλλιπολίται.

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1908 — 1918)

Τὸ Τουρκικὸν Σύνταγμα.—Τὴν 10 Ἰουλίου τοῦ 1908 ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡ ὁποία καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν Σουλτάνον Χαμίτ τὸ περιβόητον Σύνταγμα. Ὁ λαὸς ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος ἐν τῇ ἀφελείᾳ του νομίσας ὅτι ἔληξεν ἡ ἐποχὴ τῆς τυραννίας καὶ ἀνέτελλον ἡμέραι ἀληθινῆς ἐλευθερίας μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν ἐχαιρέτισε τὸ Σύνταγμα. Αἱ ὠραῖαι λέξεις *χουριέτ*=ἐλευθερία, *μουσαβὰτ*=ἰσότης, *ἀδαλέτ*=δικαιοσύνη, ἐξερχόμεναι ἀπὸ τὰ στόματα μυριάδων ἀνθρώπων ἀντηχοῦσαν καθ' ὅλον τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος, ἐπομένως καὶ ἐν Καλλιπόλει. Ὁ μόνος, ὅστις εὐρέθη ἀντίθετος καὶ μᾶλλον ἐλυπήθη διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἦτο ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως Ἰερώνυμος, ὅστις ἐν στενωφὶ κύκλῳ ἐξέφρασε τὴν γνώμην του, ὅτι τὸ Σύνταγμα μᾶλλον θά βλάβῃ τὸν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμόν. Δυστυχῶς εὐρέθησάν τινες ἐκ τῶν ἡμετέρων χαρακτηρίσαντες τὸν Ἰερώνυμον ὡς ἀντιδραστικόν! Τὰ ὀλίγον κατόπιν γενόμενα ἐδικαίωσαν πλήρως τοὺς φόβους καὶ τὰς προβλέψεις τοῦ Ἰερωνύμου.

Ἐπιτροπὰ.—Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ οἱ Νεότουρκοι ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρόγραμμά των, τὴν ἐξόντωσιν δηλονότι τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. «*Ἡ Τουρκία διὰ τοὺς Τούρκους· ἔξω οἱ Γκιαούρηδες· ἔξω οἱ Ἑλληνοφρονες*».

Τὸ Κομιτᾶτον ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς ὅλα τὰ τουρκικὰ χωρία τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ συνίστα εἰς τοὺς Τούρκους νὰ μὴ συναλλάσσωνται μὲ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ μὴ πληρώσουν ὅ,τι χρεωστοῦν εἰς αὐτούς. Ἐπέβαλε *μποϊκονάξ* (ἐμπορικὸν ἀποκλεισμόν) κατὰ παντός ἑλληνικοῦ. Ὡς πρόσχημα δὲ ἐφέρετο τὸ ζήτημα τῆς

νήσου Κρήτης, τὴν ὁποῖαν ἤθελον νὰ ἀνακτήσωσι. Εἰς τὰ προσεγγίζοντα τὸν λιμένα τῆς Καλλιπόλεως ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια δὲν ἐπετρέπετο νὰ πλησιάσῃ λέμβος τουρκικῆ. Τὰ δὲ ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια ἤναγκάζοντο νὰ ἀποβιβάζωσι τοὺς ἐπιβάτας μὲ τὰς ἀποσκευὰς των δι' ἰδίων λέμβων. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔγινε καὶ κατὰ τὴν ἀποβίβασιν ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου «Πανταλέοντος» τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Καλλιπόλεως Παναρέτου μετατεθέντος ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἐλευθερουπόλεως εἰς τὴν τῆς Καλλιπόλεως πρὸς διαδοχὴν τοῦ εἰς Χίον μετατεθέντος ἀοιδίμου Ἱερωνύμου.

Βουλευτικαὶ ἐκλογαί.—Τὸ Μουτεσαριφλίκι Καλλιπόλεως περιλαμβάνον, ὡς εἶπομεν, τὰς Ὑποδιοικήσεις: Καλλιπόλεως, Μαδύτου, Περιστάσεως, Μυριοφύτου καὶ Κεσσάνης κατωκεῖτο κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων. Ἐπομένως ὁ ἐκλεγῆσόμενος εἰς βουλευτῆς ἔπρεπε νὰ ἦτο Ἕλληνας. Οἱ Νεότουρκοι ὅμως πάντα λίθον ἐκίνησαν διὰ νὰ ματαιώσωσιν τὴν ἐκλογὴν Ἕλληνας βουλευτοῦ καὶ νὰ ἐπιβάλωσιν ὡς τοιοῦτον Τοῦρκον. Ἡ συνειτῆ ὅμως καὶ μεμετρημένη πολιτικὴ τοῦ Ἱερωνύμου ἐπέτυχε, καίτοι μετὰ πολλοῦ κόπου, τὴν ἐκλογὴν ὡς βουλευτοῦ, τοῦ ἐκ Μαδύτου Στεφάνου Ναρλῆ ἱατροῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὴν πρώτην βουλευτικὴν ἐκλογὴν.

Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ κατὰ τὰς ἐπομένους ἐκλογάς. Ὁ Διοικητὴς Καλλιπόλεως διὰ διαφόρων ἐκλογικῶν τερτιπίων (εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Τοῦρκοι εἶναι ἀριστοτέχναι) κατῶρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν πλειοψηφίαν τῶν Ἑλλήνων. Παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου κατήρτισεν ἐν Καλλιπόλει καὶ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα τῶν πρωτοβαθμίων ἐκλογῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ πλειονοψηφοῦν ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῶν Ἐκλεκτόρων οἱ Τοῦρκοι τοιοῦτοι καὶ νὰ ἐκλέξωσι βουλευτὰς τοὺς ἔχοντας τὸ νεοτουρκικὸν χρῆσμα.

Στρατολογία ὁμογενῶν.—Διὰ νόμου ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς πρώτης τουρκικῆς Βουλῆς, πρωτοστατοῦντος τοῦ ὁμογενοῦς Μπουσίου ἐπεβλήθη καὶ εἰς τοὺς μὴ Μουσουλμάνους ἢ στρατιωτικὴ θητεία. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν ἦσαν μέχρι τοῦδε ἐξοικειωμένοι μὲ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν. Πολλοὶ λοιπὸν ἐκ τῶν ὁμογενῶν μὴ θέλοντες νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν, ὑπὸ ἀξιωματικούς μόνον Τούρκους ἔφευγον κρυφίως ἀπὸ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου διὰ πλοιαρίων καὶ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μόλις τὸ δέκατον τῶν καλουμένων προσήρχετο καὶ κατετάσσετο εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν. Καὶ μὲ πόνον ψυχῆς ἔγραφε τότε ὁ Μητροπολίτης Ἱερώνυμος εἰς φίλον του ἀρχιερέα: «Φρίττω ἀναλογιζόμενος ὅτι μετὰ

δέκα ἔτη δὲν θὰ ὑπάρχουν νέοι διὰ νὰ νυμφευθοῦν καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐξαφανισθῇ ὁ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμός, ἂν μὴ ὁ Θεὸς δὲν διευθετήσῃ τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα δι' ἄλλου τρόπου».

Μία παράδοξος εἴδησις.—Ὁ Διοικητὴς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Μητροπολίτην ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τηλεγραφήματος πρὸς τὰς κατὰ τόπους ἀρχὰς ἐφιστᾷ σοβαρῶς τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ τῆς πολιτείας τῶν Ἑλλήνων, διότι κατὰ πληροφορίας ἀσφαλεῖς προπαρεσκευάσθησαν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Ἑλλήνων Προξένων καὶ τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν νὰ ἐπαναστατήσωσι τὴν 27 Ἰουνίου 1909 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Κρήτης τῶν διεθνῶν στρατευμάτων καὶ συνιστᾷτο, ὅπως ἐπισύρῃσι τὴν προσοχὴν τῶν Μητροπολιτῶν καὶ προυχόντων νὰ μὴ δεχθῶσι τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ὑφ' οἰονδήποτε τύπον ἐρχομένους. Ὁ Μητροπολίτης ἔσπευσε νὰ γράψῃ ταῦτα εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

Ὁ καταστρεπτικὸς σεισμός — Τὴν νύκτα τῆς 26 πρὸς τὴν 27 Ἰουλίου 1912 ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐγένετο ἐν Καλλιπόλει καὶ τοῖς περιχώροις τρομερὸς καταστρεπτικὸς σεισμός. Πολλαὶ οἰκίαι κατεκρημνίσθησαν. Τὸ νεόκτιστον καὶ ὠραῖον κωδωνοστάσιον τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κατέρρευσε μετὰ φοβεροῦ πατάγου. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐξῆλθον ἔσπευσμένως εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ διῆλθον τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς νυκτὸς φοβούμενοι ἐπανάληψιν τῆς δονήσεως. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κωνσταντῖνος Κοῦδᾶκης ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ θλιβερὸν γεγονός διὰ τοῦ ἐξῆς τηλεγραφήματος: «Κατάστασις οἰκτρὰ καὶ ἀξιοθρήνητος. Περισσότερον μέρος Καλλιπόλεως κατεστράφη καθὼς καὶ τῶν χωρίων. Ἐκκλησίαι καὶ σχολεῖα διερράγησαν καὶ εἶναι ἐτοιμόρροπα εἰς νέαν δόνησιν ἔτοιμα καταρρεῦσαι. Κτήματα Κοινότητος ἅπαντα σχεδὸν κατέρευσαν. Ἀριθμοῦνται ἀρκετὰ θύματα. Ἄπας πληθυσμὸς διαμένει ἐν ὑπαίθρῳ. Ἐπικαλούμεθα εὐλαβῶς πρόνοιαν Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἐνέργειαν παρὰ Σεβαστῆ Κυβερνήσει, ὅπως ἐπέλθῃ ἀρωγός».

Τρομερὰ ἀποτελέσματα τοῦ σεισμοῦ.—Ἡ ἐκ τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ καταστροφὴ εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Ἐν Καλλιπόλει αἱ περισσότεραι οἰκίαι κατεκρημνίσθησαν, αἱ δὲ ἐναπομείνασαι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐτοιμόρροποι. Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μετὰ τῆς ἐκκλησίας κατεκρημνίσθησαν. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐβλάβη σοβαρῶς. Τὸ εἰκονοστάσιόν του, σπουδαίας τέχνης καὶ ἀξίας, ὑπέστη σοβαρὰν βλάβην. Σοβαρῶς ἐβλάβη καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου

Δημητρίου. Τὸ μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν περατωθὲν κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας Μπαλοῦκ Παζαρίου ἐκρημνίσθη κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ Ἄρρεναγωγεῖον καὶ Παρθεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος δὲν κατέρρευσαν μὲν, ἀλλ' ὑπέστησαν τοιαύτας βλάβας, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λειτουργήσωσι. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἡ λειτουργία ἐτελέσθη ἐν ὑπαίθρῳ. Ὅλα σχεδὸν τὰ προσοδοφόρα κτήματα τῆς Κοινότητος, ἀποθῆκαι, μαγαζιά καὶ καφενεῖα κατεκρημνίσθησαν. Ὁ Μητροπολίτης ἐπὶ ἕξ ἡμέρας περιώδευσε καὶ ἐπεσκέφθη τὰ καταστραφέντα χωρία. Θρήνους, κλαυθμοὺς καὶ ὄδυρμοὺς ἤκουσε νὰ ἀντηχοῦν εἰς τὰ χωρία. Οἱ χωρικοὶ ἀπηλπισμένοι ἔκλαιον καὶ ὠδύροντο ἐπὶ τῇ φρικτῇ συμφορᾷ. Ὑπεδέχοντο τὸν Μητροπολίτην μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἀναμένοντες τὸ πᾶν παρ' αὐτοῦ. Μαζὶ μὲ τοὺς χωρικοὺς ἔκλαιε καὶ ὁ Μητροπολίτης καὶ ἐξηντλήθη εἰς δάκρυα καὶ παρηγορίας. Ἡ καρδία του δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ τὴν κολοσιαιάν συγκίνησιν. Τὸ Πλαγιαρίον, τὸ Νεοχώριον, τὸ Περγάζιον, τὸ Βαῖριον καὶ τὸ Καβακλῆ σχεδὸν δὲν ὑφίσταντο, μετεβλήθησαν εἰς ἄμορφον μᾶζαν. Δὲν ἔβλεπέ τις εἰμῆ λίθους ἐπὶ λίθων καὶ ἐξηγριοῦτο βλέπων στέγας ἀλλαχοῦ μὲν ἐναερίους καὶ στηριζομένας ἐπὶ τοίχων ἐτοιμορρόπων, ἀλλαχοῦ δὲ συγκαλυπτούσας ἐρείπια. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔμεινον ἄσιτοι, διότι καὶ οἱ φοῦρνοι εἶχον κατακρημνισθῆ. Δημέρευον ἐν ἡλίῳ καὶ διενυκτέρευον ὑπὸ σκηνᾶς προχείρους ἀπὸ σινδόνια καὶ ὑφάσματα. Ὑπὸ τοιαύτας σκηνᾶς διῆλθε καὶ ὁ Μητροπολίτης ἕξ ἡμέρας καὶ ἕξ νύκτας ὑποστὰς μεγάλας δοκιμασίας ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Ἐν Πλαγιαρίῳ, Νεοχωρίῳ, Ἀγγελοχωρίῳ καὶ Περγαζίῳ τὰ σχολεῖα ὑπέστησαν βλάβας σοβαράς. Ἐν Βαῖρίῳ καὶ Καβακλῆ τὰ σχολεῖα κατέρρευσαν τελείως. Εἰς τὰ αὐτὰ χωρία ὑπέστησαν βλάβας σοβαράς καὶ αἱ Ἐκκλησίαι.

Ἐκ τῆς γενομένης καταγραφῆς τῶν ζημιῶν ἐξήχθησαν τὰ ἑξῆς :

Ἐν Καλλιπόλει.—Εἰς τὰς 4 ἐνορίας Ἁγίου Γεωργίου, Ἁγίου Νικολάου, Ἁγίου Δημητρίου καὶ Μπαλοῦκ Παζαρίου :

Κατέρρευσαν ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ οἰκίαι 236. Ἐτοιμόρροποι 236. Μὲ ἐλαφράς βλάβας καὶ ἀνέπαφοι οἰκίαι 181.

Ἐν Γαλατῇ.—Ἡ Ἐκκλησία ὑπέστη σοβαρὰν βλάβην. Κατέρρευσαν οἰκίαι 35. Ἐτοιμόρροποι 51. Ἀνέπαφοι 200.

Ἐν Περγαζίῳ.—Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον ὑπέστησαν σοβαρὰν βλάβην. Ἐκ τῶν 200 οἰκιῶν κατέρρευσαν 51. Ἐτοιμόρροποι 78.

Ἐν Ἀγγελοχωρίῳ.—Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κατέρρευσε. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὑπέστη βλάβας. Τὸ σχολεῖον ἐν μέρει

κατέρρευσεν. Ἐκ τῶν 470 οἰκιῶν κατέρρευσαν 174. Κατέστησαν ἀκατοίκητοι 296.

Ἐν Ταΐφυρίῳ.—Ἐκ τῶν 400 οἰκιῶν κατέρρευσαν καὶ σοβαρῶς ἐβλάβησαν 39. Σπουδαίαν βλάβην υπέστη τὸ σχολεῖον καὶ ἐν κτῆμα τῆς Κοινότητος.

Ἐν Βαϊρίῳ.—Ἐκ τῶν 320 οἰκιῶν κατοικήσιμοι ἔμειναν 30. Τὸ σχολεῖον κατέρρευσεν ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἐν Καβαλλῆ.—Ἐκ τῶν 45 οἰκιῶν ἐκρημνίσθησαν 10, αἱ λοιπαὶ υπέστησαν σοβαρὰς βλάβας. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον υπέστησαν σοβαρὰς βλάβας.

Ἐν Νεοχωρίῳ.—Ἐκ τῶν 650 οἰκιῶν μόνον 50 ἔμειναν κατοικήσιμοι. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον ἐβλάβησαν σοβαρῶς.

Ἐν Πλαγιαρίῳ.—Ἐκ τῶν 420 οἰκιῶν κατοικήσιμοι ἔμειναν 30. Τὸ σχολεῖον σημαντικῶς ἔπαθε.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἔσπευσε νὰ καταστήσῃ γνωστὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ἡ δὲ Κεντρικὴ Πατριαρχικὴ Ἐπιτροπὴ υπέρ τῶν σεισμοπαθῶν ἀπέστειλε 3000 ἄρτους διὰ τὰ χωρία.

Ἡ Ἐφοροδημογεροντία τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ἀπεφάσισε τὸν καταρτισμὸν Ἐπιτροπῆς ἐκ Καλλιπολιτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμενοντῶν ἐκ τῶν κ. κ. Γ Σταυρίδου ἱατροῦ, Κωνσταντίνου Μακρίδου συντάκτου τοῦ «Ἐμπρός», Θεμιστ. Ἀντύπα, Ἀλεξ. Παντερμαλῆ καὶ Δημ. Φύτου διευθυντοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργήσωσι πρὸς συλλογὴν ἐράνων καὶ ἀποστολὴν βοηθειῶν εἰς τοὺς δυστυχεῖς σεισμοπλήκτους.

Ἐπίσης ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐφοροδημογεροντίας συνέταξε καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένοντας Καλλιπολίτας καὶ πρὸς ἄλλους διαφόρους ἐγκύκλιον, ἐν τῇ ὁποίᾳ, ἀφοῦ ἐξέθετε λεπτομερῶς τὰς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ γενομένας φοβερὰς καταστροφὰς ἐν Καλλιπόλει καὶ τοῖς χωρίοις ἐτόνιζεν ὅτι ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων πολλοὶ ἐγκατέλειπον τὴν Καλλιπολιν, ἡ δὲ Καθολικὴ προπαγάνδα ἤρχισε κινητοποιουμένη πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Ὀρθοδόξων τέκνων εἰς τὰς σχολὰς αὐτῆς. Ἐκλείει δὲ ὁ Μητροπολίτης τὴν ἐγκύκλιόν του διὰ τῶν ἐξῆς :

«Τὰ προσοδοφόρα κτῆματα τῆς Κοινότητος ἄλλα μὲν κατεκρημνίσθησαν, ἄλλα ἐκάησαν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς, ἥτις ἐπηκολούθησε τοῦ σεισμοῦ καὶ ἄλλα σοβαρῶς ἐβλάβησαν. Οὕτω δὲ ἡ Ἑλλην. Ὀρθόδο-

ξος Κοινότης Καλλιπόλεως στερείται καὶ προσόδων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων. Καὶ ὅσω καὶ ἂν διενεργῶνται ἔρανοι ἐν τῇ καθόλου Ὀμογενεῖα ἡμῶν εἶναι ἀδύνατον ἐκ τοῦ ἀναλόγου αὐτῶν νὰ ἀναστῇ ἐκ τῆς τέφρας καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων ἢ ταλαίπωρος πατρίς, ἣτις νεκρωμένη ζητεῖ ζωὴν παρ' ὑμῶν τῶν τέκνων της, ὅπως αὕτη παρέσχε ζωὴν εἰς αὐτά. Ἡ πατρίς ὑμῶν Καλλιπολις ἐπικαθημένη ἐπὶ σωρῶν ἐρειπίων καὶ τέφρας καὶ θρηνωδοῦσα γονυκλινῆς ἀποτείνεται πρὸς ὑμᾶς, τὸ τέκνον αὐτῆς καὶ ζητεῖ καὶ ἀπαιτεῖ δι' ἡμῶν τὴν βοήθειαν ὑμῶν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων αὐτῆς».

Ἀποστολὴ βοηθημάτων.—Πρῶτος ὁ ἄλλοτε ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως καὶ τότε Μητροπολίτης Προύσης Δωρόθεος Μαρμελής ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ 200 Τουρκικὰς λίρας πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς σεισμοπλήκτους μετὰ συγκινητικῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς μὲ γνήσιον καὶ φλογερὸν ἐνδιαφέρον συνελυπεῖτο τὴν Κοινότητα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Καλλιπόλεως ἐπὶ τῇ ἐκ τοῦ φοβεροῦ σειμοῦ ἐπελθούσῃ ἐπ' αὐτῇ φρικτῇ καταστροφῇ.

Ἐπίσης ἡ Κεντρικὴ Πατριαρχικὴ ἐπὶ τῶν σεισμῶν Ἐπιτροπὴ ἐνεργεῖα τῆς ἐκ Καλλιπολιτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμενόντων ἐπιτροπῆς ἀπέστειλε δι' ἐπιταγῆς 200 λ. Τ. καὶ δι' ἑτέρας λ.Τ. 300 καὶ διὰ τρίτης τοιαύτης λ.Τ. 500, ἥτοι ἐν ὅλῳ λ.Τ. 1000, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 300 λ.Τ. συμφώνως τῇ ἐντολῇ ἐδόθησαν εἰς τὰς Μουσουλμανικὰς Κοινότητας.

Ἀποστολὴ ἰδιαιτέρας ἐπιτροπῆς.—Τὰ ποσὰ ὅμως ταῦτα ἦσαν ἐλάχιστα ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκ τοῦ σειμοῦ ἐπελθούσας καταστροφάς. Ἡ Ἐφοροδημογεροντία βλέπουσα ὅτι καίτοι ἡ ἐκ τοῦ σειμοῦ καταστροφὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπῆρξε μεγάλη, ὅμως παρορᾶται αὕτη ἢ τοῦλάχιστον ὑποτιμᾶται παρὰ τὰς ἀποσταλείσας ἐκθέσεις πρὸς τὰ Σεπτὰ Πατριαρχεῖα, ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ. κ. Θεμ. Κωνσταντινίδου ἱατροῦ, Θεμ. Χρυσοβέργη (βουλευτοῦ ἀργότερον), Στυλιανοῦ Μάρθα καὶ τοῦ γράφοντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες γνωρίζοντες αὐτοψεῖ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν μεταβῶσι μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτροπῆς ἐκ Καλλιπολιτῶν παρὰ τῇ Κ. Π. Ἐπιτροπῇ καὶ ἐκθέσωσι καὶ διὰ ζώσης τὰ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐπικαλεσθῶσι γενναιοτέρας τὰς δόσεις αὐτῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐφωδιασμένη καὶ διὰ καταλλήλων ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Κ. Π. Ἐπιτροπὴν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 31 Αὐγούστου 1912 συνοδευομένη δὲ καὶ ὑπό τινων τῶν μελῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοιαύτης παρουσιάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

Ἰωακείμ τὸν Γ' καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Κ. Π. ἐπὶ τῶν σεισμοπαθῶν Ἐπιτροπὴν, συνεδριάζουσιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Κωνσταντίνου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν ὁ γράφων περιέγραψε τὸν σεισμὸν καὶ τὰς ἐπελθούσας καταστροφὰς ἐν τῇ Καλλιπόλει καὶ τοῖς χωρίοις ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ ἀνέφερε τὴν μεγάλην ἀπελπισίαν τῶν κατοίκων. Παρέστησεν ἐπίσης καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐλλοχευούσης Παπικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία ἐκμεταλλευομένη τὴν περίστασιν μετέβη εἰς τὰς Κοινότητας Βαΐριου καὶ Γαλατᾶ, δῶρα ἄδωρα φέρουσα, πρὸς παραπλάνησιν ἐκ τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως, τὰ ὁποῖα ἐκ παπικῶν χειρῶν ἐδέχθησαν ἀτυχῶς τέκνα Ὁρθόδοξα καὶ ὅτι ὁ Ἅγιος Καλλιπόλεως ἀπέλυσεν ἐγκύκλιον, δι' ἧς συμβουλεύει καὶ συνιστᾷ πατρικῶς τὰ δέοντα.

Ἐν τέλει παρεκάλεσε τὴν Κ. Ἐπιτροπὴν νὰ ἀγαθυνθῇ καὶ ἀποστείλῃ γενναιότερα ποσὰ ἀνάλογα πρὸς τὰς ἐπισυμβάσας καταστροφὰς καὶ μεγάλας ζημίας, ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν σεισμοπλήκτων. Ἡ Κ. Π. Ἐπιτροπὴ ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέροντος τὴν προφορικὴν ταύτην ἔκθεσιν καὶ ἀμέσως ἐψήφισε ποσὸν ἕξ χιλιάδων λιρῶν Τουρκίας ἀποσταλησομένων τμηματικῶς. Τὴν ἐπιούσαν ἐμετρήθησαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν λ. Τ. 1500, τὰς ὁποίας αὕτη ἔφερε καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν Μητρόπολιν Καλλιπόλεως πρὸς διανομὴν.

Ἐπίσης ἡ ἐν Πάτραις ἔχουσα τὴν ἔδραν τῆς «*Ἀχαϊκῆ*» ἀτμοπλοῖα ἔστειλε διὰ τοὺς σεισμοπλήκτους φρ. 300.

Ὁ ἐν Κέρτς τῆς Ρωσίας Μηνᾶς Ν. Μέγαλος ἐκ Καλλιπόλεως ἀπέστειλε λ. Ἀγγλίας 5, ἀργότερον δὲ ἄλλα 300 ρούβλια. Ὁ αὐτὸς Μ. Μέγαλος διενεργήσας ἔρανον ἐν Κέρτς μεταξύ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἀπέστειλεν ἄλλα 100 λίρ. Ἀγγλίας.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπρεπῆς μαιευτὴρ Γεώργιος Σταυρίδης ἐκ Καλλιπόλεως λ. Τ. 100.

Οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Καλλιπολίται πρωτοβουλία τῶν Ἀδελφῶν Μιχαὴλ καὶ Ζαφειρίου Μητσοῦ ἀπέστειλαν λ. Τ. 125.

Ὁ ἐν Ἀφρικῇ Μηνᾶς Ἀναγνωσταρᾶς ἐκ Καλλιπόλεως φρ. χρ. 1000 τὰ ὁποῖα διὰ τῆς πρωτοβουλίας του εἰσεπράχθησαν.

ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΔΕΙΝΟΠΑΘΗΜΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Καὶ ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς τὰ ταραχώδη ἔτη. Διότι, κηρυχθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1912 τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἡ θέσις τῶν ἐν τῇ Θρακικῇ Χερσονήσῳ χριστιανῶν κατέστη ἀφόρη-

τος. Δὲν ἤρκεσαν αἱ ἐκ τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ καταστροφαί, ἀλλ' ἐπέπρωτο οἱ ἀθῶοι χριστιανοὶ νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάνδεινα ἐκ μέρους τοῦ στρατοῦ. Ἡ θέσις μάλιστα τῶν ἐν Μαδύτῳ καὶ Κριθίᾳ χριστιανῶν κατέστη ἀφόρητος ἐκ τῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ βιαιοπραγιῶν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ καὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ.

Δὲν παρήρχετο ἡμέρα χωρὶς νὰ δαρῆ τις ἀνηλεῶς καὶ ὄλως ἀναιτίως. Οἱ ἀτυχεῖς χριστιανοὶ τῆς Μαδύτου ἤρχισαν σοβαρῶς νὰ ἀπελπίζωνται ἐκ τῆς σκαιᾶς καὶ βαρβάρου συμπεριφορᾶς τοῦ στρατοῦ. Τὸ κακὸν ἦτο περισσότερον εἰς τὴν Κριθίαν, διότι ὁ ἐκεῖ ἐκατόνταρχος διεξῆγε συστηματικὴν κατ' οἶκον ἔρευναν πρὸς ἀνακάλυψιν κεκρυμμένων δῆθεν ὄπλων. Οἱ φιλήσυχοι πολῖται, ἀφοῦ ἐδέροντο ὠδηγοῦντο εἰς Μάδυτον ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδείαν, ὡς κακοῦργοι καὶ ἐκεῖ ἀφοῦ καὶ πάλιν ἐδέροντο ἀπελύοντο προσωρινῶς διὰ προσωπικῆς ἐγγυήσεως.

Τρόμος καὶ φόβος κατέλαβε τοὺς χριστιανοὺς Καλλιπόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων, διότι διεδίδετο ἐπιφόβως ὅτι θὰ ἐγίνοντο σφαγαὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Τούρκων προσφύγων, οἵτινες κατήρχοντο καθ' ὁμάδας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης. Ὁ στρατὸς ὁ εὐρισκόμενος ἐν Πλαγιαρίῳ καὶ Ἐξαμιλίῳ κατέστη πολὺ ἀπειλητικὸς ἕνεκα τῆς δυσμενοῦς φάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ πόλεμος διὰ τῆς ἥττης τῶν Τούρκων.

Ὅρδαὶ στρατοῦ ἐκ Λαζῶν διερχόμεναι καὶ περιφερόμεναι ἐν Καλλιπόλει ἐνέσπειρον φόβον μέγαν. Οὗτοι ἐρωτώμενοι εἰς ποῖον τάγμα ἀνήκον ἔλεγον: «Μπιζ κασάπ ταμπουρούτζ' μπῆρ χαφτὰ ζαρφινδὰ γκιαουρλαρί ἔψινι κεσετζέιλζ» (=ἡμεῖς ἀνήκομεν εἰς τὸ τάγμα τῶν σφαγῶν. Ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος ὅλους τοὺς γκιασούρηδες θὰ τοὺς σφάξωμεν). Τηλεγράφημα τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὸν Μουτεσαρίφην ἀνέφερεν ὅτι Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ἀντάρται ἔκοψαν τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ ὅτι θὰ σπάσουν τὰ κεφάλια τῶν Ρωμηῶν. Τὸ τηλεγράφημα ἐκεῖνο ἐκυκλοφόρησε μεταξὺ τῶν μουσουλμάνων Καλλιπόλεως, οἱ ὅποιοι ἐτόνιζον ὅτι θὰ σπάσουν τὰ κεφάλια τῶν Ρωμηῶν. Ἡ φράσις αὕτη τί ἄλλο ὑπεννόει ἢ ὅτι θὰ προέβαινον εἰς σφαγὰς; Καθ' ὅλας τὰς νύκτας ἐκείνας οἱ χριστιανοὶ ἔμενον ἄγρυπνοι φοβούμενοι σφαγὰς.

Οἱ Πρόξενοι Γαλλίας καὶ Αὐστρίας, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Μητροπολίτου, μετέβησαν παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ, διεμαρτυρήθησαν διὰ τὰ διαδιδόμενα καὶ ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν του.

Μετὰ τὸ διάβημα τοῦτο τῶν Προξένων ὁ Μουτεσαρίφης ἀπέστειλεν ἀστυνόμον εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ ἔδωκε διαβεβαιώσεις, ὅτι τὰ διαδιδόμενα περὶ ἐπικειμένων σφαγῶν ἦσαν ἀπολύτως ἀνυπό-

στατα καὶ ψευδῆ, ὅτι δέον νὰ μένωσιν ἡσυχοὶ οἱ χριστιανοὶ διὰ τὴν ζωὴν των καὶ ὅτι ἐδόθησαν διαταγαὶ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ νὰ προσέξωσι πολὺ ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν. Ἐν τούτοις οἱ χριστιανοὶ διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου. Ὁ γράφων εἶδεν εἰς τὸ Διοικητήριον εἰκόνας ἀποσταλείσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, αἱ ὁποῖαι παρίστων εὐζώνους λευκοτρίχους (!) κατακρεουργοῦντας νήπια Τούρκων. Αἱ εἰκόνες αὗται ἠρέθιζον πολὺ τοὺς μουσουλμάνους ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ κατάστασις ἦτο πολὺ ἐπίφοβος καὶ τρομακτικὴ διὰ τοὺς χριστιανούς. Αἱ ἐκθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν κατὰ τὴν ταραχώδη ταύτην περίοδον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως εἰς τὰ Πατριαρχεῖα εἶναι ἱστορικὰ ἔγγραφα μεγάλης σπουδαιότητος. Παραθέτομεν ἔν αὐτούσιον γράμμα, ἐκ τῶν πολλῶν, ἐμφαίνον τὴν ἀκριβῆ κατάστασιν :

« Ἀριθ. πρωτ. 403

» Παναγιώτατε,

» Ἡ κατάστασις ἀτυχῶς ἐν Καλλιπόλει καὶ τοῖς χωρίοις μέχρις Ἐξαμιλλίου καὶ Μπαῖραμισοῦ (1) ἐπιδεινοῦται. Τὸ φάσμα τῶν σφαγῶν ἔτι μᾶλλον προκύπτει ἀπειλητικώτερον καὶ ἀπελπιστικώτερον. Οἱ χριστιανοὶ ἐκ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου διέρχονται τὰς νύκτας ἄγρυπνοι, διότι ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἀναμένουσιν ἀπαίσια καὶ φρικτά. Ὁ στρατὸς ὅλον ἐξαγριοῦται καὶ προβαίνει αὐθαιρέτως εἰς βιαιοπραγίας, προκαλῶν ἀφορμάς. Καθ' ἐκάστην προβαίνει εἰς ξυλοκοπήματα ἀνηλεῆ καὶ ἄσπλαγχνα καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ἐπάνω των οἱ δερόμενοι καὶ βασανιζόμενοι χριστιανοί.

» Κρούουσι τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν τῶν χωρικῶν ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἀρπάζουσι τὸ ψωμὶ τῶν χριστιανῶν. Ἀρπάζουσι διὰ τῆς βίας πρόβατα καὶ δὲν ἀνέχονται οὐδεμίαν παρατήρησιν. Ἐκ τοῦ Ἐξαμιλλίου μοὶ γράφει ἡ Δημογεροντία, ὅτι τὸ χωρίον διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, διότι ἐκ τοῦ ἐθελοντικοῦ στρατοῦ πολλοὶ προβαίνουν εἰς βιαιοπραγίας καὶ κακουργήματα καταβασανίζοντες τοὺς ἐκεῖ. Εἵκοσιν ἐξ αὐτῶν στρατιῶται εἰσηλθόντες εἰς τὸ Ἐξαμίλιον καὶ ἐβίασαν τοὺς χριστιανούς κατοίκους, ὅπως μετρήσωσιν αὐτοῖς 300 λιρ. Τουρκίας, διότι ἄλλως θὰ πυρπολήσωσι τὸ χωρίον. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκουν ταῦτα προβαίνουσιν ἀτυχῶς καὶ εἰς φόνους, διότι ἐφόνευσαν

(1) Δύο χωρία τῆς Θράκης ἑλληνικώτατα ὀλίγον πέραν τοῦ ἰσμοῦ κείμενα, ὑπαγόμενα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ.

τέσσαρας ποιμένας, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα δὲν ἐπιτρέπουν, ἵνα τὰ παραλάβωσιν οἱ οἰκεῖοι τῶν πρὸς ἐνταφιασμόν.

» Ἐν Καδῆκιοῖ ἐφονεύθη ὁ Ἀλέξιος Μᾶνος Ἑπειρώτης, παντοπώλης μετὰ τοῦ υἱοῦ του Γεωργίου. Τὸν ἱερέα τοῦ Ἐξαμιλίου παπᾶ Γεώργιον ἔσυραν ἀπὸ τὰ γένεια καὶ ἔδειραν ἀνηλεῶς, ἀφοῦ προηγουμένως κατ' ἀπαίτησίν των τοῖς ἠτοίμασε φαγητὰ ἔφαγον καὶ ἔπιον. Ἀκολούθως ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτὸν 400 γρόσια καὶ παραλαβόντες αὐτὸν βία, περιήρχοντο τὰς οἰκίας τῶν χριστιανῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἰσερχόμενοι ἤρπαζον ὅ,τι πολύτιμον εὑρισκον. Ἀπετάθην αὐθωρεὶ πρὸς τὸν Μουτεσαρίφην Καλλιπόλεως καὶ ἐξέθηκα τὰ πράγματα διαμαρτυρηθεὶς ἐντόνως διὰ τὴν τοιαύτην φρικτὴν καὶ ἀγρίαν κατάστασιν. Ὁ Μουτεσαρίφης προσποιηθεὶς ἐκπληξιν καὶ καθησυχάσας με, μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι θὰ προβῆ εἰς αὐστηρὰ μέτρα, ὅπως μὴ ἐπαναληφθῶσι τοῦ λοιποῦ τοιαῦτα ἔκτροπα, διέταξε δὲ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἐξαμίλιον ἕξ χωροφύλακες πρὸς φύλαξιν τοῦ χωρίου καὶ ἵνα, ἀφοῦ ἐξακριβώσωσι τὰ λαβόντα χώραν, παραδώσωσι τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων εἰς τοὺς οἰκείους τῶν πρὸς ἐνταφιασμόν. Μετέβην ἐπίσης καὶ παρὰ τῷ Τουργούτ πασᾶ, ἀρχηγῷ τοῦ ἐν Καλλιπόλει στρατοῦ, ὅστις μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν καὶ ὅτι ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται ἐν Καλλιπόλει, οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν στρατόν, ἵνα ἀπειλήσῃ τὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἡ κατάστασις εἶναι ἀπειλητικὴ. Ἡ Καλλίπολις κατεπλημμύρισεν ἀπὸ πρόσφυγας Τούρκους ἐκ Θράκης καὶ στρατοκρατεῖται. Ἐὰν δὲ συμβῆ καὶ συναφθῆ μάχη παρὰ τὸ Ἐξαμίλιον καὶ Πλαγιάριον μετὰ Τούρκων καὶ Βουλγάρων, θὰ ἔχωμεν ἀφεύκτως σφαγὰς. Ταῦτα γνωρίζων εὐλαβῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι, καθικετεύω, ὅπως διατάξῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως.

» Ἐπὶ τούτοις κλπ.

» Ἐν Καλλιπόλει τῇ 7 Νοεμβρίου 1912

» Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὄλως πρόθυμος

» Ὁ Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου Κωνσταντῖνος».

Δεινοπαθημάτων συνέχεια.—Ἐπειδὴ τὰ σχολεῖα Καλλιπόλεως καὶ χωρίων ἢ κατέρρευσαν ἢ κατέστησαν ἐτοιμόρροπα καὶ ἀκατοίκητα ἐκ τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ, οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐδίδασκον τοὺς μαθητὰς ἐν ὑπαίθρῳ. Αἱ Κοινότητες ὅμως δὲν εἶχον χρήματα νὰ πληρώσωσι τοὺς διδασκάλους καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ τελευταῖοι ἠπέλουν παραίτησιν. Οἱ διδάσκαλοι μάλιστα Βαΐριου καὶ Περγαζίου παρητήθησαν. Ὁ Σ. Μητροπολίτης ἵνα μὴ κλεισῶσιν ἐν-

τελῶς τὰ σχολεῖα, ἀπετάθη εἰς τὰ Σεπτὰ Πατριαρχεῖα καὶ διεκτραγωδῶν τὴν κατάστασιν παρεκάλει, ὅπως προνοήσῃ ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἐρχομένη ἀρωγὸς ἐκ τῶν χρημάτων τῶν ἐράνων.

Καταστροφὰ χωρίων τῆς Θράκης.—Αὐτόπται μάρτυρες ἐλθόντες ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης ἐπληροφόρησαν ἐν Καλλιπόλει ὅτι ὁ ἄτακτος τουρκικὸς στρατὸς κατέκαυσε τὰ Μάλγαρα, Μαχμούτκιοῖ, Γραβούναν, Μαῦρες, Βαΐραμίσιον καὶ Ἀλμαλῆ, χωρία ὀλίγας ὥρας ἀπέχοντα τῆς Καλλιπόλεως, ὑπαγόμενα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἑρακλείας καὶ κατοικούμενα ὑπὸ ἀκραιφνοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται ἀναφανδὸν διεκήρυττον ὅτι θὰ κατέστρεφον ὅλα τὰ χριστιανικὰ χωρία. Οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ἔντρομοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ χωρία τῶν. Οἱ γενόμενοι φόνοι ἐπροξένησαν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἀπελπισίαν καὶ φρίκην. Κατὰ τὰς πληροφορίας, ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω χωρία δὲν ὑφίσταντο, μεταβληθέντα εἰς τέφραν καὶ οἱ χριστιανοὶ κατεσφάζοντο. Οἱ ἐν Καλλιπόλει χριστιανοὶ ἀκούοντες τὰς τρομακτικὰς αὐτὰς πληροφορίας εὐρίσκοντο εἰς δεινὴν ἀπελπισίαν, διότι ἐφοβοῦντο καὶ δικαίως, ὅτι ἐπέκειντο σφαγαί. Εἰς μάτην ὁ Σ. Μητροπολίτης διεμαρτύρητο παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις καὶ ἐλάμβανε διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετό τι τὸ ἀπευκταῖον καὶ ὅμως καθ' ἐκάστην ἐγίνοντο φόνοι εἰς τὰ χωρία, τὰ ὅποια καὶ ἐπυρπολοῦντο.

Οἱ Τοῦρκοι ἀνέσκαψαν τὸ ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας Ἐξαμιλίου, διὰ νὰ ἴδωσιν, ἂν ὑπάρχουν ὄπλα κεκρυμμένα. Ἐνας ἀξιωματικὸς μὲ τέσσαρας στρατιώτας μετέβησαν εἰς Πλαγιάριον, εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ χριστιανοῦ Μουδῖρη, ἤρπασαν ὅ,τι εὔρον καὶ ἠπέλησαν ὅτι θὰ προβοῦν εἰς σφαγὰς. Ἐκ τῶν πυρποληθέντων χωρίων οἱ Τοῦρκοι ἔφεραν εἰς Πλαγιάριον καὶ Καλλιπόλιν πλεῖστα ὅσα ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἐπιτραχήλια, ἀρτοφόρια κλπ., τὰ ὅποια ἐπωλοῦντο φανερὰ ἐν Καλλιπόλει. Ὁ Σ. Μητροπολίτης ἐξέθηκε τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ παρεκάλει νὰ σταλῇ εἰς Καλλιπόλιν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν χριστιανῶν ἕνα πολεμικὸν ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Πρεσβειῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἐν τῷ μεταξύ ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ, ὁ Γιακούπ βέης, μεταβὰς εἰς Πλαγιάριον διέρρηξε τὰς οἰκίας καὶ ἐλήστευσεν αὐτάς. Ἐπειτα ἐζήτησε παρὰ τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν 200 λίρας Τουρκίας, ἄλλως, ἐδήλωσε, θὰ πυρπολήσῃ τὸ χωρίον. Οἱ χριστιανοὶ Πλαγιαρίου κατήλθον εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ μὲ γοεράς κραυγὰς ἀνήγγ-

γειλαν τὰ γεγονότα ταῦτα μετὰ τοῦ ἱερέως παπᾶ Νικολάου Δημάδη, ὅστις ἐληστεύθη, ἐδάρη ἀνηλεῶς παρὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐμωλωπίσθη μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ἐκινδύνευσε ἡ ζωὴ του. Διέρρηξαν ἐπίσης τὴν ἐκκλησίαν Πλαγιαρίου καὶ τὴν ἀνέσκαψαν διὰ νὰ εὐρωσιν ὄπλα. Ὁμολόγησαν δὲ ὅτι ὁ Γιακούπ βέης ἔλαβεν ἕνα ποσὸν χρημάτων, ἵνα μὴ πυρπολήσῃ τὸ χωρίον.

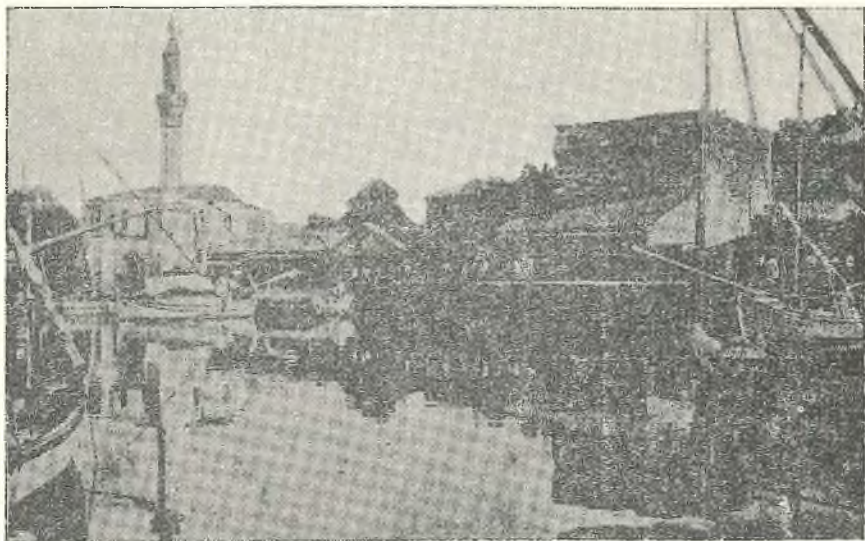
Ὁ Σ. Μητροπολίτης ἔσπευσε διὰ τακρῖου του νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοῦ Γιακούπ πρὸς τὸν στρατάρχην Φαخرῆ Πασᾶν, ὅστις διέταξεν, τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Γιακούπ ἐκ Πλαγιαρίου καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν καταγγελθέντων.

Ἐν Γαλατῇ μετέβη ἀπόσπασμα στρατοῦ ἐκ Λαζῶν καὶ ἐζήτηε χρήματα ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας, διότι ἄλλως θὰ ἐπυρπολοῦσε τὸ χωρίον καὶ θὰ κατέσφαζε τοὺς κατοίκους. Οἱ χριστιανοὶ ἔδωκαν δ,τι εἶχον καὶ ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν σφαγὴν.

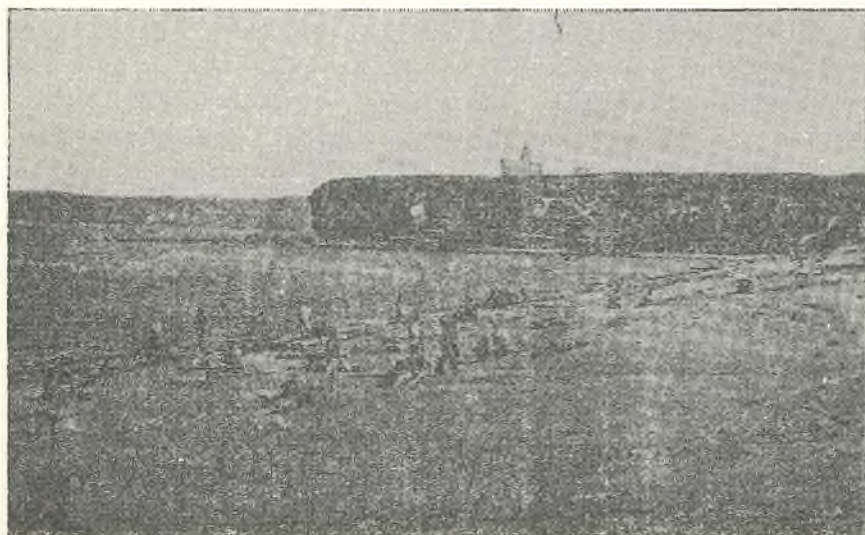
Ἐν αὐτῇ τῇ Καλλιπόλει συνέβαινον ἐν καιρῷ νυκτὸς σποραδικοὶ φόνοι. Ἐνα πρῶτῃ εὐρέθη ἐσφαγμένος κυριολεκτικῶς ἕνας χωρικός ἐκ Πλαγιαρίου καὶ τοποθετημένος κατὰ τρόπον ἀκατονόμαστον ἔξω τῆς πόλεως πλησίον τοῦ μικροῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Ζώνης (Καβάλογλου). Εἰδοποιηθεὶς ὁ γράφων καὶ ἰδὼν ἰδίους ὄμμασι τὸ ἐλεεινὸν θέαμα ἔσπευσε νὰ φέρῃ τὸ γεγονὸς εἰς γνῶσιν τῆς ἀστυνομίας καὶ αὐτοῦ τοῦ Μουτσαρίφου.

Ἐφεραν εἰς Καλλιπολιν δύο ἱερεῖς δεσμίους μετὰ τινῶν λαϊκῶν καὶ δι' ἀτμοπλοίου μετέφεραν αὐτοὺς εἰς Μάδυτον, ἵνα δικασθῶσιν εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Ὁ γράφων εἶδε τοὺς δεσμίους εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεβιβάζοντο εἰς λέμβον καὶ ἠθέλησε νὰ τοὺς πλησιάσῃ, ἀλλ' ἠμποδίσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Δύο ἐκ τῶν λαϊκῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν ἀπὸ τὰς κακώσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν καθ' ὁδόν, καὶ ἐξέπνευσαν ἐντὸς τῆς λέμβου. Παρεδόθησαν πρὸς ἐνταφιασμὸν ἄνευ ταυτότητος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἔγραψε πρὸς τὸν στρατάρχην Φαخرῆ Πασᾶν περὶ τῶν δύο τούτων ἱερέων, ὅτι οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ κατ' αὐτῶν κατηγορία, κατὰ τὰ ἐπισήμως κεκανονισμένα καὶ στρατιωτικοῦ νόμου ὑπάρχοντος, οἱ ἱερεῖς μέχρι τῆς δίκης καὶ καταδίκης αὐτῶν προφυλακίζονται οὐχὶ ὡς ἰδιῶται, ἀλλ' ἐν τινι ἰδιαιτέρῳ δωματίῳ τοῦ διοικητηρίου (Μίρ - οὐλ - χάτρ). Ἐγνώσθη ἀργότερον ὅτι οἱ δύο ἱερεῖς καὶ οἱ λοιποὶ λαϊκοὶ ἦσαν ἀπὸ τὸ χωρίον Γιολτζήκι τῆς Περιστάσεως καὶ ὠνομάζοντο οἱ μὲν ἱερεῖς Ἀνθίμος καὶ Ἀβέρκιος, οἱ δὲ λαϊκοὶ Δαμιανὸς Λογοθέτης, Γεώργιος Σταυράκη, Γεώργιος Μανίκου, Νικόλαος καὶ Δημήτριος Φίλια, Θεολόγος Θανασιάκη, Ἰωακείμ Θεοφίλου, Στέργιος Σωτηρίου καὶ Βασίλειος Μπαχτσεβάνης. Τούτους ἡ

Ὁ παλαιὸς λιμὴν τῆς Καλλιπόλεως.

Ὁ Φάρος τῆς Καλλιπόλεως. Ἡ ὠραιότερα τοποθεσία τῆς.

στρατιωτικὴ ἀστυνομία συνέλαβε καὶ δέρουσα ἀνηλεῶς ὠδήγησεν εἰς Περίστασιν ὅπου κυριολεκτικῶς τοὺς κατετσάκισαν, ἐξερρίζωσαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των καὶ τὰς γενειάδας τῶν ἱερέων καὶ αἱματοφύρτους ἅπαντας νήστεις ἔρριψαν ὡς πτώματα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὴν ἀμέσως προηγούμενην νύκτα ἀντάρται τινὲς Βούλγαροι ἐπέπεσαν ἐναντίον τῶν φευγόντων Ὀθωμανῶν, τοὺς ὁποίους καὶ ἠχμαλώτισαν πλὴν ἑνὸς διαφυγόντος καὶ εἰδοποιήσαντος τὴν ὑποδιοίκησιν. Οἱ ἱερεῖς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ προύχοντες δὲν ἔσπευσαν νὰ εἰδοποιήσουν ἀμέσως τὴν Ἀρχήν, δι' ἧς καὶ ἐθεωρήθησαν ἔνοχοι. Περί τῶν δύο τούτων ἱερέων ἐγνώσθη ἀργότερον ὅτι ἐκ Μαδύτου ἐστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ στρατοδικείου.

Ἐξω τῆς Καλλιπόλεως εἰς τοὺς Τρεῖς δρόμους εὐρέθη ἕτερος χωρικός μὲ ἡμικεκομμένην τὴν κεφαλὴν.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κατέστησεν γνωστὰ τόσοσιν εἰς τὸν Μουτεσαρίφην, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐν Μαδύτῳ Στρατάρχην Φαخرῆ Πασάν γραπτῶς καὶ προφορικῶς δι' ἀπεσταλμένων του.

Ὁ ἐκ Πλαγιαρίου Ἰωάννης Σατσαμᾶς συνελήφθη ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπὸ τινος στρατιώτου μὲ τὴν πρόφασιν δὲ ὅτι τὸν θέλει ὁ κουμαντὰν τὸν ἀπήγαγον ἔξω τῆς Καλλιπόλεως. Ἀνευρέθη μετὰ τινος ἡμέρας ἐσφαγμένος ὡς ἀρνίον, ὀλίγον μακρὰν τῆς πόλεως.

Τὸ εὐδρομον Γαλλικὸν θωρηκτὸν «Βίκτωρ Οὐγκώ».—Τὴν 23 Νοεμβρίου τοῦ 1912 κατέπλευσε καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα Καλλιπόλεως τὸ Γαλλικὸν εὐδρομον θωρηκτὸν «Βίκτωρ Οὐγκώ», τὸ ὁποῖον μόλις ἐμφανισθὲν πελώριον καὶ ὑπερήφανον ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν φοβισμένων χριστιανῶν. Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Clarke ἀποβίβασθεις μετέβη παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ καὶ ἐπέστησε σοβαρῶς τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν. Καὶ μόνον τότε αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἤρχισαν νὰ περιμαζεύουν τὰ κακοποιὰ στίφη τῶν ἀγρίων Λαζῶν. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης συνοδευόμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ τινῶν τῶν μελῶν τῆς Ἐφοροδημογεροντίας μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Γάλλου ὑποναυάρχου, ἐχαίρετίσε τὴν παρήγορον καὶ σωτηριώδη ἄφιξιν τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ καὶ ἠὺχαρίστησε θερμῶς ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν, ἐξιστορήσας συγχρόνως ὅλα τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ χριστιανοί, τὴν πυρπόλησιν τῶν χωρίων Κεσσάνης καὶ Μαλγάρων, τοὺς φόνους τῶν χριστιανῶν καὶ τὸν πρὸ δύο ἡμερῶν τοῦ Ἰωάννου Σατσαμᾶ ὑπὸ τινος στρατιωτικοῦ ἀστυνόμου.

Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος, ἀφοῦ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἤκουσε

τά δεινοπαθήματα ταῦτα τῶν χριστιανῶν, παρέσχεν εἰς τὸν Μητροπολίτην διαβεβαιώσεις ὅτι ἐντόνως ὠμίλησεν εἰς τὸν Μουτεσαρίφην περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν, ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ διατρέξωσιν οἱ χριστιανοὶ κανένα κίνδυνον τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ ἐντὸς ὀλίγου κλείεται εἰρήνη καὶ ὅτι ἐν ἀνάγκῃ πάλιν θὰ ἐπανέλθῃ εἰς Καλλιπολιν διὰ τὴν προστατεύσῃ τοὺς χριστιανούς. Ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος ἀνταπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Μητροπολίτην διὰ τοῦ Γάλλου Προξένου Charles Dandria, ὅστις ὁμολογουμένως εἰργάσθη δραστηρίως καὶ δι' ἐπανελημμένων ἐκθέσεων εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἐγνώρισε τὰ τῆς ἐμφόβου καταστάσεως.

Δεινοπαθήματα χριστιανῶν.— Αἱ στρατιωτικαὶ ἐν Μαδύτῳ Ἀρχαὶ διέταξαν τὴν ἐκκένωσιν τοῦ χωρίου Κριθία, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ χωρίον εὐρίσκετο ἐντὸς στρατιωτικῆς ζώνης. Ὁ ἀξιωματικὸς Τζεμάλ βέης πολυειδῶς ἐβασάνισε τοὺς χριστιανούς τῆς Κριθίας, ἐξαναγκάζων αὐτοὺς νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα εἶχον δῆθεν κεκρυμμένα. Τεσσαράκοντα περίπου στρατιῶται ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐπολιόρκησαν τὴν οἰκίαν τοῦ ἐν Κριθίᾳ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Οἰκονόμου Ἀναστασίου Τουμπέκη, τὸν ὁποῖον διὰ τῆς βίας ἐξηνάγκασαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ καὶ τὸν μετέφεραν ἐνώπιον τοῦ Τζεμάλ βέη, ὅστις δι' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν ἐξηνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ ποῖος ἔχει ὄπλα καὶ ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς ἐβεβαίωνεν ὅτι δὲν γνωρίζει, διέταξε στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐσήκωσαν εἰς τὴν ράχην των καὶ ἠπειλήσαν ὅτι θὰ τὸν δειρώσιν ἀνηλεῶς, ἐὰν δὲν ὁμολογήσῃ ποῖος ἔχει ὄπλα. Ὁ δυστυχὴς ἱερεὺς κλαίων καὶ ὀδυρόμενος ἐβεβαίωνε καὶ πάλιν ὅτι δὲν γνωρίζει.

Προσεκλήθησάν τινες ἐκ τῶν προκρίτων Κριθίας καὶ Μαδύτου ὅπου οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τοῦ Καϊμακάμη ἐπίεζον αὐτοὺς νὰ δηλώσωσιν ἐὰν θὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ χωρίον ἢ ὄχι. Ἐδήλωσαν δὲ οἱ ἀξιωματικοὶ φανερὰ ὅτι ὅπως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐσφάγησαν Μουσουλμάνοι, οὕτω καὶ αὐτοὶ θὰ κάμωσιν εἰς τὰ χριστιανικὰ χωρία. Φανερὰ ἔλεγον ὅτι θὰ καταστρέψωσι τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Χερσονήσου, διὰ τὴν ἐγκαταστήσωσι τοὺς ἐκ Θράκης πρόσφυγας Μουσουλμάνους. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μεγάλως εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν καταπιεζομένων χριστιανῶν ὁ ἐν Δαρδανελλίοις Γάλλος Πρόξενος μετὰ τοῦ ὁμογενοῦς διερμηνέως του Ι. Παρασκευαΐδου.

Ἐν Καλλιπόλει εὐρέθησαν τῇ 29 Νοεμβρίου 1912 τρία πτώματα χριστιανῶν φονευμένων παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Φάρου.

Ταῦτα ἐζητήθησαν ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως πρὸς ἐνταφιασμὸν, ἀλλ' ἡ ἀστυνομία ἠρνήθη λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ πτώματα ἦσαν ἐν μεγάλῃ ἀπο-

συνθέσει καὶ ὅτι δὲν ἦτο ἐξηκριβωμένον ἂν ἦσαν Μουσουλμάνοι (!) ἢ Χριστιανοί. Ἄλλ' οὕτε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Γάλλον Πρόξενον ἐπέτρεψαν νὰ πλησιάσῃ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ἦσαν διασκορπισμένοι, δὲν κατωρθώθη νὰ γνωσθῇ ἐκ τίνος χωρίου ἦσαν καὶ πῶς ὠνομάζοντο.

Ἐν Νεοχωρίῳ τῇ 2 Δεκεμβρίου στρατιώτης τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς, ἰδὼν τὴν νεαρὰν σύζυγον τοῦ Κωνστ. Καρασμάνη εἰσερχομένην εἰς τὸν σταῦλον, διὰ νὰ δώσῃ τροφήν εἰς τὰ ζῶα, εἰσήλθε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπεχείρησε βίᾳ νὰ τὴν κακοποιήσῃ. Εἰς τὰς κραυγὰς τῆς γυναικὸς προσέτρεξαν οἱ χωρικοί, ὁπότε ὁ στρατιώτης φοβηθεὶς ἔφυγε χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ κορέσῃ τὰς αἰσχροὺς του ὀρέξεις.

Τῇ 15 Δεκεμβρίου 1912 ὁ στρατάρχης Φαخرῆ Πασᾶς διὰ γράμματός του εἰδοποίησε τὸν Μητροπολίτην, ὅτι ἐπειδὴ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐπέκειτο μάχη (μεταξὺ τίνων δὲν ἀναφέρει), ἐκρίθη εὐλογον νὰ ἐκκενωθῇ ἡ Κριθία (χωρίον παρὰ τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλλίας), ἵνα μὴ ἐκτεθῶσιν ἀδίκως τόσαι ἀθῶαι ψυχαὶ εἰς προφανῆ κίνδυνον καὶ ὡς ἐκ τούτου διετάχθη ἀμετακλήτως ἢ ἐκκένωσις τοῦ χωρίου.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν κατελθὼν εἰς Μάδυτον, διέταξε νὰ ἐκκενωθῇ ἡ Κριθία ἐντὸς 48 ὥρων. Οἱ ταλαίπωροι χριστιανοὶ τῆς Κριθίας πρὸ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης εὐρεθέντες, μὲ τὰ γυναικόπαιδα, μὲ τὰ ζῶα τῶν καὶ τὰς ἀπαραιτήτους ἀποσκευὰς τῶν κατηλθόντων εἰς Μάδυτον. Ἐνταῦθα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ τῶν Μαδυτίων, οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον εἰς βοήθειαν τῶν Κριθιωτῶν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀποσκευῶν τῶν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφικῶς τοὺς ὑπεδέχθησαν, ἐφιλοξένησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν, τοὺς περιεποιήθησαν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τοὺς παρεμύθησαν.

Οἱ Μαδυτίοι ἔδειξαν τότε μεγάλην αὐτοθυσίαν καὶ ἐξεπλήρωσαν τελείως τὸ χριστιανικὸν τῶν καθῆκον πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς τῶν Κριθιωτῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Δαρδανελλίων δὲν ἐδείχθη κατωτέρα ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον πολλοὶ οἰκογένειαι Κριθιωτῶν μεταβᾶσαι ἐκεῖ εὖρον ἰκανὴν ὑποστήριξιν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν.

Ὁ Φαخرῆ Πασᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ του διὰ τὰς φυλακίσεις τῶν δύο ἱερέων (ὡς ἀνωτέρω) ἀπαντᾷ δι' ὑπεκφυγῶν. Τὸν φόνον τοῦ Ἰωάννου Σατσομά τὸν χαρακτηρίζει, ὡς κοινὸν καὶ σύνηθες ἔγκλημα, διὰ τὸ ὅποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ τόσος θόρυβος, ἀφοῦ αἱ ἀρχαὶ θὰ ἀνεύρωσι τὸν φονέα καὶ θὰ τὸν καταδικάσωσι συμφώνως τῷ νόμῳ, πρᾶγμα ὃπερ οὐδέποτε ἔγινεν.

Τῆ 28 Δεκεμβρίου ἐν Κριθῆ (Μαδύτου) ἐφονεύθη εἷς ποιμὴν Θεοφάνης Ταΐφυρλῆς ὀνομαζόμενος.

Οἱ γονεῖς του ἀνεκάλυψαν τὸν νεκρὸν του, ἀλλὰ δὲν ἐπειράπη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν νὰ τὸν παραλάβουν. Κατόπιν διαβήματος τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως πρὸς τὸν Φαρχῆ Πασᾶν, ἐδόθη ἔγγραφος ἄδεια εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος καὶ τὸν ἱερέα Τριαντάφυλλον, οἵτινες μεταβάντες ἐπὶ τόπου ἐκήδευσαν αὐτόν.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκ Μαδύτου ὁ ποιμὴν Δημήτριος Σαλμᾶς ὅπως ποιμάνῃ τὰ ὀλίγα πρόβατά του, ἀλλ' ἐξηφανίσθη.

Οἱ συγγενεῖς του θορυβηθέντες ἐξῆλθον εἰς ἀναζήτησίν του. Εἶδον αὐτόν κατόπιν πολλῶν ἐρευνῶν παρὰ τῷ τουρκικῷ χωρίῳ Κοτζὰ Δερέ ἐσφαγμένον ὡς ἀρνίον καὶ ἔχοντα τὰς χεῖρας δεμένας ὀπισθεν. Ὁ φόνος ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν εἰς χριστιανούς !!

Τὰ σχολεῖα τῆς Μαδύτου ἐπιταχθέντα ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ Νοσοκομεῖα. Πολλοὶ οἰκίαι τῆς Μαδύτου ἐπετάχθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, ἐξεδιώχθησαν βίᾳ οἱ ἰδιοκτῆται καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐταῖς ἀξιωματικοί. Καὶ τὸ περίεργον ἦτο ὅτι ἐνῶ δὲν ἐπλήρωνον ἐνοίκιον, ἐζητοῦντο καὶ εἰσεπράττοντο οἱ φόροι τῶν οἰκιῶν. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ διὰ τὰ διάφορα κτήματα τῆς Κοινότητος Μαδύτου.

26 Ἰανουαρίου 1913.—Ἡ μάχη μεταξὺ Τούρκων καὶ Βουλγάρων εἰς τὸ Πλαγιάριον μαίνεται. Τὸ τηλεβόλον ἀπαισίως κροτεῖ, αἱ ὀμοβρονταὶ συγκλονίζουσι τὸν ὀρίζοντα καὶ σείουσι τὸ ἔδαφος.

Ἡμεῖς ἐν Καλλιπόλει εὐρισκόμενοι εἰς τὸ ὑπερῶν οἰκίας, ἐβλέπομεν τὰ πυρὰ καὶ τοὺς καπνοὺς τῶν τηλεβόλων.

Τηλεφωνικαὶ εἰδήσεις ἤρχοντο εἰς Καλλιπολιν ὅτι ἐπίκειται ἡ αἰχμαλωσία τῶν Βουλγάρων, θεμιμένων μεταξὺ δύο πυρῶν.

Ἦτο ἀκριβῶς ἡ 10η π.μ. ὅτε εἶδαμεν μίαν πυκνὴν ὀμίχλην ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ὅπως ἤκουσα ἀργότερον ἀπὸ τὸν διευθύνοντα τὴν μάχην Κιούρτ - Μουσταφᾶ Πασᾶν, οἱ Βούλγαροι ἐνῶ εὐρίσκοντο εἰς δύσκολον θέσιν, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ὀμίχλης διέφυγον ἀπὸ ἓνα Δερέ, οἱ δὲ Τούρκοι μὴ γνωρίζοντες τοῦτο ἐπυροβολοῦντο μεταξὺ τῶν. Πλῆθος τραυματαῖα μετεκομίσθησαν τὴν ἐπιούσαν εἰς Καλλιπολιν ἐκ τῶν αἰμοχαρῶν Λαζῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἐν Καλλιπόλει πρόχειρα νοσοκομεῖα, ἄλλοι δὲ ἀπεστάλησαν ἀμπολοῖκῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Λαζοὶ στρατιῶται καὶ ἐθελονταί, οἱ προβάντες εἰς πλείστας βιαιοπραγίας, κλοπὰς καὶ φόνους, ἐθερίσθησαν κατὰ τὴν μάχην ταύτην.

Προσῆλθον ὁμῶς ἄλλοι ἐθελονταὶ Τουρκοκρῆτες, οἵτινες ἀνα-

Ο νέος λιμνήν τῆς Καλλιπόλεως. Ἐπάνω δεξιὰ τὸ Διοικητήριον.

(Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη τῷ 1954)

φανδὸν ἔλεγον ὅτι θὰ σφάξωσι Χριστιανούς, ὕβριζαν δὲ καπηλικῶς ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ διδασκάλους ὡς προδότας τοῦ κράτους, ἀξιους νὰ σφαγῶσι παρ' αὐτῶν. Ἡμέραι φρίκης καὶ τρόμου. Τὸ χωρίον Πλαγιάριον εὐρισκόμενον παρὰ τὴν γραμμὴν τῆς ἀμύνης πυρπολεῖται ὑπὸ τῶν ὀβίδων. Ἡ ἑκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐπυρπολήθη καὶ ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Οἱ κάτοικοι Πλαγιαρίου κατόπιν διαταγῆς ἐγκατέλειπον πρότινων ἡμερῶν τὸ χωρίον των καὶ κατέφυγον ἀπηλπισμένοι εἰς Καλλιπόλιν.

Οἱ ἐν Πλαγιαρίῳ πρόσφυγες μουσουλμάνοι, ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν χριστιανῶν, ἀφῆρπασαν ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ προηγουμένων λεηλασιῶν καὶ ἦλθον εἰς Καλλιπόλιν. Οἱ ποιμένες ἐκδιώκονται ἐκ τῶν χωρίων καὶ τῶν ἀγρῶν, ἀφίνοντες ἀδέσποτα τὰ ποιμνιά των. Οἱ μουσουλμάνοι τῆς Καλλιπόλεως φοβούμενοι τοὺς Βουλγάρους ἀπέρχονται ἐκ Καλλιπόλεως.

Τὸ σύνθημα ἔδωκεν ὁ Μουτεσαρίφης, ὅστις ἀπέστειλε τὴν οἰκογένειάν του. Τὰ πάντα εἶναι φύρδην μίγδην. Διοίκησις δὲν ὑπάρχει. Ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν ἔχουσι τὰ μέσα ἐγκαταλείπουν τὴν Καλλιπόλιν καὶ ἀπέρχονται.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, ἀφοῦ καὶ οἱ Δημογέροντες τῆς Κοινότητος ἀνεχώρησαν, ἐπικαλεῖται τὴν πρόνοιαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρακαλεῖ ν' ἀποσταλῆ εἰς Καλλιπόλιν πλοῖον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Δημογερόντων οἱ χριστιανοὶ Καλλιπόλεως περιῆλθον εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερός Κλήρος Καλλιπόλεως—ὁ μόνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐγκατέλειψε τὸ χειμαζόμενον ποιμνιόν του—συνελθὼν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου εἰς ἕκτακτον σύσκεψιν τὴν 29 Ἰανουαρίου 1913 ἐξέφρασαν ὁμοφώνως τὴν ἄκραν του λύπην καὶ τὸ πικρὸν του παράπονον ἐπὶ τῇ ἐκ μέρους τῶν Δημογερόντων καὶ προκρίτων ἐγκαταλείψει καὶ ἀδιαφορίᾳ, ἀπεφάσισε καὶ παρεκάλεσε τὸν Μητροπολίτην, ὅπως δι' ἐπὶ τούτῳ ἐκθέσεως γνωρίση εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν θλιβεράν κατάστασιν καὶ ἐγκατάλειψιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθον οἱ χριστιανοὶ Καλλιπόλεως καὶ ἐζήτησεν τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν συνδρομὴν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τὴν 29 Ἰανουαρίου 1913 ἦλθε καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος εἰς τὴν Καλλιπόλιν, ἐκ τῆς θέας τοῦ ὁποῦ κατατρόμαξαν οἱ χριστιανοί, νομίσαντες ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή τοῦ βομβαρδισμοῦ αὐτῆς.

Οι άπομειναντες Δημογέροντες και πρόκριτοι δια τουρκικοῦ άτμοπλοίου άνεχώρησαν εις Κωνσταντινούπολιν.

Έν τῇ σπουδῇ του ο Ταμίας τῆς Κοινότητος άνεχώρησε χωρίς νά παραδώσῃ τὸ ὑπάρχον χρήμα εις τὸν Μητροπολίτην.

Οὕτως οἱ διδάσκαλοι ἔμειναν ἀπλήρωτοι και οἱ ἱερεῖς ἄνευ συντηρήσεως ἐν τῇ φοβερᾷ ταύτῃ περιστάσει.

Κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ταύτην στιγμὴν ὁ Μητροπολίτης, ὁ κληρὸς, οἱ διδάσκαλοι, ἔκτος τοῦ κολοσσιαίου ἠθικοῦ περισπασμοῦ, εἶχον και τὴν πείναν.

Οἱ πτωχοὶ τῆς Καλλιπόλεως, οἱ πρόσφυγες ἐκ τοῦ χωρίου Πλαγιαρίου, προσήρχοντο καθ' ἡμέραν εις τὸν Μητροπολίτην και ἐζήτουν ψωμί.

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ θλιβερά και πολὺ ἀπελπιστικά ἄς προστεθῇ και ἡ ἐκ μέρους τῶν ἐπισήμων τουρκικῶν Ἄρχων καταστροφὴ.

Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὅτι ἀναγκαιοὶ δια τὴν ἐκστρατείαν και τὸν πόλεμον.

Τὸ λαμπρὸν κτίριον τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως παρεδόθη και ἐχρησιμοποιήθη ὡς Νοσοκομεῖον.

Τὸ Ἄρρεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος ἦτο πληρὲς προσφύγων ἐκ Πλαγιαρίου. Κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἀρχῶν ἐξεκενώθη και τοῦτο και παρεδόθη.

Τὰ θρανία και λοιπὰ σχολικὰ χρειώδη και ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη τοῦ Ἄρρεναγωγείου μετεφέρθησαν ἐντὸς ὥρων εις τὴν Ἱερὰν Μητροπολιν.

Πᾶσαι αἱ οἰκίαι τῶν ἐγκαταλειψάντων τὴν Καλλιπολιν χριστιανῶν κατελήφθησαν και ἐγκατεστάθη εις αὐτὰς στρατός. Ἐπίσης κατελήφθησαν και ὅλα τὰ κοινοτικά καταστήματα τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μάχης τοῦ Πλαγιαρίου. — Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Πλαγιαρίου, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν τὴν 26 Ἰανουαρίου 1913, μετεφέροντο οἱ τραυματῆται τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εις Καλλιπολιν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον νοσοκομεῖα, δια νά ἐναποτεθῶσι και νοσηλευθῶσι.

Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἶς Τοῦρκος ἐκ Τραπεζοῦντος, Μεχμέτ Ἐφένδης Κομίσουγλου, Λαζὸς ἐπιλοχίας, ἀνήκων εις τὴν στρατιωτικὴν ἀστυνομίαν, βλέπων τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τῶν τραυματιῶν, οἵτινες αἰμόφυρτοι κατέκειντο, οἰμῶζοντες ἐκ τῶν πόνων και τρέμοντες ἐκ τοῦ ψύχους, ἄλλοι μὲν ἐπὶ βωδαμαξῶν, ἄλλοι δὲ εις τοὺς δρόμους, μετέβη εις τὴν οἰκίαν τοῦ Μουτεσαρίφου, ἀδιαφοροῦντος καθ'

δλα, καὶ ἐπέπληξε καὶ ὕβρισεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του δηλώσας, ὅτι ἀφοῦ αὐτὸς ὡς διοικητῆς καὶ ὡς Τοῦρκος δὲν λαμβάνει πρόνοιαν, θὰ ἀποταθῆ εἰς τοὺς χριστιανούς.

Πράγματι δὲ τὴν νύκτα ἀπετάθη εἰς τὸν ἔγκριτον ὁμογενῆ Ἀθανάσιον Κώσταν, ὅστις ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου, ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Μεχμέτ ἐφένδη καὶ ἐπεσκέφθησαν διαφόρους οἰκίας ὁμογενῶν καὶ περισυνέλεξαν τὰ τῆς πρώτης ἀνάγκης διὰ τοὺς τραυματίας. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦλθον καὶ εἰς ἐμὲ τὸν γράφοντα καὶ προσέφερα εἰς αὐτοὺς ἓνα στρώμα καὶ δύο κουβέρτες.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς μεγάλης δυστυχίας, ἐνέσκηψε βαρὺς χειμῶν.

Εἶχομεν χιόνας καὶ ψῦχος δριμύτατον.

Ἔνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς στεγάσεως τοῦ στρατοῦ, ἡ αὐθαιρεσία ἐνετάθη περισσότερο. Στρατιῶται ἔθραυον τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν τῶν ὁμογενῶν, ἐξέβαλλον τοὺς ἐνοίκους καὶ κατώκουν αὐτοί.

Οἱ δυστυχεῖς στρατιῶται τρέμοντες ἐκ τοῦ ψύχους, ἐν κακῇ καταστάσει περιήρχοντο τὰς οἰκίας, ζητοῦντες κάρβουνα καὶ ξύλα.

Ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀρχηγὸς ἐν Τουρκίᾳ Ἐμβέρ Πασᾶς ἐπανελθὼν ἐκ Πλαγιαρίου, ὅπου διηύθυνε τὸν ἐκ Περιστάσεως τουρκικὸν στρατὸν (τμῆμα τουρκικοῦ στρατοῦ ὠδευσεν ἐκ Καλλιπόλεως εἰς Πλαγιάριον, ἕτερον δὲ τμῆμα ἀπεβιβάσθη ὑπὸ τὸν Ἐμβέρ εἰς Περίστασιν καὶ ἐκεῖθεν προὐχώρησε πρὸς Πλαγιάριον, ἵνα θέσουν τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν ἐν τῷ μέσῳ δύο πυρῶν, ἀλλ' ἡ ὁμίχλη κατέστρεψε τὰ σχέδια), ἐπεβιβάσθη ἀμέσως τοῦ ἐν τῷ λιμένι τῆς Καλλιπόλεως ὠραίου τουρκικοῦ ἀτμοπλοίου «Γκιουλ Τζεμάλ», ἔνθα διέμενεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τοῦ Ἑλλησπόντου ἀρχιὑπασπιστῆς τοῦ Σουλτάνου Χουρσίτ Πασᾶς καὶ ἐκεῖθεν ἔδιδε διαταγὰς πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ. Τὸ νερό, ἂν καὶ ἄφθονον ἐν Καλλιπόλει, ἦτο ἀνεπαρκὲς διὰ τὸν στρατὸν (ἐξ 80 χιλιάδων) καὶ τὸν λαόν.

Εἰς Νεοχώριον.—Ἐν Νεοχωρίῳ οἱ κάτοικοι περιεποιήθησαν ὅσον ἠδύναντο τὸν ἐκεῖ τουρκικὸν στρατὸν, προθυμοποιηθέντες νὰ κόψωσι καὶ τὰ καρποφόρα δένδρα διὰ νὰ τοῦ παράσχουν καύσιμον ὕλην, τοῦθ' ὅπερ προὔξένησεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς κατάπληξιν.

Ἐν τούτοις, οὔτε ἡ προθυμία τῶν χωρικῶν οὔτε αἱ περιποιήσεις ἴσχυσαν εἰς τὸ νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς παρεξηγήσεως. Οἱ Τοῦρκοι φανταζόμενοι πάντα τοὺς χριστιανούς ἐπικινδύνους, ἐδράξαντο μετὰ προθυμίας τῆς προδοσίας ἐνὸς διεφθαρμένου χωρικοῦ Μιλτιάδου Διπλάρη καλουμένου καὶ εὐθὺς διετάχθη ἡ περικύκλωσις τοῦ χωρίου ὑπὸ

τοῦ στρατοῦ. Ἡμέραν Κυριακὴν ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας διετάχθησαν οἱ κάτοικοι νὰ διαμείνωσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ Σχολῇ ὑπὸ ἐπιτήρησιν μέχρις ὅτου γίνῃ αὐστηρὰ ἔρευνα εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον δῆθεν ὄπλα ἀπηγορευμένα.

Ὁ προδότης Μιλιτιάδης φθονῶν τὸν Μουχτάρην τοῦ χωρίου Γαρυφαλλον Καρασμάνην καὶ μὴ θέλων νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἀγγαρείαν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Καρασμάνης εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ ἑλληνικοῦ κοιμητάτου, ὅτι δῆθεν ἠθέλησε νὰ διανείμῃ ὄπλα καὶ χρήματα εἰς τοὺς χωρικούς, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐδέχθησαν.

Κατόπιν τῆς προδοσίας ταύτης συνελήφθη ὁ Γ. Καρασμάνης ἐν Καλλιπόλει, ὅπου κατήλθε δι' ὑποθέσεις του καὶ ἀφοῦ ἐφυλακίσθη καὶ ἀπεμονώθη ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐστάλη μετὰ στρατιωτικῆς συνοδείας εἰς Νεοχώριον πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς προδοσίας. Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας ἐγένετο ἔρευνα καὶ μολοντί δὲν εὑρέθη οὐδὲν ὄπλον καὶ ἀπεδείχθη ἡ προδοσία ἀνυπόστατος, ἐδάρη ὁ Μουχτάρης ἀνηλεῶς ὑποστάς 140 δυνατοὺς ραβδισμοὺς εἰς τοὺς πόδας. Ὁ καλὸς οὗτος πατριώτης Γ. Καρασμάνης ἀπὸ τὰ βασανιστήρια καὶ τοὺς ραβδισμοὺς ἔμεινε κλινήρης ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἀκολουθῶς ἀφέθη ἐλεύθερος καὶ φοβούμενος μὴ ἐκ νέου συλληφθῇ, διότι ἠκούσθη ὅτι καὶ πάλιν καταζητεῖται καὶ ὑποστῆ νέας τυραννικᾶς ἀνακρίσεις καὶ ραβδισμοὺς ἐδραπέτευσεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα καὶ διέμενε μέχρι τέλους τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν προδοσίαν, ὄλαι αἱ οἰκίαι Νεοχωρίου ὑπέστησαν αὐστηροτάτας πολυήμερους ἐρεῦνας, αἵτινες εἰς οὐδεμίαν κατέληξαν ἐπιτυχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ προδότης Μιλιτιάδης ἐπέμεινεν εἰς τὴν προδοσίαν ἐδέησε νὰ γίνουν ἀνασκαφαὶ εἰς τοὺς πέριξ ἀγρούς. Τῇ 26 Φεβρουαρίου 1913 οἱ στρατιῶται σκάπτοντες εὗρον ἕν τι ἀμπέλω ἐν ὄπλον Γκρά. Ὁ ἐν Νεοχωρίῳ στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Δημογεροντίαν τοῦ χωρίου νὰ παρουσιάσῃ ὅσα ἀπηγορευμένα ὄπλα εὑρίσκοντο ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημογεροντία ἀπήντησεν ὅτι δὲν γνωρίζει ἂν ὑπάρχουν ὄπλα ἐβασάνισε τὸν ἰδιοκτήτην τῆς ἀμπέλου νὰ μαρτυρήσῃ πῶς εὑρέθη τὸ ὄπλον εἰς τὴν ἀμπελόν του. Οὗτος ὠμολόγησεν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Ἄθ. Μόσχον καὶ τοῦ τὸ ἔδωκε διὰ νὰ τὸ κρύψῃ.

Μετὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην ὁ Ἄθ. Μόσχος, ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἀμπέλου καὶ ὁ προδότης Μιλτ. Διπλάρης, ἀπεστάλησαν εἰς Καλλιπὸλιν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ἔγιναν κατόπιν καὶ ἄλλαι ἀνασκαφαί, ἀλλὰ δὲν κατέληξαν εἰς ἀποτέλεσμα. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Νεοχωρίου συνέστησεν εἰς

τὸν Φαχρή Πασάν, νὰ ἐκκενώσῃ τὸ χωρίον, ὁ Μητροπολίτης ὁμως ἐνεργήσας καταλλήλως ἐματαίωσε τὴν ἐκκένωσιν.

Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι ὁ Μουτεσαρίφης εἰς μίαν μετὰ τοῦ Μητροπολίτου σχετικὴν συνέντευξιν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ φόβου περὶ σφαγῶν, μεταξὺ ἄλλων εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο πρὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ ἐκκενώσῃ τὰ χριστιανικὰ χωρία τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ νὰ ἀφήσῃ μόνον τὰ τουρκικὰ, ἀφοῦ τὰ Στενὰ εἶναι τόσον σπουδαία θέσις ἐξ ἀπόψεως πολεμικῆς», τὸ ὅποιον ἐσήμαινεν ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέποντο νὰ κάμουν ὅ,τι ἔκαμαν ἀργότερον κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1915, ὡς τοῦτο θέλει ἐκτεθῆ κατωτέρω.

Εἰς Ταϊφύριον.—Τὸ Ταϊφύριον (γενέτειρα τοῦ γράφοντος) ἐδοκιμάσθη ἀρκετά. Καὶ κατὰ τὸν Ἱταλοτουρκικὸν πόλεμον καὶ κατὰ τὸν Βαλκανικόν, τὸ χωρίον αὐτὸ δὲν ἔπαυσε νὰ φιλοξενῇ στρατεύματα τουρκικὰ καὶ νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὰ οἰκήματα, ἄρτον καὶ φαγητά, εἰς δὲ τὰ ζῶα του κριθῆν καὶ ἄχυρα. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀγγαρείας, ὅπως ὄλαι αἱ Κοινότητες, προσέφερον καὶ ἀμάξας καὶ ἵππους καὶ βόας, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐκάλλιέργουν τοὺς ἀγρούς των, τοὺς ὁποίους ἀφήκαν ἀσπάρτους. Ἡ θέσις ὁμως τῆς ἐν λόγῳ Κοινότητος εἶχε καταστῆ δεινὴ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰανουαρίου. Ἦναγκάσθη νὰ ἐγείρῃ οἰκήματα διὰ 2500 στρατιώτας καὶ σταυλικούς χώρους διὰ 1200 ἵππους.

Αἱ οἰκογένειαι ἔμειναν ἄνευ ζωοτροφιῶν. Ἐπιμελητείας οὔτε ἵχνος ὑπῆρχεν. Οἱ ἄνδρες μὲ δαρμούς καὶ μαστιγώσεις ὑπεβάλλοντο εἰς ἀτελευτήτους ἀχθοφορικὰς δοκιμασίας. Οἱ στρατιῶται ἀφεθέντες ἐλεύθεροι εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ζωοτροφιῶν των, τρέμοντες ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ πεινῶντες ἐπέπεσαν ὡς λύκοι λεηλατοῦντες οἰκίας, παντοπωλεῖα, ὄρνιθῶνας καὶ πᾶν ὅτι ἀναγκαιοῖ αὐτοῖς, ἐνῶ τὰ πέριξ τουρκικὰ χωρία μένουσιν ἀνεὶλόχλητα.

Ὡσεὶ μὴ ἦρκουν τὰ τοιαῦτα δεινά, ὡς ἐκ περισσοῦ τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἐκ κτηνωδῶν ἐπιθυμιῶν ὠθούμενοι ἐπεχείρησαν νὰ προσβάλλουν καὶ τὴν τιμὴν οἰκογενειῶν. Εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν πτωχοῦ οἰκογενειάρχου καὶ δέσαντες αὐτὸν ἠθέλησαν νὰ βιάσουν τὸ 13ετὲς αὐτοῦ κοράσιον. Τὸ βδελυρὸν κακούργημα θὰ ἐπετελεῖτο, ἐὰν μὴ ἐκ τῶν ἀπελπιστικῶν κραυγῶν τοῦ δυστήνου πατρὸς προσέτρεχον οἱ γείτονες, ὁπότε οἱ στρατιῶται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἄλλοι στρατιῶται εἰσήλθον κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δ. Χ. ἐπὶ τῷ λόγῳ μὲν ἵνα ζητήσωσι χρήματα, πράγματι δὲ ἵνα βιάσωσι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὅπερ καὶ διέπραξαν, ὡς διεπιστώθη ἐκ τῶν γενομένων ἀνακρίσεων.

Ὁ ἐν Ταΐφυρίῳ στρατὸς ἀνῆκεν εἰς τὸ 94 Σύνταγμα τοῦ ὁποίου διοικητῆς ἦτο ὁ Νεσάτ Πασᾶς. Ὁ στρατάρχης Φαخرῆ Πασᾶς λαβὼν γνῶσιν τούτου παρὰ τῆς Μητροπόλεως ἐξέφρασε μεγάλην δυσφορίαν διὰ τὰ πραξικοπήματα ταῦτα. Ἀμέσως διέταξε τηλεφωνικῶς τὸν Νεσάτ Πασᾶν νὰ φύγη πάραυτα ἐκ Ταΐφυρλου, ὅπερ καὶ ἔπραξεν αὐθωρεί.

Ἀξιωματικοὶ τινες μείναντες ἐν τῷ χωρίῳ ἔλαβον διὰ τῆς βίας ἔγγραφον ὑπογραφὸν παρὰ τοῦ Μουχτάρη καὶ τῶν Δημογερόντων, διὰ τοῦ ὁποίου διεψεύδοντο τὰ ἀνωτέρω γεγονότα, ὡς διαπραχθέντα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Ὁ μόνος, ὅστις καίτοι ἀπειληθεὶς δὲν ὑπέγραψεν, ἦτο ὁ ἐφημέριος Ταΐφυρίου παπᾶ Δημήτριος, ὅστις δι' ἐκθέσεώς του κατέστησε γνωστὸν ὅτι τὸ ἔγγραφον ἀπεσπᾶσθη διὰ τῆς μαχαίρας.

Ὅταν κατ' ἐντολὴν τοῦ Μητροπολίτου ἐπεσκέφθην τὸν Φαخرῆ Πασᾶν, οὗτος μοὶ ὑπέδειξε τὸ διὰ τῆς βίας ὑπογραφὸν ἔγγραφον, ἐγὼ ὁμως εἰς ἀπάντησιν τῷ ὑπέδειξα ἔκθεσιν τοῦ ἐφημερίου.

Μοὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διατάξῃ ἀνάκρισιν.

Καταστροφὴ Πλαγιαρίου.—Ἐν Πλαγιαρίῳ, ὅ,τι ἐξέφυγεν ἐκ τῆς λεηλασίας τοῦ ἀξιωματικοῦ Γιακούπ βέη καὶ τοῦ στρατοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν δευτέραν λεηλασίαν κατὰ τὴν μάχην τῆς 26 Ἰανουαρίου. Εἰς τὰς οἰκίας τῶν Τούρκων κατοίκων Πλαγιαρίου μετεκομίσθη πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς τοὺς χριστιανούς. Αἱ οἰκίαι τῶν χριστιανῶν ὄχι μόνον κατεκρημνίσθησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεσκάφησαν καὶ ἀφηρέθη πᾶν ὅ,τι ἦτο κεκρυμμένον.

Αἱ ἐκκλησίαι ἐδηώθησαν καὶ κατεκρημνίσθησαν. Ὅλη ἡ κινητὴ περιουσία τῶν Πλαγιαρινῶν καὶ τὰ ἱερά σκευὴ τῶν ἐκκλησιῶν μετεφέρθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς Καλλίπολιν, ὅπου ἐπωλοῦντο εἰς τοὺς ἐκεῖ Τούρκους.

Τοῦ πράγματος καταστάντος γνωστοῦ παρὰ τῆς Μητροπόλεως εἰς τὸν Φαخرῆ Πασᾶν, οὗτος διέταξε τὴν κατάσχεσιν πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀντικειμένων καὶ τὴν παράδοσιν αὐτῶν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν.

Ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Φαخرῆ Πασᾶς ἐπολιτεύθη γενικῶς, ὡς ἔχων ἀνώτερον ἀνθρωπισμὸν, ἐφ' ᾧ τόσον ὁ Μητροπολίτης ὅσον καὶ ἡ Δημογεροντία Καλλιπόλεως ἀπύθυνον πρὸς αὐτὸν προφορικᾶς καὶ γραπτᾶς εὐχαριστίας διὰ τὴν ἐν γένει, παρὰ τὸ περὶ ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ νεοτουρκικὸν πρόγραμμα, ἐπίδειχθεῖσαν φιλόανθρωπον συμπεριφορὰν του.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΠΑΠΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

Ἡ δυστυχία καὶ ἡ πείνα ὑπὸ τὸν παγερὸν χειμῶνα ἐπετάθη ἐν Καλλιπόλει κατὰ τρόπον ἀπαίσιον. Ἡ δυστυχία καὶ ἡ πείνα εἶναι δύο ἐπίφοβοι ἐχθροὶ καὶ ὅταν τις κυριευθῇ ὑπ' αὐτῶν, λόγοι καὶ συμβουλαὶ καὶ ἐλπίδες εἰς οὐδὲν ἰσχύουσι.

Ἡ ἐν Καλλιπόλει παπικὴ προπαγάνδα ψυχολογήσασα τὴν δεινὴν θέσιν τῶν στερουμένων ἄρτου προσφύγων Πλαγιαρίου καὶ Ἐξαμιλλίου (χωρίων Καλλιπόλεως) καὶ πτωχῶν Καλλιπόλεως διένειμεν εἰς αὐτοὺς χρήματα, πολλοὶ δὲ προσέτρεξαν καὶ εὖρον σχετικὴν ἀνακούφισιν. Ὅργανον τῆς προπαγάνδας ἦτο Οὐνίτης τις ἱερεὺς ἐκ Γαλατᾶ (χωρίου Καλλιπόλεως) ὁ παπᾶ Χριστόφορος.

Ἡ παπικὴ προπαγάνδα ἔδρα μὲ σύστημα. Κατ' ἀρχὰς ἐβοήθει ἄνευ ὄρων. Ἀργότερον ὅμως ἤρχισε νὰ θέτῃ ὄρους, τὴν ἐγγραφὴν δηλονότι ὡς καθολικῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν βοήθειαν. Ἦρχισε νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴν θέσιν τῶν δυστυχῶν προσφύγων Πλαγιαρίου καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς προσηλυτίσῃ.

Μαζὺ μὲ τὴν συντήρησιν τῶν Πλαγιαρινῶν ὑπέσχοντο, ὅτι ἐγκαίρως θὰ φροντίσωσι νὰ κτίσωσι τὰς οἰκίας των, ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἀγοράσῃ δύο μικρὰς νήσους ἐντὸς τοῦ Μέλανος Κόλπου εὐρισκομένας καὶ ὅτι θὰ παρεῖχε Γαλλικὴν προστασίαν εἰς τοὺς Πλαγιαρινούς. Μερικοὶ τῶν Πλαγιαρινῶν ἐνεγράφησαν ὡς Καθολικοὶ Κατόπιν ὅμως πειστικῶν συμβουλῶν παρὰ τῆς Μητροπόλεως ἀπεσύρθησαν.

Τὴν δεινὴν αὐτὴν κατάστασιν ἡ Κοινότης Καλλιπόλεως ἀντεμετώπισεν ὡς ἑξῆς:

Συνέλευσις τοῦ λαοῦ συνελθοῦσα ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ἀπεφάσισεν ὅπως αἱ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παντερμαλῆ (ἐξαιρετικῶς Καλλιπολίτῃ) εὐρισκόμεναι 200 λίραι ἐκ τοῦ ἐράνου τοῦ σειμοῦ, διατεθῶσι διὰ τοὺς πεινῶντας Πλαγιαρινούς, Ἐξαμιλιώτας καὶ Καλλιπολίτας πτωχοὺς. Ἐπίσης ὁ Ἀθανάσιος Κώστας (μέγας φιλογενῆς Καλλιπόλεως), βλέπων τὴν φρικτὴν θέσιν τῶν δυστυχούντων καὶ θέλων νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν προσέλευσιν τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν παπικὴν προπαγάνδα ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μητροπολίτου εἴκοσι σάκκους ἀλεύρου, τὸ ὅποιον καὶ διενεμήθη εἰς τοὺς πεινῶντας.

Ἐπίσης 500 λίραι Τουρκίας ἀποσταλεῖσαι ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν πτωχῶν Καλλιπόλεως καὶ τῶν προσφύγων τῶν ἐκκενωθέντων χωρίων Πλαγιαρίου, Ἐξαμιλλίου καὶ Κριθίας καὶ ἡ διανομὴ αὕτη ἐπέφερε σχετικὴν ἀνακούφισιν.

Ὁ Μητροπολίτης διὰ τὴν ἀναχαιτίσιν τὸν προσηλυτισμὸν ἀπέλυσε καὶ σχετικὴν ἐγκύκλιον ἀπ' ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεδείκνυε τοὺς ἐκ τῆς προπαγάνδας κινδύνους τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἐθνισμοῦ καὶ ἐν τέλει συνεβούλευε πατρικῶς, ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους, τοὺς γονεῖς τοὺς ἀποστέλλοντας τὰ τέκνα των εἰς τὴν παπικὴν σχολὴν, νὰ ἀποσύρῳσιν αὐτὰ καὶ τὰ ἀποστείλουν εἰς τὰ ὀρθόδοξα καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἔνθα γαλουχοῦνται ὀρθόδοξα καὶ ἑλληνικά.

Ἐν τέλει προσέθετεν ὅτι, οἱ παρακούοντες εἰς τὴν ἐπώδυνον φωνὴν αὐτοῦ, εἶναι ἀνάξιοι νὰ ὀνομάζωνται ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, εἶναι υἱοὶ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀπωλείας καὶ ὡς τοιοῦτοι ἄξιοι ἀναθέματος καὶ ἐξωκκλησιασμοῦ.

Τὴν 31 Μαΐου 1913 ὁ Φαχρὴ Πασᾶς ἔδωσε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν Καλλιπόλει πρόσφυγας Πλαγιαρίου καὶ εἰς τοὺς ἐν Μαδύτῳ τοιοῦτους ἐκ Κριθίας νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰ χωρία των.

Μετὰ τὴν παροχὴν τῆς ἀδείας, τινὲς τῶν Πλαγιαρινῶν μεταβάντες εἰς τὸ χωρίον ἐπανῆλθον φέροντες τὸν θρῆνον καὶ τὴν ἀπελπισίαν, διότι δὲν εὔρον οὔτε τὸν τόπον, ἔνθα ἄλλοτε εὕρισκοντο αἱ οἰκίαι των. Ὅλα ἦσαν ἐρείπια, καθὼς καὶ ἡ ἐκκλησία των, τὸ αὐτόθι Μετόχιον τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ τὸ Σχολεῖον, τὰ δὲ σπαρτὰ των ὑπέστησαν τελείαν καταστροφὴν (ὡς σημειωθῆ ἔνταυθα ὅτι τὸ Πλαγιάριον, μετὰ τὴν πλουσίαν γῆν του ἦτο ὁ σιτοβολῶν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου). Ἐδήλωσαν δὲ εἰς τὴν Ἱερὰν Μητροπολιν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ Πλαγιάριον, ἐὰν δὲν κατασκευασθῶσι παραπήγματα ἢ ἐὰν δὲν ἐξευρεθῶσι σκηναί. Διενεμήθησαν τότε εἰς 1489 ψυχὰς προσφύγων Πλαγιαρινῶν 100 σάκκοι ἀλεύρου ἀξίας γρ. 7250.

Ἐπίσης οἱ πρόσφυγες Κριθίας μεταβάντες εἰς τὸ χωρίον των τὸ εὔρον τελείως κατεστραμμένον. Ἐκ τῶν 450 οἰκιῶν ἐλάχισται ἦσαν κατοικήσιμοι.

Τὴν αὐτὴν τύχην τῶν τοῦ Πλαγιαρίου ὑπέστησαν καὶ τὰ σπαρτὰ τῆς Κριθίας.

Διερράγησαν αἱ κρύπται τῶν οἰκιῶν καὶ διηρπάγησαν τὰ ἐν αὐταῖς διάφορα ἀντικείμενα. Οἱ μύλοι τοῦ χωρίου κατεστράφησαν ἐξ ὀλοκλήρου.

Δύο ἀτμομηχανῶν τὰ κτίρια διεσώθησαν μὲν, ἀλλὰ τὰ ἐργαλεῖα ἅπαντα κατεστράφησαν.

Ἡ ἐκκλησία ἔμεινεν ἀβλαβής, τὰ παρεκκλήσια ὅμως τῆς Παναγίας, Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίου Γεωργίου καὶ Προφήτου Ἡλιοῦ τελείως ἠρημώθησαν. Ὁ ὄλη ὄψις τοῦ χωρίου ἦτο ἀγρία καὶ τρομα-

κτική. Κατὰ τὴν πρόχειρον ἐκτίμησιν αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ χωρίον ἀνήρχοντο εἰς 8 1/2 χιλιάδας λίρας Τουρκίας. Πολλοὶ οἰκογένεια ἐξεπατρίσθησαν.

Ὁ Φαχρή Πασᾶς περιέγραψε τὴν κατάστασιν τῶν δύο τούτων χωρίων εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὑποδείξας, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ βοηθήσῃ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν καταστραφέντων χωρικῶν.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δύο νεάνιδες, μία ἐκ Μαδύτου καὶ μία ἐκ Νεοχωρίου τῶν Δαρδανελλίων ἐν Μαδύτῳ διαμένουσαι, ἀπήχθησαν βία ἐκ Μαδύτου εἰς Κιλίτ Μπάχρ πρὸς ἐξισλαμισμὸν.

Ἐνεργεῖα τοῦ ἐν Μαδύτῳ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Οἰκονόμου Παπαῦ Ἀθανασίου, ἡ Μαδυτινὴ μετενόησε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἐκ Νεοχωρίου Ἀφροδίτη.

Ἐντὸς τῆς Μαδύτου εἰς ἓνα σταῦλον εὐρέθη παιδίον 8 ἐτῶν νεκρὸν βεβιασμένον, μὲ σχοινίον εἰς τὸν λαιμὸν καὶ μὲ μίαν πέτραν 40 περίπου ὀκάδων ἐπὶ τῆς κοιλίας του. Αἱ ἀρχαὶ προέβησαν εἰς τὰ δέοντα, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος.

Τὴν 13ην Ἰουνίου 1913 ἀπηγχονίσθη πρὸ τῆς πλατείας τοῦ Σχολείου Μαδύτου, ὁ ἐξ Ἀδραμυττίου Θωμᾶς Ἡλία Τσαμουρλῆς, καταδικασθεὶς ἐπὶ κατασκοπεῖα καὶ προδοσίᾳ εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου.

ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥΡΚΩΝ

Οἱ Τοῦρκοι ἠττήθησαν κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ ὀπωσδήποτε ἦσαν περιορισμένοι. Ὅτε ὅμως μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὸν δεῦτερον Βαλκανικὸν πόλεμον, ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς Τούρκους νὰ ἀνακαταλάβωσι παρὰ τῶν Βουλγάρων τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1913, ὁ ἀμαχητὶ προελάντων τουρκικὸς στρατὸς ἔχων ὑπ' ὄψει του τὸ σύνθημα «Γιάγμα, γιάκ, κές» (ληλασία, πῦρ, σφαγή), τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἐπισήμως εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Ἀλη Πασᾶ καὶ τοῦ Κούρδου Μουσταφᾶ Πασᾶ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Χωρία ὀλόκληρα ἀπετεφρώθησαν, ἱερεῖς κατεκρεουργήθησαν καὶ ὀλόκληροι πληθυσμοὶ ἐσώθησαν μόνον διὰ τῆς φυγῆς.

Τὰ θλιβερά αὐτὰ γεγονότα ἔγιναν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν Καλλιπόλει γνωστὰ ἀπὸ ἓνα μοναχὸν καὶ ἓνα λαϊκὸν διασωθέντας διὰ τῆς φυγῆς κατὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Μαλγάρων καὶ τῶν πέριξ αὐτῶν χωρίων. Οὗτοι προερχόμενοι ἀπὸ τὸ ἐν Μαύραις μετόχιον τῶν Ἰβήρων καὶ μόνον νύκτα περιπατοῦντες, ἔφθασαν, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μετὰ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ στόμα, μίαν νύκτα εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ

μέ πόνον ψυχῆς διηγήθησαν τὴν πυρπόλησιν τοῦ χωρίου καὶ τοῦ μετοχίου, τὴν μεγάλην σφαγὴν τῶν γυναικοπαίδων· ὅτι Λαζοὶ ἐθέλονταὶ ἐπυρπόλησαν τὸ Ἄλμαλη, περιφερείας Μαλγάρων. Κάποιος Σερὶφ βέης ἐπὶ κεφαλῆς Τούρκων μεταναστῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπέπεσεν κατὰ τῶν Δεβετζή-κιοϊ καὶ Καλυβίων.

Ἄτερον τμήμα στρατοῦ περιεκύκλωσε τὸ Μαχμουτ κιοϊ, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὸ ἐπυρπόλησε, τῶν κατοίκων καταφυγόντων εἰς τὸ ἐγγὺς δάσος τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ἡ Γραβούνα, τῆς ὁποίας 17 κάτοικοι ἐφονεύθησαν. Ἐν Μαύραις διέπραξαν ὄργια, ἀφήρσαν ὄλας τὰς ζωοτροφὰς καὶ πολλὰ τῶν ζῶα.

Ἐκ μεταγενεστέρων πληροφοριῶν ἐγνώσθη καὶ ἡ ἐξῆς φρικιαστικὴ σκηνὴ διαπιστωθεῖσα καὶ ὑπὸ ἐπισήμου ἐκ Ραιδεστοῦ ἐπιτροπῆς.

Ἐκ τοῦ δράματος τῶν Καλυβίων: Κόρη διανοουμένη, ἵνα μὴ συλληφθῆ ἔπεσεν ἐκ τοῦ παραθύρου, προτιμήσασα νὰ ἀποθάνῃ παρά νὰ ἀτιμασθῆ. Καὶ ἐνῶ τὸ παρθενικὸν τῆς σώμα ἤσπαιρεν ἔτι, στρατιῶται ἐμύναναν αὐτὸ κτηνωδῶς.

Οἱ διασωθέντες δύο, ὡς ἀνωτέρω, ἐζήτησαν ἀπὸ ἡμᾶς ἄσυλον καὶ διευκόλυνσιν νὰ φύγουν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπερ καὶ ἐγένετο μὲ ἀρκετὴν δυσκολίαν καὶ κίνδυνον. Τὸν μοναχὸν τὸν εὔρον μετὰ τινα ἔτη ἐργαζόμενον ὡς νεωκόρον ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Γαργαρέττας.

Τὰ χωρία ὅμως τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου δὲν διέτρεξαν εὐτυχῶς τοιοῦτον κίνδυνον.

Ὀλίγον χρόνον ὅμως μετὰ τὸ τέλος καὶ τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου, οἱ Τούρκοι πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Νεοτουρκικοῦ προγράμματος, ἤρχισαν συστηματικὸν διωγμὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει καὶ ἰδιαιτέρως τῶν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου.

Ἦρχισαν διάφοροι πιέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, μὲ ἀπώτερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπομάκρυνσιν τούτου ἐκ τῆς Τουρκίας ἢ τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ. Αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος σκοπὸς τῶν. Καὶ ἠκούσθη Τούρκος ἐπίσημος λέγων «Τουρκίγια Τουρκλιστιρετζεϊζ» δηλαδὴ τὴν Τουρκίαν θὰ τὴν ἐκτουρκίσωμεν, ἢ Τουρκία διὰ τοὺς Τούρκους.

Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου οὐδεμίαν στασιαστικὴν διάθεσιν ἔδειξέ ποτε, τούναντίον ἐφάνη εἰς ἄκρον νομιμόφρον.

ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ ΔΙΩΓΜΟΙ

Τὰ καταστρεπτικὰ ὅμως διὰ τὴν Τουρκίαν ἀποτελέσματα τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ἠῤῥησαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον τὴν μανίαν τῶν Νεοτούρκων κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Μετά τὴν μετάθεσιν τοῦ Φαخرῆ Πασᾶ εἰς Ἄγκυραν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν, ἤρχισαν διάφοροι πιέσεις καὶ διωγμοί. Οἱ διωγμοὶ ἤρχισαν ἀπὸ τὴν Βόρειον Θράκην καὶ βαθμηδὸν ἐπεξετάθησαν πανταχοῦ. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃσι τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃσι τοιοῦτους ὄρους ζωῆς ἀβιώτου, ὥστε νὰ προκύψῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ποθούμενον.

Διωργάνωσαν ἐνόπλους συμμαρίας, αἱ ὁποῖαι ἐνσκήπτουσαι ἀπροόπτως καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τῶν χωρίων, θὰ ἐνέβαλον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν τρόμον καὶ τὸν πανικὸν διὰ συχρῶν καὶ ἐπανειλημμένων πυροβολισμῶν καὶ διὰ μεμονωμένων φόνων.

Τοῦρκοι φίλοι δῆθεν τῶν χριστιανῶν ἢ καὶ χωροφύλακες Τοῦρκοι, ὑπεδείκνυον εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ ἀναχωρήσῃσι διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἂν ἔμενον θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ σφαγῶσιν. Εἰς ἐπίμετρον ἢ Κυβέρνησις θὰ ἐκάλει ὑπὸ τὰ ὄπλα τοὺς χριστιανοὺς Θράκας ἀπὸ 23—45 ἔτων. Τὸ κατάντημα ὄλων αὐτῶν τῶν συνδεδεασμένων ἐνεργειῶν θὰ ἦτο ἀφεύκτως ἡ φυγή. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἔβλεπον τὸ ἀδύνατον τῆς περαιτέρω διαμονῆς ἐν ταῖς ἐστίαις των καὶ θὰ ἐζήτησαν νὰ φύγῃσι εἰς τὴν Ἑλλάδα, σώζοντες τουλάχιστον τὴν ζωὴν των καὶ καταλείποντες ἐξ ἀνάγκης τὴν περιουσίαν των εἰς τοὺς Τοῦρκους. Ἀνώτερος κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἀνεκοίνωσεν ἐμπιστευτικῶς εἰς τὸν γράφοντα τὸ περὶ ἐξώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐκ Θράκης πρόγραμμα.

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων ἐν τῇ Θρακικῇ Χερσονήσῳ, ἐκθέτω ἐνταῦθα ἐν ἐπισόδιον ἀρκετὰ χαρακτηριστικόν :

Λεηλασίαι χωρίων Θράκης.—Ἀρπαγαὶ ποιμνίων τῶν χριστιανῶν.—Εἶμαι ὁ Στεφανῆς ἀπὸ τὸ Σιμιτλή.—Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1914, διαρκοῦντος τοῦ ἀνθελληνικοῦ διωγμοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης, ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Καλλιπόλεως ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ νεόπλουτος ἐκ Καλλιπόλεως Τοῦρκος Μεχμέτ ἐφένδης, μετέφερεν ἐξ Ἀνατ. Θράκης περὶ τὰ 5000 πρόβατα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κλοπιμαῖα, τὰ ὁποῖα ἔκρυπτεν εἰς ἀπόκεντρον σημεῖον τῆς περιφερείας Μουνούκ Βέη τσιφλίκι. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως, μεταβάς εἰς τὸ Διοικητήριον κατέστησα γνωστὸν τὸ πρᾶγμα, ὑποστηρίξας ὅτι τὰ πρόβατα εἶναι κλοπιμαῖα. Ὁ Διοικητὴς Ἀζίζ βέης, προσεκάλεσεν ἐνώπιόν μου τὸν Μεχμέτ ἐφένδην καὶ ἠρώτησε πόθεν ἠγόρασε τὰ πρόβατα. Οὗτος ὠνόμασε τρία πρόσωπα, κατοικοῦντα ἐν Μυριοφύτῳ καὶ Περιστάσει, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δῆθεν τὰ ἠγόρασε.

Ὁ Διοικητὴς τῇ προτάσει μου διέταξε τηλεγραφικῶς τοὺς ὑποδι-

οικητάς Μυριοφύτου και Περιστάσεως, να εξετάσωσι τὰ όνομασθέντα πρόσωπα και να άπαντήσουν άμέσως. Οί ύποδιοικηταί την έπιούσαν άπήνησαν ότι τὰ όνομασθέντα πρόσωπα ούδεμίαν περι τούτου είχον είδησιν.

‘Ο Διοικητής εκάλεσεν ένώπιόν μου τόν Μεχμέτ έφένδην, τόν όποϊον ώνόμασε κλέπτην, ραπίσας τοϋτον συγχρόνως παρουσία μου, διά να δείξη τάχα ότι τὰ συμβαίνοντα γίνονται άγνοία της Κυβερνήσεως, ήτις και τιμωρεϊ τούς δράστας.

Κατέσχε συγχρόνως τὰ κλοπιμαία και με παρεκάλεσε να είπω εκ μέρους του εις τόν Μητροπολίτην μαζί με τούς χαιρετισμούς του, να γράψη εις τας εκκλησιαστικάς αρχάς της Νοτιοανατολικής Θράκης, να είδοποιήσωσιν όσους έχασαν πρόβατα να έλθουν εις Καλλιπολιν και να τὰ παραλάβουν.

Μετά τινας ήμέρας, ένώ ειργαζόμενη έν τῷ γραφείῳ της Μητροπόλεως, άπουσιάζοντος τοϋ Μητροπολίτου, παρουσιάζεται εμπρός μου ένα παλληκάρι, έως εκεί επάνω, ώραιον, με κορμί κυπαρισένιο, με μπράτσα γερά, με στήθος σκληρό μάρμαρο, μάτια άετοϋ και καρδιά λεονταριοϋ: «Είμαι ό Στεφανής από τὸ Σιμιτλή» μοι λέγει και ήλθα να παραλάβω τὰ διακόσια μου πρόβατα που μοϋ άρπαξαν οι Τσέτες από τή μάνδρα μου κατά την άπουσία μου.

Και πῶς θά μπορέσης να άποδείξης ποια είναι τὰ ιδικά σου πρόβατα; τόν έρωτώ. ‘Εγώ έχω ιδικόν μου τρόπον άπαντᾶ, με τόν όποϊον θά σᾶς πείσω ποια είναι ιδικά μου πρόβατα και εάν δέν σᾶς πείσω δέν θέλω τίποτε.

Συνοδευόμενος υπό τοϋ Στεφανή, μετέβην παρά τῷ Διοικητῇ ένώπιον τοϋ όποϊου επανέλαβεν ό,τι είπεν εις έμέ. Είμαι περιεργος, μοι λέγει ό Διοικητής, να ίδω κατά τίνα τρόπον θά άποδείξη τὰ λεγόμενά του ό περιεργος αυτός άνθρωπος, ό όποϊος με τόσην αυτοπεποίθησιν όμιλεϊ.

‘Ότε μετά τοϋ Διοικητοϋ και άλλων όργάνων της άσφαλείας μετέβημεν επί τόπου, εκτός της Καλλιπόλεως, όπου εύρισκοντο τὰ πρόβατα, ό Στεφανής έσύριξε με ένα ιδιάζοντα τρόπον. Και τότε με μεγάλην εκπληξιν είδομεν όλοι τὸ έξής παράδοξον: Περί τὰ 200 πρόβατα άκούσαντα τόν συριγμόν, άπεσπάσθησαν από την μεγάλην ποίμνην, περιεκύκλωσαν και έγλυφον τόν Στεφανήν.

Πάντες έπέισθημεν ότι τὰ άποσχισθέντα πρόβατα άνήκουν εις τόν Στεφανήν και ό Διοικητής διέταξε να τὰ παραδώσωσιν άμέσως. ‘Ός άργότερον έπληροφορήθημεν έν Ραιδεστῷ παρά Σιμιτλιωτῶν, ό Στεφανής ήτο κάτοικος Σιμιτλή (χωρίου της Ραιδεστοϋ), γενναίο

παλληκάρι καὶ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν κακοποιῶν Τούρκων τῆς περιφέρειας.

Δυστυχῶς κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα τοῦ 1914, καθ' ἣν ὥραν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, Τούρκοι ἐκ τῶν περιόικων ἐπολιόρκησαν τὴν οἰκίαν τοῦ Στεφανῆ πρὶν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐδολοφόνησαν ἀγρίως τὸ γενναῖο παλληκάρι, τὸ ὁποῖον ἐθρήνησεν ὅλο τὸ χωριό. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας οἱ Σιμιτλιῶται ἐξεπατρίσθησαν.

Ὁ Γιουσοῦφ Ζιᾶ ἀρχιαστυνόμος Αἴνου.—Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1914, ὁ ἀρχιαστυνόμος Αἴνου Γιουσοῦφ Ζιᾶ Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν, συλληφθεὶς ἐν Αἴνῳ, μετεφέρθη ὑπὸ συνοδείαν χωροφυλάκων εἰς Καλλιπόλιν. Κατῶρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον Καλλιπόλεως.

Εἶδα χωροφύλακας νὰ ἔχῃσι περικυκλωμένον τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον καὶ ἀπεσταλμένον τοῦ Διοικητοῦ, τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας, νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ Προξένου τὴν παράδοσιν τοῦ δραπετοῦ. Ὁ Πρόξενος ὅμως Θεμιστοκλῆς Σιδερίδης, κατ' οὐδένα τρόπον ἐδέχθη νὰ τὸν παραδώσῃ. Ἀποκαλυπτικωτάτη εἶναι ἡ κατάθεσις τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν ὁ ἀρχιαστυνόμος Αἴνου πρὸς τὸν ἐν Καλλιπόλει Πρόξενον τῆς Γαλλίας.

Παραθέτομεν κατωτέρω ὁλόκληρον τὴν κατάθεσιν :

«Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
»τὸν ἐν Καλλιπόλει Πρόξενον τῆς Γαλλίας

»Ὁ ὑποφαινόμενος Ἀρχιαστυνόμος Αἴνου, συλληφθεὶς συνεπείᾳ συκοφαντιῶν τοῦ ὑποδιοικητοῦ Αἴνου καὶ μεταφερθεὶς ὑπὸ συνοδείαν χωροφυλάκων δίκην κακούργου εἰς Καλλιπόλιν, κατῶρθωσα νὰ καταφύγω εἰς τὸ ἐκεῖ Αὐστριακὸν Προξενεῖον, ὅπως σώσω τὴν ἀπειλουμένην ζωὴν μου.

»Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου ὅτι ἀντιπροσωπεύετε Κράτος Μ. Δυνάμεως, προστάτιδος τῶν Ἀλβανῶν, ἔχω δι' ἐλπίδος ὅτι θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ ἐνεργήσητε τὰ δέοντα. Ἡ σύλληψίς μου ὀφείλεται εἰς προσωπικοῦς λόγους τοῦ ὑποδιοικητοῦ, ὁ ὁποῖος θέλων νὰ μὲ ἐδίκηθῃ διὰ τὴν εὐσυνείδητον στάσιν μου, μὲ κατηγορήσεν, ὡς δῆθεν ἀρπάσαντα χρήματα παρὰ διαφόρων προσώπων. Μετὰ τὴν εἰς τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον καταφυγὴν μου, ὁ Διοικητὴς Καλλιπόλεως ἀπέστειλε τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας, ὅπως μὲ καταπέισῃ νὰ μεταβῶ εἰς τὸ διοικητήριον, ἀλλ' ἐγὼ μὴ δυνηθεὶς νὰ συγκρατηθῶ, ἐπὶ παρουσίᾳ

δλων εἶπον, ὅτι ἀπό τινος καιροῦ εἰς βάρος τῶν χριστιανῶν διαπράττονται καταπιέσεις καί λεηλασίαι, ὅτι ὀλόκληρα χωρία ἐξαναγκάζονται εἰς ἐκπατρισμόν τῇ ὑποκινήσει καί ἐν γνώσει καί συμπράξει τῆς παρούσης Κυβερνήσεως καί ὅτι τοῦτο εἶναι γνωστόν εἰς ὄλους. Ἐθεώρησα δὲ ἐπάναγκες, ὅπως ἐκθέσω ἐν περιλήψει τὰ ἐν Αἴνῳ λαβόντα χώραν γεγονότα.

» Εἰς Αἴνον μετέβην τὴν 3 Μαΐου 1914· μόλις μὲ εἶδεν ὁ ὑποδιοικητῆς (καΐμακάμης), μὲ εἶπεν: Οἱ ἐνταῦθα Ρωμηοὶ εἶναι ἑλληνόφρονες, χρειάζεται προσοχή. Ἐν τούτοις ἐγώ, καθ' ἃ ἐξηκρίβωσα, κατὰ τὴν Βουλγαρικὴν κατοχὴν οἱ χριστιανοὶ προεφύλαξαν τοὺς μουσουλμάνους. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ Καΐμακάμης κατήρτισε συμμορίας, αἱ ὁποῖαι περιερχόμεναι τὰ χωρία διήρπαζον τὰ ζῶα καὶ χρήματα τῶν χωρικῶν καὶ ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς εἰς μετανάστευσιν.

» Πανταχόθεν ὑποβάλλονται ἀναφοραὶ καὶ παράπονα πρὸς τὸν καΐμακάμην, ἀλλ' οὗτος μένει ἀπαθὴς καὶ εἰς οὐδὲν μέτρον προβαίνει. Ἐφρόντισε μόνον νὰ στείλῃ πρὸ τινῶν ἡμερῶν τὸν ἀνθυπολοχαγὸν τῆς χωροφυλακῆς. Οὗτος δὲ μεταβάς συνωμίλησε μετὰ τῶν συμμοριτῶν καὶ συστήσας εἰς αὐτοὺς περισσοτέραν δρᾶσιν ἐπέστρεψεν εἰς Αἴνον. Τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Κοτζᾶ· Ἄλῃ αὐτοπροσώπως ἐπεβίβασε διὰ τῆς βίας εἰς ἀκάτια ἀπὸ τὸ μέρος Δραγοδίνα καὶ ἀπέστειλεν εἰς Σαμοθράκην, ἐκράτησε δὲ τὰς ἀμάξας καὶ τὰ ζῶα αὐτῶν. Ἐνῶ ἅπανα ἡ περιφέρεια Αἴνου ἐληλατεῖτο καὶ οἱ κάτοικοι ἐξεδιώκοντο, ὁ καΐμακάμης ἀπέστειλε ψευδῆ τηλεγραφήματα εἰς τὴν Διοίκησιν, εἰς τὴν Νομαρχίαν καὶ εἰς τὴν Πολιτικὴν Ἐπιθεωρητείαν, δι' ὧν διεβεβαίοντο ὅτι ἡ τάξις ἀπεκατεστάθη, ὅτι πανταχοῦ ἐπικρατεῖ ἡσυχία, ὅτι οὐδὲν ἐπεισόδιον συνέβη, μόνον δὲ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Κοτζᾶ· Ἄλῃ κρυφίως ἔφυγον καὶ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τοὺς ἴδωμεν.

» Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχεν ἔλθει εἰς τὸ χωρίον Κήζκαπου τῆς Κεσσάνης ὁ μουτεσαρίφης. Μόλις ὁ καΐμακάμης ἔλαβεν εἶδησιν, ἦλθεν ἐσπευσμένως εἰς συνάντησιν τοῦ μουτεσαρίφη, λαβὼν δὲ ὁδηγίας ἐπέστρεψεν. Εἰς τοὺς ἀπομείναντας κατοίκους τοῦ Κοτζᾶ· Ἄλῃ, εἶπε: «Φύγετε ἀμέσως νὰ μὴ σᾶς ἴδῃ ὁ μουτεσαρίφης», ὁ δὲ διοικητῆς ἐθεώρησε περιττὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Αἴνον.

» Ἐκ Κεσσάνης 20, ἐξ Ὑψάλων 80 καὶ τινες ἐξ Αἴνου ἀπηλάθησαν, ἐνῶ εἶχον προηγουμένως ἀμνηστευθῆ. Ἐπίσης ἀπηλάθησαν καὶ οἱ κάτοικοι Τσελεμιάκιοι. Ὁ καΐμακάμης ἐσφετερίσθη καὶ τὸν ἵππον τοῦ ἐκ Κεσσάνης ἀπελαθέντος Ἀθ. Κερασώτου. Ἐξ ὧν γνωρίζω, ὁ καΐμακάμης ἔλαβεν ἀρκετὰ ποσὰ παρὰ τῶν συμμοριτῶν. Ἐν Αἴνῳ ὑπῆρχεν ἑλληνοθωμανός τις Ὀδυσσεὺς ὀνόματι, ὁ ὁποῖος ἐπροστάτευσε πολὺ τοὺς μουσουλμάνους, διαρκούσης τῆς κατοχῆς

τῶν Βουλγάρων, καὶ μεγάλας προσπαθείας κατέβαλεν, ὅπως ἐνθαρρύνῃ τοὺς χριστιανοὺς συμβουλευσας αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ χωρία. Ὁ καΐμακάμης ἐζήτηε ἀφορμὴν νὰ τὸν ἐξώσῃ. Ἡμέραν τινὰ μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ὀδυσσέως δύο κοράσια, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς εἶχον προστατευθῆ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν Βουλγάρων. Λαβὼν εἶδησιν ὁ καΐμακάμης ἐξῆγειρε τοὺς μουσουλμάνους, οἵτινες συναθροισθέντες προέβησαν εἰς διαδηλώσεις, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, τὴν δὲ ἐπαύριον ἀπηλάθη. Τὴν κατάστασιν ταύτην ἀντελήφθη καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πατριαρχείου Ἰωακείμ, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ἐπετράπη νὰ μεταβῆ εἰς τὸ χωρίον Κοτζᾶ - Ἀλῆ καὶ ἴδῃ τὴν καταστραφεῖσαν ἐκκλησίαν. Ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου εἶχον δοθῆ περὶ τὰ δέκα τηλεγραφήματα περὶ διαφόρων ζητημάτων, ἀλλ' ὁ καΐμακάμης ἠμπόδισε τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Ἐσχάτως ἐστάλη ἀπόσπασμα χωροφυλακῆς, τὸ ὅποιον κατάρθρωσε νὰ διασκορπίσῃ τοὺς συμμορίτας, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐνθαρρυνθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς οἰκίας των. Ὁ καμαΐκάμης μαθὼν τοῦτο μετέβη ἀμέσως παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῆς χωροφυλακῆς καὶ συνωμίλησεν ἰδιαιτέρως μετ' αὐτοῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς συνεντεύξεως ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι αἱ συμμορίαὶ ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ δρῶσι.

» Ὁ λαὸς καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος παρεπονοῦντο, ἀλλ' ὁ καΐμακάμης οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδιδε. Πρὶν ἢ ἐγὼ ἔλθω εἰς Αἴνον, εἶχον φθάσει ἀπὸ τὰ Ὑψαλα 12 πτωχοί, οἱ ὅποιοι μετέβησαν πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας, διέμενον δὲ εἰς ἓν μοναστήριον. Ὁ καΐμακάμης διέταξεν νὰ γίνωσιν ἔρευνοι εἰς τὴν μονήν, εὐρέθη δὲ δῆθεν ἓν ὄπλον Γκρά, τὸ ὅποιον μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων του ἦτο ὑποβολιμαῖον, διὰ νὰ τοὺς ἐνοχοποιήσῃ. Οὗτοι συλληφθέντες ἀπεστάλησαν εἰς Ὑψαλα, ἐκεῖθεν πάλιν μετεφέρθησαν εἰς Αἴνον καὶ ἀκόμη εἶναι φυλακισμένοι καὶ ὑφίστανται πλείστας κακώσεις. Προκειμένου περὶ χρημάτων ὁ καΐμακάμης ἔδιδε διαταγὰς νὰ προσκαλῆται ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα καὶ νὰ ζητῆται παρ' αὐτοῦ ἔρανος πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστραφέντος τεμένους, ὁ μὴ δίδων δὲ ἠπειλεῖτο ὅτι θὰ ἀπελαθῆ. Τὰ διδόμενα χρήματα μένουσι σήμερον παρὰ τῷ καΐμακάμῃ. Ἐσχάτως ἐδόθησαν αὐστηραὶ διαταγαί, συνεπιεῖα τῶν ὁποίων ὁ καΐμακάμης εὐρεθεὶς εἰς δύσκολον θέσιν καὶ προσπαθὼν νὰ σώσῃ ἑαυτὸν προσάπτει εἰς ἐμὲ ψευδεῖς κατηγορίας. Αὕτη εἶναι ἡ κατάστασις τῆς Νεοτουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐξηπάτησε τὴν Γαλλίαν καὶ ἔλαβε χρήματα, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ δῆθεν μεταρρυθμίσεις. Ὑπάρχουν καὶ πλείστα ἄλλα γεγονότα τρομοκρατικά, τὰ ὁποῖα ἐλησμόνησα. Ἐάν σταλῆ μία μικτὴ ἐπιτροπή, εἶμαι ἔτοιμος νὰ τὰ ἀποδείξω ὅλα.

Τὸ ζήτημα εἶναι φύσεως πολιτικῆς, ἐπίτηδες δὲ ἀναμιγνύουσι χρήματα καὶ λοιπά, διὰ νὰ μὲ συλλάβουν καὶ μὲ φονεύσωσιν εἰς τὰς φυλακάς.

» Παρακαλῶ ὅπως ἐνεργήσητε τὰ δέοντα πρὸς σωτηρίαν μου.

» Τῆ 24 Μαΐου 1914. Ἐν τῷ Αὐστριακῷ Προξενείῳ

» Γιουσοῦφ Ζιᾶ».

Ἡ κατάθεσις αὕτη πλὴν ἄλλων μαρτυρεῖ καὶ περὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἣν ἐπέδειξαν οἱ Ἕλληνες ἐν Θράκῃ ἀπέναντι τῶν Ὀθωμανῶν πρὸς διάσωσίν των, ἐν ἀντιθέσει τρομακτικῆ τῆς ἀπανθρωπίας καὶ θηριωδίας τῶν Τούρκων πρὸς αὐτούς.

Ὀλίγον πέραν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἔκειντο ἑλληνικὰ χωρῖα ὑπαγόμενα ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας, πολιτικῶς δὲ εἰς τὴν Διοίκησιν Καλλιπόλεως. Τὰ χωρῖα ταῦτα κατόπιν διαφόρων πιέσεων ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθῶσι. Τούρκοι περίοικοι περιεκύκλωσαν ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσιν ἀδιακρίτως. Προκηρύξεις ἐρρίφθησαν εἰς τὰς οἰκίας των λέγουσαι : «Ἡ σηκῶνεσθε καὶ φεύγετε ἀπ' ἐδῶ ἢ ὄλους σᾶς σφάζομεν. Ἄν ἐντὸς ἑβδομάδος δὲν φύγητε, θά σᾶς κάμωμεν κακόν». Οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν διοίκησιν νὰ τοὺς διευκολύνη ὅπως ἐκπατρισθῶσι.

Πρόθυμος ἡ διοίκησις ἔφερεν ἀτμόπλοιο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Καλλιπόλιν, ἀπὸ ὅπου ἐπεβιβάσθησαν καὶ ἔφυγον. Τὸ περιεργον δὲ εἶναι ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιβιβάσεως αὐτῶν αἱ ἀρχαὶ παρουσίασαν αὐτοῖς δῆλωσιν πρὸς ὑπογραφὴν ὅτι οἰκειοθελῶς φεύγουσιν. Ἡ δῆλωσις ὑπεγράφη ἐνώπιον τοῦ γράφοντος.

Τὸν φανατισμὸν καὶ τὸ μῖσος τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ἐπέτειναν περισσότερον καὶ τὰ φυλλάδια, τὰ δωρεὰν καὶ μόνον διὰ τοὺς μουσουλμάνους γραφόμενα καὶ διαδιδόμενα, τὰ ὅποια κρυφίως ἐκυκλοφόρουν μεταξὺ τῶν Τούρκων. Τὰ φυλλάδια ἦσαν συντεταγμένα εἰς γλῶσσαν τουρκικὴν ἀπλουστάτην, μεταξὺ δὲ ἄλλων ἐκκλήσεων ἀπευθυνομένων πρὸς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν πίστιν τῶν μουσουλμάνων περιεῖχον καὶ τὰ ἑξῆς ἐν μεταφράσει :

α) «Γεώργιος Ἀβέρωφ.—Μουσουλμάνοι κυρταὶ καὶ κύριοι.

» Θέλω νὰ σᾶς κάμω λόγον περὶ ἐνὸς σπουδαίου ζητήματος καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δώσητε μεγάλην προσοχὴν. Τέσσαρες ἐχθροὶ ἐπέτεθησαν ἐναντίον ἡμῶν καὶ ἀφοῦ κατέστρεψαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἔφθασαν μέχρι Τσατάλτζας. Ἡμεῖς ἐπωφεληθέντες τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ των ἠδυνήθημεν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ νὰ ἐπανακτήσωμεν τὴν ὥραϊαν μας

Ἄδριανούπολιν καὶ ὀλόκληρον τὸ βιλαέτιον αὐτῆς. Ἄλλ' ἄλλοίμονον εἰς ἡμᾶς, ὅταν σκεφθῶμεν ὅτι τὰ ἐπανακτηθέντα παραβαλλόμενα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐχάσαμεν, εἶναι ὅλως ἀσήμαντα.

» Σήμερον ἑκατομμύρια πιστῶν μουσουλμάνων εὐρίσκονται ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ἄρα γε γνωρίζητε ποῖα εἶναι ἡ χεὶρ ἐκείνη, ἡ ὅποια συνετέλεσε περισσότερον διὰ νὰ χάσωμεν τὰ τόσα ὠραῖα βιλαετία μας, ποῖα εἶναι ἡ χεὶρ ἐκείνη, ἡ ὅποια ἀνύψωσε τὴν σημαίαν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν πλουσίων μας ἐπαρχιῶν; Εἶναι ἡ χεὶρ ἐνὸς Ἑλληνος Ὀθωμανοῦ, τοῦ *Γεωργίου Ἀβέρωφ!* Χάρις εἰς τὸ θωρηκτὸν «*Ἀβέρωφ*», τὸ ὁποῖον ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, ἀπωλέσαμεν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰς νήσους, διότι ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἔξωθι τῶν Δαρδανελλίων μᾶς ἠμπόδιζε νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὰ Στενὰ καὶ νὰ σπεύσωμεν εἰς βοήθειαν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ὠραίων νήσων μας.

» Κυρίαί καὶ κύριοι. Σὰς ἐπαναλαμβάνω ὅτι Ἑλλην Ὀθωμανὸς ὑπήκοος ἔδωκε τὰ μέσα εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ μεγαλώσῃ εἰς βάρος μας. Τὸ πρόστυχον καὶ ἄθλιον τοῦτο κρατίδιον δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ ἀγοράσῃ ἓνα τοιοῦτον θωρηκτὸν. Ἄλλ' ἄρα γε πόσοι καὶ πόσοι ἄλλοι Ῥωμηοὶ συμπατριῶται μας τῶν ὁποίων σφίγγομεν καθημερινῶς τὸ χεῖρι θὰ ἀφήσουν ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα;»

β) «*Ἕλληνες Ὀθωμανοὶ ἔμποροι.*—Ἐὰν περάσωμεν ἀπὸ τὰ ἐμπορικὰ κέντρα καὶ ἀπὸ τὴν ἀγορὰν τί βλέπωμεν; Τοὺς Ἕλληνας συμπατριώτας μας νὰ κατέχουν τὸ πᾶν. Αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες μικροὶ καὶ μεγάλοι, πλούσιοι καὶ πτωχοὶ πρέπει νὰ γνωρίζητε ὅτι ζοῦν καὶ κερδίζουν καὶ πλουτίζουν κυρίως ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς μουσουλμάνους. Ἄντι δὲ οἱ ἀχάριστοι νὰ ἐνδιαφέρωνται γιὰ τὴν πατρίδα, αὐτοὶ ἐνισχύουν διαφοροτρόπως τὴν Ἑλλάδα. Ἴδου λοιπὸν ἡ πηγή τῆς ἰσχύος τοῦ πρόστυχου τούτου κρατιδίου.

» Οἱ Ἕλληνες ἐργάζονται νυχθημερὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑψηλίου, κυρίως ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνη, Πόντῳ καὶ ἄλλαχού τῆς ἀγαπητῆς μας πατρίδος. Ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὸ χρῆμα διὰ τὴν ἀγορὰν θωρηκτῶν καὶ πυροβόλων, μὲ τὰ ὅποια σκέπτονται νὰ μᾶς ἐξαφανίσουν μιὰ μέρα; Ποῖοι ἄλλοι παρὰ ἡμεῖς οἱ ἀθῶοι καὶ ἀφελεῖς μουσουλμάνοι. Μάθετε ὅτι εἰς κανένα κατάστημα ἑλληνικὸν δὲν θὰ ἴδῃτε ὑπάλληλον μουσουλμάνον. Διατί; Διότι οἱ χριστιανοὶ δὲν θέλουν νὰ δίδουν κέρδη ἐκ τῆς ἐργασίας των εἰς μουσουλμάνους. Ἐξ ἄλλου μήπως βλέπομεν κανένα χριστιανὸν νὰ ἔρχηται εἰς συναλλαγὰς μὲ μουσουλμάνους; Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν ὑπάρχει κανὲν ἔθνος τόσον ἀδιάφορον καὶ τόσον

ἀσυνείδητον ὅπως ἡμεῖς οἱ μουσουλμάνοι. Αὐτὴ ἢ τύφλωσις καὶ ἀδι-
αφορία πρέπει νὰ παύσουν. "Ἄς κινηθῶμεν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖ-
κες, ἐργαζόμενοι διὰ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος μας».

Καὶ ἀφοῦ φέρει παράδειγμα τὴν λαίδην Κρόμερ, ἡ ὁποία ἐπέ-
πληξε καὶ ἐδίωξε τὴν ὑπηρετρίαν της διότι ἠγόρασε ὠρισμένον ὕφα-
σμα ἀπὸ ξένον καὶ ὄχι ἀγγλικὸν κατάστημα, ἐπάγεται συνιστῶν νὰ
χρησιμεύσῃ ἢ πράξῃς ὡς μάθημα. «Ἐὰν θέλωμεν, προσθέτει, νὰ ἔ-
χωμεν μεγαλεμπόρους τόσον πλουσίους, ὅσον ὁ Ἀβέρωφ, ἱκανοὺς
νὰ δώσουν θωρηκτὰ εἰς τὸ κράτος μας, ἐὰν θέλωμεν ἐντὸς ἔτους
νὰ χρεωκοπήσουν τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα, ἐὰν θέλωμεν νὰ συγ-
κεντρώσωμεν εἰς χεῖρας μας τὸ ἐμπόριον, ἄς ἀποφασίσωμεν νὰ μὴ
ἀγοράζωμεν τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας παρὰ μόνον ἀπὸ τοὺς μου-
σουλμάνους. Μόνον τοιουτοτρόπως θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ γίνωμεν
πλούσιοι καὶ εὐδαίμονες. Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ προτιμῶνται τὰ ἐγ-
χώρια προϊόντα. Εἶναι ἀληθές ὅτι εἶναι ἀκριβώτερα καὶ χονδροειδέ-
στερα ἀπὸ τὰ Εὐρωπαϊκὰ. Ἄλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς τιμᾷ. "Ἄς μὴ
ἀγοράζωμεν τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, διότι αὐτοὶ ἐν καιρῷ πολέ-
μου ἀφῆκαν τὰ καταστήματά των καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα
διὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον μας καὶ νὰ σφάξουν μουσουλμάνους.
Οἱ κακοῦργοι, οἱ προδοταί.

» Ἄλλ' ὅ,τι θὰ πράξωμεν, νὰ τὸ πράξωμεν μυστικά, χωρὶς φω-
νάς, χωρὶς θόρυβον. Πᾶν ὅ,τι σκεπτόμεθα καὶ ἀποφασίζομεν, πρέπει
νὰ τὸ γνωρίζωμεν ἡμεῖς μόνοι. Οἱ ἐχθροὶ μας κατάρθωσαν νὰ πρα-
γματοποιήσουν τὰ καταχθόνια σχέδιά των, διότι ἦσαν μυστικά. "Ἄς
τοὺς μιμηθῶμεν».

Ἡ κατωτέρω ἔκκλησις ἀπευθύνεται πρὸς τὰς χανούμ :

γ) «*Πρὸς τὰς χανούμ*.—Μεγάλαι καὶ εὐγενεῖς χανούμ.

» Προτιμᾶτε πάντοτε τὰ ἐγχώρια προϊόντα μας καὶ τοὺς μου-
σουλμάνους ἐμπόρους, ἐὰν θέλητε νὰ ἀναζωογονηθῇ ἡ χώρα μας.
Γίνετε παράδειγμα ζωντανὸ δι' ὅλας τὰς γυναῖκας. Ἐκδιώξατε ἀπὸ
τὰς οἰκίας σας τὰς Ἑλληνίδας ραπτρίας. Μὴ ἀγοράζετε πλέον ὑφά-
σματα καὶ δαντέλλες Εὐρωπαϊκῆς. Προτιμᾶτε τὰ ἐγχώρια προϊόντα,
τῆς ἐπιτόπιον βιομηχανίαν. (!) Τὸ παράδειγμα τῆς γυναικὸς τοῦ Κρό-
μερ, ἄς σᾶς χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα. Ἐὰν συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς
συστάσεις μας, ἡ αὐγὴ τῆς εὐημερίας τοῦ τόπου μας δὲν θὰ ἀργήσῃ
νὰ ἀνατείλῃ.

δ) «*Ἐτέρα πρὸς τοὺς ἄνδρας*.—Καθ' ἣν στιγμήν οἱ ἀδελφοὶ μας
ὀρκίζονται, ὅπως ἀπέχωσι πάσης σχέσεως μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ μὲ
ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐννοεῖτε καλῶς, εἶναι αἴσχος διὰ σᾶς νὰ

συχνάζετε εἰς τὰ καφενεῖα τῶν χριστιανῶν. Γνωρίζετε ὅτι αἱ χεῖρες ποῦ σᾶς φέρουν τὸ δηλητήριο εἶναι βαμμένοι μὲ τὸ ἀθῶν αἷμα τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Ρούμελης; Εἶσθε ἄξιοι μεγαλυτέρας ὑβρεολογίας, ἔάν τὸ ἀγνοήτε. Ἴδου σᾶς τὸ πληροφοροῦμεν ἡμεῖς. Καὶ ἔάν εἶσθε μουσουλμάνοι, ἔάν ἔχητε πίστιν καὶ συνείδησιν, πράξατε ἐκεῖνο ποῦ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις. Ἐν ὀνόματι τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἐν αὐτῷ τὸ αἶσθημα τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ πατριωτισμοῦ, ὅστις ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, ἧς διακόψη ἀμέσως πᾶσαν σχέσιν μὲ τοὺς Ἑλληνας. Ἄς διαβάσῃ ἀμέσως καὶ μυστικὰ τὸ μικρὸν τοῦτο βιβλίον τὸ περιέχον τὰς συμβουλὰς μας καὶ ἧς συμμορφωθῆ πρὸς αὐτάς».

Ἄκολουθως ἀφοῦ οἱ συντάκται τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων διενέμετο, ἐξώρκιζον τοὺς ὁμοφύλους των, νὰ ἀυξήσωσι τὸ μῖσος των ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, προσέθετον καὶ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ τῆς νοοτροπίας των :

«᾽Ω ἀδελφοί μουσουλμάνοι! Οἱ χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἐποφθαλμιῶσι τὴν πατρίδα μας, οἱ χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ καταλύσουν τὴν θρησκείαν μας καὶ νὰ ἐξαφανίσουν τὸ ἱερὸν κοράνιόν μας, ἀπεδείχθησαν τελευταίως καὶ ἀνόσιοι καὶ ἄτιμοι προδόται, διότι ἐβοήθησαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἐναντίον μας πόλεμον. Θὰ περιμένωμεν λοιπὸν ἀκόμη μίαν φορὰν τὰ τέρατα αὐτά, οἱ ἐχθροὶ μας αὐτοί, νὰ σφάξουν τοὺς πατέρας μας, τοὺς ἀδελφούς μας, τὰς γυναῖκας μας καὶ τὰ τέκνα μας ;»

«*Ἡ Ἱερὰ βίβλος διατάσσει ἐκδίκησιν.*—Θὰ ἀρνηθῶμεν ἄραγε νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τὴν ἀγίαν διδαχὴν καὶ δὲν θὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν ἐκδίκησιν ;

» ᾽Ω ἀδελφοί μου ἐν πίστει. Ἐμπρὸς ἧς πάρωμεν τὸν ἱμάνην μας καὶ ἧς μεταβῶμεν εἰς τὰ ἀκτινοβολοῦντα ὠραῖα Τζαμιά μας καὶ ἐκεῖ ἧς ὀρκισθῶμεν ἕνωσιν καὶ ὁμόνοιαν ἀναφωνοῦντες : «Βάλλαχη, μπίλλαχη» διὰ τὸν Θεὸν καὶ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως. Ἄς παύσωμεν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰ ψεῦδη καὶ εἰς τοὺς λόγους ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους τρέφει ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἧς εἴπωμεν : ᾽Ω Θεέ, πρὸς χάριν σου δὲν θὰ δώσω οὔτε πεντάρρα εἰς πάντα μὴ μουσουλμάνον . . . Ἐάν πράξωμεν τοῦτο, τότε καὶ ὁ Θεὸς θὰ παραστῆ εἰς ἡμᾶς».

Ἡ ἐπίδρασις τῶν κηρυγμάτων τούτων δὲν ἤργησε νὰ ἐκδηλωθῆ. Παντοῦ ἀδικίαι, παντοῦ ἐπεμβάσεις, παντοῦ ἀπειλαὶ καὶ διώξεις, φυλακίσεις καὶ φόνοι.

ΗΜΕΡΑΙ ΑΓΩΝΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Ἦτο ἡ 24 Ἀπριλίου 1914. Εὕρισκόμενος παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ Ἀζιζ βέη (ἔχοντος ἀδελφὸν Ὑπουργόν), εἶδον ἕνα ὄμιλον νεαρῶν Τούρκων μὲ ἰδιαιτέραν στολήν, εἰσελθόντα, ἡγουμένου τοῦ γνωστοῦ ἐθνικιστοῦ Νεζμεντίν ἐφένδη, χρηματίσαντος ἄλλοτε τουρκοδιδασκάλου ἐν τῇ Ἀστικῇ σχολῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως.

Ἦσαν περὶ τοὺς εἴκοσι νεαροί, γνωστοὶ ἐθνικισταί, οἱ ὅποιοι ἀπεχαιρέτησαν τὸν Μουτεσαρίφην, ὅστις τοὺς ἠύχθη κατευόδιον καὶ ἐπιτυχίαν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των, ἠρώτησα τὸν Μουτεσαρίφην, ποῖοι εἶναι οἱ ἐφέντηδες καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς των. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι εἶναι μέλη τοῦ Ἐθνικοῦ Σωματείου «Τούρκ ὀτζαγι» (Τουρκικὴ ἔστια) καὶ ἐργάζονται δι' ἐθνικοὺς σκοποὺς. Συνεταξείδευσα μετ' αὐτῶν εἰς Δαρδανέλλια. Εἶδα ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, πολυαριθμότερον ὄμιλον τοῦ αὐτοῦ Σωματείου ἐκ Δαρδανελλίων ἀνελθόντα ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς ὑποδοχὴν των.

Ὁ ἐκ Καλλιπόλεως οὗτος ὄμιλος, τὴν ἐπιούσαν διεπεραιώθη εἰς Μάδυτον καὶ ἤρχισε τὸ καταχθόνιον ἔργον του.

Ἐν Μαδύτῳ ὁ καϊμακάμης ὑπεδέχθη αὐτοὺς ἐνθουσιωδῶς καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Νεζμεντίν ὠμίλησεν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Μαδύτου ἐνώπιον ὀλίγων Τούρκων καὶ Χριστιανῶν μὲ θέμα «ἡ Τουρκία διὰ τοὺς Τούρκους». Μετὰ τὴν ὁμίλιαν ταύτην οἱ νεαροὶ ἐθνικισταὶ περιῆλθον ὄλα τὰ μεταξὺ Μαδύτου καὶ Ταϊφυρίου κείμενα τουρκικὰ χωρία, διανέμοντες ἀντίτυπα τοῦ ἀνωτέρῳ φυλλαδίου καὶ συνιστῶντες ἐκθύμως εἰς τοὺς Τούρκους κατοίκους νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ τὰς οἰκίας καὶ τὰ κτήματά των πάντα χριστιανόν, ἐξώρκιζον δὲ αὐτοὺς νὰ παύσωσιν ἐφεξῆς ἔχοντες σχέσεις μὲ τοὺς Γκιαούρηδες, τοὺς ἐχθροὺς αὐτοὺς καὶ προδότας τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κηρύγματος τούτου ἐφάνησαν ἀμέσως. Εἰς τὰ διάφορα τουρκικὰ χωρία τῆς Μαδύτου (Ἐντζιμπάτ) ὑπῆρχον αἱ καλύτεραι γαῖαι καὶ δάση κατάλληλα διὰ ποιμνία. Ἔργαται, ποιμένες καὶ διάφοροι ἐπαγγελματῆαι χριστιανοὶ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ χωρία ταῦτα ἐξεδιώχθησαν ἀμέσως ἐκ τῶν τουρκικῶν χωρίων καὶ ἦλθον εἰς τὰς πατρίδας των μείναντες χωρὶς ἐργασίαν.

Οἱ ποιμένες ἐποίμειναν μὲν τὰ ποιμνία τῶν Τούρκων ἀγάδων, ἀλλ' εἶχον καὶ ἀρκετὰ ποιμνία ἀπὸ αἰγοπρόβατα ἰδικὰ των. Φαντασθῆτε τὰς χιλιάδας τῶν ποιμνίων τούτων συσσωρευμένας ἐντὸς τῶν στενῶν καὶ ἀγόνων χώρων τῶν ἑλληνικῶν χωρίων.

Ὅλα τὰ χωρία ἐγέμισαν ἀπὸ αἰγοπρόβατα. Ἐν Ταϊφυρίῳ μό-

νον συνεσσωρεύθησαν ἄνω τῶν 30 χιλιάδων τοιούτων Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν αἱ βοσκαὶ ἀπεψιλώθησαν καὶ πολλὰ τῶν ποιμνίων ἐσφόφησαν ἀπὸ πείναν.

Τὰ χωρία Ταΐφύριον, Πλαγιάριον, Περγάζιον, Ἀγγελοχώριον καὶ Νεοχώριον ὠμοίαζον μὲ κόλασιν.

Παντοῦ θρῆνοι καὶ οἰμωγαὶ πεινῶντων. Τὰ γινόμενα ἐκ μέρους τῆς Μητροπόλεως διαβήματα παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ, ἀπέβησαν ἄκροπα.

Εἰς ἐπίμετρον διάφοροι συμμορίαι ἐκ περιοίκων Τούρκων ἐν καιρῷ νυκτὸς πολιορκοῦσαι τὰ χωρία καὶ ἰδίως τὸ Ταΐφύριον, ἐξηνάγκαζον τοὺς κατοίκους νὰ ζητήσωσιν οἱ ἴδιοι ἐκπατρισμόν.

Τότε ἐφονεύθη ὑπὸ Τούρκων ὁ Ἀθανάσιος Μουσκέτης, γεωργὸς Ταΐφυρινός, ὀλίγον μακρὰν τοῦ Ταΐφυρίου, ἐργαζόμενος εἰς τὰ κτήματα του. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἀρκετὰς ἡμέρας.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐξέθηκε διὰ μακρῶν τὰ ἔκτροπα ταῦτα εἰς τὰ Σεπτὰ Πατριαρχεῖα. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐλήφθη τηλεγράφημα τῶν Πατριαρχείων εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Ε' ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν διὰ τεσκερὲ τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ σταματήσωσιν αἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν πιέσεις.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μουτεσαρίφης διὰ τεσκερὲ του εἰδοποιεῖ τὴν Μητρόπολιν ὅτι θὰ ἀπαγορευθῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς αἱ πιέσεις καὶ τὰ ἔκτροπα. Ὅπως δὴποτε ἡ κατάστασις κατέστη ἡρεμωτέρα καὶ οἱ ποιμένες μὲ τὰ ποιμνία των ἐπανῆλθον εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία, ὅπου προηγουμένως εὕρισκοντο.

Τὰ ἐν Μαδύτῳ ἔκτροπα.—Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ κάτοικοι τῆς Μαδύτου ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα παρὰ τῶν Νεοτούρκων, οἱ ὅποιοι συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιόν των δὲν ἄφηναν εὐκαιρίαν νὰ μὴν ἐπιτεθῶσι καὶ κατὰ τῆς Μαδύτου, τῆς ἀκμαζούσης αὐτῆς ἑλληνικῆς πόλεως, πρὸς ἐξόντωσίν της.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὸν ἐξαίρετον Μαδύτιον καὶ διακεκριμένον προύχοντα τὸν Χριστόφορον Ν. Χριστοφορίδην, ν' ἀφηγηθῇ ὁ ἴδιος τὰς καταστροφὰς τῶν Τούρκων, τὰς ὁποίας διηύθυναν ἀνώτατοι τοῦ Κράτους λειτουργοὶ καὶ Βαλῆδες. Πρωτότυπος ὁ τρόπος τῆς καταστροφῆς :

« Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει Βαλῆς Χατζῆ Ἀδὴλ βέης αὐτοπροσώπως κατῆλθεν εἰς Μάδυτον μετ' ἀρκετῶν ἰπέων χωροφυλάκων καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ πρόκριτοι τῆς Μαδύτου ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησίν του καὶ ἐπὶ τριήμερον διεσκέδαζον μετὰ μουσικῆς εἰς τὰς αἰθούσας τῆς

Δημαρχίας, δαπάναις του Δήμου των Μαδυτιών, δέν ἠσχύνθη νά μᾶς ἐκφράσῃ δῆθεν τήν λύπην του, ὅτι ἡ Μάδυτος προώρισται νά φύγῃ καί νά ἐκπατρισθοῦν τὰ ἀπό τριῶν χιλιάδων χρόνων ἐν Μαδύτῳ οἰκοῦντα τέκνα της.

» Μετά τήν ἀναχώρησίν του ἤρχισαν πλέον αἱ πιέσεις καί ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἐναντίον τσιφλικίων ὁμογενῶν, λεηλασίαι καί φόνοι παντοῦ. Ἐφονεύθη τότε καί ὁ γέρον Γεωργαντίδης, πατήρ τοῦ Ιατροῦ τῆς Κοινότητος Μαδύτου, ἐντὸς τοῦ τσιφλικίου του.

» Εἰς Γιαλόβαν ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ τσιφλικίου μου, λεηλατοῦντες τὰ πάντα. Διήρπασαν 7000 ὀκάδας κοζάδων βάμβακος, 37 σάκκους σίτου, 40 σάκκους κριθῆς, 22 σάκκους χημικῶν λιπασμάτων καί σφάξαντες 70 ὄρνιθας, ἄφησαν αὐτάς ἐν τῇ αὐλῇ, μὴ καταδεχόμενοι δῆθεν νά ἐγγίσωσιν αὐτάς, ὡς πρᾶγμα ἀπίστου (γκιαοῦρ μαλή). Ὡς ἦτο ἐπόμενον οἱ 7 Μαδυτινοί, οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τῷ τσιφλικίῳ μου, πρὸ τοῦ καταπληκτικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιτεθέντων, ἔφυγον.

» Πληροφορηθεὶς τὰ τῆς ἐπιθέσεως καί διαρπαγῆς τοῦ τσιφλικίου μου, μετέβην εἰς Καλλίπολιν καί εἰδοποίησα τὸν Μουτεσαρίφην Ἄζιζ βέην, ἓνα ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων νεοτούρκων καί φίλον μου, καθότι ἐχρημάτισε καί ὑποδιοικητὴς Μαδύτου πρὸ δύο ἐτῶν καί ἐγνωρίζομεθα κάλλιστα. Μὲ ὑπεσχέθη πολλά. Μὲ ἀδελφικὸν χαμόγελον εἰς τὰ χεῖλη μοι ἐξέφρασε τὴν γνώμην του ἀμέσως, ὡς βεβαίαν καί θετικὴν, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ἕλληνες ἀντάρται ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀναφάρτας, ὅπισθεν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ τσιφλικίου μου, λεηλατήσαντες αὐτό.

» Τί λέγετε, ἐξοχώτατε, τῷ ἀπήνητησα. Εἰρωνεύεσθε; Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀποβιβασθοῦν ἀντάρται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί Ἕλληνες αὐτοὶ νά λεηλατήσουν τσιφλίκι Ἕλληνας;

» Τότε ἤρχισε νά γελά καί νά καγχάζῃ. Ναί, μοι λέγει, αὐτοὶ εἶναι, οἱ ἄτιμοι.

» Τῷ εἶπα ὅτι τοὺς ἐπιτεθέντας τοὺς γνωρίζω ὅλους ὀνομασί: Εἶναι οἱ 12 Τούρκοι Δημογέροντες τῆς Γιαλόβας, συμπαραλαβόντες καί περὶ τοὺς τριάκοντα ἄλλους ὀπλισμένους. Τὰς ὄρνιθας, διὰ τὰς ὁποίας ὠρκίσθησαν νά μὴ ἐγγίσωσιν, ὡς *γκιαοῦρ μαλή*, μετέβησαν ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου καί τὰς ἔλαβον. Ἐχω μάρτυρα νά σᾶς τὰ ἀποδείξω καί μάλιστα Τούρκον κάτοικον τοῦ ἰδίου χωρίου, ὀνομαζόμενον Ἀλῆ Οὔσεϊν.

» Ἄ! τότε πολὺ ὠραῖα. Θὰ τοὺς τιμωρήσω ὅλους παραδειγματικῶς. Στείλατέ μου τὸν μάρτυρα νά τὸν ἐξετάσω

» Πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους του, ἐπιστρέφω ἐσπευσμένως εἰς Μαδύτον, διηγούμεαι εἰς τὸν μάρτυρα Ἀλῆ Οὔσεϊν τὰ τῆς συνομιλίας

μου μετὰ τοῦ Μουτσαρίφη καὶ τὴν ἐπαύριον ὁ Οὐσεὶν ἀνεχώρησε διὰ Καλλιπόλιν, ὅπου διηγῆθη εἰλικρινῶς τὰ ὅσα εἶδεν.

» Ἀλλὰ τί νομίζετε ὅτι ἀπήντησε ὁ ἐξωργισμένος Μουτσαρίφης ; « Οὐλάν ντοβλέτ χιγιανετί » (βρὲ προδότη τοῦ Κράτους) εἰς σὲ ἔμεινε νὰ μαρτυρήσῃς ἐναντίον τῶν πατριωτῶν σου δι' ἓνα γκιαοῦρ ; καὶ διατάσσει τέσσαρας χωροφύλακας νὰ τὸν δέσουν, νὰ τὸν ρίψουν κάτω καὶ τὸν σπάσουν εἰς τὸ ξύλο. Αὐτὴ ἦτο ἡ εἰλικρίνεια τοῦ μορφωμένου νεοτούρκου Ἀζιζ βέη. Ὁ Οὐσεὶν Ἀλῆ ἐπὶ ἓνα μῆνα ἦτο κλινήρης !!!»

ΑΤΑΚΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΧΩΡΙΑ

Συνέχεια καταστροφῶν.— Ὀλίγας ὅμως ἡμέρας ἔμειναν ἡσυχοὶ οἱ χριστιανοί. Τουρκικὸς ἑθελοντικὸς στρατὸς ἐκ τῆς περιφερείας Προύσης ἐγκατεστάθη εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πολλὰ ὑπέφεραν οἱ δυστυχεῖς χωρικοί.

Οἱ στρατιῶται ἐσιτίζοντο σχεδὸν εἰς βάρους τῶν χωρικῶν, ἀρπάζοντες ποιμνία, πουλερικά καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀντικείμενον εὑρίσκον. Ἐπέβαλον εἰς τοὺς χωρικοὺς βαρεῖας ἀγγαρείας ὑπὸ τὸ μαστίγιον τοῦ στρατιώτου. Ἦναγκάζοντο νὰ πληρώνωσιν ὡς ἕρπον ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ βαρῆα ποσά, δυσανάλογα πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν των. Εἰς τὰς ἐξηντημένας Κοινότητας ἐπεβάλλετο αὐθαιρέτως νὰ πληρώσωσιν 100—600 λίρας ἐκάστη, εἰς δὲ τὰ ἄτομα ἀπὸ 10 μέχρι 50 λίρας.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ὑφίσταντο ἐπὶ μῆνας πολλὰ δεινὰ μέχρι τῆς ἀφίξεως εἰς Καλλιπόλιν τοῦ στρατηγοῦ Ἐσάτ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Στρατηγὸς Ἐσάτ Πασᾶς (τῶν Ἰωαννίνων).— Ὁ στρατηγὸς Ἐσάτ Πασᾶς ἀρχηγὸς μεραρχίας με ἔδραν τὴν Ραιδεστόν, εἶχεν ἐγκατασταθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1915 ἐν Καλλιπόλει μετὰ τῆς μεραρχίας του, περιλαμβανούσης τὸν πλέον ἐκλεκτὸν στρατὸν τῆς Τουρκίας. Ὁ ἔνδοξος οὗτος στρατηγὸς ἦτο ἀνώτερος ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, ἀνεξίθρησκος, ἀνθρωπιστής, φιλοδίκαιος καὶ δύναμαι νὰ διΐσχυρισθῶ ὅτι ἐφάνη ὁ σωτὴρ τῶν χριστιανῶν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, διότι πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἐσάτ Πασᾶ τὰ ἑλληνικὰ χωρία τῆς Χερσονήσου ἐλυμαίνοντο, ὡς ἀνωτέρω ἐξέθεσα, διάφοροι ἑθελονταὶ Τοῦρκοι με πολιτικὴν ἐνδυμασίαν, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Προυσαληδες, τυραννοῦντες καὶ βασανίζοντες τοὺς χριστιανούς καὶ ἀρπάζοντες αὐθαιρέτως ἀπὸ αὐτοὺς πρόβατα καὶ αἴγας. Ὁ Ἐσάτ Πασᾶς, ὅταν διὰ πρώτην φοράν ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Σεβ. Μητροπο-

λίτης τῆ συνοδείᾳ μου, μόλις ἤκουσε τὰ δίκαια παράπονά του κατὰ τῶν ἐθελοντῶν στρατιωτῶν ἀμέσως διέταξε καὶ ἔπαυσεν ἡ τυραννική αὐτὴ κατάσταση ἀπομακρυνθέντων τῶν ἐθελοντῶν ἐκ τῶν χριστιανικῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα καὶ ἀνέπνευσαν. Ὅσακις ἐντολῇ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μετέβαινον παρ' αὐτῷ διὰ δικαίας παραστάσεις ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν, τὰ παράπονά μου ἐγίνοντο εὐμενέστατα ἀποδεκτά, οὕτως ὥστε οὐδέποτε ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἔχωμεν παράπονα μαζύ του. Γνωρίζω καλῶς ὅτι ὑπερησπίσθη χριστιανούς καταφυγόντας εἰς αὐτὸν ἐναντίον ἀύθαιρεσιῶν τῆς διοικήσεως. Διὰ τοῦτο καὶ εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς πολιτείας του καὶ τῆς δικαιοσύνης του.

Σπουδαία καὶ σοβαρὰ συνέντευξις μετὰ τοῦ Ἑσάτ Πασᾶ.—Τὸ ἑσπέρας τῆς Μ. Τετάρτης τοῦ 1915, ὅτε ἐντολῇ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μετέβην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἑσάτ Πασᾶ διὰ τινὰ ὑπόθεσιν, μετὰ τὴν διευθέτησίν της ἠθέλησα νὰ ἀποχωρήσω, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς μὲ παρεκάλεσε νὰ παραμείνω ὀλίγον, διότι ἔχει κάτι νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ. Εἴσθε ἀπὸ ἡμᾶς εὐχαριστημένοι; μὲ ἠρώτησε. Μάλιστα Πασᾶ μου, τοῦ ἀπαντῶ καὶ ἀπὸ σᾶς καὶ ἀπὸ τὸν εὐάγωνον στρατόν σας, διότι σεῖς ἐσώσατε τοὺς χριστιανούς τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν ἐθελοντῶν Προυσαλήδων. Καὶ ἡμεῖς μέχρι τοῦδε εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἀπὸ σᾶς, μοὶ λέγει τονίζων τὴν φράσιν «μέχρι τοῦδε». Οἱ λόγοι οὗτοι μὲ ἐξέπληξαν καὶ διὰ τοῦτο ἠρώτησα: Καὶ τώρα δὲν εἴσθε εὐχαριστημένοι; Ὁχι, μοὶ ἀπαντᾷ διότι ἐξηκριβώθη ὅτι οἱ Ρωμηοὶ τῆς ἐπαρχίας φαίνονται ἐσχάτως προδότες τοῦ κράτους. Ἔτι περισσότερον ἐξεπλάγην καὶ ἠρώτησα: Τί δεδομένα συγκεκριμένης μορφῆς ἔχετε, πασᾶ μου, διὰ νὰ σχηματίσῃτε μίαν τοιαύτην ἰδέαν πεπλανημένην κατ' ἐμὲ περὶ τῶν Ρωμηῶν τῆς ἐπαρχίας; —Χθὲς τὸ πρωτὶ δύο Ρωμηοὶ ἐκ Πλαγιαρίου ἐπεβιβάσθησαν εἰς μίαν λέμβον ἐχθρικοῦ πολεμικοῦ, ἐκ τῶν περιπολούντων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σάρου ἐχθρικῶν πλοίων καὶ διεπεραιώθησαν ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ πολεμικοῦ.

—Μήπως Πασᾶ μου, ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν συνήθων συκοφαντιῶν τῶν Τούρκων κατοίκων Πλαγιαρίου, ἀνέκαθεν ἀντιφερομένων κατὰ τῶν συγκατοίκων τῶν χριστιανῶν, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἐξακριβώσωμεν; Καὶ ἀνέφερα δύο παραδείγματα γνωστά εἰς τὸν στρατηγόν.

—Ὁχι, μοὶ ἀπαντᾷ, καὶ εἶμαι βεβαιότατος περὶ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ὅταν ὁ Ἑσάτ Πασᾶς σᾶς τὸ διαβεβαιώσῃ, ὀφείλετε νὰ τὸν πιστεύσῃτε, διότι τὸ γεγονός μοὶ ἐτηλεφωνήθη σήμερον ἐκ τῶν φρουρίων τοῦ Πλαγιαρίου, ὁπόθεν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας εἶδε διὰ

τηλεσκοπείου νὰ ἀποστέλλῃ τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον μίαν λέμβον εἰς τὴν παραλίαν μὲ ἓνα ναύτην καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ πλοῖον ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς λέμβου τρία ἄτομα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἐχθροὶ πληροφοροῦνται ποῦ εὐρίσκονται ἀποθηκαὶ πυρομαχικῶν, ἐξ οὗ καὶ οἱ συχνοὶ βομβαρδισμοὶ τοῦ χωρίου Ταΐφυριου κέντρου τῶν ἐφοδιοπομπῶν.

— Ἀφοῦ σεῖς, Πασᾶ μου, μοὶ διαβεβαιώνητε τὸ πρᾶγμα, τὸ πιστεύω. Θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε ὅμως νὰ διαφωνήσω πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς φυγῆς τῶν χριστιανῶν. Οὗτοι κατ' ἐμὲ δὲν εἶναι προδόται, ἀλλὰ φυγόστρατοι ἢ λιποτάκται. Καὶ ὅπως σᾶς εἶναι γνωστὸν Τοῦρκοι στρατιῶται διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν φεύγουν διευθυνόμενοι εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὰ βουνὰ τῆς ὁποίας κρύπτονται, οὕτω καὶ οἱ Ρωμηοὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν φεύγουν διὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλως τε οἱ φυγόστρατοι οὗτοι χωρικοὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμουν μίαν τοιαύτην προδοσίαν καὶ οὔτε πιστεύω γνωρίζουν τὸν τόπον τῶν ἀποθηκῶν. Οἱ ἐχθροὶ, νομίζω, δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ τοὺς φυγοστράτους τούτους νὰ πληροφορηθοῦν τὴν θέσιν τῶν ἀποθηκῶν τῶν πολεμοφοδίων. Τοῦτο πληροφοροῦνται οὗτοι ἀπὸ τὰ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάστην ἵπτανται ἄνωθεν τοῦ Ταΐφυριου κατοπεύοντα ἀπὸ μικροῦ ὕψους καὶ βλέποντα τὰς ἐφοδιοπομπὰς νὰ ἐκφορτώνωνται εἰς τὸ εἰρημένον χωρίον.

Εἰς τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ ὁ στρατηγὸς συνεφώνησε μὲ τὴν γνώμην μου· καὶ μοὶ ἀπήντησε :

— Ἐχετε πληρέστατον δίκαιον, καὶ μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα φιλικῶς ὅπως πάντοτε.

Τὴν ἐπιούσαν ἐξηκρίβωσα ὅτι πράγματι δύο νέοι γνωστοί, ἐκ Πλαγιαρίου, ἐπεβιβάσθησαν τῆς ἐχθρικῆς λέμβου πρὸς ἀποφυγὴν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Γενικὴ στρατολογία. Ἐργατικὰ τάγματα. (Ἀμελέ Ταμπουρού). — Δὲν προέλαβαν οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ ὁ λοιπὸς ἐν Τουρκίᾳ χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς νὰ συνέλθωσιν ἀπὸ τὰ βαρῆα πλήγματα, τὰ ὁποῖα κατέφεραν κατ' αὐτοῦ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα δεινοπαθήματα καὶ κατὰ κακὴν τῶν τύχην ἐξερράγη ὁ μοναδικὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρώπου Παγκόσμιος πόλεμος (20 Ἰουλίου 1914 π. ἡ.), ὁ ὁποῖος ἐπηύξησε τὰ δεινὰ τῶν καὶ διηκόλυε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματός των, τῆς ἐξον-

τώσεως δηλονότι, τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἐκ τῶν μέσων, τῶν ὁποίων ἔκαμνον χρῆσιν ἦτο καὶ ἡ στρατολογία τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι μὴ στρατολογούμενοι μέχρι τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ πληρώνοντες μπεντέλι (ἀντισήκωμα), ἦσαν ἐντελῶς ἀγύμναστοι εἰς τὴν τραχεῖαν στρατιωτικὴν ζωὴν.

Μόλις ἐκηρύχθη ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, ἐκήρυξεν ἀμέσως καὶ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις γενικὴν ἐπιστράτευσιν, ἐκάλεσε κατὰ περιόδους ὑπὸ τὰ ὄπλα καὶ χριστιανούς ἄν καὶ ἀγυμνάστους ἀπὸ 18 ἐτῶν ἕως 45. Πολλαχοῦ δὲ καὶ μέχρι 50 ἐτῶν, ἐνῶ ἔπρεπε τοῦ μέτρου τούτου νὰ ἐξηροῦντο οἱ ἄνω τῶν 32 ἐτῶν, κατ' ἀπόφασιν τῆς πρώτης Βουλῆς μετὰ τὸ Σύνταγμα καὶ μάλιστα οἱ πληρώσαντες ἤδη ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν στρατιωτικὸν φόρον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν (μπεντέλι).

Τοιαύτη ὁμως ἐνέργεια ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ πρόγραμμά των. Καὶ γνωρίζοντες ὅτι οἱ χριστιανοὶ εὐχαρίστως θὰ ἐπλήρωνον οἰονδήποτε χρηματικὸν ἀντισήκωμα, ἐψήφισαν ἐπὶ τούτῳ νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσέπραξαν μεγάλα ποσά. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ μπεντέλ ἐκάλουν καὶ πάλιν ἐκ νέου τοὺς πληρώσαντας τὸ μπεντέλ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐψήφισον νόμον ἀπαλλαγῆς, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ χρηματικὴ ἀφαίμαξις.

Οἱ χριστιανοὶ κατετάσσοντο κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ἐργατικὰ λεγόμενα τάγματα (ἀμελὲ ταμπουρού) καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κατασκευάζουν στρατιωτικοὺς δρόμους καὶ στρατῶνας, νὰ ἐργάζωνται εἰς ἀνθρακωρυχεῖα καὶ λατομεῖα καὶ ἐν γένει νὰ ἐκτελοῦν πᾶσαν ἀγγαρείαν, ἐργαζόμενοι ἐπὶ 14 ὥρας ὑπὸ τὸ μαστίγιον τοῦ ἐργοδηγοῦ, μὲ τροφὴν ἀνεπαρκῆ, μὲ ἐνδυμασίαν ἰδικὴν των πολιτικῆν.

Ἐκλήθησαν λοιπὸν οἱ χριστιανοὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου νὰ ἐκπληρώσουν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον, ἀφήνοντες ἀπροστατέτους τὰς οἰκογενεῖας των, χωρὶς συντήρησιν, διότι ἐλάχιστον ἐπίδομα στρατιωτικὸν ἐλάμβανον ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν μόνον οἱ μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν περιουσίαν.

Οἱ ὑπηρετοῦντες λοιπὸν εἰς τὰ ἐργατικὰ τάγματα, συνεπεῖα τῆς κακίστης καὶ ἀνεπαρκοῦς τροφῆς, τῆς ἐξαντλητικῆς ἐργασίας, τῶν ἀσθενειῶν (ἐξανθηματικοῦ τύφου, δυσεντερίας κλπ.), ἀνευ ἰατρικῆς ἐπιβλέψεως, ἀπέθνησκον οἱ πλεῖστοι καὶ μόλις ἕνα 20% ἐπέστρεψαν μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τὰς οἰκογενεῖας των, τὰς ὁποίας εὔρον μετὰ δυσκολίας ὄχι ὅπου τὰς ἀφῆκαν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἕνεκα τοῦ ἐκπατρισμοῦ.

Ἀποκλεισμός Νεοχωρίου — Ὁ Παπᾶ Χρῆστος.—Ἐπὶ δύο ἡμέρας

Μεγάλην Πέμπτην καὶ Παρασκευὴν τοῦ 1915, οὐδεὶς ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Νεοχωρίου, τοῦ πολυαριθμωτέρου τῶν χωρίων, κατήλθεν εἰς Καλλιόπολιν. Δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ εὐρισκόμεθα εἰς μεγάλην ἀπορίαν καὶ στενοχωρίαν.

Περὶ τὴν 5 μ. μ. τῆς Μ. Παρασκευῆς ἐλάμβανον ἐντολὴν παρὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου νὰ μεταβῶ ἐκ μέρους του παρὰ τῷ Ἐσάτ Πασᾶ καὶ ἐρωτήσω διὰ ποῖον λόγον συνελήφθη ὁ ἐφημέριος Καβακλῆ παπᾶ Χρήστος καὶ μετεφέρθη ὑπὸ συνοδείαν στρατιωτικὴν εἰς Καλλιόπολιν, ὅπου καὶ ἐφυλακίσθη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἐσάτ Πασᾶς ἀπουσίαζεν ἐν Μαδύτῳ, μετέβην παρὰ τῷ Ἐπιτελάρχῃ αὐτοῦ Ὁσμάν βέη, ἀξιωματικοῦ μεγάλης μορφώσεως καὶ ἀνθρώπου καλοῦ καὶ εὐγενεστάτου.

Μὲ ἐδέχθη προσηγῶς· διεβίβασα πρὸς αὐτὸν τὴν παράκλησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου περὶ τοῦ παπᾶ Χρήστου. Εἶπον πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ Σ. Μητροπολίτης πολὺ ἐλυπήθη διὰ τὴν σύλληψιν καὶ ὑπὸ συνοδείαν μεταφορὰν τοῦ ἱερέως προσθέσας ὅτι ἦλθον ὄχι διὰ νὰ συνηγορήσω ὑπὲρ τοῦ ἱερέως. Ἐάν εἶναι ἔνοχος ἄς τιμωρηθῆ συμφώνως τῷ νόμῳ.

Ἐπειδὴ ὅμως πολλάκις συμβαίνουσι καὶ λάθη ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον τῶν κατωτέρων ὀργάνων, παρακαλῶ νὰ ἐπιληφθῆτε αὐτοπροσώπως τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος καὶ μάλιστα εὐθύς ἀμέσως καὶ ἂν ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἀποδειχθῆ ἀθῶος ὁ ἱερεύς, νὰ ἀπολυθῆ ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἢ ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἄνευ ἱερέως καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀγομένους ἀγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα.

Μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως καὶ θὰ διατάξῃ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἱερέως, ἐάν δὲν εἶναι ἔνοχος καὶ προδοτής, ὡς ἄλλοι κάτοικοι τοῦ Νεοχωρίου. Εἰς ἐρώτησίν μου τί συμβαίνει ἐν Νεοχωρίῳ, ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς εἰπῆ περισσότερα καὶ ὅτι ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν θὰ διευκρινισθῆ τὸ πρᾶγμα. Πράγματι ὁ ἐπιτελάρχης καλέσας καὶ ἀνακρίνας ὁ ἴδιος τὸν ὑπὸ κατηγορίαν ἱερέα καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς ἀθωότητός του ἀπέλυσεν αὐτὸν ἀμέσως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προδοσίαν τῶν Νεοχωριτῶν ἐγνώσθησαν τὰ ἐξῆς: Δέκα ὀκτῶ στρατεύσιμοι Νεοχωρίται πρὸς ἀποφυγὴν τῆς στρατολογίας ἀνεχώρησαν κρυφίως πρὸ μηνῶν διὰ πλοιαρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νοσταλγοῦντες ὅμως, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα, νομίζοντες ὅτι ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος ἦτο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν συμμάχων. Ἀποβιβασθέντες ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς ἔρημον παραλίαν ἐξεκίνησαν διὰ τὸ χωρίον, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν δύο ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν εἰς τουρκικὸν στρατιωτικὸν φυλάκιον. Συνελήφθησαν καὶ ἀνε-

κρίθησαν. "Όταν ή ανάκρισις έπληροφορήθη ότι όλοι οί άποβιβασθέντες ήσαν 18 και έπανήλθον δι' έχθρικοῦ πλοίου, τούς έχαρακτήρισεν ώς προδότας. Τό χωρίον έπολιορκήθη επί δύο ήμέρας. Μεγάλην Πέμπτην και Παρασκευήν έγένετο αύστηρά έρευνα πρός ανακάλυψιν τών παλινοστησάντων. "Όλοι συνελήφθησαν και κατεδικάσθησαν υπό τοῦ στρατοδικείου εις διαφόρους ποινάς, τρεΐς όμως έξ αύτών εις θάνατον, οΐτινες και άπηγχονίσθησαν έν Ραιδεστῷ, όποτε και ήμεΐς εΐμεθα εκεί πρόσφυγες και έφροντίσαμεν διά τήν κηδείαν των.

Τελευταία συνέντευξις μετά τοῦ 'Εσάτ Πασά.—'Ολίγας ήμέρας μετά τό Πάσχα (1915) έντολή τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μετέβην παρά τῷ 'Εσάτ Πασά διά τινα υπόθεσιν, μετά τήν διευθέτησιν τής όποίας ό στρατηγός μοί άνήγγειλε μετά λύπης του, ότι μετά δύο ήμέρας αναχωρεΐ έκ Καλλιπόλεως μετά τής μεραρχίας του εις τήν όχυρωμένην ζώνην τών Στενών, και ότι από τοῦδε διά πᾶσαν υπόθεσίν μας θα άποτεινώμεθα εις τόν Στρατάρχην Λίμαν Πασάν. 'Εξέφρασα τήν λύπην μου διά τήν αναχώρησίν του και τόν διεβεβαίωσα ότι και ό Σεβ. Μητροπολίτης και οί χριστιανοί θα λυπηθοῦν πολύ διά τήν αναχώρησίν του, διότι έν τῷ προσώπῳ του οί χριστιανοί εὔρον τόν προστάτην των. Ηύχαρίστησα αύτόν συγχρόνως διά τήν πρός τό "Εθνος μας εὐμένειάν του και διά τά φιλοδίκαια και φιλόθρησκα αΐσθήματά του, τά όποΐα δι' ήμᾶς θα εΐναι άλησμόνητα. Τόν ηύχαρίστησα προσέτι και διότι χάρις εις τήν έγκαιρον επέμβασίν του άπεσοβήθη ό έκτοπισμός Κριθίας και Ταΐφυριου.

'Ο Λίμαν Πασάς.—Μετά τήν αναχώρησιν τοῦ 'Εσάτ Πασά τήν άρχηγίαν όλων τών δυνάμεων τοῦ 'Ελλησπόντου ανέλαβεν ό έκ Κωνσταντινουπόλεως άφιχθείς Λίμαν Πασάς.

Κατ' έντολήν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μετέβην εις τό Στραταρχεΐον και διά τοῦ ύπασπιστοῦ του παρεκάλεσα νά όρίση ήμέραν και ὦραν διά νά δεχθῆ τήν έπίσκεψιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου.

'Απήντησεν ότι θα μᾶς ειδοποιήση όταν θα έχη καιρόν. Οὐδέποτε όμως μᾶς ειδοποίησε και κατά συνέπειαν ή έπίσκεψις έμταιώθη. Διότι ό άνώτατος οὔτος άξιωματικός, διατελῶν εις τήν ύπηρεσίαν τής τουρκικῆς Κυβερνήσεως, διεκρίνετο διά τά άνθελληνικά του αΐσθήματα, τά όποΐα και άναφανδόν έξεδήλωνε, παρουσιαζομένης περιστάσεως Περιερχόμενος κατά πρώτον τήν άγοράν τής Καλλιπόλεως, ήρώτησε τήν ακολουθίαν του τίνων εΐναι τά μεγάλα έμπορικά καταστήματα, τά όποΐα έβλεπε διακρινόμενα. Και όταν ήκουσεν ότι όλα άνεξαιρέτως εΐναι Έλλήνων, έξεδήλωσεν άμέσως τήν δυσφορίαν του και ήκούσθη λέγων : Μά δέν ύπάρχει και κανενός Τούρκου

ἐμπόρου; Ὁ γράφων ἔχει τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ ἔκτοπισμός τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἐγένετο τῇ εἰσηγήσει τοῦ Λίμαν Πασᾶ. Πρόσωπον τῆς ἐμπιστοσύνης μου, μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸν ἔκτοπισμόν μας ὁ Λίμαν Πασᾶς ἐγγράφως συνεχάρη τὴν Διοίκησιν διότι τόσον ἐπιτυχῶς καὶ ἐντελῶς ἐξετόπισε τοὺς χριστιανούς.

Ἀπόβασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. — 12 Ἀπριλίου 1915. Περί τὴν 7ην πρωΐνῃν ἰσχυρὸς καὶ πυκνὸς βαμβαρδισμὸς ἠκούετο, προερχόμενος ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Σάρρου. Ἐβομβαρδίζοντο τὰ Β. Δ. παράλια τῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ὡς ἀργότερον ἐγνώσθη ἐπισήμως, ταυτοχρόνως ἐλάμβανε χώραν καὶ ἡ ἀποβίβασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ ἀκρωτήριο Σούβλα. Ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ὀλόκληρος ἡ Χερσόνησος ἐσειετο ἐκ τοῦ πυκνοῦ καὶ συνεχοῦς βομβαρδισμοῦ αἱ ὕαλοι τῶν παραθύρων ἔτρεμον.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἐπομένως ἐναντίον ὅλης τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου πρὸς κατάληψιν αὐτῆς, ὄχι μόνον πάντα τὰ χωρία τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸ μέτωπον ἦσαν ἐρείπια, ἀλλ' ὅλα τὰ παράκτια φρούρια, πάντα ἀνεξαιρέτως τόσον τῆς Ἀνατολικῆς ὅσον καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς ἐσίγησαν ὀλοτελῶς. Τὸ δὲ τουρκικὸν Ἐπιτελεῖον ἐδρεῦον ἐν Μαδύτῳ ἐτοιμασθὲν πρὸς ἀναχώρησιν ἀπεχαιρέτησε ὅλους τοὺς προκρίτους τῆς Μαδύτου μετὰ δακρύων.

Τὰ γεγονότα ταῦτα μοὶ ἐξέθηκεν ὁ ἐκ τῶν ἐγκρίτων Μαδυτίων Χρ. Χριστοφορίδης, ὅστις ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς ὀμιλῶν καθ' ἐκάστην μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ βλέπων τὴν ἀπελπισίαν αὐτῶν καὶ τὴν κατάστασιν, ὡς ἦτο πράγματι. Ἐνῶ τὴν ἐπαύριον τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐπερίμενον ὅλοι τὸν Ἀγγλικὸν στόλον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἑλλησπόντον ἄνευ ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, τὰ πλοῖα δὲν εἰσῆλθον οὔτε τὴν δευτέραν οὔτε τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ παρέμειναν ἐκτὸς τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας ἄνευ ἐχθροπραξιῶν ἐκ μέρους τοῦ στόλου. Ἡ ἀδράνεια αὕτη τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου ἦτο καὶ θὰ μείνῃ ἀκατανόητος ὄχι μόνον εἰς τοὺς πολίτας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τουρκικὸν Ἐπιτελεῖον, ἀφοῦ ὅλα τὰ φρούρια ἦσαν ἐρείπια.

Μετὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν οἱ Τούρκοι βλέποντες τὴν ἀδράνειαν τῶν Ἀγγλων, τῇ συμπράξει καὶ τῶν νεοαφιχθέντων Γερμανῶν καὶ Αὐστριακῶν, ὠχύρωσαν ἐκ νέου τὰ φρούρια, τοποθετήσαντες νέα τηλεβόλα καὶ τορπιλλοσωλῆνας κάτωθεν τῆς ἀποβάθρας τοῦ Σετ-ουλ-Μπάχρ καὶ ἄλλα τηλεβόλα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψωμάτων, τὰ

ὁποῖα δεσπάζουν ὄλων τῶν μερῶν μέχρι τοῦ Ἀρῆ—Μπουρνοῦ καὶ τοῦ Καμπᾶ—Τεπέ, ὅτε πλέον ἢ εἴσοδος τοῦ στόλου μετὰ τὴν ἐκ νέου ὀχύρωσιν κατέστη ἀδύνατος.

Βαμβαρδισμὸς καὶ καταστροφὴ Μαδύτου.—Εἰς τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1915 ἀγγλικά ἀεροπλάνα ὑπερθεν τῆς Μαδύτου ἰπτάμενα ἔρριψαν προκηρύξεις, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον Ἑλληνιστὶ γεγραμμένον ἦτο τὸ ἑξῆς: «Πρὸς τὴν Κοινότητα Μαδύτου. Βομβαρδίσωμεν πόλιν. Φυγαδεύσατε πολιτικὸν κόσμον. Ἀποζημιώσωμεν ἀδρῶς».

Ὁ Λίμαν Πασᾶς ἀναγνώσας τὰς προκηρύξεις ταύτας ἠμπόδισε τοὺς πολίτας, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, νὰ ἀναγινώσκουν τοιαύτας προκηρύξεις καὶ οὕτω δὲν ἐπληροφορήθησαν οἱ Μαδύτιοι τί διετύπουν αἱ προκηρύξεις.

Μία μόνον προκήρυξις περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Τριανταφύλλου Τριανταφυλλίδου, τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσεν, ἀλλὰ δυστυχῶς προφθάσας ὁ Λίμαν Πασᾶς κατεξέσχισεν αὐτήν, ἀπειλήσας τὸν Τριανταφυλλίδην νὰ μὴ ἀνακοινώσῃ εἰς κανένα τὸ περιεχόμενόν της.

Οἱ Σύμμαχοι ἤθελον νὰ βομβαρδίσουν τὴν Μάδυτον, διότι εἰς αὐτὴν εὐρίσκετο τὸ τουρκικὸν Ἐπιτελεῖον μὲ τὸν Λίμαν Πασᾶν ἐπὶ κεφαλῆς.

Μίαν ἐβδομάδα περίπου πρὸ τῆς τελείας καταστροφῆς τῆς Μαδύτου, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν τὴν 16ην Ἀπριλίου 1915, εἴκοσι περίπου ἀγγλικά ἀεροπλάνα ἐθεάθησαν ὑπερθεν τῆς Μαδύτου καὶ ἔρριψαν ἀρκετάς βόμβας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν ἐκτὸς τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄγνωστος ὁ ἀριθμὸς καὶ 17 Ἑλληνας χριστιανοὶ Μαδύτιοι μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ δύο ἱερεῖς, ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Οἰκονόμος Ἀθανάσιος Γκατζάκης καὶ ὁ ἐκ Κριθίας παπᾶ Τριαντάφυλλος.

Τὴν 16ην Ἀπριλίου ἡ Μάδυτος ἐδέχθη 93 βόμβας μεγάλης ὀλκῆς τῶν 42 τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπερδρέτνωτ «*Ἐλισσάβητ*». Ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐκάη ὀλόκληρος ἡ πόλις ὑπῆρχον καὶ ἀνθρώπινα θύματα, φονευμένοι ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά 511, πληγωμένοι δέ 30, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ὑπέκυψαν εἰς τὰ τραύματά των, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαίρεσεων. Κατὰ τὸν βομβαρδισμόν οἱ κάτοικοι γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδυτοι ἔτρεχον ἑξαλλοὶ πρὸς διάσωσίν των νὰ ἐξέλθουν τῆς πόλεως καταφεύγοντες εἰς μικρὰ σπήλαια τοῦ βουνοῦ Ἀκμπᾶς καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀεροπλάνα τῶν συμμάχων, ἰπτάμενα ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν τῶν φευγόντων κατήρχοντο πολὺ χαμηλὰ πρὸς ἀνέυρεσιν καὶ βομβαρδισμόν τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ Λίμαν Πασᾶς ἐκρύβη ἀναμιχθεὶς μεταξὺ τῶν γυναικοπαίδων.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπειδὴ πολλαὶ οἰκογένειαι ἀνεχώρουν διὰ Καλλιπόλιν καὶ Λάμψακον δι' ἰστιοφόρων μικρῶν, ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς Μαδύτου διέταξε νὰ φορολογῆται μὲ 10 γρόσια πᾶς ἐπιβιβαζόμενος ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ ἕκαστος τούτων περισσότερα τοῦ ἑνὸς ἐφαπλώματος καὶ οὕτως οἱ ταλαίπωροι Μαδύτιοι ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσι μὲ τὰ φορέματα ποῦ ἐφόρουν, τὰ δὲ οἰκιακὰ τῶν ἐπιπλα μετὰ τῶν προικῶν ἐνδυμάτων τῶν θυγατέρων τῶν περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐπεθύμει καὶ ὁ ὑποδιοικητὴς. Καὶ ἐδῶ ἐγκτεται ἡ θηριωδία. Νὰ καίωνται τὰ πάντα ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ, νὰ χάνουν τὴν περιουσίαν τῶν καὶ τὰ ζῶα τῶν καὶ νὰ φορολογῶνται 10 γρόσια, διότι θέλουν νὰ φύγουν καὶ νὰ σώσουν τὴν οἰκογένειάν τῶν!!!

Βομβολισμὸς Καλλιπόλεως.—Πρόσφυγες ἐκ Μαδύτου.—Τὴν 16ην Ἀπριλίου ἡμέραν Πέμπτην τρία ἀγγλικά ἀεροπλάνα ἐθεάθησαν ἰπτάμενα ὑπερθεν τῆς Καλλιπόλεως ρίψαντα ὀλίγας βόμβας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν τρία ἄτομα.

Τὴν 17ην Ἀπριλίου περὶ τὴν 8 μ. μ. ἔφθασαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Καλλιπόλεως τρία πλοιάρια μὲ πρόσφυγας ἐκ Μαδύτου, ἀλλ' αἱ λιμενικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἀποβίβασίν τῶν. Δύο ὁμως ἐκ τῶν προκρίτων, οἱ Λογοθέτης καὶ Βαφειάδης ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, κατάρθωσαν νὰ ἀποβιβασθοῦν καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ἦσαν περίτρομοι καὶ καταβεβλημένοι ἐκ τοῦ τρόμου, τοῦ κόπου καὶ τῆς ἀϋπνίας, ἐξέθηκαν δὲ εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην ὅτι μετὰ τὴν ἐσπευσμένην ἔξοδον τῶν κατοίκων ἐκ Μαδύτου κατέφυγον εἰς τὸν λόφον Καλκμᾶ, ὅπου ἔμειναν νήστεις. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐναύλωσαν τρία πλοιάρια καὶ ἔφυγον ἐκ τοῦ ὄρμου τῶν Κοίλων καὶ ἔπλευσαν κατὰ πρῶτον εἰς Λάμψακον. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ὁμως τῆς πόλεως ταύτης ὄχι μόνον δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἀποβίβασιν τῶν κατατρομαγμένων καὶ νηστικῶν προσφύγων, ἀλλὰ ἠρνήθησαν νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτοὺς ψωμί ἐπὶ πληρωμῇ καὶ νερό. Ἦλθον εἰς Καλλιπόλιν, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ αἱ ἀρχαὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀποβίβασιν. Παρεκάλεσαν δὲ τὸν Σεβασμιώτατον νὰ ἐνεργήσῃ καταλλήλως, ὥστε νὰ μὴ ἀποθάνωσιν τὰ γυναικόπαιδα ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἔδωκεν ἀμέσως ἐντολὴν εἰς τὸν γράφοντα νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις. Ἀπουσιάζοντος τοῦ Μουτεσαρίφου εἰς Μάδυτον, κατέφυγον εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἀλληλογραφίας τῆς Διοικήσεως (Ταχυράτ Μουδιρί). Οὗτος κατ' ἀρχὰς κατ' οὐδένα τρόπον ἐδέχετο τὴν ἀποβίβασιν, ὀχυρούμενος ὀπισθεν τῆς ρητῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅτι οἱ πρόσφυγες Μαδύτου

εἶναι προωρισμένοι διὰ τὴν Πάνορμον. Ὄταν ὁμως παρέστησα εἰς αὐτὸν τὸν ἄμεσον κίνδυνον τῶν προσφύγων ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης καὶ ἠγγυήθην προσωπικῶς, ὅτι τὴν ἐπομένην εἰς ὠρισμένην ὥραν θὰ τοὺς παρέδιδα ὄλους, ἐπέτρεψε τὴν ἀποβίβασιν, ἀλλὰ διὰ μίαν μόνον νύκτα. Οἱ ἀποβιβαζόμενοι κατεγράφοντο ὀνομαστί εἰς κατάλογον, τὸν ὁποῖον ὑπέγραψα ὑπευθύνως. Ὁ Πρόξενος τῆς Αὐστρουγγαρίας ἀείμνηστος Θεμιστοκλῆς Σιδερίδης, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν προσφύγων τὰς εὐρείας αἰθούσας τοῦ Προξενείου, ὅπου ἐφιλοξενήθησαν οἱ μᾶλλον ἡλικιωμένοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν εὐρύτατον γυναικωνίτην τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Οἱ χριστιανοὶ Καλλιπόλεως καταλλήλως εἰδοποιηθέντες ἔσπευδον νὰ στείλωσιν εἰς τοὺς πεινασμένους πρόσφυγας τροφίμα καὶ νερό. Εἶδα ἀνθρώπους νὰ φέρωσι μὲ τὴν χύτραν τὸ φαγητόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔτρωγον μὲ τὰ παιδιὰ των. Ἐν γένει οἱ Καλλιπολίται ἔκαμαν ἀξιεπαίνως τὸ καθήκον των, ἐπιδείξαντες τὰ φιλόανθρωπα καὶ φιλόπτωχα αἰσθήματά των. Τὴν πρωΐαν τοῦ Σαββάτου κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐπανελθόντος κατὰ τὴν νύκτα Μουτεσαρίφου, ὅλοι οἱ πρόσφυγες παρεδόθησαν ὀνομαστί καὶ ἐπεβίβάσθησαν ἀτμοπλοίου ἐλθόντος ἐκ Μαδύτου μετὰ ἄλλων προσφύγων καὶ ἀνεχώρησαν διὰ Πάνορμον.

Συγκινητικώταται ἦσαν αἱ στιγμαὶ καθ' ἃς ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου συνηντήθη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μετὰ τῶν Μαδυτίων ἱερέων καὶ λαϊκῶν, οἵτινες μετὰ θρήνων καὶ ὄδυρων ἔλεγον ἕκαστος τὸν πόνον του, ἄλλος ἐξ αὐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἄλλος τὴν γυναῖκά του, ἄλλος τὰ παιδιὰ του.

Βομβαρδισμὸς καὶ καταστροφὴ Καλλιπόλεως.— Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Μαδυτίων ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἐκάλεσεν εἰς συνεδρίαν τὴν Δημογεροντίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέθεσα τοὺς φόβους μου, ὅτι καὶ ἡ Καλλιπολις θὰ ἔχη ὅσον οὐπω τὴν τύχην τῆς Μαδύτου. Τοῦτο συνεπέρινα ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ἡ Καλλιπολις ἐβomberδίσθη ὑπὸ ἀεροπλάνων ὅπως ἡ Μάδυτος καὶ ὅτι ὁ βομβαρδισμὸς οὗτος ἦτο προειδοποίησις. Ἐρρίφθη ἡ ἰδέα νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν διοικητὴν Καλλιπόλεως νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν πληθυσμὸν Καλλιπόλεως νὰ ἀποσυρθῇ διὰ τινὰς ἡμέρας εἰς τὰ χωρία. Ἡ ἰδέα ὁμως αὕτη ἀπερρίφθη ὡς πρόωρος Διελύθη ἡ συνεδρία ἄπρακτος. Ἐγὼ ὁμως ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης συνέστησα εἰς τὴν οἰκογένειάν μου νὰ εἶναι ἐτοίμη καθ' ὅλα πρὸς ἀναχώρησιν μὲ τὴν πρώτην βόμβαν.

Πράγματι αἱ προβλέψεις καὶ οἱ φόβοι μου ἐπηλήθευσαν. Τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς 19ης Ἀπριλίου (Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου) κατὰ

τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ὁρθρου εἰδοποιήθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης εὐρισκόμενος ἐν τῷ ναῷ ὅτι δύο ἀτμόπλοια πλήρη προσφύγων ἐκ Μαδύτου εὐρίσκονται εἰς τὸν λιμένα καὶ ὅτι οἱ πρόσφυγες ἐζήτουν ἄρτον καὶ τρόφιμα, διότι ἦσαν νήστες ἀπὸ δύο ἡμερῶν. Ἐξεκινήσαμεν μετὰ τοῦ Μητροπολίτου, ἑνὸς ἱερέως καὶ τοῦ κλητῆρος τῆς Μητροπόλεως. Ὅταν ἐπροχωρήσαμεν ὀλίγον καὶ ἐκτύπησα τὸν κώδωνα τῆς θύρας τοῦ ἐκ τῶν ἐμπόρων Σπ. Τζαναβάρη, διὰ νὰ ἔλθῃ μαζί μας καὶ συγκεντρώσωμεν ἀπὸ τὸ κατάστημά του τρόφιμα, προτοῦ ἢ οὗτος κατέλθῃ ἠκούσθῃ ὁ πρῶτος βομβαρδισμός. Ὁ ὀλίγον προχωρήσας Σεβ. Μητροπολίτης μετὰ τῆς ἀκολουθίας του, νομίσας ὅτι ἀεροπλάνον βομβαρδίζει ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ ἄσυλον κάτωθεν τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας Χρυσοβέργη.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ βομβαρδισμός ἐξηκολούθησε καὶ τότε ἐπληροφόρηθῆν παρὰ τινος κυρίας εὐρισκομένης εἰς τὸ ὑπερῶν τῆς οἰκίας τῆς ὅτι ὁ βομβαρδισμός προήρχετο ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Σάρρου, ὅτι αἱ βόμβαι πίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸν λιμένα καὶ ὅτι ἀερόστατον εὐρισκόμενον ἄνωθεν τοῦ Πλαγιαρίου διευθύνει τὰς βολάς. Τότε ἠννόησα τί συμβαίνει καὶ εἰδοποίησα τὸν Μητροπολίτην ὅτι ἡ πόλις βομβαρδίζεται.

Ἐσπευσα νὰ παραλάβω τὴν οἰκογένειάν μου, ἐτοίμην πρὸς ἀναχώρησιν, μὲ ἄρκετὰ ἐφόδια καὶ νὰ ἐξέλθω τῆς πόλεως.

Εὐθύς ἀμέσως εἶδα βόμβαν νὰ πίπτῃ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ νὰ προξενῇ μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ λιμένος. Ἐπίσης ἄλλη βόμβα ἔπεσεν ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς οἰκίας Χρυσοβέργη, τὴν ὁποίαν κατέστρεψε φονεύσασα καὶ τρεῖς ἱππεῖς στρατιώτας μετὰ τῶν ἱππῶν των.

Οἱ κάτοικοι ἐννοήσαντες τὸν κίνδυνον ἔσπευσαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς πόλεως καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν μακρὰν αὐτῆς παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον (ἐξοχὴν τῆς πόλεως).

Ο ΕΚΤΟΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Καὶ τῶρα ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς καὶ ἄρχομαι τῆς πενθίμου ταύτης ἐξιστορήσεως μὲ πόνον εἰς τὴν καρδίαν μου.

Τρεῖς ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐλπίζοντες, ὅτι μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ βομβαρδισμοῦ θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας. Τὴν τρίτην ἡμέραν μᾶς ἐπεσκέφθη ὁ Διοικητὴς καὶ μᾶς ἐχαροποίησε δηλώσας, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν. Αἴφνης ὁμως

τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁ Διοικητὴς μᾶς εἰδοποιεῖ διὰ τοῦ Ταχριράτ Μουδιρί (διευθυντοῦ τῆς ἀλληλογραφίας τῆς Διοικήσεως), ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐκτοπιζόμεθα ὅλοι οἱ χριστιανοὶ καὶ εἴμεθα προωρισμένοι διὰ Πάνορμον.

Ἡ εἶδησις αὕτη κατετάραξε τοὺς ἤδη κατατρομαγμένους χριστιανούς. Ὁ λαὸς συνελθὼν κατήρτισεν ἐπιτροπὴν ἔκ τινων τῶν προκρίτων Καλλιπόλεως μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην καὶ τὸν γράφοντα, νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Διοικητὴν, ἀντὶ τῆς Πανόρμου νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἀποσυρθῶμεν διὰ τινὰς ἡμέρας εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς Θράκης. Ἡ ἐπιτροπὴ συνήντησε τὸν Διοικητὴν κάτωθεν τῆς Μεγάλης λεγομένης Πέτρας παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Φάρου, ὅπου εἰς ἀσφαλὲς καὶ ἀπρόσβλητον ἀπὸ τῶν βομβῶν μέρος εἶχε τὰ γραφεῖα του. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ὑπέβαλε τὴν διατυπωθεῖσαν παράκλησιν τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν Διοικητὴν, ἀλλ' οὗτος ἐφάνη ἀνένδοτος ὀχυρούμενος εἰς τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου. Εἰς ἐρώτησίν μας διατί ἀπομακρυνόμεθα τῆς πατρίδος, μᾶς ἀπήντησεν ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον θέλει καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ βομβαρδισμοῦ.

Εἰς τὴν παρατήρησίν μας, διατί μόνον οἱ χριστιανοὶ ἀπομακρύνονται, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ μάλιστα οἱ εὐρισκόμενοι παρὰ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, ἐννοοῦντες τὰ τουρκικὰ χωρῖα τὰ εὐρισκόμενα πλησίον τῆς Ἀναφάρτας, ὁ Διοικητὴς ἀπήντησεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἀπομακρύνονται. Ἐψεύδετο, διότι οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν οἱ Τοῦρκοι τῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ἐκκενωθέντα χωρῖα τῶν χριστιανῶν. Τελευτῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης εἶπεν εἰς τὸν Διοικητὴν ὅτι ὁ λαὸς μας ἀνέθηκεν εἰς ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι θὰ προετίμα νὰ ἀποθάνῃ παρὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος του. Καὶ τότε ὁ Διοικητὴς ἔδωκε μὲ κυνισμόν τὴν περίφημον ἀπάντησίν του, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς ἐπὶ λέξει :

«Γνωρίζω βέβαια ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του εἶναι μία πληγὴ, ἀλλὰ νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν λαὸν *νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ εἴπω ἐπὶ τῆς πληγῆς αὐτῆς πιπέρι καὶ ἀλάτι*». Ἡ περαιτέρω συζήτησις, ἐννοήσαμεν ὅτι παρεῖλκε.

Ὅταν ἐπιστρέψαντες ἀνηγγείλαμεν εἰς τὸν λαὸν τὴν σκληρὰν ἀπάντησιν τοῦ Διοικητοῦ, εἶναι ἀπερίγραπτον τὸ τί ἐπηκολούθησεν. Ἡ δυσφορία καὶ ὁ πόνος τοῦ λαοῦ ἐξέσπασεν εἰς θρήνους, κλαυθμούς καὶ ὄδυρμούς, τοὺς ὁποίους εἶναι δύσκολον νὰ ἀναπαραστήσω. Ὁ Διοικητὴς τῆς χωροφυλακῆς ἔφερε τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ Μουτεσαρίφη νὰ ἐτοιμασθῶμεν πρὸς ἀναχώρησιν δι' ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐζήτει ἄμεσον ἀπάν-

τησιν ἂν θά ἀναχωρήσωμεν οἰκειοθελῶς ἢ ὄχι.

Ἐκ τῶν διαμειφθέντων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς ἠννοήσαμεν, ὅτι πᾶς ὁ μὴ θέλων νὰ ἀναχωρήσῃ θά τυφεκισθῆ ἐπὶ τόπου. Ἐρωτηθεὶς ὁ λαός, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ τὰς ἀποσκευὰς του. Τὸ δὲ χεῖριστον ἦτο ὅτι δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ εἰσέλθουν εἰς Καλλιπόλιν καὶ νὰ παραλάβωσι τὰ χρειώδη διὰ τὸ ὀδυνηρὸν ταξειδίον. Πολλοὶ θελήσαντες νὰ εἰσέλθουν, παρὰ τὴν διαταγὴν ταύτην, ἐξυλοκοπήθησαν ἀγρίως.

Εἰς τὰς δικαίας παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ παραστάσεις μας περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπήντησε: Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παραλάβητε περισσότερα τῶν ὄσων ἔχετε, διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θά ἐπανέλθητε καὶ θά εὔρη ἕκαστος τὴν οἰκίαν του.

Ἐν γνώσει ἐψεύδετο, διότι καλῶς ἐγνώριζεν, ὅτι οὐδέποτε οἱ Τούρκοι θά ἐπέτρεπον τὴν παλινόστησιν τῶν προσφύγων καὶ τρανὴ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἐκ Καλλιπόλεως ἀναχώρησίν μας ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐδημοσίευσεν νόμον, καθ' ὃν ὅλη ἡ περιουσία, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, τῶν ἐκτοπισθέντων χριστιανῶν ἔθεωρεῖτο ἐγκαταλελειμμένη (ἐμβάλι μετρουκιέ), κατεσχέθη καὶ ἐδημεύθη.

Αὐθημερὸν ἤρχισεν ἡ ἐπιβίβασις τῶν χριστιανῶν εἰς δύο ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα πλήρη προσφύγων ἀνεχώρουν διὰ τὴν Πάνορμον ἀκριβῶς τὴν 23ην Ἀπριλίου τοῦ 1915.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ

Ἐποβρύχιον.— Τρόμος καὶ φόβος.— Ἀποβίβασις εἰς Ραιδεστόν.— Τελευταῖοι ἀνεχώρησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μετὰ τῆς ἀκολουθίας του, οἱ Δημογέροντες τῆς Ἑλλ. Ὁρθ. Κοινότητος Καλλιπόλεως καὶ ὅλοι οἱ ἑναπομείναντες Καλλιπολίται καὶ Πλαγιαρινοί. Ἀτμόπλοια μικρὰ τοῦ Κερατίου (Σιρκέτι χαϊριέ), παραλαμβάνοντα τοὺς ἐκτοπιζομένους μετέφερον αὐτοὺς εἰς τὸ Γερμανικὸν ἀτμόπλοιον, πελωρίων διαστάσεων, μὲ τουρκικὴν σημαίαν, ἠγκυροβολημένον εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Καλλιπόλεως Μικρασιατικὴν παραλίαν, διὰ τὸν φόβον τοῦ βομβαρδισμοῦ. Εἶμεθα ὅλοι οἱ πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι θά ἀνεχώρουν μὲ τὸ ἄνωτέρω ἀτμόπλοιον περὶ τὰς 2.000, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν καὶ 17 οἰκογένειαι Μαδυτιῶν, τοὺς ὁποίους παρελάβομεν ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν ἀπηλπισμένους, πεινασμένους. Τὸ ἀτμόπλοιον ἔπλεεν εἰς Πάνορμον, ἀλλ' εἶχε ν' ἀποβίβασῃ 200 Τούρκους στρατιώτας εἰς Ραιδεστόν, ὁπόθεν θά ἐξηκολούθει τὸ ταξειδίον του εἰς Πάνορμον. Ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος πλοίαρχος καὶ ὁ πρῶτος μηχανικὸς ἦσαν Γερμανοί, ὁ δὲ τρίτος πλοίαρχος ἦτο Τούρκος ἄξεστος

καὶ ἀγροῖκος. Διερμηνεὺς ὅμως εἰς τὸ ἀτμόπλοιον ἦτο κάποιος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ σπουδάσας ἐν Λονδίῳ, ἕνας εὐγενέστατος ἄνθρωπος μὲ φιλάνθρωπα αἰσθήματα ὁ Σελαχεδὴν βέης, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν καλωσύνη του εἰς ὅλους μᾶς ἐφάνη χρήσιμος. Κατὰ τὸν πλοῦν δύο γυναῖκες κατελήφθησαν ἀπὸ τὰς ὀδύνας τοῦ τοκετοῦ, παρεκαλέσαμεν δὲ διὰ τοῦ διερμηνέως τὸν πρῶτον πλοίαρχον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὰς ἐπιτόκους ἕνα διαμέρισμα διὰ τὸν τοκετόν. Ἐνα ξηρόν, *δὲν ἔχομεν*, ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ πλοίαρχου. Ὁ εὐγενέστατος ὅμως διερμηνεὺς παρεχώρησε τὸ ἰδικόν του διαμέρισμα, ὅπου ἐγέννησαν αἱ δύο γυναῖκες.

Εὐρισκόμεθα ἀπέναντι τοῦ Κουμβάου, χωρίου τῆς Ραιδεστοῦ, ὅτε εἶδα τοὺς πλοίαρχους συζητοῦντας, ἀλλὰ πολὺ θορυβημένους καὶ φοβισμένους. Εἰς τὴν σχετικὴν ἐρώτησίν μου πρὸς τὸν διερμηνέα, οὗτος μοὶ ἔδειξεν ἕνα μαῦρον σημεῖον εὐρισκόμενον ἤδη ἀπέναντι τῆς Ἡρακλείας.

Βλέπεις, μοῦ λέγει τὸ μαῦρον ἐκεῖνο σημεῖον; εἶναι ἐχθρικὸν ὑποβρύχιον διευθυνόμενον πρὸς ἡμᾶς καὶ φόβος ὑπάρχει ὅτι θὰ τορπιλισθῶμεν. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ταραχῆς τοῦ πλοίαρχου. Ἐφοβήθην πράγματι καὶ ἐγὼ τί κρῖμα νὰ χαθοῦν τόσαι ψυχαί. Ἄλλ' ὁ εὐγενὴς διερμηνεὺς μὲ καθησύχασεν εἰπὼν μου, ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν εἶναι σκληροὶ εἶναι φιλάνθρωποι καὶ ἅμα πεισθοῦν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ στρατοῦ, ἀλλὰ περὶ προσφύγων χριστιανῶν, δὲν θὰ προβοῦν εἰς τὸν τορπιλισμόν. Σεῖς δὲ ἐπρόσθεσε, θὰ σώσητε ἀκόμη καὶ τὸ ἀτμόπλοιον. Συνέστησε νὰ ἀνέλθουν ὁ ἀρχιερεὺς, οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ κυραὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ νὰ φωνάζωμεν ὅτι εἴμεθα πρόσφυγες. Ὁ ἐπιβαίνων προσφυγικὸς κόσμος, ὅταν ἔμαθεν ἀπὸ ἐμέ τὸ πρᾶγμα ἐταράχθη καὶ ἠκούσθησαν πολλοὶ λέγοντες. «Ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ τὸ μαχαίρι τῶν Τούρκων καὶ εἶναι τὸ γραφτό μας νὰ ἀποθάνωμεν ἀπὸ ὑποβρύχιον χριστιανικόν». Ἄλλ' ὁ Ἀρχιερεὺς τοὺς καθησύχασεν καὶ ἄπαντες ἀνήλθομεν ἐπὶ τῆς γεφύρας.

Προσεγγίζομεν πρὸς τὸν λιμένα τῆς Ραιδεστοῦ καὶ τὸ ὑποβρύχιον ὄλονέν μᾶς πλησιάζει. Οἱ δύο Γερμανοὶ πλοίαρχοι καὶ ὁ μηχανικὸς ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποβιβασθοῦν διὰ λέμβου εἰς τὴν ξηράν. Διατί φεύγετε, τοὺς λέγω, καὶ ἀφίνετε τὸ πλοῖον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ; Διότι, μοῦ ἀπαντοῦν, σεῖς θὰ σώσητε τὸ πλοῖον, ἐνῶ ἡμεῖς θὰ συλληφθῶμεν αἰχμάλωτοι πολέμου καὶ θὰ ἀπελαθῶμεν εἰς Μάλταν. Προσεγγίζομεν εἰς τὸν λιμένα καὶ οἱ ἐν Ραιδεστοῦ ὁμογενεῖς βλέποντες τὸν κίνδυνόν μας, ἀδημονοῦν. Οἱ Τούρκοι ὅμως τῆς Ραιδεστοῦ πυροβολοῦν κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς ἔξωθεν πυροβολισμοὺς καὶ ἐξακολουθεῖ βραδυπλοοῦν τὸν

δρόμον του, όταν αἴφνης βλέπω τὸν Τοῦρκον πλοίαρχον μὲ ὀλίγους στρατιώτας ἐτοιμαζομένους νὰ πυροβολήσουν καὶ αὐτοὶ κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου. Ἀλλὰ μὲ ὀλίγους καλοὺς νέους τοὺς ἀνεχαιτίσαμεν ἀπὸ τὸ κίνημά τους, ἀπειλήσαντες ὅτι θὰ τοὺς πνίξωμεν ὄλους, ἐὰν δὲν ἀποχωρήσουν εἰς τὸ κῆτος τοῦ ἀτμοπλοίου. Πλησιάζω τὸν ἀνόητον Τοῦρκον πλοίαρχον καὶ τὸν ἐρωτῶ τί θὰ κάμη; Θὰ κτυπήσω τὸν ἐχθρόν, ἀπαντᾷ. Εἰς τὸν ἐχθρόν δὲν θὰ ἤμπορέσης νὰ κάμης κακὸν μὲ τοὺς πυροβολισμούς σου, θὰ γίνης ὅμως αἷτιος μεγάλου κακοῦ, νὰ τορπιλισθῇ τὸ πλοῖον καὶ νὰ χαθῇ τόσος ἀθῶος λαός. Ἀλλὰ καὶ ἀκόμα ἠπειλήσαμεν, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μας θὰ τοὺς πνίξωμεν. Ἀπεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι.

Ὁ Μητροπολίτης μὲ τὸν σταυρὸν ὑψωμένον φωνάζει μὲ τὸν λαὸν «εἴμεθα πρόσφυγες χριστιανοί». Εἶδα μὲ τηλεσκόπιον τὸ ὑποβρύχιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τρεῖς ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος ἐκράτει σημαίαν. Μᾶς ἀντελήφθησαν, μᾶς ἐχαιρέτησαν μὲ τὴν σημαίαν των καὶ ἐβυθίσθησαν.

Τὸ πλοῖον ἠγκυροβόλησεν εἰς Ραιδεστόν. Συστάσει τοῦ διερμηνέως ἐσχηματίσθη ἐξαμελῆς ἐπιτροπὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην καὶ τὸν γράφοντα καὶ ἐξήλθομεν εἰς τὴν Ραιδεστόν, διὰ νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Διοικητὴν νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀποβιβασθῶμεν ἐκεῖ, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐκ τοῦ ὑποβρυχίου κινδύνου. Ὁ διερμηνεὺς εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸ ἡμῶν, νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διετρέχομεν.

Τὴν ἐπιτροπὴν συνώδευσεν, ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡρακλείας Γρηγόριος Καλλίδης. Καθ' ἣν στιγμήν εἰσηρχόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διοικητοῦ, ἐξήρχετο αὐτοῦ ὁ διερμηνεὺς, ὅστις μοὶ ἔκαμε νεῦμα νὰ ἐπιμείνωμεν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν. Ὁ Διοικητὴς ἦτο Κιρκάσιος καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Θράκης Χατζῆ Ἀδῆλ βέη καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Κομιτάτου τῆς Ἐνώσεως καὶ Προόδου. Ὁ Χ' Ἀδῆλ βέης, δικαίως ἀποκληθεὶς Ἀλῆ Πασᾶς, ἦτο ὁ τύραννος τῆς Θράκης, αὐτὸς εἶναι ὁ κυρίως διώκτης τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Θράκῃ στοιχείου καὶ κατὰ διαταγὴν του ἐγίνοντο οἱ διωγμοὶ καὶ ἐκτοπισμοί. Τόσον φόβον καὶ τρόμον ἐνέπνεεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς Θράκας ἡ παρουσία του, ὥστε εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Θράκης ἔθεωρεῖτο ὡς πρόδρομος μεγάλου κακοῦ. Διὰ τοῦτο ἔλεγον ἔρχεται ἡ ἀκρίδα ὅταν ἀνηγγέλετο ἡ ἐπίσκεψίς του.

Ὁ Διοικητὴς μᾶς ἐδέχθη ὀπωσδήποτε προσηνῶς, ἀλλ' εἰς τὰς παρακλήσεις μας περὶ ἀποβιβάσεώς μας ἐν Ραιδεστῷ ἀπήντα ἀρνητικῶς, ὀχυρούμενος ὀπισθεν τῆς σχετικῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου

τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅτι ὅλοι οἱ πρόσφυγες Θραῖκες εἶναι προωρισμένοι διὰ τὴν Πάνορμον. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης λέγει ὅτι ἡ ἰδική μας περίπτωσις εἶναι ἐξαιρετικὴ, διότι ὁ φόβος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ὑποβρυχίου, κατὰ τοὺς εἰδικούς, δὲν ἐξέλιπεν. Ἄλλωστε οἱ πρόσφυγες Καλλιπόλεως κατελιημμένοι ἐκ τοῦ φόβου καὶ τρόμου εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ πέσωσιν εἰς τὸν λιμένα καὶ νὰ πνιγοῦν παρὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὲ εἰς Πάνορμον ταξειδιὸν των.

— Ἄλλὰ δὲν ἔχω ποῦ νὰ σᾶς στεγάσω οὔτε τὰ μέσα νὰ σᾶς διαθρέψω, ἀπαντᾷ ὁ Διοικητής. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην στεγάσεως, θὰ μείνωμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀλλ' οὐδὲ θὰ ἐπιβαρύνωμεν τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν διατροφήν μας, ἀπαντήσαμεν. Καὶ τότε ὁ Διοικητής ἐκάμφθη καὶ τηλεφωνικῶς διέταξε τὰς λιμενικὰς ἀρχὰς νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἀποβίβασιν. Ἐυχαριστήσαμεν καὶ χαιρετίσαντες ἀπήλθομεν.

Εὐτυχῶς ὁ στρατιωτικὸς διοικητής τῆς ἀποβάθρας (Ἰσκέλε κομαντανί) ἔτυχε νὰ εἶναι πολὺ καλὸς καὶ εὐγενέστατος Τοῦρκος, ὅστις αἰσθανόμενος οἶκτον διὰ τοὺς πρόσφυγας, προσεφέρθη εὐγενῶς νὰ ἀποβιβάσῃ αὐτοὺς καὶ τὰς ἀποσκευὰς των διὰ τῶν λέμβων τοῦ λιμεναρχείου δωρεάν.

Οἱ ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ἀναμένοντες πρόσφυγες ἐχάρησαν μεγάλως μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διοικητοῦ καὶ οὕτως ἤρριξεν ἡ ἀποβίβασις. Ὁ Ἅγιος Ἡρακλείας καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ραιδεστοῦ πάνυ εὐγενῶς φερόμενοι κατήρτισαν ἐπιτροπὴν ἐπιβλέπουσαν τὴν ἀποβίβασιν καὶ φροντίζουσαν περὶ τῆς προσωρινῆς στεγάσεως τῶν προσφύγων.

Ἡ ἀποβίβασις διεκόπη κατὰ τὴν 10ην μ. μ. διὰ νὰ συνεχισθῇ τὴν ἐπαύριον. Πρὶν ἢ ὅμως γίνῃ ἡ διακοπή, ὁ διερμηνεὺς μοὶ συνέστησε νὰ παραλάβω τὴν οἰκογένειάν μου καὶ νὰ ἀποβιβασθῶ, διότι τὸ ὑποβρύχιον εὐρίσκεται πλησίον μας καὶ ὑπάρχει φόβος ἐπιθέσεως κατὰ τὴν νύκτα. Ἄνεκοίνωσα τοῦτο εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἀποβιβασθῇ τοῦλάχιστον ἐκεῖνος καὶ νὰ μείνω ἐγὼ διὰ τὴν ἐπιστάσιαν. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἀπήντησε καὶ τὸ γράφω πρὸς τιμὴν του, ὅτι θὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην τοῦ ποιμνίου του καὶ θὰ ἐξέλθῃ τελευταῖος ὅλων. Συνέστησα εἰς τὴν οἰκογένειάν μου νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἠρνήθη καὶ εἶπεν ὅ,τι θὰ πάθωμεν νὰ τὸ πάθωμεν ὅλοι μας. Μετὰ τὴν διακοπὴν ἔφαγα ὀλίγον ψωμοτύρι καὶ ἐξηντημένος ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς συγκινήσεις ἐζήτησα νὰ ἀναπαυθῶ ὀλίγον. Γοεραὶ γυναικεῖαι κραυγαὶ ἠκούσθησαν. Ἀνηλθον ἐσπευσμένως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ τί βλέπω; Τὸ ὑποβρύχιον ὀλίγον τι πέραν τοῦ ἀτμοπλοίου. Τοῦτο νομίσαν ὅτι ἡ ἀποβίβασις ἐξετελέσθη, ἐπλησίασε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῇ. Ἄλλ' ἀπὸ

τὰς κραυγὰς τῶν γυναικῶν ἠννόησεν ὅτι εὐρίσκονται εἰσέτι πρόσφυγες ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀπεμακρύνθη αὐτοῦ.

Τὴν ἐπαύριον μέχρι μεσημβρίας ἀπεβιβάσθησαν ὅλοι οἱ πρόσφυγες, δύο χιλιάδες περίπου, καὶ ἕκαστος ἔλαβε τὰς ἀποσκευὰς του σώας. Οἱ Ραιδεστινοὶ ἐφάνησαν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν εὐγενεῖς καὶ φιλόξενοι. Πολλοὶ ἤρχοντο καὶ ἐξέλεγον οἰκογενεῖας, τὰς ὁποίας παρελάμβανον καὶ ἐφιλοξένουν. Οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἐκ τῶν προσφύγων ἐστεγάσθησαν εἰς τοὺς γυναικωνίτας τῶν ἐκκλησιῶν.

Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόσφυγες Καλλιπόλεως εἰς τὴν φιλόξενον Ραιδεστόν καὶ ἔμειναν μέχρι τῆς ἀνακωχῆς συντηρούμενοι διὰ τῆς ἐργασίας των. Ὁ Ἅγιος Ἡρακλείας μετὰ τῆς Ἐφοροδημογεροντίας παρεχώρησαν εἰς τοὺς πρόσφυγας τὴν ἀπὸ πολλοῦ κεκλεισμένην μικρὰν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Ρευματοκρατόρισας, ὅπου ἐκκλησιάζοντο οἱ πρόσφυγες, εὔρον δὲ ὀπωσδήποτε πόρον ζωῆς καὶ οἱ πρόσφυγες ἱερεῖς. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῆς Δημογεροντίας εἶναι ἀξία πάσης ἐξάρσεως καὶ οἱ πρόσφυγες ἱερεῖς καὶ πολῖται δὲν ἐλησμόνησαν οὔτε θὰ λησμονήσουν τὴν εὐγενῆ χειρονομίαν καὶ φιλοξενίαν τῶν Ραιδεστινῶν.

Διατηρῶ τὴν πλέον εὐγνώμονα ἀνάμνησιν διὰ τὴν καλωσύνην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν εἰς τοὺς πρόσφυγας καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ἐμέ τὸν γράφοντα, οἱ φιλότιμοι Ἕλληνες τῆς Ραιδεστοῦ.

Ἡ Ἐφοροδημογεροντία τῆς Καλλιπόλεως, ἡ φιλοξενουμένη ἐν Ραιδεστῷ, ἐπὶ πολὺ καιρὸν ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Ἁγίου Καλλιπόλεως ἢ τοῦ γράφοντος ἐπιτρόπου αὐτοῦ. Ἀπέσυρε τὰς ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ καταθέσεις τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Καλλιπόλεως καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἀνάλογον ἔστειλεν εἰς τοὺς ἐν Πανόρμῳ Καλλιπολίτας, μέρος δὲ ἐκράτησε καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἔδιδεν ἄρτον εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν προσφύγων. Συνωμολόγησε δάνειον μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν τόκων τῶν καταθέσεων τῆς καὶ ἐπλήρωσε τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων καὶ ἄλλας ἀνάγκας ἐθεράπευσεν.

Ἐν γένει οἱ πρόσφυγες Καλλιπόλεως ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐν Ραιδεστῷ διαμονῆς των καὶ ἐκ τῆς ἐναντι αὐτῶν συμπεριφορᾶς τῶν φιλοτίμων Ραιδεστινῶν. Ἐμειναν ἐκεῖ τέσσαρα περίπου ἔτη καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξορίας ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν δὲν ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἢ ἐκ Ραιδεστοῦ ἀναχώρησις τῶν προσφύγων. Κατόπιν ὁμως τηλεγραφικῶς εἰδοποιήθησαν αἱ τουρκικαὶ ἀρχαί, ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ ἀναχώρησις καὶ μετάβασις τῶν χριστιανῶν προσφύ-

γων εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐκτὸς τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των. Οἱ πρόσφυγες, ἀφσθέντες οὕτως ἐλεύθεροι πολλοὶ μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς εὐρεσιν βιοποριστικῆς ἐργασίας. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἔμειναν ἐν Ραιδεστῷ καὶ ὀπωσδήποτε διήλθον ἡμέρας ἡσύχους ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς εἰς Ἀνατολὴν μεταφερθέντας.

Ἐκτοπισμὸς χωρίων Καλλιπόλεως.—Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν ἐκτοπισμὸν τῶν Ἑλλήνων Καλλιπόλεως, διετάχθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν χωρίων Νεοχωρίου, Καβακλῆ, Ἀγγελοχωρίου, Περγασίου, Ταΐφυριου, Βαΐριου καὶ Γαλατᾶ νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ὄρμον τῶν Αἰγὸς ποταμῶν, ὁπόθεν ἀτμόπλοια ἔτοιμα ἐκεῖ παρελάμβανον αὐτοὺς μετὰ τὰς ὀλίγας ἀποσκευὰς των καὶ τοὺς μετέφερον εἰς Πάνορμον.

Ἀφῆκαν ἐκεῖ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων τὰ ζῶα των καὶ τὰ ποιμνία των. Μόνον οἱ Ταΐφυρινοὶ ἀφῆκαν 35 χιλιάδας αἰγοπρόβατα. Ἐπίσης οἱ Ἀγγελοχωρίται καὶ λοιποὶ.

Οἱ πρόσφυγες τῶν χωρίων ἀποβιβαζόμενοι εἰς Πάνορμον διεσκορπίζοντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὰ διάφορα τουρκικὰ χωρία ἀνά 5—10 οἰκογένειαι εἰς κάθε χωρίον, διὰ νὰ ἀπορροφηθῶσιν σὺν τῷ χρόνῳ σύμφωνα μετὰ τὸ πρόγραμμα τῶν κρατούντων. Τὴν κατάστασιν ἐν γένει τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσφύγων τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως, ζωγραφίζει παραστατικώτατα ὁ Ἅγιος Καλλιπόλεως Κωνσταντῖνος Κοϊδάκης εἰς δύο αὐτοῦ γράμματα ἐκ Πανόρμου πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα, τὰ ὁποῖα καταχωροῦμεν ἐνταῦθα χάριν τῆς ἱστορίας.

ΦΩΝΑΙ ΟΔΥΝΗΣ

«Παναγιώτατε Δέσποτα,

»Εἰς τὰ ζῶα καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς σκύλους παρέχεται περισσὴ ἢ εὐσπλαγχνία, τῆς ὁποίας οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον θεωροῦνται ἄξιοι οἱ πρόσφυγες χριστιανοί. Οὗτοι θεωροῦνται κατώτεροι τῶν ζώων καὶ ἄξιοι μάστιγος, ἄξιοι τυραννίας, ἄξιοι ἐξοντώσεως.

» Ἰατρός τις ὁμογενῆς ἐν Πανόρμῳ ἐκλήφθεις ὡς μουσουλμάνος ἤκουσε τὸν ἐξῆς διάλογον μεταξὺ δύο μουσουλμάνων. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐπιεικῶς πάντοτε φερόμενος ἀπεκάλεσε τοὺς χριστιανοὺς πρόσφυγας, ἐνῶ ὁ ἕτερος, ἀπηνέστερος, ἐπέπληξε τὸν πρῶτον εἰπὼν ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι πρόσφυγες, ἀλλ' εἶναι σκύλοι. Δὲν ἐθεώρησεν ὁ ἄθλιος τοὺς χριστιανοὺς ἀξίους νὰ ὀνομασθῶσιν πρόσφυγες, ἀλλὰ σκύλοι. Ὁ αὐτὸς ἰατρός, προσκληθεὶς εἰς τὰ πέριξ τοῦ σταθμοῦ

τῆς Πανόρμου διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ ἄσθενεῖς πρόσφυγας, διεμαρτυρήθη ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τοὺς ἀστυνόμους, οἵτινες δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς πρόσφυγας νὰ πίνουν ὕδωρ ἐκ τῆς παρακειμένης κρήνης.

» Ἐκ τοῦ σταθμοῦ τῆς Πανόρμου καθ' ἑκάστην μετακομίζονται καὶ θάπτονται νεκροὶ πρόσφυγες, ὡς δ' ἀναφέρουσι αἱ καταφθάνουσαι πληροφορίες, πλεῖστοι ἀποθνήσκουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ συγκεντρωθέντες εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Πανόρμου πρόσφυγες, κατόπιν πολλῶν ταλαιπωριῶν, ἐξηντλημένοι ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, μένουσιν ἐπὶ δύο καὶ τρία ἡμερονύκτια ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἀφοῦ ἐτοιμασθῆ τραῖνον, διὰ νὰ μεταφερθῶσιν οἱ δυστυχεῖς εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ μαστιγώσεων καὶ λακτισμάτων, ἐξωθοῦνται ἀσπλάγχως καὶ εἰσάγονται ἀσφυκτικῶς ἐντὸς τῶν βαγονίων. Ἐν βρέφος ἕξ περίπου μηνῶν ἐπνίγη ἐξ ἀσφυξίας ἐντὸς τῶν ἀγκαλῶν τῆς μητρός του. Φρικῶδεις φωνὰς ἐξέβαλεν ἢ δύστηνος μήτηρ, κρατοῦσα ἄπνουν τὸ τέκνον τῆς ἐντὸς τῶν ἀγκαλῶν τῆς καὶ προσπαθοῦσα νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ θέαμα ἦτο σπαραξικάρδιον. Ἐξέσχιζε διὰ τῶν ὀνύχων τὸ πρόσωπόν τῆς καὶ ἔτιλλε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς μὲ φωνὰς φοβερὰς, ὅταν εὐρέθη ἡ ταλαιπώρος μήτηρ εἰς τὴν φοβερὰν ἀνάγκην νὰ ρίψῃ ἐκ τοῦ ἀναχωροῦντος τραίνου τὸ νεκρὸν τέκνον αὐτῆς. Τινὲς τῶν προσφύγων διεμαρτυρήθησαν ἐξ ἀπελπισίας εἰς ἀξιωματικόν τινα καὶ εἶπον :

» «Πρὸς Θεοῦ Σφάξατέ μας ἀντὶ νὰ μᾶς βασανίζητε»!! Οὗτος ὅμως μετὰ σκληρᾶς εἰρωνείας καὶ φοβερᾶς χαιρεκακίας ἀπήντησεν : «Ὅταν θὰ σᾶς σφάξωμεν, εἶναι εὐεργέτημα εἰς σᾶς, διότι θὰ πονέσητε ἅπαξ, ἐνῶ δέον καθ' ἑκάστην νὰ ἀποθνήσκητε ἕκαστος κατ' ὀλίγον καὶ νὰ ὑφίστασθε τὸν θάνατον, τὸν τρόπον καὶ τὴν ὀδύνην ἐπὶ πολὺ». Χριστιανὸς τις ἐγκαταλειφθεὶς μόνος ἐν Μαρμαρᾷ (1) ἔνεκα τῆς ἀσθενείας τῆς συζύγου του καὶ τοῦ κληήρους γέροντος πατρός του, ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ἐπ' ὤμων ὁ ἴδιος τὴν σύζυγόν του ἀποθανοῦσαν καὶ νὰ μεταφέρῃ αὐτὴν ἐξωθεν τοῦ χωρίου, ἔνθα ἰδίως χερσὶν ἔθαψεν αὐτήν.

Ἐκ τούτων πάντων ἐξηγεῖται ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ἅγιος εὐρίσκεται ἐν διωγμῷ, διωγμῷ, ἀπέναντι τοῦ ὁποῦ ὑποχωροῦσιν ἔντρομοι οἱ δέκα γνωστοὶ ὦμοι διωγμοί, τοὺς ὁποῖους

(1) Τινὰς τῶν προσφύγων τῶν χωρίων Καλλιπόλεως κατὰ τὴν ἐκτόπισιν μετέφεραν καὶ ἀπεβίβασαν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Μαρμαρᾷ. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκτοπισθέντων καὶ τῶν κατοίκων τοῦ Μαρμαρᾷ, ἠκολούθησαν καὶ οἱ Καλλιπολίται τὴν τύχην αὐτῶν.

ὕπεστη ποτὲ ἡ ἀρτιγέννητος τότε Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Καί ναί μεν ἔρρευσαν τότε ποταμοὶ αἱμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔπλεε σφαδάζουσα καὶ πνευστιῶσα ἡ ἀκατάλυτος καὶ ἀήττητος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τότε κατόπιν ὠρισμένων βασάνων καὶ σωματικῶν κακώσεων ἀπέθνησκον ἢ ἐφονεύοντο οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ. Νῦν ὅμως διὰ τοῦ σημερινοῦ διωγμοῦ, ὁ καθ' ἡμᾶς χριστιανικὸς κόσμος διὰ παρατεταμένων δοκιμασιῶν, διὰ παρατεταμένης πείνης καὶ δίψης καὶ ἄνευ σφαγῶν ἐξαντλεῖται καὶ ἀποθνήσκει ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν καὶ φθίνει ὡς ἡ καιομένη λαμπάς, ἣτις καίπερ ἄψυχος οὔσα, οἶωνει συναισθάνεται τὴν καῦσιν καὶ τὴν ὀδύνην καὶ ἐκ διαλειμμάτων δαμαρτύρεται δι' ἰδιαζούσης κραυγῆς, προσπαθοῦσα νὰ ἀποσβέσῃ τὴν διαβιβρώσκουσαν ὀδυνηρὰν φλόγα.

Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ἅγιος, θέσιν πλέον ἐν Τουρκίᾳ δὲν ἔχει, ἀπώλεσε τὰς περιουσίας του, προσβάλλεται ἡ τιμὴ του, ἐξυβρίζεται ἡ θρησκεία του καὶ ἐπίκειται ἡ ἐξισλάμισις αὐτοῦ. Διότι τί σημαίνει ἡ κατ' ὀλίγους διασκόρπισις αὐτοῦ εἰς τουρκικὰ χωρία ἄνευ ἐκκλησίας, ἄνευ ἱερέως, ἄνευ ὁμοεθνῶν καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐκ τῆς θρησκείας; Τί σημαίνει ἡ διασκόρπισις 1164 Βαϊρινῶν εἰς 36 τουρκικὰ χωρία, ἀπὸ μιᾶς μέχρι δώδεκα ὥρων ἀπέχοντα τοῦ Βαλουκισερίου; Τί σημαίνει ἡ διασκόρπισις 1545 Νεοχωριτῶν εἰς 17 τουρκικὰ χωρία, 1294 Ἀγγελοχωριτῶν εἰς ἄλλα 17, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων προσφύγων χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας μου εἰς ἄλλα χωρία; Τί σημαίνει ἡ ἀέναος κίνησις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῶν ταλαιπῶρων προσφύγων;

» Βεβαίως οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ἐξάντλησιν, θάνατον ἐκ πείνης καὶ δίψης καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τούτων ἐξισλάμισιν καὶ ἐγκατάλειψιν τῶν πατρῶων ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ τῆς πατρῶας πίστεως τοῦ Χριστοῦ. Καταπονεῖται κακώσεσι τοῦ βίου ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ἅγιος. Κλυδωνίζεται καὶ ποντοῦται σάλῳ βιωτικῶν κυμάτων. Περιστάσεις καὶ θλίψεις καὶ ἀνάγκαι καὶ συμφοραὶ βίου καὶ πειρασμοὶ πανταχόθεν κυκλοῦσιν αὐτόν. Οἱ μισοῦντες βέλεμα καὶ ξίφη καὶ λάκκον ἠυτρήπισαν καὶ ἐπιζητοῦσιν ἐν αὐτῷ καταβιβᾶσαι αὐτόν. Ἐπώλετο φυγὴ ἀπ' αὐτόν καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ φοβερᾷ καταστάσει εὕρισκόμενος ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἅγιος τείνει χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ, τὸν Θεὸν πάσης ἐλπίδος καὶ παρακλήσεως καὶ κραυγάζει ὀδυνηρῶς ὡς ἄλλος Δαυὶδ: «Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους» ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα, ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον ἐξ ἐναντίας μου ἠγγισαν καὶ ἔστησαν καὶ οἱ ἔγγιστοί μου

ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν». Καὶ ἡ μὲν φιλόστοργος Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔπραξε καὶ πράττει μετὰ πάσης στοργῆς ὅ,τι ἂν δύνηται πρὸς ψωμισμὸν καὶ ἀνακούφισιν ἡμῶν ἐν τῇ σκληρᾷ συμφορᾷ. Εἰς τί ὅμως καταγίνονται καὶ τί πράττουσιν οἱ ἀρμόδιοι, οἱ δυνάμενοι ρῦσαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ κλύδωνος τούτου;

» Ἐν Πανόρμῳ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1915

» † Ὁ Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως Κωνσταντῖνος».

«Παναγιώτατε Δέσποτα,

» Ἡ ἐξόντωσις τῶν προσφύγων χριστιανῶν εἶναι μεθοδικωτάτη. Ἐάν διὰ λόγους δῆθεν πολεμικοὺς ἐκπατρίζωνται οἱ χριστιανοὶ μόνον, ἠδύναντο νὰ μείνωσιν εἰς τὰ μέρη, ἔνθα ἅπαξ μεταφέρονται. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο. Ἀλλὰ μόλις διαμείνωσιν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς μέρος τι, μετατοπίζονται εἰς ἕτερον, ἵνα ὑφίστανται οὕτω συνεχεῖς διωγμοὺς καὶ ταλαιπωρίας, ἵνα ἐξαντλῶνται ἐκ τῶν κοπώσεων καὶ τῶν μόχθων καὶ ἵνα ἀποθνήσκωσιν ἐπὶ ποδός. Ἀφ' οὔτου ἦλθον ἐνταῦθα μέχρι σήμερον, ἧτοι ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα, διαμένουσι δύσμοιροι 250 Κριθιώται μετὰ τινῶν Μαδυτιῶν, εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ σταθμοῦ Ὀκτσέ—γκιόλ. Δὲν ἔχουσι χρήματα, ἵνα μεταφερθῶσιν ἐνθα προορίζονται καὶ ἀναμένουσιν ἐπ' ἀπειρον τὴν μέριμναν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν.

» Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ θέσις τῶν. Δὲν εἶναι αὕτη κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπεται νὰ ὑφίστανται ἄνθρωποι. Εἶναι καταπάτησις καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαίου τῶν ζώων, διότι καὶ τὰ ζῶα εἰς τὰ βουνα δὲν εἶναι περιωρισμένα καὶ δεδεμένα ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ, ἀλλ' εἶναι ἐλεύθερα πρὸς βοσκὴν.

» Χθὲς ἦλθον ἐκ τοῦ Ὀκτσέ—γκιόλ, κατόπιν προσκλήσεώς μου, 4 Κριθιώται, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπὸ πᾶσαν προφύλαξιν καὶ ἐχεμύθειαν ἔδωκα χρήματά τινα, ἵνα διανείμωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς ἐκεῖ εὕρισκομένους πρόσφυγας τῆς ἐπαρχίας μου. Φόβῳ συνεσχέθη ἰδὼν αὐτοὺς. Οὐδέποτε ἐφантаζόμην ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ παραμορφωθῇ καὶ νὰ ἐξαγριωθῇ τόσον ἀνθρώπου μορφή. Οἱ ἄγριοι ἔχουσιν ἡμερωτέραν φυσιογνωμίαν. Ἐποίησα ἐκ τρόμου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἰδὼν αὐτοὺς εἰς τοιαύτην φρικώδη κατάστασιν. Ἔπεσαν οἱ δύσμοιροι πρὸ τῶν ποδῶν μου καὶ ἐζήτησαν κλαίοντες, ἐάν ἔχω σταυρὸν Χριστοῦ, ὅπως ἀσπασθῶσιν αὐτόν. Δός μας, εἶπον, Ἅγιε Δέσποτα, σταυρὸν Χριστοῦ νὰ τὸν καταφιλήσωμεν ἔχομεν τόσας ἡμέρας νὰ ἀσπασθῶμεν σταυρὸν. Ἐχομεν τόσας ἡμέρας νὰ λειτουργηθῶμεν καὶ νὰ ἀσπασθῶμεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ μας. Παρουσίασα ἐκ τοῦ

μαρσίπου μου Εὐαγγέλιον, τὸ ὅποῖον ἤρπασαν καὶ κατεφίλουν σταυροκοπούμενοι. Ἐξεπλάγην πρὸ τοῦ φαινομένου τοιαύτης θρησκευτικῆς εὐλαβείας! Ἐπανειλημμένως ηὐλόγησα αὐτούς.

» Πρὶν ἢ λάβωσι χρήματα πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς πείνης αὐτῶν, ἐζήτησαν νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Κλαίων καὶ ἐγὼ ἐκ φοβερᾶς συγκινήσεως ἀνέκραξα: Σῶσον, Χριστέ μου, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου. Μὴ ἀφίσης αὐτούς ἐν τῇ καμίνῳ, τὴν ὁποίαν ἐπταπλασίως τῶν Χαλδαίων ὁ τύραννος ἐμμανῶς ἐξέκαυσε· ἀλλὰ Σὺ διὰ τῆς κρείττονος δυνάμεώς Σου περισῶσον τοὺς εὐσεβεῖς ὁπαδοὺς Σου.

» Μοὶ διηγήθησαν ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ, ἔνθα εἶναι περιωρισμένοι, ὅταν βόσκοντες, ὡς ζῶα ἔχοντα δεδεμένον τὸν πόδα ἀνακαλύψωσι κουκίον τι ἐγκαταλειφθὲν κατὰ τὴν συγκομιδὴν, ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ ἐν διαπληκτισμῷ ὡς ἐρίζοντα ὄρνεα ἐπὶ πτώματος, ἵνα προφθάσῃ ἕκαστος καὶ καταφάγῃ αὐτό. Ἐκκενουμένης τῆς Μηχανιώνας καὶ τοῦ Καστέλι, διηρπάγησαν δωρεὰν τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἐκπατριζομένων χριστιανῶν, οἵτινες μετὰ τῶν προσφύγων χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας μου ἀπεστάλησαν διὰ τὰ περαιτέρω εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Πανόρμου.

» Ὡς οἱ δελφῖνες παρακολουθοῦσι καὶ σχίζουσι τὴν σαγήνην τοῦ γρίππου καὶ καταβροχθίζουσι τοὺς ἰχθεῖς ἀπνευστί, οὕτω καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσελθόντες ἐντὸς τῶν ὑπαρχόντων τῶν χριστιανῶν ἤρπασον αὐτὰ δωρεάν.

» Ἐντόπιοι καὶ πρόσφυγες τῆς ἐπαρχίας μου διαμένουσιν ἄστεγοι καὶ ἄγνωστον ποῦ θὰ ὀδηγηθῶσιν. Ἡ Κοινότης Πανόρμου καθ' ὄλα Ἑλληνικὴ, ἐφιλοξένει 2.200 πρόσφυγας Μαδυτίους καὶ Κριθιώτας. Τὸ παρελθὸν Σάββατον, ἤρξατο αὐστηροτάτη ἔρευνα τῶν οἰκιῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀρμενικῆς συνοικίας τῆς Πανόρμου πρὸς ἀνακάλυψιν ὄπλων καὶ φυγοστράτων. Ἡ ἔρευνα διήρκεσεν ἐπὶ ἕξι περίπου ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπεκλείσθη ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἅπας ὁ ἑλληνικὸς καὶ ἀρμενικὸς πληθυσμὸς τῆς Πανόρμου. Εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ ἐξέλθῃ πρὸς ἀγορὰν ἄρτου καὶ προμήθειαν ὕδατος. Ἐκ τῆς ἀπέναντι οἰκίας ἠθέλησαν νὰ μοὶ δώσωσι μισὸ ψωμί. Ἐξῆλθεν ὁ ὑπάλληλός μου, ἵνα τὸ λάβῃ ριπτόμενον ἐκ τοῦ παραθύρου τὸ ἔλαβεν, ἀλλὰ προστρέξας ὁ χωροφύλαξ ἐξέβρισε τὸν ὑπάλληλόν μου καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον καὶ λαβὼν τὸν ἄρτον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ὑπαλλήλου μου ἔρριψεν αὐτὸν διὰ τοῦ παραθύρου, εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἧς προσεφέρθη. Ἴνα μὴ ἐξοργίζηται ὁ Τουρκοκρῆς Ἀζιζ ἐφένδης, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψα ἤδη, ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθω ἐκ τῆς ἀρμενικῆς οἰκίας καὶ εὐρον ἐπὶ τέλους μίαν οἰκίαν ἑλληνικὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ διέμεινα προσωρινῶς ἐπὶ

τρεις ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο μικρά, ἠναγκάσθη νὰ εὔρω ἄλλην. Κατὰ κακὴν ὅμως καὶ αὔθις τύχην ἀπέναντι τῆς νέας διαμονῆς μου διαμένει ὁ ἀνακριτὴς Πανόρμου, ὅστις βλέπων ὅτι ἔρχονται πρόσφυγες πρὸς ἐπίσκεψίν μου, διαταράχθη καὶ ἐνήργησεν, ἵνα ἐγκαταλείψω καὶ τὴν τετάρτην διαμονὴν μου, σήμερον δὲ πρόκειται, παραλαμβάνων τὰς ὀλίγας ἀποσκευάς μου νὰ μεταβῶ, ὡς ἄλλος περιπλανώμενος Ἰουδαῖος, εἰς ἄλλην οἰκίαν. Ἄγνωστον, ἐὰν καὶ ἐκεῖθεν ἐκδιωχθῶ.

» Ἐπὶ τούτοις κλπ.

» Ἐν Πανόρμῳ 17 Ἰουλίου 1915.

» † Ὁ Καλλιουπόλεως Κωνσταντῖνος.»

ΦΩΝΑΙ ΟΔΥΝΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΘΡΑΚΟΧΕΡΣΟΝΗΣΙΩΝ

Χαρακτηριστικώτατα ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως κ. Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὸ ποιμνίον του εἰς τὸν τόπον τῆς φρικτῆς ἐξορίας του, ἔγραφεν εἰς τὰ γράμματά του πρὸς τὸ Σεπτὸν Πατριαρχεῖον, ὅτι οἱ πρόσφυγες τῆς Ἐπαρχίας του ἐκβάλλουν φωνὰς ὀδύνης καὶ ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἐξόντωσις εἶναι μεθοδικωτάτη.

Οἱ προσφυγόντες εἰς τὴν Ραιδεστὸν ἦσαν Καλλιπολίται καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν πέριξ τῆς Καλλιπόλεως χωρίων, οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐκτοπισμοῦ ἐγκατεστημένοι ἐν Καλλιπόλει.

Πολλὰ ὑπέφεραν καὶ οἱ ἐν Ραιδεστῷ πρόσφυγές μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ γράφων. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ραιδεστὸν μὲ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ στόμα καὶ μὲ ἓνα δέμα ροῦχα ὁ κάθε οἰκογενειάρχης. Ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν πατρίδα. Καὶ νὰ ἀναλογισθῆ κανεὶς ὅτι ὁ ἐκτόπισμός ἐγένετο μῆνα Ἀπρίλιον καὶ μετὰ δύο μῆνας θὰ συνέλλεγεν ὁ πληθυσμὸς τοὺς καρπούς του. Ἐλλειψις μέσων συντηρήσεως, ἔλλειψις ἐργασίας. Εἰς τὰς φρικτὰς αὐτὰς στερήσεις, ἃς προστεθῶσιν αἱ ἀσθένειαι, λόγῳ τῆς μεγάλης κακουχίας, καὶ ἡ στράτευσις τῶν νέων, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐργασθοῦν κάπως, διὰ νὰ ἀνακουφίσουν τὰς πενομένας οἰκογενεῖας τῶν. Ἐστρατεύοντο καὶ ἐστέλλοντο εἰς τὰ ἐργατικά τάγματα, μακρὰν πολὺ μακρὰν εἰς Καύκασον, Σεβάστειαν, πέρα εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου τὰ ταλαίπωρα παιδία εὕρισκαν φρικτὸν θάνατον.

Καὶ ἔφθαναν κάθε τόσον τὰ ἀπαίσια μηνύματα, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ τάδε Καλλιπολίτου, στρατιώτης εἰς τὸν Καύκασον, ἀπέθανεν.

Διὰ τὸν γράφοντα, ἡ ἔκθεσις τῶν γεγονότων τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς περιόδου, ἀποτελεῖ μεγίστην συντριβὴν.

Ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως, ἀναχωρήσαντος ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ τὴν Ραιδεστόν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὠρίσθη ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἐν Ραιδεστῷ. Κάθε πρόσφυξ ἔπρεπε νὰ σκεφθῆ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐγὼ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ δι' ὅλους.

Αἱ ἀνάγκαι μεγάλαι καὶ ἐπείγουσαι, τὰ μέσα ἀντιμετωπίσεως των πενιχρά. Πονεῖ βαθύτατα ἡ ψυχὴ μου, ὅταν ἀναπολῶ τι ὑπέφεραν οἱ δυστυχεῖς πρόσφυγες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Παρεκάλουν θερμῶς τὸν Θεὸν νὰ μὲ ἐνισχύῃ εἰς τὸ βαρύτερον αὐτὸ ἔργον. Καὶ ὁ Πανάγαθος διὰ τῶν Ραιδεστινῶν ἐβοήθησε.

Ἔχω ἡσυχον τὴν συνειδησίμ μου, διότι ἔπραξα πᾶν τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν διὰ νὰ ἀνακουφίσω τοὺς πρόσφυγας.

Ἡ ἐν Ραιδεστῷ κακουχία ἦτο ὀπωσδήποτε μετριασμένη πρῶτον, διότι οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἕλληνες ἐφρόντισαν διὰ παντὸς τρόπον νὰ βοηθήσουν, νὰ ἀνακουφίσουν, νὰ προσλάβουν εἰς τὰς ἐργασίας των τοὺς Καλλιπολίτας πρόσφυγας, νὰ τοὺς στεγάσουν εἰς τὰς σχολεῖα, τὰς Ἐκκλησίας, ἀρκετοὺς καὶ εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ δεύτερον διότι δὲν μετεκινήθησαν ἐκ Ραιδεστοῦ. Τὸ τελευταῖον ἦτο μέγα ἀγαθόν.

Εἴχομεν ἀβάριας καὶ εἰς Ραιδεστόν, ἀλλὰ αὐταὶ δὲν συγκρίνονται μὲ ὅσας ὑπέστησαν οἱ ἐκ Καλλιπόλεως, τῶν χωρίων τῆς, τῆς Μαδύτου καὶ Κριθίας πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ πεταχθοῦν εἰς τὴν Πάνορμον καὶ ἐκεῖθεν εἰς πολλὰ χωρία τῆς Μικρασίας καὶ ἐκεῖθεν διαρκῶς νὰ μετακινοῦνται.

Δι' αὐτὸ ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως τὸν Ἰούλιον τοῦ 1915 ὀμιλεῖ διὰ φωνὰς ὁδύνης. Καὶ εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς προσφυγίας. Τί θὰ εἴπωμεν διὰ τὴν κατάστασιν τῶν προσφύγων μας, ὅταν ἐπέρασαν ἔν, δύο, τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας ποὺ ἐγκατέλειψαν τὴν Πατρίδα;

Ἐσκορπίσθησαν εἰς πολλὰ χωρία τῆς Μικρασίας οἱ πρόσφυγες, τὰ περισσότερα ἦσαν τουρκικὰ καὶ ἐκεῖ ἐπέρασαν μαῦρες ἡμέρες.

Φαντασθῆτε τοὺς πρόσφυγὰς μας εἰς χωρίον τουρκικόν, χωρὶς Ἐκκλησίαν, χωρὶς σχολεῖον, χωρὶς τοὺς ἄλλους συμπολίτας, χωρὶς ἐργασίαν, τελείως ἐγκαταλελειμένους καὶ ἀπομονωμένους.

Δὲν ὑπῆρχε μεγαλυτέρα δυστυχία δι' ἓνα Θρᾶκα εὐσεβῆ καὶ φιλακόλουθον, νὰ ἔρχωνται μεγάλαι ἡμέραι καὶ ἑορταὶ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ αὐτὸς νὰ εὐρίσκεται χωρὶς ἐκκλησίαν, χωρὶς Θεῖαν Κοινωνίαν.

Ἄλλὰ ἡ μεθοδικότης τῶν Τούρκων δὲν ἐσταμάτησεν ἐδῶ, ἐπενόησε καὶ ἄλλα δεινὰ πολὺ χειρότερα. Εἶναι ἄφθαστοι οἱ Τούρκοι εἰς τὸ κακόν. Ἡμεῖς ποὺ ἐπάθαμεν ἐξ αἰτίας των τόσα, τὸ πιστοποιοῦμεν.

Μόλις ἐγκαθίσταντο εἰς ἕνα χωρίον, νέος διωγμός, εἰς μακρυνότερα μέρη καὶ περισσότερον ξένα. Ἵνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκτοπισθοῦν εἰς μακρυνότερα καὶ φοβερώτερα μέρη.

Δὲν ὑπῆρχε κανένα ἔλεος διὰ τοὺς γκιαούρηδες μουατζήρηδες.

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνήκουστα δεινὰ, νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ μεγάλοι ἐπιδημῖαι, ὡς ὁ ἐξανθηματικός τύφος, αἱ ὁποῖαι ἐθέρισαν κυριολεκτικῶς τοὺς πρόσφυγας.

Κατωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν τὴν ἕκτασιν τῆς καταστροφῆς, ἡ ὁποία θὰ προκαλέσῃ τὴν φρίκην καὶ ἀπογοήτευσιν.

Ἐπέρασεν ἡ μεγάλη ἐκείνη δυστυχία χωρὶς νὰ εὔρεθῇ ἕνας δυνατὸς κάλαμος, ὁ ὁποῖος νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἕκτασιν τῆς καταστροφῆς ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ μετακινήσεων Θρακῶν, Μικρασιατῶν καὶ Ποντίων ἐντὸς τῆς Τουρκίας. Μόνον ὁ λαϊκὸς Θραξ τραγουδιστῆς μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ βαθύτητα ποῦ τὸν διακρίνει εἶπε διὰ τοὺς διωγμοὺς τῆς Θράκης:

ὁκάδες τὸ φαρμάκι
τὸ ἤπιαμε στὴ Θράκη.

Ἐλάβομεν γνῶσιν, συγχαρητηρίου ἐπιστολῆς γαλλιστὶ συντεταγμένης, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ὁ Λίμαν Πασᾶς, ἀρχιστράτηγος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἐντολῇ τοῦ ὁποίου ἐνηργήθη ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν Ἑλλήνων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, πρὸς τὸν τότε Μουτεσαρίφην Καλλιπόλεως, διὰ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐνηργήθη ὁ ἐκπατρισμὸς καὶ διότι τίποτε δὲν παρέλαβον μαζὺ τῶν οἱ πρόσφυγες ἀπὸ τὰ τόσσα ἀγαθῶν, (χιλιάδες αἰγοπρόβατα μόνον ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν Καλλιπόλει). Πλὴν τῶν συγχαρητηρίων ὁ ἑλληνοφάγος στρατηγὸς ἔγραφεν, ὅτι «τὸ παράδειγμα τοῦ Μουτεσαρίφου Καλλιπόλεως πρέπει νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι Μουτεσαρίφαι τῆς Τουρκίας, διότι ἔτσι μόνον θὰ ἐξοντωθοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ θὰ ἀπαλλαγῇ ἡ Τουρκία ἀπὸ αὐτὰ τὰ μιάσματα». Ἡ ἐπιστολὴ κατέληγε: «Δὲν πρέπει νὰ ἡσυχάσουν οἱ Τοῦρκοι, ἐὰν τὰ ἀναστήματα ὅλων τῶν Ρωμηῶν δὲν ἐλαττωθοῦν κατὰ μίαν σπιθαμὴν».

Τὸ σύστημα τῆς ἐξοντώσεως εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ σχεδιασθῆ καὶ ἦτο Γερμανικὸν καὶ Τουρκικόν.

Νομίζει κανεὶς ὅτι τὰ δύο ἔθνη ἔταξαν ὡς σκοπὸν τῶν νὰ ἐξοντώσουν τὴν Ρωμηοσύνην ἐν Τουρκίᾳ.

Τὰ φρικτὰ ὅμως αὐτὰ μαρτύρια, ἐπέπρωτο κάποτε νὰ τελειώσουν. Ἐτελειώσαν πράγματι τὰ μαρτύρια τῶν διωγμῶν μὲ τὸ τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, (11η Νοεμβρίου 1918), διὰ νὰ ἀρχίσουν ἄλλου εἴδους κακουχίαι, διὰ τὰς ὁποίας εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

Δ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1918 — 1920)

ΠΑΛΙΝΟΣΤΗΣΙΣ.—ΕΡΕΙΠΙΩΝ ΑΝΟΡΘΩΣΙΣ

Οὐδεμία δύναμις ἦτο δυνατόν νά συγκρατήσῃ τοὺς Θρακοχερσονησίους, μετὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Ὅλοι ἤθελαν νά ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἄς ἀπέθνησκον ἐκεῖ, ὄχι εἰς τὴν Μικρασίαν, ὄχι εἰς τὴν ἔξορίαν. Εἶναι γλυκὸς ὁ θάνατος μόνον εἰς τὴν πατρίδα. Ἄς ἀντικρύσουν τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἄς μὴν ὑπάρχουν πλέον, τόσῃ ἦτο ἡ νοσταλγία τῶν.

Καὶ μέσα εἰς τὸν δριμύτατον χειμῶνα τοῦ 1918 ἤρχισαν νά ἐπιστρέφουν κατὰ χιλιάδας.

Ποῦ ἐπήγαιναν ὅμως; Ἄπο παντοῦ ἠκούοντο εἰδήσεις ὄχι καλαί. Ἐρειπωμένη τελείως ἡ Καλλιπόλις, τὰ χωρία τῆς, ἡ Μάδυτος, ἡ Κριθία. Οὐδεμία δύναμις τοὺς συνεκράτει πλέον. Ἀμέσως ἐπέστρεψαν 4000 πρόσφυγες εἰς ὅλην τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον.

Εἶναι πολὺ πρὸς τιμὴν του, ὅτι μεταξὺ τῶν πρώτων, οἱ ὁποῖοι ἐπαλινόστησαν, ἦτο ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως κ. Κωνσταντῖνος Κοϊδάκης, ὁ ὁποῖος ὡς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐπιστροφήν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ μαρτυρήσαντος ποιμνίου του.

Ὁ Μητροπολίτης ἐπέστρεψεν εἰς Καλλιπόλιν τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1919. Ἡ ἐπιστροφή του ἐχαιρετίσθη ὡς καλὸν σημεῖον, οἱ πρόσφυγες ἀνεθάρρησαν, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ἦτο μεταξὺ τῶν.

Ὁ Μητροπολίτης ἐπέστρεψε μὲ πολλὴν τιμὴν καὶ δόξαν, μὲ τὸ τορπιλικὸν «Δάφνη» τῆς νικητρίας Ἑλλάδος.

Εἶναι πολὺ συγκινητικὸν τὸ γράμμα, τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνε δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του, ἦτοι τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1919, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Τοποτηρητὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εὐτυχῶς διεσώθη τὸ ἐπίσημον βιβλίον ἀλληλογραφίας τῆς περιόδου ταύτης τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἐξ αὐτοῦ καταχωροῦμεν τὸ γράμμα τοῦτο :

« Σεβασμιώτατε Τοποτηρητά,

» Αἴνεσιν, μεγαλωσύνην καὶ δόξαν ἀναπέμπω τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με κατόπιν τριῶν καὶ ἡμίσεος ἐτῶν δεινῆς προσφυγίας, νά ἐπανέλθω εἰς τὴν ποθητὴν ἐπαρχίαν μου. Τοσοῦτον δὲ μᾶλλον εὐχαριστῶ τῇ Θεῷ ἀγαθοσύνῃ ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου, ὅσον διότι ἐν ᾧ ἐξεδιώχθημεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἀδόξως καὶ μετὰ εἰρωνικῶν καὶ φαρμακερῶν μειδιαμάτων τῶν χριστιανομάχων Τούρκων τῆς Καλλιπόλεως, ἐπανήλθομεν ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ διὰ τοῦ τορπιλικοῦ «Δάφνη» τοῦ νικηφόρου Ἑλληνισμοῦ. Γεγονὸς ὕψιστον καὶ μυστηρι-

ᾶδες. Γεγονός, ὅπερ ἔχει τὴν γλυκυτάτην ἰσχὺν εἰς τὸ νὰ γλυκάνῃ ὄλας τὰς πικρίας καὶ ὄλας τὰς ἀλγηδόνας τῆς ὑπερτριετοῦς προσφυγίας μου. Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν τῷ ἔξαγαγόντι ἡμᾶς ἐκ τῶν φοβερῶν δεινῶν τοῦ χειμῶνος τοῦ ὀλέθρου, ὃν ἔστησε κατὰ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἔθνῶν τὸ ἐπάρατον καὶ ἀπαισίας μνήμης Κομιτᾶτον τῶν Νεοτούρκων, καὶ ἀνατείλαντι τὸ φέρελπι λυκαυγές τῆς ἐπιτυχίας ὄλων τῶν πόθων, τὴν πλήρωσιν τῶν ὁποίων ἐν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ἀνέμενεν ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων τὸ τυραννούμενον Ἑλληνικὸν Γένος. Τὸ ταξειδίον μας ἦτο καθ' ὅλα εὐχάριστον καὶ ἐτύχομεν ἐκτάκτου δεξιώσεως, ἐγὼ καὶ οἱ 50 συμπλεύσαντες πρόσφυγες, παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. Οἱ ναῦται ἡμιλλῶντο πῶς νὰ μᾶς περιποιηθῶσι. Κατὰ διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου κ. Ὀρέστου Παπανικολάου, οἱ ναῦται διένειμαν γαλέτας πρώτης ποιότητος μετὰ τεμσχίου ἐκλεκτοῦ τυροῦ, κατὰ δὲ τὴν μεσημβρίαν παρετέθη ψητὸν εἰς ἰκανὴν δόσιν εἰς ἕκαστον πρόσφυγα.

» Μετὰ τὸ γεῦμα παρεκάλεσα τοὺς πρόσφυγας καὶ προσηυχήθησαν καὶ ἠύχθησαν ὑπὲρ τῆς κατισχύσεως τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ ὑπὲρ τῆς υγιείας τοῦ Μεγάλου Κυβερνήτου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κ. Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ὁ κ. Χαρίλαος Ρεβίδης, ὕπαρχος καὶ ὁ κ. Παπαδογιάννης σημαιοφόρος εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ προσκαλέσωσιν ἐμέ, τὴν κ. Ἀγλαΐαν Πούμπουρα καὶ τὸν κ. Γεώργιον Δράκον (ἐξέχοντα Καλλιπολίτα) εἰς τὸ γεῦμα.

» Ἡ «Δάφνη» λευκὴ καὶ πλήρης ἑλληνικῶν καλλονῶν διωλίσθαινε ἐπὶ τῶν γαλανῶν τοῦ Ἑλλησπόντου ὑδάτων, ὡς λευκὸς καὶ ὑπερήφανος κύκνος. Ἐνόμιζον ὅτι ὑπεχώρουν αἱ ἄκται τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἵνα ὑπερήφανος διέλθῃ ἡ «Δάφνη». Ὅταν αὕτη παρέκαμπε τὴν προεσοχὴν τῆς Καλλιπόλεως μετὰ χάριτος κεκλιμένη καὶ ἐγένετο ὀρατὴ καὶ διεδόθη ἡ εἶδησις, εὐθὺς συνέρρυσαν εἰς τὸν λιμένα οἱ προεπανελθόντες πρόσφυγες καὶ ὑπεδέχθησαν μετ' ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἄφιξιν αὐτῆς. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν προσφύγων καὶ ἀποφυγῆν ἐξόδων ὁ κ. κυβερνήτης παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ἔφερε τὴν «Δάφνην» εἰς τὴν ἀποβάθραν, μετὰ δὲ τὴν ἔξοδον τῶν προσφύγων ἀποχαιρετήσας τὸν κ. κυβερνήτην, τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ναύτας καὶ εὐχαριστήσας αὐτούς, διὰ τὰς περιποιήσεις ποὺ ἐτύχομεν, ἐξῆλθον καὶ ἐγὼ ἐν μέσῳ πλήθους προσφύγων, οἱ ὁποῖοι σωρηδὸν προσερχόμενοι ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα μου μετ' εὐλαβείας. Οὕτω θεία εὐδοκία, ἐγκαταστάς ἐν τῇ ἀνασυγκροτούμενῃ ἐπαρχίᾳ μου καὶ ἀναλαβὼν καὶ αὐθις τὰ ποιμαντορικά μου καθήκοντα, ἐπικαλοῦμαι πρὸς ἐνίσχυσίν μου τὰς εὐχὰς τῆς ὑμετέ-

ρας Σεβασμιότητος καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

» Ἐπὶ τούτοις διατελῶ

» Ἐν Καλλιπόλει τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου 1919

† Ὁ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου Κωνσταντῖνος».

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

ΧΕΙΜΩΝ ΟΛΕΘΡΟΥ

Τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1919 ὁ Μητροπολίτης ἀπηύθυνε τηλεγραφικῶς τὴν κάτωθι ἔκκλησιν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον:

« Ἄχρι τοῦ νῦν κατέφθασαν εἰς Ἑπαρχίαν 4000 πρόσφυγες. Μαστίζονται ὑπὸ πείνης, πλεῖστοι ἀνέστιοι καὶ ἀσθενεῖς. Φάρμακα, δὲν ὑπάρχουν. Ἀνάγκη σοβαρὰ ἀποσταλῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς χρήματα».

Ἐπακολουθοῦν αἱ ἐκθέσεις τοῦ Μητροπολίτου τῆς 11ης καὶ 12ης Ἰανουαρίου 1919, πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, εἰς τὰς ὁποίας δίδεται πλήρης ἡ εἰκὼν τῆς καταστροφῆς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου.

« Ἡ Μάδυτος καὶ ἡ Κριθία εἶναι τελείως κατεστραμέναι, ἐκ τοῦ πολέμου, τῶν λεηλασιῶν καὶ ἀρπαγῶν τῶν Τούρκων.

» Ὅσοι κατέφθασαν ἤδη εἰς Μάδυτον καὶ Κριθίαν πρόσφυγες στεγάζονται εἰς μερικὰς οἰκίας τουρκικὰς τοῦ Κιλίτ Μπάχρ, τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆται ἔφυγον εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν. Ὅσοι ὁμως θὰ κατέλθωσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω κωμοπόλεις θὰ εἶναι δύσκολον νὰ στεγασθῶσι καὶ θὰ ἀποθάνωσιν ὠρισμένως καὶ νῦν μάλιστα, διότι ἤρξατο δριμύς ὁ χειμῶν. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ἐπάναγκες ἵνα, εἰ δυνατόν, ζητηθῶσιν εἴτε σκηναὶ παρὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, εἴτε διὰ τοῦ Ἄγγλου Ἀρμοστοῦ παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου στρατιωτικῶν τῆς συννενοήσεως ἀρχῶν, τὰ πλεονάζοντα ἐκ τῶν περὶ τῆς Μαδύτου καὶ Κριθίας καταληφθέντων τουρκικῶν στρατιωτικῶν οἰκημάτων, τόσον διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ παλινοστήσωσι πρόσφυγας Μαδύτου καὶ Κριθίας, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων χωρίων. Τὰ ἐρείπια καὶ ὁ ὄλεθρος καλύπτουσι τὴν Καλλιπόλιν καὶ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.

» Οὕτως ἐκ τῶν 862 χριστιανικῶν οἰκιῶν τῆς Καλλιπόλεως διεσώθησαν μόνον ἑκατὸν, κατ' ἀνάγκην χρησιμοποιούμεναι.

» Ἐκ τῶν 270 τοῦ χωρίου Γαλατᾶ μόνον 60. Ἐκ τῶν 300 τοῦ Βαΐρίου μόνον 120 Ἐκ τῶν 260 τοῦ Περγαζίου μόνον 40 καὶ τοῦτο διότι εἰς τὰ εἰρημένα τρία χωρία κατόκησαν Τούρκοι ἐκ τῶν τουρκικῶν χωρίων τῆς Ἀναφάρτας.

» Τὰ χωρία Ταΐφουριον ἀποτελούμενον ἐκ 400 οἰκιῶν, Ἀγγελο-

χώριον ἐκ 500, Νεοχώριον ἐξ 600, Πλαγιάριον ἐκ 450 καὶ Καβακλή ἐκ 50 οἰκιῶν εἶναι ἐντελῶς κατεστραμμένα καὶ οὔτε μία ἐναπέμεινεν ὀρθία.

» Ἐκ τῶν 21 ἱερῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας μου διεσώθησαν μόνον ἡ ἐκκλησία τοῦ Μπαλοῦκ Παζαρίου Καλλιπόλεως καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Γαλατᾶ κατὰ τοὺς τοίχους.

» Ἐκ τῶν 26 παρεκκλησιῶν μόνον τινῶν τὰ ἐρείπια σώζονται καὶ ἐκ τῶν 16 σχολείων τῆς Ἐπαρχίας οὐδὲν σχεδὸν διεσώθη.

» «Ὅλας τὰς τρομερὰς καταστροφὰς τῶν περιουσιῶν τὰς ἐπρουξένησαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπινεούσης καὶ τῆς ἐπιτοπίου τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἢ καλύτερον παροτρυνούσης. Ἀφήρπασαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τῶν χριστιανῶν τῆς περιφέρειας, ἀφήρπασαν ὅλην τὴν ξυλείαν τῶν οἰκιῶν πρὸς χρῆσιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ χαρακώματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πωλήσουν πρὸς χρηματισμόν. Ὅλα τὰ σίδηρα τῶν οἰκιῶν τὰ ἐπώλησαν εἰς Τούρκους ἐμπόρους ἐν Καλλιπόλει. Τὰς καταστροφὰς αὐτὰς τὰς ἔβλεπον μὲ πόνον ψυχῆς οἱ χριστιανοί, οἱ ὅποιοι παρέμειναν—ὀλίγοι δυστυχῶς—καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου εἰς τὴν Καλλίπολιν, ἐργαζόμενοι εἰς τὸν ἀτμόμυλον Κώστα, ὁ ὅποιος παρεσκεύαζεν ἄλευρα διὰ τὸν στρατόν. Εἶδον τὴν ἀνθοῦσαν Καλλίπολιν καὶ τὰ λαμπρά της χωρία, τὴν Μάδυτον καὶ Κριθίαν, μεταβαλλόμενα εἰς οἰκόπεδα. Τοῦρκοι ἐπέρασαν ἀπ' ἐκεῖ, παντοῦ χαλασμός καὶ διωγμός. Οἱ ἐπιτήδριοι εἰς ὅλα Τοῦρκοι, ἀπέδωσαν τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς βομβαρδισμοὺς τῶν συμμάχων, οἱ ὅποιοι ἐλαχίστας ζημίας ἐπρουξένησαν».

Καὶ ἐξακολουθεῖ ζοφερὰ ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης δι' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν του :

«Ἡ μελαγχολία καὶ ὁ ζόφος ἐπικάθηται ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχε ζηλευτὴ ἢ οἰκογενειακὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν καὶ ἦνθει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς διὰ τῶν σχολείων καὶ ἐμεγαλύνετο ἡ δόξα τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἡμῶν ἐν τῇ παντέχνῳ φωνῇ τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ σήμερον κεῖνται ἐρείπια χαίνοντα, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ ἀπαισιοὶ κόρακες καὶ γλαῦκες κρώζουσιν ἀπαισίως καὶ θρηνωδοῦσιν ἐν φρίκῃ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον, τὸν ὅποιον οἱ Τοῦρκοι ἐπήνεγκον μετὰ τὸν διωγμὸν ἡμῶν. Ὡς φρίσσοντες κάπροι ἐπέπεσον κατὰ τῶν χριστιανικῶν περιουσιῶν, διαρπάζοντες καὶ λεηλατοῦντες ταύτας.

» «Ὅταν τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου ἐξῆλθον καὶ διήλθον τὴν Καλλίπολιν καὶ εἶδον ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν καταστροφὴν, κυριολεκτικῶς ἐφρικίασα καὶ ἀνεγνώρισα καὶ ἐθαύμασα τὴν ἰδιάζουσαν ἱκανότητα τῶν Τούρκων εἰς τὸ καταστρέφειν καὶ εἰς τὸ ἀρπάζειν.

» «Ὅταν ἰδίᾳ ἐπεσκέφθην τὸν τόπον τῶν ἐρειπίων, ἔνθα ἄλλοτε

ὕπῃρχον αἱ ἱεραὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαι, ἔνθα ὠρθοτομεῖτο ἄλλοτε ὁ λόγος τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὰ δάκρυα κατέρρευον ἄφθονα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ φρίκη ὑψηλὴ τὸ αἷμά μου διήρχετο ὅλον, διότι οὐκ ἐπέγνων ἔτι τὸν τόπον τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐγενόμην ἐκτὸς ἑμαυτοῦ, ὅταν ἐνόμισα, ὅτι τὰ ἐρείπια τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἤνοιγον τὰς ἀγκάλας τῶν νὰ μὲ ὑποδεχθῶσι καὶ νὰ μοὶ ἐκφράσωσι μυστηριώδη παράπονα. Ἐκλαυσα, ἔκλαυσα καὶ ἐθρήνησα καὶ ὠμοιώθην πελεκάνι ἐρημικῶ καὶ ἐγεννήθην ὡσεὶ νυκτοκόραξ ἐν οἰκοπέδῳ. Τότε ἤκουσα ἔμπλεος φόβου καὶ τρόμου, ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς ἀπαισίας καταστροφῆς, φωνὴν ὑπερκόσμιον λέγουσαν «ἰδοὺ τοῦ Τούρκου ἡ ἀπαισία ἀποστολή, ἡ φθορά καὶ ὁ ὄλεθρος. Ὁ Τοῦρκος εἶναι τοῦ σκοτόυς ὁ προστάτης.

» Τὸν Τοῦρκον τὸν φοβεῖται καὶ ὁ Ἄδης, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἐκ φόβου ἐδραπέτευσεν ἐξ αὐτοῦ, ἀναγνωρίζων ἀνώτερον, ὅταν ἡ ἐπιτόπιος Κυβέρνησις ἐπώλησε τὸν ἱερόν ναόν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Καλλιπόλεως, μεθ' ὅλου τοῦ διακόσμου αὐτοῦ, εἰς τὸν Τοῦρκον ἀξιωματικόν, ταγματάρχην τῶν χαρακωμάτων τῆς 55ης μεραρχίας Ζεκή βέην, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μουτεσσαρίφου Ρεοῦφ βέη τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1917, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ ναοῦ, ἀντὶ 450 γροσίων!!!».

Ὁ Ζεκή βέης διέταξεν αὐθημερόν τὴν κατακρήμνισιν τοῦ ναοῦ διὰ χριστιανῶν στρατιωτῶν καὶ χανουμισῶν. Κρημιζομένου τοῦ ναοῦ, ἡ εὐσεβῆς μήτηρ τοῦ Ἀθανασίου Κώστα (ἰδιοκτῆτου τοῦ ἐν Καλλιπόλει ἀτμομύλου, ἐργαζομένου διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ), τοῦ ἰδιαίτερος προνοοῦντος περὶ τοῦ ναοῦ τούτου, Κυρία Θεοδώρα Δ. Κώστα ἔλαβε θυμιατήριον καὶ θυμίαμα καὶ μετέβη εἰς τὸν ναόν, ἵνα θυμιάσῃ τὰς ἱεράς εἰκόνας. Εἷς τῶν παρευρισκομένων Τούρκων ἀξιωματικῶν ἐκάγχασε λέγων: ἐάν εἶναι ἀληθινὴ ἡ θρησκεία σου, ἄς σώσῃ ὁ Θεὸς τὴν ἐκκλησίαν σας. Ἡ Θεοδώρα εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀπαντήσῃ: καὶ ἐάν ἡ ἰδικὴ σας θρησκεία εἶναι ἀληθινὴ, διατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔσωσε τὰ τζαμιά σας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ὅταν τὰ κατέστρεφον οἱ Βούλγαροι;

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ Μητροπολίτης:

«Ἐκ τοῦ ἀναμφισβητήτου τούτου γεγονότος τῆς πωλήσεως ἐνὸς τόσοῦ μεγάλου ἱεροῦ ναοῦ μετὰ τόσοῦ διακόσμου καὶ λοιποῦ ὕλικου ἀντὶ 450 γροσίων, ἡ Εὐρώπη καὶ ἅπας ὁ κόσμος δύναται νὰ συμπεράνῃ, τί ἐστὶ Τοῦρκος καὶ ποίας καταστροφῆς ἐπιφέρει. Ὁ Σατανᾶς, ὁ πρῶτος τοῦ κακοῦ ἐφευρέτης, ἐλπίζω νὰ εἶναι ἀνεκτικώτερος ἀπέναντι παντός χριστιανικοῦ».

Τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καλλιπόλεως μὲ τὸ θαυ-

μάσιον τέμπλον της, ἐνέπησαν οἱ Τούρκοι διαρκούντος τοῦ πολέμου. Ἐκ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ὀλόκληρος σχεδὸν ἢ ἄνω λεγομένη χριστιανικὴ συνοικία ἀποτελουμένη, ὡς ἐλέχθη, ἐκ τῶν ἐνοριῶν Ἁγίου Γεωργίου, Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Δημητρίου. Τότε ἐκάη καὶ ὁ περικαλλέστατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μετὰ τὴν διαρπαγὴν ὄλων τῶν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς χριστιανικαῖς οἰκίαις, συνέβησαν αἱ πυρκαϊαὶ τῆς Καλλιπόλεως, μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων ἦτο τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πρὸς συγκάλυψιν τῶν διαρπαγῶν καὶ δηώσεων.

Με πόνον βαθὺν προσθέτει ἀκόμη ὁ Μητροπολίτης :

« Ἐκ τῶν φοβερῶν καὶ ἀνηκούστων καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ἐπήνεγκον τῶν Τούρκων αἱ χεῖρες, ἐπιστρέφων καὶ ἀναχωρῶν ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, παρεκάλουν τὸν Κύριον : Σὺ δὲ Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις καὶ τὸ μνημόσυνόν Σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών, ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν, ὅτι ἦκει καιρὸς. Ὅτι ἠυδόκησαν οἱ δοῦλοί Σου τοὺς λίθους αὐτῆς καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτειρήσουσι. Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομά Σου Κύριε καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξάν Σου. Ὅτι οἰκοδομήσῃ Κύριος τὴν Σιών καὶ ὀφθῆσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.

» Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις εἶναι ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον ἡ ἐπαρχία μου, κατάστασις, καθ' ὅλα ἀπελπιστικὴ καὶ ἀξιοθρήνητος. Πανταχοῦ ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἐρήμωσις βασιλεύει καὶ θὰ ἀπαιτηθῇ χρόνος πολὺς μέχρις ὅτου συντελεσθῇ ἡ προτέρα κατάστασις.

» Προκειμένου περὶ τῶν ἀπωλειῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας μου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἤδη ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ διωγμοῦ καὶ τοῦ ἐκπατρισμοῦ. Δέον νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ πρόσφυγες εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἵνα οὕτως ἐξακριβωθῇ πόσοι ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης, ἐκ τῶν κακώσεων καὶ τῆς ἐξαντλήσεως.

» Ἄχρι τοῦ νῦν ἐπέστρεψαν Καλλιπολίται καὶ χωριανοὶ οἰκογένηται 973 ἄτομα 3108.

» Οἱ 190 Γαλατιανοὶ διαμένουσι συμπυκνωμένοι εἷς τινὰς ἐκ τῶν διασωθειῶν 60 οἰκιῶν, τῶν ὁποίων ἦλθον οἱ ἰδιοκτῆται. Εἰς τὰς ἄλλας κατοικοῦσιν εἰσέτι Τούρκοι, διότι δὲν ἦλθον ἀκόμη οἱ ἰδιοκτῆται, ἵνα εἰς αὐτοὺς παραδοθῶσι. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς 396 Βαΐρινούς. Εἰς τὰς διασωθείσας 100 οἰκίας τῆς Καλλιπόλεως καὶ εἷς τινὰς ἀποθήκας, διαμένουσιν ἅπαντες οἱ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπα-

νεληθόντων ἤδη προσφύγων Καλλιπόλεως καὶ χωρίων.

» Καθὼς μανθάνω εἰς Μάδυτον ἐπανήλθον Μαδύτιοι ἄνω τῶν 600, Κριθιώται δὲ ἄνω τῶν 280, οἵτινες στεγάζονται εἰς τουρκικὰς οἰκίας τοῦ Κιλίτ Μπάχρ καὶ εἰς καλύβας εἰς διαφόρους κήπους.

» Ἄτυχῶς δὲν εὐρίσκεται εἰς Μάδυτον οὐδεὶς ὁ δυνάμενος νὰ μὲ πληροφορῇ περὶ τῆς ἐκεῖ καταστάσεως τῶν προσφύγων. Ὅσοι πρόσφυγες θὰ κατέρχωνται εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ στεγασθῶσι, θὰ διαμένωσιν ἐν ὑπαίθρῳ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καὶ θὰ ἀναμένωσι βέβαιον θάνατον.

» Ἐκ τῶν ἐληθόντων ἐνταῦθα πλεῖστοι ἐκ τοῦ συνωστισμοῦ καὶ τοῦ ψύχους ἀσθενοῦσι. Φάρμακα καὶ χρήματα ἐλλείπουσι, πλεῖστοι λιμοκτονοῦσι καὶ ἐξαντλοῦνται καὶ πλησίστοι φέρονται εἰς τὸν λιμένα τοῦ τάφου.

» Διὰ τοῦτο ὑπάρχει ἀνάγκη χρημάτων μεγάλη. Περί τούτου ἐτηλεγράφησα εἰς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα καὶ ἀναμένω ἐγὼ καὶ οἱ πρόσφυγες τὴν ἀποστολὴν χρημάτων ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ἄμα ἐπάτησα τὸν πόδα μου εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Καλλιπόλεως, οἱ πρόσφυγες μὲ ἠρώτων, μὲ χαίνοντα στόματα, ἐὰν ἐκόμισα μετ' ἐμοῦ χρήματα. Ἐκτὸς τοῦ φόβου τοῦ ζητήματος τῆς κατοικίας καὶ τῆς διατροφῆς τῶν ἐπανερχομένων προσφύγων, ἐπιπροστίθεται, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν μου καὶ τὸ ζήτημα τῶν χριστιανῶν στρατιωτῶν ἐκ διαφόρων μερῶν, οἵτινες ἀπελύθησαν καὶ οἱ ὅποιοι ρακένδυτοι, ἡμίγυμνοι, πεινασμένοι καὶ ρυπαροὶ ζητοῦσι κατοικίαν, ζητοῦσιν ἐπιτροφήν, ζητοῦσι ναῦλα, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν».

Καὶ ἐπιλέγει ὁ Μητροπολίτης :

» Ἐκτὸς τῆς ταχείας ἀποστολῆς χρημάτων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποσταλῶσι καὶ ἐγκαινιασμένα ἀντιμίνσια, διὰ νὰ τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

» Εἶναι ὡσαύτως ἀνάγκη νὰ ἀποσταλῶσι σειραὶ βιβλίων τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν, δι' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν μου, καθὼς καὶ ἱερατικαὶ στολαί. Εἰς τὴν Μάδυτον, Κριθίαν, Βαῖριον, Νεοχώριον, Πλαγιάριον καὶ Καβακλή οὐδεὶς ἱερεὺς ἦλθε καὶ ὅσοι χριστιανοὶ ἀποθνήσκουσι θάπτονται ἀκοινωνῆτοι καὶ ἄνευ νεκρωσίμου ἀκολουθίας».

Τοιαύτη ἦτο ἡ τραγικὴ τῶν παλινοστούντων κατάστασις. Τοσαύτη ἡ καταστροφή τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν.

Τὴν 16 Ἰανουαρίου 1919 ὁ Μητροπολίτης διὰ δηλώσεών του πρὸς ὄλους τοὺς ἐπανελθόντας πρόσφυγας τῆς ἐπαρχίας του, συνέστησεν ὅπως ἕκαστος ἐγκαίρως καταγράψῃ λεπτομερῶς καὶ κατ' ἀξίαν εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1915 τιμὴν, τὰς ζημίας καὶ ἀπωλείας τῶν ὑπαρχόντων του καὶ τὰς προσόδους τῶν κτημάτων αὐτοῦ

ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μέχρι τοῦ διωγμοῦ καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς ἐπανόδου του καὶ ἔν μὲν ἀντίγραφον αὐτοῦ νὰ κρατῆ ὁ ἴδιος, ἕτερον δὲ προσκομίση εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ χειμὼν ἐπῆλθε δριμύς. Ἡ κατάστασις τῶν ἐπαναπατρισθέντων εἶναι οἰκτρὰ. Στέγην δὲν ἔχουν διὰ νὰ κατοικήσουν. Οἱ ἀγροῖ των κατέχονται ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ δὲν ἀποδίδονται εἰς τοὺς δικαιοῦχος. Στεροῦνται ζώων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.

Πάντα ταῦτα ἠνάγκασαν τὸν Μητροπολίτην ν' ἀπευθύνῃ τηλεγράφημα τὴν 21 Ἰανουαρίου 1919 πρὸς τὸν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Τοποτηρητὴν Δωρόθεον καὶ νὰ ζητήσῃ ἔλεος :

«Ἐπανελθόντες πρόσφυγες ἀπηλπισμένοι ἐκ πείνης, γυμνοὶ καὶ ἀσθενεῖς ἀναμένωσι μετ' ἀγωνίας ἀποστολὴν χρημάτων. Περικυκλοῦσι Μητρόπολιν καὶ διὰ φωνῶν καὶ κλαυμάτων ζητοῦσι τροφήν. Ἡ θέσις μου ἀπέναντι αὐτῶν δυσχερεστάτη. Παρακαλῶ ἀποστείλατε χρήματα».

Ἰνα λάβῃ πλήρη ἰδέαν τῆς καταστάσεως τῶν προσφύγων ἐν Μαδύτῳ καὶ Κριθίᾳ, κυρίως δὲ Ἰνα διαπιστώσῃ ἂν ὑπάρχωσι παραπήγματα πρὸς στέγασιν τῶν ἐπιστρεφόντων, ἀνεχώρησεν ὁ Μητροπολίτης τὴν 22αν Ἰανουαρίου καὶ ἔφθασεν αὐθημερὸν εἰς Δαρδανέλλια.

Ἐκεῖ εὐρέθη πρὸ μιᾶς τραγικῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐφαντάζετο. Εἰς τὸν λιμένα τῶν Δαρδανελλίων ἦτο ἠγκυροβολημένον ἓνα σλέπιον, πλήρες προσφύγων Μαδυτῶν καὶ Κριθιωτῶν. Ἐφθασαν κατόπιν τετραήμερου ταξειδίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ σλέπιον ἐρυμουλκῆθη ὑπὸ ρυμουλκοῦ. Τρις κατὰ τὸν πλοῦν ἐκόπη τὸ σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσύρετο ὑπὸ τοῦ ρυμουλκοῦ. Κατὰ καλὴν τύχην δὲν ἦτο μεγάλη τρικυμία, ὁπότε αὐτανδρον θὰ ἐβυθίζετο. Τὸ σλέπιον εἶχε καὶ φόρτωμα ἀνθράκων καὶ οἱ δυστυχεῖς πρόσφυγες ἔπλεον ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ, κατάμαυροι, πειναλέοι καὶ πλήρεις φθειρῶν. Οἱ ἐν οἰκτροτάτῃ καταστάσει καὶ φοβερωτάτῃ ἀπελπισίᾳ εὐρισκόμενοι ἐκ τῶν μεγάλων δεινῶν τοῦ πολυήμερου ταξειδίου των πρόσφυγες, ἐξέβαλλον σπαρακτικὰς κραυγὰς, αἱ ὁποῖαι ἀντήχουν εἰς ὄλον τὸν λιμένα τῶν Δαρδανελλίων, ἐπειδὴ ἐδηλώθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐν Δαρδανελλίοις ἀγγλικῶν ἀρχῶν, ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἀποβίβασις αὐτῶν καὶ ὅτι δεόν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ἔχουσι πάσο (δελτίον διὰ τὴν ἐλευθέραν ἐγκατάστασιν, των) παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν.

Ἐχρειάσθη νὰ ἰκετεύσῃ ὁ Μητροπολίτης τὰς ἀγγλικὰς στρατιω-

τικός άρχάς έν όνόματι τής άγγλικής φιλανθρωπίας, έν όνόματι τοῦ Βασιλέως τής Ἀγγλίας, διά νά επιτρέψουν καί ρυμουλκηθῆ τὸ σλέπιον εἰς τὸ Κιλίτ Μπάχρ, νά έρωτηθῆ ὁ έκει Γάλλος Colonel, έν ύπάρχωσιν οίκήματα πρὸς στέγασιν καί δεχθῆ ὁ Colonel τοὺς πρόσφυγας, (τάς συνεννοήσεις θά έκαμνεν ὁ Μητροπολίτης), τότε θά επέτρεπετο ἡ έξοδος τῶν προσφύγων, άλλως θά επέστρεφον εἰς Κωνσταντινούπολιν, όπόθεν άνεχώρησαν.

Ἐξεκίνησεν ἡ θλιβερὰ πομπή. Εὐτυχῶς ὁ Colonel έδέχθη άμέσως τὸν Μητροπολίτην καί τήν θερμήν του παράκλησιν καί οἱ πρόσφυγες άπεβιβάσθησαν εἰς Κιλίτ Μπάχρ.

Ὁ Colonel έδειξε θερμὸν ένδιαφέρον διά τοὺς τόσοσιν δυστυχεῖς πρόσφυγας. Ὑπεσχέθη εἰς τὸν Μητροπολίτην, ὅτι θά τοὺς προστατεύσῃ, θά τοὺς διευκολύνῃ διά τήν άλιείαν.

Διέταξε τοὺς Γάλλους στρατιώτας νά μῆ πλύνουν οἱ ἴδιοι τὰ ένδύματά των, άλλά επί πληρωμῆ νά δίδωνται εἰς τάς γυναίκας τῶν προσφύγων διά νά τὰ πλύνουν.

Ἐπειδῆ επέκειτο ἡ παλινόστῃσι πολλῶν προσφύγων Μαδυτίων καί Κριθιωτῶν έκ Σμύρνης, ὁ Colonel παρεκάλεσε νά μῆ έπιστρέψουν, διότι ἦτο άδύνατον νά στεγασθοῦν εἰς Κιλίτ—Μπάχρ, ὅπου οἱ προηγουμένως έγκατασταθέντες έδέχθησαν μέχρις άσφυξίας τοὺς ἤδη έλθόντας. Ἀρκετοὶ τῶν νεοαφιχθέντων έστεγάσθησαν εἰς τουρκικά παραπήγματα πέριξ τῶν άγρῶν τής Μαδύτου καί εἰς τὰ Κήλια. Δι' ὅλα αὐτά ἠύχαρίστησεν ὁ Μητροπολίτης, έξάρας τήν γαλλικὴν φιλανθρωπίαν καί ευγένειαν.

Ἀδύνατος ἡ στέγασις τῶν έπαναπατριζομένων προσφύγων, προβληματικὴ ἡ συντήρησις των. Ἴκετεῦει ὁ Μητροπολίτης τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπως μῆ έπιστρέψουν οἱ πρόσφυγες, διότι άδύνατος ἡ στέγασις των. Γράφει πρὸς τὸν Τοποτηρητὴν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μετὰ τήν έπιστροφὴν του έκ Μαδύτου, τὰ έξῆς σπαρακτικά καί διά τὸν ἴδιον καί διά τὸ ποίμνιόν του :

«Εὐλαβῶς παρακαλῶ καί ύποδεικνύω, ὅπως ληφθῆ πρόνοια περὶ τοῦ ζητήματος τής στεγάσεως. Ἄλλως θά διαμένωσιν οἱ έρχόμενοι έν ύπαίθρῳ καί άφεύκτως θά άποθάνωσιν. Σὺν τῷ στεγασμῷ, παρακαλῶ, ὅπως λαμβάνηται σοβαρὰ πρόνοια καί περὶ τής συντηρήσεως αὐτῶν.

» Λόγῳ έλλείψεως στέγῃς καί συντηρήσεως εἶναι καταδικασμένοι οἱ πρόσφυγες νά άποθάνωσιν. Ἐρχονται εἰς τήν Ἱερὰν Μητρόπολιν ρακένδυτοι, άνυπόδητοι, πειναλέοι, τρέμοντες καί ζητοῦντες βοήθειαν, τεμάχιον άρτου, ἵνα μῆ άποθάνωσιν, πρὸ πάντων γυναίκες γραῖαι, νεάνιδες, παιδία. Τιτρώσκεται έκ τής θεάς δυστυχε-

στάτων πλασμάτων τοῦ Θεοῦ τὸ αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας.

» Ἄλλὰ τί δύναμαι ἐγὼ ὡς ἄτομον νὰ πράξω, ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης κολοσσιαίας δυστυχίας τῶν δυστήνων προσφύγων χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας μου; Ἔρχονται μὲ μίαν γλυκεῖαν ἐλπίδα ὅτι θὰ λάβωσι κάτι παρὰ τοῦ Δεσπότη των. Πόσον ὁμως ἀναχωροῦσιν ἀπέλπιδες, ὅταν λαμβάνωσι μόνον παρηγορίας».

Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ πρόσφυγες ἐπέστρεφον ἀθρόως, προτιμῶντες νὰ ἀποθάνωσιν ἐν τῇ πατρίδι των παρὰ εἰς τὰ φρικτὰ τουρκοχώρια τῆς Ἀνατολῆς. Ἐδικαιώθη ὁ ποιητής, ὁ ὅποιος εἶπεν, ὅτι εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα.

Μέχρι τῆς 27ης Ἰανουαρίου 1919 εἶχον ἐπιστρέψει 5200 πρόσφυγες ἀπὸ ὅλην τὴν Ἐκκλησι. ἐπαρχίαν Καλλιπόλεως, περιλαμβάνουσαν τὴν Καλλιπολιν, τὰ χωρία τῆς, τὴν Μάδυτον καὶ Κριθίαν.

Τὰς ἀπείρους ἀνάγκας τῶν ἐπαναπατριζομένων προσφύγων ὁλων τῶν περιφερειῶν, ἀνεκούφιζεν, ὅσον ἠδύνατο, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ παλινοστήσεως προσφύγων.

Αὕτη ἀπέστειλεν ἀρκετὰ ποσὰ εἰς λίρας Τουρκίας χαρτίνας, τὰ ὅποια διενεμήθησαν εἰς τοὺς πρόσφυγας, μέσῳ τοῦ Μητροπολίτου.

Εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν μεγάλοι φιλοπάτριδες: Πρόεδρος ὁ ρέκτης Μητροπολίτης Αἴνου Ἰωακείμ, μέλη οἱ κ. κ. Γ. Κοφινᾶς ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος, Φίλιππος Μανουηλίδης, Πρόεδρος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Θρακικῆς Ἐνώσεως, Μιλτιάδης Σινιόσσογλου, τραπεζίτης, Ἀλέκος Παντζιρηβῆς καὶ Κάρταλης, ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὄθωμανικῆς Τραπεζῆς.

Ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς παλινοστοῦντας πρόσφυγας, μεταβάσα ἐπὶ τόπου εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τοῦ τορπιλλικοῦ «Ἀετός».

Εἰς τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου τοῦ 1919, ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τοὺς πρόσφυγας τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως 2500 λίραι Ὄθωμανικαὶ χάρτιναι. Ἡ ἐν Καλλιπόλει ὑποεπιτροπὴ διένειμε τὰς 2390 εἰς τοὺς πρόσφυγας τῆς Καλλιπόλεως, τῶν χωρίων τῆς, τῆς Μαδύτου καὶ Κριθίας, καὶ τὰς 110 ἐκράτησε δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας.

Οἱ Τούρκοι ἀρνοῦνται νὰ ἀποδώσουν τοὺς ἀγροὺς, τὰς ἀμπέλους, τὰ ζῶα καὶ ἄλλα κινητὰ τῶν χριστιανῶν, τὰ ὅποια παρανόμως κατεῖχον.

Καὶ ἡ τολμηροτέρα φαντασία δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβῃ τὸ τί ἔμελλε ἀκόμη νὰ πάθουν οἱ χριστιανοὶ τῆς Χερσονήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Κατόπιν τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ, σκορπισμένοι εἰς τὰ τουρκικὰ χωρὶα τῆς Ἀνατολῆς, ἔχασαν τὸν ἀνθρωπισμὸν των.

Ἐπὶ τέλους ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς νίκης τῶν συμμάχων, οἱ ὅποιοι ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην.

Ἦλπιζον ὅτι ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πατρίδα, θὰ ἐτελείωνον τὰ βάσανά των καὶ τὰ δεινὰ των. Τὸ ἐπίστευον αὐτὸ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Θράκες γεωργοὶ καὶ ἀμπελουργοί, θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὴν πατρίδα, θὰ ἔπαιρνον ὀπίσω τὰ χωράφια των καὶ τὰ ἀμπέλια των, θὰ ἐρρίπτοντο μὲ ὄλην τὴν ψυχὴν των εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς των τῆς Θρακικῆς καὶ θὰ τὴν ἔκαμνον ἀγνώριστη. Ἡ Θρακικὴ γῆ, ἡ ὁποία τοὺς ἐγνώριζε, θὰ ἀπέδιδε πολλά, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐργασίαν των καὶ τὴν ἐπιμέλειάν των.

Ἐδῶ διεψεύσθησαν τελείως οἱ πρόσφυγες. Οὐδέποτε ἐφαντάζοντο ὅτι θὰ ἐπεδεικνύετο τοιαύτη ἀδικία ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν κατοχῆς τῆς Καλλιπόλεως.

Μόλις ἐπέστρεψαν, ἐφρόντισαν διὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως, νὰ ὑποβάλλουν δικαιοτάτον αἴτημα πρὸς τὴν ἐν Καλλιπόλει τουρκικὴν διοίκησιν, ὅπως οἱ κατέχοντες τοὺς ἀγρούς των, τὰς ἀμπέλους των, τὰ ζῶα των (πρόβατα, αἴγας, βόας κλπ.), τὰ κινητὰ των, Τούρκοι, εἰς ὄλην τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, ἀποδώσωσι ταῦτα πρὸς τοὺς τοὺς ἰδιοκτῆτας των.

Διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀγρῶν, ἀμπέλων καὶ ἄλλων φυτειῶν, ὑπεστήριζον τοῦτο :

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915, ὁπότε ἐγένετο ὁ μέγας διωγμός, οἱ πρόσφυγες ἐγκατέλειψαν χιλιάδας στρέμματα ἐσπαρμένα. Τοὺς καρποὺς τῶν γαιῶν των τοῦ ἔτους 1915 ἐνεμήθη ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις.

Ἐκτοτε τὰς γαίας των τὰς παρέδωκεν ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι ἐκαρπώθησαν τὰ πάντα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ἦδη οἱ ἐπιστρέψαντες Ἕλληνες, ἐζήτησαν ὅπως τοὺς ἐπιστραφῶσιν ἀμέσως τὰ χωράφια των. Τὰς δαπάνας σπορᾶς καὶ καλλιέργειας διὰ τὸ ἔτος 1918—19, προέτεινον ὅπως καταβάλῃ τὸ τουρκικὸν Δημόσιον πρὸς τοὺς καλλιεργήσαντας Τούρκους καὶ τοῦτο διότι τὸ τουρκικὸν Δημόσιον ἐκαρπώθη τὸ θέρος τοῦ 1915 τοὺς καρποὺς τῶν γαιῶν καὶ ἀμπέλων τῶν διωχθέντων παρ' αὐτοῦ προσφύγων.

Εἰς τὸ δικαιοτάτον τοῦτο αἴτημα τῶν χριστιανῶν ἡ τουρκικὴ διοίκησις ἀπήντησεν ἀρνητικῶς, συνέστησε δὲ ἀρχικῶς εἰς τοὺς δικαιοῦχοις, νὰ ἐνεργήσωσι δικαστικῶς.

Ἡ ἄρνησις αὕτη τῶν Τούρκων ἀπεγοήτευσεν τελείως τοὺς πρόσφυγας, διότι ἐστεροῦντο τῶν μέσων διὰ νὰ ζήσουν. Ἐφόσον ἡ γῆ δὲν τοὺς ἀπεδίδεντο, θὰ ἀπέθνησκον ἐκ πείνης.

Τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώριζον καὶ ἐζήτουν τὴν ἐπιστροφήν των, δὲν τοὺς ἀπεδίδοντο.

Δι' ὅλα αὐτὰ καθημερινῶς προσήρχοντο κλαίοντες οἱ πρόσφυγες εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἐζήτουν νὰ γίνουν ἐνέργειαι πρὸς τοὺς ἀρμοδίους διὰ νὰ τοὺς ἀποδοθῶσιν οἱ ἀγροὶ των, τὰ ὑπάρχοντά των. Ἡ Μητρόπολις καθ' ὅλον τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἔκαμεν ἐγγράφως διαβήματα πρὸς τὴν τουρκικὴν διοίκησιν Καλλιπόλεως, πρὸς τὰς ἀγγλικὰς ἀρχὰς κατοχῆς Καλλιπόλεως, πρὸ τὰ Πατριαρχεῖα, πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπατον Ἀρμοστήν τῆς Ἑλλάδος κ. Ε. Κανελλόπουλον.

Ἡ τουρκικὴ διοίκησις, κατόπιν πολλῶν ἀναβολῶν ἀπήντησεν, ὅτι δὲν δέχεται τὸ αἶτημα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀρχικῶς μὲν διότι δὲν θέλει νὰ ἀδικήσῃ τοὺς καλλιεργήσαντας Τούρκους δι' αὐτὸ καὶ προέτεινε τὴν ἐξ ἡμισείας κάρπωσιν μεταξὺ τῶν νομίμων κυρίων καὶ τῶν Τούρκων, βραδύτερον δέ, διότι ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις μελετᾷ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν χριστιανῶν προσφύγων διὰ Νόμου. Τὸ πρῶτον ἄδικον, Νόμος δὲ ρυθμίζων τὸ θέμα οὐδέποτε ἐξεδόθη.

Ἡ ἀγγλικὴ στρατιωτικὴ Κατοχὴ Καλλιπόλεως (Captain May) τὴν ὁποίαν ὁ Μητροπολίτης διὰ τοῦ ἀπὸ 21/2/1919 ἐγγράφου του ἐξελιπάρει, ὅπως βοηθήσῃ καὶ ἀποδοθῶσιν οἱ ἀγροὶ καὶ σωθοῦν οἱ πρόσφυγες, οἱ ὁποῖοι μένουσιν μετ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, μὴ δυνάμενοι οὔτε νὰ πλησιάσουν τὰ κτήματά των, περιωρίσθη νὰ συστήσῃ τὰ δέοντα πρὸς τὸν Μουτεσαρίφην Καλλιπόλεως. Ὅταν οὗτος ἠρνήθη, τότε ὁ Captain May ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, καθ' ὅσον ἡ ἐν Καλλιπόλει ἀγγλικὴ στρατιωτικὴ Κατοχὴ ἀποβλέπει εἰς στρατιωτικῆς φύσεως ζητήματα.

Αὕτη ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς ἐνδόξου, ὡς τὴν ἀπεκάλεσεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ὁ Μητροπολίτης, ἀγγλικῆς στρατιωτικῆς Κατοχῆς.

Πλήρης ἀπογοήτευσις κατέλαβε τοὺς πρόσφυγας, διότι ἐχάθη τὸ ζήτημα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν συντήρησίν των. Ὅταν ἀπεφάσιζον νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἐστίας των, εἶχον τὴν πεποίθησιν καὶ βεβαιότητα ὅτι θὰ ἐλάμβανον τὰς γαίας των. Ἦδη ἡ μὲν τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀρνεῖται, διότι εἶναι ἐχθρὰ καὶ θέλει τὴν τελείαν καταστροφὴν τῶν χριστιανῶν, ἡ δὲ ἀγγλικὴ στρατιωτικὴ Κατοχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πρόσφυγες ἐστήριζον ὅλας τὰς ἐλπίδας των, διότι ἐθεώρουν τὴν Ἀγγλίαν μεγάλην νικητρίαν καὶ προστάτιδα Δύναμιν, αὕτη ἐδήλωσε δυστυχῶς διὰ τοῦ ἐκ-

προσώπου της, ὅτι ἡ ἐπιστροφή τῶν παρανόμως κατακρατούμενων γαιῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἦτο ζήτημα ἐσωτερικόν, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λύσωμεν μὲ τοὺς κακῆς πίστεως Τούρκους.

Πρὸς τίνα λοιπὸν νὰ καταφύγωμεν οἱ πρόσφυγες; Πρὸς τοὺς Τούρκους; εἶναι ἐχθροί. Πρὸς τοὺς Ἕγγλους; μᾶς παραπέμπουν εἰς τοὺς Τούρκους. Καὶ ὁ τετραετῆς Παγκόσμιος πόλεμος, καὶ ἡ δικαιοσύνη τὴν ὁποίαν ἐπέβαλον οἱ νικηταί!!! καὶ οἱ ὄροι τοῦ Οὐίλσονος, τοῦ Μεγάλου προστάτου τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας!!!

Ἡ Τουρκία διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπετύγχανε τὴν τελείαν καταστροφήν τῶν χριστιανῶν. Ὅ,τι δὲν ἐπέτυχε, διαρκούντος τοῦ πολέμου, διὰ τῶν διωγμῶν καὶ κακουχιῶν, τὸ ἐπετύγχανε τώρα ποὺ ἡ ἴδια ἦτο τελείως ἠττημένη καὶ ἀποσυντεθειμένη.

Ἐν τῷ μεταξύ δέ, διὰ νὰ ἐξευτελισθῇ τελείως τὸ μέγα καὶ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα, κατηρτίσθη μία ἐπιτροπή, κατόπιν συνεννοήσεως τοῦ Μητροπολίτου μετὰ τοῦ Μουτσαρίφου Καλλιπόλεως ἀπὸ διακεκριμένους Ἕλληνας καὶ Τούρκους, ἡ ὁποία θὰ ἀπεφαίνετο διὰ τὰ ζῶα καὶ κινητὰ, τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Οἱ Ἕλληνες προσήρχοντο εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, κατήγγειλον μὲ πλήρεις ἀποδείξεις ὅτι οἱ Τούρκοι κατεῖχον πρόβατά των, ἀροτριῶντα κτήνη καὶ ἄλλα κινητὰ πράγματά των, τὰ ἐκ Τούρκων ὅμως μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεφαίνοντο, ὅτι ἔπρεπε νὰ λυθῇ ὑπὸ τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα εἶχον τὰς αὐτὰς ὁδηγίας, νὰ ἀπορρίπτουν τὰς αἰτήσεις, διότι τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ διὰ νόμου.

Καὶ ἔτσι ἡ δυστυχία ἐπερίσσευε καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν ἠττημένων Τούρκων εἰρωνεῖα ἐκορυφοῦτο καὶ οἱ Θράκες γεωργοὶ καὶ ἀμπελοουργοὶ ἔβλεπον ἀπὸ μακρὰν τοὺς Τούρκους νὰ συλλέγουν τοὺς καρποὺς τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὅχι μόνον δὲ αὐτό, ἀλλὰ οἱ Τούρκοι ἐφυγάδευον τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Λάμψακον (ἀσιατικὴν παραλίαν).

Κατόπιν αὐτῶν οἱ πρόσφυγες λοιμοκτονοῦν, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολλοί, δὲν ἔχουν οὔτε τὰ στοιχειώδη φάρμακα, ἰατρὸς δὲν ὑπάρχει οὔτε εἶς.

Ὁ Μητροπολίτης δι' ὅλα αὐτὰ ἀπευθύνει ἑκκλησίαν τὴν 17/2/1919 πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ παρακαλεῖ νὰ ἰδρυθῇ καὶ ἐν Καλλιπόλει τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς περίθαλψιν καὶ θεραπείαν τῶν πολλῶν ἀσθενῶν τῆς ἐπαρχίας του.

Ἐπίσης ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανθρακικοῦ Συνδέσμου, ἐκθέτει διὰ γράμματός του τῆς 9/3/1919 τὴν ἀξιοθρήνητον τῶν προσφύγων κατάστασιν, τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ παρακαλεῖ ὅπως, ὡς ἐγένετο δι' ἄλλας περιφε-

ρείας τῆς Θράκης, ἀποσταλῶσι καί εἰς τὴν περιφέρειαν Καλλιπόλεως διάφορα τρόφιμα (ζάκχαρις, ἔλαιον, σάπων, ὄρυζα κλπ.) εἰς εὐνοϊκὰς τιμὰς διὰ τοὺς πρόσφυγας. Οἱ Τούρκοι ἔμποροι τῆς Καλλιπόλεως συνεκέντρωσαν εἰς χεῖρας τῶν ὅλα τὰ ἐμπορεύματα (τὰ διήρπασαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐμπόρους κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1915), τὰ ὅποια πωλοῦν εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰς τιμὰς ὑπερβολικὰς καὶ ἔτσι ἀρπάζουν καὶ τὸν τελευταῖον ὄβολον τῶν χριστιανῶν. Οἱ ἐπιστρέψαντες Ἕλληνες ἔμποροι, τῶν ὁποίων τὰ ἐμπορεύματα διηρπάγησαν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σκεφθοῦν περὶ ἐμπορίου. Ἐλεύθεροι οἱ Τούρκοι ἔμποροι αἰσχροκερδοῦν.

Ἐπεύθυντοι Τούρκοι ἐπενεγκόντες ἀπείρους καταστροφὰς καὶ δηώσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπαρχίας Καλλιπόλεως ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου μέχρι τοῦ 1919.

Πολὺ ἀψηχόλησε τὸν Μητροπολίτην Καλλιπόλεως, τὴν Ἐφοροδημογεροντίαν καὶ τοὺς προκρίτους τῶν χωρίων, ἢ ἀνεύρεις τῶν ὑπευθύνων Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἐπέφερον τὴν καταστροφὴν, τοὺς διωγμούς, τὰς δηώσεις εἰς Ἕλληνας τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως. Ἦθελον νὰ τοὺς ἀνεύρουν καὶ νὰ τοὺς καταγγείλουν εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὰ στυγερά τῶν ἐγκλήματα. Τοῦτο μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας καὶ ἀναζητήσεις ἐπετεύχθη καὶ ὁ Μητροπολίτης, ἀποφάσει τῆς Ἐφοροδημογεροντίας Καλλιπόλεως, ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὴν κάτωθι ἔκθεσίν του, τὴν ὁποίαν καταχωροῦμεν αὐτουσίαν ἐκ τοῦ ἐπισήμου βιβλίου ἐκθέσεων τοῦ Μητροπολίτου, διὰ νὰ μαρτυρῇ καὶ καταγγέλῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν κακίαν καὶ μοχθηρίαν τῶν Τούρκων, ἔναντι τῶν νομοταγῶν Ἑλλήνων :

«Σεβασμιώτατε ἀναπληρωτὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ,

» Εἰς τὰς προηγουμένας ἐκθέσεις περιέγραψα τὰς μεγάλας καταστροφὰς, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ ἐπαρχία μου παρὰ τῶν Τούρκων. Ἦδη διὰ ταύτης προάγομαι νὰ καταστήσω γνωστὰ τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ ταύτης εἰς ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα τὰ στυγερά καὶ κακοῦργα καὶ πανώλεθρα ὄργανα, τὰ ὅποια ἐν γνώσει καὶ παροτρύνσει τῆς ἀστόργου καὶ ληστρικῆς Κυβερνήσεως, ἔδρασαν κακούργοι, πρὸς καταστροφὴν καὶ ὄλεθρον παντὸς χριστιανικοῦ ἐν τῇ ταπεινῇ ἐπαρχίᾳ μου. Ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ παρότρυνσιν τῶν ἐνταῦθα τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ διὰ λογαριασμὸν αὐτῶν καὶ δι' ἑαυτοὺς, ἀποκτήσαντες κολοσσιαίας περιουσίας, ἔδρασαν ἐν τῇ ἔξοντώσει παντὸς χριστιανικοῦ καὶ ἄλλοι μὲν, μάλιστα δὲ οἱ ἐξῆς :

» 1) Ὁ Σερὶφ δεκανεὺς (ἄμπασης), ἐφόνευσε κατὰ τὸν Βαλκα-

νικόν πόλεμον ἔξωθι τοῦ Πλαγιαρίου τὸν ἐξ αὐτοῦ Διαμαντὴν Καλογοριάν, τοῦ δὲ υἱοῦ του ἔκοψε τοὺς δακτύλους τῆς μιᾶς χειρός. Οὗτος μετ' ἄλλων Πλαγιαρινῶν Τούρκων ἐλεηλάτησαν τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας τοῦ Πλαγιαρίου κατὰ τὴν βίασαν ἐκκένωσιν τοῦ χωρίου τούτου, κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

» 2) Χουσεῖν Τζουμαλῆς, καφετζῆς ἐν Πλαγιαρίῳ, ἐπυρπόλησε τὴν ἱεράν ἐκκλησίαν τοῦ Πλαγιαρίου μετὰ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

» 3) Γιουσοῦφ Καρὰ Χασάν.

» 4) Ἄλῃ ἐφένδης Χασανάκης, Πλαγιαρινός.

» 5) Ρουστέμ ἀγάς, πρόσφυξ ἐκ Βουλγαρίας.

» 6) Κοτζᾶ Ἀχμέτ, πρόσφυξ ἐκ Βουλγαρίας.

» 7) Σουκρῆ Νουρμεντέρης, Πλαγιαρινός.

» 8) Χαφούζ Ἐμίν »

» 9) Ἄλῃ Μουσταφᾶς »

» 10) Χαφούζ Ἄλῃ Μπελοῦρ Ἰμάμ, Πλαγιαρινός

» 11) Ναῖμ ἐφένδης Μαντούρης »

» 12) Χαϊδάρ υἱὸς τοῦ Ναῖμ.

» 13) Ἐμίν υἱὸς τοῦ Ναῖμ.

» 14) Χουσεῖν Τσανόγλου, κολτζῆς τῆς Ρεζί, ἐκρεοῦργησε πλησίον τοῦ ἐν Καλλιπόλει ἀγγλικοῦ κοιμητηρίου τὸν ἐκ Πλαγιαρίου Δημήτριον Βούλγαρην κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

» Οὗτοι προέβησαν εἰς πλεῖστα ἐγκλήματα καὶ ἀρπαγὰς κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον καὶ ἀργότερον, ἵνα ἐξαναγκάσωσι τοὺς χριστιανοὺς πρὸς ἐκπατρισμόν.

» Κατὰ δὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ διέπρεψαν εἰς τὰς ἀρπαγὰς καὶ εἰς τὰς λεηλασίας τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

» 15) Ὁ Μουτεσαρίφης Καλλιπόλεως Ριφάτ βέης.

» 16) Ὁ τότε Ταχριράτ Μουδιρί Καλλιπόλεως (διευθυντῆς ἀλληλογραφίας Διοικήσεως) Σεφῆκ βέης ἀκόρεστος ἄρπαξ παντὸς χριστιανικοῦ. Οἱ δύο οὗτοι διὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἔκλεψαν τὰς πλουσιωτέρας οἰκίας τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἀπεγύμνωσαν αὐτάς, ἐν αἷς τοῦ Ἄγγλου Προξένου Greek, τοῦ Γάλλου Προξένου Dandria, τοῦ ἱατροῦ Πούμπουρα, τοῦ Παντερμαλῆ καὶ πλείστας ἄλλας.

» 17) Ὁ Σαμῆ βέης ἀρχηγὸς χωροφυλακῆς (Τζαντάρμα Κουμαντανῆ) κατὰ τὸν διωγμὸν. Οὗτος ἔσπειρε τὴν πανωλεθρίαν διὰ τῶν ὀργάνων του εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, διὰ δὲ τὴν σκληρότητα καὶ ληστρικότητά του ἐπωνομάσθη Τσακιτζῆς. Οὗτος πλουτίσας διαμένει νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

» 18) Ὁ Ρουστέμ, υἱὸς τοῦ Καλλιπολίτου Τούρκου Ἰγκλιζ Χουσεῖν. Οὗτος μετέβαινε καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἀκτὰς, εἰς τὰ χωρία τῆς Λαμψάκου, ἀπεγύμνου τοὺς χριστιανούς, διήρπαζε τὰ ὑπάρχοντά των καὶ προέβαινε εἰς ἐκβιασμούς.

» 19) Ὁ Ἀρίφ Ντεντές, Καλλιπολίτης, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν.

» 20) Ὁ Χαϊρῆ ἐφέντης, Καλλιπολίτης, εἰσπράκτωρ δημοσίων φόρων (ταξιλτάρης), ἀνέκαθεν σκληρὰ μάστιξ τῶν χωρίων Βαΐριου καὶ Γαλατᾶ, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν, κορυφαῖος ἐν ταῖς ἀρπαγαῖς καὶ βιαιοπραγαίαις.

» 21) Ὁ Μεχμέτ βέης, γραμματεὺς τοῦ ἐν Καλλιπόλει Κομιτάτου, μὴ καθυστερήσας τῶν προηγουμένων.

» 22) Ὁ ἐκ Καλλιπόλεως Χαφουζ ἐφέντης, ὁ ἐπιλεγόμενος Ντοντουρματζῆς, κλεινὸς Δήμαρχος Καλλιπόλεως καὶ τέως βουλευτῆς.

» 23) Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Νετζμεντίν ἐφέντης.

» 24) Ὁ Χουσεῖν ἐφέντης Καλλιπολίτης, Τοπάλ Ἐμὶν Ὀγλοῦ, Πρόεδρος τοῦ Κομιτάτου.

» 25) Ὁ Μουζαφέρ ἀνεψιὸς τοῦ Χουσεῖν.

» 26) Ὁ Ἀχμέτ Τοῦρκος Καλλιπολίτης, υἱὸς τοῦ Ρουστέμ, Χαδούμογλου ἐπιλεγόμενος.

» 27) Ὁ Τοπαρλάκ Χασάν, Καλλιπολίτης.

» 28) Ὁ Μουράτ, Καλλιπολίτης, υἱὸς Ἰντζέ Μεμέτ, ἀστυνόμος ἄχρι τῆς σήμερον.

» 29) Ἀχμέτ, ἀστυνόμος, ὅστις ἀπῆλθε.

» 30) Ὁ Νιαζῆ, τέως Εἰσαγγελεὺς, ὅστις θέλων νὰ αἰσχροκερδήσῃ, κατήγγειλε τὸν Ἀθανάσιον Κώσταν (μεγαλέμπορον ἐν Καλλιπόλει, ἰδιοκτῆτην ἀτμομύλου ἐν Καλλιπόλει, φιλογενῆ καὶ ἐξαιρετον ἄνδρα), ὅτι ἔλαβε διὰ μέσου τοῦ ἱατροῦ κ. Δ. Πούμπουρα, διὰ λογαριασμὸν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως 100.000 λίρας, ἵνα πυρπολήσῃ τὸν ἀτμόμυλόν του καὶ τροφοδοτήσῃ τὰ ἐν Μαρμαρᾶ εὐρισκόμενα ὑποβρύχια τῆς Συνενοήσεως. Κατόπιν τῆς καταγγελίας ταύτης, ὁ Α. Κώστας ἐφυλακίσθη ἐν Καλλιπόλει ἐπὶ τρεῖς μῆνας, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον. Ἀλλὰ τὸ στρατοδικεῖον Δαρδανελλίων ἠθώωσεν εἶτα αὐτὸν μετὰ μακρὰν δοκιμασίαν.

» 31) Μουστᾶ ἐφέντης ἐκ Κρήτης, ἀστυνόμος μέχρι σήμερον.

» 32) Φουάτ, υἱὸς Τατάρ Ἀχμέτ, κρεοπώλης Καλλιπολίτης.

» 33) Χασάν Ἀλικουρνάς, (ταξιλτάρης), εἰσπράκτωρ δημοσίων φόρων Καλλιπόλεως.

» 34) Ριφάτ Τσαούσης χωροφυλακῆς.

» 35) Χατζῆ Μεχμέτ ἐκ Κρήτης, δεκανεὺς χωροφυλακῆς.

» 36) Κιαζήμ ἐφέντης, βοηθός ἀρχηγού τῆς ἀστυνομίας (Κομισέρ μουαβινί).

» 37) "Ιγκλιζ Χουσεϊν. "Ηνοιγε τὰς ἀποθήκας τῶν χριστιανῶν ἐμπόρων τῆς Καλλιπόλεως νύκτωρ, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Μουτεσαρίφου Ριφάτ καὶ μετέφερε τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύματα εἰς Κωνσταντινούπολιν.

» 38) (Κομισέρ μουαβινί) βοηθός τοῦ ἀρχηγού τῆς ἀστυνομίας, Ναϊμ, ἐπιστήθιος φίλος τον Μουτεσαρίφου Ριφάτ.

» 39) Ἀστυνόμος Χη Ρασήμ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ διωγμοῦ ἠνάγκαζε τοὺς χριστιανοὺς βίᾳ νὰ ἐξέρχωνται τῶν οἰκιῶν χωρὶς νὰ παραλαμβάνωσι τι.

» 40) Τατάρ Ἀχμέτ.

» 41) Ἀρχιαστυνόμος Χατζῆ Ἀχμέτ.

» 42) Τεπέ Κεπιλή Ἀλῆ Κουζού, ἐπυρπόλησε τὸν Ἅγιον Γεώργιον.

» 43) Τικίζ Σουλεϊμάν.

» 44) Μπουλαϊρλόγλου Ἐμίν.

» 45) Ὁ υἱός του Μουσταφᾶ.

» 46) Ραχμῆ βέης, Καϊμακάμης Μαδύτου κατὰ τὸ 1914.

» 47) Σαμῆ, καϊκτοῆς ἐκ Τενέδου.

» 48) Τζεμάλ, ἐκ Κρήτης, ταξιτάρης

» 49) Μεχμέτ βέης, ἐκ Σουάν Δερέ.

» 50) Ἐμίν βέης, υἱός Ἀλῆ βέη ἐκ Σετίλ Μπάχρ.

» 51) Χαφούζ Ἰσμαήλ Χότζας.

» 52) Χατζῆ Σεπερῆ, Κιρκάσιος ἐκ Σετίλ Μπάχρ.

» 53) Μουσταφᾶ Μπαλουκτοῆς » »

» 54) Ἀράμπογλου, μπαξεβάνης » »

» 55) Ὁ υἱός αὐτοῦ » »

» 56) Νουρῆ Μπαλουκτοῆς » »

» 57) Χη Ὁμέρ Μουκτάρης » »

» 58) Καντήρ Τουκμόγλου » »

» 59) Χασάν ἐφέντης, μπακάλης » »

» 60) Χουσεϊν, ὁ ἀδελφός αὐτοῦ » »

» 61) Σαλῆ μουκτάρης ἐκ Μαχράμ—Κιοϊ.

» 62) Χαφούζ υἱός Χατζῆ Χουσεϊν ἐκ Μαχράμ—Κιοϊ, μουκτάρης νῦν ἐν Κιλίτ Μπάχρ.

» Οὗτοι εἶναι οἱ κυριώτεροι, οἵτινες ἐπήνεγκον τὴν πλήρη καταστροφὴν τῆς ἐπαρχίας μου κατὰ τὸν Βαλκανικὸν καὶ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ οἵτινες συλλαμβανόμενοι καὶ τιμωρούμενοι θὰ ἀπο-

καλύψωσι καὶ ἄλλους συνενόχους καὶ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἐνταῦθα τουρκικῶν ἀρχῶν.

» Ἐν Καλλιπόλει τῇ 28 Φεβρουαρίου 1919».

Συμπληρῶν τὴν ἀποκαλυπτικωτάτην ἔκθεσίν του ὁ Μητροπολίτης, ἀπηύθυνε τὴν ἀπὸ 2 Μαρτίου 1919 ἐτέραν, ἔχουσαν οὕτω :

«Σεβασμιώτατε ἀναπληρωτά,

» Συμπληρῶν τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Φεβρουαρίου 1919 ἔκθεσίν μου περὶ πρωταιτίων ἐνόχων εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἄρπαγῶν καὶ λεηλασιῶν τῶν περιουσιῶν τῶν χριστιανῶν ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας μου, ὑποβάλλω ὧδε καὶ τοὺς ἑξῆς :

» 1) Τζουρνάλ Χατζῆ Ἀχμέτ, ἰδιοκτῆτης τοῦ τσιφλικίου Μουκίφ Μπέη. Οὗτος κατὰ τὸν πόλεμον ἐκαρπώθη ὅλας τὰς γαίας τῶν χωρίων Ἀγγελοχωρίου, Καβακλή καὶ Ταΐφυριου, καλλιερῶν καὶ θερίζων διὰ Τούρκων στρατιωτῶν, οὕτω δὲ ἐνῶ πρὸ τοῦ πολέμου ἦτο πάντοτε χρεωμένος καὶ ὤφειλε πολλά εἰς Ἑλληνας ἐμπόρους, τώρα ἡ περιουσία του ὑπερέβη τὸ ἑκατομῦριον λιβρῶν.

» 2) Μουχασαμπετζῆ (Οἰκονομικός Ἐφορος) Σουλεϊμάν βέης.

» 3) Μουχασαμπὲ μπὰς κιατιμπὶ (Ἀρχιγραμματεὺς Οἰκονομικῆς Ἐφορίας) Ναῖλ ἐφέντης.

» 4) Ἀσάρ κιατιμπὶ (Γραμματεὺς τοῦ φόρου τῆς δεκάτης), Σεφίκ Μπέης.

» 5) Μουσταῖ ἐφέντης.

» 6) Ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἀρίφ Ντεντέ, Χουσεῖν ἐφέντης.

» Συμπληρωματικῶς ἐπίσης δηλώτῃ ἐξῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τινὰς ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ προηγουμένη ἐκθέσει: Ὁ ὑπ' ἀριθ. 18 Ρουστέμ, υἱὸς τοῦ Ἰγκλιζ Χουσεῖν, 20 Χαϊρή Ταξιτάρης, 21 Μεχμέτ Βέης καὶ 22 Ντοντουρματζῆ Χαφούζ, διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν κατέστρεψαν τὰ ἑλληνικά, ἀγγλικά καὶ γαλλικά νεκροταφεῖα, διαρπάσαντες τὰ διάφορα μάρμαρα.

» Ὁ ὑπ' ἀριθ. 20 Χαϊρή, ὡς μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν, παρελάμβανεν ἅπαντα τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὑπάρχοντα καὶ ζῶα Καλλιπόλεως καὶ χωρίων καὶ παρέδιδε δηθεν αὐτὰ εἰς τὰς τότε στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχάς. Καθ' ἃ ὅμως μᾶς διεβεβαίωσεν ὁ νῦν Μουτεσαρίφης Καλλιπόλεως, οὐδὲν κατάστιχον ἢ βιβλίον ἀφορῶν εἰς τὴν ἐν λόγῳ περισυλλογὴν ἀνευρέθη, παρὰ τὰς γενομένας ἐπιμόνους ἐρεῦνας εἰς ὅλα τὰ γραφεῖα καὶ ἀρχεῖα τῆς Κυβερνήσεως, καθότι ὁ ἐν λόγῳ Χαϊρή κατέκαυσε μετὰ τῶν λοιπῶν συνενόχων του πάσας τὰς σημειώσεις του».

Καλῶς κατήγγειλεν ὁ Μητροπολίτης τοὺς ἀνωτέρω εἰς τὸ Οἰ-

κουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἵνα λάβῃ γινῶσιν ὅλος ὁ κόσμος, ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς ἀρπαγῶν, δηώσεων, καταστροφῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, ὑπηκόων Τούρκων, ἦσαν ὁ Μουτεσαρίφης, ὁ Εἰσαγγελεύς, ὁ Διευθυντὴς ἀλληλογραφίας τῆς Διοικήσεως, ὁ Διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας, ὁ Ἀρχιαστυνόμος, ὁ Δήμαρχος καὶ τέως βουλευτὴς, ὁ ἀστυνόμος, ἀνώτατοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι Καλλιπόλεως, ὁ Πρόεδρος τῶν ἐγκαταλειφθεῖσων περιουσιῶν.

Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου ὅπως διαφυλάσσουν τὰς περιουσίας, αὐτοὶ τὰς διήρπαζον καὶ τὰς ἐδίηουν. Τὸ ἄλλας ἐμωράνθη τελείως.

Τὴν 16ην Μαρτίου, ὁ Μητροπολίτης δι' ὑπομνήματός του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔδιδε μίαν πλήρη εἰκόνα τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον οἱ Τούρκοι εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰς περιουσίας των καὶ παρεκάλει θερμῶς, ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα πρὸς σύλληψιν καὶ τιμωρίαν αὐτῶν καὶ δὴ τῶν ὑποδεικνυομένων κορυφαίων ἐν τῇ ἀρπαγῇ, οἵτινες πενόμενοι σχεδὸν τὸ πρῖν, νῦν ἔχουσι κολοσσιαίας ἐγκληματικὰς περιουσίας.

Ὁ Μητροπολίτης προσέθετεν ἀκόμη, ὅτι ἐκτός τῶν ἐνυπογράφων καταθέσεων πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἐγκλημάτων τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἀρπαγῶν τῶν ἐλληνικῶν περιουσιῶν, ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι μαρτυρίαι πολλῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι παρέμειναν ἐν Καλλιπόλει κατὰ τὸ τετραετὲς περίπου διάστημα τῆς ὀδυνηρᾶς προσφυγίας ἡμῶν, ἐργαζόμενοι εἰς τοὺς ἀτμομύλους τοῦ Ἀθανασίου Κώστα καὶ Πέτρου Παντερμαλῆ. Οὗτοι περίτρομοι δὲν δύνανται νὰ προβῶσιν εἰς ἀποκαλύψεις. Ὅταν ὅμως γίνῃ ἡ σύλληψις καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων, ἐξασφαλιζομένης τῆς ἀτιμωρησίας τῶν μαρτύρων, οὗτοι ἀφόβως δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι τὰ πάντα, ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

Ἡ ληστρική τουρκικὴ Κυβέρνησις φανερὰ καὶ ἐπισήμως ἔδωκε τὸ σύνθημα τῶν ἀρπαγῶν τῶν ἐλληνικῶν περιουσιῶν.

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΤΕΛΕΙΩΣΕ ΜΕ ΝΙΚΗΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

*Οἱ Θρακοχερσονήσιοι Ἕλληνες κηρύσσουν τὴν ἑνωσίν των
μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.*

Ἦσαν τόσα τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες Θρακοχερσονήσιοι ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ὥστε ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ ἀνεχθοῦν τὴν σκληρὰν τυραννίαν των.

Ὁ Ἀ΄ Παγκόσμιος πόλεμος ἐτελείωσε μὲ νίκην τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς δουλείας.

Ὁ μέγας Οὐίλσον διεκήρυξε διὰ τῶν ὄρων του, ὅτι οἱ καταδυναστευόμενοι λαοὶ θὰ ἠλευθεροῦντο.

Καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, διεκήρυξαν τὴν 10ην Μαρτίου 1919, μετὰ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν, ἐν μιᾷ φωνῇ, τὴν Ἐνωσὶν τῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὴν μεγάλην καὶ ἱστορικὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ τὴν ἀποδώσῃ τὸ ἐκδοθὲν ψήφισμα, τὸ ὁποῖον διεσώθη εἰς τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τοῦ Μητροπολίτου :

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

«Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων Πλαγιαρίου, Νεοχωρίου, Καβακλῆ, Ἀγγελοχωρίου, Περγαζίου, Ταϊφυρίου, Βαϊρίου καὶ Γαλατᾶ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τῆς Μαδύτου καὶ Κριθίας, ὁ ἀντιπροσωπευόμενος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, συνελθὼν σήμερον ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Παναγίας καὶ μετὰ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν, τελεσθεῖσαν πανηγυρικῶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου Κυρίου Κωνσταντίνου, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὄρους τοῦ Οὐίλσονος, τοῦ μεγάλου Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ μεγάλου προστάτου τῶν δικαίων καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν καταδυναστευόμενων λαῶν ὑπὸ τῆς ἐπαράτου δουλείας, τοὺς ὄρους οὓς ἀπεδέξατο ἡ ἔνδοξος καὶ τροπαιοῦχος Συνεννόησις, ἡ καταβαλοῦσα κατὰ κράτος τοὺς ἀπαισίους καὶ μεγάλους τυράννους τοῦ Κόσμου καὶ καθ' οὓς ἅπαντα τὰ τέως τυραννόμενα ἔθνη, τὰ ἀξιωθέντα διὰ τῆς Συνεννοήσεως ἰδεῖν τὰ προοίμια τῆς παγκοσμίου ἐλευθερίας, ἀπέκτησαν ἀναφαίρετον τὸ ὑψηλὸν καὶ παμπόθητον δικαίωμα, νὰ κανονίσωσι τὰ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ νὰ διοικῶνται αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν, ὡς ἂν βούλωνται, ἐκφράζει αὐτοθελήτως καὶ ἀπαραβιάστως, τὸν ὑψηλὸν καὶ φλογερὸν αὐτοῦ πόθον, πόθον, ὃν ὑπεξέκαυσεν ἡ σκληρὰ καὶ ὀδυνηρὰ τυραννία τῶν Τούρκων, ἐπὶ πέντε περίπου αἰῶνας, ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῆς γλυκυτάτης Μητρὸς αὐτοῦ, τῆς Ἑλλάδος, καὶ κηρύττει ἐν μιᾷ φωνῇ, μεθ' ὅλης τῆς ἰσχύος τῶν πνευμόνων αὐτοῦ καὶ μετ' ἀπειριγράπτου ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὴν ἔνωσιν τῆς ἑλληνικωτάτης Θρακικῆς Χερσονήσου μετὰ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Ἑλλάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαβλέπει καὶ εὐρίσκει τὴν πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν εὐτυχίαν πρὸς συνέχειαν τοῦ πανωραίου καὶ ἀειζώου ἑλληνικοῦ ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἐξωραΐσαντος καὶ ἀνυψώσαντος ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, πεπειθῶς ἀκραδάντως ὅτι ἅπαν τὸ φιλοδίκαιον καὶ φιλελεύ-

θερον Συνέδριον τῆς Εἰρήνης τῶν Παρισίων, ὄπερ φιλοτεχνεῖ τὴν εὐ-
τυχίαν καὶ εὐημερίαν ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ δὴ οἱ μεγάλοι
φιλέλληνες Κλεμανσώ, Λόυδ Τζώρτζ καὶ Οὐίλσων, θέλουν ἀποδεχθῆ
καὶ ἐκπληρώσουν ὡς δικαίαν καὶ νόμιμον ἔθνολογικῶς καὶ ἱστορικῶς
τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Θρακικῆς Χερσονήσου μετὰ τῆς Μητρὸς
ἡμῶν Ἑλλάδος, πρὸς ἀτίδιον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην. Παρακαλεῖ δὲ εὐ-
λαβῶς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καλλιπόλεως καὶ Μαδύ-
του Κύριον Κωνσταντῖνον, ὅπως μεριμνήσῃ πρὸς ἐπίδοσιν ἀρμοδίως
εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης τῶν Παρισίων τοῦ παρόντος ψηφίσμα-
τος διὰ τὰ περαιτέρω.

» Ζήτω ἡ ἔνωσις ἡμῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

» Ζήτω ἡ Γαλλία. Ζήτω ἡ Ἀγγλία. Ζήτω ἡ Ἀμερική.

» Ζήτησαν οἱ μεγάλοι φιλέλληνες Κλεμανσώ, Λόυδ Τζώρτζ καὶ
Οὐίλσων. Ζήτω ὁ μέγας καὶ δαιμόνιος Ἐλευθέριος Βενιζέλος.

» Ἐγένετο καὶ ἀπεφασίσθη ἐν τῷ πανσέπτῳ ἱερῷ Ναῷ τῆς Πα-
ναγίας Καλλιπόλεως.

» Ἐν Καλλιπόλει τῇ 10ῃ Μαρτίου 1919.

» *Ἡ καταφθάσασα Ἐπιτροπὴ τῆς Μαδύτου*

» Ἰωάννης Χ. Δομανόλδους, Σεραφεῖμ Γ. Κλήκας, Γιαννάκος Χ. Δο-
μανόλδους, Νικόλαος Παλάπου, Ἀθανάσιος Τρήγκα, Νικόλαος Ι.
Μπαμπάλας.

» *Ἡ Δημογεροντία Καλλιπόλεως*

» Γεώργιος Δράκος, Νικόλαος Πετρίδης, Στυλιανὸς Ζεῖμπέκης,
» Ἀθανάσιος Νέμτσας, Ἀριστείδης Βαφείδης, Χαράλ. Καϊντόγλου.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Βαῦριου*

» Δημήτριος Ι. Δροσινός, Κ. Γ. Δογραματζῆς, Νικόλαος Λαμπρινοῦ,
» Ἀθανάσιος Βασιλείου, Ἀθανάσιος Νικολάου.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀγγελοχωρίου*

» Γρηγόριος Χ'' Λαμπρινός, Γιαννάκος Χ'' Θεοδώρου,
» Δημήτριος Θεοδώρου.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Καβακλή*

» Παναγιώτης Σαρίπαπα, Δημήτρ. Λεονταρῆς, Δημήτρ. Παναγιώτου.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Ταϊφουρίου*

» Γεώργιος Βλάχος, Ἰωάννης Ζαχαρόγλου, Ἰωάννης Βογιατζῆς.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Νεοχωρίου*

» Γαρούφαλλος Δαμασκηνός, Γεώργιος Χαραλάμους,
» Νικόλαος Καλιοντζῆς.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Περγαζίου*

» Κανάκης Φωτιάδης, Κλεάνθης Γεωργίου, Ἀναστάσ. Σαραντινοῦ.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Πλαγιαρίου*

» Ἰωάννης Δ. Γαλανῆς, Νικόλαος Π. Ἰωάννου,
Νικόλαος Χ. Σγουράκης.

» *Ἡ Ἐπιτροπὴ Γαλατᾶ*

» Ἀναγνώστης Βέργος, Δημήτριος Παπαδάκης, Κων/νος Κούρτης».

Ἡ γλυκεῖα ἐλπίς τῆς Ἑνώσεως ἤρχισε νὰ ἐλαττώνη καὶ νὰ ἀπαλύνη τὴν μεγάλην κακουχίαν τῶν προσφύγων. Τὰς ἡμέρας τοῦ σκότους καὶ τῆς καταστροφῆς θὰ διεδέχοντο ἡμέραι φωτὸς καὶ ἐλευθερίας. Ἡ Θρακικὴ Χερσονήσος ἠνωμένη μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος, αὐτὸ ἐφώναξαν μέσα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Παναγίας με ἀπερίγραπτον ἑλληνικὸν ἐνθουσιασμόν οἱ νόμιμοι ἐκπρόσωποί της.

ΣΟΒΑΡΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀνωτέρω ἱστορικοῦ ψηφίσματος, σοβαρὸν ἐπεισόδιον με πολλὰς συνεπείας ἔλαβε χώραν ἐν Καλλιπόλει.

Τὴν 11ην Μαρτίου ἔφθασεν εἰς Καλλιπόλιν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ τορπιλλικοῦ «Αἶγλη» ὁ ὑπίατρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, κ. Ἐμμανουὴλ Χαζηράκης, μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱατροῦ κ. Μισιρλόγλου, πρὸς ἴδρυσιν ἐν Καλλιπόλει τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἄμα τῇ προσεγγίσει τοῦ τορπιλλικοῦ, ὅλοι οἱ πρόσφυγες τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῶν περιχώρων, ἐξῆλθον ἐν πομπῇ μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Καλλιπόλεως, διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἐπροπορεύοντο δύο ἑλληνικαὶ σημαῖαι, κατόπιν τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ἐν μέσῳ ζωηρῶν ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων, μετέβη ἡ πομπὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Εἰς τὴν δοξολογίαν ἀύθορμῆτως ἔλαβε μέρος καὶ ὁ ἱερεὺς τῶν Ἀρμενίων, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος παρεκάλεσεν, ἵνα ἐπισκεφθοῦν οἱ ξένοι καὶ τὴν ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν, ὅπως καὶ ἐκεῖ ψαλῆ δοξολογία. Κατὰ τὴν μετάβασιν, μόλις ἡ πομπὴ προὐχώρησε πενήκοντα βήματα ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἐξῆλθον ἕκ τινος τουρκικῆς οἰκίας εἴκοσι περίπου Τούρκοι στρατιῶται μετ' ἀξιωματικῶν τινῶν καὶ ἀστυ-

νόμων μὲ ὄπλα, μὲ λόγχας, οἷτινες ἤρπασαν τὰς προπορευομένας ἑλληνικὰς σημαίας καὶ ἠμπόδισαν μὲ τὰς λόγχας τῶν νὰ προχωρήσουν. Ὁ κ. Ἐ. Χαζηράκης πλήρης θάρρους, μετὰ παρατυχόντος Ἕλλητος ἀξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος προθύμως συνέδραμεν, ἀφήρπασαν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Τούρκων, τὰς ἑλληνικὰς σημαίας. Ἐπῆλθε πλήρης σύγχυσις εἰς τὸ πλῆθος καὶ ταραχή, ἰδίᾳ ὅταν οἱ Τούρκοι στρατιῶται ἐπυροβόλησαν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔρριψαν πρὸς τὸν κ. Χαζηράκη. Μετὰ ταῦτα ἐπενέβη ὁ ἀγγλικὸς στρατός, ὅστις συνέλαβε τοὺς Τούρκους στρατιῶτας, τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸν φρούραρχον. Τοὺς ἐφυλάκισαν καὶ τοὺς ἀνέκριναν ἐν τῷ ἀγγλικῷ στρατοδικεῖῳ.

Τὸ πλῆθος διεσκορπίσθη περίτρομον. Ἀκολουθῶς μέρος τοῦ πλῆθους τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων μετὰ τοῦ κ. Χαζηράκη καὶ τοῦ Μητροπολίτου μετέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀρμενίων, ἔνθα ἐτελέσθη δοξολογία. Ἀκολουθῶς προσεκάλεσεν ὁ Ἕλλητος general Harte τὸν Μητροπολίτην καὶ τὸν κ. Χαζηράκη καὶ ἀφοῦ ἐζήτησεν ἐξηγήσεις, τὰς ὁποίας καὶ ἔδωκεν ὁ Μητροπολίτης, κατέστησε τὸν Μητροπολίτην ὑπεύθυνον, ἐὰν θὰ συμβοῦν εἰς τὸ ἐξῆς παρεκτροπαί, πρὸς δυσαρέσκειαν τῶν Τούρκων. Εἰς τὸν Μητροπολίτην εἶπεν ὁ Ἕλλητος general, ὅτι εἴμεθα ἀκόμη Τούρκοι ὑπήκοοι, ὅτι μετὰ τὸ συνέδριον τῆς Εἰρήνης θὰ κανονισθῇ ἡ θέσις μας καὶ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἰρηνικὴ ἐκδήλωσις τῶν φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων μας.

Κατόπιν τῆς κηρύξεως τῆς Ἐνώσεως τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατόπιν τοῦ σημερινοῦ γεγονότος, οἱ Τούρκοι εἶναι φοβερὰ ἐξωργισμένοι καὶ ἀπειλοῦν ἀναφανδὸν ἐμπρησμόν τῆς Καλλιπόλεως καὶ σφαγὴν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, οἱ ὁποῖοι συμμετέσχον τόσον εἰς τὴν λειτουργίαν, καθ' ἣν ἐκηρύχθη ἡ Ἐνωσις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ κ. Χαζηράκη.

Οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑπὸ τῶν Ἕλλήτων, ἐξεμάνησαν καὶ μεθυσμένοι περιέτρεχον τὴν Καλλιπόλιν. Ὡς ἐκ τούτου, ἅπας ὁ ἑλληνικὸς καὶ ἀρμενικὸς πληθυσμὸς ἔκλεισε τὰ καταστήματά του καὶ παρέμεινε κατάκλειστος εἰς τὰς οἰκίας του μὴ τολμῶν νὰ ἐξέλθῃ.

Ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων διατρέχει κίνδυνον. Ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὀρμηθέντες οἱ Ἕλλητοι, ἀνεκάλυψαν πλεῖστα ὄπλα καὶ πολεμοφόδια τουρκικά, εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὁ Μητροπολίτης διὰ γράμματός του, τὰ ἐξέθεσεν αὐθιμερὸν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἐζήτησε τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων, πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐλάμβανεν ὁ Μητροπολίτης τὸ ἐξῆς ἔγγραφον :

« Στραταρχεῖον τοῦ 84ου Πεζικοῦ Συντάγματος (Ἀγγλικοῦ)

» Πρὸς τὸν Ἑλληνα Μητροπολίτην Καλλιπόλεως.

» Ἀπαγορεύεται πᾶσα πομπή τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς σημαίας. Τὰ ἀγγλικά στρατεύματα ἔχουσι διαταγὰς, ὅπως διασκορπίσωσι πᾶσαν τοιαύτην τελετὴν καὶ νὰ συλλάβωσι τοὺς ἀρχηγούς.

11/24 Μαρτίου 1919

Ὁ Συνταγματάρχης
καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ἐπιτελάρχης
Κάπταιν Μήη».

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ ΗΤΤΗΜΕΝΟΙ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΥΣ

Τὰ ὄπλα καὶ πολεμοφόδια (τέσσαρα ἀμάξια ὄπλα καὶ 280 περίπου ρεβόλβερ), τὰ ὁποῖα κατέσχον οἱ Ἕλληνοὶ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν, ἀστυνομικῶν, στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν, τὴν ἡμέραν τῆς 11ης Μαρτίου, τὰ ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ὀπλισθέντες καὶ πάλιν ἠπειλοῦν τὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν. Οὕτω τὴν 20ην Μαρτίου οἱ Βαϊρινοὶ Κωνσταντῖνος Τσακπίνης ἑτῶν 60 οἰκογενειάρχης καὶ Παντελῆς Χατζέλλος ἑτῶν 18, ἐνῶ εἰργάζοντο ἐκτός τοῦ χωρίου τῶν ἐφονεύθησαν δι' ὄπλου μάουζερ, ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὰ πτώματά των ἀνευρέθησαν κατόπιν πολλῶν ἐρευνῶν παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον Κοζλοῦ Ντερέ.

Ὁ Μητροπολίτης ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῆ πρὸς τὸν Ἕλληνα ἀρχηγὸν καὶ νὰ παρακαλέσῃ, ὅπως διαταχθῆ συστηματικὸς ἀφοπλισμὸς τῶν Τούρκων.

Ὁ Ἕλληνο ἀρχηγὸς μετὰ δυσφορίας ἀπήντησεν, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὁδηγίαν, θὰ ζητήσῃ δὲ νὰ λάβῃ τοιαύτας ἐκ Δαρδανελλίων.

Συνεπεία τῶν ἀνωτέρω δύο φόνων, ἠῤῥησε περισσότερον ὁ τρόμος τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς των.

Οἱ φόνοι τῶν δύο χριστιανῶν ἐγένοντο παρὰ τοῦ Κουζλουντερελῆ Ταχίρ, ἀρχισυμμορίτου κακούργου, καταδικασθέντος ἄλλοτε εἰς θάνατον διὰ τὰ ἐγκλήματά του καὶ δραπετεύσαντος. Τὸν ἀρχισυμμορίτην τοῦτον πολλάκις εἶδον συμπολιταὶ ἡμῶν νὰ συσκέπτεται μετὰ τοῦ ἀναχωρήσαντος κομιτατικοῦ Μουτσαρίφου Καλλιπόλεως. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν κομιτατικὸν Μουτσασερίφην φιλελεύθερος τοιοῦτος, παρεκάλεσεν ἐμπιστευτικῶς τὸν Μητροπολίτην, ὅπως ζητήσῃ παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς, ἵνα διατάξῃ αὐτὴν τὸν Μουτσασερίφην καὶ

συλλάβη τὸν Ταχῆρ καὶ τὸν ἐξορίση. Τὸν ἀρχισυμμορίτην Ταχῆρ εἶδον δύο Ἕλληνες, ἐργαζόμενοι εἰς τὸ τουρκικὸν χωρίον Γιαλόβα, νὰ μεταφέρη ἀμάξιον πλήρες ὄπλων εἰς τὸ τουρκικὸν χωρίον Καρνάμπεη.

Ἐκτός τοῦ ἀρχισυμμορίτου τούτου, ὁ ὁποῖος ἐλυμαίνεται τὸν τόπον, ὑπῆρχεν ἐν Καλλιπόλει, ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς καὶ ἐντεῦθεν, νεοτουρκικῆ κομιτατικῆ ὀργάνωσις ἀποτελουμένη ἀπὸ ἑπτὰ ἀξιωματικούς καὶ 86 στρατιώτας Τούρκους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεστράφησαν παρὰ τῶν ἐν Καλλιπόλει Ἄγγλων τὰ μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑποδοχῆς Χαζηράκη κατασχεθέντα ὄπλα τῶν Τούρκων. Μετὰ τὸ ἀνωτέρω ἐκτεθὲν ἐπεισόδιον, ἔφθασαν εἰς Καλλιπόλιν Τοῦρκοι χωροφύλακες καὶ στρατιωτικοὶ ἀστυνόμοι (κανὸν) 120, 40 στρατιῶται ἐκ Κεσσάνης καὶ Μυριοφύτου, καθὼς καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοί.

Ἐκτός τούτων, εὐρίσκοντο ἐν Καλλιπόλει καὶ ἕτεροι 40 στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ κοιμητηρίου. Ἄπαντες οὗτοι μετὰ τῶν Τούρκων κατοίκων Καλλιπόλεως καὶ τῶν πέριξ, τρομοκρατοῦσι τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι δὲν τολμοῦν νὰ ἐξέλθουν τῶν χωρίων των καὶ ζητοῦν τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς των.

Δι' ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα διεπράττοντο ὑπὸ τῶν ἠττημένων Τούρκων καὶ ὑπὸ πλήρη ἀγγλικὴν κατοχὴν, διεμαρτυρήθη ὁ Μητροπολίτης πρὸς τὰς τοπικὰς τουρκικὰς ἀρχάς, πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν, πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἐζήτησεν, ὅπως, πρὸς καταστολὴν τῆς ἀγριότητος τῶν Τούρκων, συλληφθοῦν καὶ παραπεμφθοῦν εἰς δίκην οἱ πρωταίτιοι καὶ ὑποκινηταὶ τῶν πάντων (διωγμῶν, δηώσεων, ἀρπαγῶν), ἀρχηγοὶ ἐν Καλλιπόλει τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου, οἱ Ρουστέμ, υἱὸς τοῦ Ἰγκλιζ Χουσεῖν, ὁ Χαϊρῆ βέης, εἰσπράκτωρ τῶν φόρων τοῦ δημοσίου, ὁ Χαφούζ Ντοντουρματζῆ, Δήμαρχος καὶ βουλευτῆς Καλλιπόλεως, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Νετζμεντίν, ὁ Ἀρίφ Ντεντές, καθὼς καὶ ὁ ἀρχισυμμορίτης Κουζλουντερελῆς Ταχῆρ.

Οὗτοι ἦσαν ἡ βᾶσις τοῦ ὑπάρχοντος εἰσέτι καὶ δρῶντος Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου ἐν Καλλιπόλει καὶ ἐὰν θὰ συνελαμβάνοντο καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Κομιτάτου θὰ συνετριβετο καὶ τὰ πνεύματα τῶν τουρκικῶν κύκλων θὰ κατεπραῦνοντο.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διορισμός μου ὡς ἐκπροσώπου τῆς ἐν Καλλιπόλει.—Ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ μοὶ ἔκαμε τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ με διορίσῃ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1919 ἐκπρόσωπόν τῆς ἐν Καλλιπόλει.

Ἐπειδὴ ὑπηρέτουν ὡς ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος ἐν Ραιδεστῷ, παρέστη ἀνάγκη νὰ ἀπευθύνῃ γράμμα ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως πρὸς τὸν Ἅγιον Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ, ἵνα μὲ ἀπαλλάξῃ τῶν καθηκόντων μου ὡς διδασκάλου καὶ ἱερέως ἐν Ραιδεστῷ, πράγμα ὅπερ εὐχαρίστως καὶ προθύμως ἔκαμεν ἐκεῖνος ὁ ἐξαιρετος ποιμενάρχης, ἀείμνηστος Γρηγόριος Καλίδης.

Μὲ πολὺν πόνον ἐγκατέλειψα τὴν Ραιδεστόν, ὅπου παρέμενον ἀκόμη οἱ πρόσφυγες. Ἠὐχαρίστησα θερμῶς τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας, τοὺς προύχοντας τῆς Ραιδεστοῦ, δι' ὅτι ἐπετέλεσαν μὲ τόσῃ προθυμίᾳ καὶ αὐταπάρνησιν δι' ἡμᾶς, συνέστησα εἰς τοὺς πρόσφυγας καρτερίαν, διότι τὰ βάσανα ἐτελείωσαν πλέον καὶ ἀνεχώρησα διὰ Καλλιπόλιν, ὅπου ἔθεσα ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταλαιπώρου πατρίδος. Καὶ ἐδῶ ἔχω ἥσυχον τὴν συνείδησίν μου, διότι ἔπραξα τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀνακουφίσω, βοηθήσω καὶ παρηγορήσω τοὺς ἐπαναπατριζομένους πρόσφυγας.

Παρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἔλαβον τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀφοῦ διαπιστώσω τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπαναπατρισθέντων προσφύγων Καλλιπόλεως καὶ τῶν πέριξ ταύτης ὀκτῶ χωρίων, διανείμω εἰς αὐτοὺς τὸ ποσὸν τῶν ἑξ χιλιάδων λιρῶν.

Περιοδεύσας τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ διαπιστώσας τὴν πλήρη καταστροφὴν, διένειμα τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ὑπὸ τύπον βοηθημάτων εἰς τοὺς ἀτυχεῖς πρόσφυγας, μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ 1919.

Διένειμα ἐπίσης καὶ διάφορα εἶδη, τὰ ὅποια ἀπέστειλεν ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ (ἄλευρα καὶ λοιπά), διὰ τοὺς δυστυχεῖς συμπολίτας μας.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1919, ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἠθέλησε νὰ ὀργανώσῃ πιστωτικὸν Ὀργανισμόν, ὁ ὁποῖος νὰ χορηγῇ δάνεια εἰς τοὺς ἐπαναπατριζομένους πρόσφυγας. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὀργανισμοῦ, προταθεῖσαν μοι παρὰ τῶν διακεκριμένων μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. κ. Φιλίππου Μανουηλίδου καὶ Γ. Κοφινᾶ, αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθέντων τὴν Καλλιπόλιν, δὲν ἀνέλαβον, διότι ἔκρινα ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου.

Ὁ Ὀργανισμὸς συνεστήθη καὶ ἐχορήγησε δάνεια ἐκ 300 λιρῶν εἰς ἕκαστον ἀρχηγὸν οἰκογενείας ἀγροτικῆς.

Μὲ τὰ χορηγηθέντα δάνεια οἱ γεωργοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνουν.

Τὰ ποσά, ἅτινα ἐδόθησαν ὡς δάνεια, τὰ ἐχορήγησεν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐπιστροφὴ ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων εἰς δικαιούχους Ἑλλήνας.—Τὸ θέρος τοῦ 1919 ἔφθασεν. Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ συλλέγουν τοὺς

καρπούς, πρὸς μεγάλην λύπην καὶ ἀπογοήτευσιν τῶν δικαιούχων χριστιανῶν.

Τὰ διαβήματα τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῆς Δημογεροντίας παρὰ τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει, τῇ ἀγγλικῇ ἀρχῇ κατοχῆς, τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἀγρῶν, οὐδὲν ἀπέφερον. Ἡ τουρκικὴ Διοίκησις ἐπανελάμβανε στερεοτύπως, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ λυθῇ νομοθετικῶς, ἀποζημιουμένων τῶν χριστιανῶν.

Ἡ Κοινότης Καλλιπόλεως, βλέπουσα, ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ συνεκόμιζον ὅλους τοὺς καρπούς, χωρὶς οὐδὲν νὰ ἀποδώσουν εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ συμβιβασμόν, ὅπως οἱ δικαιούχοι χριστιανοὶ λάβουν τὸ 1/3 τῶν καρπῶν καὶ 2/3 οἱ Τοῦρκοι.

Ἡδικήθησαν καὶ πάλιν οἱ Ἑλληνες, ὠφελήθησαν πολὺ οἱ ἠττημένοι Τοῦρκοι.

Ἀνέλαβον οὕτω τοὺς ἀγρούς των καὶ τὰς ἄλλας φυτείας των οἱ χριστιανοὶ καὶ ἤρχισαν καὶ πάλιν τὴν ἐντατικὴν των καλλιέργειαν, ὡς γνωρίζουν οἱ Θρακοὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν των.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ Θρακοχερσονήσιοι χριστιανοὶ ἐπανευρίσκωσι τὸν ρυθμὸν τῆς παλαιᾶς ζωῆς των.

ΤΕΡΑΣΤΙΑΙ ΑΙ ΘΥΣΙΑΙ.—ΜΕΓΑΛΑΙ ΑΙ ΖΗΜΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1919 συνεπληρώθη ἡ παλινόστησις τῶν Ἑλλήνων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου. Τότε μόνον ἠδυνήθη ἡ Μητρόπολις καὶ ἡ Δημογεροντία Καλλιπόλεως, νὰ ὑπολογίσουν τὰς θυσίας καὶ τὰς ζημίας ἐκ τῶν φοβερῶν διωγμῶν, ἐκτοπισμῶν, δηλώσεων καὶ ἀσθενειῶν. Ἡ κατωτέρω στατιστικὴ τῆς Μητροπόλεως ὁμιλεῖ εὐγλωττότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο :

Εἴκοσι ἐπτὰ χιλιάδες (27.000) ἦσαν οἱ ἐκπατρισθέντες Ἑλληνες τῆς Χερσονήσου, ἐπέστρεψαν δέκα ἐπτὰ χιλιάδες (17.000), αἱ δέκα χιλιάδες, ἧτοι 36 %, ἀπέθανον κακὴν κακῶς εἰς τὴν Μικρασίαν ἀπὸ τὴν μεγάλην κακουχίαν καὶ τὰς πολλὰς στερήσεις. Τρομακτικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν.

Ὅρφανὰ ἐγκατελείφθησαν 977, χῆραι καὶ ἀπροστάτευτοι 2.144.

Ἐκ τῶν 5.272 ἑλληνικῶν οἰκῶν τῆς Χερσονήσου, τῶν πρὸ τοῦ πολέμου, ἀπέμειναν ὄρθιαι ἤδη 332, αἱ λοιπαὶ κατεστράφησαν τελείως.

Αἱ ζημίαι ἐκ τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν Καλλιπόλεως, τῶν ὀκτῶ χωρίων της, Μαδύτου καὶ Κριθίας, ἀνῆλθον τότε εἰς ὀκτακοσίας εἴκοσι τέσσαρας χιλιάδας ἑξακοσίας ἐνενηκοντα (824.690) λίρας Τουρκίας χρυσᾶς.

Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τῶν χριστιανῶν ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ δηώσεων τῶν Τούρκων. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον τόσον λεπτομερῶς ἐξεθέσαμεν τὰ τῶν διωγμῶν.

Ὅταν εἰς τὸ διάστημα τῶν τριῶν καὶ ἡμίσεος ἑτῶν ἐχάσαμεν δέκα χιλιάδας συμπολιτῶν μας, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι πρέπει ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας, νὰ ἐκθέσῃ τὰς λεπτομερείας τῶν ἀπωλειῶν αὐτῶν, διὰ νὰ γνωσθῇ ἡ ποιότης τῶν σφαγῶν καὶ τὸ μέγεθος τῆς θυσίας.

Αἱ ἀπώλειαι ἦσαν συνέπεια τῶν διωγμῶν. Οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν πολὺ πλησιέστερον εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, οὐδὲν ἔπαθον. Συνεπῶς τὰ πάντα ὠργανώθησαν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ Γερμανῶν, διὰ νὰ πλήξουν θανασίμως τοὺς Ἑλληνας τῆς Χερσονήσου. Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης καὶ θὰ μαρτυρῇ αἰώνιως τὸν ἀπάνθρωπον καὶ βάρβαρον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπολιτεύθη ἔν Κράτος ἐναντι νομοταγῶν καὶ φιλησύχων ὑπηκόων του.

Ε΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1920 - 1922)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἐπειτα ἀπὸ τόσῃν μεγάλην κακουχίαν καὶ δυστυχίαν, ἤρχισε νὰ γλυκοχαράζῃ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ τὴν ἰδικὴν μας Χερσόνησον. Ὅλοι οἱ οἰωνοὶ προανήγγελλον τὰ ἐλευθέρια εἰς τὴν πολλὰ παθοῦσαν Θράκην μας. Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη Ἑλληνική. Τί τούτου ὠραιότερον καὶ μεγαλειωδέστερον. Ἦσαν, τῇ ἀληθείᾳ, ὄνειρα ἢ πραγματικότης τὰ ὅσα εἶδομεν τὴν χρυσοῦν ἐκείνην ἐποχὴν; Ἀλλὰ ἡ Ἑλλάς, ἡ δημοκρατικὴ καὶ φιλελευθέρα χώρα, ἡ ὁποία τὰ πάντα ἐνεργεῖ ὡς τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ ἐπιτάσσουν, καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν οὕτως ἐνήργησεν.

Α΄ Ἀποστολή μου εἰς Θράκην.— Ἀπρίλιος τοῦ 1920. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐντὸς ὀλίγου θὰ προήλαυε νικηφόρος, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ νὰ χαρίσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐδαιμονίαν ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς.

Ἐπρεπεν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐπιδείξωσι σύνεσιν, μεγαλοφροσύνην, ἀνεξικακίαν καὶ ἀνωτερότητα, ἔπρεπε τίποτε τὸ ἔκτροπον νὰ μὴ συμβῇ ἐκ μέρους τῶν ἐναντίον οἰουδήποτε πολίτου καὶ δὴ Τούρκου.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀπεστάλην, συστάσει τοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδου, ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Ἑλληνος ἀρμοστοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Κανελλοπούλου, εἰς τὴν Θράκην, ἥτοι περιφέρειαν Ραι-

δεστοῦ, Μαλαγγῶν, Μακρῶν Γεφύρας (Ούζοῦν—Κιοπροῦ) καὶ Κεσσάνης, ἵνα συστήσω εἰς τοὺς Ἑλληνας ὅπως, ὅταν προελάσῃ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν Θράκην, συμπεριφερθῶσιν ἀμέμπτως πρὸς τοὺς Τούρκους. Οἱ Ἑλληνες πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς ὑπέσχοντο, ὅτι θὰ φανοῦν ἄξιοι τοῦ ὀνόματός των, πρᾶγμα ὅπερ καὶ πάντες ἔπραξαν. Οὐδὲ τὸ παραμικρότερον ἐπεισόδιον συνέβη εἰς τὰς ἀνωτέρω περιφερείας, ὅταν προήλασεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Τὴν 14ην Ἰουνίου 1920 εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν τῆς Ἐφοροδημογεροντίας Καλλιπόλεως, ὁ Μητροπολίτης Καλλιπόλεως κ. Κωνσταντῖνος ἐν μεγάλῃ συγκινήσει καὶ ἐν ὑψηλῷ ἐνθουσιασμῷ ἀνεκοίνωσε τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα μεταφέρομεν ἐκ τοῦ διασωθέντος κώδικος πρακτικῶν :

«Εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐπέστη ἡ ὥρα ἡ ποθουμένη, ἡ ὥρα ἡ ἱερά, καθ' ἣν ἔλαβον γνῶσιν παρὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀρχηγοῦ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς Καλλιπόλεως κυρίου Βιάκ, ὅτι σήμερον ἡ αὔριον μέλλει νὰ ἔλθῃ εἰς λόχος ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις θὰ ἐγκατασταθῇ πρὸς φύλαξιν τῶν εἰς τὰς ἀποθήκας πολεμοφοδίων. Ὁ κ. Βιάκ ἐν τῷ ἐγγράφῳ του, δι' οὗ μοι ἀναγγέλλει τὴν εὐφρόσυνον εἶδῃσιν ταύτην, συνιστᾷ φρόνησιν μεγίστην, ὅπως μὴ οἱ Ἑλληνες εἴτε δι' ἔργων, εἴτε διὰ λόγων, προκαλέσωσι ἄτοπὸν τι εἰς βάρος τῶν Τούρκων καὶ μὲ παρακαλεῖ, ὅπως ἔτι ἅπαξ συστήσω τὰ δέοντα πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἑλληνικὸν λαόν. Καθὼς εἰκάζω, προσέθεσεν ὁ Μητροπολίτης, ὁ μέλλων νὰ ἔλθῃ ἑλληνικὸς λόχος θὰ εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ πρωτοπορία τοῦ μέλλοντος νὰ ἔλθῃ ἑλληνικοῦ στρατοῦ».

Μετὰ ταῦτα ἡ Α. Σεβασμιότης, ἀφοῦ ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, ὅστις ἠξίωσεν αὐτὸν μετὰ τόσας σκληρὰς δοκιμασίας νὰ ἀναγγείλῃ τὴν χαρμόσυνον εἶδῃσιν, ἀπεφασίσθη κατὰ πρότασιν τοῦ Μητροπολίτου, ἵνα οἱ ἱερεῖς περιέλθωσι τὰς ἑλληνικὰς συνοικίας καὶ συστήσωσι εἰς τοὺς ἡμετέρους μεγάλην φρόνησιν καὶ ἡσυχίαν κατὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν.

Τὴν 30ην Ἰουνίου 1920, ὁ Μητροπολίτης ἔλαβε τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν τοῦ κ. Βιάκ :

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι ὑπάρχει μία δευτέρα διαταγή, ἐναντία τῆς πρώτης, καθ' ἣν ὁ λόχος τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπεβιβάζετο εἰς τὴν Χερσόνησον, δὲν θὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ παρόν».

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τὴν 19ην Ἰουλίου ἔφθασεν εἰς Πλαγιάριον, ἀλλ' οἱ εἰς τὰ φρούρια εὐρισκόμενοι Γάλλοι στρατιῶται δὲν ἐπέτρεψαν τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Καλλιπόλιν. Καὶ τοῦτο διότι τὸ γαλλικὸν Στρατηγεῖον ἐθεώρησεν, ὅτι τὰ ἐδάφη τῆς ζώνης τῶν Στενῶν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιῶνται στρατιωτικῶς, μόνον ὑπὸ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, μὴ ἀπαγορευομένης ὅμως τῆς ἐντὸς αὐτῶν χρησιμοποίησεως ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν δυνάμεων χωροφυλακῆς.

Τὴν 22αν Ἰουλίου ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 1 μ. μ. ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα Καλλιπόλεως τὸ ἑλληνικὸν τορπιλικὸν «Πάνθηρ», ἐκ τοῦ ὁποῦ ἀπεβιβάσθησαν αἱ ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ δύναιμις χωροφυλακῆς. Αἱ ἀρχαὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπισήμως εἰς τὸ Διοικητήριον.

Εἰς τὰς 6 μ. μ. ἀνυψώθη ἐν μέσῳ ζητωκραυγῶν ἡ ἑλληνικὴ σημαία εἰς τὸ Λιμεναρχεῖον. Ἀκολουθῶς ἀνυψώθη καὶ εἰς τὸ Διοικητήριον, παρισταμένου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μετὰ τοῦ ἱεροῦ κλήρου, τοῦ Ἀρμενίου ἱερέως, τοῦ Ραββίνου, τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν, τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ ἑλληνικῆς χωροφυλακῆς καὶ πλήθους λαοῦ πάσης θρησκείας. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο δοξολογία ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τοῦ Μπαλοῦκ Παζαρίου.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου δοξολογίαν, ὁ Μητροπολίτης ἀνέγνωσεν ὠραίαν καὶ κατανυκτικὴν εὐχὴν του, ἔχουσαν οὕτω:

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, Βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριε τῶν κυριευόντων, Παντοκράτωρ καὶ Παντοδύναμε, ὁ τιτρώσκων ἐκ δικαιοσύνης καὶ πάλιν ἰώμενος ἐξ ἀγαθωσύνης. Σὺ ὁ δουλεύσας ἡμᾶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ ὁ ἐλευθερῶν ἡμᾶς δι' ἐξιλέωσιν. Σὺ ὁ ἀγαπῶν καὶ διαπαιδαγωγῶν τὸ ἑλληνικὸν Γένος καὶ ὁ εἰπών: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν συναναβάντων εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ Πάσχα, ἵνα προσκυνήσωσιν, ἐζήτησάν Σε ἰδεῖν, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν δεομένων Σοι. Εὐχαριστοῦμεν Σοι, διότι ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου καὶ ἐξαπέστειλας τὰ ἔνδοξα ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἅτινα ἐνδυναμούμενα ὑπὸ τῆς πανσθενουργοῦ Σου δυνάμεως, συνέτριψαν κλοιοὺς σιδηροῦς δουλείας μακραίωνος καὶ νικῶντα νίκας ἐπὶ νικῶν καὶ δρέποντα ὑψηλὰ καὶ ἀθάνατα κλέη, ὑπέρτερα τῶν προγονικῶν, ἐτροπώσαντο τὴν δύναμιν τοῦ φοβεροῦ Ἀμαλήκ καὶ ἦλθον ἐν δυνάμει ἑλληνικῇ καὶ ὠραιότητι καὶ ἠλευθέρωσαν μετὰ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, τῆς ὁποίας

ἔταξεν ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, ποιμένα καὶ Ἐπίσκοπον.

» Αἴνεσιν, μεγαλωσύνην καὶ δόξαν Σοὶ ἀναπέμπομεν οἰκτίρμων καὶ Σοῦ δεόμεθα καὶ Σὲ παρακαλοῦμεν ἐνίσχυσον ἐς αἰεὶ τὰ ἑλληνικά στρατεύματα διὰ τῆς Θεϊκῆς Σου δυνάμεως καὶ νίκας χορήγει αὐτοῖς κατὰ βαρβάρων καὶ φύλατε τὸ Σὸν διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου πολίτευμα.

» Ἐπιλαβοῦ, Χριστέ μου ὄπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς βοήθειαν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἵνα μήποτε προσκόψωσι πρὸς λίθον οἱ πόδες αὐτῶν καὶ ἵνα καταπατῶσι τὸν λέοντα καὶ δράκοντα καὶ ἔμπνεε καὶ ἐνδυναμοῦ τοὺς προπορευομένους ἀξίωματικούς τῶν ἐνδόξων ἑλληνικῶν στρατευμάτων καὶ στρατηγούς καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον αὐτῶν πρὸς νέας νίκας καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῶν ἀδελφῶν τῶν πεπεδημένων εἰσέτι ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἐπαράτου δουλείας. Καὶ φύλαττε, Κύριε, τὸν εὐσεβέστατον καὶ φιλόχριστον ἡμῶν Βασιλέα Ἀλέξανδρον καὶ ἐπέκτεινον αὐτοῦ τὴν ἔνδοξον βασιλείαν. Φύλαττε δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ὃν ἀπέστειλας ἐν τῷ Γένει ἡμῶν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, τὸν μέγαν λυτρωτὴν τῆς τῶν Ἑλλήνων φυλῆς καὶ αὔξησον αὐτοῦ τὸν φωτισμὸν καὶ ἐνίσχυσον τὴν διάνοιαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἅπαντος τοῦ Πανελληνίου.

» Naί, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ἀνάστησον σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ κράτυνον καὶ δόξασον καὶ αὔθις τὸ ὑπὸ Σοῦ ἀγαπώμενον εὐλόγημένον ἑλληνικὸν Γένος, εἰς τὸ ὑμνεῖν καὶ δοξάζειν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ Πανάγιον Ὄνομά Σου σὺν τῷ ἀνάρχῳ Σοὶ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Σου Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν».

Οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ ἐκάλυψαν τὴν ἐμπνευσμένην εὐχὴν τοῦ Μητροπολίτου.

Ἀκολουθῶς ὁ Σεβασμιώτατος παρέδωκε τὴν κλεῖδα τῆς Καλλιπόλεως καὶ ὅλης τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' κ. Σ. Καραθεοδωρίου.

Ἡ στιγμή ἦτο πολὺ συγκινητικὴ, διότι ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ κλεινοῦ Βυζαντίου, διεφύλαξε καὶ διετήρησε τὸ δουλωθὲν ἑλληνικὸν Γένος, ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐν ἀγκάλαις μητρῶας στοργῆς διεφύλαξε πιστῶς τὴν ὑψηλὴν ταύτην παρακαταθήκην, ἵνα παραδώσῃ αὐτὴν ἐν καιροῖς καιρῶν, ἰδοὺ τὴν παραδίδει διὰ τῶν χειρῶν τῆς εἰς τὸν Ἑλληνα ἀρχηγὸν σώαν καὶ εὐλογημένην, ἵνα ἐπαληθεύσῃ ἡ ἐμπνευσμένη φωνὴ τοῦ λαϊκοῦ ποιητοῦ εἰπόντος «*πάλι μὲ χρόνους μὲ καιρούς, πάλι δικὰ μας θάνατοι*».

Τὴν παρακαταθήκην δὲ ταύτην τὴν διεφύλαξε κατὰ πάντα χριστιανικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἢ παραλαβοῦσα Διοίκησης.

Εἰς ὅλην τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον ὠργανώθη ἡ Ἑλληνικὴ διοικήσεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσοπολιτείας καὶ τῆς συναδελφώσεως τῶν διαφόρων ἔθνικῶν στοιχείων.

Β' Περιοδεία μου εἰς Θράκην.—Πατρικόν, φιλόστοργον, φιλελεύθερον τὸ ἑλληνικὸν Κράτος, διώκησε κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν τὰς ἄλλας ἐθνότητας καὶ δὴ τὴν μουσουλμανικὴν.

Μόλις ἠλευθερώθη ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη, ἀπεστάλην, εἰς τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου, ὑπὸ τῆς Νομαρχίας Καλλιπόλεως, νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν περιφέρειαν Περιστάσεως, Μυριοφύτου, Μαλγάρων καὶ Κεσσάνης μὲ σκοπὸν, ὅπως ἐν συνεννοήσει μὲ τὰς τοπικὰς διοικητικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ μὲ τοὺς κατὰ τόπους θρησκευτικοὺς τῶν Τούρκων ἐκπροσώπους, ρυθμίσω κατὰ τρόπον δίκαιον, τὸ πολὺ ἀκανθῶδες ζήτημα, τῆς ἐξ Ἑλλάδος ἐπιστροφῆς τῶν Ἑλλήνων προσφύγων, οἱ ὅποιοι κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἐκ μέρους τῶν Τούρκων 1913—1915, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσουν κακὴν κακῶς εἰς Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν. Ἦδη, κατόπιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μερῶν των, ἐζήτησαν οἱ Ἕλληνες ὅπως ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἐλευθέραν πλέον πατρίδα των. Τὰ οἰκήματά των ὅμως κατεῖχοντο ὑπὸ Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ τακτοποιηθῶσιν εἰς οἰκήματα ἄλλων πλησιοχώρων τουρκικῶν χωρίων.

Περιήλθον ὅλα τὰ χωρία ταῦτα, ἀνέπτυξα εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Τούρκους τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου καὶ κατάρθωσα νὰ ἐγκαταστήσω τοὺς Τούρκους εἰς ἄλλα οἰκήματα καὶ νὰ ἐλευθερώσω τὰ ἑλληνικὰ, εἰς τὰ ὅποια ἐγκαθίσταντο οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐπανακάμπτοντες ἰδιοκτῆται Ἕλληνες. Οὐδὲν ἀπολύτως ἐπεισόδιον συνέβη. Οἱ Τούρκοι ἐξεδήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐτακτοποιήθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες τὴν χαρὰν των, διότι ἐπανεπατρίζοντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν πλέον πατρίδα των.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ.—Η ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὑπογραφείσης τὴν 10ην Αὐγούστου 1922, παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐτέθη τέρμα εἰς τὰ δεινὰ τῆς κακοδιοικήσεως. Τὸ ἑλληνικὸν Κράτος, διὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου Ἀρμοστοῦ του ἐν Θράκῃ, ὑπεσχέθη πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως καὶ ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος «πολιτείαν φιλελευθέραν, διοικήσιν

πατρικήν καὶ φιλόστοργον, προστασίαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας, ἰσοπολιτείαν καὶ δικαιοσύνην, συμμετοχὴν πάντων εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, σεβασμὸν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν μουσουλμάνων καὶ ἐλευθερίαν θρησκευτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν».

Ἐκάλεσε χριστιανούς καὶ μουσουλμάνους «νὰ τείνωσιν ἀδελφικὴν τὴν χεῖρα πρὸς ἀλλήλους καὶ διὰ τῆς νομοταγοῦς καὶ εἰλικρινοῦς αὐτῶν συνεργασίας, νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς κοινῆς πατρίδος».

Καὶ ἡ Ἑλλάς ἐτήρησε τὸ συμβόλαιον τοῦτο καὶ ἡ διοικήσις τῆς ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1922 ὑπῆρξεν ὑποδειγματικὴ.

ΣΤ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΚΚΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Μόλις ἤρχισαν οἱ ἀτυχεῖς Θρακοχερσονήσιοι νὰ ἀναλαμβάνουν καὶ νὰ ἀνορθῶνουν τὰ ἐρείπια, βοηθοῦντος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐπῆλθεν ἡ κατάρρευσις, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1922, τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου, ἡ ὁποία παρέσυρε τὰ πάντα εἰς τὸν ὄλεθρον. Τὸ χεῖριστον πάντων ἦτο, ὅτι ἔπρεπεν οἱ Ἕλληνες τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν γῆν τῶν πατέρων των. Σπανίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος συμβαίνουν τοιαῦτα ἀνήκουστα δεινά.

Οἱ Θρακοχερσονήσιοι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐδοκίμασαν ἐπὶ τρία καὶ ἡμισυ ἔτη τὰ δεινὰ τοῦ ἐκτοπισμοῦ, δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐγκαταλείψουν ποτὲ τὴν πατριὸν γῆν. Ἐπαρηγοροῦντο καὶ ἠλπίζον, ὅτι ἡ Χερσόνησος, λόγῳ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, θὰ διεθνοποιεῖτο καὶ θὰ ἐξηρεῖτο τῆς ἀνταλλαγῆς. Δι' αὐτὸ ἐνῶ διετάχθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Χερσόνησον, δὲν ὑπῆκουσαν. Ἐνῶ ἡ ἐκκένωσις τῆς Μικρασίας ἐγένετο εἰς τὸ τέλος Αὐγούστου καὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου, οἱ Θρακοχερσονήσιοι δὲν ἀπῆρχοντο. Καὶ ἐχρειάσθη νὰ συστήσῃ τηλεγραφικῶς τὴν ἐκκένωσιν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, διότι ὑπῆρχε μέγας φόβος, ὅπως ἄτακτα στίφη Κεμαλικῶν ἀπὸ τὴν Λάμψακον καὶ τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ἀποβιβασθοῦν εἰς Καλλιπὸλιν καὶ κατασφάξουν τοὺς Ἕλληνας τῆς Χερσονήσου, παρὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε. Τοῦτο κατετρόμαξε τοὺς χριστιανούς καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἐκκένωσις.

Ἡ Ἐφοροδημογεροντία Καλλιπόλεως συνῆλθεν εἰς τελευταίαν συνεδριάσιν τῆς τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1922, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν

ἐκκένωσιν. Μεταφέρομεν ἐκ τοῦ διασωθέντος κώδικος τὸ τελευταῖον πρακτικόν :

«Ὁ Μητροπολίτης ἀνεκοίνωσεν, ὅτι τὴν 24ην Ὀκτωβρίου, κατόπιν συνεννοήσεώς του μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Δαρδανελλίων κ. Κυρίλλου, ἀπέστειλε κρυπτογραφικῶς τηλεγράφημα πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα, ἔχον οὕτως :

» Οἴκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον

Κωνσταντινούπολιν—Φανάριον

» Κατόπιν νέας φάσεως πραγμάτων, καθ' ἣν ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀναχωροῦσιν ἐκ Θρακικῆς Χερσονήσου ἐβδόμην Νοεμβρίου, ἐπιθυμίᾳ χριστιανῶν ἡμῶν καὶ κατ' ἀντίληψιν ἡμῶν, τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ἡ παραμονὴ ἐν Θρακικῇ Χερσονήσῳ εἶναι ἐπικίνδυνος ὑπὸ τουρκικὴν διοίκησιν καὶ χωροφυλακὴν, ἐκτὸς μόνον, ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις θὰ ἀντικαθίστατο τούλάχιστον διὰ μικτῆς διασυμμαχικῆς τοιαύτης.

» Ἐνεκα τοῦ ἐξαφθέντος φανατισμοῦ τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ καὶ ἔνεκα τῆς ἀρξαμένης προσελεύσεως ἐκ Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπὸ πολιτικὴν ἐνδυμασίαν, Κεμαλικῶν, οἱ χριστιανοὶ ἀδύνατον νὰ συγκρατηθῶσιν ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐπιμένοντες νὰ ἀπέλθωσι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Μὴ δυνάμενοι, ἐν τῇ κρίσιμῳ ταύτῃ περιστάσει, λαβεῖν εὐθύνην παραμονῆς, ἐκζητοῦμεν ἐνέργειαν δεόντων καὶ ὁδηγίας σεπτῶν Πατριαρχείων.

» Ὁ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου Κωνσταντῖνος

» Ὁ Δαρδανελλίων καὶ Λαμψάκου Κύριλλος

» Μετὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἀνταλλαγὴν σκέψεων ἐπὶ τοῦ τηλεγραφήματος, ὅπερ ἐνεκρίθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, ἀπεφασίσθη παμψηφεί, ὅπως ἀνακοινωθῇ εἰς τὸν λαόν, ἵνα ἢ ἔτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ παράσχωσι πάντα τὰ μέσα καὶ πᾶσαν εὐκολίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Κατόπιν ὁ Μητροπολίτης ἀνεκοίνωσεν, ὅτι προσκαλέσας, διέταξε τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως περισυλλέξωσι πάντα τὰ πολύτιμα σκευῆ, ἄμφια, εἰκόνας καὶ λοιπὰ αὐτῶν καὶ τοποθετήσωσι ταῦτα ἐντὸς καταλλήλων κιβωτίων.

» Εἶτα τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος εὐξαμένης, ὅπως ἡ ἀναχώρησις γίνῃ ἐν πάσῃ εὐκολίᾳ καὶ ἀποκατασταθῇ ὁ λαὸς ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ εἰς τόπον κατάλληλον ὡς *καὶ ταχεῖαν ἐπάνοδον*, διελύθη ἡ συνεδρίασις».

Κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι οἱ χριστιανοὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐγκατέλειψαν αὐτὴν εἰς τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ 1922, ἐπιβι-

βασθέντες ἀτμοπλοίων, ἀποσταλέντων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Καλλιπόλις παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Γάλλους, οἱ ὅποιοι παρέδωσαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

Τὰ πάντα ὑπετάγησαν εἰς τὴν βίαν καὶ μόνον ἡ ἑλληνικὴ σημαία τῆς Καλλιπόλεως ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ. Τὴν συγκινητικὴν ταύτην σκηνὴν τὴν ἀπθανάτισεν ὁ μέγας λογοτέχνης καὶ χρονογράφος, ὁ ἀείμνηστος Παῦλος Νιρβάνας, εἰς χρονογράφημά του, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα «Ἐστία» τὴν 16ην Δεκεμβρίου 1922, διὰ νὰ μαρτυρῇ εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν τραγικὴν διαμαρτυρίαν διὰ τὸ μέγα ἄδικον :

Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

«Ἡ τελευταία ἑλληνικὴ σημαία, ἡ ὑποσταλεῖσα ἐπὶ τῆς δυσμοίρου γῆς, τῆς ὁποίας διαβατικὴ, ὡς ὠραῖον ὄνειρον, ἐσβύσθη ἡ ἐλευθερία, ὑπῆρξεν ἡ σημαία τῆς Καλλιπόλεως. Αὕτῃ ἀκριβῶς, ἡ ὁποία πρώτη, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ἐκήρυξε μὲ τὸ ὑπερήφανον ἀνέμισμά της, τὰ ἐλευθέρια εἰς τὴν χώραν τῶν προαιωνίων σκλάβων.

Μετὰ πόσους ἀγῶνας καὶ ἐναντίον πόσων ἀντιδράσεων εἶχεν ὑψωθῆ κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην εὐτυχισμένην ἡμέραν, ἡ σημαία τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῆς πανηγυριζούσης πόλεως!

Ἐφθασε στιγμὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ σκλάβοι εἶχον ἀρχίσει νὰ διστάζουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Τόσον ἀργοῦσαν νὰ περάσουν αἱ ὄραι διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναμείνει τὴν μεγάλην ἡμέραν καρτερικῶς ἐπὶ αἰῶνας, καὶ χωρὶς νὰ λιποψυχήσουν οὔτε μίαν στιγμὴν.

» Ἐπὶ τέλος ἡ μεγάλη ἐπηγγελμένη ἡμέρα ἔφθασε. Διεθνῆ ἀγήματα, καθιεροῦντα τὴν θρακικὴν ἐλευθερίαν, εἶχον παραταχθῆ, διὰ ν' ἀπονείμουν τὰς τιμὰς τῶν τετιμημένων πρὸς τὰ ἑλληνικὰ χρώματα. Τὰ ὄπλα παρουσιάσθησαν εἰς εὐλαβῆ χαιρετισμόν. Καὶ ἓνα παράγγελμα, τὸ ὁποῖον συνεκλόνησε τὰς ψυχὰς τῶν ζωντανῶν καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τάφων, ὡς φωνὴ ἀρχαγγέλου, ἀντήχησε :

-- Αἶρε !

Ἡ συνεπτυγμένη ὡς ἄνθος, ἔτοιμον ν' ἀνοίξῃ εἰς τὸ φῶς μιᾶς ἐαρινῆς ἀνατολῆς, σημαία, ἐπετρώθη πρὸς τὰ ὕψη ἐπὶ τοῦ ὕψηλοῦ ἴστοῦ, ἐσταμάτησεν εἰς τὴν κορυφὴν του, ἐξετυλίχθη, ὡς θαῦμα καὶ ὁ οὐρανὸς ἐγένευσεν ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῶν χρωμάτων της.

» Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν πάλιν ἡ ἴδια πομπὴ—ὑπάρχουν ἴδια πράγματα πενθίμως διαφορετικὰ—ἐκινήθη εἰς τὸν ἴδιον τόπον, εἰς τὸ

ἴδιον σημεῖον. Διεθνῆ ἀγήματα εἶχον παραταχθῆ πάλιν, διὰ νὰ ἀποδώσουν τὰς νεκρωσίμους τιμὰς εἰς τὴν ἰδίαν σημαίαν, τῆς ὁποίας οἱ κυματισμοὶ ὠμοίαζαν μὲ ψυχορράγημα. Τὰ δπλα παρουσιάσθησαν πάλιν εἰς εὐλαβῆ, πένθιμον χαιρετισμόν. Ἐνα παράγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐσκόρπισε ρίγη θανάτου εἰς τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν, τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων νεκρῶν, ἀντήχησεν :

— Ὑπόστειλον !

» Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς, συνέβη τὸ καταπληκτικὸν μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρουν ἐπίσημοι ἐκθέσεις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον. Ὁ παρὰ τὸν ἴστον ναύτης ἔσυρε τὸ λεπτὸν σχοινάκι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ ὀλισθήσῃ πρὸς τὴν γῆν, ὑποστελλομένη ἢ σημαία. Ἀλλ' ἡ σημαία ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν της. Ἐνας αἰφνίδιος κόμβος, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἴστοῦ ἐσταμάτησε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ χειρισμοῦ. Ἡ σημαία, ὡς νὰ εἶχεν ἀποκτήσει ψυχὴν ἀνθρώπου, ἤρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἀδικὸν διαταγὴν. Καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν της καὶ εἰς τὸν οὐρανόν της. Καμμία προσπάθεια, κανεὶς τεχνικὸς χειρισμὸς, καμμία βία δὲν ἐστάθησαν ἱκανὰ νὰ τὴν μετακινήσουν. Ἐμεινεν ἐκεῖ, ὅπου ἐτάχθη, ὡς στρατιώτης ἀποφασισμένος νὰ ἀποθάνῃ ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων. Καὶ ἐχρειάσθη τότε ὁ Ἕλληνας αὐτῆς, μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, νὰ ἀναρριχηθῆ ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ καὶ νὰ καταβιβάσῃ τὴν τραγικὴν σημαίαν, σφίγγων αὐτὴν, ὡς ἀγαπημένον νεκρὸν, ἐπάνω εἰς τὸ στήθος του.

» Ἦτο ἄραγέ ἓνας σιωπηλὸς οἰωνός ; Ἦτο μόνον μία τραγικὴ διαμαρτυρία ; Ὡρισμένως δὲν ἦτο ἀπλῆ σύμπτωσις. Τὰ μεγάλα ἱερά σύμβολα, τὸ ἱερώτερον ὄλων, ἢ σημαία, ἔχουν τὴν ἰδικὴν των ψυχὴν. Διότι ἡ ψυχὴ ὀλοκλήρων λαῶν, ὁ πόνος των καὶ ἡ χαρὰ των, εἶναι ἡ ψυχὴ των».

Τὸ ἀνωτέρω χρονογράφημα κατεχωρήθη εἰς τὰ Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα τῶν Ἑλληνικῶν Γυμνασίων καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου χαίρονται οἱ Ἑλληνόπαιδες τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὸ ἀδούλωτον τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας τῆς Καλλιπόλεως.

ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

Πρόσφυγες καὶ πάλιν οἱ Θρακοχερσονήσιοι, ἔφθασαν κακὴν κακῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀρχικῶς οἱ Καλλιπολίται καὶ οἱ ἐκ τῶν χωρῶν της καταγόμενοι ἔφθασαν εἰς διάφορα σημεία τῆς Ἑλλάδος.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ (Νέαν Καλλιπόλιν), Θεσσαλονίκην, Γιανιτσά, Καρατζόβαν καὶ περιφέρειαν τού-

των, (γεωργικῶς ἐγκατεστάθησαν τὰ χωρία Καλλιπόλεως), Ἐδεσσαν, Καβάλαν.

Εἰργάσθησαν καὶ πάλιν οἱ Θρᾶκες με ὅλην τὴν δύναμίν των καὶ ἀνέλαβον. Ἡ εὐγνωμοσύνη των θὰ εἶναι αἰώνια, διότι ἐμοιράσθησαν τὸν ἄρτον καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἑλλάδος με τοὺς ἀδελφούς των τοὺς γηγενεῖς. Διακριτικοὶ καὶ φιλότιμοι ὡς ἦσαν πάντοτε, ἐπεβάρυνον ὅσον ἠδύναντο ὀλιγώτερον τὴν Μητέραν των, τὴν Ἑλλάδα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εύχαριστῶ θερμῶς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, τὸ ὁποῖον προέκρινεν ἐμὲ τὸν ταπεινόν, ὅπως γράψω τὴν ἱστορίαν τῆς ἀγαπητῆς μου πατρίδος Καλλιπόλεως.

Μὲ εὐλάβειαν πολλὴν στρέφεται ἡ μνήμη μου πρὸς τὸν ἀείμνηστον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομον, ἐκ Μαδύτου καταγόμενον καὶ πρὸς τὸν ἀλησμόνητον φίλον μου ἐκ Μαδύτου Χριστόφορον Ν. Χριστοφορίδην, οἱ ὅποιοι μοὶ παρέσχον πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὴν Μάδυτον, τὰς ὁποίας καὶ κατεχώρησα.

Διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης τρεῖς σοβαροὶ λόγοι μὲ παρώθησαν: πρῶτον ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὴν πατρίδα μου, τὴν Θρακικὴν Χερσονήσον, τὴν ἱερὰν αὐτὴν Θρακικὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐποτίσαμεν μὲ ἄφθονον αἷμα καὶ μὲ πολλὰ δάκρυα, τὴν ὁποίαν διετηρήσαμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, ὡς κάτι πολὺ ἱερὸν καὶ ἅγιον, δεύτερον, ὅπως ἐγὼ ὁ πρεσβύτερος τῶν 96 ἐτῶν, παροτρύνω καὶ τοὺς ἄλλους πρόσφυγας, Θρακας, Μικρασιάτας, Ποντίους, Κωνσταντινουπολίτας, ὅπως γράψουν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος των ἢ βοηθήσουν νὰ γραφῇ. Ἐχῶ τὴν γνώμην ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ἐκδηλώσεως τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης. Ἐὰν παρέλθῃ καὶ ἡ ἰδικὴ μας γενεά, ἡ ὁποία ἔζησεν εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα, καὶ δὲν ἐκτελέσῃ τὴν ἱερὰν ταύτην ὑποχρέωσιν, τότε θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ γραφῇ ἡ ἀληθινὴ ἱστορία. Ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀπώλειαν θὰ εἴμεθα ἡμεῖς καὶ οὐδεμίαν δικαιολογίαν θὰ δυνηθῶμεν νὰ προβάλωμεν πρὸς τοὺς ἐπιγενομένους διὰ τὴν ὀλιγωρίαν ἡμῶν ταύτην.

Καὶ τρίτον διότι μὲ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἀλησμονήτων πατρίδων, προβάλλομεν ἓνα ἀνώτερον τρόπον ζωῆς, τὸν ὁποῖον διήγομεν ἐκεῖ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἀδιακόπως πρέπει νὰ τείνωμεν ἐδῶ. Ἄς τὸ τάξωμεν ἰδανικὸν τῆς ζωῆς μας.

Ἡ παρούσα ἱστορία παρουσιάζει τοὺς Ἕλληνας τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς μέχρι τοῦ 1908, μὲ τὴν ἰδεώδη Κοινωνικὴν των ὀργάνωσιν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἐντεῦθεν, ἀφηνίασεν ὁ τύραννος καὶ ἡ ζωὴ των κατέστη δραματικὴ.

Τὸ δράμα διεκόπη ἐπ' ὀλίγον μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀγαθοποιὸς εἰς ὅλους.

Τελευταία πράξεις τοῦ δράματος, ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή καὶ ἡ ἐκρίζωσις.

Μεγάλῃ ἡ ἀδικία, τόσοσ μεγάλη, ὥστε νὰ παρενοχλῆ τὸν Θεόν. Εἶναι ἀδύνατον ἡ ἄπειρος δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἐπέμβῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸ δίκαιον.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠσχολήθην μὲ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης ἱστορίας. Ὅταν ἐτελείωσα ἔχασα τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Εὐχαριστῶ καὶ εὐγνωμονῶ τὸν Πανάγαθον, διότι ἐκτιμήσας τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην μου, μὲ ἤξιωσε νὰ φέρω εἰς πέρας τὸ ἔργον μου τοῦτο.

ΤΟ ΞΑΜΙΛΙ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω περισπούδαστον μελέτην τοῦ ἐκ Θράκης διακεκριμένου καὶ ἀρίστου φιλολόγου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Γεωργίου Μαμέλη. Ἡ μελέτη αὕτη διακρίνεται διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν ὠραίαν καὶ ἀβίαστον ἀφηγηματικότητά της. Ὁ κ. Μαμέλης, καταγόμενος ἀπὸ τὸ ἑλληνικώτατον καὶ ἱστορικὸν Ξαμίλι, εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ μίαν ζωντανὴν εἰκόνα διὰ τὴν Θρακικὴν ταύτην κωμόπολιν, ἣτις διεκρίνετο μεταξὺ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, διὰ τὸ ἀκμαιότατον φρόνημα τῶν κατοίκων της, τὰ ὠραῖα ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις των, ἀπετέλει δὲ μὲ τὸν ἀμιγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν της, τὸ ἀγλαΐσμα τῶν Θρακικῶν χωρίων.

Τὰ «Θρακικά» αἰσθάνονται ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν διὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς περιγραφῆς ταύτης, συγχαίρουσιν δὲ τὸν φιλόπονον Καθηγητὴν διὰ τὴν ἐπιμελημένην ἐργασίαν του, ἣτις, εὐχονται, νὰ εὔρῃ μιμητὰς καὶ μεταξὺ ἄλλων διανοουμένων, ἀπὸ τὰς διαφύρους περιοχὰς τῶν τεσσάρων Νομῶν τῆς Ἀνατ. Θράκης, συμπατριωτῶν μας :

1. Τὸ Ξαμίλι ἢ Ἐξαμίλιον, ὅπως τὸ ἔγραφαν καὶ τὸ ἔλεγαν οἱ λόγιοι κ' ὅσοι ἤθελαν νὰ τοὺς μιμηθοῦν, ἦταν ἓνα χωριὸ τῆς Χερσονήσου, ἀκριβῶς στὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ, ποὺ τὴν ἐνώνει μὲ τὸν ὑπόλοιπο κορμὸ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀπεῖχε ἀπὸ τὴν Καλλιπολη τριάντα χιλιόμετρα περίπου κ' ἀπὸ τῆς μιάς θάλασσαν, τὸν Κόλπον τοῦ Ξηροῦ (τὸν Μέλανα Κόλπον τῶν Ἀρχαίων) πέντε περίπου χιλιόμετρα κ' ἀπὸ τὴν Προποντίδα ἐπίσης πέντε.

2. Ἀπλωνόταν στὶς ὑπώρειες ἐνὸς πλαστικώτατου λόφου καὶ στὸ γύρω του πεδινὸ ἔδαφος μὲ τὰ ὄμορφα καὶ περιποιημένα σπιτάκια του, συνήθως δίπατα, δίνοντας τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς εἰκόνας ζωγραφισμένης πάνω σὲ διάφορα ἐπίπεδα. Τὸν λόφον αὐτὸν στεφάνωναν οἱ δύο γραφικώτατοι ἀνεμόμυλοι τῶν Χατζηστρατήδων, τὸ κόκκινον τετράπλευρον καμπαναριὸ καὶ ἡ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἐνῶ τὴν πεδινὴν του περίμετρον πλαισίωναν ἄλλοι πέντε ἀνεμόμυλοι μὲ τίς κομφῆς καὶ κατάλευκες 12 φτεροῦγες τοὺς ὁ καθένας, ποὺ διέγραφαν τοὺς ἀτέλειωτους κύκλους τοὺς στὸν ἀέρα, ὅταν ἄλεθαν τὸ σιτάρι

3. Τὸ χωριὸ διέσχιζεν ἓνας μεγάλος δρόμος ποὺ ἄρχιζεν ἀπὸ

τήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, κτισμένη στήν κορφή σχεδόν τοῦ λόφου καί κατέβαινε μέ ἑκατό περίπου σκαλιά καί συνεχιζότανε κατηφορικός ὡς τήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ συνδεόμενος μέ τὸ δρόμο, πού ὀδηγοῦσε στά κοντινά χωριά τῆς πεδιάδας. Ἦταν κεντρικός δρόμος, πάνω στόν ὁποῖον ἦταν τὰ περισσότερα καταστήματα καί ἡ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, τὸ «Μεσοχώρι». Ἄλλοι δύο δρόμοι κάθετοι στόν πρῶτο διέσχιζαν τὸ χωριὸ ἀπὸ Α πρὸς Δ.

Στὸ μέσο περίπου ἦταν μιὰ ἄλλη ἐκκλησία τοῦ «Παπποῦ» μιὰ μικρὴ βασιλικὴ ὀλίγων τετραγωνικῶν μέτρων, πού εἶχε ἀφιερωθῆ στόν Ἁγ—Χαράλαμπο. Ἡ εἰκόνα παμπάλαιη, εἰκόνα Βυζαντινὴ, κατὰ τὴν παράδοση, εἶχε βρεθῆ μέσα στὸ χῶμα κοντὰ στήν παραλία τῆς Προποντίδος ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη, πού ἔγινε στὸ ὄνειρο μιᾶς εὐσεβοῦς χριστιανῆς τοῦ χωριοῦ. Στὴν ἐκκλησία αὐτὴ κατέφευγαν κι' ἔμεναν, σαράντα μέρες καί σαράντα νύχτες, ὄσοι, ἀπελπισμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσῃ τὴν γιατρεία τους ὁ Παπποῦς. Γι' αὐτὸ καί οἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου ἦταν ὅλες ἀσημωμένες ἀπὸ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴ Θεία Χάρη, πού τοὺς ἔδιδε τὴν ὑγεία.

4. Ἄλλὰ τὸ ἐπιβλητικώτερο κτίριο ἦταν τὸ Σχολεῖο, τὸ εἶχε χτίσει ἡ ἀγάπη τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν πρὸς τὰ γράμματα. Τὸ περιέβαλεν ἕνας ἀρκετὰ μεγάλος κήπος μέ δένδρα, πού τὰ περισσότερα ἦταν μουριές. Ἦταν τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ. Γερά θεμελιωμένο, μέ πολλὰ παράθυρα εἶχε μιὰ μόνο μεγάλη αἴθουσα, πού εἶχε στὸ βάθος μιὰν ἔδρα, στήν ὁποῖαν ἀνέβαινε κανεὶς μέ ἕξ σκαλοπάτια. Ἐκεῖ ἐπάνω σ' αὐτὴν καθόταν ὁ δάσκαλος καί διδασκε. Τὸ μέρος μπροστά στήν ἔδρα ἦταν ἀνοιχτὸ κι' ἐρχόταν κάθε τάξη κρατῶντας στὰ χέρια τὰ βιβλία γιὰ νὰ κάμῃ τὸ μάθημά της καί νὰ φύγῃ, δίδοντας τὴ σειρά της σ' ἄλλη. Ἐκεῖ ἦταν στυλωμένος κι' ὁ πίνακας πάνω στόν τρίποδά του. Τὰ θρανία ἦταν βαλμένα κατὰ μῆκος τῶν τοίχων κι' οἱ μαθηταὶ διάβαζαν μέ τὴν ἐπίβλεψη «τῶν εὐταξιῶν» περιμένοντας τὴ σειρά τῆς τάξεώς των γιὰ μάθημα. Ἐνα ἦταν τὸ διάλειμμα γύρω ἀπὸ τίς 10 π. μ. Τὶς ἄλλες ὥρες μποροῦσε κανεὶς ν' ἄβγῃ ἔξω γιὰ σωματικὴ του ἀνάγκη περνώντας ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πόρτα τοῦ σχολείου, δεξιὰ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς ὁποίας ἦταν κρεμασμένη μιὰ πλάκα ἀπὸ τὴν μιὰ πλευρὰ τῆς πλάκας ἦταν ἕνα πελώριο + κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνα —. Τὸ — σήμαινε, πῶς ἄλλος μαθητὴς «εἶχε ἐξέλθει» καί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ νὰ γυρίσῃ. Μόνον σάν ἦταν ἡ πλάκα γυρισμένη στήν πλευρὰ, πού ἦταν τὸ + ἢ ἔξοδος ἦταν ἐλεύθερη. Ἐτσι ρυθμιζόταν αὐτόματα, νὰ ποῦμε, ἢ εἴσοδος καί ἢ ἔξοδος τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν μαθημάτων μέ τὸ πρωτότυπο (!) αὐτὸ σύστημα.

Στὴν μιὰ πλευρὰ τοῦ τοίχου ἐπάνω ἦταν γραμμένα μὲ ὠραῖα κεφαλαῖα γράμματα «ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσης» καὶ στὴν ἀντικρυνὴ πάλι «δράξασθε Παιδείας μὴ ποτε ὀργισθῆ Κύριος».

Στὴν μεγάλη αὐτὴ αἴθουσα συγκεντρωνότανε οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν γιὰ ν' ἀκούσουν τὸ λόγο τοῦ Διευθυντοῦ, τὸ τροπάριον «τοὺς Τρεῖς μεγίστους φωστήρες», ποὺ ἡ εἰκόνα τους ἦταν κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τὴν ἔδρα, τὸ ἄσμα «τὴν φαιδρὰν ἑορτὴν τῶν τριῶν—τῆς μεγάλης τριάδος ποιμένων—ἐκτελοῦντες θερμῶς πρὸς Θεὸν—ἀναπέμπομεν δόξαν καὶ αἶνον» καὶ ποιήματα τοῦ Τανταλίδη, τοῦ Καρασοῦτσα, τοῦ Ραγκαβῆ κ. ἄ.

Ἐκεῖ γινόταν κατὰ τὰ τέλη Μαΐου οἱ ἐξετάσεις δημοσίᾳ, ὅταν ἐρχόταν δάσκαλοι—σὰν ἐξετασται ἀπὸ τὴν Καλλιπόλη—ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν Κεσσάνη, ὁ Μητροπολίτης Ἱρακλείας ἀπὸ τὴν Ραιδεστό, γιατί, ἐνῶ ἐκεῖ κοντὰ ἦταν δύο Μητροπόλεις, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου καὶ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, αὐτὸ τὸ χωριὸ ἀνῆκε σὲ μιὰν ἀπομεμακρυσμένη Μητρόπολη, τῆς Ραιδεστοῦ. Ὁ Ἅγιος Ἱρακλείας δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἀφίση φροντίζοντας, ὅπως ἔλεγε, ν' αὐξήσῃ τὸ ποιμνιὸν του καὶ ὄχι νὰ τὸ λιγοστέψῃ.

5. Οἱ βρύσες, ποὺ ἦταν μέσα καὶ ἔξω ἀπ' τὸ χωριό, ἀποτελοῦσαν σημαντικὰ σημεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν συνδεδεμένη ἡ ζωὴ του. Ὁ «Λουτρός», ποὺ ἦταν στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ πρὸς Α κοντὰ σὲ πανύψηλες λευκὲς εἶχε γλυφὸ νερό. Ὁ «Μποζατζῆς» μιὰ ἄλλη βρύση στὴν ὑπώρεια τοῦ λόφου τ' Ἀηλιᾶ εἶχε τὸ καλλίτερο νερό, τὸ πιὸ ἀνάλαφρο καὶ κρῦο. Ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ κι' ἦταν «ὁ τσεσμές», ἡ βρύση, ποὺ πῆγαιναν τὰ νεαρὰ κορίτσια μὲ τίς καινούργιες λαγίνες καὶ τὸ λαγινοπάνι—ἕνα ὑφαντὸ χρωματιστὸ—γιὰ νὰ φέρουν τὸ νερό. Ἦταν μιὰ ἐπίδειξη νοικοκυρωσύνης, λυγεράδας, λεβεντιᾶς, σεμνότητος καὶ χάριτος σὰν ἀραδιαστὰ ἀνέβαιναν τὸν λόφο καὶ ἔπειτα κατηφόριζαν μὲ τίς πολύχρωμες φορεσιές τους.

6. Στοὺς γύρω λόφους ἦταν σπαρμένα παρεκκλήσια τ' Ἀηλιᾶ, τ' Ἀηγιώργη, τοῦ Ἀθηανάση σ' ἐπίκαιρες θέσεις, ἀπ' ὅπου ἀγνάντευε κανεὶς τίς δύο θάλασσες, τὰ μακρυνὰ δάση, τὸν καιάσπαρτο κάμπο καὶ τοὺς ἀτελειώτους ἀμπελώνες. Ἐκεῖ γύρω κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου γινότανε κάθε χρόνο πανηγύρια, ὅπου οἱ χοροὶ καὶ οἱ διασκεδάσεις ἀποτελοῦσαν τὴ ψυχαγωγία τῶν χωρικῶν. Πάνω ἀπ' ὄλα ὅμως τρία ἦταν τὰ πανηγύρια, ποὺ συγκέντρωναν τὸν λαὸ ἀπ' ὄλα τὰ κοντινὰ καὶ πολλὰς φορὲς κι' ἀπὸ τὰ μακρυνὰ χωριὰ μὲ τίς χρωματιστὲς τσέργιες τῶν ἀμαξιῶν καὶ τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλοια τῶν πανηγυριστᾶδων.

Τ' Ἀθηνασιοῦ—στὴ μνήμη Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου— δύο

Μαΐου ἐκεῖ στο «Ἄλάνι» τὸ ἀλῶνι, τὸν ἐπίπεδο χῶρο, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γινότανε ὁ ξακουστὸς σ' ὅλη τὴν νοτιοανατολικὴ Θράκη χορὸς ἢ καλλιτέρα οἱ χοροὶ μὲ ὄργανα φερμένα ἀπὸ τὴν Περίσταση, τὰ Γανόχωρα, τὴ Ραιδεστό. Ἄπὸ νωρὶς τ' ἀπόγευμα οἱ νέες στολισμένες μὲ τὰ φανταχτερὰ φουστάνια τῆς γιορτῆς, μὲ τίς ντοῦμπλες, τοὺς μαχμουντιέδες, τὰ φλουριά καὶ τίς κεντητές ποδιές καὶ οἱ νέοι μὲ τὰ τσόχινά τους ροῦχα, τὰ χρωματιστὰ ζουνάρια καὶ τὰ γυαλιστερά παπούτσια μὲ τὴν ἀλυσίδα τοῦ ἀσημένιου ρωλογιοῦ στο λαιμὸ τους καὶ μερικοὶ μὲ τὸ κόκκινο γαρύφαλλο στ' αὐτὶ «γιὰ τὸ ἀσικλήκι» ἄρχιζαν τοὺς χορούς. Μοῦ φαίνεται ὠραιότερο θέαμα δὲν μποροῦσε νὰ συνθέσῃ ὁ λαὸς μας καὶ νὰ τὸ προβάλλῃ σὰν μιὰ πλαστικὴ εἰκόνα γεμάτη ζωὴ καὶ νειῶτα καὶ κίνηση. Ξεχώριζαν φυσικὰ ἀνάμεσά τους οἱ καλοὶ χορευτὲς καὶ οἱ καλὲς χορεύτριες, ποὺ συνήθως ἔσερναν τὸ χορὸ καὶ τοὺς καμάρωνεν ὁ κόσμος, ποὺ περιέβαλε τοὺς χορούς, στο ὠρισμένο πάντα τὸ ἴδιο χοροστάσι. Ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ συνεχιζόταν τὸ πανηγύρι κι' ἔπειτα οἱ παρέες ξανασυνθέτονταν καὶ κατηφόριζαν ἱκανοποιημένες καὶ λυπημένες μαζί, γιατί τελείωσε τὸ γλέντι. Ἄπὸ τὴν ἴδια ὥρα ἄρχιζεν ἡ νοσταλγία καὶ ὁ πόθος νὰ ξανάρθῃ πάλι ἡ μεγάλη στιγμὴ τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ, τὸ πανηγύρι.

Ἄλλο πανηγύρι ποὺ ἦταν μαζί καὶ προσκύνημα στὸν Ἄηχαρά-λαμπο, τὸν Παπποῦ, ποὺ ἡ εἰκόνα του, ὅπως εἶπαμε εἶχε βρεθῆ ἀπὸ ἓνα ὄνειρο, γινόταν τὸν Αὐγουστο στὴ θάλασσα. Τ' ἀμάξια—κι' εἶχαν ὄλοι—στολισμένα μὲ τίς τσέργιες τους, ποὺ ἦταν κιλίμια ἀπλωμένα πάνω σ' ἓνα ξύλινο σκελετὸ σὰν κουβούκλιο, προφύλασσαν τοὺς προσκυνητὲς ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ πομπὴ 100 καὶ πλέον ἀμαξιῶν μὲ τὸν πολύχρωμο ὄπλισμό τους ἀποτελοῦσε ἓνα παράξενο καρναβάνι. Κυριαρχοῦσε τὸ γέλιο, τὸ τραγούδι μὲ τὴ συνοδεία τοῦ τριξίματος τῶν τροχῶν, ποὺ ἐπαναλαμβανόταν μονότονα καὶ πολλὲς φορές στριγκὰ σὰν ὑπόκρουση, ποὺ συνώδευε τὸν θόρυβο. Τὴν ἀκολουθοῦσαν ἢ προηγούνταν ἢ προχωροῦσαν οἱ καβαλλάρηδες μὲ τ' ἄτια ἢ μὲ τοὺς κατανάδες μὲ τὰ στολισμένα χάμουρα, τὸ γιαμτσι, ποὺ ριχνόταν πάνω στο σαμάρι τοῦ ἀλόγου γιὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀσκήμια του, καὶ ἡ δεμένη κόμπος οὐρὰ τοῦ ζώου, ποὺ τὴν ἔδεναν γιὰ νὰ ἀναδεικνύῃ ἴσως τὰ καπούλια του, περνοῦσε ἀπὸ ἓναν ὀλοπράσινο δρόμο ἀνάμεσα ἀπ' τ' ἀμπέλια γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ χωραφὸδρομο ὡς τὸ μαγικὸ ἀκρογιάλι τῆς Προποντίδας.

Ἐκεῖ ξεπέζευαν τ' ἀμάξια. Ὁ κόσμος πήγαινε νὰ προσκυνήσῃ στ' ἅγιασμα καὶ νὰ κρεμάσουν στὴ γύρω πρασινάδα του λίγες τρίχες ἀπὸ τὰ μαλλιά τους τὰ κορίτσια ἢ κανένα κουρελάκι ἀπὸ τὰ

ροῦχα καὶ νὰ ζητήσουν τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου. Καὶ ἀφοῦ καθόταν στὰ βοῦρλα κι' ἔτρωγαν κοιμώτανε ὁμαδικὰ κάθε οἰκογένεια πάνω στὰ κιλίμια, κάπως βαρειά σκεπασμένοι, τὸν γλυκὸ ὕπνο κάτω ἀπὸ τὴν ἀστροφεγγιὰ ἢ τὴν στρογγυλοφέγγαρη φωτοχυσία μὲ τὸ νανοῦρισμα τοῦ φλοίσβου τῶν κυμάτων, ποῦ ἀπαλά ἐρχόταν νὰ φιλήσουν τὴν ἀμμουδιά καὶ νὰ τὴ στολίσουν μὲ τίς ἄσπρες νταντέλες τους.

Αὐγὴ. Ξύπνημα, φαγὶ καὶ γλέντι καὶ χορὸς ὀλημερίς καὶ τὸ δεῖλι ἢ ἀναχώρηση μὲ τὴν ἴδια βιβλικὴ πομπή.

Τρίτο πανηγύρι ἦτανε τὸ πανηγύρι τ' Ἀηγιώργη, ποῦ γινότανε στὶς 23 τ' Ἀπρίλη στὴν περιοχὴ τοῦ παρεκκλησιοῦ του. Ἀπεῖχε 20 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ οἱ προσκυνητὲς πηγαίνανε πεζῆ παίρνοντας, ὅτι χρειαζότανε γιὰ νὰ περάσουνε ὡς τὸ μεσημέρι μετὰ τὴ λειτουργία, ποῦ γινότανε τὴν ἡμέρα κείνη στὸ παρεκκλήσι. Σὰν ἀπέλυε ἡ Ἐκκλησία, στρωνότανε τὰ φαγιά, ποῦ ἀνάμεσά τους φάνταζε τὸ ψητὸ ἀρνί, ποῦ τὸ ἔφερναν ζεστὸ—ζεστὸ ἀπὸ τοὺς φούρνους τοῦ χωριοῦ. Μετὰ τὸ φαγητὸ καὶ τὸ πιοτό, ποῦ ἡ ἡμέρα συγχωροῦσε τὴν κάποια κατάχρησή του, ἄρχιζε τὸ γλέντι, τὰ τραγούδια, τὰ ὄργανα—οἱ βιολιτζήδες—κι' ὁ χορὸς.

Ὁ χορὸς ἀνοίγε συνήθως μὲ τὰ τραγούδια τ' Ἀηγιώργη, ποῦ ἦταν δύο τρία κι' εὐτυχῶς μᾶς τὰ διέσωσαν οἱ Ἐξαμιλιώτισσες γρη-οῦλες τῶν Γαλατάδων, τοῦ νέου χωριοῦ στὴν πεδιάδα τῶν Γιαννι-τσῶν, ποῦ ἐγκαταστάθηκαν οἱ περισσότεροὶ ξερριζωμένοι :

Δώδεκα χρόνους δούλευα σ' ἓναν πασᾶ κοπέλι
 μιὰ Ρωμηοπούλα ἀγάπησα καὶ θέλω νὰ τὴν πάρω
 κι' ἡ Ρωμηοπούλα τ' ἄκουσε σηκώνεται καὶ φεύγει
 καὶ παίρνει δίπλα τὰ βουνὰ καὶ δίπλα τὰ λαγκάδια
 στὸν Ἀηγιώργη ἔτρεξε νὰ πάη νὰ τὴνε πάρη
 —Σῶσε μ' Ἀηγιώργη στεργιανέ, κρύψε μ' αὐτὴ τὴν ὥρα
 νὰ φέρνω λίτρες τὸ κερὶ καὶ λίτρες τὸ θυμιάμα
 μὲ τὸ βουβαλοτούλουμο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι.
 Ἀνοίξανε τὰ μάρμαρα καὶ κρύψανε τὴν κόρη
 Κι' ὁ Γενητσάρης τ' ἄκουσε, στὸν Ἀηγιώργη τρέχει
 —Σῶσε Ἀηγιώργη στεργιανέ, φανέρωσε τὴν κόρη,
 νὰ φέρνω λίτρες τὸ κερὶ καὶ λίτρες τὸ θυμιάμα,
 μὲ τὸ βουβαλοτούλουμο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι,
 νὰ βαφτιστῶ στὴν πίστι σου καὶ τ' ὄνομά μου Γιώργης.
 Ἀνοίξανε τὰ μάρμαρα καὶ βγάλανε τὴν κόρη.
 Δὲν εἶδγα ἄγιο χαραμὴ δὲν εἶδγα ἄγιο ψεῦτη
 νὰ παραδίν' τίς χριστιανὲς σὲ Γενιτσάρη χέρια.

Χαρακτηριστικό τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου, γιατί πρόδωσε τὴν Ἑλληνίδα κόρη στὸ Γενίτσαρο, πράγμα ποῦ δείχνει, πὼς τὸ Ἐθνικὸ αἴσθημα τὴν μαύρη ἐκείνη ἐποχὴ ἦταν ζωντανὸ καὶ ἔντονο κ' εὔρισκε τρόπους νὰ ἐκδηλώνεται.

7. Ἄλλὰ δὲν ἦταν μόνο τὰ πανηγύρια, ποῦ ἔδιναν τὴν ψυχαγωγία καὶ τὴν τέρψη στοὺς χωρικούς. Οἱ γάμοι ποῦ κρατοῦσαν μιὰν ὀλόκληρη βδομάδα μὲ τὰ ἔθιμά τους, τὰ τραγούδια καὶ τὰ γλέντια τους, οἱ Κυριακάτικοι χοροὶ στίς πλατεῖες τοῦ χωριοῦ (στὸ Μεσοχώρι, τὴν Ἀγελαριά κλπ.) μὲ τὴν γκάϊδα, μὲ τὰ βιολιά ἢ μὲ τὰ κλαρίνα, ἦταν ἄλλες ἀφορμὲς διασκεδάσεων στὴν μονότονη ζωὴ τοῦ χωριοῦ.

Ἐξαιρετικὴ θέση ὅμως εἶχαν οἱ ἀποκρηές, ποῦ δὲν ἦταν μονάχα τὰ μασκαρέματα, ποῦ γινότανε μὲ τὶς μουσοῦνες μὲ περίσσια ἐπιμέλεια καθ' ὁμάδες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγκεντρώσεις συγγενῶν καὶ φίλων στὰ μεγάλα σπίτια τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ ἀπὸ νωρίς, τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς τὸ βράδυ, πῆγαιναν πρῶτα τὰ σινιά, μεγάλα ρηχὰ ταψιά, ἓνα, δύο καὶ τρία κάθε οἰκογένεια, μέσα στὰ ὅποια ἦταν ἀραδιασμένα σὲ πιάτα σκεπασμένα μὲ τὸ εἰδικὸ καπάκι τους τὰ λογιῆς—λογιῆς φαγητὰ μ' ἀπαραίτητο γλυκὸ τὸ σαραγλί, τὸν τυροχαλβᾶ ἢ τὴ ψαθούρα (τὴ γλυκειὰ πῆττα). Κατόπιν ἐρχότανε ἡ οἰκογένεια ὅλη μαζί κι' ἔπαιρνε τὴν ὠρισμένη ἀπὸ τὸν νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ θέση. Ἄρχιζε τὸ φαγί, «τὸ πιοτι» καὶ τὸ γλέντι, ποῦ ἀποκορυφωνότανε μὲ τοὺς χορούς. Τὰ ἀστεῖα, οἱ σάτυρες, τὰ κοτσομπουλιὰ ἔδιναν κι' ἔπαιρναν. Ἐπειτα παραμεριζόταν τὰ σινιά κι' ἄρχιζε ὁ γνωστὸς μιμητικὸς χορὸς «Πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι τοῦ διαόλου οἱ καλογέροι», ποῦ πολλὲς φορὲς περνοῦσε τὰ ὄρια τῆς εὐπρεπείας καὶ μεταβαλλόταν σ' ὀργιαστικὸ χορὸ, κατὰ τὸν ὅποιον ἀπέβαλαν οἱ χορευτὲς κάθε χαλινὸ στὴ γλῶσσα καὶ τὶς κινήσεις. «Τὸ καλοῦσε—ὅπως ἔλεγαν—ἡ μέρα».

Ἐπισφράγιση τοῦ γλεντιοῦ, ποῦ διαρκοῦσε ὡς τὸ πρῶτ, ἦταν καὶ τὸ χορευτικὸ τραγούδι σὲ γοργὸ ρυθμὸ συνοδευόμενο ἀπὸ Βακχικὲς ἐπιφωνήσεις ὦ ω ω—ὦ ω ω ωχ! ἓνα εἶδος εὐοῖ εὐάν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διονύσου, ποῦ ξυπνοῦσαν ἀνείπωτα μεράκια :

Πέντε δέκα παπαδιές
κι' ἄλλες τόσες καλογριές
τὸ μπαμπάκι σκάλιζαν
καὶ μοσκοβοτάνιζαν.
Δίψασαν οἱ παπαδιές
πλάνταξαν οἱ καλογριές

Ἄϊντε νὰ πᾶμ' νὰ πιοῦμ' νερό
 κάτω στὸν ἄσπρο ποταμό.
 Βρίσκουν τὸ νερό ζεστό
 τὸ ποτάμι σιγανὸ
 μιὰ π' τὴν ἄλλη λέγανε.

Ἄϊντε νὰ κολυμπήσουμε
 νὰ ξεμπαγιλντίσουμε.
 Βγάλαν τὰ ρασάκια τους
 τὰ πουκαμισάκια τους.

Κι' ὁ ντελί καλόγερος
 πίσω π' ἓναν πλάτανο
 παίρνει τὰ ρασάκια τους
 τὰ πουκαμισάκια τους.

—Βρέ ντελί καλόγερε
 δὸς' μας τὰ ρασάκια μας
 τὰ πουκαμισάκια μας
 κι' ὅτι θέλεις κάμε μας.

—Γὼ δὲ θέλω τίποτα
 ἄϊντε νὰ χορέψουμε
 διπλωτὰ τρισκοιλωτὰ (;)
 κι' ὁ καλόγερος μπροστὰ
 κι' οἱ καλογριές κοντὰ!

8. Τὸ Ξαμίλι ἦταν χτισμένο πάνω στὰ ἐρείπια τῆς Λυσιμαχείας, τῆς πόλεως ποὺ ἔκτισεν ὁ Λυσιμαχος, ὁ στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθῆ ἡ γνώμη τοῦ Ἀχ. Σαμοθράκη, (Γεωγρ. καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν Θράκης σελ. 388 Ἑξαμίλιον) ὅτι τὸ Ἑξαμίλιον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ τεῖχος τὸν βον αἰῶνα, πρῶτα—πρῶτα γιατί δὲν ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ πόλις ἢ κώμη ἀνάμεσα στίς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Χερρονήσου, ὅπως ἦταν ἐκεῖ κοντὰ ἡ Πακτύη στὴ Προποντίδα καὶ ἡ Καρδία στὸν Μέλανα Κόλπο. Δεύτερο, δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθῆ τὸ ὄνομα Ἑξα—μίλιον τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τοῦ ὁποίου τὸ δεύτερο συνθετικὸ νὰ ἦταν Ρωμαϊκὸ μέτρο μήκους, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἐθνικὸ τους μέτρο τὸ στάδιο. Τρίτο δὲν ἀναφέρεται παρόμοιο τοπωνύμιον οὔτε, ὅταν ὁ Μιλτιάδης τὸ 560 π. Χ. γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς Χερρονήσου ἀπὸ τὶς βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς ἔκτισε τεῖχος 36 σταδίων, ποὺ κατελάμβανε ὅλο τὸ πλάτος τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπὸ τὸν Μέλανα Κόλπο ὡς τὴν Προποντίδα (Ἡ-

ροδότου VI 36) οὔτε ἀργότερα ὅταν ὁ Λυσιμάχος «καταστρέψας τὴν Καρδίαν καὶ τὴν Πακτύην ἢ διὰ τῆς βίας μετοικήσας τοὺς κατοίκους τῶν ἔκτισε στὸ μέσον τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν Λυσιμάχειαν τῷ 309 π. Χ.».

Τὸ πιθανώτερον εἶναι, πὼς μετὰ τὴν καταστροφή τῆς Λυσιμαχείας καὶ μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους δόθηκε στὸ συνοικισμό, ποὺ κτίσθηκε πάνω στὰ ἐρείπια τῆς Μακεδονικῆς πόλεως λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τῶν 6 μιλίων ἀπὸ τὴν μιά θάλασσα ὡς τὴν ἄλλη τὸ ὄνομα ἑξαμίλιον (Ἑξαμίλιον—Ξαμίλι).

Ἡ Λυσιμάχεια χρησίμευσε ὡς πρωτεύουσα τοῦ Κράτους τοῦ Λυσιμάχου ἀπὸ τὸ 309—281 π. Χ. ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του στὴ μάχη τοῦ Κύρου πεδίου. Ἡ κατοχὴ τῆς πόλεως, κειμένης σὲ τόσο καίρια θέση, ἀπετέλεσε κατὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ρωμαίων ἓνα ἐκ τῶν κυριωτέρων στόχων ἐκείνων, ποὺ διεκδικούσαν τὴν κυριαρχία τῆς Θράκης καὶ ἰδιαίτερα τὴν κατοχὴ τῶν πολυτίμων στενῶν τῆς. Καὶ σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τοῦ κυριάρχου τῆς.

Ἔτσι ἀφοῦ πέρασε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λυσιμάχου στὰ χέρια τοῦ Σελεύκου—ἄλλου στρατηγοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου—μετὰ τὴ δολοφονία του χρησίμευσε πάλι ὡς πρωτεύουσα τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ (280 π. Χ.), ποὺ ἀνακηρύχθηκε βσιλεύς τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Μετὰ δυὸ χρόνια κυριεύθηκε ἀπὸ τοὺς Γαλάτας κατὰ τὴν ἐπιδρομὴ τους γιὰ νὰ περάσῃ ἀμέσως κατόπι στὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ.

Μετὰ τὸ δεύτερο Συριακὸ πόλεμο, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Ἀντίοχος ὁ Γ' βασιλεὺς τῆς Συρίας συνεκρούσθη μὲ τοὺς Ρωμαίους, ἡ Λυσιμάχεια περιῆλθε στὴν ἐξουσία τῶν Σελευκιδῶν κι' ἀπ' αὐτοὺς στὴν κυριαρχία τῶν Πτολεμαίων κι' ὕστερα τῶν Μακεδόνων. Κι' ὅταν ἄρχισε ἡ πάλῃ Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων γιὰ τὴν ἐπικράτηση στὸ Βαλκανικὸ χῶρο καὶ οἱ συγκρούσεις διαδεχόταν ἡ μιά τὴν ἄλλη, ἡ Λυσιμάχεια κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Θράκες. Ξανακτίσθηκεν ὅμως τὸ 196 π. Χ ἀπὸ τὸν βασιλεῆ τῆς Περγᾶμου Ἀτταλον τὸν Α', ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ 50 χρόνια κατεστράφηκεν ὀριστικά.

Ἐπάνω στὰ ἐρείπια τῆς κατεστραμμένης πόλεως κτίσθηκε πιθανῶς τὸ Ἑξαμίλιον, ὅπως γράφουμε παραπάνω. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ βρίσκουμε στὸ χρονικὸ τοῦ Προκοπίου «Περὶ κτισμάτων» ὅπου ἀναφέρεται ἡ ἐπισκευὴ τοῦ τείχους ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸ κι' ἀργότερα, τὸν δέκατον αἰῶνα ὡς ἔδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτη Ἡρακλείας.

Ἄλλ' ἂν ἡ Ἱστορία δὲν τὸ μνημονεῦει πιά, ὅμως ὑπῆρχε καὶ ζοῦσε καὶ ἤκμαζε ἀμιγῆς Ἑλληνικὸ, καὶ διατηροῦσε στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ του.

9. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τὸ Ξαμίλι δὲν ἔπαθε τίποτε κατὰ τὶς διηγήσεις τῆς γιαγιᾶς τοῦ γράφοντος, Γιαννούλας, ποῦ ἦταν τότε κορίτσι 19—26 ἐτῶν. Εἶχε γεννηθῆ τὸ 1802 καὶ πέθανε τὸ 1909 σὲ ἡλικία 107 χρονῶν.

Κατὰ τὸ Ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1828 κινήθηκαν μόνο τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ποῦ πέρασαν γιὰ νὰ πᾶνε πρὸς τὴν Ἀδριανούπολη χωρὶς νὰ πειράξουν κανένα.

Τὸ 1833 ἐπέτυχεν ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας τὴν ἔκδοση φερμανίου τοῦ Σουλτάνου γιὰ τὸ χτίσιμο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, πάνω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πόρτα τοῦ ὁποίου σωζότανε μαρμαρινὴ πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ τῆς χρονολογίας τῆς κτίσεως, τὸ 1833.

Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο τοῦ 1853—54, οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι σύμμαχοι τῶν Τούρκων, ὅταν μετέβαλαν σὲ ὄρμητῆριο τὴ Χερρόνησο ἀποβιβάζοντας τοὺς στρατοὺς των γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν κατὰ τῶν Ρώσων στὴ Μολδοβλαχία, κατεσκευάσαν ὀχυρωματικὰ ἔργα ἀπὸ τὴ μιὰ θάλασσα ὡς στὴν ἄλλη καὶ ἰδιαιτέρα ὠχύρωσαν τοὺς λόφους τοῦ Πλαγιαριοῦ (Τουρκ. Μπουλαϊρ) μὲ φρούρια γνωστὰ ὡς τῶρα ὡς «ντάμπιες». Γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν ὀχυρωματικῶν αὐτῶν ἔργων δούλεψαν «ἀγγαρεῖα» οἱ Ἑξαμιλιῶτες καὶ πολλοὶ βρῆκαν τὸ θάνατο ἀπὸ τὴ χολέρα, ποῦ μάστιζε τοὺς ξένους στρατοὺς.

Κατὰ τὸ Ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1877—78, ποῦ ἔμεινε σπουδαία χρονολογία γιὰ τὸ χωριό, γιατί ἦταν ἓνα σταθερὸ χρονικὸ ὄριο γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν γεγονότων καὶ ἰδιαιτέρα τῆς ἡλικίας τῶν χωριανῶν «γεννήθηκε δυὸ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τῆς Ρωσσίας τὸν καιρὸ», ἔλεγαν, οἱ Ρῶσοι κάθησαν ὀκτῶ μῆνες περίπου κι' ἄφησαν ζωηρὲς ἐντυπώσεις καλῆς συμπεριφορᾶς. Ἀναφερότανε ὀνόματα στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ποῦ ἔδειξαν ἰδιαιτέρη εὐμένεια στὸ χωριὸ καὶ χάρισαν χρήματα ἢ εἰκόνες στὴ μοναδικὴ ἐκκλησίᾳ του.

Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897 πέρασε μὲ ἄγριες ἐπιτάξεις ζῶν καὶ σιτηρῶν καὶ βαρεῖς ἀγγαρεῖες. Τὸ Σύνταγμα (τὸ «Χουριέτ» ὅπως τὸ ὠνόμασαν, δηλαδὴ «ἐλευθερία!») ἔδωκε γιὰ λίγο καιρὸ τὴν ἐλπίδα μιᾶς φιλελεύθερης διοικήσεως, ποῦ διαψεύσθηκε γρήγορα. Ὁ τρομερὸς Βαλῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τοὺς πιὸ σωβινιστὲς νεοτούρκους μὲ τὴν μέθοδο τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς ὑπόπτων ἐπαναστατικῆς κινήσεως κατὰ τοῦ καθεστώτος τῶν προϋχόντων, τῶν δασκάλων, τῶν παπάδων, ποῦ συχνὰ καλοῦνται στὴν Καλλιπόλη νὰ ἐξετασθοῦν, οἱ Λαζοὶ—ἐνοπλα ἄτακτα σώματα—οἱ ὅποιοι ἐρήμαζαν, ἔκλεβαν καὶ σκότωναν ἀκόμα, δημιούργησε μιὰ κατάστασι ἀφόρητη, ὥστε πολλοὶ ἄρχισαν νὰ σκέπτονται, πῶς νὰ ἐκπατρι-

σθοῦν καταφεύγοντας πρόσφυγες στήν Ἑλλάδα. Ἦταν ἡ πρώτη ἐφαρμογή τοῦ καταχθονίου σχεδίου νά ξεριζώσουν τὸν Ἑλληνισμό ἀπὸ τίς πανάρχαιες ἐστίες του.

Τὴν κατάσταση αὐτὴ ἤρθαν προσωρινά νά σταματήσουν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι. Οἱ ἐπανειλημμένες ἡττες τῶν Τούρκων καὶ ἡ ἄλωση τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἔφεραν αὐτοὺς στὴ Τσατάλτζα πρὸς Β καὶ στὸ Πλαγιάρι πρὸς Ν.

Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἔφτασε στὸ Ξαμίλι, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νά περάσῃ τὰ ὄχυρά καὶ νά καταλάβῃ τὴν Καλλιόπολη καὶ τὰ στενά.

Ἀφοῦ πέρασε τὸν χειμῶνα τοῦ 1912—13, μετὰ τὴν κήρυξη τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου καὶ τίς ἡττες του στὸ Κιλκίς, τὸ Λαχανᾶ κ. ἄ. ἐγκατέλειψε τὴ Θράκη.

Ἡ ἀναχώρηση τῶν Βουλγάρων ἐσήμανε τὴν ἀρχὴ νέων δεινῶν γιὰ τὸν Ἑλληνισμό τῆς Θράκης καὶ ἰδιαίτερα τῆς Χερρονήσου. Ὁ πρῶτος πανευρωπαϊκὸς πόλεμος 1914—18 ἐχειροτέρευσε τὴν κατάσταση.

Ἡ προοβολὴ τῶν Στενῶν ἀπὸ τὸ στόλο τῶν συμμάχων, οἱ βομβαρδισμοί, ἡ εἴσοδος ὑποβρυχίων στὴν Προποντίδα, οἱ μάχες στὴν ἄκρῃ τῆς Χερρονήσου, ἔδωκαν τὰ προσχήματα γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν Ἑλλήνων. Ἄρχισε ἡ μεταφορά τους στὰ βάρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ Ξαμίλι μετεφέρθηκε σ' ἓνα χωριὸ Τουρκόφωνων Ἑλλήνων, τὰ Κουπλιά, ὅπου ἀπεδεκατίσθηκεν ἀπὸ τὴν πείνα, τὴ δυστυχία καὶ τὰ μολυσμένα νερά τῆς περιοχῆς. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς χιλιάδες κατοίκους μόλις σώθηκαν οἱ ἑπτακόσιοι γιὰ νά γυρίσουν ἐρείπια σωματικά, ψυχικά καὶ ἠθικά στὸ ἐρειπωμένο χωριὸ τους μετὰ τὸν πόλεμο, τὸ 1919. Ἐκεῖ βρῆκαν θρονιασμένη τὴν ἐλευθερία, ποὺ ἔφεραν οἱ Ἑλληνικοὶ Σταυραῆτοι καὶ ἄρχισαν τὴ νέα ζωὴ τους.

Δυὸ χρόνια εἶχαν περάσει, ξανάνθισαν πάλι τὰ πρῶτα ἄνθη τῶν ἐλπίδων πάνω στὰ χαλάσματα, ἄρχισε νά γελάῃ πάλι τὸ μαρμαμένο χεῖλι τῶν χωρικῶν.

Ἄλλ' ἡ πρόσκαιρη αὐτὴ εὐτυχία ἐπρόκειτο νά μὴ βαστάξῃ πολὺ, τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ὁ τραγικὸς ἐπίλογος ἦταν γραφτὸ νά παιχθῇ στὰ ἱερὰ χῶματα τῆς μαρτυρικῆς Θράκης. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1922 ἐπιβιβαζόταν στὸν κόλπο τοῦ Ξηροῦ πάνω σ' ἓνα ἐπίτακτο πλοῖο θλιβερῆ πομπῆ, ὅσοι εἶχαν ἀπομείνει, γιὰ τὸ ἄγνωστο.

Σκόρπισαν στὴν Ἄψαλο τῆς Ἐδέσσης, στοὺς Γαλατάδες τῶν Γιαννιτσῶν καὶ στὰ περίχωρα τοῦ Λαγκαδά. Ἐκεῖ σβύνουν οἱ παλιές γενιές μὲ τὴ νοσταλγία καὶ τὸν καῦμό τῆς χαμένης Πατρίδος κι' ἐκεῖ φυτρώνουν, σὰν ἀπὸ τὴ στάχτη, οἱ νέοι μ' αἰσιοδοξίαν γιὰ τὸ μέλλον. Εἶναι ἡ Μοῖρα τοῦ Ἔθνους, στὸ ὅποῖον ἀνήκουν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

**ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ**

Υ Π Ο

† ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ (ΙΑΤΡΟΥ—ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΟΥ—ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ)

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΓΟΝΑΤΑ (ΠΡΩΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ)

ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ (ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΖΑΠΠΕΙΟΥ ΑΔ/ΛΕΩΣ)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΕΛΑΝΙΔΟΥ (ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ)

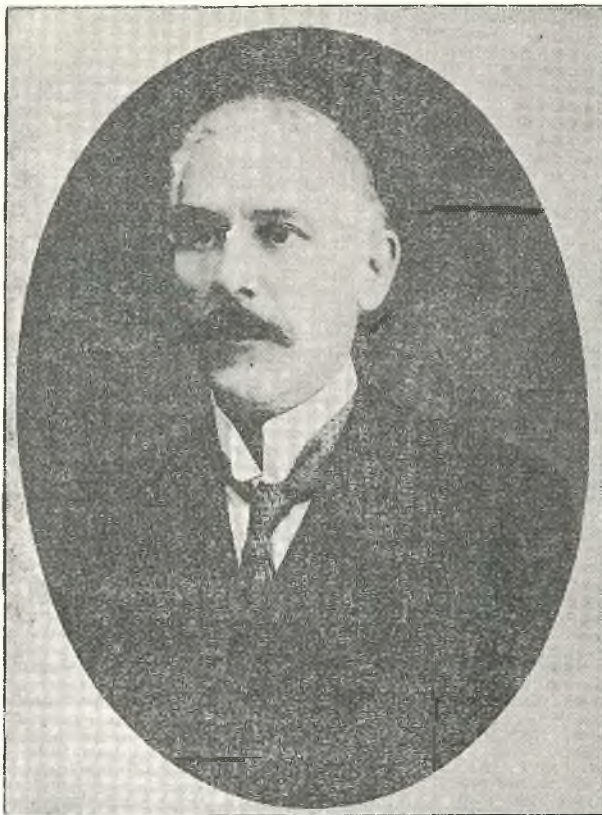
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ δημοσιευομένων πραγματειῶν ἐκ μέρους πολυτίμων συνεργατῶν τῶν «Θρακικῶν», δὲν πρόκειται νὰ ἐμφανισθῇ ὀλοκληρωμένη ἢ νεωτέρα Ἱστορία τῆς πόλεως καὶ περιφερείας Ἀδριανουπόλεως, ἀλλὰ στοιχεῖα ἐξ ἀναμνήσεων καὶ ἀφηγήσεων, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης ἐποχῆν.

Κατὰ καιροὺς ἐγκυκλοφόρησαν διάφοροι ἐκδόσεις, οὐχὶ ὅμως συναρμολογημένοι, ἐμφανίζουσαι ἀναμῖξ γεγονότα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας Ἀδριανουπόλεως.

Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ὑποτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων, πιστεύομεν ὅτι παρέχομεν συμπληρωματικὴν συμβολὴν διὰ τῆς παραθέσεως ἀνεκδότων μελετῶν, ὀφειλομένων εἰς φιλόπονον ἐργασίαν διακεκριμένων λογίων, καταγομένων ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλοθεν, διότι τὰ κείμενα ταῦτα ἐπισχῶν τὴν ἀναληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν «Θρακικῶν» προσπάθειαν καὶ συντελοῦν εἰς τὸ νὰ μὴ ἀπωλεσθοῦν νέα ἐνδιαφέροντα γεγονότα καὶ στοιχεῖα διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ίατρος Παθολόγος, Βουλευτής—Γερονσιαστής Έβρου. Έγεννήθη εν Άδριανουπόλει τῷ 1870 καὶ ἀπεφοίτησε τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου τῷ 1899. Εἰργάσθη κατὰ τὴν φοίτησίν του ὡς βοηθὸς τοῦ καθηγητοῦ Καραμήτσα. Ἀπὸ τοῦ 1901—1903 ὑγειονομικὸς ἱατρός τῆς Ἀγγλοαίγυπτιακῆς Κυβερνήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1903 ἐξήσκησε τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν Σουφλίῳ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν Ἀδριανουπόλεως διετέλεσεν ἱατρός τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

Τῷ 1914—15, εἰργάσθη ὡς ὑγειονομικὸς ἱατρός Θεσσαλονίκης—Καβάλας. Πολιτεύεται ἀπὸ τοῦ 1920, ἐκλεγόμενος ἐν Σουφλίῳ, ὡς Βουλευτής καὶ Γερονσιαστής Ἐβρου καὶ ἐπανάληψιν. Ἐχορημάτισεν ἐπὶ 10μηνον Ὑπουργὸς Γεν. Διοικητῆς Θράκης (1924—25). Λογογράφος καὶ λαογράφος ἀπὸ νεαρῶτάτης ἡλικίας, ἐκ τῶν πρώτων εἰσήγαγε τὸ χρονολόγημα καὶ τὸ διήγημα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας. Ἐδημοσιογράφησεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκη καὶ Ἀθήναις. Ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους τὰ ἄπαντά του κατὰ τὸ 1910—12. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐξέδωκεν ἐπιτομὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Θράκης καὶ τὰ Ἀρχαῖα Θρακικὰ Μυστήρια. Πολύτιμος συνεργάτης τῶν «Θρακικῶν», εἰς πλείστα τεύχη τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν ἀξιόλογοι πραγματεῖαι του.

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ

Η ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ^(*)

Ἄδριανου ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ Κάστρο ὀνομαζομένη, δευτέρα πόλις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Θράκης καὶ ἔδρα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς. Εἰς τὰς γεωγραφίας ὀλίγον πρὸ τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877—78 ἐφέρετο ἔχουσα πληθυσμὸν ἑκατὸν τριάκοντα χιλιάδας. Ἄλλ', ὡς εἶναι γνωστόν, οἱ Τούρκοι οὐδέποτε ἦσαν ἀκριβεῖς εἰς τὰς στατιστικὰς των. Δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἀδριανουπόλεως, περιωρίζετο εἰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας, ἐκ τῶν ὁποίων Τούρκοι 40—45 χιλιάδες, Ἕλληνες 40 χιλιάδες, Ἑβραῖοι 15 χιλιάδες, 5—6 χιλιάδες Ἀρμένιοι, περὶ τὰς 2 χιλιάδας Βούλγαροι καὶ περὶ τὰς δύο χιλιάδας Φραγκολεβαντίνοι, ἔχοντες Καθολικὸν ναὸν εἰς τὸ Ἄστυ καὶ διάφοροι Εὐρωπαῖοι ὑπάλληλοι τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων ἐν τῷ κεντρικῷ σταθμῷ, διατηροῦντες καὶ αὐτοὶ ἰδιαίτεράν Καθολικὴν ἐκκλησίαν.

Ὡς γνωστόν, ἡ Ἀδριανούπολις ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ κυρίως Ἄστυ, ἐντετειχισμένην πόλιν μὲ ἰσχυρότατα φρούρια καὶ πύλας ἰσχυρὰς σιδηράς, διατηρούμενα ἀνέπαφα ἐν πολλοῖς μέχρι τοῦ 1878. Συνείχετο μὲ τὴν πόλιν ἡ ἀπέραντος ἀγορὰ καὶ ἡ τουρκικὴ συνοικία ἐπὶ ὑγιεινῶν ὑψωμάτων. Τὸ προάστειον Κιγίκιον, τὸ προάστειον Κερίς—Χανέ, τὸ προάστειον Γιλδιρίμιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ ἄκρα του εἶχε δύο ἰδιαίτερας συνοικίας τὸ Γενί—Ἰμαρέτ καὶ τὸ Κοῦμ—Μαχαλὲ καὶ τὸ προάστειον Ἄτ—Παζάρ.

Εἰς τὴν πόλιν ὑπάρχουν πολλαὶ ὥραιαι γέφυραι, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν τὰ διάφορα τμήματα καὶ τὰς νησίδας, ἃς σχηματίζει ὁ διαρρέων τὴν πόλιν βραχίων τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου Τόνσος καὶ ἡ περιώνυμος ἐπὶ τῆς Ἄρδας (Ἐβρος) Νέα γέφυρα ἢ γέφυρα τοῦ «Διαμαντῆ». Οἱ

(*) Καὶ ἡ μελέτη αὕτη, ὡς τὰ δημοσιευθέντα «Ἱστορικὰ Σημειώματα» εἰς τὸν 23ον τόμον τῶν «Θρακικῶν», μᾶς ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Κ. Κουρτίδου ἐκ τοῦ Σανατορίου «Σωτηρία» ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του

Τοῦρκοι εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ ἰδρῦουν τοὺς εὐκτηρίους οἴκους των εἰς κάθε γωνίαν προχειρῶς. Μολονότι ἐντὸς τοῦ Ἄστεως σώζονται καταφανῆ ἴχνη διαφόρων τζαμίων οὐδεμία ἀπολύτως τουρκικὴ οἰκογένεια κατῴκει εἰς τὸ Ἄστυ. Οἱ Τοῦρκοι ἀνήκον εἰς πολλὰς τάξεις. Ὁ λαὸς καθαρὸς, νοικοκυρευμένος, φιλότιμος, φιλήσυχος καὶ ἐργατικὸς ἐπεδίδeto εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας εὐδοκίμως, εἰς τὴν ἀμπελοφυλακίαν καὶ γεωργίαν, ζῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ μὲ τοὺς ὑποδοῦλους. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Διοικήσεως ἦσαν Τοῦρκοι, ἀλλὰ μετεῖχον αὐτῆς, εἰς ὅλους τοὺς κλάδους, ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ὑπάλληλοι Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ ὀλίγοι Ἑβραῖοι. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μετὰ τὸ 1878 ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἦτο Ἕλλην, ὁ δὲ βοηθὸς καὶ ἀνικαταστάτης τοῦ Τούρκου Γενικοῦ Διοικητοῦ μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἦτο πάντοτε Ἕλλην, ὅπερ μαρτυρεῖ κατὰ τεκμήριον τὴν ὑπεροχὴν καὶ εὐρωστίαν τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐπίσημος Νομαρχιακὴ ἐφημερὶς ἐξεδίδeto μόνον εἰς τὴν τουρκικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὸ προάστειον Κιγίκιον ὁ πληθυσμὸς ἦτο μικτός, ἀποτελούμενος κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Ἑλλήνων ἔχοντας δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ἐσχημάτιζον κοινότητα μὲ ἀνεγνωρισμένον ναόν. Οἱ Ἕλληνες ἐπεδίδοντο εἰς τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἀμπελοφυλακίαν. Ὑπῆρχον ὡσαύτως σοβαρώτατοι Τραπεζιτικοὶ Οἴκοι εἰς χεῖρας ὀνομαστικῶν διὰ τὸν πλοῦτον, τὴν εὐφυίαν καὶ τὸν ἐκτεταμένον κύκλον ἐργασιῶν των ὁμογενῶν, οἱ Ἑλληνικοὶ δὲ οὗτοι Τραπεζιτικοὶ Οἴκοι ἦσαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λειτουργούντων τοιούτων, μεθ' ὧν εὐρίσκοντο εἰς στενὴν συνάφειαν καὶ συνεργασίαν, ἡ δὲ καλὴ φήμη καὶ ἡ ἀπεριόριστος πίστις αὐτῶν ἦτο ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τῶν ξένων Τραπεζῶν, τὰ κεντρικὰ τῶν ὁποίων ἦσαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν.

Εἰς τὸ προάστειον Κερὶς—Χανέ, ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων ἦσαν Ἕλληνες, μὲ ἐκκλησίαν, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, ὀλίγοι Τοῦρκοι ἐπίσης καὶ Κοινότης Βουλγαρικὴ μὲ ἀνεγνωρισμένην ἐκκλησίαν ἠσχολοῦντο δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας, τὴν ἀμπελοφυλακίαν καὶ δενδροκομίαν.

Τὸ μεγαλύτερον προάστειον τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ Γιλδιρίμιον ἀπεῖχεν ἀπὸ τὸ Ἄστυ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα, χωριζόμενον ἀπὸ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ Τόνσου ποταμοῦ, ἠνῶνετο δὲ μὲ τὴν περιώνυμον γέφυραν Μιχάλ—Κιοπροῦ (γέφυρα Μιχάλη). Ὀλίγον πρὸ τῆς γεφύρας ἀριστερὰ εἶναι μικρὸν καὶ σκοτεινότατον τζαμίον, κτισθὲν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν κατακτητῶν, τὸ ὁποῖον μνημονεύει εἰς τὸ Ὀδοιπορικὸν τοῦ ὁ Τοῦρκος συγγραφεὺς Ἑβλιά—Τσελεμπῆ. Δεξιὰ

τῆς γεφύρας καὶ πλησίον αὐτῆς μνημονεύει ὁ Ἐβλιά—Τσελεμπή ἕνα πανάρχαιο λουτρῶνα, τὸν ὅποιον ἂν καὶ ἀκέραιον, ἀλλ' ἐγκαταλειμμένον, ὁ λαὸς ὀνομάζει τοῦ Κούκου ὁ λουτρός.

Ἡ κυρίως γέφυρα τοῦ Μιχάλη ἔχει ὀκτῶ μικρὰ καὶ μεγάλα τόξα (καμάρες), ἀμέσως δὲ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς γεφύρας ὑπάρχει μικρὰ νησίς. Ἡ γέφυρα ἐξακολουθεῖ ἐπὶ πολὺ διάστημα χωρὶς τόξα καὶ συνέχεται κατὰ τὸ ἕν τέταρτον αὐτῆς πάλιν μὲ τόξα μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ τζαμίου Γιλδιρίμ. Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νηίδος, πρὸς τὸν ποταμὸν Τόνσον, ὑπάρχει ἕν τζαμίον, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ καλλιτεχνικώτερα τῆς Ἀδριανουπόλεως, μὲ μεγάλην αὐλὴν καὶ κήπον, τὰ ὅποια μνημονεύει ὁ Ἐβλιά—Τσελεμπή, προσθέτων ὅτι εἰς αὐτὰ ἐκαλλιεργοῦντο θαυμάσια ρόδα. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο κατοικοῦν συγκεντρωμένοι περὶ τὰς δέκα πέντε οἰκογένειαι Τούρκων ἀποζώντων ἀπὸ τοὺς ροδῶνας των, τὰ μωρεόδενδρα καὶ τὰ ὀπωρικά των, ἐχόντων δὲ ὡς ἐπάγγελμα τὴν ἀλιεῖαν. Μὲ δύο πέτρινες σκάλες κατέρχονται εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Τόνσου, ὅπου ἔχουν προσδέσει τὰ πλοιάριά των. Ὁ ποταμὸς χωρίζει τὴν νησίδα ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν, τὴν περιώνυμον «Τοῦ νεροῦ τὴν ἄκρη», ὅπου εἰς τὴν χλοεράν καὶ δροσεράν ἀκτὴν ὑπῆρχον τὰ πασίγνωστα τρία ἐξοχικὰ κέντρα, τὰ λεγόμενα «*Σαλάτσια*», ἀνήκοντα εἰς Ἑλληνας καὶ οἱ φιλότιμοι ἰδιοκτῆται των, ὁ Γκάκ Γιώργης, οἱ ἀδελφοὶ Κομνηνοὶ καὶ Χατζηαντωνάκηδες, προθυμότατα ἐπεριποιοῦντο τοὺς κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τοῦ θέρους προστρέχοντας ἐκεῖ. Εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον τῆς γεφύρας Μιχάλη, ὅπως εἴπωμεν, εὐρίσκετο τὸ τζαμίον Γιλδιρίμ. Τοῦτο ἦτο ναὸς σωζόμενος ἀκέραιος καὶ ὁ κατακτητῆς Σουλτάν Βαγιαζίτ τὸν μετέτρεψεν εἰς τζαμίον. Μετὰ πολυετῆ συζήτησιν περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου μνημείου μεταξὺ τῶν ἀρχαιολογούντων ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀσχολούμενος ὀλίγον πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Διδυμοτειχοῦ, εὔρον εἰς τὰς «Ἱστορίας» τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ὅτι τὸ τζαμίον τοῦτο ἦτο ἄλλοτε ὁ λεγόμενος «Ναὸς ὁ ἐν Κήποις». Καὶ πράγματι μέχρι τῆς σήμερον οἱ ὀνομαστοὶ λαχανόκηποι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχίζουσι ἐντεῦθεν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν συμπολίτην μου καθηγητὴν ἀείμνηστον Γεώργιον Λαμπουσιάδην, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπὶ κατοχῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ ἔτος 1913, μετέβην εἰς τὸν εἰρημένον ναὸν καὶ περιεγράψαμεν ἀπὸ κοινοῦ τὰ κατ' αὐτόν.

Τὸ Κούμ—Μαχαλὲ ἦτο μικρὸς μικτὸς συνοικισμὸς ἀπὸ Τούρκους καὶ Ἑλληνας, ἀσχολουμένους μὲ τὰς τέχνας, τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελοργίαν. Οἱ Ἑλληνες εἶχον ἐκκλησίαν, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Τὸ προάστειον Γιλδιρίμ κατῳκεῖτο ἀπὸ Ἑλλήνας, ἄνω τῶν χιλίων οἰκογενειῶν, ἀμιγῆς, ἀπηλλαγμένον τελείως ἀπὸ Τούρκους καὶ ἄλλα ξένα στοιχεῖα. Κατὰ τὸ 1888 βουλγαρικὴ προπαγάνδα περισυνέλεξε τὰ τέκνα ὀλίγων κηπουρῶν καὶ ποιμένων καὶ ἵδρυσεν παρασυναγωγὴν εἰς τι οἰκόπεδον μὲ σχολεῖον καὶ πρόχειρον ἐκκλησίαν. Ἄλλ' ὁ ἀνεγνωρισμένος πατριωτισμὸς τῶν Ἰλδιριμιωτῶν δὲν ἐπέτρεψε τὴν λειτουργίαν τούτων περισσότερον τῶν τριῶν μηνῶν καὶ τὸ μὲν σχολεῖον διελύθη, ἡ δὲ ἐκκλησία ἐκάη. Εἰς τὸ Ἰλδιρίμιον ὑπῆρχεν παρθυναγωγεῖον, δημοτικὴ σχολή, ἐκτὸς δὲ τούτων ἐλειτούργει ἡ λεγομένη Μασσαλιωτικὴ ἢ Ροδοκανάκειος Σχολὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλλήνων πατριωτῶν, ἔχουσα τρεῖς ἀνωτέρας ἀστικὰς τάξεις. Ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἦτο μεγαλοπρεπέστατος καὶ εἶχε περισσοτέρους τῶν ὀκτῶ ἱερέων. Εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ ναοῦ ἐλειτούργει κοινοτικὸν νοσοκομεῖον, τὸ ὁποῖον ἐκλείσθη τὸ 1880. Οἱ Ἑλληνες κάτοικοι τοῦ Ἰλδιρίμ, διακρινόμενοι διὰ τὸν ἀπαράμιλλον πατριωτισμὸν τῶν, τὴν φιλοτιμίαν καὶ φιλοξενίαν τῶν, ἐπέδιδοντο εἰς τὰς τέχνας, τὴν ἀμπελοουργίαν, κηπουρικὴν καὶ δενδροκομίαν καὶ τὴν σηροτροφίαν. Εἰς τὸ προάστειον τοῦτο ἤκμαζεν εὐρυτάτη βιοτεχνία εἰς «σπιτικά πανιά» μὲ τὸν πατροπαράδοτον ἀργαλειόν, εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν ἀγορὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπωλοῦντο εὐρύτατα καὶ ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἀντοχὴν τῶν. Εἰς τὸ παράρτημα τοῦ Ἰλδιριμίου, τὸ Γενί—Ἰμαρέτ, οἱ κάτοικοι ἦσαν Τούρκοι καὶ ὀλίγοι Ἑλληνες, εἰς τοὺς ὁποίους, ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Συλλόγου τῶν κυριῶν Ἀδριανουπόλεως ἵδρυσεν νηπιαγωγεῖον πρὸς μὀρφωσιν τῶν τέκνων τῶν.

Τὸ προάστειον Ἄτ—Παζάρ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα τμήματα, ἦτοι τὸ Τόπ—Καποῦ, τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ κυρίως Ἄτ—Παζάρ καὶ Τσερκέβ, ὑπήγοντο δὲ καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα τμήματα εἰς τὴν εὐρύχωρον καὶ μεγαλοπρεπὴ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ κάτοικοι ἦσαν κατὰ πλειοψηφίαν Ἑλληνες μὲ ὀλίγους Τούρκους, Ἀθιγγάνους μουσουλμάνους καὶ Ἀθιγγάνους χριστιανούς, οἵτινες ἐκαλοῦντο Ρωμηοκατσιβελοὶ, διακρινόμενοι ὡς ζωέμποροι. Ἀρκετὸς ἀριθμὸς Ἀρμενίων εἰς τὸ Ἄτ—Παζάρ καὶ Τσερκέβ ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν ἀρμενικὴν κοινότητα μὲ ἓνα ὠραῖον ναόν. Οἱ Ἑλληνες κάτοικοι τοῦ Ἄτ—Παζάρ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπίδοσίν τῶν εἰς τὰ γράμματα, ἐκτὸς δὲ τῶν ἐμπόρων πολλοὶ ἦσαν ἀπὸ τὸ προάστειον τοῦτο ἐπιστήμονες, λόγιοι καὶ διδάσκαλοι.

Καθὸς εἴπομεν, οὐδεμίαν οἰκογένειαν τουρκικὴν διέμενον ἐντὸς τοῦ Ἄστεως. Ἄλλ' ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἕξωθεν τοῦ Ἄστεως, συνεχομένη μὲ αὐτό, πλησίον τοῦ Μιχάλ—Κιοπροῦ καὶ τοῦ Τόνσου μία τουρκικὴ

συνοικία κατοικουμένη ἀπὸ βυρσοδέψας ἢ ταμπάκηδες, ἐξ οὗ καὶ ἡ συνοικία Ταμπάκ—Χανές. Ὅλη ἐκείνη ἡ ἀκτὴ ἦτο κατάσπαρτος μὲ μεγάλα πιθάρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγένετο ἡ πρωταρχικὴ κατεργασία τῶν ἐγγωρίων δερμάτων. Πρὸς τελειοτέραν ἐπεξεργασίαν ἐστέλλοντο εἰς ἄλλην τουρκικὴν συνοικίαν, τὸ Σαράτς -- Χανὲ καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἄλλην, διὰ νὰ λάβουν διάφορα χρώματα. Τὰ δέρματα ταῦτα, ἦσαν ἐν χρήσει διὰ τὰς λαϊκὰς τάξεις, ἡ βιοτεχνία δὲ αὕτη ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη καὶ πολὺ προσοδοφόρος, ἐξασκουμένη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον τὸ βόρειον, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ νότιον τμήμα τῆς πόλεως. Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀδριανουπόλεως, ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὸ 1814 ὑπὸ τοῦ ἐκ Χίου διαπρεποδῆς λογίου Μητροπολίτου Δωροθέου Πρωΐου (ἀπαγχονισθέντος εἰς τὸ Πατριαρχεῖον κατὰ τὸ 1821 μετὰ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' καὶ τῶν λοιπῶν Συνοδικῶν), ἦτο μεγαλοπρεπέστατον κτίριον, κοσμούμενον εἰς τὴν μεγάλην αἶθουσαν ὑπὸ τῶν προσωπογραφιῶν τῶν ἐπὶ διακόσια ἔτη χρηματισάντων Μητροπολιτῶν Ἀδριανουπόλεως, ἐν δὲ ἐκ τῶν παραθύρων τῆς αἰθούσης, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς κλειστής πύλης τῶν Πατριαρχείων, ὅπου ἐκρεμάσθη ὁ ἐθνομάρτυς Γρηγόριος Ε', ἦτο κλειστόν, διότι ἐκρεμάσθη ἐκεῖ κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ὁ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Ἀδριανουπόλει ἐφησυχάζων πρῶην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος μετὰ 28 πρωθιερέων, ἱερέων καὶ προϋχόντων.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ὑψοῦτο, εἰς τὸ ἴδιον μέρος ὅπου πρὸ τριακοσίων καὶ τετρακοσίων ἐτῶν, ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή, ἐπιβλητικὸν καὶ καλλιμάρμαρον τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, ὅπερ κτισθὲν ἐκ θεμελίων κατὰ τὸ 1878, ἀνεγνώρισθη ἐπὶ γυμνασιάρχου Ματθαίου Παρανίκα κατὰ τὸ 1885 ἰσότιμον καὶ ὁμότιμον μὲ τὰ ἐν Ἑλλάδι γυμνάσια. Τὸ δὲ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον ἐκτίσθη καὶ ἐλειτούργησε κατὰ τὸ 1886, ἐκεῖθεν δὲ ἐτροφοδοτήθη σχεδὸν ὀλόκληρος ἡ Θράκη μὲ τὰς τελειοφοίτους διδασκαλίσσας τοῦ Ζαπείου. Ἐκτὸς τούτων, ἐλειτούργει πλήρης καὶ κάλλιστα κατηρτισμένη ἐξατάξιος Ἀστικὴ Σχολή. Ἐντὸς τοῦ Ἀστεως ὑπῆρχον δέκα Ἑλληνικαὶ Ἐκκλησίαι ἡτοι τῆς Μητροπόλεως, τοῦ Σιναΐτικοῦ Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, (Λαυρεωτικὸν Μετόχιον), τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, (Ἁγιοταφικὸν Μετόχιον), τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Οἱ Βούλγαροι οὐδένα ναὸν εἶχον ἐντὸς τοῦ Ἀστεως. Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ὑφίστατο βουλγαρικὴ Μητρόπολις ἐν τῇ

ὁποία οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀνεγνωρισμένος Βούλγαρος Μητροπολίτης, διηυθύνετο δὲ ὑπὸ Βουλγάρου Ἀρχιμανδρίτου. Μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Βουλγαρίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὁ ἐν Κωνσταντινοπόλει, παρανόμως ἐδρεύων, Ἐξαρχος τῶν Βουλγάρων, ἐπεχείρησε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διάταγμα (βεράτιον) πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ἐγκαθίδρυσιν ἐν Ἀδριανουπόλει Βουλγάρου Ἀρχιερέως. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη συγκατετέθη ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὄρον ἂν ἐντὸς τοῦ Ἄστεως ὑπάρχουν μόνιμοι Βούλγαροι κάτοικοι τοῦλάχιστον τεσσαράκοντα οἰκογένειαι. Καταλόγου ὅμως ἐπισήμου γενομένου, εὐρέθησαν ἐν τῇ πόλει μόνον δέκα τρεῖς οἰκογένειαι καὶ ἡ αἴτησις ἀπερρίφθη.

Ἐντὸς τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὑπῆρχε καὶ ἐλειτούργει εἰς πελωρίαν καὶ πολυτελεστάτην οἰκοδομήν, ἡ περιώνυμος Πολωνικὴ λεγομένη Σχολή. Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς ἦσαν ἐγγράμματοι Καθολικοὶ μοναχοί, διετέλει δὲ αὕτη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Γάλλου Προξένου, ὡς Καθολικῆς δυνάμεως. Μαθηταὶ τῆς Σχολῆς ἦσαν ἀποκλειστικῶς Βούλγαροι, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν προαστείων τῆς Ἀδριανουπόλεως οἱ δὲ ἄλλοι ἐκ τῶν χωρίων τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀνήκοντες εἰς τοὺς Οὐνίτας Βουλγάρους, δηλαδὴ Ὀρθοδόξους μὲν τὸ θρήσκευμα, ἀναγνωρίζοντας ὅμως τὸ Πρωτεῖον τοῦ Πάπα καὶ μνημονεύοντας τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος τῶν Οὐνιτῶν τούτων Βουλγάρων ἦτο ὁ ἐκ τοῦ προστείου Κερίς-Χανέ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχιερεὺς Σεβασμιώτατος Πέτκος, σπουδάσας ἐν Ρώμῃ, ἀνὴρ πραγματικῶς λόγιος, εἰρηνικὸς καὶ ἀγαθώτατος τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ψυχὴν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Τόπ-Καποῦ, ἐξαγοράσαντες ὀλίγας Ἑλληνικὰς οἰκίας ἔκτισαν πελώριον οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστεγάσθη τὸ βουλγαρικὸν Γυμνάσιον, τοῦ ὁποῦ οἱ μαθηταὶ ἐστρατολογοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἐν γένει οἱ Βούλγαροι οὐδεμίαν παρέλειπον εὐκαιρίαν ὅπως δημιουργήσουν κεκτημένα πλεονεκτήματα καὶ δικαιώματα εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὡς εἴπομεν, ὁ νικηφόρος Ρωσικὸς στρατὸς, μετὰ τὰς πολυνέκρους μάχας τοῦ φρουρίου τῆς Πλέβνας καὶ τοῦ στενοῦ τῆς Σίπκας εἰσῆλθεν ἀνενόχλητος εἰς τὴν Θράκην. Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἔφθασαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων τρεῖς μεγάλαι στρατιαὶ ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Γοῦρκον ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἐξ Ἡπείρου, Σχόβελεβ, καὶ Τοτλέβεν τραυματισθέντα εἰς τὸ μέτωπον. Κατ' ἀπόφασιν τῆς Βερολινεῖου συνθήκης, ὁ Ρωσικὸς στρατὸς ὤφειλε νὰ ἀποσυρθῇ μετὰ ἐν ἔτος. Πρὶν ἐκπνεύσῃ ἡ προθεσμία αὕτη τόσον οἱ Ρῶσοι μυστικῶς, ὅσον

καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπεχείρησαν νὰ δημιουργήσουν τετελεσμένον γεγονός Σλαυϊκῆς κατοχῆς τῆς Θράκης διενεργοῦντες δημοψήφισμα ἐν αὐτῇ. Ἄλλ' ἡ συνδεδυασμένη ἐνέργεια τῶν ἐν Θράκῃ Ἑλλήνων κατοίκων καὶ Τούρκων ἀποτελούντων τὰ ὀκτῶ δέκατα τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἐματαίωσαν τὰ σχέδια τῶν Σλαύων.

Τότε ἡ μανία τῶν Βουλγάρων ἐστράφη κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Μητροπόλεως ἣτις εἶχε πρωτοστατήσει εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διενέργειαν τοῦ δημοψηφίσματος. Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὁ Διονύσιος Χαριτωνίδης ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Τέκνον λαϊκῆς τάξεως καὶ εὐσεβεστάτης οἰκογενείας μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν τῆς Σχολῆς τῆς πατρίδος του ὑπηρέτησεν ὡς δημοδιδάσκαλος εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀσπασθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὡς κληρικὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπου διανύσας τοὺς ἀνωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς κατέλαβεν ἱεραρχικῶς τοὺς Μητροπολιτικοὺς θρόνους Κρήτης, Διδυμοτείχου καὶ Ἀδριανουπόλεως. Σεμνός, δραστήριος, φιλόπατρις καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔθνικόφρων, διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς φιλομαθείας καὶ εὐφυΐας του κατέστη δοκιμώτατος περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν. Εὐνόητον εἶναι, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ λύσσα ἐστράφη ἐναντίον του. Ὅμᾳς ἐκ Βουλγάρων ἐπολιόρησε τὴν ἱεράν Μητρόπολιν, συνέλαβε τὸν ἀπροστάτευτον γέροντα, κατεβίβασεν αὐτὸν εἰς τοὺς δρόμους, ἔδειρεν καὶ ἐμώλωπισεν αὐτὸν ἀνηλεῶς. Σκοπὸς των ἦτο νὰ σύρουν τὸν λιπόθυμον Ἱεράρχην εἰς τὸ διοικητήριον ἔμπροσθεν τοῦ Ρώσσου διοικητοῦ. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασαν ἔμπροσθεν τοῦ κήπου καὶ τοῦ φρουρίου Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ, ὁπότεν ἀρχίζουν κατὰ σειρὰν τὰ Ἑλληνικὰ ὑποδηματοποιεῖα, ἀντιληφθέντες τὴν ἄνανδρον διαγωγὴν τῶν Βουλγάρων, οἱ Ἕλληνες πατριῶται ὤρμησαν μὲ ξύλα, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπήλλαξαν ἐκ τῶν αἱμοβόρων χειρῶν των τὸν σεπτὸν Ἱεράρχην. Ὁ Διονύσιος μετ' ὀλίγον προαχθεὶς εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Νικαίας, ἐξελέγη τὸ δεύτερον μετὰ ὀκτῶ ἔτη Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, ἔνθεν μετ' ὀλίγον ὁμοθύμῳ ψήφῳ καὶ κοινῇ γνώμῃ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης δοξάσας τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονύσιος Ε΄.

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν εὕρισκοντο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὑπὸ ἔποψιν πολιτισμοῦ καὶ κοινωνικῆς ἐμφανίσεως. Ἐκτὸς τῶν 10—12 Ἑλλήνων ἱατρῶν εὐδοκίμως ἐξασκούντων τὸ ἔργον των οὐδεὶς ἐκ τῶν ἄλλων ἔθνων Τούρκων, Ἑβραίων καὶ Ἀρμενίων ὑπῆρχεν ἱατρὸς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, πλὴν τῶν δημοτικῶν ἱατρῶν ἀνηκόντων εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἀλλὰ μὴ ἐχόντων ἰδιωτικὴν πελατεῖαν.

Οἱ Βούλγαροι ὀλίγον πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἔστειλαν ἐκ Βουλγαρίας τὸν ἱατρὸν Δότσκωφ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ὀλίγων Βουλγάρων καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ Οἰκοτροφείου καὶ Γυμνασίου. Δικηγόροι ἦσαν Τοῦρκοι, Ἕλληνες καὶ Ἀρμένιοι. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημῶν οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀνά χεῖρας τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν ὡς καὶ τὰς καλλιτέρας τέχνας, ἐργαζόμενοι ἐπιτυχῶς ὡς βράπτει, ὑποδηματοποιοί, χρυσοχόοι, καὶ ἔχοντες πολυτελέστατα ἐστιατόρια, ξενοδοχεῖα, παντοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα καταστήματα ἀποικιακῶν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Οἱ Ἀρμένιοι κατεῖχον τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς πόλεως ἔχοντες μίαν ἐκκλησίαν, τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους, ἡ ὁποία ἦτο Ἑλληνικὴ καὶ πρὸ ἑνός, δύο περίπου αἰῶνων ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς αὐτοὺς, στερουμένους τότε ἐκκλησίας. Ἐξεπαιδεύοντο εἰς μίαν στοιχειώδη δημοτικὴν σχολὴν τῶν καὶ ἐπεδίδοντο εὐδοκίμως εἰς τὸ ἐμπόριον πρὸ πάντων οἰκοδομησίμων εἰδῶν, σιδηρικῶν καὶ τὰς τέχνας, ἔχοντες ὑφασματοπωλεῖα, ὑποδηματοποιεῖα, κουρεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε διωρισμένος κανονικὸς Ἀρμένιος Ἐπίσκοπος μὲ τινὰς ἱερεῖς.

Οἱ Ἰσραηλίται κατεῖχον τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, ἐξικνούμενον μέχρι τῶν Νοτίων τειχῶν, πολὺ πλησίον τοῦ διαρρέοντος Τόνσου ποταμοῦ. Ἡ συνοικία τῶν ἑκαλεῖτο Ταχτά-Καλές. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν συνοικίαν αὐτὴν κατ' ἄλλους μὲν ἐκ τοῦ Ταχτά-Καλέ ὅπερ σημαίνει ξύλινον φρούριον, κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ καὶ κατ' ἐμὲ ὀρθότερον, ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ Τάχ-Οὐλ-Καλέ ὅπερ σημαίνει κάτωθεν τοῦ φρουρίου. Ὑπῆρχε δὲ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἡ ὀχυρωμένη Πύλη Μανιάς-Καποῦ. Οἱ ἐν Ἀδιανουπόλει Ἑβραῖοι ἦσαν ποικίλης προελεύσεως καὶ καταγωγῆς προερχόμενοι ἐκ Πολωνίας, Γερμανίας, Θεσσαλονίκης, Ἰονίων Νήσων, Ἰσπανίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τούτων ἦσαν ἐκ τῆς συνοικίας Μπαλατά, ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ Κερατείου κόλπου, ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ταλμουδιστῶν. Οἱ Ἰσραηλίται ἐξεπαιδεύοντο ἐπαρκῶς εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν καὶ τὴν Γαλλικὴν, ἣτις ἦτο παρ' αὐτοῖς εὐρέως διαδεδομένη καὶ χρησιμωτάτη ἐν μέσῳ τοῦ διεθνοῦς κόσμου. Ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἱερέων (χαχάμηδων) ὑπῆρχεν ὁ σοφολογιώτατος Ἀρχιρραβῖνος (Χαχάμ Μπασῆς). Ἐζῶν εἰς πενιχρὰς καὶ σκοτεινὰς οἰκίας ἐν πολλοῖς, διὸ καὶ προσεβάλλοντο ὑπὸ ἐπιδημιῶν καὶ νοσημάτων, καθ' ὅσον καὶ διητῶντο πενιχρῶς καὶ ἀνεπαρκῶς, διότι ἡ πλειονότης αὐτῶν ἦτο πάμπτωχος, ἐκτὸς τῆς συνοικίας τῶν πλουσίων ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ μέχρι τῆς ὁδοῦ Σταμπόλ-Γιολοῦ. Διετήρουν οἱ Ἑβραῖοι μερικὰ φαρμακεία καὶ τραπε-

ζιτικά καταστήματα, ἦσαν ἀργυραμοιβοί, ὑφασματοπῶλαι, ψιληκατζήδες, ράπται, ὀπωροπῶλαι, καὶ διενήργουν «τὸ ἐπὶ ποδὸς ἀπέραντον διεξαγόμενον ἐμπόριον». Ἐκτὸς τούτων τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικιακῶν καὶ παστῶν ἰχθύων καὶ ἄλλων μικροεπιχειρήσεων.

Καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν μέχρι τοῦ 1878 οἱ Τούρκοι ἦσαν 45 χιλιάδες, οἱ δὲ Ἕλληνες τεσσαράκοντα. Μετὰ ταῦτα, δημιουργηθείσης τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, κατῆλθον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τὴν Αὐστροουγγαρίαν ὑπαχθείσης διοικητικῶς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, πολλαὶ χιλιάδες μουσουλμάνων Βοσνίων καὶ Τούρκων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς μεγίστην ἔκτασιν τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Θράκης, περὶ δὲ τὰς 8—10 χιλ. ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως, διανεμηθέντες ὡς ἀστοί, ἔμποροι καὶ ἐπαγγελματίαι εἰς τὰ διάφορα τμήματα αὐτῆς. Τούναντίον οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ συντηρηθοῦν ὡς ἐκ τῆς στενότητος τῶν συνόρων καὶ τῶν τελωνειακῶν διατυπώσεων, καθ' ὅσον ἦσαν ἔμποροι σιτηρῶν, ὑφασματέμποροι, ἔμπορομεσίται, τυροκόμοι καὶ ἐν γένει ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰ εὐγενέστερα τῶν ἐπαγγελμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἀποικίας Ἀδριανουπολιτῶν εἰς τὴν Ρουμανίαν, Βουλγαρίαν, Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, Κωνσταντινούπολιν, Ἀλεξανδρούπολιν, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλληνισμὸς περιορίσθη εἰς 30 χιλιάδας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1920, ὁπότε ἀνεβιβάσθη ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος εἰς ἐνενηκοντα χιλιάδας καὶ τοῦτο μέχρι τῆς κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1922 γενομένης τραγικῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

(Ἐγρᾶφη καθ' ὑπαγόρευσιν καὶ ἐπὶ τοῦ γόνατος ἄνευ τινὸς βοηθήματος καὶ σημειώματος.)

Σανατόριον «Σωτηρία» κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1944.

† ΚΩΝ. Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸ Θρακικὸν Κέντρον διότι περιέλαβε καὶ ἐμέ, μεταξὺ ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπέστειλε τὴν ὠραίαν καὶ θερμὴν ἐκκλησίαν του, ὅπως ἀποστείλωσι πρὸς αὐτὸ πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ περιοδικὸν του «Τὰ Θρακικά», τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκδώσει μέχρι σήμερον 22 Τόμους καὶ 2 παραρτήματα καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει βραβευθῆ παρὰ τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας καὶ ἐξήτει παρ' αὐτῶν νὰ τῷ ἀποστείλωσιν οἰανδήποτε πραγματεῖαν των, ἱστορικὴν, λαογραφικὴν κτλ. σχετικὴν μὲ τὴν Θράκην, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν του, ὅπως μὴ ἀφίση νὰ λησμονηθῇ τίποτε τὸ σχετικὸν μὲ αὐτὴν καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν συνεργασίαν, ἰδίᾳ, τῆς παρουσῆς γενεᾶς, ἥτις, εἶνε ἡ τελευταία, ἡ ὁποία ἐζήσεν ἐκεῖ καὶ διατηρεῖ ἀκόμη τὰς ἀναμνήσεις τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων κτλ. Εὐχαριστῶ, λέγω, τὸ Θρακικὸν Κέντρον, διότι διὰ τῆς ἐκκλήσεώς του αὐτῆς μὲν ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ ἀνατρέξω εἰς παλαιὰ σημειώματά μου καὶ νὰ τὰ συναρμολογήσω εἰς τὴν κατωτέρω πραγματεῖαν, ἡ ὁποία, ἴσως νὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ κατὰ τι, τὸν ἱστορικόν, ὁ ὁποῖος θὰ γράρῃ ἐν τῷ μέλλοντι, τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης.

Ἀθήναι — Φεβρουάριος 1955

Σ. Γ'ΟΝΑΤΑΣ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΓΟΝΑΤΑΣ
Πρώην Πρωθυπουργός.—'Αδριανούπολις 1908

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΥΔΑΚΗΣ
Πρόξενος 'Αδριανουπόλεως 1908

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΚΑΙ Η ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

*Ἡ ἀφύπνισις τῆς Θράκης μετὰ τὴν μακρὰν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν
ζυγὸν διαβίωσιν.*

Πρὶν πραγματευθῶμεν τὸ ζήτημα τῆς Θράκης εἶναι ἐπάνεγκες νὰ παραλληλισθῶμεν πρὸς τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς διετελεῖ τότε ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασιν, κατόπιν τῆς δράσεως τῶν Βουλγάρων πρὸς ἐκβουλγάρισιν αὐτῆς.

Μακεδονικὸς ἀγὼν.

Μετὰ τὸν ἀτυχῆ Ἑλληνο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἡ Βουλγαρία, ἐπωφεληθεῖσα τῆς ὕλικῆς, ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τοῦ τε ἐλευθέρου Κράτους καὶ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἤρξατο δραστηρίων ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργειῶν, δι' ὧν ἐπεζῆται κατὰ πρῶτον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Μακεδονικῶν πληθυσμῶν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Μακεδονίας εἰς αὐτοτελεῆ Ἡγεμονίαν, ὅποτε ἐν καιρῷ θὰ ἐνήργει, ὡς ἐνήργησε βραδύτερον καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ θὰ κατεβρόχθιζεν ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, ἢ ἐὰν δὲν κατάρθωνε τοῦτο καὶ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ὁ διαμελισμὸς αὐτῆς καὶ ἡ προσάρτησις εἰς τὰ γειτονικὰ Κράτη μεριδίων, ἀναλόγων τοῦ ὁμογενοῦς πρὸς αὐτὰ πληθυσμοῦ, νὰ ἔχη κατορθώσῃ νὰ παρουσιάσῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ὡς προσκείμενον πρὸς αὐτήν, οὕτως ὥστε νὰ λάβῃ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τελευταίου αὐτοῦ σκοποῦ της, ἡ Βουλγαρία δὲν ἐφείσθη οὐδενὸς κακούργου καὶ ἀτίμου μέσου πρὸς ἐκβιασμὸν τῶν Μακεδονικῶν πληθυσμῶν, φθάσασα μέχρι τῆς δημιουργίας ἐνόπλων σιφῶν, ἐκ κομιτατζήδων, ἅτινα διέτρεχον τὴν Μακεδονίαν ἐξαναγκάζοντα διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, δηώσεων καὶ ἀτιμιῶν τὰ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἀνήκοντα ἑλληνικὰ χωρία ἑλληνόφωνα ἢ Σλαυόφωνα (Μακεδονικὸν ἰδίωμα) νὰ ἀποσκιρτῶσιν αὐτοῦ καὶ νὰ μεθίστανται εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν.

Ἡ δρᾶσις αὐτῆ τῶν Βουλγάρων ἐξηκολούθησεν ἀνενόχλητος ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, μὲ ἐπιτυχῆ δι' αὐτοῦς ἀποτελέσματα, μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1904. Καὶ εἶχε, πράγματι, κατορθώσει νὰ θεωρηθῆται ἡ Βουλγαρία ὡς ἡ μόνη ἐνδιαφερομένη Δύναμις διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὡς ἀγωνιζομένη διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων τέκνων της.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς ἠρκεῖτο διαμαρτυρομένη πρὸς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις διὰ τὰς σφαγὰς καὶ καταπιέσεις, ἃς ὑφίσταντο οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἱ δὲ ὑπόδουλοι Ἕλληνες, μὴ ἐνθαρρυνόμενοι οὐδαμῶθεν εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν πιέσεων, ὑφίσταντο μαρτυρικῶς τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας, πλὴν ἐννοεῖται αὐθορμητῶν μεμονωμένων ἀκάρπων προσπαθειῶν, αἵτινες κατεπνίγοντο.

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της εἶχε στρέψει ὁλόκληρον τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Μεγαλονήσου Κρήτης, ὑπὲρ ἧς καὶ εἰς γιγαντιαίας ὑπεβλήθη θυσίας, ἐνῶ ἡ Κρήτη δὲν διέτρεχε τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεχεν ἡ Μακεδονία.

Ἀπὸ τοῦ θέρους ὅμως τοῦ 1904, ἡ Κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐξεγερθείσης κοινῆς γνώμης καὶ τῆς σχηματισθείσης πεποιθήσεως ὅτι αἱ ἀπλαῖ διαμαρτυρίαι οὐδὲν ἐπέφερον ἀποτέλεσμα, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν δημιουργίαν ἐνόπλων ἐν Μακεδονίᾳ σωμάτων πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν βουλγαρικῶν τοιούτων καὶ ἀναθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, οἵτινες οὕτω θὰ συμμετείχον τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τοιοῦτον ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ τὴν Κυβέρνησιν εἰς διπλωματικὰς περιπλοκάς, ἐσχηματίσθη τὸ «Μακεδονικὸν Κομιτᾶτον» ἐξ ἰδιωτῶν εἰς τὸ ὁποῖον παρέσχεν ἡ Κυβέρνησις τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν συνδρομὴν της.

Οἱ ἀξιωματικοὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέχοντο τὴν ἡγεσίαν τῶν σωμάτων τούτων. Ἐκ τῶν πρώτων ἐξεῆλθον εἰς Μακεδονίαν, κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἐποχὴν, οἱ Παῦλος Μελᾶς, ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ, ὁ Μιχαὴλ Μωραΐτης λοχαγὸς Πεζικοῦ, ὁ Σπυριδῶν Φραγκόπουλος, ὑπολοχαγὸς Πεζικοῦ, Βλαχάκης καὶ Πραντώνης ἀνθυπολοχαγοί, οἵτινες καὶ ἐφονεύθησαν πάντες. Ἐπίσης ἐξεῆλθον οἱ Γεώργιος Κατεχάκης, Γ. Τσόντος, Κ. Μαζαράκης, Σπυρομήλιος, Μπουκουβάλας, Κλεῖτος, Ν. Γρηγοριάδης καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὡς καὶ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ.

Πλὴν ὅμως τῶν σωμάτων ἐκρίθη ἀπαραίτητον νὰ σταλῶσιν εἰς τὰ διάφορα ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικὰ Προξενεῖα ἀξιωματικοί, ὡς ὑπάλληλοι αὐτῶν, ὑπὸ ψευδῶνυμα, διὰ νὰ συντονίζουσι τὴν δρᾶσιν τῶν ἐνόπλων σωμάτων καὶ νὰ ὀργανώσουσι τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν πρὸς συνεργασίαν μετ' αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ εἴτε ὡς διδάσκαλοι, εἴτε ὡς ζωέμποροι, εἴτε ὡς πράκτορες ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν ἐκυκλοφόρουσι εἰς τὴν ὕπαιθρον.

Κατωρθώθη δ' οὕτως ὅπως ἐντὸς διετίας κατατροπωθῶσιν αἱ πλεῖστα τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ νὰ ἐπανέλθωσι πλεῖστα

χωρία εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐξ ἧς βιαίως εἶχον ἀποσπασθῆ. Ἦρξατο δὲ καὶ ἐν Εὐρώπῃ νὰ διαλύηται ἡ φήμη περὶ παμβουλγαρισμοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ γίνεται λόγος περὶ ἑλληνικῶν δικαιωμάτων.

Τοσαύτη δὲ ὑπήρξεν ἡ λύσσα τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιτυχίας τῶν Ἑλλήνων, ὥστε φρυάξαντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς Ἡγεμονίας των ἀνέκαθεν ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων (θέρος τοῦ 1906) καὶ εἰς ἀνθούσας παροικίας διαβιώντων καὶ κατέστρεψαν, φαινομενικῶς μὲν ὑπὸ τὴν ἀνοχήν, οὐσιαστικῶς δὲ ὑπὸ τὴν παρακίνησιν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐπισήμου Κράτους, τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς Σόφιαν, Φιλιππούπολιν, Πύργον, Βάρναν κτλ. ἐπυρπόλησαν δὲ καὶ κατέστρεψαν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν Ἑλληνικωτάτην πόλιν Ἀγχιάλον, ἐξαναγκάσαντες οὕτω τοὺς κατοίκους των νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ πάντα καὶ νὰ καταφύγωσι γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι εἰς τὴν Μητέρα Πατρίδα, ὅπου ἐσχημάτισαν τὴν Νέαν Ἀγχιάλον, ὅλαι δὲ αὐταὶ αἱ πόλεις, ποὺ ἀνήκων εἰς τὴν ἐπικληθεῖσαν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἦσαν οὐσιαστικῶς τὸ ἀνθοῦν ἑλληνικὸν τμήμα τῆς Βορείου Θράκης.

Ἡ συμμετοχή μου εἰς τὸν ἀγῶνα.

Φυσικὸν ὄθεν ἦτο νὰ σκεφθῶ ὅτι ὤφειλον καὶ ἐγὼ νὰ μετάσχω εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου συντελουμένην ἐθνικὴν αὐτὴν ἐργασίαν καὶ τὴν σκέψιν ταύτην μοὶ ἐνίσχυεν καὶ ἡ ἰδιότης μου ὡς ἀξιωματικοῦ, ἀλλὰ καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ μου παραδόσεις, καθ' ὅσον καὶ ὁ ἐκ πατρός πάππος μου, Στυλιανὸς Γονατᾶς νεώτατος ἔτι κατῆλθεν ἐκ τῆς ὑποδούλου αὐτοῦ πατρίδος, τὸ Ἀἰβαλῆ (Κυδωνία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας) εἰς τὴν ἀγωνιζομένην τότε Ἑλλάδα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς (Ἐπανάστασις τοῦ 1821) καὶ ταχθεὶς εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Φαβίερον τακτικὸν στρατόν, ἐπολέμησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ὡς ἀξιωματικὸς, εἰς Μύλους, Χαϊδάρι, Κάρυστον, Χίον καὶ μετέσχε τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ διὰ πυρίτιδος τῆς πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ μου (Ἐπαμεινώνδας) λίαν φιλελευθέρων ἀρχῶν, μετέσχεν ὄλων τῶν κινήσεων ἐν τῷ νεοσυστάτῳ Βασιλείῳ ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Λαοῦ (Ναύπλιον) καὶ διετέλεσεν ἐξόριστος εἰς Ἰταλίαν. Ἐπίσης οἱ θεοὶ μου Ἡρακλῆς καὶ Δημοσθένης Γονατᾶς, ἦσαν ἀξιωματικοί, ὁ πρῶτος τοῦ Πεζικοῦ καὶ ὁ δεύτερος τοῦ Μηχανικοῦ. Δὲν ἐπέσπευδα ἐν τούτοις δι' ἰδίας ἐνεργείας τὰ πράγματα, ἀναμένων νὰ παρουσιασθῆ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία. Καὶ αὐτὴ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναφανῆ. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1906, ἐν ᾧ μάλιστα ἤμην ἀσθενῆς, ἐκ τύφου, ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ εἰς τὸ Προξενεῖον Μοναστηρίου

(Βιτωλίων) ὑπηρετοῦντος φίλου μου ἀνθυπολοχαγοῦ Νικολάου Κοντογούρη (φονευθέντος κατὰ τὸν Ἑλληνο-Βουλγαρικὸν πόλεμον), ὁ ὁποῖος μοὶ περιέγραφε τὴν ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασιν καὶ μοὶ ἔγραφεν: «Χρειάζεται μόνον νὰ εὔρεθοῦν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἔργον.... Σοῦ ὀρκίζομαι ὅτι *πρέπει* νὰ ἔλθῃς. Σοῦ ὁμιλῶ οὕτω, διότι γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχουν διὰ σέ σημασίαν οἰασδὴποτε φύσεως δεσμοί. Ἄλλὰ *πρέπει* νὰ ἔλθῃς τάχιστα. Θὰ δικαιολογήσῃς τοὺς λόγους μου, ὅταν εὔρεθῇς εἰς τὸ καμίνι αὐτὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, τὸ ὅποion ὀνομάζεται Μοναστήρι».

Εἰς τὴν κατάστασιν ὅμως εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ τότε εὕρισκόμεν — μὲ τὸν πυρετὸν τοῦ τύφου — καίτοι ἐνδομύχως ἀπεδεχόμεν μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν, εἰς οὐδὲν διάβημα ἡδυνήθην νὰ προβῶ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ Προξενεῖον ἔκαμε σχετικὴν αἴτησιν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὴν 1ην Νοεμβρίου, ἐνῶ εὕρισκόμεν εἰς Πάτρας ὑπὸ ἀνάρρωσιν, ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀδελφοῦ μου Δημητρίου, Πρωτοδίκου, δι' ἧς μοὶ ἀνεκοίνωνεν ὅτι, κατόπιν σημειώματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπαρουσιάσθη ἀντ' ἐμοῦ εἰς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρον Σκουζέν, ὁ ὁποῖος τὸν ἠρώτησεν — ὑπὸ αὐστηρὰν ἐχεμύθειαν — ἂν ἀπεδεχόμεν νὰ μεταβῶ εἰς τὸ Προξενεῖον Μοναστηρίου, ὁπόθεν ὑπάρχει αἴτησις πρὸς ἀπόσπασίν μου. Μὲ ἔγραφε δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπάντησίν μου νὰ τὴν διατυπώσω κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν.

Μόλις ἔλαβον τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολὴν, χωρὶς νὰ διστάσω διόλου, ἀπήντησα ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν διὰ συστημένης ἐπιστολῆς ἐν ἣ διελάμβανα: «.....Ὁμολογῶ ὅτι ἐκολαυκεύθην μεγάλως διὰ τὴν προσγινομένην μοὶ ταύτην ὑψίστην τιμὴν, τοῦ νὰ κριθῶ ὡς δυνάμενος νὰ παράσχῳ καὶ ἐλαχίστην ἔστω ὑπηρεσίαν ἐν ταῖς κρισίμοις ταύταις Ἐθνικαῖς περιστάσεσι καὶ σπεύδῳ μετ' ἀπείρου ὑπερηφανείας νὰ τεθῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς διὰ τοῦ στόματος ὑμῶν καλούσης με Πατρίδος. Μὴ δυνάμενος ὅμως, δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῆς ὑγείας μου, νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως, θέλω παρουσιασθῆ ἐνώπιόν Σας, μόλις δυνηθῶ, διὰ νὰ λάβω τὰς διὰ τὴν νέαν μου θέσιν διαταγὰς Σας.»

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας περὶ τὸ τέλος Νοεμβρίου, συνεννοήθη μετὰ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Π. Σαρηγιάννη, μέλλοντος καὶ αὐτοῦ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖσε καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ προηγηθῇ οὗτος ἐμοῦ καὶ ἐκεῖθεν νὰ μοῦ γράψῃ διὰ νὰ κανονίσω καὶ ἐγὼ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, προσεβλήθη ὑπὸ ἱρίσιδος, ἡ ὁποία παρετάθη ἐπὶ ἓνα μῆνα καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν

ιατρῶν, ἀπήτει πολλὴν προσοχὴν καὶ μακρὰν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐργασίας. Δι' ὃ καὶ μόλις τὴν 13 Ἰανουαρίου 1907 ἠσθάνθην ἑμαυτὸν καλὰ καὶ ἀμέσως ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ, ἀσθενοῦντος τοῦ Ὑπουργοῦ, πρὸς τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Πανῶν καὶ ἐδήλωσα αὐτῷ, ὅτι ἀποκατασταθείσης τῆς υγείας μου, τίθεμαι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, ὡν ἔτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν. Μοὶ ἀπήντησεν ὅμως, κατ' ἐντολὴν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, ὅτι μετὰ τὴν μετάβασιν τοῦ κ. Σαρηγιάννη εἰς Μοναστήριον δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀποστείλωσι καὶ ἕτερον ἀξιωματικὸν ἐκεῖσε καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐδεχόμην νὰ μεταβῶ εἰς τὸ Προξενεῖον Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ἐκρίνετο ἡ παρουσία ἀξιωματικοῦ ἀναγκαιοτέρα, καθ' ὅσον εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἐν Θράκῃ παρομοίᾳ πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἐργασία, ἣτις μάλιστα ἐκρίνετο ὅτι εἶχεν ἀργήσει καὶ ἔθεωρεῖτο πλέον ἐπείγουσα. Ἀπήντησα ἀμέσως ὅτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ χρησιμοποιηθῶ ὅπου δῆποτε ἤθελε κριθῆ ἀναγκαῖον, ἐπιτίμων ὅμως τὸ Μοναστήρι, ὡς κέντρον ἐνεργητικωτέρας δράσεως.

Ἐζητήθη τότε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἢ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπόσπασίς μου, ἢ Χαρτογραφικῆ ὅμως ὑπηρεσία, εἰς ἣν ὑπῆρέτουν τότε, δι' ἀναφορᾶς τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς ταγματάρχου τοῦ Μηχανικοῦ Μεσαλᾶ παρεκάλεσε νὰ μὴ γίνῃ ἡ τοιαύτη ἀπόσπασις τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἐπιόντος Σεπτεμβρίου, διὰ νὰ λάβῃ μέρος, κατὰ τὸ θέρος, εἰς τὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίας παρατηρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν, τοῦ γαιοδετικοῦ τμήματος, δι' ἃς μὲ ἔθεώρει ἀπαραίτητον. Ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία ἐπέφερεν ἀρκετὴν βραδύτητα, τελικῶς ὅμως ἀπεσπᾶσθην παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἀναχώρησις διὰ τὴν Θράκην.

Ἀνεχώρησα τὴν 10ην Μαρτίου, ἡμέραν Σάββατον, ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἀτμοπλοϊκῶς μέσῳ Κωνσταντινουπόλεως διὰ Ἀδριανουπόλιν. Ἦμην ἐφοδιασμένος μὲ κανονικὸν διαβατήριον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Στέργιος Γρηγορίου (τὰ δύο ἀρχικὰ γράμματα τοῦ πραγματικοῦ ὀνόματός μου) τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον διὰ πολλοὺς λόγους) καὶ μὲ διορισμὸν γραφῆς εἰς τὸ ἐν λόγῳ Προξενεῖον. Εἶχε μεσολάβῃσει τόσος χρόνος μετὰ τὴν ἀποφάσεως τῆς ἀναχωρήσεώς μου καὶ τῆς πραγματοποιήσεώς της καὶ εἶχα τόσον προσκολληθῆ πρὸς τὴν ἰδέαν αὐτὴν, ὥστε μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἀνεχώρουν διὰ τὸ ἐτήσιον θερινὸν ταξεῖδον τῆς Χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας. Ἐν τούτοις ὁμολογῶ ὅταν ἀποχαιρετῶν τὸν πατέρα μου ἤκουσα παρ' αὐτοῦ μὲ συγκεκνημένην φωνὴν νὰ μοῦ λέγῃ: «Στὸ καλὸ παιδί μου, ὁ Θεὸς

νά δώση νά ανταμωθοῦμε πάλι», συγκεντρώσας εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια τὰς ἀνησυχίας του τόσοι δι' ἐμέ, ὅσον καὶ δι' ἑαυτὸν, λόγῳ τῆς ἡλικίας του, ὁμολογῶ, λέγω, ὅτι δὲν κατώρθωσα νά ἀπαντήσω ἐκ τῆς συγκινήσεως. ("Ὅταν ἐπέστρεψα τὸν εὖρον κατάκοιτον ἐξ ἡμιπληγίας).

Τὸ μέχρι Κων)πόλεως θαλάσσιον ταξειδιον ἦτο γαλήνιον μὲ ἀρκετὸ ὅμως κρῦο. Περί τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς ἤρχισε νά πίπτῃ πυκνὴ χιών καὶ λόγῳ τῆς δυσκολίας τῆς ὁρατότητος ἠναγκάσθημεν νά ἀγκυροβολήσωμεν πρὸ τῆς Καλλιπόλεως. Βελτιωθέντος ὅμως κατόπιν τοῦ καιροῦ ἐπροχωρήσαμεν καὶ τὴν πρωτὰν τῆς Δευτέρας κατεπλεύσαμεν εἰς Κων)πολιν, τὴν πόλιν τῶν ἑλληνικῶν ὄνειρων, τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἔχουν μετονομάσει Ἰσταμποῦλ. Ἦτο ἀκόμη πρωτῆ, τὸ ψῦχος δριμύ καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἀρκετὰ ὀμίχλωδης καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀποβίβασις ἐπεβραδύνθη. Ἐκ τοῦ πλοίου ἀπήλαυσα τὸ ἔκπαγλον θέαμα τῆς Κων)λεως ὀρωμένης ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐκτισμένης οὐχὶ ἐπὶ 7 λόφων (ἐπτάλοφος) ἀλλὰ ἐπὶ 17, ἐκτεινομένης ἀμφιθεατρικῶς πρὸς τὴν θάλασσαν, μὲ τοὺς πανυψηλοὺς μιναρῆδες τῶν μεγαλοπρεπῶν τζαμιῶν της. Ἐτόνισα τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα ἀπὸ θαλάσσης, διότι, κάθε βῆμα μετὰ τὴν ἀποβίβασιν (ὀμιλῶ περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Κων)πόλεως) ἔξω τῆς ὁδοῦ τοῦ Πέραν, ἐπαρουσίαζε μίαν πόλιν ῥυπαράν, ἀκαλαίσθητον, μὲ ξυλίνους παλαιὰς οἰκοδομάς, στενοὺς σκολιοὺς δρομίσκους, μὲ ἀνθρώπους κακοενδεδυμένους, μὲ τοὺς σκύλους κοιμωμένους εἰς τοὺς δρόμους, κάθε βῆμα, λέγω, κατέστρεφε τὴν ἐκ τοῦ μακρὰν ὠραίαν ἐντύπωσιν.

Εἰς τὴν Πόλιν παρέμεινα ἐπὶ 5 ἡμέρας (τὴν Πόλιν τὴν ξαναεἶδα ὅταν ἐπηγαίναμεν καὶ ὅταν ἐπεστρέψαμεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσσίας). Παρεκάθησα εἰς γεῦμα, τὸ ὁποῖον μοῦ ἔδωσεν ὁ πρεσβευτῆς κ. Γρυπάρης καὶ εἰς δεξιῶσιν εἰς τὴν Πρεσβείαν δοθεῖσαν παρὰ τῆς Κας Γρυπάρη. Ἐπίσης μὲ ἐπεριποιήθησαν ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος κ. Πάτροκλος Κοντογιάννης καὶ ὁ παρὰ τῆ Πρεσβεῖα ὑπηρετῶν Μίνως Γιαννόπουλος, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐχρησίμεισε καὶ ὡς ξεναγὸς πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιοθεάτων τῆς πόλεως, ἀρχομένης, φυσικὰ, τῆς ἐπισκέψεως ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας, μὲ τὸ ὄνειρον τῆς ὁποίας ἀνετράφημεν παιδιόθεν.

Τὴν Παρασκευὴν, ἀφοῦ, ἐκ λάθους τοῦ καβάση, ὁ ὁποῖος θὰ μὲ συνώδευεν εἰς τὸν σιδηδρομικὸν σταθμὸν, ἔχασα τὸ πρωῖνόν τραῖνον διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀνεχώρησα τὴν 8ην μ. μ. καὶ τὴν 5ην πρωῖνὴν τοῦ Σαββάτου, 17 Μαρτίου 1907, ἀπεβιβάσθην εἰς Ἀδριανούπολιν. Τὸ ταξειδιον, λόγῳ τοῦ σκότους τῆς νυκτός, ὑπῆρξε πλη-

κτικὸν καὶ ἀνιαρόν. Μόνον λευκάζοντα ἐκ τῆς χιόνος τοπεῖα διέκρινα. Εὐτυχῶς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐντὸς τῆς πόλεως, εἶχον λυώσει τὰ χιόνια.

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο τὸ τέρμα τῆς κατευθύνσεώς μου ἔδῳ θὰ ἔπαυεν ἡ περιήγησις καὶ θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐργασία. Ἀναχωρῶν ἐξ Ἀθηνῶν, ὀπόθεν εἶχα ζητήσει ὁδηγίας περὶ τῆς ἀποστολῆς μου, μοῦ εἶπεν, τόσον ὁ Ὑπουργὸς κ. Σκουζές, ὅσον καὶ ὁ Διευθυντὴς κ. Πανᾶς, θὰ εὔρητε εἰς τὸ Προξενεῖον ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ἐκάλυπτον μὲ μυστηριώδες ὕφος, «.....Νὰ ἀνυψώσητε τὸ Ἐθνικὸν φρόνημα, νὰ ἔλθητε εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Ὑπαιθρον χώραν, νὰ ἐγκαταστήσητε πράκτορας, ὅπου θὰ παρίστατο ἀνάγκη καὶ νὰ μᾶς ὑποβάλετε περὶ ὄλων τούτων συντηρητικὸν προϋπολογισμόν, τὸν ὅποιον εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐγκρίνωμεν». Πρόξενος τότε ἐν Ἀδριανουπόλει ἦτο ὁ κ. Δημαρᾶς, ὁ ὅποιος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Μοναστήριον, ὅπου μετετίθετο. Τὸν κ. Δημαρᾶν εὔρον τελείως ἀπηλπισμένον καὶ ἀηδιασμένον, ἀπὸ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει παραμονὴν του, λόγῳ τῆς καταπτώσεως τοῦ Ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς ἡμετέροις καὶ τὴν ἀδιαφορίαν των πρὸς πᾶσαν κοινωφελῆ καὶ ἔθνικὴν ἐργασίαν. Οὗτος ἠσθάνετο ἐξαιρετικὴν χαρὰν διὰ τὴν εἰς Μοναστήριον μετάθεσίν του, διότι ἀπεμακρύνετο ἐνὸς ἀδρανοῦς Ἐθνικῶς ἐδάφους καὶ μετέβαινεν εἰς περιοχὴν δράσεως.

Φυσικὸν ἦτο νὰ μοῦ μεταδώσῃ ὅλην τὴν ἀπογοήτευσιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφίξεώς μου. Τί θὰ ἔκαμνα ἐγὼ μόνος, εἰς μίαν τόσον ἐκτεταμένην περιοχὴν, ὅπως ἦτο τὸ βιλαέτιον Ἀδριανουπόλεως, ἄνευ βοηθῶν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς γνώσεως τῶν κρατουσῶν ἐκεῖ συνθηκῶν; Ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς θὰ ἤρχιζα; Ἡσθάνομην μίαν μεγίστην ἠθικὴν εὐθύνην, διὰ τὴν περίπτωσιν ἀποτυχίας καὶ ἓνα κλονισμόν πρὸς στιγμὴν τῆς αὐτοπεποιθήσεώς μου, ὁ ὅποιος μὲ ἔκαμε νὰ δειλιάσω. Ἐφοβήθην ὅτι θὰ ἐριψοκινδύνευα διὰ μιᾶς ἀποτυχίας τὴν καλὴν, ὅπωςδὴποτε, κρατοῦσαν περὶ ἐμοῦ γνώμην ἐν τῷ στρατῷ, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἐπιμελείας μου καὶ τῶν κόπων μου εἶχα ἀποκτήσει. Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθην νὰ ζητήσω τὴν ἀνάκλησίν μου.

Ὁριμώτεραι ὅμως σκέψεις μὲ ἔπεισαν ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐξαντλήσω πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίκετο καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Προξενείου, λόγῳ ἀναχωρήσεως τοῦ κ. Δημαρᾶ εἰς Μοναστήριον, ὁ δεύτερος διερμηνεὺς τῆς ἐν Κων)πόλει Πρεσβείας Γεώργιος Τσορμπατζόγλου, 8 μόλις ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφί-

ξεῶς μου εἰς Ἀδριανούπολιν. Ὁ κ. Τσορμπιτζόγλου, καθ' ὅσον μετ' αὐτοῦ γνωρίζομαι, μοὶ φαίνεται καὶ ὡς ἄνθρωπος πάρα πολὺ καλός, ἀλλὰ καὶ ὡς Πρόξενος ἐπίσης ἄριστος. Τέλειος γνώστης τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ τῆς τουρκικῆς νοοτροπίας, εἶχε μελετήσει τὰ ἔθνικὰ μας ζητήματα καὶ ἰδίως τὸ Μακεδονικόν, καθ' ὅσον, ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου, εἶχε περιοδεύσει τὴν Μακεδονίαν. Φύσει αἰσιόδοξος, ἀπετέλεσε τὴν ἀναγκαίαν δι' ἐμὲ ἐνθάρρυνσιν κατὰ τῆς κατεχούσης με ἀπαισιοδοξίας. «Ἐννοῶ, μοὶ ἔλεγε, τὴν δικαίαν στενοχωρίαν σου ἐκ τῆς ἀποτόμου μεταβολῆς τῆς καταστάσεως καὶ τῆς προσωρινῆς σου ἀργίας, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν αὔριον τί δύναται νὰ παρουσιασθῇ καὶ πρό ποίας πολλαπλῆς ἐργασίας πιθανὸν νὰ εὑρεθῶμεν. Ἐκτιμῶ δεόντως τὰ εὐγενῆ ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα σὲ ἔφερον ἐδῶ καὶ ὑποθέτω ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων τοπικῶν ζητημάτων καὶ τὴν γνωριμίαν τῆς ὑπαίθρου χώρας, ὅπως σχηματίζομεν ἀσφαλεῖς γνώμας, τὰς ὁποίας νὰ διατυπώσωμεν ἐν εἴδει προγράμματος τῆς μελλούσης ἐργασίας μας, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ἐγγράφου, τοῦ σχετιζομένου πρὸς τὴν ἐδῶ ἔλευσίν σου, μᾶς ζητεῖ τὸ Ὑπουργεῖον καὶ διὰ τὸ ὁποῖον βαρεῖαν θὰ ὑπέχωμεν Ἐθνικὴν εὐθύνην.»

Ἐναρξίς ἐργασίας.

Ἐπεκράτησε τελικῶς ἡ σκέψις τῆς προσπαθείας. Ὡς ἔναρξιν τῆς ἐργασίας μου ἐθεώρησα ὅτι ἦτο πρῶτον ἡ μελέτη τοῦ τόπου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πρὸς γνωριμίαν αὐτοῦ καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν παντοειδῶν, ἀπὸ Ἐθνικῆς ἀπόψεως, ἀναγκῶν αὐτοῦ, καὶ ἡ κατὰ τὸ ἐφικτὸν καὶ τὸν συμφερότερον τρόπον ἐξυπηρέτησις αὐτῶν, ἡ μελέτη καὶ γνωριμία τῶν ἐντοπίων προσώπων, ἅτινα θὰ ἦσαν χρησιμοποισίμα, ὅταν βραδύτερον θὰ ἤρχιζεν ἡ συστηματικὴ ἐργασία, ἡ τακτοποίησις τῶν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Προξενείου, συλλεγεῖσων, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς στατιστικῶν πληροφοριῶν καὶ ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν, εἴτα δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀποτύπωσις διὰ χρωμάτων τῶν στοιχείων αὐτῶν, ὡς ἡ διάκρισις τῶν διαφόρων Ἐθνικοτήτων, Τοῦρκοι, Ἑλληνες, Βούλγαροι, Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι κτλ. καθὼς καὶ τῶν κατὰ διαλέκτους ὑποδιαίρέσεων τῶν ἡμετέρων, Ἑλληνόφωνοι, Τουρκόφωνοι, Βουλγαρόφωνοι, Σερβόφωνοι, Ἀλβανόφωνοι, κτλ. ὅπως ἐπίσης τὰ ὅρια τῶν διοικητικῶν διαιρέσεων, ὡς καὶ τῶν Μητροπολιτικῶν τοιούτων. Προσπάθεια διὰ νὰ παραλληλισθῶ καὶ νὰ κατανοήσω τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, ἡ ὁποία εἶχε πολλὴν ἰδιορρυθμίαν καὶ διάφορον τῆς λειτουργίας τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρα-

τῶν, τὰ τῶν Μητροπολιτικῶν ἀρμοδιοτήτων, τῶν δημογεροντιῶν, ἐφορειῶν σχολείων κτλ.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως (Θράκη), πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν τμήματος, ἀνήρχετο τότε εἰς 1.030.000 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 510.000 ἦσαν Τοῦρκοι, 365.000 Ἕλληνες, 110.000 Βούλγαροι καὶ 450.000 Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι κτλ. Ἐκ τῶν 365 000 Ἑλλήνων, 35.000 μόνον ἦσαν ξενόφωνοι ἤτοι 14.100 Βουλγαρόφωνοι, 13.100 Ἀλβανόφωνοι, 7.200 Τουρκόφωνοι καὶ 600 Σερβόφωνοι.

Ἡ Ἀδριανούπολις, ὡς πόλις ἔχει μεγίστην ἔκτασιν, ἀλλὰ ὄψιν χωρίου. Οὐδὲν ἴχνος προόδου καὶ πολιτισμοῦ· οἱ δρόμοι βορβορώδεις, μὲ καλντερίμια, τὰ σπίτια ξύλινα καὶ σεσαθρωμένα, οἱ κυκλοφοροῦντες ἄνθρωποι κατὰ πλειοψηφίαν εἶνε ἐντελῶς χωρικοὶ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν. Τὸ παρελθὸν ἔτος μεγάλης πυρκαϊᾶς, διαρκέσασα δύο ἡμερονύκτια εἶχε καταστρέψει πλεον τῶν 1.000 οἰκιῶν. Αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν παμμέγιστοι. Εἰς τὴν καεῖσαν ἔκτασιν χαράσσονται δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἀνοικοδομοῦνται οἰκίαι. Καὶ αἱ νέαι ἡμῶς οἰκίαι ἀνοικοδομοῦνται ἐκ ξύλου, ἐκ συνηθείας, ἴσως, ἀλλὰ καὶ λόγω παντελοῦς ἐλλείψεως εἰς τὰ περίξ λίθων. Τὰ περισσότερα τῶν καέντων ἀνήκον εἰς Ἑβραίους καὶ δευτερευόντως εἰς Τούρκους, Ἕλληνας καὶ Ἀρμένιους. Ἐκάησαν 2 Ἑλληνικαὶ Ἐκκλησίαι, ἡ Ἑλληνικὴ Λέσχη καὶ τινὰ σχολεῖα.

Ἡ πόλις περιρρέεται ὑπὸ τριῶν ποταμῶν, τοῦ Τόνσου, τοῦ Ἄρδα καὶ τοῦ Ἐβρου ἢ Μαρίτσα, ποταμῶν μεγάλων καὶ ἰδίᾳ τοῦ τελευταίου. Αἱ δενδρόφυτοι ὄχθαι τῶν καὶ τὰ σχηματιζόμενα νησιδία κατὰ τὸ θέρος παρέχουν εὐχάριστον περίπατον καὶ τερπνὸν θέαμα. Αἱ συνδέουσαι τὰς ὄχθας τῶν γέφυραι εἶνε λίαν ἐπιμήκεις, καθ' ὅσον αἱ κοῖται τῶν ποταμῶν αὐτῶν εἶνε λίαν εὐρεῖαι.

Ἡ Ἀδριανούπολις, τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ὠνόμασαν παρεφθαρμένως Ἐδιρνέ, ὅπως τὴν Πόλιν Ἰσταμπούλ καὶ τὴν Σμύρνην Ἰζμίρ, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους πρωτεύουσα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἀλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων 100 ὀλόκληρα ἔτη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει πλῆθὺν μεγάλων καὶ ὠραίων τζαμιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὸ Σουλτάν—Σελῆμ ἐπὶ ὑψώματος διὰ τὴν ὠραιότητά του τοὺς ὑψηλοὺς μιναρέδες του, ὕψους ἄνω τῶν 70 μέτρων καὶ τὰ 999 παράθυρά του. Ὁ ἀρχιτέκτων του, λέγεται, ὅτι ἦτο Ἕλλην, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ἐφόνευσαν, διὰ νὰ μὴ κατασκευάσῃ καὶ δεῦτερον ὅμοιον. Ἐπίσης διεκρίνετο καὶ τὸ Τζαμί τοῦ Σουλτάν—Μπαγιαζίτ διὰ τὸ μέγεθος του, μέρος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιεῖτο τότε ὡς φρενοκομεῖον, μὲ

θεραπευτικὴν ὁμῶς μέθοδον τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, τὴν πείναν καὶ τὸν βούρδουλαν. Σώζονται ἐπίσης καὶ λείψανα παλαιῶν ἀνακτόρων (σαράϊ). Εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν, λέγεται, ὅτι ὅταν διήλθε κάποτε ἐκεῖθεν ὁ Σοῦτσος ἔγραψεν ἐπὶ ἐνὸς μαρμάρου του :

«Μέγαρον τῆς τυρανίας σὲ ἠφάνισεν ὁ χρόνος
Εἶθε μετὰ σοῦ νὰ πέσῃ καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ θρόνος».

Συνεχόμενα σχεδὸν μὲ τὴν πόλιν εἶνε τὰ προάστεια : Γιλδιρίμ, Κηϊκι, Κηρίς—Χανέ καὶ τὸ Κούμ—Μαχαλέ. Τὸ Γιλδιρίμ (ὄπερ σημαίνει κεραυνὸς) κατῳκεῖτο σχεδὸν ἀπὸ Ἑλλήνας καὶ μάλιστα φρονηματισμένους καὶ ζωηροὺς περισσότερον παντὸς ἄλλου τμήματος τῆς Θράκης. Ὑπῆρχον ἐκεῖ μόνον 6—7 βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι, εἰς τὰς ὁποίας παρεῖχον καθημερινῶς πράγματα οἱ ἰδικοὶ μας διὰ νὰ τὰς ἐξαναγκάσουν νὰ φύγουν. Ὅταν ἐκάη ἡ Βουλγαρικὴ ἐκκλησία—ἴσως ὄχι τυχαίως—καὶ ἐζήτησαν οἱ Βούλγαροι νὰ τὴν ἀνοικοδομήσουν, οἱ ἡμέτεροι ἀντέδρασαν παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ ἐπρότειναν ὅπως ἀφοῦ οἱ Βούλγαροι εἶνε τόσον ὀλίγοι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν Κοινότητα, νὰ πληρώσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ἀξίαν τῶν κτημάτων των καὶ νὰ φύγουν ἐκ τῶν προαστείων των. Εἰς Γιλδιρίμ ἐλειτούργει Ἐκκλησία, Σχολεῖον, καὶ Ἀδελφότης.

Τὸ Κηϊκι εἶνε πολυπληθέστερον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀμιγές. Ἔχει περὶ τοὺς 1000 Βουλγάρους· εἶνε ὁμῶς ἐξ αὐτῶν οἱ περισσότεροί ἐργάται καὶ ἄποροι, ἐν ᾧ οἱ ἡμέτεροι κατέχουν τὰ μαγαζεῖα καὶ τὰ κέντρα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ φανατισμὸς μεταξύ των, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ περισσότεροι τούτων ἦσαν ἐλληνόφωνοι καὶ αἱ γυναῖκες των ἐπρωτίμων νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ θάπτουν τοὺς νεκροὺς των εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Νεκροταφεῖον, ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄρκετοί, οἱ ὅποιοι διεμαρτύροντο, διότι εἶχον περιληφθῆ εἰς τοὺς βουλγαρικοὺς καταλόγους. Τελευταίως εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐκεῖ ὠραῖον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Τὸ Κηρίς—Χανέ ἔχει ἐπίσης ὀλίγους Βουλγάρους, διατηρεῖ, ὁμῶς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ Ἀδελφότητα.

Τὸ Κούμ—Μαχαλέ εἶνε μικρότερον καὶ κατοικεῖται μᾶλλον ἀπὸ τουρκοφώνους.

Τέλος ὑπάρχει καὶ τὸ προάστιον Καραγάτς. Τοῦτο ἀπέχει 3)4 τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἀποτελεῖ τὸ διεθνὲς ἀριστοκρατικὸν Κέντρον αὐτῆς. Εἶνε, ὑπὸ κλίμακα ἡ Κηφισιά, τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ εἶνε ὁ Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς καὶ λειτουργεῖ εὐπρόσωπον ἐστιατόριον, ζυθοπωλεῖον καὶ καφενεῖον, καὶ ἀποτελεῖ τὸν περίπατον, ἰδίᾳ τὰς Κυριακάς, ὅπου συγκεντρώνεται μᾶλλον ὁ ξένος πληθυσμὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως οἱ Βούλγαροι ἦσαν καὶ ὀλίγοι καὶ ὄλοι σχεδὸν ἀνῆκον εἰς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις. Ἐν τούτοις διετήρουν εὐπρόσωπον Οἰκοτροφεῖον καὶ Γυμνάσιον, τῶν ὁποίων οἱ τρόφιμοι ἐστρατολογοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἐλευθέρας Βουλγαρίας, δαπάναις τῆς Κυβερνήσεώς της, διὰ νὰ παρουσιάζουν ἐν Ἀδριανουπόλει βουλγαρικὴν κίνησιν, διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον συνετήρουν καὶ εὐπρόσωπα βουλγαρικὰ κέντρα.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως, πολυπληθέστεροι τῶν ἄλλων φυλῶν, μετὰ τοὺς Τούρκους, διετήρουν πλήρες γυμνάσιον καὶ τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον (ἰδρυθὲν διὰ δωρεᾶς τοῦ Ζάππα), ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξήρχοντο καὶ ὄλοι αἱ διδασκάλισσαι τῆς Θράκης. Ἐπίσης ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος διετῆρει Οἰκοτροφεῖον ἀρρένων, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου, εἰς ὃ διέμενον ἐπὶ μικρᾷ πληρωμῇ οἱ σπουδάζοντες μαθηταὶ τῆς ὑπαίθρου περὶ τοὺς 200 καὶ εἰς τὸ ὅποσον τότε εἶχον προσληφθῆ δωρεὰν καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας προσφύγων. Ὑπῆρχον δὲ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν συνεχόμενων προαστείων ἕτερα 5, λεγόμενα Ἀστικά Σχολεῖα, δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, ὡς καὶ νηπιαγωγεῖα. Γενικῶς ἡ Ἀδριανούπολις ἀπετέλει τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς Θράκης.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο καὶ ἕδρα τῆς ὁμωνύμου Μητροπόλεως, ἣτις διετῆρει Μητροπολιτικὸν Μέγαρον μετὰ εὐρέως περιβόλου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν ἐγκατεστημένα διάφορα παραρτήματα αὐτῆς. Ὁ Μητροπολίτης ἐν Τουρκίᾳ, πλὴν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἔχει πλεῖστα ἄλλα διοικητικὰ, τὰ ὅποια ἐνασκεῖ μετὰ τῆς Δημογεροντίας τοῦ τόπου καὶ προεδρεύει τῆς Ἐφορείας τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων. Ἐξασκεῖ δὲ ὁ Μητροπολίτης σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ποιμνίου του καὶ δύναται, ἐὰν θέλῃ καὶ ἔχει τὸ θάρρος, νὰ φρονηματίσῃ, Ἐθνικῶς αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ποδηγετήσῃ. Δυστυχῶς ὅμως ὄχι ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἐν Θράκῃ ἀρκοῦνται εἰς τὴν τυπικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν των καθηκόντων, ἀποφεύγοντες νὰ ἀναλάβωσιν οἰανδήποτε εὐθύνην, ἣν θὰ συνεπήγετο ἡ Ἐθνικὴ ἐργασία των. (Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κανὼν δὲν εἶναι γενικὸς διότι ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα καὶ Πατριαρχῶν καὶ Μητροπολιτῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης, θυσιασάντων καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος). Τὸ Προξενεῖον εὕρισκετο εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Μητρόπολιν, διότι ἤρχετο ἀρωγὸν εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ ἄλλας ἀνάγκας της. Ὁ τότε Μητροπολίτης, Κύριλλος, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἡλικίας του καὶ τῆς ἐπισφαλοῦς ὑγείας του, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρῶσῃ καὶ αὐτὰ τὰ αὐστηρῶς θρησκευτικὰ του καθήκοντα, παραμελῶν νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τὰ πλησιέστερα χωρία τῆς περιοχῆς του, δι' ὃ καὶ

πολλοί τῶν προκρίτων κατεφέροντο ἐναντίον του καὶ ἤρνοῦντο τὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τοῦ ἐπροτάθη νὰ τοῦ δοθῆ ἑτησίᾳ ἐπιχορήγησις ἐξ 100 λιρῶν διὰ νὰ προσλάβῃ κατάλληλον, ὑποδεικνυόμενον αὐτῷ, βοηθὸν Ἐπίσκοπον, ὅπερ ὄμως, τότε δὲν εἶχεν ἀποδεχθῆ.

Σιγά, σιγά, περιπατῶν, καὶ περιοδεύων ἤρχισα νὰ γνωρίζω τὸν τόπον καὶ νὰ συνδέωμαι μὲ ἄτομα. Ἐκ τῶν πρώτων ἐγνώρισα τὸν γυμνασιάρχην Σάρρον, ἡ φίλια τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσεν ἀληθῆ ὄασιν δι' ἐμὲ ἐν μέσῳ τῆς ψυχολογικῆς ἐρήμου, ὑφ' ἣν διετέλουν. Ὁ Σάρρος εἶχε χρηματίσει ἐπὶ διετίαν ὡς Ἐπιθεωρητῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σχολείων καὶ εἶχεν ἐργασθῆ παρὰ τῷ Προξενεῖῳ Θεσσαλονίκης καὶ ἦτο συνεπῶς ἐπαρκῶς ἐν γνώσει τῆς διεξαγομένης ἐκεῖ ἐργασίας. Μὲ τὸ πρῶτον του βλέμμα καὶ τῆς πρώτης του ἐρωτήσεως ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶχε διαγνώσει τὴν ἀληθῆ θέσιν μου. Οὗτος μοὶ ἐτόνισεν ὅτι ὁ τόπος εἶχεν ἀνάγκην πολλῆς ἐργασίας καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποθαρρύνεται κανεὶς ἐκ τῆς φαινομενικῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀπαθείας τῶν κατοίκων. Ὁ τόπος αὐτός, μοὶ ἔλεγεν, ἔχει διέλθει διὰ πολυχρονίου δουλείας, τῆς ὁποίας τὸν ζυγὸν ὑπέστη, ἐκ λόγων ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, βαρύτερον τῶν λοιπῶν ὑποδουλωθέντων μερῶν.

Τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ πάντοτε ὑπάρχουσαι ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μεγάλαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἀπέκλειον τὴν ἔνοπλον ἀνταρτικὴν δρᾶσιν. Ἡ δὲ ἐγγύτης πρὸς τὴν Κων(σταντινούπολιν) καθιστᾷ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν Ἀρχῶν δραστηριωτέραν, ἀλλὰ καὶ ἡ παντελῆς μέχρι τοῦδε ἔλλειψις οἰασθῆποτε συστηματικῆς Ἐθνικῆς ἐργασίας ἐπέφερον πράγματι τὴν κατάπτωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς κατοίκους.

Δύναται ὄμως νὰ θεωρηθῆ βέβαιον ὅτι δὲν ἐσβέσθησαν τὰ Ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ ἡ πρώτη δοθησομένη περίστασις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς σχετικὴν ἐργασίαν, θὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίδρασιν καὶ θὰ ἀφυπνίσῃ τὰ ὑπνώττοντα αἰσθήματά των καὶ ἀντιστρόφως πρὸς τὴν Μακεδονίαν, τὸ ἔργον ἐδῶ θὰ εἶνε εὐκολώτερον, διότι ἔχομεν τὸ μέγα προσὸν ὅτι οἱ ἐνταῦθα ὀρθόδοξοι πληθυσμοὶ εἶνε κατὰ μεγίστην ἀναλογίαν Ἑλληνόφωνοι καὶ ἐλάχιστοι σχετικῶς εἶνε οἱ Βουλγαρόφωνοι ὀρθόδοξοι Ἕλληνας, πρὸς οὓς καὶ ἰδιαιτέρως εἶχομεν στρέψει τὴν προσοχὴν μας. Καὶ πράγματι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξελίχθησαν βαθμιαίως τὰ πράγματα ἐν Θράκῃ.

Διὰ τοῦ Σάρρου ἐγνώρισα εὐθὺς ἀμέσως καὶ τοὺς λοιποὺς καθηγητὰς τοῦ Γυμνασίου, τὸν Χαράλαμπον Σκαλισιάνον, τὸν Ἀντώνιον Τούσην, τὸν Ἰωάννην Χαντέλην καὶ τὸν Νικόλαον Ἱερομνή-

μονα, ἅπαντας διδάκτορας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, προερχομένους ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ ἐτοιμούς διὰ πᾶσαν Ἐθνικὴν δρᾶσιν.

Δέκα πέντε μόλις ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου, εἰς Ἀδριανούπολιν ἦτο ἡ 25ῃ Μαρτίου. Ἡ ἡμέρα αὕτη παρέρχεται ἐν σιγῇ εἰς τὰ ὑπόδουλα μέρη· εἶνε ἡμέρα καθαρῶς θρησκευτικῆ, ἀποφευγομένης ἐπιμελῶς τοῦ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν καὶ πόρρωθεν χροιά Ἐθνικοῦ ἑορτασμοῦ, ἔναντι τῶν καχυπόπτων Τούρκων. Μετέβημεν λοιπὸν μετὰ τοῦ Προξένου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν εὕρισκομένην ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Μητροπόλεως, ὅπου κρατεῖται τιμητικὴ θέσις διὰ τὸν Πρόξενον. Εἰς τὸν ναὸν παρήσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου μετὰ τῶν καθηγητῶν των καὶ αἱ μαθήτριά τοῦ Παρθεναγωγείου μετὰ τῶν διδασκαλισσῶν των, φέρουσαι ὁμοιομόρφους ναυτικὰς ἐνδυμασίας καὶ κούκους μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Ζάππειον», οἱ δὲ μαθηταὶ ὁμοιομορφα πηλήκια ἀντὶ φεσίου, δι' ὃ καὶ ἐγένετο ἕμμεσος παρατήρησις πρὸς τὸν γυμνασιάρχην ὑπὸ τῆς Διοικήσεως. Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας θερμαὶ ἀντηλλάγησαν χειραψίαι, ὑπονοοῦσαι τὰς μὴ ἐκτομιζομένας Ἐθνικὰς εὐχὰς καὶ μόνον οἱ κατόπιν προσελθόντες εἰς τὸ Προξενεῖον Ἕλληνες ὑπήκοοι (διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, ὑποβλέπονται ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, ἐὰν συχνάζουν εἰς τὸ Ἑλλ. Προξενεῖον), τὸ ἔδαφος τοῦ ὁποίου θεωρεῖται τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ συνεπῶς ὁ λόγος εἶνε ἐλεύθερος, ἄνευ ὠτακουστῶν, ἠύχθησαν εἰς τὸν Πρόξενον ὅπως τοῦ χρόνου παρίσταται εἰς τὴν ἑορτὴν ὡς Νομάρχης Ἀδριανουπόλεως.

Ἐξετάσεις Σχολείων τῆς ὑπαίθρου.

Αἱ ἐξετάσεις τῶν σχολείων τῆς ὑπαίθρου, μοῦ παρεῖχον εὐλογον ἀφορμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ πολλὰ τῶν χωρίων. Αἱ ἐξετάσεις αὐταὶ γίνονται, κατὰ κανόνα σχεδόν, τὸν Ἀπρίλιον καὶ τοῦτο διότι οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν βιάζονται νὰ ἀποσύρουν τὰ παιδιὰ των ἐκ τῶν σχολείων, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς τῶν ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς πολλαπλασιάζονται· καὶ οὕτω καταντᾷ τὸ σχολικὸν ἔτος νὰ περιορίζηται εἰς 6 μόνον μῆνας.

Οὕτως ἐπεσκέφθην τὸ χωρίον Ὀσμανλή. Ἀνεχωρήσαμεν εἰς τὰς 5.30' τὸ πρωὶ ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐφ' ἀμάξης, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 9, μετὰ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεως, τοῦ γυμνασιάρχου Σάρρου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἱερομνήμονος. Διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Χαφσᾶ, πρωτεύουσαν τοῦ ὁμωνύμου Καζᾶ, ὅπου δὲν ἐσταθμεύσαμεν, σκοπεύοντες νὰ κάμωμεν τοῦτο κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν. Τὸ Ὀσμανλή εἶνε χωρίον ἐξ 120 μικρῶν οἰκιῶν, τῶν κατοίκων

ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι εἶνε Βουλγαρόφωνοι ὀρθόδοξοι. Ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἠρχόμην εἰς ἐπαφὴν μετὰ Βουλγαροφώνους ὀρθοδόξους, διὰ τοὺς ὁποίους τόσα ἔχουν γεννηθῆ ζητήματα καὶ ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς Ἐθνικότητός των. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἐκ τῆς ὄψεώς των, μετὰ κατατομὴν καθαρῶς Ἑλληνικὴν, ἡ προθυμία μετὰ τῆς ὁποίας μᾶς ὑπεδέχθησαν, ἐξεληθόντες εἰς προϋπάντησίν μας καὶ ὁ σεβασμὸς μεθ' οὗ ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα τοῦ Πρωτοσυγκέλλου κατεδείκνυσαν τὰ ἐσώτερα αἰσθηματὰ των. Εἰς τὸ μικρόν, ἄνευ σανιδώματος σχολεῖον, ὅπου εἶχε συγκεντρωθῆ ὅλο τὸ χωριό, παρουσιάσθησαν μόνον 16 μικροὶ μαθηταὶ δι' ἐξετάσεις. Ἡ διδασκάλισσά τους Ἀγλαΐα Γεωργίου, ἡ ὁποία ἐγνώριζε καὶ τὸ ἐγχώριον γλωσσικὸν ἰδίωμα, εἶχεν ἐργασθῆ μετὰ ζήλου καὶ διὰ τὰ περισυλέξῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα παιδιὰ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ διὰ τὰ διδάξῃ ὅσα ἠκούσαμεν: ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ποιήματα, διαλόγους, τὴν ἔννοιαν τῶν ὁποίων δὲν ἐφαίνετο πάντοτε ὅτι ἠγνόουν. Δυστυχῶς δὲν εἶχεν ἐκπονηθῆ ἰδιαίτερον ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα διὰ τοὺς ξενοφώνους καὶ ἔτσι ἐδαπανᾶτο πολὺτιμος χρόνος πρὸς ἐκμάθησιν ἀχρήστων δι' αὐτοὺς πραγμάτων, ἐν ᾧ διάφορος καὶ κατάλληλος μέθοδος θὰ ἔφερεν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐξετάσεων διενεμήθησαν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν, εἰς τοὺς ἐξετασθέντας μικροὺς μπομπονιέραι μετὰ κουφέτα παρὰ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου καὶ ἀπὸ ἕνα γροσάκι παρὰ τοῦ γυμνασιάρχου. Κατόπιν ἐγένοντο παραινέσεις, μεταφραζούσης τῆς διδασκαλίσσης, εἰς τοὺς παρισταμένους, ὅπως μὴ ἐξαπατῶνται ἀπὸ τοὺς θέλοντας νὰ τοὺς πείσουν ὅτι εἶνε Βούλγαροι, ἐπειδὴ ὁμιλοῦν τὸ βουλγαρικὸν αὐτὸ ἰδίωμα, ἐφ' ὅσον μάλιστα οἱ Βούλγαροι πιστεύουν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν, ἡ ὁποία εἶνε κατηραμένη καὶ ἀφωρισμένη παρὰ τοῦ Πατριάρχου μας, ἀλλ' ὅτι εἶνε γνήσιοι Ἑλληνας, λησμονήσαντες τὴν γλώσσαν των διὰ μέσου τῶν μακρῶν τῆς δουλείας χρόνων, τὴν ὁποίαν νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπανακτήσουν, στέλλοντες, τοῦλάχιστον, ὅλα τὰ παιδιὰ των εἰς τὸ Σχολεῖον.

Κατόπιν ἐπισκέφθημεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ὡς καὶ τὰς οἰκίας τῶν τσορμπατζήδων (προκρίτων). Αἱ οἰκίαι ἦσαν ἐστρωμέναι μετὰ ἐγχώρια χαλιὰ καὶ ἦσαν τοποθετημένα γύρω—γύρω προσκεφάλαια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθηντο οἱ ἐπισκέπται. Καίτοι εἵχομεν γνωρίσει καὶ χαιρετήσει ὅλους αὐτούς, μόλις ἐκαθήμεθα ἤρχοντο καὶ μᾶς ἐχαιρέτων κατὰ σειράν ἐκ νέου. Αἱ γυναῖκες πρὸ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου ἔκαμνον μίαν μετάνοιαν (γονυκλισίαν) καὶ εἶτα ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα, ἀκουμβῶσαι κατόπιν τὸ μέτωπόν των ἐπ' αὐτῆς. Μᾶς

προσέφερον ἓνα εἶδος καραμελῶν καὶ ποτόν. Ἡ κόρη, ἡ ὁποία προσέφερε τὸ ποτόν, ἠσπάζετο τὴν χεῖρα τοῦ ξένου, τὴν τεινομένην ὅπως παραλάβῃ αὐτό. Ἡ στολή τῶν γυναικῶν ἦτο ἀρκετὰ εὐμορφη καὶ καλαισθητος, μὲ τὸ ἀπαραίτητον μέχρις ἀστραγάλου σαλβάρι ἐκ χρωματιστοῦ ὑφάσματος κεντημένου εἰς τὸ κάτω μέρος καὶ ὑποφανομένου ὑπὸ τὸ φόρεμα. Οἱ ἄνδρες φέρουσι πολὺ πλατεῖαν μέχρι τοῦ γόνατος περισκελίδα, στενουμένην κάτωθεν αὐτοῦ, πλατεῖαν ἐρυθρὰν ζώνην 10 πολλακίς μέτρων μήκους καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁμοίαν σχεδὸν ἐκ μέλανος ὑφάσματος ζώνην περατουμένην εἰς τὰ δύο ἄκρα εἰς κρόσια, τὴν ὁποῖαν συστρέφωσι περὶ τὴν κεφαλὴν, σκεπάζοντες καὶ τὰ δύο ὄτα των καὶ εἶτα περιβάλλουσι τὸν λαιμὸν καὶ μέρος τοῦ προσώπου των κατὰ τὸν χειμῶνα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν κατήλθομεν εἰς Χάφσαν. Αὕτη κατοικεῖται ὑπὸ 320 περίπου οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν αἱ 120 εἶνε χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ λοιπαὶ τουρκικαί. Καὶ οἱ ἐδῶ ὅμως οἱ ἡμέτεροι εἶνε τουρκόφωνοι, χωρὶς νὰ παύουν νὰ εἶνε φανατικοὶ ὀρθόδοξοι, μὲ Ἑλληνικὴν συνείδησιν. Ἐλάχιστοι ἐξ αὐτῶν ὁμιλοῦν ἀτελῶς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποῖαν ἔμαθον εἰς τὸ ἀπὸ ἐτῶν λειτουργοῦν ἐκεῖσε τριτάξιον Σχολεῖον. Ἄμα τῇ ἀφίξει μας συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ σχολεῖον (τὸ ὁποῖον περιελάμβανε καὶ δωμάτιον τοῦ διδασκάλου καὶ δωμάτιον τῆς σχολικῆς ἐφορείας), ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ὁ διδάσκαλος καὶ περὶ τοὺς 10 μαθηταὶ καὶ 4 μαθήτριαι, καίτοι ἐν ἀρχῇ εἶχον ἐγγραφεὶ 60 καὶ ἐφοίτων 30. Ὁ Παπα-Θανάσης καὶ ὁ διδάσκαλος Ἀντώνιος Σεβνταλῆς ἐξεπλήρουν καλῶς καὶ εὐπροσώπως τὰ καθήκοντά των καὶ εἶχον ἀποδώσει καλοὺς καρπούς, φανατίσαντες τοὺς κατοίκους εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἦτο τὸ δεύτερον ξενόφωνον χωρίον, τὸ ὁποῖον ἐπεσκεπτόμην καὶ ἐδραιώθη ἢ πεποιθήσις μου ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Ἐθνικότητος τῶν ὁμιλούντων ταύτην, καθ' ὅσον ἀντελήφθη ὅτι καὶ οἱ τουρκόφωνοι χριστιανοὶ ἐμίσουν τοὺς Τούρκους, ὅπως καὶ οἱ βουλγαρόφωνοι ὀρθόδοξοι τοὺς Ἐξαρχικοὺς Βουλγάρους, αὐτοκαλούμενοι «ρούμ» ῥωμηοί. Καὶ μόνον ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Εὐρωπαίους ὅτι ὅλοι οἱ ὁμιλοῦντες τὸ βουλγαρικὸν ἰδίωμα, καθ' ὅλην τὴν Βαλκανικὴν, ἦσαν Βούλγαροι.

Ξάνθη—Γκιουμουλτζίνα—Δεδέαγατς.

Ἡ Ξάνθη ὑπήγετο εἰς τὸ Βιλαέτιον Ἀδριανουπόλεως, ἐπομένως ἀνήκεν εἰς τὴν περιοχὴν μας. Καὶ ἐκεῖ διεξήγετο ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἡμετέρων ἐκεῖσε πρακτόρων, κατωρθώθη, μετὰ μακρὰς προσπαθείας, νὰ ἀποκλει-

σθῶσι 500 περίπου Βούλγαροι καπνεργάται ἐκ τῶν ἐν Ξάνθῃ λειτουργούντων καπνεργοστασίων, ἐπὶ συνόλου 3—3.1/2 χιλιάδων εἰς αὐτὰ ἐργαζομένων καπνεργατῶν. Οἱ ἐν Ξάνθῃ ὅμως Πρόξενοι τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας ἐπενέβησαν παρὰ τῷ Μουτεσαρίφῃ ὅπως προσληφθῶσιν ἐκ νέου καὶ οὗτος διέταξε σχετικῶς τὸν ἀστυνόμον. Εἶχομεν λάβει γνῶσιν τούτων ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ὁ Πρόξενος Τσορμπατζόγλου μετέβη εἰδικῶς παρὰ τῷ Βαλῆ, καὶ ἐπληροφόρηθη παρ' αὐτοῦ ἐμπιστευτικῶς ὅτι κατὰ βάθος ἡ τουρκικὴ ἀρχὴ ἦτο εὐχαριστημένη ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Βουλγάρων ἐργατῶν, ἀλλὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ προβῆ εἰς ὅσα διαβήματα προέβη καὶ ἴσως θὰ παρίστατο ἀνάγκη καὶ δι' ἄλλα, τὰ ὅποια ὅμως θὰ ἦσαν καθαρῶς τυπικά.

Τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν ἀνέλαβα νὰ μεταφέρω ἐγὼ προσωπικῶς, πρὸς τὸ ἐν Ξάνθῃ Ὑποπροξενεῖον μας, τὸν ἐκεῖσε Μητροπολίτην καὶ τοὺς Ἑλληνας καπνεργοστασιάρχας, ὅπως μὴ καμφοῦν καὶ ἐνδῶσουν εἰς τὰ διαβήματα τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν.

Οἱ Τούρκοι μετέβαλον στάσιν ἔναντι τῶν διαφόρων μειονοτήτων, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε πολιτικῶν συνθηκῶν. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἠνῶσουν μᾶλλον τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐστρέφοντο κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐδημιούργουν πράγματα. Κατὰ τὸ 1903 δι' ἀναρχικῶν ἐνεργειῶν οἱ Βούλγαροι εἶχον ἀνατινάξει ἀρκετὰς σιδηροδρομικὰς γεφύρας ἐν Θράκῃ, δι' ὅ καὶ εἶχον συγκεντρώσει πολλὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἐπωφελήθη ὅθεν τῆς παρουσιασθείσης περιστάσεως διὰ νὰ σχηματίσω προσωπικὴν ἀντίληψιν περὶ τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης διετέλει καὶ τῆς συντελουμένης ἐκεῖ Ἐθνικῆς ἐργασίας καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐσκεπτόμην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Δεδέαγατς καὶ τὸ ἐκεῖσε Ἑλληνικὸν Ὑποπροξενεῖον. Ἀνεχώρησα ὅθεν σιδηροδρομικῶς τὴν 1.30' πρωϊνὴν ὥραν τῆς 14ης Ἀπριλίου 1907 καὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης ἡμῆς εἰς Ξάνθην. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ὅπως — καὶ ὄλαι αἱ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας γραμμαὶ — ἐφρορεῖτο ὑπὸ στρατιωτικῶν τμημάτων, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1903. Φυλάκια ὑπῆρχον κατὰ διαστήματα καὶ περίπολοι διέτρεχον τὰ ἐνδιάμεσα τμήματα.

Ἡ Ξάνθη κεῖται εἰς τοὺς ΝΑ πρόποδας βουνοσειράς. Εἶνε πολὺ καλὴ σχετικῶς πόλις ἔχουσα τύπον μᾶλλον Ἑλληνικὸν ἢ Τουρκοπόλεως. Κατωκείτο τότε ὑπὸ 7000 Ἑλλήνων καὶ 8000 Τούρκων, ὑπὸ ἐλαχίστων Βουλγάρων καὶ τούτων μὴ ἐντοπίων. Τὸ κύριον καὶ ἴσως τὸ μόνον προϊόν τῆς, εἶνε ὁ φημισμένος διὰ τὴν ποιότητά του καπνός. Τρεῖς Μοναὶ εὐρίσκοντο ἐν λειτουργίᾳ εἰς τὰ πέριξ τῆς

Ξάνθης ὑψώματα: ἡ Μονὴ τῆς Καλαμοῦς, ἡ Μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἡ Μονὴ τῆς Παναγίας. Ἐκ τούτων ἐπεσκέφθην τὰς δύο πρώτας, τῇ συνοδείᾳ τοῦ λαμπροῦ καὶ εὐπόρου πατριώτου ἱατροῦ Γεωργ. Μελετιίδου. Ἐπεσκέφθην καὶ τὸν Ἅγιον Ξάνθης, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμεν ἀρίστην ἐντύπωσιν, καίτοι ὁ ἐκεῖσε ὑποπρόξενος Ἄνινος δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν ἰδέαν περὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦ Ἄνινου μετέβημεν τὴν μεθεπομένην εἰς Γκιουμουλτζίνα —τὴν σημερινὴν Κομοτινὴν— ἀπέχουσαν μίαν ὥραν διδηροδρομικῶς ἐκ Ξάνθης, ἣτις εἶνε πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου Σαντζακίου, ἐφ' οὗ ἐπεκτείνεται ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ἐν Ξάνθῃ Ἐποπροξενείου μας. Ἡ Γκιουμουλτζίνα διαρρέεται ὑπὸ ποταμοῦ καὶ εἶνε καθαρὰ Τουρκόπολις. Κατοικεῖται ὑπὸ 14000 Τούρκων καὶ 3000 Ἑλλήνων καὶ ἐλαχίστων Βουλγάρων καὶ τούτων διαμενόντων, ἐν τῇ πόλει τὸ ἥμισυ μόνον τοῦ ἔτους. Ἐπεσκέφθην τὸ ΠαρθENAγωγεῖον καὶ τὴν Ἀστικὴν Σχολὴν, τὴν διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ καθ' ὄλα ἀρίστου Ξιλάνη. Ἐπίσης ἐπεσκέφθην καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς Οἰκοτροφεῖον τὸ ἀνοικοδομηθὲν διὰ τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ ἐκεῖθεν καταγομένου καὶ ἐν Αἰγύπτῳ διαμένοντος πλουσίου ὁμογενοῦς Τσανακλή, γνωστοῦ καὶ ἐξ ἄλλων Ἐθνικῶν δωρεῶν του. Κατὰ τὴν διαδρομὴν μας, ἀπὸ Ξάνθης εἰς Γκιουμουλτζίνα συνηγήθημεν μὲ τὸν ὑποπρόξενον Σερρῶν Σαχτούρη, ἐκ τῶν καλλιτέρων διπλωματικῶν μας ὑπαλλήλων, παρὰ τοῦ ὁποῦ ἐμάθαμεν διαφόρους πληροφορίας περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ζωηρᾶς καὶ ἐπιτυχοῦς Ἐθνικῆς μας δράσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν Θράκῃ ἀδράνειαν. Εἰς τὸ Ἐποπροξενεῖον Σερρῶν ὑπηρετεῖ τότε καὶ ὁ φίλος μου ὑπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ Δημοσθένης Φλωριᾶς, τὸν ὁποῖον, διὰ τὴν καλὴν του δρᾶσιν, ἐξέλεξε, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁ Νομὸς Σερρῶν βουλευτὴν του.

Ἀπὸ Γκιουμουλτζίνας, μετὰ 3ωρον σιδηροδρομικὸν ταξεῖδιον, ἔφθασα εἰς Δεδέαγατς, ὅπου μὲ ἀνέμενον ὁ ἐκεῖσε ὑποπρόξενος Εὐθύμιος Κανελλόπουλος (ὁ κατόπιν, Πρεσβευτὴς ἐν Κων/πόλει καὶ ἐπὶ τι διάστημα, Ἐπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας), καθὼς καὶ ὁ γραμματεὺς του Πάνος Βάθης (Βλάσης, ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ).

Τὸ Δεδέαγατς (Ἀλεξανδρούπολις) κατῳκεῖτο ἀπὸ 5000 κατοίκους, ἐξ ὧν 2000 Ἕλληνες καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων φυλῶν: Τούρκοι, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι, Βούλγαροι, Δυτικοί. Τὸ Δεδέαγατς εἶνε λιμὴν τῆς Θράκης πρὸς τὸ Αἰγαῖον, δι' ὃ καὶ ἔχει ἐφελκύσει ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν Βουλγάρων, ἐπιζητούντων νὰ ἔχῃσι διέξοδον πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐπιθυμούντων νὰ δημιουργήσωσι βουλγαρικὴν ζώνην ἀπὸ Βουλγαρίας μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐνεθαρρύνθησαν, δυστυχῶς, εἰς τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀπαισίαν συνθήκην τοῦ

Ἁγίου Στεφάνου, ἥτις παρεχώρει τὸ Δεδέαγτας εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ρῶσοι ἐπεζήτησαν τὴν δημιουργίαν Μεγάλης Βουλγαρίας, ὡς προσκόπου τοῦ Σλαυϊσμοῦ.

Ἐζήτησα παρὰ τοῦ Βάθη — ὁ ὁποῖος εὕρισκετο πρὸ 5μήνου εἰς τὸ Ὑποπροξενεῖον Δεδέαγτας — πληροφορίας περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς προόδου αὐτῆς καὶ ἀντελήφθην ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν εἶχε προχωρήσει περισσότερον ἐμοῦ καὶ ἐπέισθην ὅτι ἡ φύσις καὶ αἱ συνθήκαι ἐν Θράκῃ ἐπέβαλλον τὴν τοιαύτην ἐφεκτικὴν στάσιν καὶ ὅτι ὁμοία περίπου ἐπρόκειτο νὰ εἶνε καὶ ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασία, ἐκτὸς ἐὰν ἀπρόοπτόν τι θὰ ἐπέβαλε τὴν ἀλλαγὴν. Διὰ τὴν τοιαύτην περίπτωσιν συνεννοήθην μαζί του διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ ἔδαφος πρὸς εἰσαγωγὴν ἐξ Ἑλλάδος τῶν πρὸς ἄμυναν ἀπαιτηθεισομένων ὄπλων.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου εἰς Ἀδριανούπολιν συνέταξα καὶ παρέδωσα εἰς τὸν Πρόξενον μακρὰν ἔκθεσιν τόσον διὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἐκδρομὴν μου, ὅσον καὶ διὰ τὴν προηγουμένην μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεών μου, διότι ἐπεθύμουν νὰ ὑπάρχουν τοιαῦτα στοιχεῖα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Προξενείου, πρὸς διαφώτισιν τοῦ τε Προξένου καὶ τοῦ τυχόν διαδόχου μου.

Μετὰ τινος ἡμέρας ἀνῆλθεν ὁ Βάθης ἐκ Δεδέαγτας εἰς Ἀδριανούπολιν, διότι ἐπρόκειτο νὰ φθάσῃ ἐκεῖ ἐξ Ἀθηνῶν, κάποιος γνωστός του καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀναγνωρισθῇ παρ' αὐτοῦ. Τὸν ἐφιλοξένησα παρ' ἐμοῦ, ἀντηλλάξαμε σκέψεις, τὸν περιδιάβασα ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ ἐγένετο οὕτως ἀφορμὴ νὰ διακόψω τὴν μονοτονίαν μου.

Πάσχα — Ἁγίου Γεωργίου.

Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς καὶ τὸ Πάσχα ἐνέχουν ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ἑορτάζονται ἐντονώτερον εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν παρὰ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Εὐτυχῶς οἱ Τοῦρκοι, ἐνῶ εἶνε αὐστηρότατοι καὶ εἰς τὴν ὑπόνοιαν ἀκόμη ὑποκρυπτομένης Ἑθνικῆς ἐκδηλώσεως, εἰς τὰς θρησκευτικὰς τοιαύτας ἦσαν ἀνεκτικώτατοι. Αἱ ἐκκλησῖαι ἐπληροῦντο ἀσφυκτικῶς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ Προξένου παρηκολουθήσαμεν ἀνελλιπῶς ὅλας τὰς ἀκολουθίας. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν μετὰ τὸ Πάσχα γίνεται ἀνὰ μία πανηγυρις πρῶτον εἰς τὴν πόλιν καὶ κατόπιν κατὰ σειρὰν εἰς ὅλα τὰ προάστεια μέχρι τοῦ Σαββάτου, ὁπότε τελειοῦν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Λαὸς μας τὸ Σάββατον αὐτὸ τὸ ἀποκαλεῖ Μαυρο Σάββατο. Ἐκαλούμεθα εἰς ὅλας τὰς πανηγύρεις καὶ μετεβαίναμεν εὐχαρίστως πρῶτον εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ κατόπιν ἐκάμναμεν ὅλοι μαζί οἱ κεκλημένοι, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, ἐπισκέψεις εἰς τοὺς

τοσρμπατζήδες. Τὰ σπίτια ἀπήστραπτον ἀπὸ καθαριότητα, ἢ ὁποία διενηργεῖτο καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Ἡ οἰκοκυρά ἀφοῦ ἐχαιρέτα ὄλους διὰ χειραψίας κατὰ τὴν εἴσοδόν των εἶτα, ἀφοῦ ἐκάθηντο, ἀποσυρομένη πρὸς τὴν θύραν ἠρώτα, ἀπευθυνομένη πρὸς ἓνα ἕκαστον κατὰ σειράν, «καλὰ εἶσθε;» καὶ ἐξηκολούθει μέχρι τοῦ τελευταίου χωρὶς νὰ περιμένη τὴν ἀπάντησιν οὐδενός. Προσεφέρετο δὲ παντοῦ γλυκὸ καὶ ποτόν. Αὐτὸ διήρκει ἀπὸ τὰς 9—12 π. μ. Μερικοὶ γύφτοι περιεφέροντο παίζοντες ὄργανα καὶ παντοῖοι μικροπωληταὶ ἐγέμιζον τοὺς δρόμους. Αἱ χριστιανικαὶ ἑορταὶ ἔδιδον τὸν πανηγυρικὸν τόνον περισσότερον παρὰ αἱ ἑορταὶ τῶν ἄλλων θρησκευμάτων. Ἐφοῦ καὶ αἱ ἀπλαὶ Κυριακαὶ, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐκλείον τὰ μαγαζιά των τὴν Παρασκευὴν καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὸ Σάββατον, ἦσαν αἱ πλέον ἑορτάσιμοι διὰ τὸν τόπον ἡμέραι. Τὰς Κυριακὰς παρετηρεῖτο μεγαλυτέρα κίνησις εἰς τοὺς περιπάτους, τὰ ἐξοχικὰ κέντρα καὶ τὰ σαλάτσια (ἐξοχικὰ καφενεῖα) τοῦ Μιχάλ—Κιουπροῦ, τοῦ πλέον συχνάζομένου αὐτοῦ περιπάτου τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ εὐρισκομένου ἐπὶ καταχλόου καὶ πολυδένδρου νησίδος τοῦ ποταμοῦ Τόνσου. Τὰ σαλάτσια αὐτὰ γεμίζουν τὰς Κυριακὰς ἀπὸ πάσης ἐθνικότητος κόσμον, πλὴν τῶν χανουμισῶν, αἵτινες συγκεντρούμεναι καθ' ὁμάδας κατευθύνονται μόναι εἰς τὴν παραποταμίαν ὅπου κάθηνται εἰς χαλιά, τὰ ὁποῖα στρώνουν καὶ πίνουν καφέ, παρασκευάζουσαι αὐτὸν μόναι των ἐπὶ τόπου. Ἐκεῖ μόνον σηκώνουν τὰς πυκνάς καλύπτρας, διὰ τῶν ὁποίων ἔχουν σκεπασμένα τὰ πρόσωπά των (φερετζέδες), τὰς ὁποίας καταβιβάζουσι πάλιν μόλις σηκωθῶσιν, ὁπότε ἀνοίγουσι καὶ τὰς ὀμπρέλας των, τὰς ὁποίας κρατοῦσι πλησίον τῆς κεφαλῆς των, ἀδιάφορον ἂν ὑπάρχει ἥλιος ἢ ὄχι, διὰ νὰ τὰς προφυλάσῃ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀδιάκριτα βλέμματα καὶ διὰ τοῦτο συνήθως μακαρίζουσι τὰς χριστιανὰς ὑπηρετρίδας των, αἱ ὁποῖαι ἀπολαμβάνουν πολὺ περισσοτέρας ἐλευθερίας αὐτῶν, καίτοι αὐταὶ εἶνε κυραὶ καὶ ἐκεῖναι δοῦλαι.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ὁ Γεώργιος ὁ Α' καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐθεωρεῖτο Ἐθνικὴ ἑορτὴ. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ τουρκικὴ Ἀρχὴ ἔδιδε τὴν ἄδειαν νὰ ψαλῆ εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν δοξολογία ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ κατόπιν ἤρχοντο εἰς τὸ Προξενεῖον, ὅπου μετὰ προσφώνησιν τοῦ Προξένου, ἐζητωκραύγαζον ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, ξεσπῶντες οὕτως εἰς τὸ ἐλεύθερον αὐτὸ ἄσυλον. Κατόπιν ἐπηκολούθει ἡ ἐπίσημος ἐπίσκεψις τοῦ Βαλῆ εἰς τὸ Προξενεῖον, ἀκολουθουμένου ὑπὸ τοῦ διερμηνέως του καὶ τῶν ὑπασπιστῶν του καὶ συνοδευομένης τῆς ἀμάξης του ὑπὸ ἐπίππων χωροφυλάκων. Ἐν τῷ

Προξενεῖω ἐπαιάνιζε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑποδοχῆς μουσική, ἀποτελουμένη ἐκ 18 μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου, ἡ ὁποία προσέδιδεν ἐπισημότητα εἰς τὴν ἑορτήν.

1η καὶ 11η Μαΐου.

Ἡ 1η Μαΐου εἶχε καθιερωθῆ ὡς σχολικὴ ἑορτὴ τῶν Σχολείων Ἀδριανουπόλεως. Συνκεντροῦντο οἱ μαθηταὶ ὄλων τῶν σχολείων, ἀρρένων καὶ θηλέων, μικροὶ καὶ μεγάλοι, τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων, μετὰ τῶν διδασκάλων των, κατὰ σχολεῖα, εἰς τὸ Σαράϊ (ἐξοχικὸν κέντρον) καὶ διημέρευον ἐκεῖ, χορεύοντες καὶ τραγουδοῦντες. Οἱ ὅλοι μαθηταὶ ἀνήρχοντο τότε εἰς 2000. Τὸ δὲ ἑσπέρασ παρήλαυνον διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ κατόπιν κατηθύνοντο εἰς τὰ σχολεῖα των, ὁπόθεν διελύοντο. Ἐννοεῖται ὅτι τὴν τοιαύτην παρέλασιν, μὲ διακριτικὰ πηλίκια τῶν μαθητῶν καὶ ὁμοιομόρφους ἐνδυμασίας τῶν κορασίων, δὲν τὴν ἔβλεπον μὲ εὐμενὲς ὄμμα οἱ Τούρκοι, διότι τὴν ἐθεώρουν ὡς εἶδος ἀνταρσίας τῶν ῥαγιαδῶν, ἀλλὰ τὴν ἠνεῖχοντο. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπωφελήθημεν τῆς εὐκαιρίας ὅπως τοὺς ἐπισκεφθῶμεν μετὰ τοῦ Προξένου εἰς τὸ Σαράϊ.

Κατ' ἀπομίμησιν ἔκαμνον παρομοίαν ἑορτήν καὶ οἱ Βούλγαροι τὴν 11ην Μαΐου καὶ εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Ἡ 11η Μαΐου εἶνε ἡ ἑορτὴ τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων, οἵτινες ἐδίδασξαν τὴν βουλγαρικὴν γραφὴν καὶ μετέφρασαν τὰ Εὐαγγέλια εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ ἐδημιούργησαν οὕτως ἰδίαν φιλολογίαν. Δι' ὃ καὶ ἔχουν συνδέσει τὴν ἑορτήν των μὲ τὰ σχολεῖα, ἐπιζητοῦντες οὕτω νὰ ἐμφανίζουσ ἐν Ἀδριανουπόλει δρᾶσιν καὶ δύναμιν τοῦ Βουλγαρικοῦ στοιχείου, ἐνῶ ὅλα σχεδὸν εἶνε τεχνικὰ καὶ ἀποτελέσματα τοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποστελλομένου χρηματος παρὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Κατὰ τὰ ἄλλα ἔτη συνεκεντροῦντο ἐκεῖ καὶ οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ Βούλγαροι ἐλάμβανον φωτογραφίας καὶ ἐπαρουσίαζον ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος ὡς ἰδικόν των. Ἐφέτος ὅμως εἶχον εἰδοποιηθῆ ἐγκαίρως οἱ ἰδικοὶ μας καὶ οὕτως ἐπαρουσιάσθη ἡ βουλγαρικὴ γυμνότης.

Ἄλλαι ἐκδρομαί.

Ἐντὸς τοῦ Μαΐου μετέβημεν μετὰ τοῦ Προξένου εἰς τὰ Μαράσια, βουλγαρόφωνον χωρίον ἀπέχον 1.30' ὥραν ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, μὲ σκοπὸν νὰ παραστῶμεν εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου. Διήλθομεν διὰ περασσαριᾶς τὸν ποταμὸν Μαρίτσαν, διότι τὸ χωρίον κεῖται μετὰ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν Ἄρδα καὶ Μαρίτσα (Ἐβρου), ἐπὶ καταφύτου λοφίσκου καὶ ἀποτελεῖται ἐξ 100 περίπου

οἰκιῶν, ἐξ ὧν μόνον 5 ἀνήκουν εἰς Τούρκους, ὅλοι δὲ αἱ ἄλλαι εἰς εἰς βουλγαροφώνους Ὀρθοδόξους. Τὸ χωρίον αὐτό, καίτοι εἰς ἐλαχίστην ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, καίτοι διατηρεῖ ἀπὸ μακροτάτου χρόνου ἐν αὐτῷ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ Ἑλληνα ἱερέα, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰ ὄμματα μας ἐξαιρετικῶς καθυστερημένον. Ἐλάχιστοι προσῆλθον εἰς ὑποδοχὴν μας καὶ ὀλίγοι παρέστησαν εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου, τὸ ὁποῖον ἐπαρουσίασε 19 μόνον μαθητάς. Οἱ λοιποὶ χωρικοὶ εὐρίσκοντο εἰς τὰ χωράφια των καὶ τὰ ὑπόλοιπα παιδιὰ ἐφύλαττον τὰ βόδια των. Ὁ ἱερεὺς παρεπονεῖτο ὅτι καὶ κατὰ τὰς πλέον ἐπισήμους χριστιανικὰς ἑορτάς, λειτουργεῖ πρὸ κενῆς ἐκκλησίας. Καμμία πρόοδος εἰς τὴν διάδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἀκόμη μικρότερα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ αἰσθήματος. Ἀδιαφορία γενικὴ χαρακτηρίζει τὴν ζωὴν των καὶ μόνον τὸ συμφέρον ἑλκύει τὴν προσοχὴν των.

Ἐπίσης μετὰ τινὰς ἡμέρας μετέβημεν εἰς τὸ χωρίον Καδήκιοι, τὸ ὁποῖον κεῖται δεξιὰ τῆς πρὸς Μουσταφᾶ—Πασᾶ ὁδοῦ καὶ ἀπέχει τῆς πόλεως μίαν ὥραν. Καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ εἶνε βουλγαρόφωνον ὀρθόδοξον. Τὸ χωρίον ἔχει περὶ τὰ 50 σπίτια καὶ τὸ Σχολεῖον περὶ τοὺς 20 μαθητάς. Ἐδῶ ἡ ὑποδοχὴ ὑπῆρξεν εὐμενεστέρα. Ἀρκετοὶ ἐκ τῶν χωρικῶν καὶ ὅλοι αἱ χωρικαὶ παρηκολούθησαν τὰς ἐξετάσεις.

Ἀντελήφθημεν ὅτι ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα δρᾷ πρὸς προσηλυτισμὸν αὐτῶν, καθὼς καὶ ὅλων τῶν βουλγαροφώνων χωρίων, εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἥπιον καὶ εἰρηνικόν, οὐδεμιᾶς ἀναφανείσης μέχρι σήμερον ἐνόπλου συμμορίας, ἥτις δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ δράσῃ καὶ λόγῳ τοῦ πεδινοῦ ἐδάφους, τοῦ ὑπάρχοντος πολλοῦ τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν ὀλιγαρίθμων χωρίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ τοῖς παράσχωσι κρυσφύγειον. Ἐννοοῦντες δὲ γενικῶς τὴν μειονότητά των δὲν τηροῦσι προκλητικὴν στάσιν ἔναντι τῶν ἡμετέρων, χωρὶς, ὡς ἐκ τούτου, νὰ ἀποθαρρύνωνται καὶ νὰ παύσωσιν ἐργαζόμενοι. Ὀφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον Μακεδονικὸν ἰδίωμα τῆς γλώσσης ἔχει πολὺ μεγαλύτεραν σχέσιν πρὸς τὴν βουλγαρικὴν παρά πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν.

Ἐπίσης, ἄλλην ἡμέραν μετέβημεν, ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ χωρίον Χαδῆρ—Ἄγα, ὀρθόδοξον βουλγαρόφωνον μικρὸν χωρίον ἐκ 47 οἰκιῶν, ἄνευ ἐκκλησίας καὶ ἀκαταλλήλου Σχολείου, τὸ ὁποῖον μόλις πρὸ ἔτους ἤρξατο λειτουργοῦν. Ἐν τούτοις μᾶς κατέπληξεν ἡ προθυμία μεθ' ἧς μᾶς ὑπεδέχθησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ μεθ' ἧς ὅλοι παρηκολούθησαν τὰς ἐξετάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ὑπὸ σκιᾶν γηραιοῦ πλατάνου εἰς τὴν παραποταμίαν. Ὁ μονόχειρ διδάσκαλος

εἶχεν ἐργασθῆ με πολλὴν ὄρεξιν καὶ παρὰ τοὺς ὀλίγους μῆνας ποὺ εἶχον παρακολουθήσει οἱ μαθηταὶ τὰ μαθήματα, ἐπαρουσίασαν σημαντικὰς προόδους εἰς ἀνάγνωσιν, ἀπαγγελίαν καὶ κατανόησιν τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων.

Αἱ ἐνδυμασίαι τῶν γυναικῶν τοῦ χωρίου τούτου ἦσαν πολὺ πλέον καλαισθητοὶ ἀπὸ τὰς τῶν προηγουμένων χωρίων, με ποικιλόχροα κεντήματα καὶ στολισματα καὶ με λεπτὸν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν κάλυμμα. Κουφέτα καὶ γροσσάκια διενεμήθησαν καὶ ἔδω εἰς τοὺς μαθητάς.

Ἐπωφελήθη τῆς ἑορτῆς τῆς ἐπ' ὀνόματι Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης λειτουργούσης παρὰ τὸ Ὀρτάκιοι Μονῆς καὶ μετέβην ἐκεῖ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Ι. Χαντέλη καὶ τοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως Μιλτιάδου Κυτανίδου. Ἐκάμαμεν 5 ὥρας διὰ νὰ φθάσωμεν ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ Ὀρτάκιοι, ἀκολουθήσαντες τὴν παραπλεύρως σχεδὸν τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα βαίνουσαν σχετικῶς καλὴν ἀμαξητὴν ὁδόν. Ἀποτελεῖται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀπὸ λιθόκτιστα σπίτια καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 3500 καθαρὸν Ἑλληνισμὸν, ἐλαχίστους Τούρκους, 5 οἰκογενεῖας Ἀρμενίων καὶ οὐδεμίαν βουλγαρικὴν.

Εἶχον συγκεντρωθῆ ἐντὸς καὶ περὶ τῆς Μονῆς 8—10 χιλιάδες ἄνθρωποι ἐξ ὄλων τῶν περὶ χωρίων, μετὰ κάρρων, ἀμαξῶν, τσαντηρίων κ.τ.λ. καὶ ἀπετέλουν ὀλόκληρον πόλιν ἐν καταυλισμῷ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα, με τὰ φαναράκια καὶ τὰ φῶτα τῶν. Ὁ συνωστισμὸς ἐντὸς τῆς Μονῆς ἦτο ἀφόρητος. Φρουροὶ παρέμενον εἰς τὴν πύλην τῆς Μονῆς πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχημάτων.

Μεταξὺ τοῦ πλήθους ἦσαν καὶ σχισματικοὶ Βούλγαροι, τῶν ὁποίων αἱ γυναῖκες διεκρίνοντο ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ἐνδυμασίας τῶν καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου κεφαλοδέσμου αὐτῶν. Ὄταν τὰς ἠρωτήσαμεν ἐὰν εἶναι «Ροῦμ» ἢ «Βουλγκάρ» ἀπεκρίθησαν εὐσταθῶς «Βουλγκάρ» καὶ τότε διατὶ ἔρχεσθε εἰς τὸ δικό μας Μοναστήρι; Ἀπεκρίθησαν: «τὸ Μοναστήρ εἶνε Μοναστήρ». Ὁ ἐθνικὸς φανατισμὸς τῶν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς προπαγάνδας τῶν, καίτοι θρησκευτικῶς διατηροῦν σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθησαν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν διήλθομεν διὰ τῆς 1/2 ὥραν ἀπεχούσης Λιτίσης, κωμοπόλεως ἑλληνικῆς, ἐκ 1400 κατοίκων.

Παρηκολουθήσαμεν ἐν συνεχείᾳ μέχρι τέλους Μαΐου τὰς ἐξετάσεις τῶν Σχολείων καὶ εἰς ἄλλα χωρία τῆς ὑπαίθρου, ὡς τὰ βουλγαρόφωνα χωρία Μουσοῦ—Μπεῖλη καὶ Καρὰ—Γιουσούφ ἀλλ' ἐπεμείναμεν εἰς τὴν περιγραφὴν μόνον τῶν ξενοφώνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἰδιαιτέρως ἔπρεπε νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας, διὰ νὰ διατηρήσωμεν, τοῦλάχιστον, τὸ ἀμφίβολον τοῦτο ἔδαφος, καθ' ὅσον τὰ

Ἑλληνόφωνα τοιαῦτα, δὲν ὑπάρχει καμμία πιθανότης νὰ ὑποστοῦν ἀλλοιώσιν τινα ἀπὸ οἰανδήποτε ἐπίδρασιν, ἀφοῦ ἐπὶ μακρότατον ἤδη χρονικὸν διάστημα δὲν ἔπαθον τοιαύτην. Ἐσχημάτισα δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ βουλγαρόφωνοι αὐτοὶ πληθυσμοί, θὰ πρόσκηται πρὸς ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον ἡ τουρκικὴ πολιτικὴ εἶνε μᾶλλον εὐμενὴς πρὸς ἡμᾶς παρὰ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, καθ' ὅσον τοῦτο τοὺς ἐξυπηρετεῖ περισσότερο, ἀλλ' ὅτι θὰ χάσωμεν τοὺς πλείστους τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν ἐν περιπτώσει τυχὸν νίκης τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Τούρκων, ἣτις θὰ τοὺς ἐγέννα τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς των διὰ τῆς προσαρτήσεως αὐτῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Κάμνω ὅμως τὴν διάκρισιν ὅτι αὐτὰ ἀφοροῦν τοὺς βουλγαροφώνους τῆς Θράκης, καὶ ὄχι βεβαίως ὅλους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς προσκειμένους πρὸς ἡμᾶς βουλγαροφώνους τῆς Μακεδονίας, οἵτινες διὰ τῶν σκληρῶν ἀγώνων των ἔχουν γεννήσει ἀγεφύρωτον χάσμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Βουλγάρων. Τὸ καλὸν εἶνε ὅτι ἐν Θράκῃ οἱ βουλγαρόφωνοι ἀποτελοῦν μικρὰν μειοψηφίαν ἔναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης μου αὐτῆς ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὰ ἑξῆς: Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ὡς σχισματικῆς (1872) σχεδὸν ὅλα τὰ βουλγαρόφωνα χωρία παρέμειναν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, μετὰ ὅμως τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Βουλγαρίας εἰς αὐτόνομον Ἡγεμονίαν (1878) ἠλαττώθησαν ἀρκετὰ καὶ μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (1885) εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐμειώθησαν ἀκόμη περισσότερο. Πρέπει ὅμως νὰ δεχθῶμεν ὅτι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἐγένετο καμμία συστηματικὴ ἐργασία πρὸς συγκράτησιν των παρ ἡμῖν.

Ἄλλὰ καὶ πολλοὶ Μητροπολίται ἐν Θράκῃ, ἐφέροντο σκαιῶς πρὸς τοὺς βουλγαροφώνους, οἱ ὅποιοι συνήθως ἦσαν πτωχοὶ καὶ τοὺς ἀπεδίωκον τῆς Μητροπόλεως ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς παληο-Βουλγάρους. Ἄλλὰ καὶ πολλοὶ ἡμέτεροι Πρόξενοι ἐτήρουν ὁμοίαν συμπεριφορὰν, ὅπως ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει τοιοῦτος Νικολάου, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ θετίαν καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε κλειστὴν τὴν θύραν τοῦ Προξενείου εἰς πάντα μὴ Ἑλληνα ὑπήκοον, θεωρῶν αὐτοὺς καὶ τὰς περὶ αὐτῶν φροντίδας, ὡς κειμένας ἔξω τῶν καθηκόντων του.

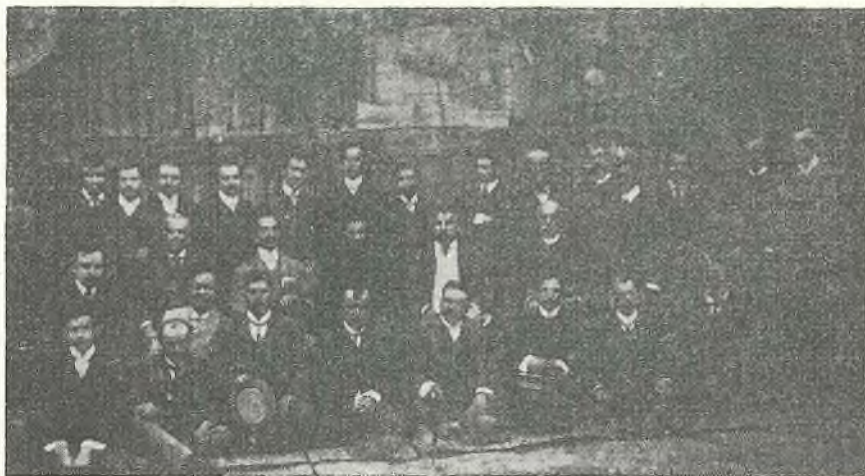
Τὰ ἑλληνόφωνα χωρία, καθὼς καὶ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως, παρὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἔλλειψιν πάσης συστηματικῆς πρὸς τόνωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ των φρονήματος ἐργασίας δὲν διατρέχουν κανένα κίνδυνον παρ' οἰασδήποτε ξένης προπαγάνδας, ἢ ἴσως δὲ νὰ μὴ ἐπιδεικνύουν κανένα φανατισμὸν, ἀλλὰ δὲν δύναται κανεὶς νὰ τοὺς ἀμφισβητήσῃ τὴν σταθερότητα εἰς τὸν Ἐθνισμὸν των.

Ἐπεσκέφθην, ἐκδραμῶν ἔφιππος, μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Προξένου Τσορμπατζόγλου, τὸ 1 ὥραν ἀπέχον Ἑλληνικὸν χωρίον Τσουρέκιοι. Τοῦτο ἔχει περὶ τοὺς 2000 περίπου καθαροὺς Ἑλληνας καὶ οὐδένα

ἕτερον ξένον κάτοικον. Οἱ δὲ κάτοικοί του διακρίνονται διὰ τὴν περὶ τὰ κοινὰ μέριμνάν των, διατηροῦντες καλὸν Σχολεῖον μετὰ τριῶν διδασκάλων καὶ εἶνε γενικῶς ζωηροί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄλλην πλειονότητα, ἣτις διαβιοῖ ἐν νωχελείᾳ καὶ ἀπαθείᾳ.

Αἱ ἐξετάσεις ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸν Ἰούνιον εἰς τοὺς συνήθεις δὲ μαθητὰς εἶχον προστεθῆ καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας προσφύγων.

Καὶ ἤκουε κανεῖς, κατὰ τὰς ἐξετάσεις, πλὴν τῶν τυπικῶν γραμματικῶν γνώσεων καὶ ἄσματα Ἐθνικά, διαλόγους ἡρωϊκοὺς καὶ ἀντελαμβάνετο τὸ τελούμενον ἐκεῖ ὠραῖον εἰρηνικὸν ἔργον τῆς

Ὁ Διδασκαλικὸς Σύνδεσμος Ἀδριανουπόλεως: Ἐκατέρωθεν τοῦ ἱερέως ὁ Γρηγορίου καὶ ὁ Γυμνασιάρχης Σάρρος. Ἐμπροσθεν οἱ καθηγηταὶ Ἱερομνήμων, Σκαλισιάνος, Τούσας κλπ.—Ἀδριανούπολις Ἰούνιος 1907.

(Φωτογραφία εὐγενῶς παραχωρηθεῖσα παρὰ τοῦ κ. Σ. Γονατᾶ)

Ἐθνικῆς ἀναπλάσεως τῶν καρδιῶν τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀνδρούμενα αὔριον, θὰ αἰσθάνωνται, θὰ σκέπτωνται, θὰ πονοῦν καὶ θὰ ἐργάζωνται διὰ τὰ Ἐθνικά μας ζητήματα. Εἶνε ὑψηλὸν τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων, παντοῦ, βεβαίως, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ἐδῶ εἰς τὰς ὑποδοὺς χώρας καὶ θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἐλαμβάνετο σοβαρὰ πῶς μέριμνα διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ κλάδου τούτου, ὅστις πενιχρῶς, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀμειβόμενος δὲν προσελκύει πάντοτε τὰ κατάλληλα διὰ τοιοῦτον ἱερὸν σκοπὸν στοιχεῖα. Οἱ περισσότερον μορφωμένοι συναισθάνονται τοῦτο καὶ συνέπηξαν «Διδασκαλικὸν Σύν-

δεσμον» πρὸς βελτίωσιν, συνδρομὴν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ κλάδου των, διὰ διαλέξεων κτλ. Πρὸ τινων ἡμερῶν παρεκάθησα εἰς τὸ δοθὲν πρῶτον ἐξοχικὸν γεῦμα παρὰ τοῦ ἀρτισυστάτου τούτου Συνδέσμου.

Πρόσφυγες ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ἡ ζωὴ τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν (1885) καθίστατο, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἀνυπόφορος. Οἱ Βούλγαροι ἐπεζήτησαν διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐκβουλγαρίσουν τοὺς ἐκεῖ ἀκραιφνεῖς Ἑλληνας· ἀφοῦ τοὺς ἀφήρσαν τὰς ἐκκλησίας, ἔκλεισαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, διὰ νὰ ξεχάσουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τοὺς ἐπέεζον παντοιοτρόπως. Ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ φύγουν. Καὶ ἦτο συγκινητικὸν τὸ θέαμα, εἰς τὸ ὁποῖον παριστάμην, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διαμονῆς μου ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἔβλεπα, σχεδὸν καθημερινῶς, ἀνθρώπους κατασκεληκώτας, κατάκοπους, ἐρχομένους ἀπὸ Μουσταφᾶ - Πασᾶ βαστάζοντας ἕνα σάκκον, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει τὰς ἀποσκευὰς ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας των, μαζὶ μὲ μικρὰ παιδιὰ καὶ γέροντας, δραπετεύσαντας κρυφίως ἐκ τῆς πατρίδος των καὶ διερχομένους δι' ἀτραπῶν ἐκ τῶν συνόρων, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν φρουρῶν τῆς μεθορίου Βουλγάρων στρατιωτῶν, οἵτινες πρὸ τινων ἡμερῶν εἶχον φονεύσει 7 καὶ εἶχον τραυματίσει ἑτέρους 6, τοὺς ὁποίους καὶ ἐλήστευσαν. Οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἀπεδείχθησαν ἀσυγκρίτως ὑπέρτεροι τῶν Βουλγάρων, παρέχοντες πᾶσαν δυνατὴν εὐκολίαν εἰς τοὺς πρόσφυγας αὐτούς.

Ἦτο συγκινητικὸν, ἀλλὰ καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ, τὸ θέαμα ἀνθρώπων ἐγκαταλειπόντων ἐκουσίως τὴν πατρῶαν γῆν, τὰς οἰκίας των, τὰς ὁποίας ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ τοὺς πάπους των καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων των, τὰ πράγματά των, τὰς περιουσίας των, τὰ ζῶα των, τὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα εἶχον φυτεύσει, τέλος ὅ,τι προσφιλὲς τοὺς εἶχε συνδέσει μὲ τὸν τόπον των καὶ λαμβανόντων τὴν βακτηρίαν τοῦ ὀδοιπόρου διὰ μέσου τῶν ὁρέων, διαβαινόντων τὰ σύνορα καὶ βαδιζόντων πρὸς τὸ ἄγνωστον, διὰ νὰ ἀρχίσουν νέαν σκληρὰν ζωὴν, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ διασώσουν τὴν θρησκείαν των καὶ τὸν ἐθνισμόν των. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρχομένων προσφύγων κατάγονται ἀπὸ τὰς παραμεθορίους καθαρῶς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας Καβακλῆ καὶ Καρυῶν, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς ὑπολογίζεται εἰς 20000 ψυχάς. Καὶ ἔρχονται οἱ κακόμοιροι μὲ ἀπλότητα, σχεδὸν μὲ συστολὴν, διὰ μίαν πρᾶξιν των διὰ τὴν ὁποίαν ἐδικαιούντο νὰ δεικνύουν ὑπερηφάνειαν, ἂν μὴ κομπασμὸν διὰ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτὴν αὐταπάρνησιν πρὸς τὸν ἐθνισμόν των.

Λαχεῖα τοῦ στόλου καὶ ἐφημερίδες.

Ἐκρίθη σκόπιμος ἡ διάθεσις λαχείων τοῦ στόλου εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν κλίμακα ἀνά τὸν ἡμέτερον πληθυσμόν, ὅχι τόσον διὰ τὴν εἴσπραξιν χρημάτων ὑπὲρ τοῦ στόλου, ὅσον διὰ τὴν γεννηθῆ ἢ ἐντύπωσιν ὅτι ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ συνεισφέρῃ καὶ ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς κᾶτι ὑπὲρ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων κύριος προορισμὸς ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὑποδοῦλων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν νὰ προσοικειωθῆ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς τὴν κάμη κᾶτι τὸ συνομωτικόν, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι φυσικὰ κατεδίωκον τὴν πώλησιν τῶν τοιούτων λαχείων καὶ νὰ συνηθίσουν νὰ ἐνεργοῦν ὑπὲρ ἐθνικῶν σκοπῶν, ἔστω καὶ μὲ κᾶποιον κίνδυνον. Οὕτω διεθέσαμεν 1150 λαχεῖα 4 δραχμα. Ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτο βεβαίως μέγας, ἀλλὰ ἐδημιούργησε κᾶποιαν κίνησιν.

Ἐπίσης ἀπηγορεύετο καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἐφημερίδων ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ ἦσαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν κατατρομαγμένοι, διότι πρὸ ἔτους περίπου εἶχε καταδικασθῆ εἰς "Ἑλλην εἰς ἰσόβια δεσμά, διότι ἀνεγίνωσκε τὴν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «Ἐμπρός», ἡ ὁποία ἐδημοσίευσε τότε τὰ μυστήρια τοῦ Γιλδίτζ. Ὁ ἐφημεριδοπῶλης ἐξωρίσθη καὶ ἐνὸς ἄλλου εἶχε πρὸς καιρὸν παύση ἢ καταδίωξις. Ὁ καταδικασθεὶς ἦτο ἓνας ἡλικιωμένος εὐκατάστατος ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον κατωρθώθη νὰ δοθῆ χάρις καὶ τὸν ὁποῖον εἶδον κατατρομαγμένον καὶ μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του. Πρὸ τινος πάλιν, γενομένης ἐρεύνης εἰς ἓν Ἑλληνικὸν ξενοδοχεῖον δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀνευρέθη μία Γαλλικὴ Ἐφημερίς χρονολογουμένη πρὸ 8 ἐτῶν, ἥτις περιέγραφε τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων καὶ συνεπέλα τούτου ἐπροφυλακίσθησαν οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ ξενοδοχείου. Οὕτως ὁ κόσμος δὲν λαμβάνει καθόλου γνῶσιν τῶν συμβαινόντων ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Μακεδονίᾳ, διατελῶν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ πάσης Ἐθνικῆς κινήσεως.

Ἐν Τουρκίᾳ οὐδὲν ἐντυπον ἢ βιβλίον ἠδύνατο τότε νὰ εἰσαχθῆ ἐὰν δὲν διήρχετο προηγουμένως ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπεβάλλοντο καὶ αἱ ἐν Τουρκίᾳ ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες, ἀπὸ τὰς ὁποίας διεγράφοντο πᾶσα πληροφορία ἢ καὶ ἔκφρασις αἵτινες, ἔστω καὶ πόρρωθεν θὰ ἠδύναντο νὰ δώσωσι λαβὴν εἰς σκέψεις περὶ ἐλευθερίας ἢ καὶ ἀκόμη εἰς νεωτεριστικὰς, προοδευτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις. Αἱ ἐγχώριοι ἐφημερίδες ἀνέγραφον καθημερινῶς στερεοτύπως «ὑπὸ τὴν κραταιὰν καὶ εὐεργετικὴν προστασίαν τῆς Α. Α. Μ. τοῦ κραταιοτάτου, εὐεργετικωτάτου, σεπτοῦ καὶ φιλοπροόδου ἡμῶν Ἀνακτος, ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους ἐπικρατεῖ ἄκρα ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια». Ὅταν δὲ ἐπαρουσιάζετο οἰαδήποτε σχετικὴ

(Φωτογραφία εύγενώς παραχωρηθείσα παρὰ τοῦ κ. Σ. Γονατᾶ).

εὐκαιρία ἀνεγράφετο ἐπὶ πλέον. «.....καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀνεπέμφθησαν δεήσεις καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τῆς τιμαλφοῦς ὑγείας καὶ ὑπὲρ εὐημερίας καὶ μακροβιότητος τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σεπτοῦ φιλομούσου καὶ φιλοπροόδου Ἐνακτος ἡμῶν».

Ἐν Ἀδριανουπόλει ἐξεδίδετο ἡ παρὰ τῆς Νομαρχίας διευθυνομένη ἐπίσημος ἔφημερίς «Ἀδριανούπολις» Τουρκιστί καὶ Ἑλληνιστί. Ἐξεδίδετο ἐπὶ πλέον καὶ μία μικρὰ Ἑλληνικὴ ἔφημερίς, διευθυνομένη ὑπὸ Ἑλληνοσ καὶ μὴ ἐξυπηρετοῦσα, ἀτυχῶς, οὐδένα Ἐθνικὸν σκοπὸν.

Εὐτυχῶς εἰς τὸ Προξενεῖον ἔρχονται Ἑλληνικαὶ καὶ ξένα ἔφημερίδες, πληρωνόμεναι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ οὕτω λαμβάνομεν γνῶσιν τῆς παγκοσμίου κινήσεως. Αἱ ἔφημερίδες αὗται ἀποτελοῦσιν ὄασιν, ἐν μέσῳ τῆς ἀπομονώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν διατελοῦμεν.

Στρατιωτικαὶ πληροφορίαι.

Ἐν τῷ Προξενεῖῳ εὗρον ἔγγραφον τοῦ ἡμετέρου Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ ζητοῦντος διαφόρους πληροφορίας γενικὰς καὶ ποικίλας: Περί τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, περί τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν παραγομένων προϊόντων, γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν, τῆς χωρητικότητος πρὸς στρατωνισμόν, τῶν ὑπαρχόντων ὑποζυγίων κ.τ.λ.

Ἄφ' ἑτέρου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατιωτικὸς ἀκόλουθος Συνταγματάρχης Περικλῆς Κοντογιάννης, μοὶ ἐζήτηει πληροφορίας περί τῶν ἐδρευουσῶν ἐν Ἀδριανουπόλει μονάδων, τῆς δυνάμεως αὐτῶν, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυροβόλων τοῦ ὀπλισμοῦ κ.τ.λ.

Ἐπὶ πλέον ἐφ' ὅσον ἐβαίνομεν πρὸς τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ καλοκαίρι ἠῤῥξανον αἱ ἀνηχυσίαι περί Τουρκο-Βουλγαρικῆς συρράξεως καὶ ἐγένετο ἀντιληπτὴ μία ζωηροτέρα στρατιωτικὴ κίνησις ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἦρχετο πυροβολικόν, ἔφθανον πολεμοφόδια, στρατιῶται, κατεγράφοντο οἱ ἰδιωτικοὶ ἵπποι, ἐξητάζετο ἡ χωρητικότης τῶν χανίων κ.τ.λ. Ἦτο ὅμως τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα νὰ ἔχη κανεὶς σχετικὰς πληροφορίας περί ὄλων αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν θὰ ἠδύνατο κανεὶς, ἀλλαχοῦ, νὰ τὰ πληροφορηθῇ ἐκ τῶν ἔφημερίδων, ἐδῶ ὅμως τὰ πάντα θεωροῦνται μυστικά. Οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας εἶνε φιλύποπτοι. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἀτομικαὶ παρατηρήσεις ἦσαν ἐξ ἴσου δύσκολοι. Τὸ πλῆθος τῶν διαφορετικῶν στολῶν, ἡ διάκρισις αὐτῶν καθ' ὄπλον, τῶν βαθμῶν τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ ἀπομόνωσις τῶν στρατῶνων ἀπὸ τῆς πόλεως, ἡ διασπορὰ ἄλλων μονάδων ἀνά τὴν πόλιν, οἱ καταυλισμοί, ἡ καθημερινὴ κίνησις καὶ ἡ μετα-

στάθμευσις διαφόρων μονάδων καθίστων σχεδὸν ἀδύνατον τὴν σαφῆ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως.

Εἰς Ἀδριανούπολιν διέμενε τὸ 2ον Σῶμα Στρατοῦ, μὲ δύναμιν 12—15 χιλιάδων στρατοῦ εἰς ὠραίους στρατώνας καὶ εὐρύχωρον πεδῖον ἀσκήσεων. Ἐπεζήτουν πάντοτε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσω γυμνάσια τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ παρουσία οἰουδήποτε ξένου ἀτόμου εἰς τὸ πεδῖον τῶν ἀσκήσεων. Μίαν ἡμέραν ὅμως, καθ' ἣν εἶχομεν ἐξέλθει εἰς περίπατον μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Προξένου καὶ τοῦ Χότζα, ὅστις ἦτο διδάσκαλος τῆς τουρκικῆς τοῦ υἱοῦ Τσορμπατζόγλου, ἐπωφελήθην καὶ ἐπήγαμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον παρηκολούθησα τὰς ἀσκήσεις. Δέκα τάγματα Πεζικοῦ ἤσκειντο τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς γυμνάσια πυκνῆς καὶ μαχητικῆς τάξεως μὲ ἀρκετὴν εὐστροφίαν καὶ εὐχέρειαν, 2 Συντάγματα Ἴππικοῦ ἐξ 6 ἰλῶν ἑκάτερον, μὲ ὁμοιοχρώμους κατὰ ἴλας ἵππους καὶ 14 πυροβολαρχίαι μὲ παλαιὰ καὶ νεώτερα πυροβόλα. Αἱ στολαὶ τῶν ἀνδρῶν ἦσαν καινουργεῖς. Παρεμείναμεν ἀρκετὰ καὶ παρηκολούθησαμεν ἀνενόχλητοι, προστατευόμενοι ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χότζα, μέχρις ὅτου, ἀφικθέντος βραδύτερον ἑνὸς στρατηγοῦ, διετάχθημεν παρ' αὐτοῦ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε πληροφορίας παρὰ τοῦ Χότζα περὶ τῆς ιδιότητός μας.

Σχεδὸν ἀποκλειστικὸς πληροφοριοδότης μου διὰ τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα ἦτο ὁ διερμηνεὺς τοῦ Προξενείου Κωνσταντινίδης, ἐντόπιος, μᾶλλον ἡλικιωμένος, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀρίστας σχέσεις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς τροφοδότας τοῦ στρατοῦ.

Εἶχα ὑποβάλει σχετικὰς ἐκθέσεις, εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ συχνότερα δελτία εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατιωτικὸν ἀκόλουθον, περὶ τῶν ὁποίων μοῦ ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς.

Παρηκολούθησα καὶ τὴν ἐορτὴν τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν θρόνον, καθ' ἣν ὑπῆρχε καὶ στρατιωτικὴ παράταξις καὶ παρέλασις. Ἦσαν ἕνα τάγμα κυνηγῶν μετὰ τῆς μουσικῆς του, ἕνα τάγμα πεζικοῦ, μία ἴλη ἰπέων (ἄνευ ἵππων) μετὰ τῆς μουσικῆς τῆς καὶ ἡ στρατιωτικὴ Σχολὴ ἐπίσης μετὰ τῆς μουσικῆς τῆς. Ἄπαντες ἔφερον χειρόκτια λευκά. Μετὰ τὴν δοξολογίαν ἐπηκολούθησε παρέλασις ἐνώπιον τοῦ Βαλῆ καὶ τοῦ Μουδῖρη (στρατιωτικοῦ διοικητοῦ). Τὸ παράστημα ὑπῆρξεν ἄψογον, τὸ δὲ βᾶδισμα ἦτο τῶν Γερμανικῶν παρελάσεων, μὲ προτεταμένην τὴν κνήμην καὶ ἄκαμπτον γόνυ, βᾶδισμα δύσκολον, ἀλλὰ μεγαλοπρεπές.

Χάρτης καὶ Ἐκθέσεις.

Ἐκρίνα χρήσιμον νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ἀποτύπωσιν ἐπὶ τοῦ Αὐστριακοῦ χάρτου τῆς Βαλκανικῆς, διὰ χρωμάτων καὶ συνθετικῶν σχημάτων, τῶν περὶ Θράκης στατιστικῶν στοιχείων, ὅσα συνεκέντρωσα μόνος μου καὶ ὅσα ὀλίγα ὑπῆρχον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Προξενείου. Εἰς τοῦτο μὲ ἐβόηθει ὅτι παρομοίαν σχεδὸν ἐργασίαν εἶχον κάμει, ὅταν ὑπηρετοῦν εἰς τὴν Χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Ἀθήναις. Καὶ πράγματι συνεπλήρωσα τοιοῦτον χάρτην, ἐν ᾧ διὰ διαφόρων χρωμάτων ἐφαίνοντο οἱ ἡμέτεροι πληθυσμοί, μὲ τὴν διαφορὰν τῆς γλώσσης των, καθὼς καὶ οἱ βουλγαρικοί. Ἐπίσης ἐφαίνοντο τὰ σχολεῖα, μὲ σχῆμα ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν των, ὡς καὶ αἱ ἐκκλησίαι. Εἰς ὑπόμνημα δὲ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ χάρτου ἠρμηνεύοντο τὰ χρώματα, τὰ σχήματα καὶ παρείχοντο διάφορα ἄλλα στατιστικὰ στοιχεῖα. Τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου χάρτου ἐν τῷ Προξενεῖῳ συνησθάνθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς μου, καθὼς καὶ ὁ νεωστὶ τότε ἀφιχθεὶς Πρόξενος, εὐρεθέντες ἐντελῶς ἀνερμάτιστοι, ἀγνοοῦντες τὴν κατανομὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ συνεπῶς τὰ σημεῖα, ἅτινα ὤφειλον νὰ ἐλκύσωσιν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν μας. Τὸν χάρτην αὐτόν, μετὰ μακρᾶς σχετικῆς ἐκθέσεως, περιλαμβανοῦσης τὰς παρατηρήσεις μου ἐκ τῶν διαφόρων περιοδειῶν μου καὶ τὰς γνώμας μου πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως, ὑπέβαλον εἰς τὸν Πρόξενον, ὅστις ἀντίγραφον αὐτῆς μετὰ ἀποσπάσματος τοῦ χάρτου ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν μετὰ κολακευτικῶν ἐκφράσεων διὰ τὴν ὄλην ἐργασίαν.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ἐπροτείνοντο ὡς ἀποτελεσματικὰ διὰ τὸν φρονηματισμὸν καὶ τὴν προπαγάνδα μας μέσα, ἡ σύστασις Ὑποπροξενείου εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας, ἢ βελτίωσις τοῦ ποιοῦ τῶν διδασκάλων διὰ τῆς ἰδρύσεως διδασκαλείων ἀρρένων καὶ θηλέων, ὁ διορισμὸς κληρικῶν ὡς ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων, χρησιμευόντων καὶ ὡς ἔθνικῶν κατηχητῶν (εἶχα γνωρίσει καὶ συνδεθῆ μὲ δύο τοιοῦτους, τὸν Εὐστάθιον Γεωργιάδην, ἀπόφοιτον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ διευθυντὴν τοῦ Σχολείου τοῦ Λουλέ—Μπουργάζ, συντελέσαντος πολλά, διὰ τῆς μορφώσεώς του καὶ τοῦ ἰσχυροῦ φρονηματισμοῦ του εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδόπουλον ἐκ τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, πρωτοσύγκελλον τοῦ Δεσπότη Σαράντα Ἐκκλησιῶν, μὲ πολλὴν κρίσιν καὶ προθυμίαν πρὸς Ἐθνικὴν ἐργασίαν), περιοδεῖαι διαφόρων πρακτόρων ὑπὸ ποικίλα προσχήματα (ἐμπόρων, ἀσφαλιστῶν κτλ), πρόσληψις οἰκοτρόφων δωρεὰν ἐκ τῶν ξενοφώνων, ἰδίᾳ, χωρίων, καταρτισμὸς ἐσωτερικῆς τοῦ τόπου ὄργα-

νώσεως πρὸς ἐντοπισμὸν τῆς Ἐθνικῆς ἐργασίας, εἰσαγωγή ὀλίγων ὄπλων εἰς τινὰ διαμερίσματα πρὸς ἄμυναν, ἂν παρίστατο ἀνάγκη, εἰσαγωγή καὶ εὐρεῖα διανομὴ ἀναγνωσμάτων καὶ εἰκόνων φρονηματοστικῶν κτλ., ὡς ἀπαιτηθησομένη δὲ δαπάνη πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω μέτρων ὑπελογίσθη τὸ ποσὸν τῶν 200.000 φράγκων περίπου ἑτησίως, ποσὸν ὄχι καὶ τόσον πολὺ μεγάλο προκειμένου περὶ μιᾶς ὀλοκλήρου Θράκης.

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ὑπουργείου ἐκάμαμεν ἐπὶ τόπου ὅ,τι ἦτο δυνατὸν. Τὸ Προξενεῖον εἰς τὰ ὑπόδουλα μέρη, καλῶς διευθυνόμενον, ἀποτελεῖ μεγάλην κινητήριον δύναμιν. Οἱ πρόκριτοι, ἐνῶ, κατὰ τὸ γενικὸν ἑλληνικὸν ἐλάττωμα, δὲν συμφωνοῦν, ἀλλὰ ἐρίζουν μεταξὺ τῶν, ὅταν κληθοῦν παρὰ τοῦ Προξενείου, συμμορφοῦνται πρὸς τὰς ὑποδείξεις του. Οὕτω, κατ' αὐτὰς κατωρθώθη νὰ συσταθῇ ὁ «Γυμναστικὸς Σύλλογος», ὁ ἀπὸ πολλοῦ μελετώμενος καὶ μὴ πραγματοποιούμενος, νὰ ἰδρυθῇ Γυμναστήριον καὶ νὰ μετακληθῇ γυμναστής.

Ἡ διδασκαλικὴ Ἀδελφότης, φυτοζωοῦσα μέχρι τοῦδε, ἤρξατο ἀναζωογονουμένη μὲ εὐρύτερον πρόγραμμα δράσεως καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ πολλὰ, ἐάν συμπεριλάβῃ ὅλους τοὺς διδασκάλους τῆς Θράκης εἰς τοὺς κόλπους της. Τὸ κτίριον τοῦ «Συλλόγου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας», καὲν κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, μόλις ἤδη ἤρξατο εὐπροσώπως ἀνοικοδομοῦμενον καὶ θὰ στεγάσῃ τὰς κατεσπαρμένας ὑπηρεσίας του καὶ θὰ ἀποτελέσῃ Κέντρον συναντήσεως τῶν Ἐθνικῶς ἐργαζομένων. Πρὸς συλλογὴν χρημάτων διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀργανώθη μία Μουσικοθεατρικὴ ἔσπερις, τῆς ὁποίας μετέσχον καλλιτέχναι καὶ μαθηταί, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προσῆλθεν ἀθρόως ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος καὶ ἐχειροκρότησε καὶ ἐνθουσιάσθη. Οὕτω καὶ χρήματα εἰσεπράχθησαν καὶ ἐνθουσιασμός μετεδόθη. Καταβάλλεται ἐπίσης προσπάθεια πρὸς κάποιαν ὀργάνωσιν τῆς πόλεως, καὶ συνεχῆ μετὰ τῆς ὑπαίθρου ἐπικοινωνίαν, πρὸς λήψιν πληροφοριῶν καὶ διαβίβασιν ὁδηγίων.

Ἀλλαγὴ Προξένου.

Ὁ Γεώργιος Τσορμπατζόγλου διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Φιλιππούπολιν πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐκεῖ Προξένου καὶ διωρίσθη ὁ Νικόλαος Ξυδάκης ὡς Πρόξενος Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Τσορμπατζόγλου εἶχε πολλὰ διπλωματικά προσόντα καὶ διὰ τῆς τελείας γνώσεως τῆς τουρκικῆς γλώσσης, διέθετεν εὐμενῶς τὰς τουρκικὰς Ἀρχὰς καὶ ἔλυεν ὑπὲρ ἡμῶν τὰ παρουσιαζόμενα ζητήματα. Αἰσιόδοξος κατ' ἀρχὴν καὶ ἠπίου χαρακτήρος ἀπέστεργε τὰς βιαιὰς δράσεις καὶ

ἐφρόνει ὅτι τὰ ζητήματά μας θὰ ἐλύοντο διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, θεωρῶν τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν ὡς εὐμενῶς διατεθειμένην ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ζητημάτων καὶ διὰ τῆς ταχυτέρας προπαρασκευῆς παρ' ἡμῶν ὑπολογισίμου στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Ὁ κ. Ν. Ξυδάκης ἤρχετο ἐκ τοῦ Μοναστηρίου τῆς Μακεδονίας, ὅπου εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν καὶ εἶχεν ἐνεργὸν ἀνάμειξιν εἰς τὴν ἐκεῖ Ἐθνικὴν δρᾶσιν. Ἦτο ἡλικίας 40 περίπου ἐτῶν μὲ μόρφωσιν καὶ πείραν. Εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὰς Πρεσβείας Παρισίων καὶ Λονδίνου. Ὁμολογῶ ὅτι ἠσθάνθην εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ξυδάκη καὶ διότι ἡ πείρα του ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος μοὶ ἐφαίνετο πολύτιμος, καὶ διότι ἡ παρουσία του ἐνόμισα ὅτι μὲ ἀπήλλασσε κάπως τῆς βαρείας εὐθύνης νὰ μοὶ καταλογισθῇ ὅτι δὲν ἀπέδωσα, ὅσα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν διὰ καταλληλοτέρων ἐνεργειῶν.

Ὁ Τσορμπατζόγλου παρέμεινεν ἐπὶ 3 ἡμέρον μετὰ τοῦ Ξυδάκη πρὸς παράδοσιν τῆς ὑπηρεσίας. Ὁ Ξυδάκης, κατὰ τὸ 3 ἡμέρον αὐτό, ἐπροτίμησε τὸ λιτὸν δωμάτιον μου ἀπὸ τὸ Ξενοδοχεῖον, ὅπου ἠνωχλήθη παρὰ τῶν ἐντόμων καὶ οὕτω συνεδέθημεν καὶ προσωπικῶς. Ἀντελήφθην ὅμως ὅτι δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν τοποθετήσεώς του, καθ' ὅσον ἐπεζήτει τὴν Θεσσαλονικὴν.

Ἐπίσκεψις Βουλευτῶν.

Μετὰ τοῦ Ξυδάκη συνεζητήσαμεν διὰ μακρῶν περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι καὶ ἀπεφασίσαμεν μίαν περιοδείαν ἀνά τὰ Προξενεῖα τῆς Θράκης πρῶτον καὶ τὰς λοιπὰς περιοχὰς κατόπιν, πρὸς ἀνταλλαγὴν γνωμῶν καὶ ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν ἑκασταχοῦ τοπικῶν συνθηκῶν.

Ὁ Πρόξενος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν δίκην καὶ κατὰ τὸν δυνατόν νὰ βοηθήσῃ ἕνα Ἑλληνα ὑπήκοον, δικαζόμενον διὰ ὑπονομευτικὰς κατὰ τοῦ Κράτους ἐνεργείας του. Θὰ ἔπαιρνε μαζί του τὸν Καβάσην καὶ τὸν τουρκομαθῆ διερμηνέα τοῦ Προξενείου, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν διηκόλουνεν εἰς τὰς ἐνεργείας του. Κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ μείνω ἐγὼ εἰς τὸ Προξενεῖον, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ὑπάλληλος καὶ οὕτως ἐστερήθην τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς νὰ ἐπισκεφθῶ (τοῦτο τὸ ἔκαμα ἀργότερον), τὸ διαμέρισμα τοῦτο τῆς Θράκης, τὸ ὁποῖον ἦτο πλέον ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως Ἑλληνισμοῦ, καὶ ζωηροτέρας, κάπως, Ἐθνικῆς κινήσεως, δι' ὃ καὶ εἶχομεν συστήσει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν ἴδρυσιν ἐκεῖσε Ἑλληνικοῦ Ὑποπροξενείου.

Ὁ Πρόξενος μετὰ τοῦ διερμηνέως ἀπουσίασαν ἀπὸ τῆς 29 Αὐγούστου μέχρι τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1908 ἦτοι ἐπὶ 7 ἡμέρας. Κατ'

αὐτὰς διεξήγαγον μόνως τὴν τυπικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Προξενείου καὶ τὴν θεώρησιν τῶν διαβατηρίων τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἦλθον ἐκ Σόφιας οἱ Βουλευταὶ Πρωτοπαπαδάκης καὶ Γούναρης μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου Κονοπισοπούλου, προτιθέμενοι νὰ περιοδεύσωσιν ἀνά τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Εἰς Ἀδριανούπολιν ἔμειναν ἐπὶ 2 ἡμέρας. Τοὺς ἐπεριποιήθη, κατὰ τὸ δυνατόν, δώσας εἰς αὐτοὺς δύο γεύματα καὶ καλέσας τοὺς προκρίτους νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶσιν εἰς τὸ Προξενεῖον, ὅπου ἐδέχοντο. Σχετικῶς ὅμως προσῆλθον ὀλίγοι, πέραν τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων, φοβούμενοι ὅτι θὰ παρεξηγοῦντο παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες τοὺς παρηκολούθουν. Τοὺς συνώδευσα ἐφ' ἀμάξης πρὸς ἐπίσκεψιν ὄλων τῶν ἀξιοθεάτων τῆς πόλεως, ἀνήλθομεν εἰς τὸ Τζαμί τοῦ Σουλτάν Σελήμ, ἐπεσκέψθημεν ἀρκετὰ Σχολεῖα καὶ τὸν Μητροπολίτην, παρέστημεν εἰς λειτουργίαν καὶ τοὺς ἔκαμαν καλὴν ὑποδοχὴν εἰς τὸ πάντοτε ζωηρὸν προάστειον Γιλδιδίμ. Ὅλιγοι ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι, καὶ δὴ ἐκ τῶν πολιτευομένων, εἶχον σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς Τούρκους Ἑλληνισμοῦ, τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἐκεῖ ἐργασίας. Τοὺς ἐνημέρωσα διὰ μακρῶν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς Θράκης καὶ ἐπὶ τῶν χαρτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον ἤδη ἐπεξεργασθῆ καὶ τοὺς κατετόπισα ἐπαρκῶς ἐπὶ ὄλων τῶν ἀπασχολούντων μας ζητημάτων.

Ἐμαθον βραδύτερον δι, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς Ἑλλάδα, ἔλεγον ὅτι τοὺς εἶχε κάμει πολλὴν ἐντύπωσιν πῶς ἓνας μικρὸς Προξενικὸς ὑπάλληλος, ἐχειρίζετο μὲ τόσην εὐχέρειαν τοὺς χάρτας.

Ἐτηλεγράφησα εἰς τὸ Ὑποπροξενεῖον τοῦ Δεδέαγατς περὶ τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς των καὶ τοὺς συνώδευσα μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των.

Ἐπίσκεψις Βαλκανικῶν Πρωτευουσῶν.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ξυδάκη ἐκ τοῦ δευτέρου ταξιδίου του, τὸ ὅποιον εἶχε κάμει εἰς τὴν Πόλιν, τοῦ ἐξεδήλωσα τὴν πρόθεσίν μου νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὰς ἄλλας Πρωτευούσας τῆς Βαλκανικῆς, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς παρουσίας μου εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸν ἠρώτησα ἂν ἔβλεπε τι τὸ μὴ συμφέρον εἰς τὸ ταξίδιον αὐτό, καθ' ὅσον δι' αὐτὸ δὲν θὰ ἐζητεῖτο ἡ ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ συγκατάθεσις, ὑπ' εὐθύνην τοῦ ἰδίου.

Τῇ συναινέσει του ἀνεχώρησα τὴν 19 Σεπτεμβρίου σιδηροδρομικῶς καὶ μετὰ ὥρον ταξίδιον ἔφθασα εἰς Φιλιππούπολιν. Κατὰ τὴν διάβασιν τῶν συνόρων ἐγένοντο ὄλαι αἱ διατυπώσεις τοῦ ἐλέγχου τῶν διαβατηρίων καὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἀποσκευῶν, τοῦ πρώτου ὑπὸ ἀστυ-

νομικοῦ ὑπαλλήλου καὶ τῆς δευτέρας ὑπὸ τελωνειακοῦ τοιτούτου. Ἦμην ἤδη ἐπὶ βουλγαρικοῦ ἐδάφους. Ἐξηφανίσθησαν πλέον τὰ φέσια καὶ ἐκυριαρχοῦσαν τὰ καλπάκια. Οἱ τρόποι τῶν διαφόρων ὑπαλλήλων ἦσαν ἀρκετὰ εὐγενικοί. Διεσχίσαμεν εὐφόρους πεδιάδας καὶ ἰδίᾳ τὴν τῆς Φιλιππουπόλεως ὄπου, ἐν μέσῳ ταύτης, εἶνε ἐκτισμένη ἡ Φιλιππούπολις ἐπὶ 5 ξηρῶν λιθίνων λόφων καὶ πέριξ τούτων. Ἦσθάνθην βαθυτάτην πικρίαν σκεπτόμενος ὅτι ἀπερροφήθη δλόκληρος ἡ Χώρα αὐτῇ — ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία — παρὰ τῶν Βουλγάρων ἀθουρύβως καὶ ἀναμαίακτως, χωρὶς νὰ ληφθῆ, τοῦλάχιστον, καμμία πρόνοια διὰ τὸν οἰκοῦντα ἐκεῖ καὶ εὐημεροῦντα ἄλλοτε πολυπληθῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ὑπέστη κατόπιν τὸν ἀπηνῆ βουλγαρικὸν διωγμὸν τοῦ 1906.

Ἐκεῖ εὔρον τὸν κ. Τσορμπατζόγλου μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ἄρτι ἐγκατασταθέντας εἰς τὸ Προξενεῖον, οἵτινες καὶ μὲ ἐφιλοξένησαν κατὰ τὴν 3μερον ἐν Φιλιππουπόλει διαμονήν μου. Ὁ δὲ υἱὸς του Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινοῦντος Ἀντωνιάδης μὲ πολλὴν εὐγένειαν μοῦ ἐχρησίμευσαν ὡς ξεναγοί. Ἡ Φιλιππούπολις διαιρεῖται εἰς παλαιὰν — μὲ τὴν συνήθη μορφήν τῶν τουρκοπόλεων — καὶ εἰς νέαν μὲ πλατεῖς ὠραίους δρόμους, ἐπιβλητικὰς οἰκοδομὰς, δημοσίους κήπους μὲ πίδακας, ἀγάλματα, ἄνθη, τεχνητὰς λίμνας, δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἰδιόκτητον στρατιωτικὴν Λέσχην, εὐρυχώρους στρατώνας. Καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἡμικατεστραμμένα, τὸ Μέγαρον τῆς Μαρασλείου Σχολῆς, τὸ Ἑλληνικὸν Οἰκοτροφεῖον, τὸ κτίριον τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης, χωρὶς νὰ λειτουργῇ οὐδὲν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἢ Ἐκκλησίᾳ. Ἐγνώρισα τὸν Ἀρχιμανδρίτην Φώτιον, τὸ παρ' ὀλίγον θύμα τῶν ταραχῶν, μὲ τὴν γαληνιαίαν καὶ ὠχρὰν ὄψιν του, ὅστις συνέγραψε βιβλίον, ἐν 7 δι' αὐθεντικῶν ἐγγράφων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τάσις πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ἦτο πολὺ παλαιότερα τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ταραχῶν.

Μετὰ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπεφάσισα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Σόφιαν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βουλγαρίας. Οὕτως ἀναχωρήσας τὴν μεσημβρίαν τῆς 22 Σεπτεμβρίου σιδηροδρομικῶς ἔφθασα τὴν 6ην μ.μ. εἰς Σόφιαν. Ὅταν ἡ Σόφια ἐγένετο πρωτεύουσα ἦτο ἀσήμαντος πόλις καὶ διὰ τοῦτο ἐφήρμωσαν, ἄνευ δυσκολίας, εὐρύτατον σχέδιον πόλεως καὶ τὰς τελευταίας προόδους συγκοινωνιῶν καὶ ἐξηλεκτρισμοῦ. Κῆποι, Θέατρον, Στρατιωτικὴ Λέσχη, Δημόσια μεγαλοπρεπῆ κτίρια, ἀγάλματα, προεξάρχοντος τοῦ ἀγάλματος τοῦ Τσάρου τοῦ Ἐλευθερωτοῦ. Σπανιώτατα βλέπει κανεὶς ξενογλώσσους ἐπιγραφὰς εἰς τὰ καταστήματα, διότι αὐταὶ φορολογοῦνται βαρύτερα. Ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἔκαμεν ἰδιατέραν ἐντύπωσιν ἦτο ἡ μέριμνά των διὰ τὸν στρατόν, στρατιῶ-

νες εὐπρεπεῖς καὶ μεγάλοι (ἡμεῖς ἔχομεν ἀκόμη τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παραπήγματα*, εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους), στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ καλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ πολυάριθμοι. Εἰς Σόφιαν, μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, ἐγκατεστάθησαν πολλοὶ προερχόμενοι ἐκ τῆς Μακεδονίας, οἱ ὅποιοι ἔχουν εἰσχωρήσει εἰς τὰς Δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τὸν Στρατὸν καὶ αὐτοί, ἰδίως, εἶνε οἱ ὑπαγορευόντες τὴν βουλγαρικὴν διὰ τὴν Μακεδονίαν πολιτικὴν. Διπλωματικὸς πράκτωρ ἐν Σόφια ἦτο τότε ὁ Εὐγένιος Ζαλκκόστας, ὁ ὅποιος μὲ ἐπεριποιήθη καὶ μὲ συνώδευσεν εἰς περιπάτον ἀνά τὴν πόλιν καὶ τὸ προάστειον Κνιάζεβο.

Ἐνεχώρησα ἐκ Σόφιας τὴν 6 μ. μ. τῆς 24ης Σεπτεμβρίου σιδηροδρομικῶς καὶ εἰς τὰς 6 τὸ πρωῖ τῆς ἐπομένης ἤμην εἰς τὸ Βελιγράδι. Ἡ πόλις εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἐπιμήκους λόφου περὶ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σαύου καὶ Δουνάβεως. Εἶχεν ἀπὸ τότε ἠλεκτρικὰ τράμ καὶ φωτισμόν, πλατεῖς δρόμους καὶ κήπους. Ἐπεσκέφθην τὸ Καλλιτεχνικὸν καὶ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον του, τὸ Θέατρον καὶ ἓνα μικρὸν στρατιωτικὸν Μουσεῖον. Αἱ μορφαὶ τῶν ἀνθρώπων, μοῦ ἐφάνησαν ὅτι ὠμοιάζον πρὸς τὰς ἑλληνικάς, ἢ γλῶσσα ὅμως, αἱ στολαὶ τῶν ἀξιωματικῶν κ.τ.λ., συγγένευον πρὸς τὰς βουλγαρικές. Ἡ γερμανικὴ γλῶσσα εἶνε πολὺ διαδεδομένη ἐν Σερβίᾳ, ὡς ἐκ τῆς γεινιάσεώς της πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἐνῶ ἐλάχιστοι γνωρίζουν Γαλλικά. Καὶ ἐδῶ ἐπαρουσιάζετο ἡ ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ μέριμνα μὲ καλοὺς στρατώνας, Στρατιωτικὴν Λέσχην καὶ καλὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ.

Πρέσβυς τότε ἐκεῖ ἦτο ὁ Ἀργυρόπουλος, ὅστις μὲ ἐκράτησε τὴν ἐπομένην εἰς τὸ πρόγευμα καὶ τὸ ἀπόγευμα μετέβημεν μετὰ τῆς Κυρίας του καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου (ὁ ὅποιος κατόπιν ἠκολούθησε τὸ στάδιον τοῦ πατρὸς του), διὰ ποταμοπλοίου εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, τὴν μικρὰν Αὐστριακὴν πόλιν Σεμλίνον, ἔχουσαν ὄψιν τελείας Εὐρωπαϊκῆς πόλεως.

Ὁ Τσορμπατζόγλου μοῦ εἶχε συστήσει ἀπὸ τὸ Βελιγράδι νὰ ἐπήγαινα εἰς τὴν Βιέννην, πρᾶγμα ποῦ πολὺ καὶ ἐγὼ ἐπεθύμουν, ἀλλὰ καὶ ἔξω πλέον τῶν Βαλκανίων θὰ εὐρισκόμην καὶ ἡ ἀπουσία ἐκ τῆς ἔδρας μου θὰ παρετείνετο καὶ τὰ χρήματά μου δὲν ἐπῆρκουν.

Οὕτως ἀνεχώρησα τὸ μεσονύκτιον ἐκ Βελιγραδίου καὶ ἔφθασα εἰς τὰς 10.30' τῆς ἐπομένης καὶ πάλιν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀπουσιάσας μόλις 9 ἡμέρας. Τὸ ἔστω καὶ ὀλιγοχρόνιον αὐτὸ ταξειδάκι μὲ ἠοχαρίστησε πολὺ, διότι μοὶ ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω, ἔστω καὶ ἀτελῶς, τὰ γειτονικά μας Κράτη, τὰ ὅποια δὲν ἤξευρα ἂν θὰ μοῦ ἐδίδετο βραδύτερον ἢ εὐκαιρία νὰ τὰ ἐπισκεφθῶ.

Ἐπιστροφή εἰς Ἀδριανούπολιν.

Τὰ πράγματα ἐδῶ ἐξηκολούθουν τὸν σχεδὸν ἀδρανῆ, κατὰ τὴν γνώμην μου, δρόμον των, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶχε γεννήσει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἐκτελῶ τὸ καθήκον μου, ἐξακολουθῶν νὰ παραμένω. Ἡ παρουσία τοῦ Προξένου Ξυδάκη, ἡ ὁποία ἤλπιζον ὅτι θὰ μετέβαλε τὰ πράγματα ἐπὶ τῷ ἐνεργητικώτερον, δὲν ἐπληθήευσε. Τὸ Ὑπουργεῖον δὲν εἶχε δώσει καμμίαν ἀπάντησιν εἰς τὰς ὑποβληθείσας ἐκθέσεις καὶ τὰς γενομένας προτάσεις.

Ἄξιον λόγου, σχετικῶς, γεγονὸς ὑπῆρξεν ἡ χειροτονία βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχεν ἀνακινηθῆ πρὸ ἄρκετοῦ χρόνου, ὡς ἐπιβαλλόμενον νὰ γίνῃ, καθ' ὅσον ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος ἦτο καὶ πολὺ γέρον καὶ ἀπὸ χαρακτήρος δύσκαμπτος, ἀποξενώσας σχεδὸν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀπὸ τὴν ἐπιβαλλομένην μετὰ τὴν Μητρόπολιν συνεργασίαν. Ὁ νέος βοηθὸς ἀπεκλήθη Ἐπίσκοπος Ροδοστόλου καὶ φαίνεται μετὰ πολλὴν κρίσιν καὶ καλὴν θέλησιν. Πρὸς δημιουργίαν τῆς θέσεως αὐτῆς ἐχορηγήθη παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἐπίδομα πρὸς τὴν Μητρόπολιν ἐξ 100 λιρῶν ἑτησίως. Πάντως ἐξακολουθοῦμεν νὰ φοβούμεθα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μητροπολίτου Κυρίλλου ἐπὶ τοῦ βοηθοῦ του. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς χειροτονίας προσῆλθον εἰς Ἀδριανούπολιν οἱ Μητροπολίται Λιτίσης καὶ Σαράντα—Ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξάνδρου Παπαδοπούλου. Ἦσαν οἱ μόνοι ἐν Θράκῃ Μητροπολίται οἱ ἐργαζόμενοι Ἐθνικῶς ἐν τῇ περιφερείᾳ των, πρόθυμοι εἰς τὴν μεθ' ἡμῶν συνεργασίαν καὶ παρέχοντες πρὸς ἡμᾶς πληροφορίας περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ των συμβαινόντων. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀφίκετο καὶ ὁ Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, ὅστις ἦτο μὲν πολλῆς μορφώσεως, ἀλλ' ὁ ὁποῖος συνεβούλευε πολλὴν φρόνησιν, καλύπτων ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀδιατάρακτον ἡσυχίαν του καὶ τὴν ἀκίνδυνον ἀδράνειάν του, κακίζων μάλιστα καὶ τοὺς Ἐθνικῶς ἐργαζομένους, ὡς πράττοντας τοῦτο χάριν ἐπιδειξέως.

Στενοχωρημένοι ψυχολογικῶς ἐκ τῆς πορείας τῆς ὅλης ἐργασίας, ἡ ὁποία δὲν μετὰ ἱκανοποιεῖ, ὑπέβαλον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν αἴτησιν περὶ ἀνακλήσεώς μου, ἐν ᾗ διελάμβανον «.....ἀφικόμεν ἔνταυθα μετὰ τὸν ἱερὸν ἐκείνον ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει εἰς πάντα φιλότιμον ἄνδρα, ἡ ἰδέα ὅτι πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν τιμαλφεστάτων τῆς Μεγάλῃς Πατρίδος δικαίων καὶ μετὰ τὸν ζῆλον ἐκείνον, ὃν ἐπιβάλλει ἡ παιδιόθεν συνήθεια τῆς πιστῆς τοῦ καθήκοντος ἐκτελέσεως.... Ἡ ἐντελής ὁμως ἤδη ἀργία μου, ἡ ματαία συνεπῶς δαπάνη διὰ τὴν μισθοδοσίαν μου, ἡ προσωπικὴ

μου φιλοτιμία, ἢ ἠθική μου εὐθύνη, ἐάν ἐξηκολούθουν νὰ παραμένω ἀπρακτῶν, μοὶ ἐπιβάλλουσιν ὅπως μὴ παρατείνω ἐπὶ πλέον τὴν ἄσκοπον ἐνταῦθα διαμονήν μου, ἀλλ' ἀναχωρῶν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις θέσιν μου».

Τὸ ὕφος, βεβαίως, τοῦ ἄνω ἐγγράφου, ὑποβαλλομένου εἰς προϊσταμένην ἀρχήν, δὲν ἦτο τὸ ἀρμόζον, ἐδικαιολογεῖτο δὲ μόνον ἐκ τῆς κατεχούσης με μεγάλης ἀγανακτήσεως διὰ τὴν τόσῃν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἔνοχον ἀδιαφορίαν καὶ ἀφέλειαν.

Συγχρόνως, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὀρμώμενος λόγων, ὑπέβαλε καὶ ὁ Πρόξενος Ξυδάκης αἴτησιν ἀδείας.

Δὲν ἔκρινα ὅμως ὀρθὸν νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως, ἀλλ' ὅτι ἔδει νὰ ἀναμείνω τὴν οἰανδήποτε ἀπάντησιν τοῦ Ὑπουργείου καὶ νὰ κανονίσω ἀναλόγως τὴν θέσιν μου.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐπὶ πλέον εἶχεν ἀποφασίσει ὁ Πρόξενος νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἐν Θράκῃ Ὑποπροξενεῖα καὶ ἀπεφάσισα νὰ τὸν συνοδεύσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν περιοδείαν του αὐτῆν, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας νὰ γνωρίσω ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον καὶ νὰ μελετήσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἔτυχε νὰ συνδεθῶ ἰδιαιτέρως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο χρήσιμον καὶ εἰς ἣν περίπτωσησιν ἀκόμη θὰ ἐπέστρεφον εἰς Ἀθήνας, πρὸς διαφώτισιν τῶν ἀρμοδίων.

Περιήλθομεν δὲ πράγματι τὴν Ραιδεστόν, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς γραφεὺς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Γεωργίου ὁ ὑπὸ ἀρχος Πανουσόπουλος, τὸ Δεδέαγατς, τὴν Ξάνθην, τὴν Γκιουμουλτζίναν καὶ τὸ Σουφλίον καὶ ἀντηλλάξαμεν μετὰ τῶν εἰς τὰς τρεῖς πρώτας πόλεις Προξένων μας γνώμας περὶ τῶν ἐν Θράκῃ δεόντων γενέσθαι, εἰς ἃς εὐρέθημεν γενικῶς σύμφωνοι, ἠκούσαμεν δὲ καὶ τὰς γνώμας τῶν ἐν Γκιουμουλτζίνᾳ καὶ Σουφλίῳ ὁμογενῶν.

Προώθησις Ἐθνικῆς ἐργασίας.

Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1907 ἔφθασεν εἰς τὸ Προξενεῖον ἡ ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενομένη ἀπάντησις τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ τῶν ἐκθέσεων καὶ προτάσεων τόσον ἐμοῦ, ὅσον καὶ τῶν Προξένων ἰδιαιτέρως. Διὰ τῆς ἀπαντήσεως ἐδικαιολογεῖ τὸ Ὑπουργεῖον τὴν μέχρι τοῦδε σιωπὴν του καὶ ἐνέκρινε, μὲ τινὰς ἐπιφυλάξεις, ὅλα τὰ προταθέντα παρ' ἡμῶν μέτρα, ὡς καὶ τὰς πρὸς ἐφαρμογὴν τούτων ἀπαιτηθησομένας δαπάνας. Συνεπῶς ἐματαιοῦντο αἱ προηγουόμεναι περὶ ἐπιστροφῆς μου εἰς Ἀθήνας σκέψεις καὶ ἔδει νὰ ἀρχίσῃ —συμπιπτούσης μάλιστα καὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου ἔτους 1908— τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐγκριθέντος προγράμματος Ἐθνικῆς ἐργασίας. Πρὸ πάσης ὅμως

ἐνάρξεως οἰασδήποτε ἐργασίας ἐκρίθη ἀναγκαία ἢ ὑπαρξίς εἴδους κανονισμοῦ, ὁ ὅποιος νὰ διέπη ὁμοιομόρφως τὴν ὄλην Ὀργάνωσιν, τόσον τυπικῶς, ὅσον καὶ γενικώτερον.

Πρὸς σύνταξιν λοιπὸν τοῦ τοιούτου καταστατικοῦ τῆς Ὀργανώσεως, συνήλθομεν εἰς Δεδέαγατς ὁ ἐκείσε Ὑποπρόξενος Εὐθύμιος Κανελλόπουλος, ὁ Ὑποπρόξενος Ραιδεστοῦ Κωνσταντῖνος Ντάσος, ὁ ὡς γραφεὺς ὑπηρετῶν εἰς τὸ Προξενεῖον Δεδέαγατς Πάνος Βάθης (Περικλῆς Βλάσης ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ) καὶ ὑπὸ ἀνάλογον ιδιότητα ὑπηρετῶν εἰς τὸ Προξενεῖον Ἀδριανουπόλεως Στέργιος Γρηγορίου (Στυλιανὸς Γονατᾶς ὑπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ). Πράγματι, μετὰ συνεχεῖς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας συσκέψεις κατελήξαμεν οὐχὶ εἰς τὴν σύνταξιν ἑνὸς κανονισμοῦ διέποντος τὴν Θράκην μόνον, ἀλλὰ γενικοῦ κανονισμοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον : Κανονισμὸς τῆς «Πανελληνίου Ὀργανώσεως» ὡς ἐὰν ὑφίστατο τοιαύτη ὀργάνωσις, διέπουσα τὸν ὅλον Ἑλληνισμόν, ἐλευθερον καὶ ὑπόδουλον καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως ἐξασκῆ μεγαλυτέραν ἐπιβολὴν διὰ τοῦ βαρύνοντος τίτλου του εἰς τοὺς μουμένους εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἐργασίαν ἐλευθέρους ἢ ὑποδούλους πολίτας καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως δώσωμεν λαβὴν εἰς τοὺς ἀρμοδίους τοῦ Κέντρου νὰ υἱοθετήσουν τὸ σχέδιον αὐτὸ τῆς ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν Ὀργανώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Κατὰ τὸν διατυπωθέντα κανονισμόν, τὴν Ἀνωτάτην Διεύθυνσιν Ὀργανώσεως εἶχεν «Ἀόρατον Κέντρον», ἐδρεῖον ἐν Ἀθήναις, κατόπιν ἤρχοντο τὰ «Ἀνώτερα Κέντρα», ἀποτελούμενα ἀπὸ τὰ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Ἑλληνικῷ Προξενεῖα, εἶτα αἱ «Ἐπιτροπαὶ» τῶν διαφόρων χωρίων καὶ τέλος οἱ ἀπλοὶ «Ἀδελφοί». Τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ κανονισμοῦ ἀπεφασίσαμεν νὰ θέσωμεν ἀμέσως ἐν Θράκῃ.

Ἐπιστρέψας ὅθεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἤρχισα ἀσχολούμενος μὲ τὸν καταρτισμὸν τῶν διαφόρων Κέντρων καὶ ἔχων ἐκ τῶν προτέρων συλλέξει πληροφορίας περὶ τῶν προσόντων τῶν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις προσώπων, κατήρτισα, περιοδεύσας ἀνά τὰς διαφόρους πόλεις καὶ κωμοπόλεις, τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν Κέντρων Ἀδριανουπόλεως, Διδυμοτείχου, Λουλέ—Μπουργάζ, Μπαμπᾶ—Ἐσκή, Οὐζοῦν—Κιουπροῦ, Ὀρτάκιοι, Σαράντα—Ἐκκλησιῶν καὶ Βιζύης. Μετὰ τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν Κέντρων τούτων ἤρξατο ἀμέσως παρ' αὐτῶν ἢ μύησις τῶν «Ἀδελφῶν». Ἡ μύησις τόσον τῶν μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν, ὅσον καὶ τῶν Ἀδελφῶν ἐγένετο δι' ἐπισφραγίσεως δι' ὄρκου διδομένου ἐνώπιον ἱερέως.

Πλὴν τῶν καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου, ὠρισμένων ἱερέων καὶ διδασκάλων, αἱ ἐπιτροπαὶ ἀπετελέσθησαν ὡς ἀκολούθως περίπου :

Ἀδριανουπόλεως : Ἰωάννης Σφήκας, Γεώργιος Μελετίου, Ρητορίδης Χατζόπουλος, Κίμων Ντελικάτος, Ἀριστείδης Ἀλτιναλμά-

ζης, Μιλτιάδης Κυτανίδης, Ἀριστείδης Παπαδόπουλος, Παναγιώτης Τζιρίτης, Ἰάκωβος Κωνσταντινίδης.

Διδυμοτείχου: Ἀριστοτέλης Παπαγιαννόπουλος, Νικόλαος Πετζόγλου, Ἐμμανουὴλ Παναγιώτου, Εὐάγγελος Γιαουρτζόγλου.

Ὁρτάκιοι: Δημήτριος Σαραφίδης, Παναγιώτης Σδρόλας, Ζήσης Λογιωτατίδης.

Λουλῆ - Μπουραγᾶς: Ζαχαρίας Κυριαζίδης, Μιχαὴλ Δημητριάδης, Εὐστάθιος Γεωργιάδης, Ἰωάννης Ἰγνατιάδης.

Ὀζούν - Κιουπροῦ: Βασίλειος Σταυρίδης, Γαβριὴλ Ἀθανασίου, Ἀθηνόδωρος Χαραλάμπους, Μανοῦσος Γεωργιάδης, Ἀλέξανδρος Θαλασσινός, Χαράλαμπος Κύρου.

Σαράντα Ἐπιλησιῶν: Βασίλειος Μελανίων, Κωνστ. Χατζηγιαννάκης, Δημήτριος Ταυρίδης, Ἀλέξανδρος Παπαδόπουλος.

Μπαμπά - Ἐσκή: Στέφανος Τζούνης, Χρῆστος Χρηστίδης, Δημήτριος Μανθόπουλος, Σωτήριος Σωτηρόπουλος.

Βιζύη: Ἀθανάσιος Μπάσογλου, Χατζηπαναγιώτης Τριανταφυλλίδης, Περικλῆς Παπασάββας.

Ὅτῳ διεδόθησαν ταχύτατα αἱ περὶ Ἐθνικοῦ φρονηματισμοῦ, μέχρι φανατισμοῦ, ἰδέαι, συνεπεῖα τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἤρξατο ἢ μετὰ τοῦ Προξενείου ἐπικοινωνία τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἡ ἐπιρροή τούτου ἐπὶ παντὸς ἀναφουμένου ζητήματος. Μετὰ τι διάστημα παρετηρήθη αἰσθητὴ μεταβολὴ φρονημάτων, ἦν ἀνωμολόγουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐντόπιοι καὶ ἦν ἀντελαμβάνετο πᾶς ὁ γνωρίσας πρὶν καὶ ἐπισκεπτόμενος ἤδη τὸν τόπον αὐτόν. Οἱ ὁμογενεῖς ἤρχισαν συχνάζοντες μόνον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καταστήματα καὶ νέα τινὰ τοιαῦτα ἤρχισαν δημιουργούμενα τῶν εἰδῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων δὲν ὑπῆρχον ἕως τότε ἐν τῷ τόπῳ Ἑλληνικά.

Τὸ ἀκολουθηθὲν σύστημα, ὡς σύστημα οὐχὶ βίαιον, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην, εἰρηνικόν, ἐγνωρίζαμεν ὅτι θὰ ἀπῆται ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα διὰ νὰ ἀποδώσῃ πλήρεις τοὺς καρπούς του. Δὲν παρεσυρόμεθα ἀπὸ ἄκρατον αἰσιοδοξίαν καὶ ἐγνωρίζαμεν ὅτι ἡ γενομένη ἐργασία ἀπετέλει ἀπαρχήν, ἣτις θὰ ἔδει νὰ συνεχισθῇ μετὰ μεθοδικότητος καὶ ἐπιμονῆς, παρὰ προσώπων ἀποκλειστικῶς ἀσχολουμένων μὲ τὴν ἐν λόγῳ Ἐθνικὴν ἐργασίαν, καθ' ὅσον οἱ ἐντόπιοι, πλὴν τῶν ἀτομικῶν τῶν βιοτικῶν ἀσχολιῶν καὶ τῆς ὄχι ἀναλόγου ἐπιβολῆς, ἐξ ἀντιζηλιῶν, πρὸς τοὺς συμπολίτας των, θὰ ἔδει νὰ παρακολουθοῦνται καὶ καθοδηγοῦνται παρ' ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ ἐθεωροῦντο καὶ θὰ ἦσαν ἐκπρόσωποι τοῦ Ἀνωτάτου Κέντρου καὶ ὡς

τοιοῦτοι θὰ ἐξήσκουν ἐπιβολὴν διὰ τοῦ κύρους των καὶ θὰ ἔδιδον τὰς ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένης κατευθύνσεις.

Ἡ ἐπιστολή.

Ὁ πατήρ μου κατὰ Μάϊον τοῦ 1908 προσεβλήθη ὑπὸ ἡμιπληγίας καὶ κατέκειτο κλινῆρης. Τὴν 28ην Ἰουνίου ἔλαβον ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ὑπηρετοῦντος ὡς πρωτοδίκου ἀδελφοῦ μου Δημητρίου Γονατᾶ, ἐν ᾗ ἀνεφέρετο ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ πατρός μας ἐπεδεινώθη καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ ἕτερος ἀδελφός μας, Γεώργιος Γονατᾶς, ἀνθυπολοχαγός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσθενὴς ἐκ πνευμονίας, μετατραπείσης εἰς πυώδη πλευρίτιδα, ἐπρόκειτο νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον διὰ νὰ ὑποστῇ ἐγχειρίσιν.

Κατόπιν τούτων, μὴ ἐκκρεμοῦντος, ἄλλως τε, οὐδενὸς ἐπείγοντος ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀπεφάσισα νὰ ἀναχωρήσω τὸ ταχύτερον καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς υγείας, τοῦλάχιστον τοῦ ἀδελφοῦ, νὰ ἐπανέλθω καὶ πάλιν εἰς τὴν ἔδραν μου, ἀφοῦ θὰ ἐπεκοινωνούν, κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν μου, μετὰ τῶν ἀρμοδίων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ λοιπῶν παραγόντων, ἀσχολουμένων μὲ τὴν Ἐθνικὴν ὑπόθεσιν.

Ἀνεχώρησα ὅθεν σιδηροδρομικῶς ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ διὰ Θεσσαλονίκης ἔφθασα τὴν 2 Ἰουλίου εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὔρον τὸν πατέρα μου μὲ παράλυτον τὴν ἀριστερὰ χεῖρα καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τραυλίζουσαν γλῶσσαν, τὸν δὲ ἀδελφόν μου μόλις σωθέντα, κατόπιν ἐγχειρίσεως ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ χειρουργοῦ Γερουλάνου.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπαρουσιάσθη ἐν ἐπί τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸν Μπαλτατζῆν, ὁ ὁποῖος μὲ ἠκροάσθη ἐπ' ἀρκετὸν μετ' εὐμενείας καὶ μὲ συνεχάρη διὰ τὴν ἐν γένει ἐργασίαν μου. Ἐπεκοινωνήσα ἐπίσης μὲ τὸν Συναγματοάρχην τοῦ Πυροβολικοῦ Παναγιώτην Δαγκλῆν, ἔχοντα τότε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου καὶ τὸν κατετόπισα περὶ τῆς ἐν Θράκῃ καταστάσεως καὶ τῆς γενομένης ἐκεῖ ἐργασίας.

Κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἐπηκολούθησαν τότε (10—12 Ἰουλίου 1908) τὰ γεγονότα τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἀναιμάκτου ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων ἀξιωματικῶν, δι' ἧς κατελύθη τὸ ἀπολυταρχικὸν καθεστῶς καὶ ἀνεκηρύχθη τὸ Σύνταγμα. Αἱ πρῶται τότε δηλώσεις τῶν ἐπικρατησάντων Νεοτούρκων ὑπέσχοντο ἰσοπολιτεῖαν ἐναντι ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας, προκήρυξιν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, καθ' ἃς θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκλεγῶσι καὶ Χριστιανοί, ἐν ἀναλογίᾳ τοῦ πληθυσμοῦ των καὶ καταρτισμὸν Κοινοβουλίου, κατὰ πρῶτον ἐν Τουρκίᾳ, μὲ ἐλευθερίαν λήψεως παρ' αὐτοῦ ἀποφά-

σεων ἐφ' ὄλων τῶν ἐκκρεμούντων ἐν Τουρκίᾳ ζητημάτων, ἀποκλειομένης ἐν τῷ μέλλοντι τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ξένων Δυνάμεων πρὸς ρύθμισιν αὐτῶν. Ἦτο μία κολοσσιαία καὶ ἀπροσδόκητος μεταβολὴ τῆς ἐν Τουρκίᾳ καταστάσεως, τῆς ὁποίας τὴν ἐξέλιξιν ἦτο ἀδύνατον νὰ προῖδη κανεῖς. Ὑπῆρχον πολλοὶ οἱ αἰσιόδοξοι παρ' ἡμῖν, οἱ ὁποῖοι ἠλπίζον ὅτι ἐν τῇ νέᾳ καταστάσει θὰ κατελάμβανε σημαντικὴν θέσιν ὁ Ἑλληνισμός, λόγῳ τῶν ἱκανοτήτων του ἔναντι τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ σκεπτικισταί, οἱ ὁποῖοι ἐφοβοῦντο ὅτι οἱ Νεότουρκοι ἦσαν φανατικοὶ ἐθνικισταί καὶ ὅτι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐλάμβανον θὰ ἐστρέφοντο ὄχι μόνον κατὰ τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ καθ' ὄλων τῶν μειονοτήτων, οὕτως ὥστε τὸ νέον Κράτος νὰ ἐπαρουσιάζετο καθαρῶς τουρκικόν. Ὡς ἐκ τούτου ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ μετακληθῶσιν εἰς Ἀθήνας ἀρκετοὶ ἐκ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑπηρετούντων Προξένων καὶ πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν περὶ τῆς δημιουργηθείσης νέας καταστάσεως καὶ πρὸς λήψιν ὁδηγιῶν διὰ τὴν ὁμοιόμορφον τήρησιν στάσεως ἔναντι αὐτῆς. Πρόδηλος οὕτω κατεφάνη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνιαίας κατευθύνσεως τῆς Ἐθνικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμοιομόρφου ἐκτελέσεως αὐτῆς παρ' ὄλων τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων. Κατενόηθη, ὅθεν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἵχομεν ὑποδείξει καὶ ἡμεῖς ὅταν συνετάξαμεν ἐν Δεδεάγατς τὸν κανονισμόν τῆς Πανελληνίου Ὁργανώσεως.

Πρὸς τοῦτο κατ' Αὐγούστου τοῦ 1908 συνεκροτήθη παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Προξένων Κ. Δημαρᾶ, Α. Σαχτούρη καὶ Ἰωνος Δραγούμη καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν Ἀθανασίου Ἐξαδακτύλου, ἐργασθέντος εἰς τὸ Προξενεῖον Θεσσαλονίκης, Δημοσθένους Φλωριᾶ, ἐργασθέντος ἐν Σέρραις καὶ ἐμοῦ ἐργασθέντος ἐν Θράκῃ. Κατόπιν ἐξονυχιστικῆς ἐργασίας κατηρτίσαμεν κανονισμόν τῆς Πανελληνίου Ὁργανώσεως μετὰ εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν σκέψεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὑπηγόρευσαν τὸ ἐν λόγῳ συμπέρασμα, ὡς καὶ μετὰ ὁδηγιῶν πρὸς χρῆσιν ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐφήρμοζον τὸν περὶ οὗ πρόκειται κανονισμόν.

Καὶ ὁ μὲν κανονισμὸς δὲν ἐτέθη ἐν πλήρει ἐφαρμογῇ καὶ λόγῳ τῆς συνήθους ἀναβλητικότητος, τῆς ἐλλείψεως πρωτοβουλίας καὶ τοῦ φόβου τῶν εὐθυνῶν τῶν ἀρμοδίων καὶ λόγῳ ἀντιδράσεως τῶν διαφόρων λειτουργούντων, μεῖ ἔδραν τὰς Ἀθήνας, Κομιτάτων Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Μακεδονίας, ἐνόπλου δράσεως, (Καλαποθάκη)— ἅτινα ἐπροτίμων τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἐπετεύχθη ὅμως νὰ δοθῇ ὁ τίτλος τῆς Πανελληνίου Ὁργανώσεως εἰς τὸ σύνολον τῆς Ἐθνικῆς ἐργασίας καὶ νὰ τεθῇ αὕτη ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν καὶ κατεύθυνσιν, ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην τότε Παναγιώτην Δαγκλῆν— διακεκρι-

μένον Ἀξιωματικόν, καταγόμενον ἐξ Ἡπείρου. Ἡ τοιαύτη διοίκησης ἐγκατεστάθη εἰς ἴδια γραφεῖα καὶ ὑποδιηρέθη εἰς 4 τμήματα: Τὸ Ἡπειρωτικόν, τὸ Μακεδονικόν, τὸ Θρακικόν καὶ τὸ Ἀσιατικόν, μετὰ τῶν νήσων. Ἐγὼ ἐτοποθετήθην ἀμέσως εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Θρακικοῦ τμήματος.

Ἐτοποθετήθησαν δὲ ἀξιωματικοί, ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ γραφέως, εἰς ὄλα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἡμέτερα Προξενεῖα, οἵτινες ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Προξένων θὰ κατηύθυνον τὴν προπαγάνδαν, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ἐκάστης περιφερείας καὶ θὰ διηύθυνον τὴν ὄλην ὑπὸ πᾶσαν μορφήν Ἐθνικὴν ἐργασίαν, συνεννοούμενοι καὶ λαμβάνοντες ὁδηγίας ἀπὸ τὸ συνενωθὲν ἤδη ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν Κέντρον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἕτεροι ὑπαξιωματικοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ἐκτὸς τῶν Προξενείων, εἴτε ἐγκαθιστάμενοι ὅπου δὲν ὑπῆρχον Προξενεῖα ὡς διδάσκαλοι, εἴτε περιοδεύοντες ὑπὸ διάφορα προσχήματα, ἐμπόρων, πρακτόρων Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν κτλ. καὶ οὕτως ἐπυκνώθη καὶ ἐουστηματοποιήθη τὸ δίκτυον τῶν ἡμετέρων στελεχῶν τῆς Ὄργανώσεως.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐν Τουρκίᾳ μεταπολιτεύσεως ἐπεκράτησεν ἓνα εἶδος ἀναρχίας καὶ χαλάρωσις τῶν τουρκικῶν ὑπηρεσιῶν. Ὅλοι εὕρισκοντο ἐν ἀγωνίᾳ περὶ τῆς ὀριστικῆς μορφῆς τῆς νέας καταστάσεως, μὴδὲ αὐτῶν τῶν Τούρκων ἐξαιρουμένων. Οἱ νεότουρκοι ἀξιωματικοὶ ἤρχισαν διανέμοντες ἐκ τῶν ἀποθηκῶν ὄπλα εἰς τὸν τουρκικὸν πληθυσμὸν, οἱ δὲ Βούλγαροι ἐπωφεληθέντες τῆς χαλάρωσεως τῆς τουρκικῆς ἐπιβλέψεως, εἰσήγαγον ἐκ τῆς Βουλγαρίας ὄπλα, τὰ ὅποια διένειμον εἰς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ὁμόφρονάς των καὶ οὕτω παρέμενε μόνον ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἄοπλος, ἐν μέσῳ ἐχθρῶν ὤπλισμένων. Τοῦτο ὑπεδείξαμεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους, οἵτινες πεισθέντες περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀπόψεών μας, διέθεσαν 10 χιλ. ὄπλα μετὰ τῶν ἀναλογούντων φυσιογγίων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ταῦτα διετέθησαν κατὰ πρῶτον λόγον εἰς Μακεδονίαν, εἶτα εἰς Ἡπειρον καὶ κατόπιν καὶ εἰς Θράκην. Τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν Θράκην εἶχον τὴν μεγαλυτέραν δυσκολίαν νὰ ἀποσταλῶσι, καθ' ὅσον μόνον διὰ θαλάσσης ἦτο δυνατὴ ἡ μεταφορά των, διενηργήθη δὲ αὕτη διὰ τινος παλαιοῦ τορπιλοβόλου ὑπὸ τὸν τότε ἀντιπλοίαρχον Ἰωαν. Δεμέστιχαν. Πρὸς διακανονισμὸν δὲ τῶν διαφόρων λεπτομερειῶν εἶχον μεταβῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1908 εἰς Βόλον καὶ Σκόπελον, ὅπου εἶχομεν ἐγκαταστήσει ἀποθήκας διαμετακομίσεως.

Συνέπειαι τῆς ἐν Τουρκίᾳ Μεταπολιτεύσεως.

Ὅπως εἶπομεν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ἐν οἷς καὶ ἀρκετοὶ ἐπί-

σημοί, κατελήφθησαν ὑπὸ ἀκράτου αἰσιοδοξίας, ὅταν ἐπεκράτησε τὸ Νεοτουρκικὸν κίνημα, καὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι μετὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐν Τουρκίᾳ κατάστασιν, ἐπρόκειτο νὰ κυριαρχήσῃ καὶ πάλιν ὁ Ἑλληνισμός, ἐξελληνιζομένου τοῦ ὅλου Κράτους, ὡς κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Δὲν παρήλθεν ὅμως πολὺς χρόνος, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος καὶ παρὰ τὴν ἐγκάρδιον συμμετοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς ὑπὲρ αὐτοῦ ἑορτάς, τὰ πράγματα ἤρχισαν λαμβάνοντα δυσάρεστον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τροπὴν. Οἱ Νεότουρκοι, ἐπιτυχόντες ἀκόπως τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος, ἐμεθύσθησαν ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, κατελήφθησαν ὑπὸ σωβινιστικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπεφάσισαν τὸν πλήρη, εἰ δυνατόν, ἐκτουρκισμόν, ὅλων τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους των μειονοτήτων, ἐπιβάλλοντες τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκμάθησιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα των, καταργοῦντες τὰ θρησκευτικὰ προνόμια, εἰσάγοντες τὴν γενικὴν στρατολογίαν, καταπολεμοῦντες τὰς ξένας προπαγάνδας καὶ ἀνυσοῦντες τὸ τουρκικὸν γόητρον.

Ὡς ἐκ τούτου παρεῖχον καθημερινῶς ἀφορμὰς δυσαρρεσκειῶν, ἐπεμβαίνοντες εἰς ζητήματα, εἰς τὰ ὅποια οὐδὲ τὸ καταργηθὲν ἀπολυταρχικὸν καθεστῶς οὐδέποτε ἀνεμιγνύετο καὶ περιορίζοντες τὰς ἐλευθερίας, τῶν ὁποίων ἀπελάμβανον προηγουμένως αἱ μειονότητες, ἀντὶ νὰ ἐπαυξάνουν αὐτάς.

Ἡ ἐπίσημος ὅμως ἀφορμὴ διενέξεως μὲ τοὺς Νεοτούρκους ἐξεδηλώθη μετὰ τὴν προκήρυξιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ πρώτου, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, Κοινοβουλίου. Τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐπαρουσίασε μίαν ἔντονον προεκλογικὴν κίνησιν πρὸς ἐκλογὴν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων Ἑλλήνων βουλευτῶν. Οἱ Νεότουρκοι ἀντέδρασαν ἐπίσης ζωηρῶς καὶ ἠπειλήθησαν πολλαχοῦ συγκρούσεις καὶ τελικῶς δι' αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων μετέτρεψαν τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα εἰς βᾶρος τῶν Ἑλλήνων καὶ οὕτω ἐξελέγησαν Ἑλληνας βουλευταὶ πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ ὅσους ὡς ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ των ἐδικαιοῦντο.

Καὶ ἄλλη ὅμως οὐσιαστικωτέρα ἀφορμὴ ἐπαρουσιάσθη τότε πρὸς ὄξυνσιν τῶν μεταξὺ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος πλέον καὶ τῆς Τουρκίας σχέσεων. Τὴν 13ην Ἰουλίου 1909, συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, ἐπρόκειτο νὰ ἐκκενωθῇ ἡ Κρήτη ὑπὸ τῶν διεθνῶν στρατευμάτων καὶ οἱ Κρήτες ἠλπίζον ὅτι θὰ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἔνωσις των μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν καὶ πρὸ ἔτους εἶχον ἐπισημῶς ζητήσει. Ἦλπιζον δὲ τοσοῦτω μᾶλλον, ἐφ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ τὸ πραξικόπημα τῆς Βουλγαρίας, δι' οὗ ἀπὸ ὑποτελῆς Ἡγεμονία ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνεξάρτητον Βασιλεῖον καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶχεν ἀπαφασισθῆ ἡ προσάρτησις τῆς Βοσνίας

καὶ Ἐρζεγοβίνης εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἀκριβῶς ὅμως τὰ δύο αὐτὰ πραξικοπήματα εἶχον μειώσει τὸ κύρος τῶν Νεοτούρκων οἵτινες ἐπεζήτησαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τὸ ἀναστηλώσουν καὶ ἔκρινον ὅτι τοὺς ἐδίεδετο ἢ πρὸς τοῦτο ἀφορμὴ δι' ἑνὸς πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μὲ ἀσφαλῆ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν νίκην, καθ' ὅσον ἐγνώριζον τὴν παντελεῖαν ἔλλειψιν τῆς πρὸς πόλεμον προπαρασκευῆς αὐτῆς. Ἀπὸ μηνῶν ὅθεν πρὸ τῆς ἐν λόγῳ ἡμερομηνίας ἤρχισαν, διὰ συλλαλητηρίων κατὰ τῆς ἐνώσεως καὶ διὰ σχετικῆς προπαγάνδας, νὰ ἐρεθίζουν τὸ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τούτου, ἤρξατο ὑφιστάμενον πιέσεις καὶ διωγμούς. Ἐρευναι δὲ καθ' ἑκάστην ἐπιμόνως γινόμεναι πρὸς ἀνακάλυψιν ὄπλων, δὲν ἀπέβησαν δυστυχῶς ἄκαρποι, ἀλλ' ἀπεκάλυψαν κεκρυμμένα τοιαῦτα καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θράκῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοὺς ἠρέθισεν ἔτι μᾶλλον καὶ ἐγέννησεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπόνοιαν ὅτι παρεσκευάζετο ἐπανάστασις, ἐναντίον αὐτῆς ταύτης τῆς Τουρκίας, πρὸς ἀποξένωσίν της ἀπὸ τῆς Εὐρώπης. Ἐπετάθησαν ὅθεν αἱ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ καὶ ὄλοι, οἱ ἐκτὸς τῶν Προξενείων πράκτορες τῆς Πανελληνίου Ὄργανώσεως, ἀπηλάθησαν.

Κατὰ τὴν 13ην Ἰουλίου ἀνεχώρησαν, πράγματι, ἐκ Κρήτης τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ἀλλ' οὔτε ἕνωσις μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐγένετο, οὔτε ὅμως αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἐπανεγκατεστάθησαν.

Ἡ τοιαύτη λύσις δυσηρέστησε καὶ τοὺς Τούρκους καὶ ἡμᾶς. Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν ἀπειλοῦντες, ὑβρίζοντες καὶ προκαλοῦντες τὴν Ἑλλάδα, ἢ ὁποῖα, λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας της, ἠνείχετο αὐτά.

Ἡ γενικὴ ὅμως ἀγανάκτησις κατὰ τῆς Κυβερνήσεως Θεοτόκη, ὡς ὑπευθύνου διὰ τὸ ἀπάρασκευον τῆς Χώρας, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ παραιτηθῆ καὶ ἐσχημάτισε τοιαύτην ὁ Δημήτριος Ράλλης, ὅστις ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἀδυναμίας τοῦ Κράτους, προσεπάθησε νὰ τηρήσῃ εὐμενῆ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικὴν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπηγόρευσε ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐξαγωγήν ὄπλων εἰς Τουρκίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου διέταξε τὴν ἀνάκλησιν ὄλων τῶν ἐν τοῖς Προξενείοις ὑπηρετούντων ἀξιωματικῶν. Εἶχομεν δὲ καὶ τὸ ἀτύχημα, κατὰ γενομένην ἔρευναν ἐπὶ τοῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ τοῦ Προξενείου Μοναστηρίου ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Μερεντίτη, νὰ ἀνεύρουν ἐπιστολάς ἐνοχοποιητικὰς καὶ ἀποκαλυπτικὰς τῶν ἐνεργειῶν μας, πρᾶγμα ὅπερ ἐξήρεθισεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Τούρκους, οἵτινες καθίσταντο προκλητικώτεροι, ἀπαιτοῦντες ἔγγραφον δῆλωσιν ὅτι παραιτούμεθα πάσης ἐπὶ τῆς Κρήτης ἀξιώσεως, ὡς καὶ τὴν ὑποστολὴν τῆς ἐν Κρήτῃ ἑλληνικῆς σημαίας, τὴν ὁποῖαν εἶχον ἀνυψώσει οἱ Κρήτες, ἀπειλοῦντες ἐν τέλει ὅτι θὰ εἰσέ-

βαλλον εις την Θεσσαλίαν. Ὡς μόνη δὲ ἐλπίς σωτηρίας ἀπέμεινεν εις ἡμᾶς ἡ προστασία τῶν ξένων Μεγάλων Δυνάμεων, τὴν ὁποίαν ἐπεκαλεῖτο καθημερινῶς ἡ Κυβέρνησις.

Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πανικοῦ τούτου ἡ Κυβέρνησις Ράλλη ἀπεφάσισε τὴν διάλυσιν τῆς Πανελληνίου Ὀργανώσεως καὶ τὴν παντελῆ οὕτως ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀπὸ πενταετίας, τελεσφόρως διεξαχθέντος, ἔθνικοῦ ἀγῶνος, ὅστις τοσοῦτον αἴμα καὶ χρῆμα ἐστοίχισεν εἰς τὸ Κράτος, ἀλλ' ὅστις καὶ τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα εἶχεν ἀποφέρει ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ Θράκῃ. Συνεπεία τῆς ἀποφάσεως ταύτης (ἀρχαί Αὐγούστου 1909), διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἀνεκλήθησαν εἰς τὰ Σώματά των, οἳ τε ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐπανελθόντες, ὡς καὶ οἱ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ μὲ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀσχολούμενοι ἀξιώματικοί.

Ἐπειδὴ ὅμως ἀπητεῖτο ἐκκαθάρισις τῶν ἐκκρεμῶν τῆς Ὀργανώσεως ὑποθέσεων καὶ ἐπειδὴ ἡ Ὀργάνωσις εἶχεν ἀναλάβει ἐπὶ πλέον καὶ τὴν περιθάλψιν τῶν λόγῳ τοῦ Ἀγῶνος καταφυγόντων εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἡμετέρων ἐκ Τουρκίας, ἐκρίθη ἀναγκαῖα ἡ παραμονὴ ἐπὶ τι διάστημα, ἑνὸς μικροῦ πυρῆνος τῆς τέως Ὀργανώσεως, οὐχὶ ὅμως πλέον ὡς τοιαύτης, ἀλλ' ὡς ἐπιτροπῆς περιθάψεως τῶν ἐν λόγῳ προσφύγων καὶ προτάσει τοῦ τέως Προέδρου τῆς Ὀργανώσεως Συνταγματάρχου Δαγκλῆ, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ράλλη ἡ παραμονὴ τοῦ Ἐξαδακτύλου, τοῦ Τσιρογιάννη καὶ ἐμοῦ, διὰ τὴν ἐν λόγῳ ὑπηρεσίαν.

Αὐτὸ ἀπετέλεσε τὸ τέρμα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος καὶ δὲν ἐπανελήφθη ἔκτοτε ὑπὸ τὴν ἰδίαν μορφήν καὶ τὴν λήξιν καὶ τῆς ἰδικῆς μου διὰ τὴν Θράκην ἐντολῆς, ὅπου δὲν ἐπανήλθον πλέον.

Τὴν Ἀδριανούπολιν δὲν ἐπανεῖδον ἔκτοτε παρὰ κατὰ τὸ 1952, ὁπότε ἐκάμαμεν μίαν ἐκδρομὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' αὐτοκινήτου καὶ ἐσταματήσαμεν ἐκεῖ μερικὰς ὥρας, ὅπου μᾶς ἐπεριποιήθη ὁ Πρόξενος καὶ ἡ Κυρία Κουζοπούλου, μετὰ τῶν ὁποίων περιήλθομεν τὴν πόλιν. Ὅχι μόνον καμμίαν πρόσοδον δὲν εἶδον, παρὰ τὸν διαρρῦσαντα μακρότατον αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ τούναντίον, καταφανῆ ὀπισθοδρόμησιν, καθ' ὅσον, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ πληθυσμοῦ, συνεπεία τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθησαν πλὴν τῶν Ἑλλήνων (ἀναγκαστικῶς) καὶ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι (φαινομενικῶς ἐκουσίως), οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν προοδευτικὰ στοιχεῖα καὶ ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ Τούρκων χωρικῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἡ Ἀδριανούπολις παρουσιάζει ἤδη ὅψιν ἑνὸς πολὺ μεγάλου χωρίου.

Ἐδῶ, λοιπόν, θὰ ἔπρεπε νὰ λήξῃ καὶ ἡ ἀφήγησίς μου. Σημειῶ, μάλιστα, ὅτι ὅταν βραδύτερον τὸ Κράτος, ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ ἐκδηλώσῃ

τὴν ἐκτίμησίν του πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ ἐξέδωκε τὸ «Ἀναμνηστικὸν Μετάλλιον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος», τοῦ φέροντος ἐπὶ τῆς μιᾶς προσόψεως τὴν προτομὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐτίμησε καὶ ἐμὲ δι' αὐτοῦ.

Κρίνω ὅμως ἀναγκαῖον νὰ συμπληρώσω τὴν παροῦσαν ἀφήγησιν διὰ συντόμου ἀναγραφῆς μερικῶν γεγονότων, τὰ ὅποια ὑπῆρξαν συνέπεια τῆς λήξεως τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐκ τοῦ κινήματος τῶν Νεοτούρκων ἀξιωματικῶν καὶ τὰ ὅποια εἶχον τελεσφόρον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Θράκης.

Καὶ ἄλλαι συνέπειαι.

Ἡ ἐλεεινὴ ἐσωτερικὴ μας κατάστασις καὶ ἡ Ἐθνικὴ ταπείνωσις, εἰς ἃς εἴχομεν περιέλθει, ἔσχον βαθυτάτην ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας τῶν νεωτέρων, ἰδίᾳ, ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἤρχισαν συνεννοούμενοι πρὸς ἐπέμβασιν εἰς τὰ τῆς Πολιτείας πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ Κράτους καὶ οἱ ὅποιοι ἐνθαρρυσθέντες, ἴσως, εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τῆς προσφάτου παρομίας ἐπεμβάσεως τῶν Νεοτούρκων ἀξιωματικῶν, δι' ἧς ἐπεβλήθησαν, ἐκινούντο συνωμοτικῶς, συγκεντρούμενοι συχνὰ πρὸς λήψιν ἀποφάσεως.

Αἱ συσκέψεις καὶ συνεννοήσεις αὐταὶ κατέληξαν εἰς τὴν σύμψηξιν τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου», τοῦ ὁποίου μετέσχον μόνον κατώτεροι ἀξιωματικοί, μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ. Ἀρχηγὸς τοῦ Συνδέσμου ἀνεγνωρίσθη ὁ Συνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ Νικόλαος Ζορμπᾶς.

Ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος διετύπωσεν ἐν εἴδει ὑπομνήματος καὶ προγράμματος, τὰ μέτρα, νομοθετικὰ καὶ διοικητικὰ, τὰ ὅποια ἔκρινεν ἀναγκαῖα νὰ ληφθοῦν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐνόπλων Δυνάμεων, ὥστε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν προορισμὸν των, καθὼς καὶ τὴν ἐξυγίανσιν τῆς Κρατικῆς μηχανῆς, ἡξίου δὲ πρὸς τοῦτο τὴν ἄμεσον σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, διὰ τὴν ψήφισιν τῶν ἐν λόγῳ μέτρων. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ἐφαίνετο ἀποδεχομένη ἡ Κυβέρνησις Δημ. Ράλλη, ἡ ὁποία ὅμως παρείλκυε τὴν ἐφαρμογὴν του, καθὼς καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, δι' ὃ καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ὑποβληθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐπισήμως παρ' ἀντιπροσώπων τοῦ Συνδέσμου προσωπικῶς πρὸς τὸν Πρωθυπουργόν, τὸ ἀπόγευμα τῆς 14ης Αὐγούστου καὶ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ἐπίσημον ἐπίσης διαβεβαίωσιν περὶ τῆς ἀποδοχῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀμέσου ἐφαρμογῆς του. Συνεκλήθησαν δὲ παραλλήλως καὶ τὰ τμήματα τοῦ Συνδέσμου διὰ τὴν 9ην ἑσπερινὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας διὰ νὰ λάβωσι γνώσιν τῆς Κυβερνητικῆς ἀπαντήσεως. Ὅλως, ὅμως παραδόξως, ἡ ἐν

λόγῳ ἀντιπροσωπεία τοῦ Συνδέσμου, οὐ μόνον δὲν ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἀλλ' ἀπεπέμφθη καὶ διετάχθη ἡ σύλληψις τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνδέσμου, μόλις ἐπληροφορήθη τὰ συμβάντα, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ὅπως τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπιβάλη ἐνόπλως τὰς ἀπόψεις τοῦ Στρατοῦ καὶ πρὸς τοῦτο εἰδοποίησεν, ἀμέσως, τὰ ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀπαντήσεως εὐρισκόμενα συγκεντρωμένα τμήματα τοῦ Συνδέσμου, ὅπως τὰ μέλη αὐτῶν συγκεντρωθῶσιν εἰς ὠρισμένα σημεῖα, μετὰ τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελον ἀποσπάσει ἐκ τῶν μονάδων των καὶ ἐκεῖθεν τὴν 3ην πρωΐνῃν ὥραν νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γουδί, τὸ ὁποῖον καθωρίσθη ὡς τόπος τῆς γενικῆς συγκεντρώσεως.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήματος ὑπῆρξε πλήρης καὶ ἡ ἐκδήλωσις αὐτοῦ ἀπροσδόκητος διὰ τὴν Κυβέρνησιν. Τὴν 4.30' τὸ πρωὶ τῆς 15ης Αὐγούστου 1909 εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸ Γουδί περὶ τοὺς 500 ἀξιωματικοὶ καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄνδρες τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, 2 ὀρειβατικαὶ πυροβολαρχίαι καὶ τὸ Σύνταγμα Ἴππικοῦ. Τὴν ἀρχηγίαν τῶν ὄλων δυνάμεων εἶχεν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Συνδέσμου Συνταγματάρχης Ν. Ζορμπᾶς.

Περὶ τὴν 6ην πρωΐνῃν ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὰς γραμμάς μας, ὡς ἀπεσταλμένοι τῆς Κυβερνήσεως, ὁ δήμαρχος Ἀθηνῶν Σπύρος Μερκούρης καὶ ὁ Προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν Παπούλας καὶ τοῦτο, διότι, ἐπιζητήσασα ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ Κυβέρνησις δυναμικῶς, ἐπέισθη ὅτι δὲν εἶχε τὰ πρὸς τοῦτο μέσα καὶ ἐζήτησε διαπραγματεύσεις πρὸς λήξιν τῆς στάσεως. Ἐγὼ προσληφθεὶς τότε ὡς διαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρχηγῷ Ζορμπᾶ, ἐξετέλεσα χρέη γραμματέως κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως, ἣτις θὰ ἐδίδετο εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾗ περιελαμβάνοντο τὰ αἰτήματα τοῦ Στρατοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις Ράλλη, μὴ ἀποδεχθεῖσα τὰ αἰτήματα καὶ μὴ δυναμένη νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν πορητήθη καὶ ἀνετέθη ὁ σχηματισμὸς τοιαύτης εἰς τὸν ἐν τῇ Βουλῇ ἡγέτην τῆς μειοψηφίας Κυριακούλην Μαυρομιχάλην, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπεδέχθη τὴν ἐντολήν, ἀφοῦ προηγουμένως ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς στάσεως Ζορμπᾶ, διὰ τοῦ τότε βουλευτοῦ, Σπύρου Δεληγιάννη, πρώην ἀξιωματικοῦ τῆς Χωροφυλακῆς. Ὁ Μαυρομιχάλης παρεκάλεσεν ἐπιμόνως τὸν Ζορμπᾶν ὅπως ἀναλάβῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ νέᾳ Κυβερνήσει, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη, ἀναλαβόντος τοῦτο τελικῶς τοῦ συνταγματάρχου Λαπαθιώτου, ἐγκρίσει τοῦ Συνδέσμου.

Τὸ μεσονύκτιον τῆς ἰδίας ἡμέρας διεβιβάσθη πρὸς τὸν Ζορμπᾶν

εἰς τὸ Γουδί, τὸ παράρτημα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐν ᾧ ἐδημοσιεύετο τὸ περὶ τῆς γενικῆς ἀμνηστίας Διάταγμα, ὡς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Ζορμπᾶν, δι' ἧς ἐδηλοῦτο ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέχετο τὰ αἰτήματα τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (16 Αὐγούστου) ἐγένετο γενικὴ συγκέντρωσις τῶν ἀξιωματικῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Γουδί, καθ' ἣν ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι προσεχώρησεν ἡ Χωροφυλακὴ, τὸ Ναυτικόν, ὡς καὶ ὄλαι αἱ ἐπαρχιακαὶ Φρουραὶ εἰς τὸ κίνημα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ περὶ γενικῆς ἀμνηστίας Διάταγμα, ὡς καὶ ἡ ἀποδοχὴ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὄλων τῶν αἰτημάτων τοῦ Στρατοῦ.

Κατόπιν τούτων ἐδήλωσεν ὁ Ζορμπᾶς ὅτι ἡ στάσις λήγει καὶ συνέστησεν ἄκραν μετριοπάθειαν, πειθαρχίαν καὶ τάξιν, ἀλλ' ὅτι ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος θὰ ἐξηκολούθει ὑφιστάμενος πρὸς παρακολούθησιν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν δοθεισῶν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὑποσχέσεων. Μετὰ τοῦτο τὰ διάφορα στρατιωτικὰ τμήματα ἐπανῆλθον συντεταγμένα εἰς τοὺς στρατώνας τῶν.

Ὁ Λαὸς ἀπεδέχθη εὐμένεστατα τὸ κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ διὰ πανδήμων συλλαλητηρίων ἐτάχθη ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἡ Βουλὴ συνεκλήθη ἐπείγοντως καὶ ἀφοῦ, ὑπὸ τὴν πῆλιν τοῦ Συνδέσμου, οἱ διαθέτοντες τὴν ἐν αὐτῇ πλειοψηφίαν Θεοτόκης καὶ Ράλλης ἔδωσαν ψήφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν Κυβέρνησιν Μαυρομιχάλη, ἐψήφισεν αὕτη μερικὰ ἐκ τῶν νομοσχεδίων, τὰ ὅποια περιλαμβάνοντο εἰς τὰ παρὰ τοῦ Συνδέσμου αἰτηθέντα.

Προστριβαὶ ὅμως ἐδημιουργοῦντο καθημερινῶς τόσον μεταξὺ Κυβερνήσεως, Βουλῆς καὶ Συνδέσμου, ὅσον καὶ ἀντιθέσεις γνωμῶν ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ Συνδέσμου, παρατείνουσαι οὕτω τὴν ὑφιστάμενην πολιτικὴν ἀνωμαλίαν, ἣτις παρ' ὄλων ἐκρίνετο ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ λήξῃ. Κατόπιν μακρῶν συζητήσεων ὁ Σύνδεσμος ἀπεφάσισε νὰ ἀποτανθῇ εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ διαμένοντα Ἐλευθέριον Βενιζέλον καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ πρὸς λύσιν τῆς καταστάσεως.

Ὁ Βενιζέλος ἀπεδέχθη καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπρότεινε τὴν σύγκλησιν Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, κατόπιν νέων ἐκλογῶν, διεξαχθησομένων παρὰ ἀχρόου Κυβερνήσεως. Ὁ Σύνδεσμος ἀπεδέχθη τὴν λύσιν ταύτην καὶ οὕτω παραιτηθείσης τῆς Κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη, ἐσηματίσθη τοιαύτη ὑπὸ τὸν Στέφανον Δραγούμην, τῆς ὁποίας μετέσχον ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Συνδέσμου Ν. Ζορμπᾶς, ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ οἱ ὁμόφρονες μὲ τὸν Σύνδεσμον, Ἀθανάσιος Μιαούλης ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ Ὑποστράτηγος Πετμεζᾶς ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Οὕτως ὁ Σύνδεσμος

μετεῖχε πλέον τῆς Κυβερνήσεως καὶ δὲν ὑπῆρχε συνεπῶς λόγος διατηρήσεώς του.

Καίτοι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνεχίσω διὰ τῆς παραθέσεως καὶ τῶν κατόπιν γεγονότων, ἅτινα ἤγαγον μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1909, ἐπειδὴ ταῦτα δὲν θὰ εἶχον ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἀφηγήσεις μου περὶ Ἀδριανουπόλεως, τερματίζω τὴν παροῦσαν δημοσίευσιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἰς τὰ ὡς ἄνω ἐπακολουθήσαντα γεγονότα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ἐδόθη ἔκτοτε εὐρυτάτη δημοσιότης.

ΠΟΥ ΥΠΕΓΡΑΦΗ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω ανέκδοτα γεγονότα ἐξ ἀναμνήσεων καὶ ἀφηγήσεων τοῦ Ἀδριανουπολίτου καθηγητοῦ κ. Ἀριστ. Χρησιτίδου, διδάξαντος καὶ εἰς τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον Ἀδριανουπόλεως, ὅστις εὐηρεσθήθη νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴν ἀξιέπαινον ταύτην ἐργασίαν του, δι' ἣν καὶ τοῦ ἐξεφράσθησαν αἱ θερμοὶ εὐχαρισταὶ τοῦ Θερακικοῦ Κέντρου :

Ἡ ἀνακήρυξις τῆς Ἑλλάδος εἰς Βασίλειον ὑπεγράφη ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1829.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱ Ρῶσσοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ἔφθασαν μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἐκεῖ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐντὸς οἰκίας κειμένης εἰς μίαν ἀδιέξοδον (τσικμάκ - σοκάκ) ἀπέναντι τῆς κεντρικῆς πύλης τοῦ Διοικητηρίου (Πασᾶ - καπουσοῦ).

Ἡ οἰκία αὕτη εἶχε δύο μεγάλας θύρας, αἱ ὁποῖαι ἔμενον πάντοτε κλεισταί. Πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς ἀδιεξόδου καὶ ἄλλη θύρα. Κανεὶς ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐκεῖ πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος.

Καὶ τοῦτο διότι πᾶς εἰσερχόμενος εἰς ἀδιεξόδους τουρκικῶν συνοικιῶν ἔθεωρεῖτο ὑποπτος καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς φυλάκισιν ἢ τούλάχιστον νὰ δαρῇ.

Βυζαντινοὶ ναοὶ ἐν Ἀδριανουπόλει.

Ἐν Ἀδριανουπόλει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἐσώζοντο δύο Βυζαντινοὶ ναοί.

Ὁ εἷς εὐρίσκετο ἐντὸς τῆς πόλεως πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἀπέναντι τοῦ Γυμνασίου ἐντὸς τοῦ Σιναΐτικοῦ μετοχίου.

Αὐτὸς ἦτο μικρὸς ναὸς καὶ εἶχε δύο τόξα καὶ ἕνα θόλον. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ πολὺ ἐκκλησιασμα, διὰ τοῦτο ἐπέξετάθη διὰ ξυλίνης οἰκοδομῆς.

Ὅμοιος μὲ αὐτὸν ναὸς ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν Γένναν, κωμόπολιν κειμένην εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ὥρων ἀνατολικῶς τῶν Σαράντα - Ἐκκλησιῶν.

Ὁ ναὸς τοῦ Σιναΐτικοῦ μετοχίου κατηδαφίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων

μετὰ τὸν ἑκπατρισμόν μας, ὅπως κατηδαφίσθησαν καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι νοαί.

Ὁ δεύτερος Βυζαντινὸς ναὸς ἦτο κτισμένος δυτικῶς τοῦ ἄστεως ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν δύο προαστείων, τοῦ Ἰλδιριμίου καὶ τοῦ Κοῦμ-μαχαλέ.

Οὗτος μετετράπη εἰς τέμενος, ἀνεγερθέντος παραπλεύρως καὶ τζαμίου καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν κατεστράφη.

Διὰ τὰ νὰ εἶναι δὲ ἐστραμμένους πρὸς τὴν Μέκκαν, ὅπως ὄλα τὰ μωαμεθανικά τεμένη, μετέτρεψαν ἓν παράθυρον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εἰς θύραν καὶ ἔφραξαν τὴν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν θύραν.

Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο πολὺ εὐρύχωρος μὲ τρεῖς θόλους, μεγαλύτερον τὸν ἐν τῷ μέσῳ καὶ μικροτέρους τοὺς ἑκατέρωθεν δύο.

**Τὸ φερμάνιον τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμουτ Β΄
διὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Σ΄.**

«Ἐπειδὴ ἐξηκριβώθη ὅτι καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων, ὁ ἀπολυθεὶς καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν ἐξορισθεὶς Κύριλλος, ὁ προκάτοχος τοῦ φονευθέντος Πατριάρχου, ἐνέχεται εἰς τὸ κίνημα τὸ παρασκευαζόμενον μεταξὺ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους καὶ πρέπει νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ οὗτος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, πρὸς παραδειγματισμόν, ἐξέδωκα τὸ μυστικὸν τοῦτο φερμάνιον καὶ διατάσσω τὸνάπαγχονισμόν τοῦ Κυρίλλου. Νὰ τὸν συλλάβῃς ἀμέσως καὶ νὰ τὸν κρεμάσῃς μὲ τὴν περιβολὴν του ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως».

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ φερμανίου τούτου προλογίζεται διὰ τῶν ἐξῆς :

«Πρὸς τὸν Νομάρχην Ἀδριανουπόλεως Δερβῆς Βέην υἱὸν Σεχσουβάρ (εἶη διαρκῆς ἢ δόξα του). Σὺ ὁ τιμῶν τὴν χορειὰν τῶν εὐγενῶν, ὁ πεπρoικισμένος μὲ ἔξοχον μεγαλοψυχίαν, ὁ ἀξιωθεὶς τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ αἰωνίου Βασιλέως, ἅμα τῇ παραλαβῇ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου φερμανίου θὰ γνωρίζῃς τὰ κατωτέρω».

Σημ. συντάξεως ἐκ διαφόρων πηγῶν. — Ὁ Κύριλλος ἐκρεμάσθη τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ τοῦ 1821, 17ην Ἀπριλίου, (τέλη Ρετζέπ 1237), ἦτοι ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ Γρηγορίου Ε΄, ὁ δὲ θάψας τὸν Πατριάρχην χωρικός ὠνομάζετο Δημ. Τσορμπατζῆς. Ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου καὶ τῶν 24 προκρίτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Πρωτοσύγκελλος Θεόκλητος τοῦ Μητροπολίτου Δωροθέου, καταλαμβάνει ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας σελίδας προσφορᾶς τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς κρεμάλας τοῦ Πατριάρχου, ἀπαγχονίσθησαν καὶ οἱ δύο φίλοι του Χατζηλυμπεράκης καὶ Χατζηβασιλείου. Συνελήφθη ὡσαύτως καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς Μητροπόλεως Δημήτριος Ζῶτος,

*Βιογραφικαὶ καὶ οἰκογενειακαὶ σημειώσεις τοῦ Πατριάρχου
Κυρίλλου ΣΤ' Σερμπετζιόγλου.*

Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ΣΤ' ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1775.

Ὁ πατὴρ του, ὀνομαζόμενος Βασίλειος, κατήγετο ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πιθανώτατα ἐκ Καισαρείας, ἐγκατεστάθη δὲ ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅπου τότε ἤκμαζε τὸ ἐμπόριον, καθ' ὅσον κατήρχοντο ἐκεῖ πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Αἴμου καὶ τῶν συνόρων τῆς Ρουμανίας, διὰ νὰ προμηθεύωνται διάφορα ἐμπορεύματα καὶ πρὸ πάντων ὑφάσματα.

Ὁ Πατριάρχης εἶχε δύο ἀδελφάς, τὴν Μοσχονὴν καὶ τὴν Ζαφειρώ, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον ἄνδρας ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Εἷς ἐκ τούτων ἦτο ὁ Ἰακωβάκης Γιαρημεδρινὲς ἐπικαλούμενος, κατὰ μίαν ἐκδοχὴν, διότι εἶχε πάρα πολλὰ κτήματα ἐν τῇ πόλει, κατ' ἄλλην ὁμως, τὴν πιθανωτέραν, διότι ἡ οἰκογένειά του ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε τρόπον τινὰ ἀπετέλει τὸ ἥμισυ τοῦ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

Ὁ Κύριλλος μετὰ τὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἤλθε καὶ ἐφησύχαζεν ἐν τῇ πατρίδι του, κατώκει δὲ εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν, κειμένην

ὅστις ἀπεκεφαλίσθη ἀργότερον διότι ἠρνήθη νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ. Τὸ μαρτύριον τοῦ σεβασμίου Ἱεράρχου συνετάραξεν ὀλόκληρον τὴν Θράκην καὶ σὺν παντὸ Γένος, κοντὰ δὲ εἰς τὸ σχοινὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τὸ κλειστὸ παράθυρο τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου, ὅπου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε κρεμασμένος, κατέστη τὸ προσκύνημα ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Ὄταν ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον τὴν 13ην Ἰουλίου 1920 εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, τὸ κλειστὸ παράθυρο ἀνοίχθηκε καὶ ὑψώθη ἡ ἑλληνικὴ σημαία, ἐκεῖ ὅπου ἔζησε καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα του. Διηγοῦνται ὅτι τὰ πτώματα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν 32 θυμάτων, διέταξαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ριφθοῦν εἰς τὸν Ἐβρον, ὅστις ἦτο πλημμυρισμένος τὰς ἡμέρας ἐκείνας, οἱ δὲ Γενίτσαροι ἔδωκαν διαταγὴν, οὐδεὶς χριστιανὸς νὰ τολμῆσῃ νὰ περισυλλέξῃ καὶ ἐνταφιάσῃ αὐτά. Οὕτω τὰ πτώματα διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ ρεύματος καὶ ἄλλα μὲν μετεφέρθησαν εἰς τὴν παραλιακὴν πόλιν Αἶνον, ἄλλα δὲ ἐσκεπάσθησαν ὑπὸ τῆς ἰλύος τοῦ ποταμοῦ. Μόνον τὸ πτώμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ἐκβρασθὲν εἰς τὸ Κούλελι - Βουργάζ, ἐνεταφιάσθη κρυφὰ ὑπὸ χωρικοῦ, ἐντὸς ἀγροῦ, ὕστερον δὲ ἀπὸ 10 ἔτη διεκομίσθησαν τὰ ὀστά του εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν καὶ ἐφυλάσσοντο εἰς μίαν λάρνακα μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης κατὰ τὸ 1922.

Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, τὸ σκῆνωμα τοῦ Πατριάρχου παρεσύρθη εἰς τὴν κωμόπολιν Κούλελι - Βουργάζ (σήμερον Πύθιον), ὅπου περιεπλάκη εἰς νερόμυλον Ἕλληνας, ὅστις τὸ ἀνεγνώρισε καὶ τὸ ἔθαψεν εἰς ἀπόμερον χωράφι.

παρὰ τὸ λεγόμενον Βαῖρμπασι τοῦ ἄστεως οὐ μακρὰν τῆς ἀγορᾶς. Εἶχε φέρει μαζύ του, τὴν μίτραν του, τὴν ποιμαντορικὴν του ράβδον καὶ ἓνα σάκκον πολυτελέστατον, ὅστις ἐλέγετο «σάκκος τῆς Τιβεριάδος». Ταῦτα πάντα μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν του παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ τὰ ἐφόρει ὁ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτης εἰς τὰς ἐπισημοὺς ἐορτάς καὶ πρὸ πάντων τὸ Πάσχα κατὰ τὴν Δευτέραν Ἀνάστασιν.

Ἐκ τοῦ γαμβροῦ του Ἰακωβάκη Γιαρημεδιρνέ, κατάγεται ὁ ἐν Κομοτινῇ διαμένων συνταξιοῦχος δημοδιδάσκαλος Ὀδυσσεὺς Γιαρήμης.

Ἡ δευτέρα ἀδελφὴ τοῦ Πατριάρχου εἶχε λάβει ἄνδρα ἐκ τῆς οἰκογενείας Χατζηκωστῆ Χατζηκυριαζῆ ἐκ τῆς ὁποίας κατάγονται, ὁ ἐν Ἀθήναις ἐσχάτως ἀποθανὼν Ἀριστείδης Κυριαζόπουλος καὶ ἡ ἐπιζῶσα ἀδελφὴ του Εὐγενία μετὰ τῶν δύο θυγατέρων της Μαρίκας καὶ Ἐλένης.

Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος καὶ οἱ πρόκριτοι Ἀδριανουπόλεως, συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου 1ην Ἀπριλίου 1821 καὶ ἐσφαγιάσθησαν τὸ Σάββατον τῆς Διακαινησίμου, 16ην Ἀπριλίου 1821 ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τὴν Δευτέραν 18ην Ἀπριλίου 1821 καὶ ἔκτοτε τὸ Σάββατον τοῦτο ὠνομάσθη Μαυροσάββατον.

Οἱ μετὰ τοῦ Πατριάρχου σφαγιασθέντες πρόκριτοι εἶναι οἱ ἑξῆς εἴκοσι ἐπτὰ: Πρωτοσύγκελλος Θεόκλητος, Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος Ἀρτζουμανίδης, Ἰάκωβος Γισρῆμ - Ἐδιρνές, Νικόλαος Χατζηστάνογλους ἐκ Φιλιππουπόλεως, Πανούσιος, Ἰωάννης, Μιχαήλ, Κωνσταντῖνος, Ἀναστάσιος, Πέγιος, Βασίλειος, Γεώργιος, Βλάσιος (Γούναρης), Ἐμμανουήλ, Βασίλειος, Μιχαήλ, Ἀντώνιος Ζῶτος, Σωτήριος, Ἀντώνιος, Λυμπέρης, Θεοχάρης, Στάϊκος, Δημήτριος, Ἀλέξανδρος καὶ οἱ κλητῆρες Ἀντώνιος καὶ Θεοχάρης. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὑπάρχει ἕτερος κατάλογος διάφορος τοῦ ἀνωτέρω κατ' ἀριθμὸν προσώπων καὶ ὀνομάτων.

Τὸν Γιαρημεδιρνέ οἱ Γενίτσαροι ἔσυραν ἐκ τῆς φυλακῆς διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς, ἔχοντες ἀπόφασιν νὰ τὸν σφάξουν πρὸ τῆς οἰκίας του ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του. Οὗτος ὅμως ἀντιληφθεὶς τοῦτο, ἐξηπλώθη κατὰ γῆς ἀρνούμενος νὰ προχωρήσῃ, παρὰ τοὺς ραβδισμοὺς καὶ τὰ λακτίσματα τῶν σφαγέων του, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν σφάξουν ἐκεῖ.

Ὁ Ἀντώνιος Ζῶτος ἦτο ὁ νεώτατος πάντων τῶν συλληφθέντων καὶ πολὺ ὠραῖος νέος.

Τοῦτον καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου μέχρι τῆς οἰκίας του, δὲν ἔπαυον οἱ Γενίτσαροι νὰ παροτρύνουν νὰ ἐξο-

μῶση, ὑποσχόμενοι μεγάλα ἀξιώματα καὶ πολλὰ πλοῦτη. Αὐτὸς ὁμως καμμίαν προσοχὴν δὲν ἔδωσεν εἰς τὰς προτροπὰς ταύτας καὶ ὑποσχέσεις τῶν δημίων του καὶ οὕτως ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Στ' ἦτο καὶ ἡ Εὐγενία Χατζηστεφάνου, μήτηρ τοῦ μακαρίτου Χατζηστεφάνου (Ἀλατᾶ) πατρὸς τῶν Ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Ἀλεξάνδρου Ἀντωνιάδου, ἀποθανόντων τοῦ μὲν πρώτου ἐν Θεσσαλονίκη, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν Ἀθήναις, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ζῶσιν ἐν Ἀθήναις.

Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πατριάρχου εἶναι καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις διαμένουσα κυρία Ἐλένη Ξενοφ. Νικολαΐδου, τὸ Γένος Δημ. Παπαδοπούλου, ἡ ὁποία μοὶ παρέσχε πολυτιμωτάτας καὶ λεπτομερεστάτας πληροφορίας, περὶ τῆς οἰκογενείας, τῆς ζωῆς, τοῦ ἀπαγχονισμοῦ καὶ τῆς τύχης τοῦ σώματος τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Κυρίλλου Στ'.

Ποῦ εὐρίσκονται σήμερον τὰ ὀστέα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ'.

Τὸ 1922 κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως τὰ ὀστέα τοῦ Πατριάρχου μετεφέρθησαν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ἠγνούουν εἰς ποίαν πόλιν διεκομίσθησαν ἀπετάνθησαν πάλιν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις διαμένουσαν κ. Νικολαΐδου, ἥτις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀνέφερον, μοὶ εἶχεν δώσει καὶ ἄλλοτε πολλὰς καὶ πολιτιμωτάτας πληροφορίας.

Ἡ κ. Νικολαΐδου μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι εἶχε πληροφορίας διὰ τὰ ὀστέα τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου εἶχον μεταφερθῆ εἰς Θεσσαλονίκη καὶ εἶχον ἀποτεθῆ εἰς τινα τῶν ναῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἠγνοεῖ εἰς ποῖον ναόν.

Ἡ τύχη τοῦ νεκροῦ καὶ ὁ τάφος τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ'.

Τὸ σῶμα τοῦ Πατριάρχου ἐρρίφθη μετὰ τῶν ἄλλων ἔθνομαρτύρων εἰς τὸν Ἐβρον, ὁ ὁποῖος τὸ παρέσυρε μέχρι τοῦ Πυθίου (τότε Κούλελι-Βουργάζ) καὶ ἐπειδὴ ἦτο πλημμυρισμένος τοὺς ἀπέθεσε παρὰ τὸν ὑδρόμυλον πλουσίου Τούρκου ἔχοντος ὡς ὑπρέτην καὶ μυλωνᾶν τὸν ὁμογενῆ Δημητράκην, ζῶντα μετὰ τῆς συζύγου του εἰς παρακειμένην καλύβην.

Τὸ πρωτὶ τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας, ὁ Τοῦρκος ἀπολαμβάνων μετ' εὐχαριστήσεως τὸ θλιβερόν θέαμα τῶν διεσπαρμένων πτωμάτων, καλεῖ τὸν Δημητράκην καὶ τοῦ λέγει: «Βλέπεις αὐτὸν τὸν καραμπὰς; (μαυροκέφαλον), τί κακὸς ἄνθρωπος ἄρα γε θά ἦτο, ἀφοῦ καὶ τὰ ὄρνεα ἀκόμη δὲν τὸν πλησιάζουν, ἐνῶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἔχουν ἤδη καταφάγει!»

Μὲ πόνον ψυχῆς ὁ Δημητράκης ἀναγνωρίζει τὸν Πατριάρχη ἀλλὰ προσποιεῖται τὸν ἀδιάφορον. Καὶ ὅταν τὸ ἑσπέρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν καλύβην του, ἔσκαψεν αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του τάφον, ἔρραψαν ἕνα σάκκον καὶ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, εἰς τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς δουλείας καὶ τρομοκρατίας, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των, μετέφερον ἐντὸς τοῦ σάκκου τὸ σεπτὸν σκῆνωμα καὶ τὸ ἔθαψαν εἰς τὸν ἀνοιχθέντα ἐν τῇ καλύβῃ τάφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἕκαίον ἐπὶ δεκαεῖταν κανδήλαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πλούσιος Τοῦρκος ἐγκατέλειψε τὸ Κούλελι, ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ ἀτρόμητος Δημητράκης κατάρθωσε διὰ τῆς ἐπιμόχθου ἐργασίας του νὰ πλουτίσῃ καὶ ἠγόρασε τὸν μύλον τοῦ δυνάστου του, ἦτο δὲ πλέον γνωστὸς ὡς τσορμπατζῆς—Δημητράκης. Τότε ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πατριάρχου μικρὸν παρεκκλήσιον, τὸ ὁποῖον ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1941.

Δέκα ἔτη μετὰ τὰ θλιβερά αὐτὰ γεγονότα, ὁ Δημητράκης μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν τότε Μητροπολίτην τὰ πάντα. Οὗτος, δέ, ὅστις ἔτυχε νὰ χρηματίσῃ καὶ διάκονος τοῦ Πατριάρχου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ κομίσῃ τὰ ἱερά λείψανα ἐντὸς ἀπλοῦ κιβωτίου ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἐμπορευμάτων, διὰ νὰ μὴ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχῶν.

Μόλις ἔφθασαν ταῦτα, ἀπετέθησαν εἰς λάρνακα καὶ εἰδοποιήθη ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Πατριάρχου 'Ελένη Χ' Κωστῆ Χ' Κυριαζῆ, νὰ ἐτοιμάσῃ κόλλυβα καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐπιζώντων στενῶν συγγενῶν ἐτελέσθῃ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ ἐπιβλητικὸν μνημόσυνον, μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ Μητροπολίτης παρεκάλεσε τὴν 'Ελένην Χ' Κωστῆ Χ' Κυριαζῆ, νὰ ἀφηγηθῆ ὅσα ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ὅσα εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὴν μητέρα της καὶ τοὺς συγχρόνους της συγγενεῖς.

Αὐτὴ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναδεχθῆ ἐκ τῆς κολυμβήθρας ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης, ἐπειδὴ ἦτο ἐννέα ἐτῶν, ὅταν ἐσφαγιάσθῃ ὁ Πατριάρχης μετ' ἄλλων πέντε ἐκ τῆς οἰκογενείας της, δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ πολὺς πληροφορίας.

Τότε ὁ Μητροπολίτης ἔδωκεν εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς παρευρισκομένους συγγενεῖς ἀνά ἕνα μικρὸν ὄστον ἐκ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν τοῦ Πατριάρχου, τὸ ὁποῖον ὄλοι ἐφύλαττον ἐντὸς θήκης ὡς ἱερὸν κειμήλιον εἰς τὰ εἰκονοστάσιά των.

Τὰ ὄστα τοῦ αἰδιίμου Πατριάρχου Κυρίλλου μετὰ τῆς μίτρας ἐφυλάσσοντο ἐντὸς θήκης εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως. Μετὰ δὲ τὸν ἐκπατρισμόν τοῦ 1922 μετεφέρθησαν ἐν τινὶ ναῷ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν ὁποῖον ὁ πληροφοριοδότης μου ἀγνοεῖ ποῖος εἶναι. Ἡ μίτρα μετ' ἄλλων κειμηλίων ἐστοίχισε πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἑπτακοσίας χρυσᾶς λίρας.

Θ ε ύ λ ο ς .

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δημητράκη ἐβεβαίουν, ὅτι συχνά τὴν νύκτα ἤκουον παρὰ τὴν θύραν τοῦ δωματίου των βήματα καὶ ψαλμωδίας, τὰ ὅποια ἀπέδιδον εἰς τὸν Πατριάρχην.

Εἰς τὴν Ἐφημερίδα Θεσσαλονίκης «Νέα Ἀλήθεια» τῆς 27ης Ἰουνίου 1955 ἐδημοσιεύθη ἡ κάτωθι σχετικὴ περιγραφή :

«Εἰς τὸ Πύθιον, τὸ χωρίον τὸ ὅποιον ὑπῆρχεν παρὰ τὸν τελευταῖον Σταθμὸν πρὸς τὰ τουρκικὰ σύνορα, εὐρίσκεται εἰς πάνσεπτος Τάφος. Εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ ἐτάφη τὸ πτώμα τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ', ὁ ὅποιος ἀπηγχονίσθη τὸν Ἀπρίλιον 1821 εἰς Ἀδριανούπολιν, διότι δὲν ἐδέχθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν διακήρυξιν τῆς ἀποκηρύξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

»Ἡ Ἱστορία τῆς ἀνευρέσεως καὶ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος Κυρίλλου ΣΤ' εἶναι ἀξία πολλῆς μνείας.

»Ὅταν ἀπηγχονίσθη, τὸ σῶμα του ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἐβρον ποταμὸν καὶ παρεσύρθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων του. Ὁ τότε Πρόεδρος τοῦ Πυθίου Δημήτριος Ἀργυρίου, ὁ ὅποιος μετέβαινεν εἰς τὰ πλησίον τοῦ ποταμοῦ κτήματά του, εἶδε τὸ πτώμα τοῦ Πατριάρχου τὸ ἀνεσυρε καὶ ἀφοῦ τὸ ἐσκέπασε μὲ κλαδιὰ διὰ νὰ μὴ τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ Τοῦρκοι, τὸ μετέφερεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὸ ἔθαψεν εἰς ἓν δωμάτιον, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Ἀργυρίου θὰ παρέμεινεν ὡς εἶχεν ἀδιανέμητον μεταξὺ τῶν κληρονόμων του.

»Ὑπῆρχε πλησίον τῆς οἰκίας του μέχρι τοῦ 1941, ὅποτε κατεστράφη, ἓνα μικρὸν ἐκκλησάκι εἰς μνήμην τοῦ Κυρίλλου Στ'. Παρὰ τὴν καταστροφὴν περιεσώθη ἡ εἰκὼν τοῦ πανσέπτου μάρτυρος, ἡ ὅποια φυλάσσεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου. Ὑπάρχει καὶ σήμερον παράδοσις, ἡ ὅποια ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀπαγχονισθεὶς Πατριάρχης ἐμφανίζεται εἰς πολλοὺς κατοίκους τοῦ Πυθίου καὶ ὅτι αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀργυρίου ἀκούουν βᾶδισμα εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ ψαλμωδίας.

»Ἢδη εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν καὶ τὸ Διδυμότειχον ἐρρίφθη ἡ ἰδέα ὅπως ἀνεγερθῆ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Πατριάρχου».

Θρούλοι σχετικοὶ μὲ τοὺς ἀπαγχονισμούς.

α) *Τὸ πάθημα μιᾶς ἐγκύου Τουρκιάλας*. — Ἐνῶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίλλου Στ' ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀνατολικοῦ παραθύρου τοῦ «Συνοδικοῦ», διέβαινον ἐκ τῆς ὁδοῦ διάφοροι Τοῦρκοι καὶ Τούρκισσαι, οἱ ὅποιοι ἴσταντο ἀπέναντι τοῦ πτώματος τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Ἰακώβου Ἀρζουμανίδου, τοὺς ὁποίους ὕβριζον, περιέπαιζον καὶ κατηρῶντο.

Μίαν ἡμέραν ἦλθον πάλιν καὶ ἐστάθησαν ἀπέναντι τῶν πτωμάτων Τούρκισσαι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ μία ἔγκυος κρατοῦσα εἰς χεῖρας ἓνα λίθον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξεσφενδόνισε κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Πρωτοσυγκέλλου. Αἶφνης κόπτεται τὸ σχοινίον καὶ ὁ νεκρὸς πίπτει ἔμπροσθεν τῆς ἐγκύου, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸν τρόμον τῆς ἔπεσε νεκρά.

β) "Ὀνειρον τῆς τυφλῆς μητρὸς τοῦ Πρωτοσυγκέλλου.—Ὁ Πρωτοσύγκελλος Ἰάκωβος Ἀρζουμανίδης, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία ἔκειτο παραπλεύρως τῆς Μητροπόλεως, εἶχε μητέρα γραῖαν καὶ τυφλήν.

Αὐτὴ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀπαγχονίσεως τοῦ υἱοῦ τῆς, εἶδεν ὅτι οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπέρασε τὴν κάτωθεν τοῦ κτιρίου αὐλήν, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὑπαίθριον αὐλήν καὶ εἰς τὸν κῆπον καὶ ἀπὸ μίαν λιθίνην κλίμακα ἀνέβη εἰς τὸ καλὲν (τὸ τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἐσώζετο ἀπὸ τοῦ οἰκήματος τῆς Μητροπόλεως μέχρι τῆς οἰκίας Μ. Κυριαζοπούλου εἰς τὴν ἐποχὴν μας) καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔξαφνα μὲ πτερὰ, τὰ ὁποῖα ἐφύτρωσαν κάτω ἀπὸ τὰ ῥάσα του, ἐπέταξεν εἰς τὸν οὐρανόν.

Τὸ πρῶτ' ὅταν ἐξύπνησε, διηγῆθη τὸ ὄνειρόν τῆς εἰς τὰς θυγατέρας τῆς, αἱ ὁποῖαι ἀπέφυγον νὰ κάμουν λόγον διὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ ἀδελφοῦ των.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ τυφλὴ μήτηρ ἐξέφρασε τὰ παράπονά τῆς, διότι δὲν τὴν ἐπεσκέφθη τόσον καιρὸν ὁ υἱὸς τῆς. Αἱ θυγατέρες τῆς ἐπίσης προσεποιήθησαν ἀπορίαν, τῆς εἶπον ὅμως νὰ μὴ ἀνησυχῆ καὶ αὐταὶ θὰ φροντίσουν νὰ τὸν καλέσουν νὰ τὰς ἐπισκεφθῆ.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τῆς εἶπον, ὅτι ὁ Πρωτοσύγκελλος ἐστάλη ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ μεταφέρῃ μερικὰ ἔγγραφα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

Ὅταν δὲ πάλιν μετὰ τινὰς ἡμέρας ἠρώτησε διατὶ ἀργεῖ τόσον νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῆς εἶπον ὅτι ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του. Οὕτως ἡ ἀτυχὴς μέχρι τοῦ θανάτου τῆς δὲν ἔμαθε τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ υἱοῦ τῆς.

γ) Ἡ τιμωρία τῶν Γενιτσάρων ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.—Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπῆρχεν εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ ἄστεως παλαιὰ γέφυρα λιθίνη καλουμένη Μιχάλ—κιπροῦ. Πλησίον αὐτῆς ὑπῆρχε συνοικία Ἑλληνική, ἔχουσα ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

Εἰς τὴν αὐτὴν συνοικίαν κατῳκουν καὶ Τούρκοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ Γενίτσαροι. Αὐτοὶ εἶχον ἐκεῖ σταύλους διὰ τοὺς ἵππους των καὶ ἐσύχναζον εἰς τὰ καφενεῖα καὶ διὰ νὰ περιποιοῦνται τοὺς ἵππους των καὶ διὰ νὰ διασκεδάζουσιν. Ὅταν ἤθελον νὰ φάγουν χαλβᾶν ἀπὸ σιμουδάλι ἢ ὄρυζαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, πρὸ

πάντων ὁμως κατὰ τὰς νύκτας τοῦ ραμαζανιοῦ, ἔστελλον διαταγὴν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐκκλησίας νὰ φέρουν σιμουδάλι, ὄρουζαν, βούτυρον καὶ μέλι διὰ νὰ κάμουν τὸν χαλβᾶν τους.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ εἶχεν ἐξακολουθήσει ἐπὶ πολὺ, τὸ ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας ἐκκενώθη καὶ τότε διὰ τὸν φόβον τῶν Γενιτσάρων ἤρχισαν οἱ ἐνοριῖται νὰ συνεισφέρουν διὰ τὸν χαλβᾶν των.

Ἐπὶ τέλους, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα κατήντησεν ἀνυπόφορον, ἐκλείσθησαν μίαν νύκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ ἱερεῖς, οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν ἐνοριτῶν καὶ μετὰ δακρῶν παρεκάλεσαν τὸν Ἅγιον Γεώργιον νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φορολογίαν.

Τὴν ἄλλην νύκτα τοῦ ραμαζανιοῦ, ἐνῶ ἦσαν συνηγμένοι εἰς τὸ καφενεῖόν των οἱ Γενίτσαροι, αἴφνης ἔλαμψεν ὁ δρόμος ὡς νὰ ἐφωτίσθη ἀπὸ ἀστραπὴν καὶ ἐφάνη ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἔφιππος διερχόμενος πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὸ καφενεῖον καὶ μὲ τὴν λόγχην του ἀπειλῶν τοὺς Γενιτσάρους.

Τόσος δὲ τρόμος κατέλαβεν αὐτοὺς, ὥστε ὄχι μόνον ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν χαλβάδες ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ὀκτάδες κηροῦ καὶ ἐλαίου ἔστειλαν διὰ τοὺς πολυελαίους καὶ τὰς κανδήλας τοῦ Ἁγίου.

Ἄθλοι Σλαύων ἐν Ἀδριανουπόλει.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1878 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, προχωρῶν ἐκ Φιλιππουπόλεως, ὁ ρωσικὸς στρατός.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, τὸν ὑπεδέχθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐτέλεσαν δοξολογίαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ.

Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἦτο τότε ὁ ἐχέφρων Διονύσιος, ὁ μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Διονύσιος Ε΄.

Οὗτος γνωρίζων τὸν σλαυικὸν κίνδυνον καὶ πολλὰ κακὰ προβλέπων παρὰ τῶν Ρώσων καὶ Βουλγάρων, συνεβούλευσε τὸ πρίμιόν του νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὸν ἀπέναντι αὐτῶν.

Τὰς συστάσεις ταύτας τοῦ Μητροπολίτου ἐπληροφορήθησαν οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Βούλγαροι παρὰ τῶν κατασκόπων των, τοὺς ὁποίους εἶχον διασκορπίσει καθ' ὅλην τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Διονυσίου.

Μίαν Κυριακὴν λοιπόν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐξεχύθη ἐκ τῶν προαστείων, ὅπου κατῴκουν Βούλγαροι καὶ πρὸ πάντων ἐκ Κερὶς-χανέ, ὄχλος μανιώδης ἀκολουθούμενος καὶ ὑπὸ μαινάδων γυναικῶν, ὁ ὁποῖος κατηρθύνθη πρὸς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συρφετοῦ, ἀνελθόντες εἰς τὸν ἄνω ὄροφον τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου, ὅπου ἦτο τὸ γραφεῖον τοῦ Ἱεράρχου, τὸν

συνέλαβον καὶ σύροντες αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν, τὸν κατεβίβασαν ἀπὸ τὰς κλίμακας τοῦ μεγάρου, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ του ἐκτύπα καὶ ἐπληγώνετο εἰς κάθε σκαλοπάτι.

Ἐξεληθόντες δὲ ἐκ τῆς Μητροπόλεως τὸν μετέφερον ἤδη ἀναίσθητον προσπαθοῦντες οὕτω νὰ τὸν θανατώσουν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔφθασαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἐθνομάρτυρος Κυρίλλου Ε', ὅπου κατῳκεῖ ἡ οἰκογένεια Κ. Κυριαζοπούλου.

Καὶ ἐκείνην τὴν ὥραν, ἡ σύζυγος τοῦ Κ. Κυριαζοπούλου ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζη, ἔμενε δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ μόνον ἡ κόρη της Ἀθηνᾶ, εὐρισκομένη ἐν τῷ μαγειρείῳ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας.

Αὕτη ἀκούσασα τὴν ὀχλοβοὴν ἔτρεξεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπουσα τὸν βασανιζόμενον Ἱεράρχην, ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ ἀνοίξη τὴν θύραν τῆς οἰκίας καὶ τῇ βοηθείᾳ προσδραμόντων συγγενῶν της καὶ γνωστῶν, οἱ ὅποιοι ἔσπευσαν νὰ προασπίσουν τὸν Μητροπολίτην περικυκλώσαντες αὐτὸν καὶ δεχόμενοι οἱ ἴδιοι τὰ κτυπήματα τῶν μανιακῶν Βουλγάρων, νὰ τὸν μεταφέρουν ἐντὸς τῆς οἰκίας ἐν κακῇ καταστάσει, ἀφοῦ μάλιστα ἔχασε καὶ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν του, τὸν ὁποῖον ἀργότερα ἀντεκατέστησε δι' ὑαλίνου. Μόλις συνῆλθεν ὀλίγον ὁ Ἱεράρχης ἐζήτησε προσόψιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐσπόγγισε τὸ καθημαγμένον πρόσωπόν του.

Ἄμα εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν οἱ διασώσαντες τὸν Μητροπολίτην ἀμέσως ἔκλεισαν τὴν θύραν καὶ ἐκλείδωσαν αὐτὴν ἔσωθεν. Τότε ὁ ὄχλος ὤρμησε κατὰ τῆς θύρας προσπαθῶν νὰ τὴν θραύσῃ διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ θύση καὶ ἀπολέση.

Εἷς Ρῶσος ὅμως ἀξιωματικὸς, κατὰ τύχην δῆθεν διερχόμενος, διέλυσε τὸν συρφετὸν, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, σώζων τὰ προσχήματα.

Ἄμέσως εἰδοποιήθη ὁ Ἕλληνας πρόξενος Γεννάδης καὶ ὁ Ρῶσος Διοικητὴς Ἀδριανουπόλεως, οἱ ὅποιοι ἔσπευσαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν τραυματίαν. Τότε ὁ Ρῶσος διοικητὴς, μὲ δῆθεν συμπάθειαν καὶ συντριβὴν, εἶπεν εἰς τὸν Μητροπολίτην: «Μὴ φοβεῖσθε, Σεβασμιώτατε. Τοῦ λοιποῦ θὰ Σᾶς προστατεύωμεν ἡμεῖς». Ἄλλ' ὁ Ἕλληνας πρόξενος ἀπήντησεν εὐθαρσῶς: «Ὁχι, ἐξοχώτατε, δὲν ὑπάρχει λόγος ὑμεῖς νὰ ἀναλάβητε τὴν προστασίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου, καθ' ὅσον ταύτην θὰ ἀναλάβωμεν ἡμεῖς»

Ἄμέσως μετέφερον τὸν τραυματίαν Ἱεράρχην εἰς τὴν Μητροπολιν, ὅπου τὸν ἐτύλιξαν εἰς νωπὰ δέρματα βοῶν καὶ τὸν ἐνοσήλευσαν ἐπὶ μακρόν. Καὶ ὅταν πλέον ἔθεραπεύθη τελείως, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Κυριαζοπούλου πρὸς ἀνάμνησιν τὸ προσόψιον, μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε σπογγίσει τὸ καθημαγμένον πρόσωπόν του.

*Ἡ δολοφονία τοῦ ἡγουμένου τοῦ μετοχίου τῆς ἐν Λεμεσῶ
τῆς Κύπρου Μονῆς Κύκκου.*

Εἰς τὴν Ἄδριανούπολιν ὑπῆρχον πέντε μετόχια, τὸ τοῦ Ἁγίου Τάφου (Ἁγιοταφίτικο), τὸ τῆς Μονῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους (Λαυριώτικο), τὸ τοῦ Ὁρους Σινᾶ (Σιναΐτικο), τὸ τῆς Μονῆς Κύκκου (Κυκκώτικο) καὶ τὸ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μονῆς Φιλοθέου (Φιλοθεΐτικο). Τὰ τρία πρῶτα εἶχον καὶ ἐκκλησίας, τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τὸ δὲ δεύτερον εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὸ τρίτον εἰς μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τὰ δύο τελευταῖα εἶχον μόνον κατοικίαν διὰ τοὺς ἡγουμένους.

Τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Κύκκου ἔκειτο πλησίον τοῦ Γυμνασίου συνεχόμενον μὲ τὴν αὐλὴν του, τὸ τοῦ Σινᾶ πλησίον τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ χωριζόμενον διὰ δρόμου, τὸ τῆς Μονῆς Λαύρας εἰς τὴν πλησίον τῆς Μητροπόλεως ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τὸ τῆς Μονῆς Φιλοθέου εἰς τὴν Ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Εἰς τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Κύκκου, ἡγούμενος, κατὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἦτο ἱερομόναχος, τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω τὸ ὄνομα. Οἱ τέσσαρες, τοὺς ὁποίους ἠρώτησα, μοὶ εἶπον διάφορα ὀνόματα. Δύο τὸν ὠνόμασαν Μελέτιον, ὁ τρίτος Προκόπιον καὶ ὁ τέταρτος Διονύσιον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ὠνομάζετο Μελέτιος.

Ὁ ἡγούμενος λοιπὸν οὗτος εἶχεν ὑπηρέτην ἓνα Βούλγαρον ὀνομαζόμενον Γκοσποδίνην, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα διέσωσε τὸ κακούργημά του.

Ὁ ὑπηρέτης οὗτος, θέλων νὰ ἀρπάσῃ τὰ χρήματα τοῦ Μελετίου μίαν νύκτα τὸν ἐδολοφόνησεν, ἔκλεψε τὰ χρήματά του, καὶ τὰ ἔκρυψεν εἰς λάκκον, τὸν ὅποιον ἔσκαψεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μετοχίου. Κατόπιν ἔθεσεν ἐντὸς σάκκου τὸ σῶμα τοῦ ἡγουμένου καὶ τὸ ἐφορτώθη διὰ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν Τόνσον.

Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐσώζοντο ἀκόμη τὰ τεῖχη καὶ αἱ πύλαι τοῦ κάστρου, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐκλείοντο διὰ νὰ ἀνοίξουν πάλιν τὴν ἄλλην ἡμέραν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.

Διὰ νὰ ἐξέλθῃ δὲ κανεὶς τὴν νύκτα ἢ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἔπρεπε νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς φύλακας διὰ νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας καὶ μάλιστα νὰ τοὺς φιλοδωρήσῃ.

Ὁ Γκοσποδίνης λοιπὸν, φορτωμένος μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἡγουμένου, ἔφθασεν εἰς τὴν πύλην Καφῆς—καποῦ καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς φύλακας νὰ τὴν ἀνοίξουν διὰ νὰ ἐξέλθῃ, φιλοδωρήσας αὐτοὺς γενναίως.

Οἱ φύλακες, βλέποντες αὐτὸν φέροντα τόσον βαρὺ φορτίον, τὸν ἠρώτησαν τί εἶχεν ἐντὸς τοῦ σάκκου καὶ ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετέφερε τοὺς πολυελαίους καὶ τὰς κανδήλας τοῦ μετοχίου διὰ νὰ τὰς πλύνη εἰς τὸν ποταμόν. "Ὅταν ἐξημέρωσεν, ὁ δολοφόνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ ἄλλην πύλην διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὴν πύλην Καφές—καποῦ μὲ κενὸν σάκκον.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρέθη εἰς τὸν Τόνσον τὸ πτώμα τοῦ ἡγουμένου καθημαγμένον. "Ὅταν ἔμαθον αὐτὸ οἱ φύλακες τῆς πύλης Καφές—καποῦ, ἐνεθυμήθησαν τὸν βαρὺν σάκκον τοῦ Γκοσποδίνης καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν νὰ τὸν καταγγείλουν εἰς τὴν Ἀστυνομίαν, ἢ ὅποια συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν δολοφόνον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν ἀνακρίνῃ· αὐτὸς ἐπέμεινε νὰ ἀρνήται πάντοτε τὴν ἐνοχὴν του.

Τότε ἡ Ἀστυνομία κατέφυγεν εἰς ἓν τέχνασμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλιπιζε νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἔνοχος τὸ ἔγκλημά του.

Ἐκάλεσεν ἓνα χωρικόν, ἄγνωστον εἰς τὸν δολοφόνον καὶ ὁμιλοῦντα καλῶς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν, τὸν ὁποῖον ἐφυλάκισεν εἰς τὴν ἰδίαν φυλακὴν μὲ τὸν Γκοσποδίνην, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας.

Αὐτὸς ἐπλησίασε τὸν δολοφόνον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεφιλιώθη μὲ αὐτὸν καὶ τοῦ διηγήθη ὅτι ἐφυλακίσθη, διότι εἶχε φονεύσει τὸν γείτονά του καὶ ἔκλεψε τὰ χρήματά του, τὰ ὅποια ἔκρυψεν εἰς μέρος γνωστὸν μόνον εἰς αὐτόν, περιμένων τὴν ἀποφυλάκισίν του, διὰ νὰ τὰ λάβῃ.

Ὁ Γκοσποδίνης ἀκούων αὐτὴν τὴν ἐμπιστευτικὴν ὁμολογίαν τοῦ φίλου του, ἤρχισε σιγά-σιγά νὰ ἀποβάλλῃ τὴν δυσπιστίαν του καὶ ἐπὶ τέλος τοῦ ὠμολόγησε τὸ ἔγκλημά του καὶ τοῦ ἐφάνέρωσε τὸ μέρος, ὅπου εἶχε κρύψει τὰ χρήματα.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸ δικαστήριον, πληροφορηθὲν ἀπὸ τὸν φυλακισμένον χωρικόν τὴν ὁμολογίαν τοῦ κακούργου, τὸν ὠδήγησεν ἐκεῖ ὅπου εἶχε κρύψει τὰ χρήματα καὶ οὕτως αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημά του καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπηγχονίσθη.

Τὸ Σαράϊ.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισεῖας περίπου ὥρας ὑπάρχει τοποθεσία καλουμένη Σαράϊ, ἢ ὅποια ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν Σουλτάνων ἀπὸ τοῦ 1361 ἔτους τῆς ἀλώσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τοῦ 1453, ἔτους τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἦτο κτισμένον εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ

ποταμοῦ Τόνσου, ἦτο δὲ τετράγωνον καὶ ἐκάστη πλευρά του εἶχε μῆκος ἄνω τῶν ἑκατὸν μέτρων. Ἦτο διώροφον, σήμερον ὅμως σώζεται μόνον ὁ κάτω ὄροφος καὶ αὐτὸς ἐρειπωμένος, ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκθέσω κατωτέρω.

Ὁ ποταμὸς Τόνσος πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ ἀνακτόρου διαχωρίζεται εἰς δύο βραχίονας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ρεεῖ πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ὁ δὲ ἄλλος περιρρέων ἐν ἄλλος, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα Ταοῦκ-ὄρμανι (δάσος τῶν πτηνῶν), φθάνει εἰς τὴν πρὸ τῆς τοποθεσίας Σαράϊ λεωφόρον.

Ὁ πρῶτος βραχίων φαίνεται ὅτι διηνοίχθη μᾶλλον ὑπὸ τῶν Σουλτάνων διὰ νὰ περνᾷ τὸ ρεῦμα του πρὸ τοῦ ἀνακτόρου καὶ νὰ χρησιμεύῃ διὰ νὰ λούωνται εἰς αὐτὸ αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου.

Ἐνεκα τούτου ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν δύο βραχιόνων τοῦ Τόνσου δύο γέφυραι, ἡ μία εἰς τὴν εἴσοδον τῆς τοποθεσίας Σαράϊ καὶ ἡ ἄλλη πρὸ τοῦ ἀνακτόρου. Πλησίον τῆς δευτέρας γεφύρας μάλιστα ὑπῆρχε λιθίνη κλιμαξί, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήρχοντο εἰς τὸν ποταμὸν αἱ γυναῖκες τῶν Σουλτάνων διὰ νὰ λούωνται. Ὁ πυθμὴν τοῦ ποταμοῦ ἦτο στρωμένος μὲ πλάκας μαρμαρίνας, αἱ ὁποῖαι ἐκαθαρίζοντο συχνὰ ὑπὸ τῶν δούλων τῶν Σουλτάνων, διὰ νὰ μὴ γεμίξῃ ἀπὸ ἄμμον καὶ ἰλὺν καὶ ρυπαίνωνται οἱ πόδες τῶν χανουμισῶν.

Εἰς τὸ ἄλλος τοῦ Ταοῦκ-ὄρμανι μετέφερον καὶ ἀπέλυον λαγούς, ἐλάφους, δορκάδας καὶ ἄλλα ἡμερα ζῶα, συλλαμβανόμενα μὲ παγίδας, διὰ νὰ κυνηγοῦν οἱ Σουλτάνοι. Τὸ ἄλλος τοῦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο πυκνότατον, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς ὅμως χρόνους εἶχεν ἀραιὰ δένδρα, διότι μετὰ τὴν μετάρθεσιν τῆς πρωτεύουσας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔκοπτον τὰ δένδρα διάφοροι πτωχοὶ Τοῦρκοι δι' ἰδικὴν των χρῆσιν καὶ πρὸς πώλησιν. Μόλις δὲ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπηγορεύθη ἡ κοπὴ τῶν δένδρων καὶ ἤρχισαν νὰ φυτεύουν καὶ ἄλλα.

Τὸ ἀνάκτορον ἐσώζετο ὀλόκληρον καὶ παρὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐν καλῇ σχετικῶς καταστάσει μέχρι τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ 1878, ὅποτε οἱ Ρῶσοι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Ἰαδριανούπολιν. Τότε οἱ Τοῦρκοι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πλησίον τοῦ ἀνακτόρου εὕρισκομένην πυριτιδαποθήκην καὶ ἐκ τῆς ἐκρήξεως αὐτῆς κατέπεσεν ὁ ἄνω ὄροφος καὶ διερράγησαν εἰς πολλὰ μέρη οἱ τοῖχοι τοῦ κάτω ὄροφου, αἱ δὲ θύραι του ἀπεσπάρθησαν. Τόση δὲ ἦτο ἡ δύναμις τῆς ἐκρήξεως ὥστε ἡ Ἰαδριανούπολις ἐσεισθη καὶ ἐθραύσθησαν αἱ ὕαλοι πολλῶν οἰκιῶν τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὸ Σαράϊ συνοικιῶν.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἀνακτόρου ἐπετρέπετο μέχρι τοῦ 1898 καὶ ἔκτοτε ἀπηγορεύετο καὶ νὰ πλησιάσῃ τις εἰς αὐτό. Ὁ γράφων τὰς

γραμμὰς ταύτας ἐπεσκέφθη τὸ ἀνάκτορον τὸ 1887, μαθητῆς ὢν τοῦ Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως καὶ περιγράφει αὐτὸ ὅσον τὸ ἐνθου-meΐται.

Οἱ τοῖχοι του ἦσαν κεκαλυμμένοι μὲ λεπτὰς πλάκας ἐξ ὑάλου, τὸ δὲ ἔδαφός του ἦτο στρωμένον μὲ μεγάλας μαρμαρίνας πλάκας. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κτιρίου, τὸ ὁποῖον εἶχε καθαρισθῆ ἀπὸ τὰ ἐρεί-πια, ἐσώζετο ἡ βᾶσις ἐνὸς πίδακος.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ τοποθεσία Σαράϊ εἶχε γίνει τόπος περιπά-του καὶ ἐκδρομῶν σχολικῶν. Τὴν δὲ Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξήρχοντο ἐκεῖ μετὰ μεσημβρίαν οἰκογενειακῶς.

Εἰς τὸ Σαράϊ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἐώρταζον ὡς ἀρχὴν τῆς ἀνοίξεως, ἐφίλευον τὸν στρατὸν μὲ ἀρνία φουρνιστὰ καὶ διήρχοντο τὴν ἡμέραν μὲ μουσικὰς καὶ χορούς.

Α Ν Α Μ Ν Η Σ Ε Ι Σ

Πατριαρχικὴ λειτουργία ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, τὴν κατὰ τοῦ ὁποίου δολοφονικὴν ἀπόπειραν τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1878, ἀφη-γήθην εἰς προηγούμενον κεφάλαιον, ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρ-χης τὴν 27ην Ἰανουαρίου 1887, ὡς Διονύσιος Ε΄.

Ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἐκλογῆς του, κατέφθασαν εἰς Ἀδρια-νούπολιν δύο Μητροπολίται τῶν πλησιεστέρων ἐπαρχιῶν, ὁ Διδυμο-τεῖχου καὶ ὁ Λιτίτσης.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας περὶ ὥραν 5 μ. μ., ἐσήμανον χαρ-μοσύνως οἱ κώδωνες ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὄλος ὁ κλήρος καὶ ὁ λαὸς τῆς πόλεως, ὡς καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γεν. Διοικήσεως προσέ-δραμον εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναόν.

Ἐκεῖ τότε ἀνεγνώσθη τὸ μέγα μήνυμα τῆς ἐκλογῆς, μετὰ τὸ ὁποῖον προσεφώνησε καταλλήλως τὸν Πατριάρχην, ὁ ἐκ τῶν ἀρίστων ἀποφοίτων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Ἱεροδιάκονος Γερμα-νὸς Βασιλάκης, καθηγητῆς τοῦ Γυμνασίου, πρὸς ὃν ὡς καὶ πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, ἀπήντησε βαθύτατα συγκεκινημένος ὁ Πατριάρχης.

Τὴν ἐπιούσαν, 28ην Ἰανουαρίου, ἔφθασαν ἐκ Κωνσταντινουπό-λεως τέσσαρες συνοδικοί. Τὴν 29ην τοῦ μηνὸς ἔγινε λειτουργία πα-τριαρχικὴ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν ἑξ ἀρ-χιερέων, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη πάλιν τὸ μέγα μήνυμα, ἐψάλη ὁ πο-λυχρονισμὸς τοῦ Πατριάρχου καὶ ὄλος ὁ λαὸς ἀνεφώνησε τρεῖς φο-ρὰς «ἄξιος».

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, 30ὴν Ἰανουαρίου, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῶν γραμμάτων, ἔγινε καὶ πάλι πατριαρχικὴ λειτουργία, μετὰ τὴν ὁποίαν, προηγουμένων τῶν ἑξαπτερύγων καὶ ψαλλόντων τῶν ψαλτῶν τὸ Τροπάριον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, μετέβησαν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὅπου, ἀφοῦ ἐψάλη μνημόσυνον τῶν κεκοιμημένων εὐεργετῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ τότε γεραρὸς γυμνασιάρχης Ματθαῖος Παρανίκας, ὁ ὁποῖος ἐξεφώνησε κατάλληλον τῇ περιστάσει λόγον προοιμιάσας αὐτὸν διὰ τοῦ τῆς Ἰλιάδος «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι πάντων».

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Πατριάρχου ὠρίσθη διὰ τὴν 31ην Ἰανουαρίου. Τὴν πρωτῶν ἐψάλη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῶ δοξολογία, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν παρέμεινεν ὁ Πατριάρχης ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ νὰ ἀσπασθοῦν τὴν χεῖρα του ὅλοι οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἶχον τρέξει ἀπὸ ὄλην τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ χωρία.

Εἰς τὸν Πατριάρχην Διονύσιον τὸν Ε΄ ὁ Σουλτάνος Χαμητ εἶχε κάμει μεγάλας τιμὰς. Διέθεσε δι' αὐτὸν ἰδιατέραν ἀμαξοστοιχίαν, διέταξε τὸν Βαλῆν νὰ στείλῃ διὰ λογαριασμόν του ὅσα ὀχήματα θὰ ἀπητοῦντο διὰ τὴν μετάβασιν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἔστειλε στρατιωτικὰς μουσικὰς, μίαν εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἑτέραν πέραν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐβρου νέας Γεφύρας καὶ τρίτην εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν.

Πάντως ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαμε διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπήτησε καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀντέστη σθεναρῶς ὁ Πατριάρχης, φθάσας μέχρι τοῦ κλεισίματος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων.

Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκκινήσεως, παρετάχθη πρὸ τῆς Μητροπόλεως στρατιωτικὸν ἄγημα καὶ στρατιωτικὴ μουσικὴ, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ παιανίζῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκκινήσεως καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ μέσου τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ δευτέρα στρατιωτικὴ μουσικὴ ἐπαιάνισεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς Νέας Γεφύρας, ἐπὶ διακόσια περίπου μέτρα.

Ἡ ἀμαξοστοιχία, τὴν ὁποίαν διέθεσεν ὁ Σουλτάνος, ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν 10ην π. μ.

Ὁ Πατριάρχης εἶχεν εἰδοποιήσει τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ μεταβοῦν εἰς Κων)πολιν δι' ὑποθέσεις των, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπιβιβασθοῦν τῆς ἀμαξοστοιχίας του δωρεάν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν ἀρκετοὶ ἔμποροι.

Ὅταν τέλος ἤρχισαν νὰ σημαίνουν οἱ κώδωνες τῆς ἀμαξοστοιχίας διὰ τὴν ἀναχώρησιν, ὁ Πατριάρχης εὐλογῶν καὶ ἀποχαιρετῶν τὸ ποίμνιόν του, εἶπε: «Τεκνία, μὴ λυπεῖσθε! οὐκ ἔάσω ὑμᾶς ὀρφα-

νοῦς, ἀλλὰ πέμψω ἕτερον πολλῶν κάρωνα ἐμοῦ».

Καὶ πράγματι, ἀμέσως ἀπέστειλε τὸν ἐκ Βουρλῶν τῆς Σμύρνης Μητροπολίτην Ματθαῖον, δραστήριον Ἱεράρχην, ὁ ὅποιος ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσίν του περιήλθεν ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν, ἱερουργῶν καὶ εἰς τὰ μικρότερα χωρία.

Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔζησε παρὰ μόνον δύο ἔτη. Μετὰ τοῦτον ὁ Πατριάρχης ἔστειλεν εἰς Ἀδρ)πολιν τὸν Πελαγωνίας Κύριλλον Δημητριάδην, ὅστις ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη ἐποίμανε λαμπρῶς τὴν ἐπαρχίαν του.

Ἀλβανικὰ τάγματα εἰς Ἀδρ)πολιν καὶ Σαράντα—Ἐκκλησίας.

Τὸ 1903 κατὰ μῆνα Αὐγούστον εἰς τὴν περιφέρειαν Σαράντα—Ἐκκλησιῶν εἶχε γίνεи ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν μετεφέροντο λαθραίως ὄπλα καὶ πολεμοφόδια.

Τὰ ὄπλα αὐτὰ εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ χωρία ἐντὸς φερέτρων μὲ ἱερεῖς καὶ συγγενεῖς κλαίοντας.

Ὁ τουρκικὸς στρατὸς παρετήρησεν ὅτι τὰ φέρετρα ἦσαν σπασμένα, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν ἐσυνήθιζον οἱ Χριστιανοί. Διὰ τοῦτο μίαν ἡμέραν μετέβησαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἑνὸς χωρίου, ἀπεκάλυψαν τὸ φέρετρον, κατέσχον τὰ ὄπλα καὶ συνέλαβον ὅλους τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν δῆθεν κηδεῖαν.

Τότε ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις διὰ νὰ καταστρέψῃ καὶ λεηλατήσῃ τὰ βουλγαρικὰ χωρία μετέφερον ἕν Τάγμα Ἀλβανῶν, τὸ ὅποιον κατὰ πρῶτον ἔφθασεν εἰς Ἀδρ)πολιν. Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπροκάλεσε μεγάλην τρομοκρατίαν μέχρι σημείου ποῦ νὰ ἀρχίσουν οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ νὰ κλείουν τὰ καταστήματά των καὶ νὰ καταφεύγουν εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἐπὶ τέλους ἐπενέβη ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία καὶ μετὰ δυσκολίας κατῶρθωσαν νὰ τοὺς συλλάβουν καὶ τοὺς περιορίσουν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ὁπότε τοὺς ἀπέστειλαν εἰς Σαράντα—Ἐκκλησίας, ὅπου ἔφθασαν τὴν πρωΐαν τῆς ἄλλης ἡμέρας ἢ ὅποια ἦτο Κυριακή.

Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἔτρεξαν εἰς τὴν ἀγοράν, ἣτις ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο ἀνοικτὴ καὶ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς καὶ ἤρχισαν καὶ ἐδῶ τὰς λεηλασίας. Ἄλλοι πάλιν διεσκορπίσθησαν εἰς Ἑλληνικὰς συνοικίας καὶ συνελάμβανον τοὺς μεταβαίνοντας εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ ἐπιστρέφοντας ἐξ αὐτῆς καὶ τοὺς ἔκλεπτον τὰ χρήματα, ὠρολόγια καὶ δακτυλιδιά των.

Ἀπὸ τὸν ἱατρὸν Δημ. Ταυρίδην ἀφήρσαν ἐκτὸς τῶν χρημάτων

καὶ ἐν χρυσοῦν ὠρολόγιον μεγάλης ἀξίας. Τοῦ ἱατροῦ Σοφοκλέους Τζελέμπογλου ἠθέλησαν νὰ θραύσουν τὴν θύραν τῆς οἰκίας του καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία εἰδοποιηθέντες μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν. Ἄλλοι Ἀλβανοὶ ἔτρεξαν εἰς τὰ πλησίον βουλγαρικὰ χωρία καὶ ἀφοῦ τὰ ἐλεηλάτησαν τὰ ἐπυρπόλησαν, αἱ δὲ φλόγες ἐφαίνοντο τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Σαράντα—Ἐκκλησιῶν.

Καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔμεινον κλειδωμένοι εἰς τὰς οἰκίας των ἐξῆλθον δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν, ὅτι τὸ Ἀλβανικὸν τάγμα εἶχε πλέον ἀπομακρυνθῆ τῆς πόλεως.

Ἑορτὴ τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐν Ἀδριανουπόλει.

Οἱ Βούλγαροι τὴν 11ην Μαΐου ἑορτάζουν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐκχριστιανισάντων αὐτοὺς Ἑλλήνων μοναχῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνεκεντρῶντο οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ «Σαράϊ», ἐσυνήθιζον δὲ νὰ προσκαλοῦν καὶ προξένους (ἐκτὸς βεβαίως τοῦ Ἑλλήνος).

Κατὰ τὴν 11ην Μαΐου τοῦ 1906, μετὰ τῶν Προξένων τῶν προσκληθέντων εἰς τὴν ἑορτὴν, ἦτο καὶ ὁ Γάλλος, συνοδευόμενος μάλιστα καὶ ὑπὸ ἐνὸς Παρισικοῦ δημοσιογράφου.

Οἱ Βούλγαροι, διὰ νὰ παρουσιάσουν πλῆθος μαθητῶν ἐκτὸς τῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ οἰκοτροφείου των, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐκ Βουλγαρίας καὶ τῶν μαθητῶν τῶν βουλγαρικῶν σχολείων τῶν προαστείων Κιγικίου καὶ Κιρίς—χανέ, οἱ ὅποιοι συνεποσῶντο μὲν εἰς ἑκατὸν εἴκοσι, ἔφερον καὶ Βουλγαρόπαιδας ἐξ ἀπεχόντων βουλγαρικῶν χωρίων, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἔβοσκον πρόβατα.

Ἐκάλεσαν δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου τῶν Βουλγαροουιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐν Ἀδριανουπόλει κτίριον εὐρυχωρότατον περιλαμβάνον ἐκκλησίαν, σχολεῖον, τυπογραφεῖον καὶ κατοικίας τῶν ἱερέων, καθηγητῶν καὶ τῶν ὑποτρόφων μαθητῶν.

Τὴν ἐπιόυσαν τῆς ἑορτῆς ὁ Γάλλος Πρόξενος συναντήσας τὸν Ἑλληνα Πρόξενον Δημαρὰν τῷ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη μέγας ἀριθμὸς Βουλγάρων ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀφοῦ ἐπαρουσίασαν τόσον μέγαν ἀριθμὸν μαθητῶν.

Ὁ Ἑλληὴν Πρόξενος, ἀφοῦ συνέστησεν εἰς τὸν Γάλλον συνάδελφόν του νὰ ἐξακριβώσῃ πόθεν προήρχοντο οἱ τόσον πολλοὶ μαθηταί, προσέθεσε: «Κατ' αὐτὰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα πρόκειται νὰ ἐκδράμουν ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸ «Σαράϊ» καὶ τότε, ἐὰν εὐαρεστήσῃ

νά τὰ παρακολουθήσητε, θά ἴδητε πόση διαφορά ὑπάρχει εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν.

Ὁ Δημαρᾶς διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν προσέλευσιν τῶν Ἑλλήνων μαθητῶν ἀπὸ πρῶτας, ἐσκέφθη νὰ φιλεύσῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων των. Καὶ οὕτως ἡ Μητρόπολις ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τῆς συγκεντρώσεως ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία καὶ προθύμως τὴν ἔδωσε.

Τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδρομῆς ἀνέλαβε τὸ Προξενεῖον, λαβὸν τὸ ἕν τέταρτον αὐτῶν παρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐφορείας, ἡ ὁποία αὐθορμητικῶς προσέφερε.

Τότε ὁ Πρόξενος ἀνέθεσεν εἰς ἓνα μάγειρον τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαιτουμένων ἀμνῶν καὶ τῶν ἀναλόγων τραπεζῶν, καθισμάτων, πιάτων κλπ., τὴν μεταφορὰν διὰ βαρελίων ποσίμου ὕδατος ἐκ μιᾶς πηγῆς τοῦ χωρίου Δεμερδεσίου καὶ ἐν γένει ὄλων τῶν χρειωδῶν.

Τὴν ὠρισμένην ἡμέραν ἀπὸ πρῶτας συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ «Σαράϊ» οἱ μαθηταὶ ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, ἀνερχόμενοι εἰς δύο χιλιάδας περίπου. Ἄς μὴ φανῆ δὲ ἀπίστευτος ὁ ἀριθμὸς οὗτος, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἱ ἐν Βουλγαρίᾳ ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα καὶ οὕτως οἱ μαθηταὶ των ἦλθον ὅλοι εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν Ἀστικὴν σχολὴν Ἀδριανουπόλεως.

Ἡ ἐκδρομὴ παρετάθη μέχρι τῆς ἕκτης μ.μ., ὁπότε ἤρχισεν ἡ παρέλασις διὰ τὴν ἐπιστροφὴν.

Ὁ Δημαρᾶς ἀφοῦ ἔφερε τοὺς Γάλλους Πρόξενον καὶ Δημοσιογράφον εἰς τὸ «Σαράϊ» διὰ νὰ ἴδουν τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ὄχι μόνον ἐκ μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ μητέρων καὶ συγγενῶν των, κατὰ τὴν ὥραν τῆς παρελάσεως παρέλαβεν αὐτοὺς ἐφ' ἀμάξης καὶ ἦλθον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν παρέλασιν.

Ὅταν οἱ παρελαύνοντες εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἀστυνόμοι ἰστάμενοι εἰς τὰς παρόδους τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ διέκοψαν τὴν κίνησιν τροχοφόρων καὶ πεζῶν ἐπὶ μίαν καὶ πλεον ὥραν, ἕως ὅτου ἔληξεν ἡ παρέλασις.

Διὰ νὰ γίνῃ δὲ ὀρατὴ ἡ αὕτη μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ διετάχθησαν ὅλα τὰ σχολεῖα νὰ τὴν ἐξακολουθήσουν ἕως ἐκεῖ, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ τὴν διακόψουν πολὺ πρωτίτερα ὅλα τὰ σχολεῖα, ἐκτὸς τοῦ προαστείου Κιρίς—χανέ.

Σχολικὴ ἐκδρομὴ εἰς Σουφλίον.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1908 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητικοῦ συλλό-

γου τοῦ Γυμνασίου μία μακρυνὴ ἐκδρομὴ καὶ ὡς τόπος αὐτῆς ἐξελέγη τὸ Σουφλίον. Προηγουμένως ὁμως ἔκριναν σκόπιμον νὰ συνεννοηθοῦν μετὰ τὴν σχολ. ἐφορείαν Σουφλίου. Αὐτὴ δὲ ἀπήντησεν, ὅτι ὄχι μόνον ἐδέχετο, ἀλλὰ καὶ ἀνελάμβανε νὰ παραθέσῃ πρόγευμα καὶ γεῦμα εἰς τοὺς ἐκδρομεῖς.

Τὴν ὠρισμένην λοιπὸν ἡμέραν δι' εἰδικῆς ἀμαξοστοιχίας ἔφθασαν εἰς Σουφλίον οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῆς Ἀστικῆς σχολῆς μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, παραλαβόντων μετ' ἑαυτῶν καὶ τὰς οἰκογενεῖας τῶν.

Τῆς ἐκδρομῆς μετέσχον καὶ οἱ Ἑλληνες Πρόξενοι Ἀδριανουπόλεως καὶ Δεδέαγατς.

Τοὺς ἐκδρομεῖς ὑπεδέχθη εἰς τὸν σταθμὸν Σουφλίου πολυμελὴς ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὸ πάρκον τοῦ σταθμοῦ, ὅπου τοῖς παρέθεσαν τὸ πρόγευμα, γάλα μετὰ βουτήματα.

Μετὰ τὸ πρόγευμα, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς τοῦ Γυμνασίου καὶ ἀκολουθούντων τῶν μαθητῶν κατὰ τετράδας, εἰσηλθόντες εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκεῖ μία ἐπιτροπὴ ἐκ καθηγητῶν ἐπεσκέφθη τὸν Τοῦρκον ὑποδιοικητὴν, τὸν ὁποῖον διὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Τουρκικῆς ἠὺχαρίστησεν, διότι ἔδωκε τὴν ἄδειαν διὰ τὴν ἐκδρομὴν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ γεῦμα.

Ἀκολουθῶς μετέβησαν ὅλοι εἰς τὸν κεντρικὸν ναὸν τῆς πόλεως, ὅπου ἐψάλη δοξολογία, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀφέθησαν ἐλεύθεροι οἱ ἐκδρομεῖς νὰ περιέλθουν τὴν πόλιν καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν πολλὰς οἰκογενεῖας, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐκάλουν, μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὠρισμένην ὥραν νὰ ἀνέλθουν εἰς ὑπερκείμενον τῆς πόλεως λόφον, ὅπου καὶ θὰ παρετίθετο τὸ γεῦμα.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὅπερ ἦτο ἀφθονώτατον, ἀφοῦ ἀνεπαύθησαν ἐπὶ δύο ὥρας, ἔγιναν γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως μετὰ τὴν ἰδίαν πάλιν τάξιν ἔφθασαν εἰς τὸν σταθμὸν, ὅπου ἀφοῦ ἠὺχαρίστησαν τοὺς Σουφλιώτας διὰ τὴν λαμπρὰν ὑποδοχὴν, τὴν ὁποῖαν τοῖς ἔκαμαν, ἐπεβιβάσθησαν τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἔφθασαν εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἄστοχοι πατριωτικαὶ ἐξάρσεις Γυμνασιάρχου.

Τὸ 1907 ἐκτίσθη εἰς τὸ προάστειον Κιγίκιον ἀρρεναγωγεῖον. Ἡ τοπικὴ ἐφορεία τοῦ σχολείου, ἐπιθυμοῦσα νὰ τελεσθῶσι μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια του, ὑπέβαλε περὶ τούτου αἴτησιν εἰς τὴν κεντρικὴν ἐφορείαν, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν διοργάνωσιν τῆς ἑορτῆς εἰς τὸν καθηγητικὸν σύλλογον τοῦ Γυμνασίου.

Ὁ καθηγητικὸς σύλλογος, ἀπεφάσισε νὰ γίνουσι τὰ ἐγκαίνια τὴν

πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πρωτοχρονιανὴν τοῦ 1908.

Πράγματι τὴν ὠρισμένην ἡμέραν, ἀνήλθον εἰς τὸ προάστειον αἱ δύο ἀνώτεραι τάξεις, μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Γυμνασίου.

Μετὰ τὴν εἰθισμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἱεροτελεστιαν, ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς Βασιλόπητας, τῆς ὁποίας τὸ κόσμινον ἀνετέθη εἰς τὸν Γυμνασιάρχην.

Οὗτος λαβὼν εἰς χεῖρας τὴν μάχαιραν εἶπε μεγαλοφώνως :

«Μαθηταί, ἐφέτος κόπτομεν τὴν Βασιλόπηταν εἰς τοῦτο τὸ σχολεῖον. Ἄς εὐχηθῶμεν τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ τὴν κόψωμεν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν».

Εὐνόητον ὅτι οἱ μαθητιῶσα νεολαία ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ ἐχειροκρότησε καὶ ἐβροντοφώνησεν «εἶθε! εἶθε!»

Πρὶν ὅμως τελειῶσῃ ἡ ἑορτὴ, τὸ γεγονός καταγγέλθη εἰς τὸν Βαλῆν (Γεν. Διοικητὴν) καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐστάλη εἰς τὴν Μητρόπολιν τακρίριον (ἔγγραφον), δι' οὗ ἀπηρτεῖτο ἡ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις τοῦ Γυμνασιάρχου. Ἐπενέβη ὁ Μητροπολίτης ὅστις μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ παρακλήσεων, κατῶρθωσε νὰ τὸν κρατήσῃ μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Σχολικὴ ἐκδρομὴ εἰς Σαράντα—Ἐκκλησίας.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπεφασίσθη νὰ ἐκδράμῃ τὸ Γυμνάσιον εἰς Σαράντα—Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπῆρχε σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία, ἀπητοῦντο δι' αὐτὴν τρεῖς ἡμέραι, δύο διὰ τὸ ταξειδίων καὶ μία διὰ τὴν ἐν τῇ πόλει διαμονήν.

Ἦρχισαν λοιπὸν τότε συνεννοήσεις μετὰ τῆς σχολικῆς ἐφορείας Σαράντα—Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν καταλυμάτων πρὸς διανυκτέρευσιν τῶν ἐκδρομῶν, τὰ ὅποια ἀμέσως ἐξευρέθησαν.

Ὁ Νομάρχης Σαράντα—Ἐκκλησιῶν, πληροφορηθεὶς ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐκδρομὴ εἰς τὴν ἔδραν του, ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτοὺς ἀνά ἕν μολυβδοκόνδυλον ὡς ἀναμνηστικὸν τῆς ἐκδρομῆς δῶρον.

Ἄλλὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως αἴφνης ὁ Βαλῆς εἰδοποίησε τὸν Μητροπολίτην, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ ἐκδρομὴ, ἐπειδὴ εἰς τὸν μεταξὺ τῶν δύο πόλεων χώρον εἶχον ἐμφανισθῆ ληστοσυμμορίαι.

Τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο ἀληθές, διότι πολλοὶ ἦλθον ἐκ Σαράντα—Ἐκκλησιῶν χωρὶς νὰ ἴδουν ἢ νὰ μάθουν τι περὶ ληστῶν. Οὐχ ἦττον ἡ ἐκδρομὴ ἐματαιώθη ὑπὸ τοῦ Βαλῆ, ὁ δὲ λόγος τῆς ματαιώσεως δὲν ἐγνώσθη ποτέ.

Τότε ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ, ὅπως καὶ ἐγινεν, ἡ ἐκδρομὴ σιδηροδρομικῶς εἰς τὸ ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν ἀπέχον χωρίον Μαράσια.

Αὐτὴ ἦτο ἡ τελευταία μακρὰν τῆς πόλεως σχολικὴ ἐκδρομὴ. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου αἱ ἐκδρομαὶ αὗται περιορίσθησαν εἰς τὰς πέριξ τῆς πόλεως ἐξοχάς. Καὶ αὗται ἐπὶ τέλους ἔπαυσαν, διότι Τοῦρκοι φανατικοί, ἄλλοτε ἠμπόδιζον τοὺς μαθητὰς νὰ ὑδρεύωνται ἀπὸ τὰς πλησίον πηγὰς καὶ ἄλλοτε ἐλιθοβόλουν αὐτούς.

Οἱ Βούλγαροι ἐν Ἀδριανουπόλει.

Κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἐπολιόρκησαν ἐπὶ ἕξ περίπου μῆνας τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐπὶ τέλους τὴν κατέλαβον.

Ἐκ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ καταφύγουν μὲ πολιτικὰς στολὰς εἰς τουρκικὰς οἰκίας, ἐσώθησαν. Οἱ ἄλλοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ὠδηγήθησαν εἰς τὴν τοποθεσίαν «Σαράϊ», ὅπου περιορίσθησαν φρουρούμενοι ὑπὸ Βουλγάρων στρατιωτῶν καὶ ἀφεθέντες νηστικοὶ καὶ διψασμένοι. Διὰ νὰ σιγάσουν τὴν πείνάν των ἔτρωγον χόρτα ἀκόμη καὶ φλοιοὺς δένδρων καὶ ἔπινον ἀπὸ τὸ ἀκάθαρτον ὕδωρ τοῦ Τόνσου, ὥστε πολλοὶ ἀπέθανον.

Ὅλιγας ἡμέρας μὲ τὴν εἴσοδον τῶν Βουλγάρων εἰς Ἀδρ)πολιν, ἔφθασε καὶ ὁ Τσάρος Φερδινάνδος. Τότε οἱ Βούλγαροι στρατηγοί, ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν νὰ ψαλῆ δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἡ δοξολογία μετετράπη εἰς μνημόσυνον, διότι ἦλθε ταυτοχρόνως ἡ εἰδησις τῆς δολοφονίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

Αἱ πρῶται ἀσχολίαι τῶν Βουλγάρων, μόλις εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν αἱ ἐπιτάξεις οἰκιῶν καὶ δωματίων καὶ ὁ ὑποχρεωτικὸς σημαιοστολισμὸς διὰ βουλγαρικῶν σημαιῶν, τὰς ὁποίας ἐπώλουν οἱ ἴδιοι εἰς ὑπερβολικὰς τιμὰς.

Ἐπειτα ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν καὶ συλλαμβάνουν τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς πλουσίους Τούρκους, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὺς ἐφόνευσαν.

Μίαν ἡμέραν, εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς, εἷς Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους τοῦ ἕνα Τοῦρκον προύχοντα. Εἷς Ἑβραῖος, βλέπων ἀπὸ τὸ κατάστημά του τὸν Βούλγαρον ἐτοιμαζόμενον νὰ φονεύσῃ τὸν Τοῦρκον, ἔτρεξε νὰ τὸν σώσῃ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων ὅτι, ὁ Τοῦρκος ἐκεῖνος ἦτο πολὺ καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἔκαμε πολλὰς εὐεργεσίας καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους. Ἄλλ' ὁ αἰμοβόρος Βούλγαρος ἐφόνευσε καὶ τοὺς δύο.

Μίαν ἡμέραν Βούλγαροι στρατιῶται μεθυσμένοι ἀνήλθον μὲ μίαν γκάϊδαν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος Σουλτάν Σελήμ. Τότε εἷς ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν γκάϊδαν ἀνέβη εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον ἑνὸς μιναρῆ

πρῶτων αὐτήν, ἕτερος δὲ ἀνέβη εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισε νὰ οὖρη.

Μεταξὺ τῶν οἰκιῶν τὰς ὁποίας ἐπέταξαν οἱ Βούλγαροι, ἦτο καὶ ἡ οἰκία τοῦ γηραιοῦ ἱατροῦ Κωνσταντίνου Δήμησσα. Εἰς αὐτήν ἔμενε μόνον ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ τοῦ Στεφάνου Ἡλιάδη, διευθυντοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Γερμανοανατολικῆς Τραζης, ὁ ὁποῖος διετάχθη ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Τραπεζῆς νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του. Ὁ πενθερός του μετὰ τοῦ ἐπίσης ἱατροῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον φύγει εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν μετέβαινον ἐγὼ τετράκις τῆς ἐβδομάδος, παραδίδων Ἑλληνικὰ καὶ μαθηματικὰ εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Ἡλιάδου. Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτήν, ἐπιταχθεῖσαν, ἐγκατεστάθη ὁ Βούλγαρος συνταγματάρχης Σουρμπάνωφ.

Αὐτὸς ἐζήτησε νὰ γνωρισθῆ μετὰ τὸν καθηγητὴν τῶν τέκνων τοῦ οἰκοδεσπότου, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἓν ἀπόγευμα. Ἡ συνομιλία μας διεξήχθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν ὠμίλει κάλλιστα, καθ' ὅσον μάλιστα εἶχε φοιτήσει, ὅπως μοι εἶπεν, εἰς Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῆς Μακεδονίας καὶ συχνὰ ἐπανελάμβανε τὸ τοῦ Δημοσθένους «δεῖ δὴ χρημάτωνδ' ἄνδρες Ἀθηναῖοι καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων».

Εἰς τὰς συνομιλίας μας ὁ κ. συνταγματάρχης ἰσχυρίζετο ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἦσαν Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ἔχασαν τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν, ἐπειδὴ τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἔχουν ἰδικὰ τῶν σχολεῖα!!! Ἐφερε δὲ ὡς παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ὁποῖος ἀναγκαστικῶς ἔμαθε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν!!!

Ὅταν ἤρχισεν ὁ δεύτερος Βαλκανικὸς πόλεμος, καθημερινῶς μοι ἀνήγγελε νίκας τῶν Βουλγάρων καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι οὗτοι κατέλαβον τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ ἐπροχώρουν εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὴν Λάρισσαν.

Μίαν ἡμέραν μάλιστα μοι ἀνήγγειλε περιχαρῆς, ὅτι εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀδρ)πόλεως οἱ Βούλγαροι ἔφεραν Ἑλληνικὰ αἰχμαλώτους καὶ Ἑλληνικὰς σημαίας καὶ τηλεβόλα ὡς λάφυρα. Μάλιστα μοι ἐπρότεινε νὰ μεταβῶ δι' ἐξόδων του εἰς τὸν σταθμὸν διὰ νὰ τὰ ἴδω καὶ πεισθῶ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετέβην δι' ἐργασίαν μου εἰς τὸν σταθμὸν ὅπου ἐπληροφορήθην, ὅτι ὄχι μόνον Ἑλληνικὰς αἰχμαλώτους καὶ Ἑλληνικὰ λάφυρα δὲν ἔφερον, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως ἔφευγον στρατεύματα ὄχι πλέον σιδηροδρομικῶς, ἀλλὰ δι' αὐτοκινήτων, καθόσον διείδετο ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία πέραν τῆς Ξάνθης εἶχε διακοπῆ.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πόλιν μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν Δήμησσα διὰ νὰ ἀναγγείλω εἰς τὸν κ. συνταγματάρχην ὅτι εἶχον πληροφορηθῆ. Δὲν τὸν εὔρον ὁμως, διότι καὶ αὐτὸς τὴν πρῶταν εἶχεν ἀναχωρήσει ἐξ Ἄδρ)πόλεως.

Διὰ νὰ τελειώσω τὰ περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Ἄδρ)πόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων σημειῶνω, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται τῶν περιερχόμενοι τὸ ἄστυ ἐζήτησαν νὰ εὔρουν βουλγαρικὰς οἰκίας. Ὅταν δὲ τοὺς ἐβεβαίωνον ὅτι καμμία βουλγαρικὴ οἰκία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἄστυ ἐξεπλήττοντο, διότι ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν ἦσαν πληροφορημένοι ὅτι ὁ μεγαλύτερος πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἦτο βουλγαρικός.

Ἐπίσης ὅταν ὁ βουλγαρικός στρατός, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σαράντα—Ἐκκλησιῶν, ἐφθασεν εἰς τὸ Λουλέ—Βουργάζ, οἱ ἄνδρες τοῦ ἐζήτησαν τὸ βουλγαρικὸν σχολεῖον καὶ τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅτε δὲ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς Βούλγαρος, εἶπον: «Καὶ ὁμως οἱ ἰδικοὶ μας ἔλεγον, ὅτι ἐδῶ ὑπάρχουν Βούλγαροι μὲ ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον».

*Ἡ κατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τῆς Ἄδριανουπόλεως
μετὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.*

Ὅταν οἱ Τούρκοι ἀνακατέλαβον τὴν Ἄδριανούπολιν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913, κατ' ἀρχὰς ἔκρυσαν τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μίσος τῶν καὶ ἐφέρθησαν ὁπωσδήποτε καλὰ, ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην νὰ στείλουν ἑλληνικὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ συνερχόμενον συνέδριον, αἱ ὁποῖαι νὰ δηλώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐπροτίμων τοὺς Τούρκους καὶ ὄχι τοὺς Βουλγάρους.

Ἄφοῦ ὁμως ἐπέτυχον τοῦτο, ἤρχισαν πλεον νὰ φέρωνται βαναύσως καὶ σκληρῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Καὶ κατὰ πρῶτον ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἐζήτησαν ἀπὸ ὅλους τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους νὰ παρουσιάσουν τὰ πτυχία τῶν ἐπικυρωμένα ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Παιδείας καὶ ὅσοι δὲν τὰ εἶχον ἐπικυρώσει, διέταξαν τὴν Μητρόπολιν νὰ τοὺς ἀπολύσῃ. Μὲ παρακλήσεις πολλὰς μόλις κατώρθωσεν ἡ Μητρόπολις νὰ κρατήσῃ τὸ προσωπικὸν διὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ σχολεῖα.

Διῶρισαν Ἐπιθεωρητὴν τῶν σχολείων κάποιον Φαῖκ ἐφέντην, ἀγράμματον καὶ ἀστοιχείωτον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρῶτην ἐπίσκεψίν του εἰς τὰ σχολεῖα ἀπήτησε νὰ διδάσκηται ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἀπὸ τῆς πρώτης δημοτικοῦ σχολείου καὶ εἰς τὰ ἄρρενα καὶ εἰς τὰ θήλεια ἐνῶ πρὸ τοῦ πολέμου ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν καὶ μόνον εἰς τὴν ἕκτην τάξιν.

Διέταξεν ἐπίσης νὰ ἐγγράφωνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἐπί

τῇ βάσει τῶν νοφουσίων των, τὰ ὅποια νὰ κρατῶνται ἐν τῇ σχολῇ εἰς χωριστοὺς φακέλλους κατὰ τάξεις.

Ἄλλη διαταγὴ ἀπῆτει νὰ κρεμασθοῦν εἰς τὴν θύραν ἐκάστης τάξεως ἀβάκια, εἰς τὰ ὅποια νὰ γράφηται καθ' ἐκάστην ὁ ὄλικός ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Τὴν σκοπιμότητα τοῦ μέτρου τούτου μοὶ ἐξήγησεν ἀργότερον ὁ ἐπιθεωρητής, ὅτε αἱ σχέσεις μας ἔγιναν στενώτεροι, εἰπὼν τὰ ἐξῆς : «Γνωρίζω ὅτι οἱ μαθηταὶ σας δὲν ἀγαποῦν τὴν γλῶσσάν μας καὶ θέλουν νὰ φεύγουν τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας της. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δύναμαι νὰ κάμνω τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπουσιῶν των».

Ἄλλη ἀπαίτησις ἦτο νὰ διδάσκηται ἡ τουρκικὴ ἔξ ὥρας τὴν ἐβδομάδα καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μητρόπολις ἠναγκάσθη νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τῆς τουρκικῆς.

Εἰς τὴν προμετωπίδα τοῦ Γυμνασίου ἦτο μία ἐπιγραφὴ διὰ πλίνθων ἐξεχόντων «Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον». Ἡ ἐπιθεώρησις ἀπῆτησε νὰ ξύσωμεν τοὺς πλίνθους καὶ νὰ γράψωμεν ἐπάνω Τουρκιστί καὶ κάτω Ἑλληνιστί «Ῥωμαϊκὸ γυμνάσιο».

Ἡμεῖς ὅμως κατεσκευάσαμεν ἓνα μεγάλον δίσκον ἐκ ψευδαργύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνεγράψαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ὅπως τὴν ἀπῆτησεν ὁ ἐπιθεωρητής, ἱκανοποιήσαντες οὕτω τὴν ἐπιθυμίαν του, περισώσαντες κάτωθεν τὴν παλαιάν τοῦ γυμνασίου ἐπιγραφὴν.

Τελευταία ἀπαίτησις ἦτο νὰ ἔχη τὸ Γυμνάσιον μίαν μεγάλην σημαίαν, τὴν ὁποίαν νὰ ὑψώνωμεν καθ' ἐκάστην Παρασκευὴν, κατὰ τὰ βαΐράμια καὶ τὰς ἀναγγελίας τῶν νικῶν τῶν συμμάχων καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν νὰ παρακολουθῶμεν τὰς παρελάσεις, αἱ ὅποιαί ἐγίνοντο.

Μίαν τοιαύτην πολυτελεῆ σημαίαν μᾶς ἐδῶρησεν ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο μήπως τοῦ τὴν ἀρπάσουσιν οἱ Τούρκοι.

Κατὰ μίαν ἑορτὴν βαΐραμίου διετάχθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Γυμνασίου καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Παιδείας διὰ νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸν Βαλῆν καὶ τὸν συγχαροῦν διὰ τὴν ἑορτὴν.

Εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Παιδείας, τῆς ὁποίας ὁ χῶρος ἦτο μικρὸς καὶ τὰ καθίσματα ὀλίγα, ὅταν εἰσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί, τὰ εὔρον ὅλα κατελημμένα ὑπὸ τῶν Τούρκων συναδέλφων των, ὥστε αὐτοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ ὑπερεξηκονταετεῖς τὴν ἡλικίαν, ἐστάθησαν ὄρθιοι.

Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ ὅταν μετέβησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ὑποδοχῶν τοῦ Βαλῆ, ὅπου τὰ καθίσματα καὶ πάλιν κατελήφθησαν ὑπὸ

τῶν Τούρκων ἐκπαιδευτικῶν. Καί ὅταν ἐντὸς δίσκου προσεφέρθησαν κουραμπιέδες, αὐτοὶ ἐδόθησαν καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους ἐκπαιδευτικούς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν Βαλῆς Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὁ φανατικώτατος μισέλληνας Χατζῆ—Ἀδῆλ. Αὐτός, ἐπιστρέφων ἀπὸ μίαν περιοδεῖαν τοῦ ἐκ Σαμακοβίου μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του, ἐπυροβολήθη ὑπὸ λιποτακτῶν Τούρκων στρατιωτῶν, φονευθέντος τοῦ υἱοῦ του.

Αὐτὸν τὸν φόνον ὁ μισέλληνας Βαλῆς ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ συνέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀδριανουπόλεως πολλοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν χωρίων Σαμακοβίου, Σαρακήνας καὶ Σκεπαστοῦ καὶ διέταξε τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ Σκοποῦ, τοῦ ὁποῦ οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνοικιάσωσιν ἀντὶ τεσσάρων λιρῶν μίαν βωδάμαξαν δύο οἰκογένεια, διὰ νὰ δυνηθοῦν τοιουτοτρόπως νὰ ἐγκαταλείψουν περισσότερα λάφυρα εἰς τοὺς Τούρκους.

Ὁ Χατζῆ—Ἀδῆλ ἐμήνυσε μίαν ἡμέραν διὰ τοῦ Ἕλληνος μουαβίνη (βοηθοῦ) του, ὅτι θὰ ἐπεσκέπτετο τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν Ἀστικὴν σχολὴν. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ Γυμνάσιον ἔμεινε μέχρι τῆς 12ης ὥρας, καθ' ἣν ἀπελύοντο οἱ μαθηταὶ καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλεν εἴδησιν εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς νὰ ἀπολύσῃ τὰς ἄλλας τάξεις καὶ νὰ κρατήσῃ μόνην τὴν ἕκτην.

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν παράδοσιν, οἱ μαθηταὶ τὸν ἐχαιρέτισαν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἀναστάντες ἐκ τῶν θρανίων. Ἐκεῖνος ὅμως ἀφοῦ τοὺς ἔκαμεν ἕναν τεμενᾶν, τοὺς εἶπεν : «Ἐγὼ σᾶς ἐχαιρέτησα, σεῖς ὅμως δὲν με ἐχαιρετίσατε. Λοιπὸν χαιρετίσατέ με με τεμενᾶν, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐθνικὸς μας χαιρετισμὸς».

Μετὰ ταῦτα διέταξε τὸν διδάσκαλον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μάθημά του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ μέθοδος τῶν τριῶν. Μετὰ τὰς ἐξιώσεις, ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως ἐζήτησε νὰ ἐξακολουθήσῃ αὐτὸς τὴν διδασκαλίαν, καθ' ὅσον κατὰ τὴν νεότητά του εἶχε χρηματίσει διδάσκαλος.

Ἦρχισε λοιπὸν νὰ κάμνῃ τὸν πολλαπλασιασμὸν τουρκιστί, ἀπαιτῶν ἀπὸ τὸν μαθητὴν νὰ τὸν ἐπαναλαμβάνῃ τουρκιστί. Οὕτως ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους καὶ ἀναχωρῶν ἐσύστησεν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ συνηθίσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ κάμνουν τὰς τέσσαρας πράξεις τουρκιστί.

Ὅταν πλέον ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ἔληξε κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ Γυμνάσιον εἰς Τοῦρκος, ὁ ὁποῖος εἰς ἄπταιστον ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶπεν εἰς τὸ προσωπικόν, ὅτι πρέπει πλέον νὰ λησμονήσωμεν τὸ παρελθόν, νὰ συναδελφωθῶμεν καὶ νὰ

φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ὑποσχόμενος, ὅτι αὐτὸς θὰ δώσῃ ὅλην τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἔξῃς θὰ εἶναι ἐλεύθερα εἰς τὴν σύνταξιν τῶν προγραμμάτων των.

Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ ἐπιδείξῃ τὰς εὐνοϊκὰς του διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν διαθέσεις, διότι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀδριανούπολιν.

Ἡ νύξ τῆς 27ης τοῦ Ραμαζανίου.

Ἡ εἰκοστὴ ἑβδόμη ἡμέρα τοῦ Ραμαζανίου ἔχει διὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τῶν Χριστιανῶν. Κατὰ τὴν νύκτα αὐτὴν, ἡ ὁποία λέγεται λέϊλ·οὐλ·κάδρ (νύξ τῆς δυνάμεως), ἐγίνετο ἐν Ἀδριανουπόλει μία μεγάλη τελετὴ εἰς τὸν Τεκὲν τοῦ Καδὴρ·χανέ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ σεῖχης τοῦ Τεκέ κατεβίβαζεν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἓνα δίσκον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μία θορὶξ ἐκ τοῦ γενεῖου τοῦ Προφήτου.

Τὴν τρίχα αὐτὴν προσεκύνουν καὶ ἠσπάζοντο ὅλοι οἱ δερβίσαι καὶ οἱ Τοῦρκοι. Κατόπιν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν νέϊ (εἶδους αὐλῶν), ἤρχιζεν ἓνας χορὸς κατ' ἀρχὰς ἀργός, ἀλλὰ βαθμηδὸν ταχύτερος καὶ τάχιστος, ἕως ὅτου οἱ χορευταὶ ἔπιπτον ἐπὶ τοῦ δαπέδου ζαλισμένοι.

Ἡ νύξ αὕτη ἔτυχε κατὰ τὸ 1920 τὴν 8ην Ἰουλίου, δηλ. τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε φθάσει εἰς τὸ Καραγάτς.

Τὴν ἴδιαν νύκτα εἶς φίλος ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ με παρεκίνει νὰ ὑπάγωμεν μέχρι τοῦ τεμένους Σουλτάν Σελήμ, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ χοτζάδες ἔκαμνον μεταξὺ τῶν μιναρῆδων διάφορα σχήματα με κανδήλια. Μᾶς ὑπεσχέθη μάλιστα νὰ μᾶς φιλεύσῃ καὶ ραμαζάν·χαλβᾶν (εἶδος χαλβᾶ, τὸν ὁποῖον ἔκαμνον μόνον κατὰ τὸν μῆνα τοῦ ραμαζανίου καὶ ὁ ὁποῖος ἦτο διάφορος ἀπὸ τὸν συνηθισμένον.

Τέλος ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐξέλθωμεν ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου καὶ ἀφοῦ παρηκολουθήσαμεν τὴν φωταψίαν τῶν μιναρῆδων, ἐκατηφορίσαμεν καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς ἓνα πάγκον πρὸ τοῦ Δημαρχείου διὰ νὰ φάγωμεν τὸν χαλβᾶν. Μόλις ὅμως ἐκαθήσαμεν, ἠκούσθησαν ἀλλεπάλληλοι κανονιοβολισμοὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Καραγατσίου.

Ὅλοι τότε ἤρχισαν νὰ τρέχουν εἰς τὰς οἰκίας των, οἱ μὲν Τοῦρκοι πρὸς τὰ ἐπάνω (καθ' ὅσον αἱ συνοικίαι των ἦσαν εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πόλεως), οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς τὰ κάτω. Παρ' ὅλον δὲ τὸν φόβον ποῦ εἶχον, αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων, μήπως οἱ Τοῦρκοι ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, κανὲν ἐπεισόδιον δὲν ἔγινε.

Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁδοῦ Σουλτάν Σελήμ ἐπαρουσιάσθη ὁ

στρατηγὸς Τζαφέρ Ταγιάρ, ὁποῖος προσεπάθει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὰ πλήθη φωνάζων: «Μὴ φοβεῖσθε! Ἐξακολουθήσατε τὸν περίπατόν σας: Δὲν ἔγινε τίποτε! Ἐγὼ ἔστειλα ἀνθρώπους καὶ ἐπληροφόρηθην! Δὲν ὑπάρχει κανεὶς φόβος!»

Παρ' ὅλας ὁμῶς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ στρατηγοῦ ὅλοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες, ἔσπευσαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὰ οἰκίας των.

Ἀποχώρησις τῶν Τούρκων ἀστυνομικῶν ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

Ὅταν ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία ἐπίσθη πλέον ὅτι ἡ περαιτέρω ἐν τῇ πόλει παραμονή της ἦτο ὀλιγοχρόνιος, ἐκάλεσε Βουλγάρους ὀπλισμένους, οἱ ὅποιοι περιφερόμενοι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς συνοικίας ἐτρομοκράτουν τοὺς Ἕλληνας εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ κλείσουν τὰ καταστήματά των καὶ νὰ παραμείνουν εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἐν τέλει ὁμῶς τὴν 10ην Ἰουλίου 1920, οἱ Τοῦρκοι ἀστυνόμοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν μετὰ τῶν φίλων των Βουλγάρων. Τὴν ἀναχώρησιν τῶν Βουλγάρων πληροφορηθεὶς ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος διέταξε τὸν Ἀρχιδιάκονον Γεώργιον Μακαρώνην, ἵνα μετὰ τῶν καθηγητῶν, διδασκάλων καὶ νεαρῶν Ἑλλήνων καταλάβωσιν ὅλα τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα καὶ διὰ περιπόλων τηρήσωσι τὴν τάξιν ἐν τῇ πόλει.

Οὕτως, ὁ μὲν Ἀρχιδιάκονος κατέλαβε τὸ ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει κεντρικὸν ἀστυνομικὸν τμήμα, ἄλλοι δὲ τὰ λοιπὰ τμήματα. Πολλοὶ Ἕλληνες τῶν προαστείων φοβηθέντες ἐπιδρομὰς Τούρκων κατήλθον εἰς συγγενικὰς των οἰκίας τοῦ ἄστεως καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι εἰς φιλικὰς των οἰκίας τοῦ ἄστεως. Κανεὶς ὁμῶς δὲν ἔπαθε τίποτε, διότι ἐτηρήθη ἀπόλυτος τάξις καὶ ἡσυχία καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διήμερον διάστημα.

Τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς, 12ης Ἰουλίου, πρὶν ἐμφανισθῆ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, εἰσῆλθον ἐφημεριδοπῶλαι Ἕλληνες διαλαλοῦντες καὶ πωλοῦντες ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὴν μεσημβρίαν ἤρχισε νὰ καταφθάνῃ εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Πρὸ αὐτοῦ ὁμῶς εἰσῆλθεν ἡ χωροφυλακὴ διὰ νὰ προλάβῃ τυχόν ἀντεκδικήσεις Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, διακηρύξασα ὅτι θὰ ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς, ὅστις θὰ ἐπετίθετο κατὰ Τούρκων. Καὶ πράγματι Ἕλληνας τις ἐκ τοῦ προαστείου Κιρίς—χανὲ ἐπιτεθεὶς κατὰ Τούρκου συνελήφθη ἀμέσως καὶ ἐφυλακίσθη.

Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρέστησαν καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι ἀναθαρρῦσαντες ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἔλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ Χωροφυλακὴ.

Ἡ περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κοινό-

τητος Ἀδριανουπόλεως τοῦ Κωνστ. Χατζηκυριαζῆ φθάνει μέχρι τοῦ Γυμνασιάρχου Χριστοφῶρου Σαμαρτζίδου.

Εἰς τὸ παρὸν σημείωμα σημειῶνω τοὺς τελευταίους Γυμνασιάρχους μέχρι τοῦ 1922, ἔτους τοῦ ἑκπατισμοῦ μας.

Γυμνασιάρχαι Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως.

1) Χριστόφορος Σαμαρτζίδης	Μέχρι	1885
2) Ματθαῖος Παρανίκας		1885—1892
3) Νικ. Παπαγεωργίου Βαλμαδιώτης		1892—1893
4) Ἰωάννης Βεργάδης		1893—1896
5) Ἰωάννης Φυλακτῶς		1896—1898
6) Ἀθαν. Ἰωαννίδης		1898—1899
7) Ἰωάννης Βεργάδης τὸ δεύτερον		1899—1902
8) Ἐμμαν. Δαβίδ		1902—1904
9) Δημ. Σάρρος		1904—1905
10) Ἀλέξ. Ζουμετίκου		1905—1906
11) Δημ. Σάρρος τὸ δεύτερον		1906—1908
12) Ἀλέξ. Ζουμετίκου τὸ δεύτερον		1908—1922

ΤΟ ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Εἰς τὸ τεύχος τῆς 15/27 Ἰουλίου 1883 τοῦ «Ἐσπέρου»—περιοδικῷ ἐκδομένου εἰς τὴν Λειψίαν— ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Χ. Κυριαζῆν, πληροφοριακὸν ἄρθρον περὶ Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπέρασαν καὶ ἐδιδάχθησαν τὰ γράμματα πολλοὶ γενεαὶ ὄλων τῶν πόλεων τῆς Θράκης ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀναδημοσίευσίς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Κ. Κυριαζῆ εἶναι θετικὴ συμβολὴ εἰς τὸ ἔργον τῆς συγκεντρώσεως στοιχείων πρὸ σύνθεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης, δι' ὃ καὶ δημοσιεύομεν ταύτας.

Ἐπὶ τοῦ μᾶλλον προεξέχοντος μέρους τοῦ ἄστεως εἰς ἑννέα ἐπηρμένους μέτρα ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ παραρρέοντος τὴν πόλιν ποταμοῦ Ἐβρου, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πύλης τοῦ φρουρίου (Καλὲ-Καπί) ἀπόστασιν καὶ ἔναντι τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐγείρεται τὸ περικαλλές Γυμνάσιον, οὗ ἡ εἰκὼν παρατίθεται.

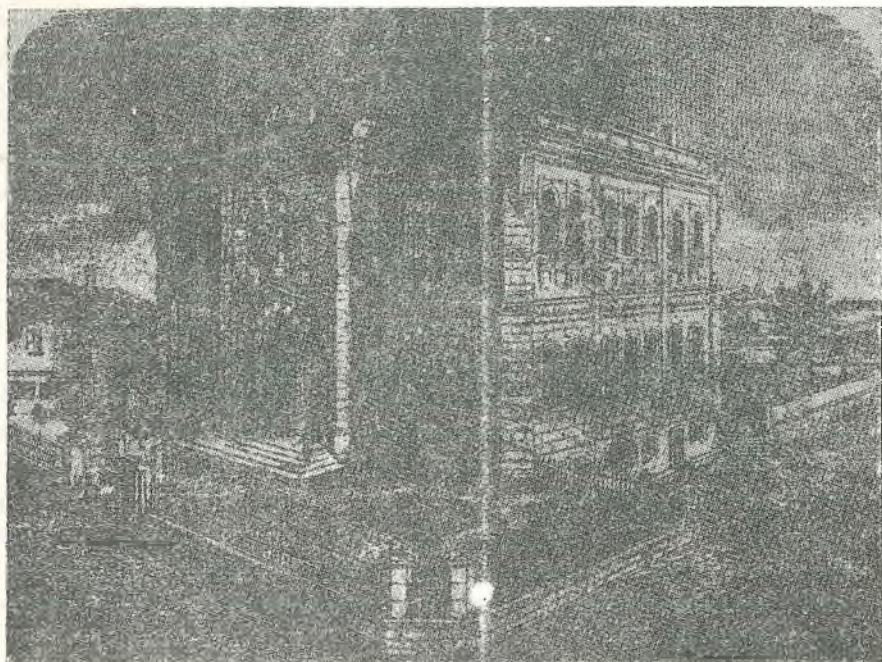
Τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτίριον ὠκοδόμηται ἐφ' ἧς θέσεως ἔκειτο ἡ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1880 ἀποτεφρωθεῖσα Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἐν εὐρυχώρῳ γηπέδῳ 1590 τετραγωνικῶν μέτρων, οὗ κατέχει τὸν μέσον χώρον περιλαμβάνοντα 403.30 τετρ. μέτρα. Ἡ ὄλη οἰκοδομὴ ἐστὶ διώροφος σχήματος ὀρθογωνίου ἔχοντος μῆκος μὲν 21.80 τετραγωνικά μέτρα, πλάτος δὲ 18.50 καὶ ὕψος 11.70. Κατασκευάσται δὲ ἐκ τετραγωνιαίων λίθων κατειργασμένων καὶ ἐντέχνως ὀπτοῖς πλίνθοις συνδεδυασμένων. Ὁ ρυθμὸς αὐτῆς ἐν ὄλῳ θεωρουμένης ἀποκλίνει μᾶλλον πρὸς τὸν ρωμαϊκόν, εἰ καὶ δυσχερῶς δύναται τις νὰ διαγνώσῃ ἐν αὐτῇ τὸν δεσπόζοντα τύπον τὸν δι' ὄλου τοῦ ἔργου διήκοντα· αἱ πλευραὶ αὐτῆς εἰσὶ κανονικαὶ καὶ ἐντέχνως εἰργασμέναι ἐν τῇ ἀπερίττῳ αὐτῶν διακοσμήσει, ἐπιχαρίτως ὑπὸ κροσσωτοῦ γέισου αἱ δύο πλάγαι καὶ ὑπὸ ἀετώματος ἢ ὀπισθία ἐπιστεφόμεναι· τὸ διάζωμα αὐτῶν περιθεεὶ διπλῇ ἐκ πλίνθων γραμμῇ μεταδρόμοις διαπεποικιλμένη, τὰ δὲ παράθυρα ὑπὸ πλινθίνης στεφάνης περιβαλλόμενα καὶ κατὰ τὸν ἑλληνικὸν μὲν ὄντα τρόπον τὰ τοῦ ἰσογαίου, κατὰ τὸν ρωμαϊκόν δὲ τὰ τοῦ ἀνωτέρου ὀρόφου, ἐν ἀρμονίᾳ διατηροῦσι τὴν ὑπὸ τῆς καλαισθησίας ἐνδεικνυομένην πρὸς τὰς παραστά-

δας αναλογίαν. Ἡ πρόσοψις ὅμως, μετὰ τῶν πλινθοκτίστων αὐτῆς γοθθικῶν κοσμημάτων, τῶν ἐν εἶδει ἐπάλλεων προεσοχῶν καὶ τῶν τετραγωνικῶν ἀποφύσεων τῶν γωνιαίων κατανομῶν, παριστᾷ παράδοξον ἐν τῇ κίκοδομικῇ συναρμογῇ. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ πρόστασις, ἣς ἡ κατανομή τῶν γωνιῶν ἀπολήγει εἰς κύλινδρον, ἡ δὲ πυλῶν δυσανάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης οἰκοδομῆς σχηματίζεται ἐκ τριῶν ἐπαλλήλων τόξων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ δύο ἰσχνῶν λιθίνων ραβδωτῶν κιόνων, οἵτινες ὡσεὶ καμπτόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑπερκειμένου βάρους νωχελῶς φαίνονται ὑποβαστάζοντες αὐτόν. Ταῦτα δὲ πάντα μετὰ τῶν ἀνωθεν τοῦ ἐπιστηλίου κορωνίδων τριῶν ἐπιμήκων παραθύρων, ὧν τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ ἀψιδοειδὲς καὶ ὀλίγον προέχον, τὰ δ' ἐκατέρωθεν συνημμένα τούτῳ τοξοειδῆ καὶ τῆς ἐκ τοῦ θριγκοῦ ἀναθρωσκοῦσης μετωπίδος, φερούσης κύκλῳ κετρίνοις κεφαλαίοις προεξέχουσι γράμμασι ἐπὶ κυανῆς ἐπιφανείας κεχαραγμένοις τὴν ἐπιγραφὴν «Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον» παρέχουσι τῷ ὄλῳ τὴν σκαιᾶν σοβαρότητα ἱποστικοῦ μᾶλλον πύργου, ὑπενθυμιζόντος τῷ θεωμένῳ τὴν δεισιδαίμονα ἐποχὴν τῆς τοῦ μεσαίωνος τιμοκρατίας, ἢ τὴν φαιδρὰν ἰλαρότητα σεμνοῦ τοῦ Μουσῶν ἐνδαιιτήματος.

Ἐπίσης καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διαίρεσις καὶ διασκευὴ τοῦ κτιρίου ἐν τισιν ἐστὶν ἐλαττωματικὴ, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἐξάφρει ἢ ἀπότομος ἀντίθεσις τοῦ ἕξωθεν καλλωπισμοῦ πρὸς τὴν ἐσωτερικῶς ἐπικρατοῦσαν, οἰκονομικῶν ἔνεκα λόγων, τελείαν, ὡς εἶπεῖν, γυμνότητα αὐτῆς, ἣν ἀπλοῦν μόνον καλύπτει ἐξ ἀσβέστου καὶ ἄμμου φαιὸν κονίαμα ἄνευ οὐδενὸς ἐτέρου κόσμου, πλὴν τῶν χονδροειδῶν σιδηρῶν παραθυροφύλλων, ἅτινα ἐσωτερικῶς ἀναδιπλούμενα πρόκεινται ὡς ἀσφαλῆ ἀλεξιτήρια κατὰ τοῦ παμφάγου πυρός.

Ἡ σχολή, ὡς ἄνω ἐρρέθη, διώροφος ἐστὶ, περιέχει δ' ἐκάτερος τῶν ὀρόφων ἀνὰ 5 δωμάτια παραλλήλως ἐκατέρωθεν κείμενα, ὧν 3 πρὸς τὴν Α. Μ. πλευρὰν καὶ 2 πρὸς τὴν Β. Δ. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἰσογαίῳ πρῶτῳ ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχομένῳ δωματίῳ διδάσκονται αἱ ἀνώτεραι τέσσαρες τάξεις τοῦ Παιδαγωγείου τοῦ "Ἀστεως" ἐν τῷ ἄνω δὲ ὀρόφῳ τὸ μὲν δευτερον δεξιῶν δωμάτιον κατέχεται ὑπὸ τῆς διευθύνσεως, τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα ὑπὸ τῶν τριῶν τάξεων τοῦ γυμνασίου, τῆς δι' οὐπὼ καταρτισθείσης ἐλλείψει πόρων καὶ τῆς προκαταρκτικῆς ἐκ τούτων τὰ δύο τῆς Β. Δ. πλευρᾶς δωμάτια συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν κυρίαν αἴθουσαν διὰ περιαιρετοῦ ξυλίνου παραπετάσματος, οὗ ἀφαιρουμένου κατὰ τὰς ἐξετάσεις καὶ τὰς λοιπὰς δημοτελεῖς τελετὰς ἐνοῦνται ταῦτα τῇ αἰθούσῃ, ὑπερδιπλασίᾳ οὕτω καὶ εὐρυτάτῃ καθισταμένη. Ἡ κλίμαξ εἰς τὸ ἔναντι τῆς εἰσόδου βάθος κειμένη καὶ μονόκωλος ἀρχομένη διχάζεται ἀπὸ τῶν

μέσων καὶ δίπτερος εἶτα χωροῦσα, δίκην ἀναπεπταμένου πτηνοῦ ἐφάπτεται τῶν δύο ἄκρων τῆς αἰθούσης τοῦ ἄνω ὀρόφου ἀποτόμως κατὰ κάθετον τέμνουσα αὐτήν, ἀρκετὸν οὕτω χῶρον καταλαμβάνουσα. Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ μεθ' ὅλας τὰς παρατηρουμένας ταύτας ἑλλείψεις ἀναντιρρήτως δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ οἰκοδομὴ αὕτη οὐσιωδῶς καλλωπίζει τὴν ἐν ἧ ἴδρυται συνοικίαν, ἐπιβλητικῶς δεσπόζουσα πασῶν τῶν παρακειμένων ξυλίνων καὶ πεπαλαιωμένων

Τὸ Γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως κατὰ σχεδίασμα τῆς ἐποχῆς (1883)

οἰκιῶν, καὶ ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἐκτισμένη κατὰ τοὺς κανόνες τῆς τέχνης χρησιμεύουσα ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς πρακτικοὺς ἐνταῦθα ἀρχιτέκτονας, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς σπουδαίας εἰσήγαγον μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ πατροπαραδότῳ αὐτῶν τοῦ οἰκοδομῆν τέχνῃ.

Τὸ σχέδιον αὐτῆς ἐχάραξεν ὁ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν καλλιτεχνήσας ἀρχιτέκτων κ. Κ. Δημάδης, ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐκτελέσεως ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κ. Νικολάου Δημάδου εὐθύς μετὰ τὴν κατὰ τὴν 7ην Ἰουνίου κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου φέροντος τὴν ἐξῆς σύντομον ἀλλ' ἐκφραστικωτάτην ἠρωελεγειακὴν ἐπιγρῆξιν:

ΜΟΥΣΩΝ ΠΙΕΡΙΔΩΝ ΤΕΜΕΝΟΣ ΤΟΔΕ ΗΦΑΙΣΤΟΙΟ
 ΗΡΙΠΕΝ ΑΣΧΕΤΟΣ ΙΣ ΚΗΡ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΟΜΩΣ
 ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΗΤΩΝ ΑΨ ΑΥ ΔΕΙΜΑΤΟ ΠΟΛΛΩ
 ΦΑΝΟΤΕΡΟΝ ΠΛΗΘΕΙ ΔΑΨΙΛΕΩΝ ΠΑΡΟΧΩΝ
 ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΤΕ ΜΑΛ' ΕΥΓΕΝΕΩΣ ΕΠΙΚΟΥΡΕΟΝ ΑΥΤΑΣ
 ΑΔΡΟΤΑΘ, ΕΛΛΑΔΙΚΟΝ ΚΑΡΤΟΣ ΕΥΦΡΟΝΕΟΝ.

Συνετελέσθη αὕτη ἐντὸς ὀκτῶ μηνῶν, τροποποιθέντος ἐν μέρει ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, διαφόρων ἔνεκα λόγων, τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, ἐξ οὗ καὶ αἱ ὑποδειχθεῖσαι ἀνωτέρω ἔλλειψεις ἐν τῇ καθ' ὄλον οἰκονομίᾳ αὐτῆς· ἐδαπανήθησαν δ' ἐν ὄλῳ περὶ τὰς 3.500 ὀθωμ. λίραι, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξίας τῶν λίθων, εὐγενῶς πάνυ δωρεὰν παραχωρηθέντων τῇ Κοινότητι ὑπὸ τοῦ τότε Γενικοῦ διοικητοῦ Ρεοῦφ Πασσᾶ, πρὸς ὃν εὐγνώμων ἐς αἰεὶ διατελέσει ἡ πόλις, ἐξ ὧν ὑπὲρ τὰς 1.500 λίρας γενναίως προσήνεγκον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἄλλοι φιλόμουσοι ὁμογενεῖς καὶ φιλέλληνες, ὧν τὰ γεραρὰ ὀνόματα χρυσοῖς γράμμασιν ἀνέγραψεν ἡ πόλις εὐγνωμονοῦσα, ἀνεξιτήλοις δὲ χαραχθῆσανται ἐν ταῖς ἀπαλαῖς καρδίαις τῶν ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ παιδευθησομένων μακρῶν καὶ ἀτελευτήτων γενεῶν. Ἐκτὸς τῶν ἄχρι τοῦδε δαπανηθεισῶν 3.500 λιρῶν ἀπαιτοῦνται ἔτι ἕτεραι 300 τούλάχιστον λίραι διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν αὐτῆς, τὸν κατάλληλον καὶ ἀξιοπρεπῆ εὐπρεπισμὸν τοῦ Ἐφορείου καὶ τοῦ Διευθυντηρίου, τὴν ἀγορὰν γεωγραφικῶν χαρτῶν καὶ εἰκόνων τῆς ζωολογίας καὶ τῆς βοτανικῆς, τὸν πλουτισμὸν τῆς ὀργανοθήκης καὶ τὸν καταρτισμὸν μικρᾶς βιβλιοθήκης, περιλαμβανοῦσης τὰς τελειότερας ἐκδόσεις τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, ἐπιστημονικὰ λεξικά καὶ ἐγκυκλοπαιδείας πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκόντων.

Ἀρχόμενοι εἶπομεν, ὅτι τὸ Γυμνάσιον κεῖται ἔναντι τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἐν ἣ θέσει ἔκειτο καὶ μονώροφος ἑλληνικὴ σχολὴ ἀπὸ τοῦ 1711 χρονολογουμένη, ἐπισκευασθεῖσα τῷ 1818, ἀνακαινισθεῖσα ἐκ βάρων τῷ 1847 καὶ αὖθις ἀύξηθεῖσα καὶ ἐπεκταθεῖσα κατὰ τὸ 1879 διὰ τῆς ἀγορᾶς τοῦ παρακειμένου μετοχίου τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Κίκου καὶ τῆς προσθήκης δευτέρου ὀρόφου, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τῶν ἐν Κωνστανουπόλει ζαπλοῦτων ὁμογενῶν καὶ τῶν ἐνταῦθα φιλομούσων. Πλὴν ἄλλ' ὅμως καὶ εἰς πολὺ ἀρχαιότερους τούτων χρόνους, ἀνερχομένους ἴσως μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1362 ἀλώσεως τῆς πόλεως, διετηρεῖτο ἐν τῇ ἐνταῦθα Μητροπόλει ἑλληνικὴ σχολὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερέων, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἔκ τινων δεδομένων. Δυστυχῶς, ὅμως αἱ κατὰ τὸ 1490 καὶ 1515 ἐπισυμβᾶσαι μεγάλαι καὶ φοβεραὶ πυρκαϊαί, ὧν ἡ τελευταία ἀρξαμένη ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ

μέρους καὶ ἐμβῶσα ἄχρι πολλοῦ διαστήματος, ἀπετέφρωσε καὶ αὐτοὺς τοὺς λίθους κατὰ τὸν Μαλαξόν, εἰς τρόπον ὥστε ἔρημον τὴν πόλιν φαίνεσθαι, κατέστρεψαν τὰ τε ἀρχεῖα καὶ τοὺς ἀρχαίους κώδικας τῆς Μητροπόλεως, ἀμυδρὰ καταλιποῦσα ἡμῖν σήμερον μνημεῖα τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων πνευματικῆς ἐνταῦθα ἐργασίας.

Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι 35 ἔτη βραδύτερον, ἦτοι κατὰ τὸ 1550, μνημονεύεται τὸ πρῶτον ἐπισήμως σχολὴ ἐν Ἀδριανουπόλει εὐκλεῶς διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ παρά τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς μεταπεμφέντος Ἰωάννου τοῦ Ζυγομαλά τοῦ Ἀργεῖου, τοῦ μετέπειτα μεγάλου ρήτορος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς δηλον γίγνεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάσαφ πρὸς τὸν Ζυγομαλᾶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως σταλείσης καὶ ἦν ἐν μέρει μεταγράφομεν ἐνταῦθα ὡς τρανῶς μαρτυροῦσαν τὰ φιλόμουσα καὶ φιλοπάτριδα αἰσθήματα τοῦ γεραροῦ ἐκείνου ἱεράρχου, τοῦ τόσῳ ἀδίκως μετὰ τοῦτα διαβληθέντος καὶ προώρως τῆς Πατριαρχείας, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐκβληθέντος. «Τιμιώτατε, λογιώτατε, τῷ ὄντι ρήτωρ, καὶ κατὰ πάντα ἡμέτερε, κύριε Ἰωάννη Ζυγομαλά..... τοὺς δὲ μαθητὰς πρὸς Θεοῦ μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ πάση δυνάμει ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ καθαρχᾷ συνειδήσει σπούδασον, καὶ τοὺς τοῦ κελλίου καλογήρους ἀεὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον νουθετεῖ, αὐτοὶ γὰρ θαρροῦντες θάττον ἀφίκεσθαι, ἀλλ' οὕτω ἴδομεν τὸ τέλος. Σὺ δέ, Νικόλαε, πώλησον τὰ κρασία, καθ' ἃ σοὶ ἐπαρήγγειλα, καὶ ἐπέβλεπε τὰ ἀμπέλια καὶ δευτέρωσον αὐτά. Καὶ σύ, Δημήτριά, σπούδασον ἐπιμελῶς· καὶ ἐπίβλεπε καὶ τὸ κελλίον. Σὺ δέ, ἐφημέριε, βλέπε τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὸ κελλίον, καὶ ἅπαντα τὰ παιδιὰ ἐπιμελῶς σπουδασάτωσαν· ἤδη γὰρ ἀποστελῶ ὑμῖν θάττον βιβλία κάλλιστα· Δομέστιχε, ἐπιμελοῦ τῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς σπουδῆς σου καὶ μὴ ἀμέλει κτλ.»

Ἡ Σχολὴ αὕτη ἐξηκολούθει λειτουργοῦσα καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰωάσαφ Ἀρσενίου, Ἰερεμίου, Ἀνθίμου, Παρθενίου τοῦ Α', Γαβριήλ καὶ Παρθενίου τοῦ Β', ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χρηστοῦ Νεοφύτου τοῦ Α', ἦτοι περὶ τὰ 1657 εὐδοκίμως προέκοπτον ὑπὸ τὴν ἀκάματον διεύθυνσιν Ἀναστασίου τοῦ Παντοδυναμοῦ καὶ πρότερον ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας σχολαρχοῦντος εἶτα δὲ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης προχειρισθέντος· οὐ μόνον ἄνδρας ἐπὶ πολυμαθείᾳ διακριθέντας ἀναδείξασα, ὡς Ἀλέξανδρον τὸν Ἑλλάδιον, ἀλλὰ καὶ μαθητὰς ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς ἀριθμοῦσα δυναμένους ἤδη νά συντάττωσι καὶ ἀπαγγεῖλωσι δημοσίᾳ πανηγυρικοὺς κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἑλλάδιου. Εἶτα ἐπὶ τοῦ λογιωτάτου Μητροπολίτου Ἀθανασίου τοῦ Ἀδριανουπολίτου οἰκοδομηθείσης, ὡς ἔφθμεν

είπόντες, επί τούτω ἔλλ. σχολῆς τῷ 1711 ἐδίδαξαν κατὰ διαδοχὴν ἐν αὐτῇ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων λόγιος Ἀθανάσιος ὁ Βορθροντιῆς 1715—1725 ὁ Ἀλέξιος Σπανός 1730, ὁ Σταμάτιος Παππᾶ ὁ ἐκ Κορνοφωλεᾶς 1738—39, ἐφεξῆς δὲ κατὰ τὸ 1760—1780 Ἰερόθεος ὁ ἐκ Σμύρνης, οὗ μαθηταὶ ἀναφέρονται Στέφανος ὁ Βογορίδης καὶ Κύριλλος ὁ Στ', μεθ' ὃν οἱ Γεώργιος Οὐζούνουλου καὶ Γρηγόριος Μιχαήλουλου, ἔλλη- νισταὶ ἄριστοι, ἐναλλάξ ἀπὸ τοῦ 1779—1818.

Κατὰ δὲ τὸ 1819 μεταρρυθμισθείσης τῆς σχολῆς τῇ ἀόκνῳ φρον- τίδι τοῦ κλεινοῦ καὶ σοφοῦ Μητροπολίτου Δωροθέου τοῦ Πρωτοῦ, συνεργεῖα καὶ τοῦ ἐνταῦθα τότε ἐφησυχάζοντος ἀειμνήστου Κυρίλλου τοῦ Στ' προέστη ταύτης ὁ πολὺς μετέπειτα γενόμενος Στέφανος Κα- ραθεοδωρῆς διδάσκων τοὺς μαθητὰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὰ μαθη- ματικά, τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν μετὰ καὶ δύο ἐτέρων διδα- σκάλων, ὧν εἷς καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν μετὰ δύο ἔτη ἐν τῇ διευθύν- σει καὶ ἐφορεύων φιλόπονος Μ. Βερόνης, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποῖου καὶ βιβλιοθήκη τότε τῆς Κοινότητος ἐσχηματίσθη δι' ἐράνου τῶν πολιτῶν, πρώτου δόντος καὶ αὐθις τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ ἀοιδίμου Δωρο- θέου, δωρησαμένου ἅπασαν τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην τῇ σχολῇ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδίδαξε καὶ ὁ ἀνεπιὸς τοῦ Στεφάνου Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς· καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀξιωματικῶν ἡμερῶν τοῦ Πρωτοῦ οὕτω προήγοντο τὰ τῆς κοινό- τητος πράγματα, ὥστε ὁ ἐπισκεφθεὶς τῷ 1820 τὴν Ἀδριανούπολιν Γάλλος πρεσβευτῆς κόμης Μαρκέλλος κολακευτικώτατα ἀποφαίνε- ται περὶ αὐτῆς, ἐπιλέγων: «Μὴ ἄρα δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πεπολιτισμένη Ἐυρώπῃ, χώραι κατὰ πολὺ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ὑστεροῦσαι τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἣν ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς ἐν σκοτίᾳ διατελοῦσαν».

Τὴν ἐθνοφελῆ ὁμως ταύτην καὶ γόνιμον πνευματικὴν ἐργασίαν τῶν Ἀδριανουπολιτῶν βαρεῖα καὶ μαινομένη ἐπέπρωτο φεῖ! νὰ δια- ταράξῃ μετ' ὀλίγον λαῖλαψ, ἥτις ἀφαρπάσασα προώρως τοὺς ἐργά- τας αὐτῆς, τὸν τε Πρωῖον καὶ Κύριλλον τὸν Στ' καὶ πάντας τοὺς περὶ αὐτοὺς ἰσχυροὺς καὶ γενναίους προστάτας τῶν γραμμάτων καὶ τῆς αὐτονόμου τότε πολιτείας τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, ἀπωρφάνισεν αὐτοὺς τῶν βουλευφόρων αὐτῶν ἀνδρῶν καὶ ἐνέπνευσεν αὐτοῖς τρό- μον καὶ φρίκην ἐπὶ τοῖς διαδραματισθεῖσι, κατάπληξιν δὲ καὶ θλίψιν ἐπὶ τῇ ἐνσκηψάσῃ μεγίστῃ συμφορᾷ, οὐχ ἤττον ὁμως καὶ οὕτως ἔχον- τες δὲν ἀπεδειλίασαν οὗτοι, οὔτε ἀπέγνωσαν περὶ τοῦ πρακτέου ἀλλ' οἶονεὶ τὴν ἀθωότητα αὐτῶν ἐπιμαρτυρόμενοι ἐρρωμένως ἐπελά- βοντο καὶ αὐθις τῆς τῶν κοινῶν ἐπανορθώσεως, τριμελῆ καταστή- σαντες ἐφορείαν ἐκ τῶν φιλομούσων πολιτῶν Δημητρίου Ζώτου, Βα-

σιλείου Σωτηρίχου καὶ Μαργαρίτου Βερόνη, οἵτινες ἐρρύθμισαν ἀμέσως τῷ 1821 τὰ τῆς σχολῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ πάλιν τοῦ Γρηγορίου Μιχαήλογλου, διδάξαντος ἕως τοῦ 1831· τοῦτον δ' ἀποθανόντα μετὰ πεντηκονταετῆ ὄλην διδασκαλίαν διεδέχθη ἐν τῇ σχολαρχίᾳ ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων λόγιος Μαργαρίτης Βερόνης μέχρι τοῦ 1833, ὅτε ἀντεκατέστησεν αὐτὸν παραιτηθέντα Κωνσταντῖνος ὁ Ἄνδριος 1835 καὶ τοῦτον διαδοχικῶς οἱ Πολυζῶης, Ἀδαμάντιος Ζαμποκίδης, Ἐμμανουὴλ Χαριλάου Αἴνιος καὶ πλούσιος σήμερον ἐν Ἀθήναις τραπεζίτης, Διονύσιος Χαρίτου, πρῶν μὲν Ἀδριανουπόλεως νῦν δὲ Νικαίας καὶ Ἀπόστολος Σιρίγος Σίφνιος, ἑλληνιστῆς καὶ γραμματικὸς, ἄχρι τοῦ 1851· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐδίδασκεν ὁ Γ. Λογοθετίδης ἄχρι τοῦ 1859, ὅτε ἐπανακάμψαντες ἐξ Ἑσπερίας οἱ δαπάναις τῆς πόλεως ἐκπαιδευθέντες διαπρεπεῖς καὶ διακεκριμένοι λόγιοι συμπολίται κύριοι Β. Γρηγοριάδης καὶ Χρ. Παπαδόπουλος ἀνέλαβον τὴν ἐν αὐτῇ διδασκαλίαν ἐπὶ τετραετίαν, ἀναγκασθέντες εἶτα νὰ καταλίπωσι τὸν τόπον, ἀπὸ τοῦ 1863 δ' ἕως τοῦ 1878 ἐδίδαξαν ἐκ περιτροπῆς οἱ κύριοι Γ. Λογοθετίδης καὶ Κηριτζίδης, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ παροδικῶς οἱ κύρ. Ἰ. Χρονίδης, Κ. Περρίδης καὶ Ν. Κάκαρις.

Τότε δὲ μεταρρυθμισθεῖσα ἡ ἀρχαία αὕτη καὶ γεραρὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως Σχολή, τῇ ἐνδελεχεῖ μερίμνῃ τοῦ κατὰ τὸ 1872 ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἰδρυθέντος ἐνταῦθα Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου καὶ τῇ ὕλικῇ ἀρωγῇ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενῶν, τοῦ Θρακικοῦ καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, ἠνήχθη εἰς τὴν προσήκουσαν πλέον αὐτῇ περιωπῆν Γυμνασίου ἐκ τριῶν τάξεων, οὗ πρῶτος ὑπῆρξε Γυμνασιάρχης ἐπὶ διετίαν ὁ τὸ ἐν Τραπεζοῦντι νῦν Φροντιστήριον διευθύνων κ. Γ. Βεργιάδης, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ εὐπαιδέτου κ. Γ. Παγίδα, ὃν διεδέχθη μετὰ ἕν ἔτος ὁ καὶ μέχρι τοῦδε εὐδοκίμως λίαν προΐστάμενος τοῦ Γυμνασίου κ. Χριστόφορος Σαμαρτζίδης, ὑπὸ τὴν ἀκάματον καὶ συνετὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου ἐλπίζεται, ὅτι ταχέως θέλει τελειοποιηθῆ τοῦτο, προστιθεμένης καὶ δ' τάξεως, τῇ συνδρομῇ καὶ αὔθις τῶν κηδεμόνων τῆς ἀνά τὴν Θράκην διαδόσεως τῆς ἑθνικῆς παιδείας καὶ ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ εὐτυχῶς ἢ ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐπίσημος ἀναγνώρισις αὐτοῦ, ἥτις ἀνυπολογίστως ἔχει ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς ὠφελείας διὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων, ὧν τὰ τέκνα δὲν θὰ ᾄδωσιν πλέον ἠναγκασμένα νὰ διασχίζωσιν «οὐρεὰ τε σκιόεντα θάλασσαν τε ἠχῆεσαν», ὅπως κτήσωνται διὰ μυρίων προσκομμάτων καὶ θυσιῶν τὸ διανοίγον αὐτοῖς τὰς πύλας τοῦ Πανεπιστημίου ἀπολυτήριον. Τὴν διάπυρον ταύτην εὐχὴν τῶν ἐνταῦθα ἀπειροπληθῶν Ἑλλήνων ἀδιστάκτως πεποίθαμεν, ὅτι ἔχουσιν ἤδη

ὕπ' ὄψει οἱ ἀρμόδιοι, οἱ δὲ ἀπανταχοῦ εὐποροῦντες φιλόμουσοι ὁμογενεῖς δὲν θὰ λείψωσι βεβαίως καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐνισχύοντες διὰ τῆς αἰεὶ διακρινούσης αὐτοὺς γενναιοδωρίας τὴν ἐπίκαιρον ταύτην ἀκρόπολιν τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ καὶ συντελοῦντες ὡς φιλόστοργα τέκνα τῆς Μεγάλης Πατρίδος εἰς τὴν ἀκμαίαν συντήρησιν τῶν ὑφισταμένων σήμερον ἐνταῦθα ἀγαθῇ τύχῃ 15 Ἑλληνικῶν Σχολῶν, εἰς ἃς ὑπὲρ τοὺς 2.300 φοιτῶσι μαθηταὶ καὶ δι' ἃς δαπανῶνται περὶ τὰς 3.000 λίρας ὀθωμαν, ἑτησίως.

* * *

Εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἔτι ἐν τῷ Γυμνασίῳ ἐλλείψεων καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν καταλλήλου καὶ εὐρυχώρου διὰ τὸ Παρθεναγωγεῖον οἰκήματος, οὗ ἡ ἀνάγκη ὀσημέραι ἐπιβλητικωτέρα καθισταμένη δικαίως ἐπιστᾶται τὴν σύντομον μέριμναν τῶν τὰ κοινὰ διεπόντων, ᾧν εἴθε αἱ πατριωτικαὶ ἐνέργειαι νὰ στεφθῶσι συντόμως ὑπὸ τελείας καὶ πλήρους ἐπιτυχίας πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν Ἀδριανουπολιτῶν καὶ πάντων τῶν ἐν γένει τῶν διακαῶς ἐπιθυμούντων τὴν ἐν τῇ ἔθνοσωτηρίῳ ὁδῷ γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀκώλυτον τοῦ Ἑθνους πορείαν !

Ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ Ἰούνιον 1883

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Χ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ἡ δημοσίευσίς τῆς ἐν συνεχείᾳ μελέτης περὶ τοῦ «Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως» ὀφείλεται εἰς εὐγενῆ φροντίδα τοῦ κ. Δ. Μετανίδου, δικηγόρου ἤδη ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τελευταίου Προέδρου τοῦ Συλλόγου πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως, πρὸς ὃν ἀπευθύνονται αἱ θερμοὶ εὐχαριστίαι τῶν «Θρακικῶν».

ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1872-1929

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Θεόδωρος Ροδοκανάκης

Ἀλέξανδρος Γ. Σκουζές

Ἰσαβέλλα Ἀλ. Σκουζέ

Περικλῆς Ζαρίφης

Φανή Π. Ζαρίφη

Τηλέμαχος Ἀγγελίδης

Ναοὺμ Ζουπάν

Κωνσταντῖνος Ζάππας

Γεώργιος Ζαρίφης

Ἀντώνιος Βλαστός

Στέφανος Ζαφειρόπουλος

Ὀδυσσεὺς Νεγρεπόντης, Ἰδομενεὺς Βίττωρις, Πέτρος Βασιλειάδης,

Θωμᾶς Καλλιβόπουλος

ΔΩΡΗΤΑΙ

Μιλτιάδης Ἀλτιναλμάτζης

Ἐμμανουήλ Σ. Δουλᾶς

Νέστωρ Τσανακλῆς

Γρηγόριος Μαρασλῆς

Γεώργιος Καγκάδης

Βασίλειος Ι. Ἀλτιναλμάζης

Γεώργιος Χατζηαθανασιάδης

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ 1924—1929

† Ὁ Ἀργυρουπόλεως Γερμανός, Φίλιππος Μανουηλίδης πρῶν Ὑπουργός, Μιχαὴλ Κύρκος πρῶν Ὑπουργός, Ἀλέξανδρος Δήμησας Ἴατρός, Δημήτριος Βογαζλῆς, Ἀθανάσιος Παππᾶς Ἀνώτεροι ὑπάλ-
ληλοι Ὑπουργεῖου Γεωργίας.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1929

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

Ferdinand de Lesseps (1873), Χρηστάκης Ζωγράφος (1875),
Γεώργιος Ζαρίφης (1875), Ἀλέξανδρος Δημητριάδης (1925),
Ἐλευθέριος Βενιζέλος (1928)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Δημήτριος Μελανίδης

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Γεώργιος Ἰωάννου

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ἰωάννης Μετσοβίτης

ΤΑΜΙΑΣ

Ἀδαμάντιος Νικολαΐδης

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

Ὀδυσσεὺς Ἀθανασιάδης, Ἀλέξανδρος Παπαδόπουλος, Πέτρος Νικολαΐδης, Παναγιώτης Χατζηλιάς.

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

Ἐμμανουὴλ Ἀλτιναλμάζης	ἔμπορος	1872—1873—1874
Μιχαὴλ Βέης		1875
Μιχαὴλ Κυριαζόπουλος	ἔμπορος	1876
Ἰωάννης Ἐμμ. Ἀλτιναλμάζης	ἔμπορος	1877
Κ. Ζ. Σακελλαρίου	ἔμπορος	1878
Α. Κρήτης	ἰατρός	1879
Δημ. Θεοφιλίδης	γαιοκτήμων	1879
Κωνσταντῖνος Δήμησσας	ἰατρός	1880—1888—1901
Γεώργιος Γεωργιάδης	ἔμπορος	1883
Βασίλειος Ἰωάννου	ἔμπορος	1884
Ἀριστοτέλης Δουκίδης	γαιοκτήμων	1885
Ἀριστοφ. Χ" Ἀναστάσης	ἔμπορος	1889

Κων)τίνος Χατζόπουλος	ιατρός	1889
Θωμάς Καλλιβόπουλος	ιατρός	1900—1908—1911
Ναούμ Ζουπάν	ιατρός	1902
Ἀλέξανδρος Δ. Κυριαζής	ἐμποροβιομηχ.	1903—1904
Χρῆστος Δουλάς	ιατρός	1905
Μιλτιάδης Ἀλτιναμάζης	τραπεζίτης	1906—1914
Περικλῆς Κουρτίδης	ιατρός	1907—1922
Ἐμμανουήλ Δουλάς	τραπεζίτης	1912
Θεόδωρος Παρασχιδης	ἐμπορος	1913
Ἀλέξανδρος Κ. Δήμησας	ιατρός	1921
Διομήδης Βαρλαμίδης	Δ)τῆς Ἐθνοτρ. Θ)κης	1924
Γεώργιος Μελετίου	ιατρός	1924
Ἰωάννης Π. Ἀλτιναμάζης	ἐμπορος	1925
Σπύρος Ὑπερηφάνου	μηχαν. ΣΕΚ	1926
Δημήτριος Μελανίδης	δικηγόρος	1927—1938
Ἰωάννης Χατζημιχαήλ	ἐμπορος	1939—1940

ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1872 - 1922

Καί μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Ἀδριανουπόλεως, Μεχμέτ Πασσᾶ (1863—1864), κατάργησιν τῆς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως λειτουργούσης προνομιοῦχου Δημογεροντίας, δὲν ἔπαυσαν οἱ διανοούμενοι τῶν προκρίτων Ἀδριανουπολιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ σκέπτονται περὶ ἐπιτεύξεως τῶν μέσων συστάσεως ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως κέντρου τινός, ἐνεργοῦντος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους. Ὡς τοιοῦτον, μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν, ἐθεώρησαν τὴν ἴδρυσιν Συλλόγου, τῇ ἀφανῆ συνεργασίᾳ καὶ τῶν ξένης ὑπηκοότητος ὁμογενῶν, καθόσον αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἀπεκλείοντο οὗτοι τοῦ ἀναμιγνύεσθαι εἰς τὰ Ἐθνικά μας πράγματα.

Οὕτω τὴν ἑσπέραν τῆς 14 Ἰανουαρίου τοῦ 1872, ὀλίγοι ἄνδρες ἐκ τῶν προκρίτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Κωνσταντῖνος Δήμησας ἱατρός, Μανωλάκης Ἀλτιναμάζης, Ἀλέξανδρος Σακελλαρίδης (Τσελεμπῆ Ἀλέκος), Χ' Βασιλάκης Ἰωαννίδης, Μιχαήλ Κυριαζόπουλος, Χριστόδουλος Μαυρίδης καὶ Κωνσταντῖνος Περιδης, ὑπὸ ζήλου πρὸς τὰ καλὰ καὶ πῦθου πρὸς τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος των κινούμενοι, ὁμοθύμως καὶ ὁμοφώνως συνέταξαν καὶ

ὑπέγραψαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Ἀδριανουπόλεως, τὴν ἐξῆς πράξιν :

«Συνελθόντες οἱ ὑποφαινόμενοι συνεφωνήσαμεν καὶ ἀπεφασίσαμεν τὴν σύστασιν Συλλόγου, σκοπὸν ἔχοντος παρεκτὸς τῆς διαχύσεως τῶν μελῶν καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν τε καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κοινωνίας ὠφέλειαν καὶ τὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑποστήριξιν καὶ ἀρωγὴν κλπ.».

Οἱ ἀνωτέρω ἰδρυταὶ τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου» αὐτὴν ταύτην τὴν ἐσπέραν ἐξελέξαντο τριμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν κανονισμοῦ, κατήρτισαν δὲ συγχρόνως τὸν κατάλογον τῶν κατόπιν μελῶν τοῦ Συλλόγου, μὲ ἐτησίαν συνδρομὴν μιᾶς ὀθωμανικῆς λίρας.

Πρὸς δῆλωσιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς συστάσεως τοιοῦτου τινος κέντρου συνεντεύξεως, ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν ἐπίσημος διακοίνωσις (Τακρῆρι), ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν εὐφρονούντων πολιτῶν, ἵνα οἱ νέοι κατὰ τὰς μὴ ἐργασίμους ἡμέρας καὶ κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας ἀναπαύσεως, προσέρχωνται εἰς τὸ κέντρον τοῦτο, καταγινόμενοι εἰς ἠθικὰ ἀναγνώσματα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Μόλις ἐγένετο γνωστὴ ἡ πράξις αὕτη τάχιστα ὡς ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ πολλῶν ἄλλων συμπολιτῶν καὶ παρεπιδημούντων ὁμογενῶν τὴν καρδίαν συνεκίνησεν, οἵτινες μετ' ἀξιεπαίνου ἀμίλλης καὶ προθυμίας, ἔσπευσαν νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ καταλόγῳ τῶν μελῶν, δὲν παρήλθον δὲ ὀλίγαι ἡμέραι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραφέντων ὑπερέβη τὸν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὀρισθέντα. Ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ἀμιλλα ὑπῆρξεν οὐ μόνον ταχεῖα, ἀλλὰ καὶ γενικὴ. Πολῖται, οἵτινες μέχρι χθὲς περὶ τὸ ἔργον αὐτῶν μόνον ἐφαίνοντο ἀσχολούμενοι, ἀδιάφοροι πρὸς τὴν περὶ αὐτοῦ ἀλλαχοῦ γενομένην ἠθικὴν κίνησιν, αἴφνης ἀποτινάξαντες τὴν ἣν κατεῖχεν αὐτοῦς, ἠθικὴν νάρκην, ἔσπευδον μετὰ ζήλου καὶ ἀθρόοι, ἵνα μὴ ὑστερήσωσι νὰ μείνωσι τοῦ ἠθικοῦ τούτου τῆς πατρίδος κέντρου ἀλλότριον, οἰονεὶ συναισθανόμενοι τὴν ἔνεκα τῆς λίαν βραδείας αὐτῶν ἀνανήψεως ἠθικὴν ἔλλειψιν ἣν ἐπεθύμουν διὰ τῆς αἰφνιδίας προθυμίας καὶ τοῦ ἐσπευσμένου ζήλου ν' ἀναπληρώσωσιν ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι τὴν πρωτοβουλίαν περὶ τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου» λαβόντες φιλοπάτριδες ἄνδρες, ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ ἔσχον διπλασίους ὁπαδοὺς, εἶτα τριπλασίους, μίαν ἐπιθυμίαν ἔχοντες, τίνι τρόπῳ αὐτοῖς χρήσιμοι νὰ καταστῶσι καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τῆς Κοινωνίας διάπλασιν καὶ πρόοδον νὰ συντελέσωσιν.

Καὶ ἀληθῶς ἐν τῷ λαμπρῷ τούτῳ Σωματείῳ ἐχαλκεύθησαν οἱ τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν προόδου θεσμοί. Διότι, ἐνῶ πρότερον οὐδενὶ

ἔπετρέπετο ἢ περὶ τῶν κοινῶν συζητήσεις, ἀλλὰ τὰ πάντα ἄνευ λόγου καὶ εὐθύνης ἔκυβερνῶντο ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων τοῦ κατὰ καιρὸν Μητροπολίτου, πρῶτον ὁ Σύλλογος εἰσηγήσατο τὸ σύστημα τῆς περὶ τῶν κοινῶν ἐν δημοσίαις συνελεύσεσι συζητήσεως καὶ ἐζήτησεν εὐθύναν. Εἰς τὰς ἐνεργείας δ' αὐτοῦ ὀφείλεται καὶ ἡ εἰσαγωγή οὐχὶ τῆς ἀριστίνδην ἐκλογῆς τῶν τὰ κοινὰ διεπόντων, ἀλλὰ τῆς διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἣτις ἐξασφαλίζει τὴν ἀτόμων ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ἀπὸ πάσης αὐθαιρεσίας. Ἐνταῦθα ἐξεκαύθη, ὁ πρὸς τὴν πρόοδον ζῆλος καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σωματείου τούτου, ἐπῆλθον αἱ ριζικαὶ ἐκείναι τῶν ἐκπαιδευτηρίων μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἐπέφερον τὴν πρόοδον αὐτῶν. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἀνυψώθη εἰς τὸ τέλειον Γυμνάσιον, τὸ δὲ Παρθενωγαγεῖον, διὰ τῶν τῆ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ χορηγουμένων ὑπὸ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου ἐξόχων διευθυντρίων, ἐξελθὼν τῆς προηγουμένης ἀσημότητος, ἔλαβε τὴν διοργάνωσιν καὶ τελειότητα. Ἐπιμεληθεὶς περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῶν τῆς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως σχολείων κατὰ τὸ Ἑρβαρτιανὸν σύστημα, ἐγένετο αἰτία τοῦ νὰ διαδοθῶσιν τὰ φῶτα παρὰ τῷ Λαῷ καὶ νὰ ἐμπνευσθῶσιν αὐτῷ γενναῖα καὶ εὐγενῆ φρονήματα.

Πρῶτος δὲ ὁ Σύλλογος καὶ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς τε ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τοῖς πρᾶσταιοῖς καὶ τοῖς πέριξ χωρίοις, ὁμογενῶν, μεριμνῶν, ἐνήργησε τὴν ἴδρυσιν καὶ ἀνέλαβε τὴν συντήρησιν νηπιαγωγίων ἐν αὐτοῖς, ἐχορήγησε χρηματικὰς βοηθείας πρὸς βελτίωσιν τῶν ὑπαρχόντων, διένειμε βιβλία, χάρτας, πίνακες τῆς Ἱερᾶς καὶ Φυσικῆς Ἱστορίας, γραφικὴν ὕλην κλπ. εἰς διαφόρους σχολὰς, ἃς αὐτοπροσώπως ἔστιν ὅτε τὰ ἐγκριτώτερα αὐτοῦ μέλη ἐπεσκέπτοντο, ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεως νέων ἐπιμελῶν καὶ χρηστοῦθων ἐν τοῖς διδασκαλείοις καὶ οὕτω προὔμηθευσε λαμπροὺς διδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων τῆ ἡμετέρας Κοινότητι καὶ τοῖς πέριξ. Τυχῶν δὲ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἔξω ὁμογενῶν, συνεκέντρωσεν ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐν τῷ Νομῷ Ἀδριανουπόλεως κίνησιν, ἣν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας διηύθυνε μέχρι τῆς ἰδρύσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς «Φιλανθρωπικῆς καὶ Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος». Τῆ γενναίᾳ δὲ χορηγίᾳ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ «Ἑλληνικοῦ Συλλόγου» ἴδρυσεν ἐν Ἰλδιριμίῳ τὴν «Μασσαλιωτικὴν Σχολήν». Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ, κατορθώσας, ν' ἀναλάβῃ τὴν συντήρησιν αὐτῆς καὶ ἐξασφάλισεν εἰς διηνεκὲς ὁ ἀοίδημος ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ αἱ πατρῷζοισαι αὐτοῦ θυγατέρες Ἰσαβέλλα Σκουζέ καὶ Φανὴ Ζαρίφη καὶ οἱ σύζυγοι αὐτῶν Ἀλέξανδρος Σκουζές, καὶ Περικλῆς

Ζαρίφης, τὴν μὲν σχολὴν Ῥοδοκανάκειον μετωνόμασεν, εἰς δὲ τὴν ἑλληνοπρεπῆ μόρφωσιν τῶν ὁμογενῶν τοῦ εὐάνδρου τούτου προαστείου τὰ μάλιστα συνεβάλλετο. Οὐ σμικρὰν δὲ προσέφερεν ὑπηρεσίαν καὶ ἡ ἐν τῷ προαστείῳ Γενί—Ἴμαρέτ ἰδρυθεῖσα σχολή, ἣν ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος οὐκ ἐπαύσατο περιέπων καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτῆς μεριμνῶν.

Διὰ δὲ τῶν δημοσίων διαλέξεων, διὰ τοῦ ἀναγνωστηρίου καὶ τῆς ἀξιολόγου βιβλιοθήκης καὶ διὰ τῶν πρὸς ψυχαγωγίαν τῶν ἑαυτοῦ μελῶν διδομένων χορευτικῶν ἐσπερίδων, οὐκ ἐπαύσατο συντελῶν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπλασιν καὶ μόρφωσιν τῆς περὶ ἡμᾶς κοινωνίας.

Ἄλλὰ καὶ πρὸς ἴδρυσιν ἀρχαιολογικοῦ καὶ νομισματικοῦ μουσείου τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰργάσθη καὶ συλλογῆς ἐπελάβετο τῶν παρὰ τῷ λαῷ περισωθέντων ἀρχαϊκῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὸν ἱστορικὸν τοῦ ἔθνους βίον.

Ἐχων δὲ συνειδησιν τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς τοῦ ἠθους διαπλάσεως, ἐπεμελήθη πρὸς καταρτισμὸν καὶ φιλαρμονικοῦ τμήματος.

Ἡ ἠθικὴ δ' ἐπιβολὴ αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ Ἐθνικὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν πέριξ ὁμογενῶν Κοινοτήτων εὐεργετικὴ αὐτοῦ ἐπίδρασις, ὑπῆρξεν ἀνυπολόγιστος. Τῷ ὄντι οὐδὲν κοινωφελὲς ἔργον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι ἐπετελέσθη ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ Συλλόγου.

Ἡ πρὸς τὸ Σωματεῖον τοῦτο ἐκτίμησις τῆς φιλοτίμου ἡμῶν Κοινοτήτος διετηρήθη ἀκμαία. Καὶ ἀπόδειξις ὅτι, κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς 18 Αὐγούστου 1905, τοῦ καταστήματος αὐτοῦ μεθ' ὄλων τῶν λαμπρῶν συλλογῶν τῆς βιβλιοθήκης παρανάλωμα τοῦ πυρὸς γενομένου, νέον ἀνηγέρθη μέγαρον, δαπάναις τῶν φιλοτίμων ὁμογενῶν πολλῶ τοῦ προηγουμένου λαμπρότερον.

Ἐξηκολούθησε δὲ νὰ διευθύνῃ τὸ τῆς Ῥοδοκανακείου Σχολῆς ἐκπολιτιστικὸν ἔργον καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἐν Γενί—Ἴμαρέτ σχολὴν, οὐκ ἐπαύσατο δὲ σπουδαίως τῇ ἐκπαιδεύσει ἐπικουρῶν καὶ τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ εἰς πᾶν κοινωφελὲς ἔργον συνεισφέρων. Τὸ δὲ μέγιστον. Ὅτε ἡ δροσοβόλος αὖρα τῆς ἐλευθερίας ἐπέπνευσε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι οἱ ἐλεύθεροι πολῖται συνεσκέπτοντο καὶ ἀπεφάσιζον περὶ τῶν γενικωτέρων τῆς Ἀδριανουπόλεως ζητημάτων.

Φεῦ! ἐπέπρωτο νὰ ἑορτασθῇ ἐν Ἀδριανουπόλει ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ «Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ» καὶ ὁ κατακλυσμὸς τῆς τελευταίας ἐθνικῆς περιπετείας μεταξὺ τῶν τόσων ἄλλων τραγικῶν συνεπειῶν ποῦ εἶχε διὰ τὴν μητέρα πατρίδα, ἐπέφερον, ὡς γνωστὸν καὶ τὴν ὀδυνηρωτέραν ὄλων δι' ἡμᾶς, τὴν ἀπώλειαν τουτέστιν καὶ τὴν

καταστροφὴν τῆς προσφιλοῦς μας Ἀδριανουπόλεως.

Ἡ ὠραία αὐτὴ καὶ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὴ πόλις, ἡ ὁποία ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐκράτησε καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μετεβίβασεν ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς Ἑλληνικῆς ιδέας, ἦτο πεπρωμένον εἰς μίαν ἀτυχή διὰ τὸ ἔθνος στιγμήν, ν' ἀποκοπῆ ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς μεγάλης πατρίδος, τὸ δὲ ἱερόν της ἔδαφος νὰ περιέλθῃ καὶ πάλιν ὑπὸ ξενικὸν ζυγόν. Οἱ δὲ ἀτυχεῖς Ἀδριανουπολίται καταφυγόντες εἰς τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος ὅπου εὖρον φιλοξενίαν καὶ στοργήν, συνεπτυγμένοι εἰς παροικίας εἰς τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, δὲν παύουσι ν' ἀποτελῶσι κύτταρα τῆς ὅλης Ἑλλάδος ὡς γεωργοί, ὡς βιομήχανοι καὶ ἔμποροι, ὡς ἐπιστήμονες καὶ διανοοῦμενοι, στοιχεῖα, ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶσι, προόδου καὶ πολιτισμοῦ.

Οὕτως ἔσβυσεν ἐπάνω ἀκριβῶς εἰς τὴν ὠραιότεραν στιγμήν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ ὀνείρου ἔσβυσε — ἔστω καὶ προσκαίρως ὅπως θὰ ἠῤῃχετο κάθε Ἑλληνικὴ ψυχὴ — ἕνας ἑλληνικὸς βωμός, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐλειτούργησεν ἐπὶ αἰῶνας ἀκοίμητῃ ἡ φλόγα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Θεσσαλονίκη Ἀπρίλιος 1929

Πληροφορίαι ἐρανισθεῖσαι ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως» (1872—1922) καὶ τῶν μελετῶν τοῦ ἀειμνήστου Γ. Λαμπουσιάδου Ἀδριανουπολίτου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΕΛΑΝΙΔΗΣ

Πρόεδρος

Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως

Δημοσιεύονται ὡσαύτως αἱ κάτωθι ἐπιστολαὶ ἐξ' ὧν ἀποδεικνύεται ἡ ἀναγνωριζομένη παρὰ κορυφαίων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἐξαιρετικὴ σημασία φωτεινῆς δρᾶσεως τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως».

Μὲ εὐνόητον συγκίνησιν χαράσσω τὰς γραμμάς ταύτας διὰ τὸν «Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον Ἀδριανουπόλεως» τὸ πρεσβυγενὲς τοῦτο Σωματεῖον, ὅπερ ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν, ὡς φάρος τηλαυγῆς, ἐξέπεμπεν ἀνά τὴν Θράκην τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τῆς προγονικῆς Σοφίας καὶ αἰωνίου Ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ «Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος», ἴδρυμα ἀνδρῶν ἐμπνευσμένων ὑπὸ ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ καὶ ἐχόντων ἀνωτέραν διάνοησιν, ἀπέβη κέντρον μορφωτικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς δράσεως ἀνά τὴν χώραν τοῦ

Ὁρφέως. Ὁ Σύλλογος, καθ' ὄλον τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ζωῆς αὐτοῦ, διετέλει ἐν ἀκμῇ, στεγάζων ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ ἰδιοκτῆτῳ αὐτοῦ μεγάρῳ, πᾶν ἐξέχον πνεῦμα, πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ἐκπληρῶν ἄριστα τὸν ἐθνωφελῆ αὐτοῦ προορισμόν, διὰ τῆς συντηρήσεως σχολῶν καὶ διὰ τακτικῶν διαλέξεων καὶ ὁμιλιῶν, μέχρι τῆς ἀποφράδος ἡμέρας καθ' ἣν ἐξερριζώθη μετὰ καὶ τῶν ἄλλων, ἐκ τῆς γονίμου γῆς καὶ πατρίδος τῆς ἀλησμονήτου Ἀδριανουπόλεως.... ..

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸ τραγικὸν τοῦτο τέλος ὁ ἱστορικὸς Σύλλογος, τὸ τετιμημένον τοῦτο καὶ εὐχυμον τῆς Ἀδριανουπόλεως δένδρον, δὲν ἐξηράνθη, οὔτε ἐμαράνθη κἄν, διότι τὰ φιλότιμα αὐτῆς τέκνα, μνήμονα τῆς δράσεως αὐτοῦ καὶ τῆς προσφιλοῦς πατρίδος, μετέφερον αὐτὸ ἐκ τῶν ὄχθων τοῦ δυνακωτρόφου Ἐβρου καὶ μετεφύτευσαν παρά τὰς ὄχθας τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὡσαύτως γηραιοῦ Ἀξιοῦ, ἔνθα εὐρὸν ἔδαφος γνωστὸν καὶ πάτριον, ἀπὸ τὰς πρώτας ἀπὸ τῆς ἐμφυτεύσεως του ἤρξατο παράγον τοὺς αὐτοὺς ἀγλαοὺς καρπούς, Ἐθνικῆς μορφώσεως καὶ πατριωτικῆς διαπλάσεως ἠθῶν καὶ χαρακτήρων, καὶ οὕτω τὰ ἐκπαρισθέντα τέκνα τῆς πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐν τῇ φιλοξένῳ πόλει τοῦ Κασσάνδρου, ἀπέβησαν ἄξια ἀμφοτέρων τῶν ἐνδόξων Ἑλληνικῶν πόλεων. Καὶ ἤδη ὁ Σύλλογος ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ Πατρίδι, μὴ ἀπομακρυνόμενος πάντῃ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, τῆς ἐθνοπρεποῦς δηλαδὴ μορφώσεως τῆς Κοινωνίας, ἔστρεψεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ «Βιβλίον», δι' οὗ ἀναπτύσσεται ἡ διάνοια, ἐξυγιαίνονται αἱ κοινωνίαι, ἡ πατρίς ὑπηρετεῖται καὶ ἐν γένει ὁ ἄνθρωπος ἀναμορφοῦται καὶ ἠθικοποιεῖται. Naὶ τὸ βιβλίον, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τὸ ἔχον τὴν δύναμιν νὰ πραγματώσῃ καὶ μεταδώσῃ εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ τὰς ὡς ἄνω ἰδιότητας καὶ ἠθικὰς ἀρχάς. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἠγάπησε καὶ εἰς αὐτὸ ἀφωσιώθη, τό γε νῦν, ὁ Σύλλογος, ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεβλήθη εἰς δαπάνας, γενόμενος κάτοχος καταλλήλου οἰκοπέδου, εἰς ὃ προτίθεται ν' ἀνεγείρῃ τὸν οἶκον τοῦ Βιβλίου. Τιμῇ, δόξᾳ καὶ ἔπαινος εἰς πάντα, ὅστις διὰ τῆς προθύμου αὐτοῦ συνδρομῆς, ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ οἴκου τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1929

† Ο ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

Ἀπευθύνω ἑγκάρδια συγχαρητήρια εἰς τὸν «Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον Ἀδριανουπόλεως» διὰ τὴν μακροχρόνιον φιλογενῆ δρᾶσιν του καὶ εὐχομαι ὅπως συνεχίσῃ ἐπιτυχῶς τὰς προσπάθειάς του δι' ἓν καλύτερον ἔθνικόν μέλλον.

Ἀθῆναι 17 Νοεμβρίου 1929

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ
Πρόεδρος Δημοκρατίας

Συγχαίρω θερμότατα τὸν «Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον Ἀδριανουπόλεως», ὁ ὁποῖος καὶ μετὰ τὴν Ἐθνικὴν καταστροφὴν συνεχίζει τὴν δρᾶσιν του ἀπτόητος ἀπὸ τὴν συμφορὰν καὶ πλήρης ἐμπιστοσύνης διὰ μίαν καλλιτέραν αὖριον. Ἡ συγκέντρωσις ἄλλωστε τοῦ ἔθνους, ἐντὸς τῶν ὁρίων ποῦ τοῦ ἐξασφαλίζουν αἱ συνθῆκαι, ἐὰν ψαλλιδίζει τὰ ἔθνικὰ ὄνειρα, ἐγγυᾶται τὴν δημιουργίαν Κράτους ὁμοιογενοῦς πληθυσμοῦ, ἔχοντος ὅλα τὰ ἐφόδια ὅπως εὐημερήσῃ.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
Ἐπίτιμος Πρόεδρος Φ.Σ.Α.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐκδιωκόμενοι ἀπὸ τὴν πατρίδα των ἔπαιρναν μαζύ των τοὺς Θεοὺς των. Οἱ Ἀδριανουπολίται ἐπῆραν μαζύ των τὴν βιβλιοθήκην των καὶ διετήρησαν τὸ φιλομορφωτικὸν Σωματεῖον των. Ἔτοι ἔδειξαν τὴν σημασίαν ποῦ ἀποδίδουν εἰς τὰ πνευματικά φῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Συμπεριφέρθησαν ὡς πραγματικοὶ Ἕλληνες καὶ εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ καὶ κάθε ἐνισχύσεως.

Θεσσαλονίκη 2 Μαρτίου 1933

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Ἠγέτης Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως

Ἐνθυμοῦμαι μέ συγκίνησιν τὴν τιμητικὴν ἐκλογὴν μου ὡς ἐπίτιμου μέλους τοῦ «Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως» κατὰ τὸ 1924—1929. Οἱ δύο Φιλεκπαιδευτικοὶ Σύλλογοι τῆς Θράκης, ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς πατρίδος μου Ραιδεστοῦ, εἰς ἐποχὴν σκοτεινῆς δουλείας ἀπετέλεσαν τηλαυγεῖς φάρους, δι' ὧν ἀνεζωοपुरεῖτο καὶ μετελαμπαδεύετο ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἔθνικὴ ἰδέα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης. Εἶναι ἀνεκτίμητος ἡ συμβολὴ τῶν δύο τούτων Συλλόγων εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξέλιξιν καὶ πρόοδον τῆς ἀτυχοῦς μας πατρίδος.

Δέν εὐρίσκω λόγους καταλλήλους νά συγχαρῶ τὸ τελευταῖον Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως διὰ τὰς καταβαλλομένας προσπάθειας καὶ τὴν ἀξιέπαινον φροντίδα ὅπως μεταφέρῃ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εὐχομαι ἵνα καὶ εἰς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσαν καταστῆ ἐπιτυχῆς καὶ καρποφόρος ἡ συνέχισις τοῦ ἔργου τῆς Ἀδριανουπόλεως.

20 Ὀκτωβρίου 1929

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
Βουλευτῆς—Π. Ὑπουργός

Ἐμελέτησα ἐπὶ τόπου καὶ ἐθαύμασα τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ἐθνικῆς δράσεως τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως» καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν πάσῃ τῇ Θράκῃ.

Ἡ ἀνασύστασις του καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης δρᾶσις του μὲ πληροὶ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ πεποιθήσεως ὅτι συνεχίζεται εὐδοκίμως τὸ Ἐθνωφελές ἔργον του.

Ἀθῆναι 10 Ὀκτωβρίου 1929

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΒΟΖΙΚΗΣ
Πρ. Γενικός Διοικητῆς Θράκης

Δέν εἶναι μῦθος ἡ ἱστορία τοῦ Φοίνικα ποῦ ξαναζωντανεῖται. Νά ποῦ τὸ Ἔθνος ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφή μὲ νέα δύναμη ἀτενίζει πρὸς τὰ πεπρωμένα του. Γι' αὐτὸ χρειάζονται γενναῖες καρδιές καὶ γερὰ μυαλά. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἱερός σκοπὸς τοῦ Συλλόγου σας, ποῦ εἶμαι βέβαιος θὰ συντελέσῃ στὴν τελειωτικὴ ἀποκατάστασι τῆς Φυλῆς.

Ἀθῆναι 17 Δεκεμβρίου 1929

Α. ΠΑΠΠΑΣ
Ὑφυπουργός Ὑγιεινῆς

Ἡ Ε. Α. Π., ἥτις ἐγκατέστησε πολλὰς χιλιάδας προσφύγων ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης, εἶναι εἰς θέσιν νά ἐκτιμῆσῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ Θρακικοῦ Λαοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ φυσικὸν θεωρεῖ ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς Πανελληνίου ἀναγεννήσεως, μέλλει ὄχι μόνον νά ἐξακολουθήσῃ ἀλλὰ νά ἐνταθῆ καὶ ἡ καλλιέργεια ἡ πνευματικὴ, ἣν θὰ ἐπιδιώξῃ ὁ «Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ἀδριανουπόλεως», ἐπανιδρυόμενος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας. Οἱ Θρακῆς δέν ἦτο δυνατὸν νά λη-

σμονήσουν καὶ εἰς τὸ πεδῖον αὐτὸ τὰς ὥραιας καὶ εὐγενικὰς παραδόσεις των καὶ νὰ μὴ τὰς μεταφυτεύσουν εἰς τὴν νέαν ἐλευθέραν των πατρίδα, ὅταν τὸ ἐπέτρεψαν αἱ περιστάσεις διὰ τὴν ἀπόδοσιν νέων καρπῶν, ἐξ ἴσου ὥραιων μ' ἐκείνους ποὺ συναπεκόμιζον ἄλλοτε. Ἡ Ε. Α. Π., ἥτις κατὰ τὸ δυνατόν συνετέλεσεν εἰς τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν των, εἶναι φυσικὸν νὰ παρακολουθῆ, μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ συγκίνησιν τὴν ἀξιέπαινον προσπάθειαν τῶν φιλοτίμων Ἰαδριανουπολιτῶν, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν τοῦ Συλλόγου των, ὅστις προώρισται ν' ἀποτελέσῃ ἓνα ἐπὶ πλέον σταθμὸν εἰς τὸ θαυμαστὸν ἔργον τῆς Θρακικῆς καὶ γενικώτερον τῆς Νεοελληνικῆς Δημιουργίας.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 29 Δεκεμβρίου 1929

CHARLES B. EDDY
GHOP. SIMPSON
ΑΧΙΛ. ΛΑΜΠΡΟΥ
ΑΛ. Α. ΠΑΛΛΗΣ

Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων

Τὴν Ἰαδριανούπολιν γνῶρισα καὶ κατὰ τῖς ὥραιες ἐκείνες μέρες τῆς Ἐλληνικῆς κατοχῆς καὶ ἐπάνω στίς μαῦρες μέρες τῆς ἐκκένωσης. Ἡ Ἀλεξανδρούπολις ποὺ, μὲ μιά καλλίτερη ἐκβασὴ τῶν Ἐθνικῶν μας πραγμάτων, ἦτο προωρισμένη νὰ γίνῃ τὸ Πνευματικὸ καὶ Οἰκονομικὸ Κέντρο τῆς Ἐλληνικωτάτης Θράκης, ἔδωκε, κατὰ τῖς στιγμῆς τῆς ὑστάτης δοκιμασίας, τὸ ὑπέροχο παράδειγμα τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς καρτερίας ποὺ διακρίνει ἓνα ἀνώτερο Λαό.

Γι' αὐτὸ μὲ ἰδιαιτέρη εὐχαρίστησι βλέπω τοὺς Ἰαδριανουπολίτες νὰ ξαναἰδρῶουν, μέσα στὴν Πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὸν ξακουστό τους Σύλλογο, ποὺ αὐτὸς θ' ἀποτελέσῃ τὴ συνέχεια τῆς παλαιᾶς των πνευματικῆς ζωῆς καὶ θὰ χρησιμέψῃ στὸ νὰ μεταδώσῃ στὰ παιδιὰ τους τὴν ἀνάμνηση τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἐλπίδα ἑνὸς καλλιτέρου μέλλοντος.

Ἀθῆναι 28 Δεκεμβρίου 1929

ΑΛ. Α. ΠΑΛΛΗΣ

Ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος τῆς μαρτυρικῆς Ἰαδριανουπόλεως ἀπεφάσισε νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν βιβλιοθήκην του εἰς τὴν νέαν του ἐστίαν, τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὰ τέκνα τῆς ἀτυχοῦς πόλεως ἐκόμισαν εἰς τὰ φιλόξενα δώματα τῆς ἀγλαομόρφου νύμφης τοῦ Θερμαϊκοῦ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μορφώσεώς των, καθὼς ὁ Αἰνείας φεύγων τὸ δούλειον ἡμᾶρ ἔφερεν ἀπὸ τὸ κατασκαφὲν Ἴλιον εἰς τοὺς ἡρώϊκούς ὤμους του τὰ πολύτιμα εἶδωλα εἰς τὴν ξένην.

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς καὶ δυσχειμέρου δουλείας, ἐλειτούργησεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀνωτέρα Ἑλληνικὴ Σχολή, ἀνάλογος δὲ ὑπῆρχε καὶ Βιβλιοθήκη, πλουτιζομένη ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν λογίων, διδασκάλων, Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν καὶ κληρικῶν.

Εἰς τὴν μακρυνὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας — καθ' ἣν, εἰς ὅλον τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν ὑπῆρχον ἀνώτεραι Γυμνασιακαὶ Ἑλληνικαὶ Σχολαὶ μόνον εἰς τὴν Δημητσάναν, τὸ Πήλιον, Ἰωάννινα, Κοζάνην, Ἁγιον Ὄρος, Σμύρνην, Κυδωνίας, Φιλιππούπολιν, Κωνσταντινούπολιν καὶ Τραπεζοῦντα — εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἤκμαζεν ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή. Εἰς αὐτὴν ἐδίδαξαν λόγιοι περιώνυμοι, ὡς ὁ ἱεράρχης Ἰωάσαφ, ὁ Οὐζούνουγλου, ὁ ἐκ Κορνοφωλέας Σουφλίου Σταμάτιος Παπᾶ (1746—1762), θεῖος τοῦ σεμνοῦ καὶ λογίου Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ Ἰγνατίου καὶ ὁ Ἀδριανουπολίτης ἰατροφιλόσοφος Στέφανος ὁ Καραθεοδωρῆς. Ἐδιδάχθησαν δὲ εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην, ὁ ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως Πατριάρχης Κων)πόλεως Κύριλλος Στ', κρεμασθεὶς κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ τοῦ 1821 ἀπὸ τοῦ παραθύρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως καὶ ὁ ἀείμνηστος ἐξ Ἀδριανουπόλεως καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Στέφανος Κουμανούδης. Ἀργότερον ἐξ αὐτῆς ἀπεφοίτησαν καὶ ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ οἱ ἀείμνηστοι φιλόλογοι Ἀδριανουπολίται Χρῆστος Παπαδόπουλος καὶ Βασίλειος Γρηγοριάδης. Προήχθη δὲ ἡ Σχολή εἰς τέλειον Γυμνάσιον κατὰ τὸ 1885 καὶ ἀνεγνώρισθη κατὰ τὸ 1886.

Ἡ πατρίς μας διετήρει ἀνέκαθεν βιβλιοθήκην πλουσίαν, ἀναπαυομένην εἰς λιθόκτιστον οἰκοδόμημα ἐντὸς τῆς αὐλῆς τῆς Ἑλλ. Σχολῆς. Ὄταν ἰδρῦθη ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος κατηρτίσθη πλουσία ἐπίσης βιβλιοθήκη διὰ τὰς ἀνάγκας ἐν γένει τῆς ἐκπαιδευομένης νεότητος. Ὁ Σύλλογος κατέστη τὸ ἱστορικὸν ἐντευκτήριον ὅλων τῶν λογίων, τὸ κέντρον πάσης μορφωτικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως ὅλης τῆς Κεντρικῆς Θράκης.

Καθῆκον ἱερὸν ἔχομεν ὅλοι νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς Βιβλιοθήκης, ὅπως αὕτη συνεχίσῃ τὰς τιμημένας παραδόσεις τῶν δύο Βιβλιοθηκῶν τῆς ἀληθμονήτου πατρίδος μας Ἀδριανουπόλεως.

Ἐν Σουφλίῳ 14 Σεπτεμβρίου 1929.

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἰατρός—Βουλευτῆς Ἐβρου

Ὁ μόνος ἐπιζῶν ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου», τοῦ ὁποίου τὴν μακρὰν παντοειδῶς εὐεργετικὴν δρᾶσιν συνεχῶς με ἀμείωτον ἐνδιαφέρον παρηκολούθησα, αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν ὄλως εὐχαρίστησιν βλέπων καὶ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας νὰ ἀκολουθῆται ἢ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του διαχαραχθεῖσα ὁδός.

Εὐχομαι εἰς τοὺς φιλοτίμως σήμερον ἐργαζομένους ὑπὲρ ἐπανιδρύσεως τῆς βιβλιοθήκης—τόσον κοινωφελοῦς—ἢ ἐπιτυχία νὰ στέψῃ τὰς προσπάθειάς των. Καὶ εἰς τὸν προσφιλεῖ Σύλλογον τὸν ἐπὶ σειράν ἐτῶν διατελέσαντα Κέντρον τῶν εὐγενεστέρων ἀγῶνων εὐχομαι τὰ βέλτιστα.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 28 Αὐγούστου 1929

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
Ἐπίτιμος Πρόεδρος

Ἦτο κρυμμένη στὴ στάχτη ἢ σπῖθα διὰ νὰ ἀνάψῃ, ν' ἀνδρωθῆ καὶ νὰ γιγαντωθῆ. Καὶ ἰδοὺ σήμερον ἡ σπῖθα ξεπετιέται καὶ πάλιν διὰ πολλοστὴν φορὰν ἀπ' τῆ στάχτη διὰ τῆς ἰδέας τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς Ἄδριανουπόλεως καὶ θ' ἀνάψῃ, θὰ λάμψῃ καὶ θὰ φωτίσῃ μακρὰν.

Λίαν εὐτυχεῖς δὲ ἡμεῖς, οἱ ἄλλοτε ποτὲ προσενεγκόντες τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Προέδρου εἰς τὸν «Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον Ἄδριανουπόλεως», εὐχόμεθα ὅπως συνεχίσῃ μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως καὶ τοῦ ἰδίου ζήλου τὸ λίαν εὐγενὲς καὶ ἐν ταυτῷ πατριωτικὸν ἔργου του.

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1929

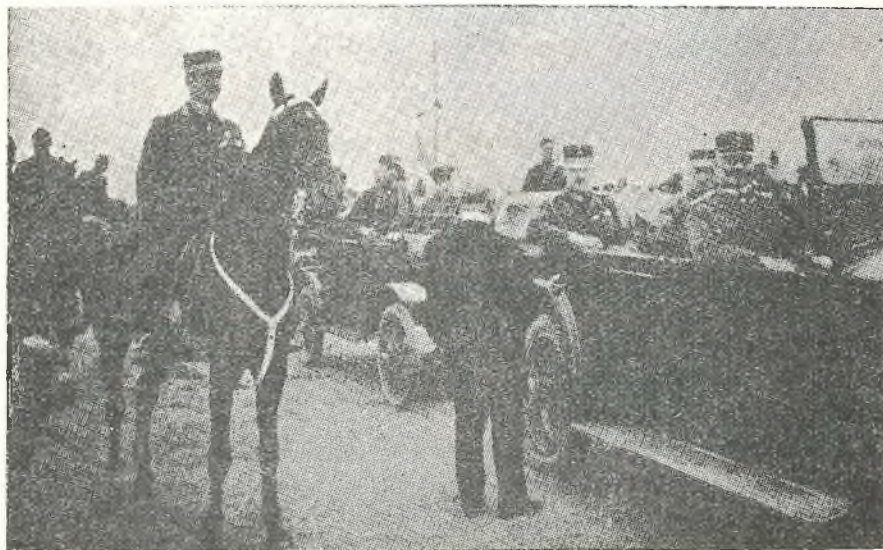
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΟΥΛΑΣ
Τραπεζίτης
Πρώην Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου
Συμβουλίου τῆς Δυτικῆς Θράκης

Σημ. Συντάξεως.—Ἡ ἐκ μέρους τῶν κορυφῶν τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁμοθύμως ἐκδηλωθεῖσα ὡς ἄνω εὐχὴ ὑπὲρ ἐπανιδρύσεως τῶν δύο Θρακικῶν Φιλεκπαιδευτικῶν Συλλόγων ἢ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ τῆς Ἄδριανουπόλεως, ἀτυχῶς μέχρι σήμερον δὲν ἐπραγματοποιήθη. Εἶναι καιρὸς πάντοτε οἱ ἐπιζῶντες φιλότιμοι Ἄδριανουπολίται καὶ Ραιδεστηνοί, με τὴν συμπαραστάσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, νὰ ἐπιμεληθοῦν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὥραίας ταύτης ἐθνικῆς ἰδέας.

Ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν τῆς Ἀνατ. Θράκης καὶ τὴν ἐπίσκεψιν
τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου (1920)

Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος εἰς Παφὸς (1920)

*Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου διὰ τὸ ἐσωτερικὸν
τῆς Θράκης (1920).*

(Φωτογραφία εὐγενῶς παραχωρηθεῖσα παρὰ τοῦ κ. Φ. Μανουηλίδου)

ΕΚΛΙΠΟΥΣΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, εἰς ἐκδήλωσιν εὐγνωμοσύνης καὶ ἀπείρου σεβασμοῦ εἰς μνήμην ἐκλιπόντων ἐκ Θράκης διακεκριμένων ὁμογενῶν, ἀφιερῶνει τὰς ἐν συνεχείᾳ σελίδας εἰς δημοσίευσιν φωτογραφῶν μετὰ βιογραφικῶν σημειωμάτων, ἀναφερομένων εἰς ἐξαιρετικὰς Φυσιογνωμίας τῆς Θράκης, διακριθείσας εἰς τὴν πνευματικὴν, ἐμπορικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου. Ὡσαύτως εἰς πρόσωπα, ἅτινα διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ συγγραφικῆς τῶν ἐργασίας συνέβαλον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Σωματείου μας εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «Θρακικῶν», καθὼς καὶ ἄλλων εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν ὑπὲρ εὐαγῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων.

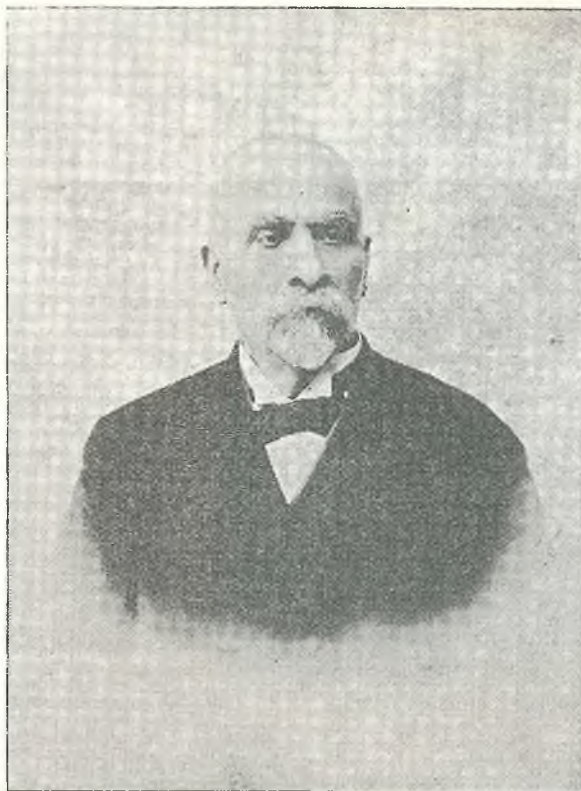
Αἱ δημοσιεύσεις αὗται θὰ συνεχισθοῦν, παρὰ τὰς δυσχερεῖας συγκεντρώσεως φωτογραφῶν καὶ βιογραφικῶν στοιχείων καὶ εἰς προσεχεῖς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν». Παρακαλοῦνται συνεπῶς, οἱ ὑπὸ τὸ ἄνω πνεῦμα ἐνδιαφερόμενοι καὶ κατέχοντες τοιαῦτα στοιχεία, νὰ τὰ ἀποστέλλουν πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ὅπερ θὰ φροντίζῃ διὰ τὴν κατάλληλον ἐπιλογὴν καὶ δημοσίευσιν.

Διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν» φροντίζει καὶ ἐπιμελεῖται ἡ ἐκάστοτε Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ, ἣτις κατὰ τὴν τρέχουσαν περίοδον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΟΥΓΙΖΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΟΥΒΕΡΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ
ΤΑΜΙΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Γ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Κωστάκης Γ. Θεοδωρίδης

Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεσῶ τῆς Ἀνατ. Θράκης. Ἐχημάτισε συνεχῶς Πρόεδρος τοῦ «Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ραιδεστοῦ», καταχωρημένος εἰς τὸν πίνακα τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ διὰ τῆς μεγαλυτέρας εισφορᾶς. Ὁ Κ. Θεοδωρίδης συγκατελέγετο μεταξύ τῶν πρώτων ἑννέα ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, περὶ τῆς δράσεως τοῦ ὁποίου ἐν ἐκτάσει ἀνεφέραμεν εἰς τὸν προηγ. 24ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν». Οὗτος μετὰ τῶν συνιδρυτῶν Ἀθηνοδώρου Δημητρίου, Γρηγορίου Λαζίδου καὶ Κωνσταντίνου Γεωργιάδου (τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, ὅστις ἀφιέρωσεν ὅλον τοῦ τὸν βίον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ραιδεστηνῶν), ἀπετέλεσαν τὸν κύριον μοχλὸν τῆς ἰδρύσεως καὶ ἀνεγέρσεως τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου, τοῦ ἀφήσαντος ἐποχὴν εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Θράκης, ὡς ἄνω Συλλόγου.

Διεκρίθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν τραπεζιτικὸν κλάδον, ἀφήσας μίαν τῶν μεγαλυτέρων περιουσιῶν τῆς Α. Θράκης. Κατεγίνετο εἰς μεγάλην κλίμακα μετὰ τὸ ἐμπόριον δημητριακῶν, ἅτινα ἐξήγαγεν εἰς Εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς μετὰ ὀλόκληρα φορτία, μεταφερόμενα μετὰ τριῦσιν μεγάλα ἰστιοφόρα κλπ. μέσα. Ἡ ὑπογραφή του ἀνεγνωρίζετο ὡς ἀπεριόριστου πίστεως μετὰ τῶν τραπεζιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν Οἴκων τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐξέφρασε πρὸ τοῦ θανάτου του τὴν ἐπιθυμίαν ἀνεγέρσεως, διὰ δωρεᾶς, τοῦ Παρθεναγωγείου εἰς μνήμην τῆς θυγατρὸς του.

Καθ' ὅλον τοῦ τὸν βίον ἐχθρὸς τῶν ἐπιδείξεων, διετήρησε τὴν ἀγαθὴν φήμην, διεκρίθη δὲ διὰ τὸν εὐθὺν χαρακτήρα καὶ τὴν παρὰ πάντων ἀναγνωριζομένην ἀπόλυτον ἐντιμότητά του.

ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣ Ν. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἐγεννήθη ἐν Κων/πόλει τὸ 1842 ἐκ πατρὸς μεγαλεμπόρου, συναλλασσομένου καὶ μὲ τὸ ἔξω-τερικόν. Ἀπεβίωσεν ἐν Θεσ/νίκῃ τὸ 1937. Ἐσπούδασεν ἐν Κων-σταντινουπόλει, μετὰ δὲ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον ἐγκατεστάθη εἰς Ραιδεστὸν καὶ ἐξηγόρασεν ἀγροκτῆματα ἀπὸ Τούρκους ιδιο-κτῆτας Ἀνεγνωρίζετο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων γαιοκτημόνων τῆς Α. Θράκης, μὲ τρία συνεχόμενα τσιφλίκια Σίρτ—κιοῖ, Σαρῆ—Ἰ-σμαήλ καὶ Ἰνανλί, ἐκτάσεως ἄνω τῶν ὀγδοῆκοντα χιλιάδων στρεμ-μάτων, διότι εἰς τὰς ἄνω περιο-χὰς εὐρίσκοντο καὶ δάση τι-θένα, ἅτινα παρέμειναν ἀπρο-σπέλαστα καὶ μὴ καταμετρούμενα. Τὰ ἀγροκτῆματά του διέσχισον ὁ σιδηρόδρομος καὶ δημοσία ὁδός, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ραιδεστοῦ ἡμίσειαν ὥραν μὲ αὐτοκίνητον καὶ περιελάμβανον χιλιάδας ζώ-ων, κτισμάτων καὶ ἐργατῶν.

Ἀθηνόδωρος Ν. Δημητρίου

Ἐξελέγη Βουλευτὴς εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν εἰς τὴν πρώτην Τουρκικὴν Βουλὴν μὲ τὸ παλαιὸν Σύνταγμα τοῦ 1878. Διετέλεσεν ἐπὶ 41 ἔτη μέλος τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου (Μετζλήσι—ιδιάρé), Ν. Ραιδεστοῦ. Χάρις εἰς τὸ κύρος καὶ τὴν νουνεχὴ πολιτικὴν του, κατώρθωνε νὰ προστατεύῃ τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἰδίᾳ τοὺς καταδυ-ναστευομένους χωρικούς. Ἄγρυπνος φρουρὸς τῆς Κοινοτικῆς περιουσίας, ἀναμολο-γεῖται ὅτι, χάρις εἰς τὴν ἐπιρροὴν καὶ φροντίδας του, ἐξησφαλίσθησαν τὰ οἰκόπεδα τῆς συνοικίας Μνημάτων παρὰ τὸ Παρθεναγωγεῖον, ἅτινα διεξεδίκει ἡ ἀρμενικὴ Κοινότης καὶ ἐνέμοντο ὁμογενεῖς, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Παναγίου Τάφου. Αἱ ἐπὶ τῶν οἰκοπέδων τούτων ἀνεγερθεῖσαι οἰκίαι, καθὼς καὶ αἱ δύο μεγάλαι παραλιακαὶ ἀποθήκαι γεννημάτων, ὠφείλοντο εἰς ἔρανον καὶ προσωπικὴν ἐργασίαν, διενεργη-θεῖσαν μὲ ἰδικὴν του πρωτοβουλίαν, ἀπετέλεσαν δὲ τὴν κυριωτέραν πρόσοδον συντη-ρήσεως τῶν σχολείων. Ἐπρωτοστάτησεν ὡσαύτως εἰς τὴν ἰδρυσιν, ἐξασφάλισιν οἰκο-πέδου καὶ ἀνέγερσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τοῦ «Θρακικοῦ Φιλεκαπαιδευτικοῦ Συλλόγου», μεταξὺ τῶν ἑννέα ἰδρυτῶν τοῦ ὁποίου συγκατελέγετο, ἀναφέρεται δὲ ὡς εὐεργέτης αὐτοῦ εἰς τὸν δημοσιευθέντα τότε πίνακα.

Ἀπέφυγε συστηματικῶς ἐπιδείξεις, διεκρίνετο διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν σωφρό-νων ἀποφάσεών του, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὸ γενικὸν καλόν, μὲ αὐστηρὸν σύστημα, ἐνίοτε παρεξηγούμενον, καὶ ἀνεγνωρίζετο διὰ τὸν ἐνάρετον χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀδιάβλητον ἐντιμότητά του.

Ἐγκατέλιπε πολυμελῆ οἰκογένειαν. Ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του κ. Δημήτριος Ἀθηνοδώρου, ἐξελέγη εἰς δύο περιόδους Βουλευτὴς Θεσ/νίκης ὡς ἐκπρόσωπος τῶν Θρακῶν προσφύγων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεσῶ καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἐμπορικὴν Σχολὴν Χάλκης καὶ Ροβέρτειον Κων)πόλεως. Ἐσυνέχισε μετ' ἐπιτυχίας καὶ δραστηριότητος καὶ προήγαγε τὰς ἐμπορικὰς καὶ τραπεζιτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρὸς του Κωνστάνη Θεοδωρίδου, ἐκπληρώσας τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ διαθέσεως σημαντικοῦ ποσοῦ χρυσῶν περιπυ λισίων πρὸς ἀνάγεσθαι τοῦ «Θεοδωριδεῖου Παρθεναγωγείου» ἐν Ραιδεστῶ.

Ἐσημείωσεν ἰδιαιτέραν δρασίαν ὡς Πρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Ραιδεστῶ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς, διότι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, ὄχι μόνον διὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐσεβάσθη τὸ Ρωσικὸν Προξενεῖον, ἀλλὰ καὶ ἤκουε τὰς εἰσηγήσεις αὐτοῦ, εἰς ἃς κατὰ μέγα μέρος ὀφείλειαι τὸ ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κατοχὴ, δὲν παρεξέτροπῃ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ δὲν προέβη εἰς αὐθαιρεσίας, αἵτινες ἐσημειώθησαν ἀνὰ τὴν ὑπαιθρον.

Ἐπίσης μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ τῶν ἄλλων Προξένων, ἀνέλαβε πρωτοβουλίας καὶ ἐπροστάτευσε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐνδοχώραν κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τῶν πολεμικῶν γεγονότων καὶ ἐναλλασσομένων κατοχῶν παρὰ Βουλγάρων καὶ Τούρκων, καθὼς καὶ κατὰ τὸν διαγωγὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῆς ἐκκένωσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης.

Μετὰ τὴν ἰκένωσιν τῆς Ραιδεστοῦ μετέφερε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του εἰς τὴν πρωτεύουσαν, σημεῖωσας ἀξιόλογον δρασίαν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Κων)πόλεως, ἐσυνέχισε δὲ εἰς εὐρυτάτην κλίμακα τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλαγὰς τοῦ Οἴκου Θεοδωρίδου. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις εἰς ἡλικίαν 44 ἐτῶν, ἐγκαταλείψας τρεῖς θυγατέρας, ἀποκατασταθείσας μὲ διακεκριμένους πολίτας τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ διπλωματικοῦ κλάδου.

Γεώργιος Κ. Θεοδωρίδης

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Κ. ΛΑΖΙΔΗΣ

Γρηγόριος Κ. Λαζίδης

Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεσῶ τῆς Ἄν. Θράκης καὶ ἀπεβίωσε τὴν 31 Αὐγούστου 1906. Συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἑννέα ἰδρυτῶν τοῦ «Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ραιδεστοῦ», διετέλεσεν Γενικὸς Γραμματεὺς αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν τριετῆ περίοδον τῆς λειτουργίας του, καταχωρημένος εἰς τὸν πίνακα τῶν ἐνεργετῶν τοῦ Συλλόγου καὶ συνετέλεσε διὰ τῆς μορφώσεως καὶ δραστηριότητός του εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς διαλέξεων ἀκόμη, μετὰ τοῦ συνιδρυτοῦ ὡσαύτως Ι. Χρυσοδόνη, ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων.

Ἔδρασεν ἐπίσης εἰς τὰ Κοινοτικά καὶ Μητροπολιτικά ζητήματα τῆς Ραιδεστοῦ, ἀσκῶν ἐπιρροὴν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν.

Διεκρίνετο εἰς τὰς ἐσπερίδας καὶ συναναστροφάς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὸν εὐθύμον χαρακτήρα του καὶ τὴν ὡς ἐκ τῶν συχνῶν ταξιδιῶν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν, κοινωνικὴν καὶ κοσμικὴν ἀνάπτυξίν του.

ΤΟΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Τότα Οικονόμου

Ἐγεννήθη εἰς Ἀλεξανδρούπολιν καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1954. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον Κων/πόλεως, ὅπου καὶ ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος. Ἐπῆρξε μαθήτρια τοῦ Οὐγγρου Χένγκεϋ μαθητοῦ τοῦ μεγάλου Λίστ. Ἐλαβε δίπλωμα σολίστ ἀπὸ τὸ Ὁδεῖον Θεσ/νίκης καὶ ἀπὸ τότε ἤρχεισεν ἡ φωτεινὴ καὶ μεγάλῃ σταδιοδρομία τῆς Ἑλληνίδος καλλιτέχνιδος τοῦ πιάνου, ἣτις τὴν ὠδήγησεν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα μουσικὰ κέντρα τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Πρωτοεμφανίσθηκε εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸ 1946 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς συναυλίας καὶ ρεσιτάλ εἰς Βοστώνην, Λὸς Ἄντζελες, Σικάγον, καὶ Σάν Φραντζίσκο. Ἐπίσης εἰς τὰς ἄνω πόλεις ἔδωκε διαλέξεις καλλιτεχνικοῦ καὶ ἐθνικοῦ περιεχομένου καὶ ὠμίλησεν ἀπὸ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ. Ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην τὸ 1949, συνεχίσασα τὰς ἐπιτυχεῖς ἐμφανίσεις της εἰς τὰ μεγάλα μουσικὰ κέντρα τοῦ Λονδίνου, Παρισίων, Στοκχόλμης, Κοπεγχάγης, Βιέννης, Σεράγεβου καὶ Ζάγκρεμπ, ἀποσπῶσα πάντοτε τοὺς θερμότερους ἐπαίνοους τῆς κριτικῆς καὶ τοῦ τύπου.

Ἐχορημάτισεν ἐπὶ ἕτη Γραμματεὺς τῆς Ἐφόρου τοῦ μουσικοῦ τμήματος τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων, ὑπηρετήσασα δὲ ὡς νοσοκόμος κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὴν φιλανθρωπικὴν δρασίαν της καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς.

Ἡ Τότα Οικονόμου ὑπῆρξε μία πραγματικὴ καλλιτέχνης μὲ ἀρτίαν μόρφωσιν, βαθεῖαν πνευματικὴν καλλιέργειαν καὶ ψυχὴν γεμάτην καλωσύνην, εὐγένειαν καὶ ἀγάπην.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τιμῶσα τὴν ἐξαιρετικὴν μουσικόν, ἀπεφάσισε νὰ παρασημοφορήσῃ αὐτήν, διὰ τὴν συμβολὴν της εἰς τὴν προώθησιν τῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως τῆς Χώρας.

Τὰ «Θρακικά», συμπεριλαμβάνουν εἰς τὰς στήλας τῶν ἐκλιπόντων συμπολιτῶν τὸ ὄνομα τῆς διακριθείσης, μεταξὺ τῶν Ἑλληνίδων, καλλιτέχνιδος καὶ ἀφιερῶνουν μὲ πατριωτικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἱκανοποίησιν τὰς ὀλίγας αὐτὰς γραμμὰς, πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς λαμπρᾶς σταδιοδρομίας της.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ

Ἐγεννήθη ἐν Μυριοφύτῳ τῆς Ἀν. Θράκης ἐν ἔτει 1881 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 13 Ἰουλίου 1956.

Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν εἰς τὴν Ἀστικὴν Σχολὴν Μυριοφύτου. Ἀκολούθως ἐν νεαρῳτάτῃ ἡλικίᾳ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον οἴνων καὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ἰδρύσας ὀλίγον ἀργότερον καὶ Ἔργοστάσιον Κερυμποποιίας ἐν Μυριοφύτῳ. Ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας, συνεργασθεὶς μὲ ἀξιωματικούς, μὲ τὴν ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν καὶ μὲ τὴν Θρακικὴν

Ἰωακεῖμ Λάγιας

Ἐνωσιν, χρησιμοποιοῦντες πολλάκις εἰς διαφόρους ἐθνικὰς ἀποστολάς δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνθοῦσαν ἐπιχειρήσιν του καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ἀθήνας.

Περιορισμένος μὲ ἐμπορικὸν πνεῦμα καὶ ἀκάματον δραστηριότητα, ἴδρυσεν ἐν Ἀθήναις τὴν Α. Ε. «ΡΥΘΜΟΣ», ἠσχολήθη δὲ καὶ μὲ ἄλλας ἐπιχειρήσεις καὶ δὴ μὲ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ Καβουρίου Βουλιαγμένης.

Ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἐχημάτισε Ταμίας αὐτοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ συνεχῶς μέλος τοῦ Διοικητικοῦ του Συμβουλίου, μέχρι τοῦ θανάτου του, συντελῶν πάντοτε εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Σωματείου. Ἐχημάτισεν ὡσαύτως Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Βουλιαγμένης κατὰ τὰ ἔτη 1945—1946.

Ὁ ἀείμνηστος Ι. Λάγιας ἐδυσφόρει ὅταν οἱ συμπατριῶται μας Θραῶκες δὲν ἐδείκνυον φιλοπονίαν καὶ δὲν εἰργάζοντο μὲ ζῆλον πρὸς εὐδόωσιν τῶν Θρακικῶν καὶ γενικώτερον τῶν ἐθνικῶν μας ὑποθέσεων.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑΣ 23^{ΟΝ} ΚΑΙ 24^{ΟΝ} ΤΟΜΟΥΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»,

Αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ συνόλω των, καθὼς καὶ ὁ ἐπαρχιακὸς τύπος τῆς Ἑλλάδος, προέβησαν κατ' ἐπανάληψιν εἰς πληροφοριακὰς δημοσιεύσεις καὶ εὐμενεῖς κρίσεις ἐπὶ τῶν ἄνω ἐκδόσεων. Ἐκτὸς τῶν κατ' ἴδιαν εὐχαριστιῶν μας, ἀπευθύνομεν καὶ θερμοτάτας τοιαύτας διὰ τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως. Παρίσταται ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι καὶ ἐφημερίδες τῆς Ἀμερικῆς ἠσχολήθησαν ἐπαινετικῶς διὰ τὰς ἐκδόσεις μας ταύτας, ἰδιαιτέρως δὲ ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» Νέας Ὑόρκης εἰς δύο περισπούδαστα ἄρθρα τοῦ τῆς 3ης Ἰουνίου 1956 καὶ 4 Νοεμβρίου 1956 τοῦ ἐκ Θράκης Πανοσιολογιωτάτου Πρωθιερέως Δ. Καλλιμάχου, ἐπιτίμου ἀρχισυντάκτου τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος», μὲ ἐμπεριστατωμένα καὶ ἀξιόλογα κριτικὰ στοιχεῖα. Ὁ πατὴρ Δημήτριος Καλλιμάχος, πασίγνωστος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ διὰ τὴν πολυσχιδῆ, πολὺπλευρον καὶ εἰς διαφόρους τομεῖς ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν δρασίαν του, τιμᾶ ἐν τῇ ξένῃ τὸ Θρακικὸν ὄνομα. Ἀποτελεῖ κόσμημα τῆς συγχρόνου Ἱεραρχίας, διακριθεὶς ἐπὶ ὀλόκληρον 40ετιάν διὰ τὰς προσπάθειάς του ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας, τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τοὺς καρποφόρους ἀγῶνας του πρὸς πνευματικὴν ἄνοδον τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπαυσε νὰ συνεχίζῃ καὶ νὰ προάγῃ ἐπὶ δεκαετηρίδας. Τοὺς ἀγῶνας τούτους, δημοσιογραφικοὺς καὶ ἐθνικοὺς, ἀνεγνώρισαν οἱ κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν Ἀμερικῇ διὰ προσφάτων πανηγυρικῶν ἐκδηλώσεων, ἐξάραντες τὰ ἐπιτευχθέντα ὑπέροχα ἀποτελέσματά των.

Ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω τὰ ἄρθρα ταῦτα, ἵνα λάβωσι γνῶσιν καὶ οἱ ἀναγνώσται τῶν «Θρακικῶν», ἐκφράζοντες ταυτοχρόνως καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν διακεκριμένον συμπολίτην μας καὶ ἀνώτατον Κληρικόν, καθὼς καὶ πρὸς τὸν «Ἐθνικὸν Κήρυκα», τὸν φιλοξενήσαντα τὰς κριτικὰς ταύτας, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν καλὴν φήμην καὶ διάδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ μας καὶ ἐν Ἀμερικῇ :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

“ΘΡΑΚΙΚΑ,,

«Περιοδικὸν Σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις
Θρακικοῦ Κέντρου, Τόμος 23ος. Ἀθῆναι 1915.

» Εἰς τὴν Ἑλλάδα συνεχίζεται σπουδαία πνευματικὴ κίνησις. Ἐκτὸς ἄλλων ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων ἐκδίδονται καὶ τὰ περιοδικὰ τῶν χαμένων πατρίδων, ὅπως εἶναι τὰ Θρακικὰ, Ἑπειρωτικὰ, Ποντιακὰ, Μικρασιατικὰ καὶ ἄλλα. Εἰς αὐτὰ τὰ δημοσιεύματα ἀποθησαυρίζεται παντοῖα ὕλη ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ λαογραφικὴ, ἵνα παραμείνουν «ἐσαεὶ» τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀγωνιζομένου Γένους κειμήλια.

» Τελευταίως ἐλάβομεν τὸν εἰκοστὸν τρίτον τόμον τῶν «Θρακικῶν». Εἶναι ἓνας τόμος ἐκ 208 σελίδων, μεγάλου σχήματος, ὃ ὁποῖος στολιζέται καὶ μὲ ἐνδιαφερούσας φωτογραφίας. Τὸ σπουδαῖο αὐτὸ περιοδικὸ ἔχει βραβευθῆ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Ἑταιρίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

» Εἰς τὰς ὑπερδιακοσίας σελίδας τοῦ τόμου αὐτοῦ δημοσιεύονται μελετήματα ἀπὸ εἰδικούς, σχετιζόμενα μὲ τὴν Θράκην. Οἱ συνεργάται, πού πλουτίζουν τὴν ὥραϊαν ἔκδοσιν εἶναι οἱ ἑξῆς: Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἰωάννης Παπαδόπουλος, πού ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὸ ἔνατο διεθνὲς Βυζαντινὸ Συνέδριον, διαπραγματεύεται τὸ θέμα «Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη». Τοῦ κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδη κριτικὴ γιὰ τὴν περιγραφὴ «Παλαιογραφικὴ Ἐκδρομὴ εἰς τὴν Μονὴν Μπατσκόβου» τοῦ Καθηγητοῦ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου. Τοῦ Καθηγητοῦ Εὐλόγιου Κουρίλα: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας». Τοῦ ἰδίου Ἱεράρχου Καθηγητοῦ: «Βιβλιογραφία» (σχετικὴ μὲ τὴν Θράκην). Τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου Κορυνησῶς ἢ μελέτη: «Ἡ Σαμοθράκη καὶ τὰ Καβείρια Μυστήρια». Ἡ ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ μελέτη συνοδεύεται καὶ μὲ εἰκόνας τοῦ Μουσείου τοῦ ἀνεγερθέντος εἰς τὴν Σαμοθράκην ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνήργησαν τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Νῆσον. Ἐπίσης δημοσιεύεται εἰκὼν τῶν ἑρείπιων τοῦ ἱεροῦ τῶν Καβείρων Θεῶν τῆς Σαμοθράκης.

» Ἄλλα δημοσιεύόμενα μελετήματα εἶναι τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάδου: «Ἡ Ἐκκλησία Ἡρακλείας». Τοῦ Μητροπολίτου Σάμου καὶ Ἰκαρίας: «Ἡ δημοκρατικὴ διοίκησις τοῦ ὑποδοῦλου Γένους». Τοῦ Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως Ἰωακείμ: «Ἀφιέρωμα εἰς τὴν

ἀλησμόνητη πατρίδα μου Σηλυβρίαν». Πρόκειται περὶ 45 τετραστίχων ὕμνητικῶν, τῆς χαμένης γενετέρας του.

» Ἐπίσης τῆς ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου τῆς Κων' σταντινουπολίτισσας τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα : «Ἡ Θράκη», τὸ ὅποτον ἐμπνευσθὲν πρὸ τοῦ 1906, φαίνεται σήμερον ὡς προφητικόν.

» Τοῦ καθηγητοῦ Α. Ταμβακίδου «Λαογραφικά — Σαραντακκλησιώτικα — Θρακιώτικα». Ἐπιπροσθέτως καὶ δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὸ Ὀρτάκιοι τῆς Βουλγαροκρατουμένης Θράκης, ἀπὸ τὴν Σαρακίνα, τὰ Μάλαρα, τὸ Κρυονέρι, καὶ ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀκολουθοῦν παραδόσεις καὶ δημοτικά τραγούδια ἄλλων Θρακικῶν περιφερειῶν.

» Ἄλλαι ἐκτεταμέναι μελέται εἶναι τοῦ Μιλτιάδου Σαραντή: «Ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὸ ἔτος 1911 εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους» καὶ τοῦ Φωτίου Γ. Ἀποστολίδου : «Ἀπὸ τὴν Οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Θράκης — Τὰ Κεχαγιαλίκια τῆς Τσεντῶς».

Κωνσταντίνου Κουρτίδου, ἱατροῦ, πρώην Γερουσιαστοῦ : «Ἱστορικά Σημειώματα — Ἡ Θράκη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς».

» Εἰς τὸν τόμον αὐτὸν δημοσιεύεται ἡ εἰκὼν καὶ βιογραφία τοῦ τελευταίως θανόντος εἰς Ἀθήνας ἐφοπλιστοῦ Ἀθανασίου Στεφ. Μανουηλίδη, ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Α. Θράκης : «Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς πολίτης, διαπρεπὲς μέλος τῆς Θρακικῆς οἰκογενείας καὶ ἐπιχειρηματίας, διακριθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ κυρίως μεταξὺ τοῦ ναυτιλιακοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος».

» Πενήντα περίπου σελίδες τῶν «Θρακικῶν» ἀφιερώνονται εἰς μνήμην τοῦ ἐκ Θράκης Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Στρηνοπούλου. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1955 ἐτελέσθη εἰς τὸν Παρνασσὸν τὸ πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου. Δημοσιεύονται αἱ ὁμιλίαι τοῦ Φιλίππου Μανουηλίδου, πρώην Ὑπουργοῦ, Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Ἐπίσης τοῦ Α. Α. Πάλλη, πρώην Πρεσβευτοῦ καὶ τέως Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Λονδίῳ Γραφείου Τύπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Προστίθεται καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν δημοσιεύονται καὶ τὰ ὅσα ἔλαβον χώραν τὸ 1938 εἰς τὸ Λονδίνο κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Τεσσαρακονταετηρίδος τοῦ Ἱεράρχου. Ἡ προσφώνησις τοῦ Μ. Ἀρχιμανδρίτου Μιχαῆλ Κωνσταντινίδου, προϊσταμένου τότε, τοῦ ἐν Λονδίῳ Καθηδρικοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας, ἤδη Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, καθὼς καὶ ἡ ἔμμετρος προσφώνησις τοῦ Μ. Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Καλλινίκου, καὶ ἡ ἀντιφώνησις τοῦ τιμωμένου Μητροπολίτου Θυατείρων. Προστίθεται καὶ ἀπόσπασμα Διαθήκης αὐτοῦ, ἐν ἧ τὸνίζεται : «Κατετέθη τὸ ποσὸν τῶν χιλίων πεντακοσίων

ἀγγλικῶν λιρῶν εἰς μνήμην τῆς ἀδελφῆς μου Κασάνδρας Α. Εὐθυμιάδου, τὸ γένος Παντελῆ Στρηνοπούλου εἰς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ Charits Commission, ὅπως διὰ τῶν τόκων αὐτοῦ τὸ ἐν Ἀθήναις Σωματεῖον «Θρακικὸν Κέντρον» προικίζῃ κατ' ἔτος μίαν πτωχὴν κόρην, καταγομένην ἐκ τῆς πατρίδος μου Δελλιωνῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης».

»Αὐτὰ εἶναι τὰ περιεχόμενα τοῦ λαμπροτάτου αὐτοῦ εἰκοστοῦ τρίτου τόμου τῶν «Θρακικῶν». Τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν ἀπαρτίζουν πέντε ἔγκριτοι Θραῖκες, οἱ κ. κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, Βίκτωρ Μιχαηλίδης, Φιλοποίμην Ἀλεξιάδης, Δημήτριος Λουῖζος καὶ Κυριάκος Ἀργυρόπουλος.

»Ἐκεῖ κάτω γίνεται ἀθόρυβη, σπουδαία ἐργασία. Θὰ ἔπρεπε καὶ ἡμεῖς οἱ ἐκ Θράκης ἀπόδημοι ἀδελφοὶ νὰ δεῖξωμεν ἔμπρακτον ἐνδιαφέρον. Μᾶς τὸ ἐπιβάλλει τὸ αἶσθημα τῆς φυλετικῆς ἀλληλεγγύης.

† Πρωθιερέως Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ »

Τόμος Εἰκοστὸς Τέταρτος (Σελίδες 318).

» Εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς 3 Ἰουνίου, 1956, τοῦ Κυριακάτικου «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» ἀσχολήθηκα μὲ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ εἰκοστοῦ τρίτου τόμου τῶν «Θρακικῶν». Τὰ ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἐκδιδόμενα ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν βραβευθῆ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Ἐταιρίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

» Πρὸ ἡμερῶν ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν κ. Δημοσθένην Χατζηγιαννάκην, Πρόεδρον τῆς ἐν Νέα Ὑόρκῃ «Πανθρακικῆς Ἐνώσεως», τὸν τελευταίως ἐκδοθέντα ἐν Ἀθήναις Εἰκοστὸν Τέταρτον Τόμον τῶν «Θρακικῶν». Ὁ τόμος αὐτὸς ἐκ 318 σελίδων μεγάλου σχήματος εἶναι γραμμένος ἀπὸ τὸν ἐκ Ραιδεστοῦ μεγάλτιμον ὁμογενῆ κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, πρῶην Ὑπουργὸν καὶ Πρόεδρον τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου». Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι ἀφιερωμένος «εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Ὁθωνος Ἀναστασίου, ἐκλεκτοῦ πολίτου τῆς Ραιδεστοῦ, διακριθέντος διὰ τὴν ἐντιμότητα καὶ χρηστότητα τοῦ χαρακτήρος του». «Τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου τούτου ἀνέλαβε προθύμως καὶ εὐγενῶς ἡ οἰκογένεια τοῦ τιμωμένου, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐκφράζει τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας του».

» Ὀλόκληρος ὁ Τόμος περιέχει ὕλην, σχετιζομένην μὲ τὴν πόλιν καὶ τὸν Νομὸν Ραιδεστοῦ, τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 1870—1920. Ἡ ἱστορία αὐτὴ μᾶς δίδει μίαν ζωντανήν, παραστατικὴν εἰκόνα τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Εἰς τὸ Πρῶτο

Μέρος ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀπὸ τὸ 1870 μέχρι τοῦ 1912 ἀξιοθαύμαστη ἀκμὴ τῆς Παιδεστοῦ, τῆς ἀρχαίας αὐτῆς πόλεως, ἡ ὁποία, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἰδρύθη πρὸ εἴκοσι ἕξ αἰώνων ὑπὸ ἀποίκων Σαμίων καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα Βησάνθη. Εἰς τὸ Δεύτερο μέρος (σελίδες 143—190) ἐκτίθενται αἱ τρομοκρατικαὶ ἡμέραι τῆς Κατοχῆς τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν Πόλεμον (1912) κατέλαβον τὴν πόλιν καὶ τὸν Νομὸν Παιδεστοῦ. Στὸ Τρίτο Μέρος (σελίδες 191—285) ἐκτίθενται ἄλλαι δραματικαὶ πτυχαὶ φρίκης ὅταν ἔφυγαν αἱ βουλγαρικαὶ ὕαιαι, ἐπέστρεψαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἠκολούθησεν ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ τὸν ὁμογενῆ πληθυσμὸν, οἰκοῦντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην χώραν πρὸ αἰώνων ἀμνημονεύτων.

» Εἰς τὸν ἐπίλογον ὁ κ. Μανουηλίδης ἐκθέτει (σελ. 286 καὶ ἐφεξῆς) καὶ τὰς δραματικὰς σελίδας τῶν ἀνηκούστων βανδαλισμῶν τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ τὸ ἐξοντωτικὸ ἀνθελληνικὸ κίνημα τῆς μαύρης 6 Σεπτεμβρίου τοῦ 1955 εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς τὴν Πόλιν.

» Τὸ ὄλο ὑποδειγματικὸ σύγγραμμα τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἔργο ὀλοζώντανο, παρουσιάζεται εἰς τὸν ἀναγνώστη σάν μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία, ταινία τῶν ἀξιοθαυμάστων εἰρηρικῶν προόδων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφαντάστων παθημάτων τοῦ μαρτυρικοῦ Γένους παλαιόντος διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ κ. Μανουηλίδης βασιίζεται εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ εἰς στατιστικὰς παντοειδεῖς τόσον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅσον καὶ κατὰ τὰς δύο τελευταίας περιόδους τῶν ἀγριωτάτων διωγμῶν, τῶν ὁμαδικῶν δολοφονιῶν καὶ ἀτιμιῶν κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν Οὔνων τῆς Σόφιας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν αἱματοποτισμένην Ἀνατολικὴν Θράκην τῶν Ἀγαρηνῶν, συγγενῶν τῶν Οὔνων.

» Ὑπηρετῶν ὡς ἐθελοντὴς Ἱεροκῆρυξ εἰς τοὺς δύο Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 περιέγραψα εἰς τὸ βιβλίον μου «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Στρατόπεδο» τὰ φρικιαστικὰ κακουργήματα τῶν αἱμοβόρων Οὔνων, οἱ ὅποιοι ἀτιμάζουν τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸν. Τονίζω ὅμως ὅτι ἡ ἐξιστόρησις τῶν φρικιαστικῶν ἐγκλημάτων ἀπὸ τὸν κ. Μανουηλίδην, ἐξιστόρησις ἀριστοτεχνικὴ, εἰς ὀλοζώντανο ὕφος, εἰς γλῶσσα παραστατικὴ, λογοτεχνικὴ, εἶναι ἀνώτερη θαυμασμοῦ. Ἡ ἀναπαράστασις ὁμοιάζει σάν κινηματογραφικὴ. Ἔπρεπε νὰ γραφῆ ἓνα τέτοιο ἔργο κειμήλιον ἱστορικόν, διὰ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀλλὰ γενικὰ καὶ στὸν πολιτισμένον κόσμον τὰ ἀφάνταστα ἐγκλήματα τῶν ἀνθρωποθηριῶν πού, ἀνέκαθεν ἀτιμάζουν τὸν πολιτισμὸν. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ

θεραπευθοῦν τὰ αἰμοβόρα αὐτῶν ἔνστικτα.

» Ὁ συγγραφεὺς ἔξιτορῶν τὰ πρόσφατα, φρικιαστικά ἐγκλήματα τῆς μαύρης βῆς Σεπτεμβρίου, ἔμπρὸς εἰς τὴν ὁποίαν ὠχριοῦν τὰ δραματικά γεγονότα τῆς πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν μαύρης Τρίτης, παραθέτει καὶ τὰς ἐν Ἀμερικῇ ἐνεργείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Μιχαήλ, ὅστις κατήγγειλε πρὸς τὸν Ἀμερικανικὸν κόσμον τὰς κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους πράξεις τοῦ ἀφηνιασμένου ὄχλου τῶν Ἀγαρηνῶν.

» Πληροφορούμεθα εὐχαρίστως ὅτι τὸ Θρακικὸν Κέντρον τῶν Ἀθηνῶν ἐτοιμάζεται νὰ ἐκδώσῃ ξεχωριστοὺς τόμους, σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν προόδων, ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων καὶ τῶν ἄλλων περιφερειῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Οἱ τόμοι αὐτοὶ θὰ παραμείνουν «ἔσαει» ὡς ἱστορικὰ κειμήλια ἔθνικα. Θὰ ἐνθυμίζουν δὲ καὶ τὴν παλαιὰ προγονικὴν ρήτρα ὅτι : «Θαρσεῖν χρή». Γιὰ ἓνα τέτοιον ἱερόν, διαφωτιστικὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ λάβουν τὸν λόγον καὶ οἱ ἐν Ἀμερικῇ φιλοπάτριδες Θράκες, ἐνισχύοντες τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» Ἀθηνῶν. Πρὸ παντὸς δὲ ἔχει τὸν λόγον ἢ «Πανθρακικὴ Ἐνωσις» Νέας Ὑόρκης διὰ νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα.

† Πρωθιερέως Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ»

Η ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ»
ΠΡΟΣ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΩΝ
ΠΑΤΡΙΔΩΝ

Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1956 εἰς πολυπληθῆ συγκέντρωσιν τῆς «Ἑστίας Νέας Σμύρνης», ὁ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Π. Χαλδῆζος, παρέκάλεσεν ὅπως ἀντιπροσωπευθῆ ἑρῶτον τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», κατόπιν δὲ καταλλήλου εἰσηγήσεως αὐτοῦ, ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος καὶ πρῶην Ὑπουργὸς κ. Φ. Μανουηλίδης, ἀποδεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν, ὠμίλησεν ὡς ἑξῆς :

« Κύριε Ὑπουργέ, Κύριε Δήμαρχε, Κύριε Πρόεδρε,
» Κυρίες καὶ Κύριοι,

» Μὲ εὐνόητον συγκίνησιν ἀνταποκρίνομαι πρὸς τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν τῆς «Ἑστίας Νέας Σμύρνης» (τῆς πραγματικῆς τοῦ προσφυγισμοῦ Ἑστίας), ἥτις κατ' ἔτος μὲ πρωτοβουλίαν ἀξιέπαινον καὶ ἄσβεστον πατριωτισμὸν συγκεντρῶνει ἐνταῦθα ἐκπροσώπους ἐκείνων, οἵτινες ἔχασαν τὰς ἀλησμονήτους πατρίδας τῶν.

» Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ζωντανεύουν αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος ἀνανεοῦται ἡ στοργικὴ ἀγάπη διὰ προσφιλεῖς μας πρόσωπα, ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν ἐλησμονήσαμεν τοὺς καημοὺς τῆς πατρίδος καὶ ὅτι διατηροῦμεν τὰς τοπικὰς παραδόσεις καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ἱερά καὶ ὄσια τῶν προγόνων καὶ πατέρων.

» Ὑστερον ἀπὸ τόσα χρόνια ἐγκαταστάσεώς μας εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, αἱ ἀναμνήσεις μας αὐταὶ, συνοδευόμεναι ἀπὸ ἀκόμητον νοσταλγίαν καὶ βαθυτάτην συγκίνησιν, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατεχόμεθα πάντες οἱ ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων καταγόμενοι, δὲν περιορίζονται εἰς τὴν ἀπλῆν ἀναπόλησιν τῶν ἀπολεσθέντων ἐδαφῶν τῆς γενετέρας, ἀλλὰ καθίστανται καὶ οὐσιαστικώτεροι, ὅταν συγκρίνονται μὲ τὸ τί ἔχασαμεν καὶ τὸ τί εὐρήκαμεν.

» Πρέπει νὰ μᾶς ἐπιτραπῆ ἡ τοιαύτη σύγκρισις οὐχὶ μὲ πρόθεσιν μειώσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς ἐλευθέρας μας πατρίδος, ἀλλὰ διὰ νὰ τονισθῆ ὅτι πολιτισμὸς προϋπῆρχεν ἰσότητος, ἴσως δὲ καὶ ἀκμαιότερος, ἐν πολλοῖς, εἰς τὴν σκλαβωμένην πατρίδα.

» Μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία ἐσχάτως νὰ ἀναδιφήσωμεν τὰ πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης γεγονότα καὶ μὲ προσωπικὴν ἐπὶ τόπου ἐπίσκεψιν μας καὶ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ἐμφαντικώτερον ὑπὸ

ποίας συνθήκας ἔζη καὶ ἀνεπτύσσετο ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν.

» Ἡ ἐκκλησία, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς Μητροπολίτας, ἀληθινούς ἱεροφάντας καὶ ἔθναρχας καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ὁ κλῆρος, σθεναρὸς προασπιστῆς τῶν προνομίων καὶ ὑπέροχος καθοδηγητῆς, ὄχι μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν διοικητικῶν ζητημάτων τοῦ Γένους.

» Ἡ Κοινότης, ὄργανωμένη κατὰ γνήσιον δημοκρατικὸν σύστημα, μὲ τὰ αἰρετὰ συμβουλίᾳ της, ἄγρυπνος φρουρὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτις ἄνευ κρατικῆς ἀρωγῆς μὲ τὴν πρόθυμον καὶ πλουσίαν εἰσφορὰν τῶν εὐπόρων καὶ τὸν ὀβολὸν τοῦ λαοῦ, ἔφθασεν εἰς ἐπιζήλον ἀνωτερότητα ἀμιλλωμένη κατὰ ἐποχὰς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν.

» Αὕτῃ αὕτῃ ἡ Διοίκησις, κατὰ τὴν σουλτανικὴν ἐποχὴν, μὲ δημοσίους ὑπαλλήλους γλίσχρως ἀμειβομένους, ἀλλ' ἀποφοίτους εἰδικῶν διοικητικῶν σχολῶν, διὰ τῶν τοπικῶν της συμβουλίων ἐξ ἀνωτέρων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων καὶ αἰρετῶν μελῶν ἐξ ἐθνοτήτων εἶχεν ἐφαρμόσει τὸν θεσμόν τῆς ἀποκεντρώσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως, μὲ τὸν ὅποιον ἀπὸ ἐτῶν ταλανιζόμεθα ἐνταῦθα, χωρὶς νὰ καταλήγωμεν εἰς τὸ ποθοῦμενον τέρμα.

» Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ἤκμαζον κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι αἱ παραλιακαὶ μεγαλουπόλεις τῆς Θράκης, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μικρασίας, συναλλασσόμεναι ἀπ' εὐθείας μὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς εἰσήγαγον ἀποικιακὰ εἰς ὀλόκληρα βαγόνια, ἐνῶ εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸ τοῦ 1920, αἱ αὐταὶ εἰσαγωγαὶ περιορίζοντο μόνον εἰς δεκάδας σάκκων.

» Κοινωνικῶς, ὁ πολιτισμὸς τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ συνηγωνίζετο ἐπιτυχῶς μὲ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἀμιλλα δὲ τῶν ἐμπόρων καὶ τῆς καλλιτέρας τάξεως, δὲν περιορίζετο εἰς τὴν σπουδὴν τῶν τέκνων των εἰς ἀνωτέρας σχολὰς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὸ ἐξωτερικόν, μετέφερον πᾶσαν πρόοδον καὶ εἶχον ἐξιχθῆ εἰς ἀξιόζηλον ἄνθησιν. Καὶ ἐπροκάλουν τὴν ἔκκληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν μὲ τὰ καλλιμάρμαρα διδακτήρια, τοὺς Συλλόγους, τὰ Σωματεῖα, τὰς Βιβλιοθήκας, τὰ Μουσεῖα ἀρχαίων νομισμάτων καὶ ἀγαλμάτων καὶ τὰ κέντρα ἀναψυχῆς.

» Πολῖται ἀκόμη τῶν ἄνω περιοχῶν ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διεκρίθησαν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ὀνόματα των, ὡς μεγάλων εὐεργετῶν, ἐτίμησαν τὴν Ἑλλάδα.

» Εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς βραχείας ταύτης ὁμιλίας, δὲν πρόκειται, πειθαρχῶν, νὰ ἐπεκταθῶ, διότι ὀγκῶδεις τόμοι δὲν θὰ ἤρκουν

διὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ὥραίας ἐκείνης ἐποχῆς.

» Ἐπιθυμῶ ἀπλῶς νὰ δικαιολογήσω τοὺς μὲ φανατισμὸν ὑποστηρίζοντας, ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως τόσοσιν ὕλικῆς συμβολῆς, ὅσον καὶ πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς, ἡμεῖς, οἱ κάποτε περιφρονηθέντες πρόσφυγες, ἐγκαταλείψαντες κολοσσιαίας περιουσίας, ἐβοηθήσαμεν μὲ τὸ πλούσιον κομπόδεμά μας, τὸν πολιτισμὸν μας καὶ τὴν ἔθνολογικὴν ἐπάνδρωσιν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης, τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, ἧτις ὡς ἐκ τῶν περιωρισμένων οἰκονομικῶν της μέσων καὶ λόγῳ πλημμελοῦς διαχειρίσεως τῶν ἐξ ἀνταλλαγῆς περιουσιῶν μας, δὲν κατάρθωσεν εἰσέτι, μετὰ πάροδον περίπου τεσσαρακονταετίας, νὰ στεγάσῃ χιλιάδας τῶν καταφυγόντων εἰς τοὺς κόλπους της.

» Κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα, μὲ ἔθνικὴν ὑπερηφάνειαν, μὲ ἀκαταπόνητον ἐργασίαν, μὲ ἀκατάβλητον πίστιν καὶ μὲ φλογερὸν πατριωτισμὸν, παρηκολουθήσαμεν καὶ συνεβάλαμεν κατὰ τὸ ἔνὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὰς προόδους τοῦ ἐλευθέρου Κράτους.

» Παρηγορούμεθα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀνατεῖλουν δι' ὅλους μας καλλίτεραι ἡμέραι καὶ θὰ παρέλθῃ εἰρηνικῶς ἡ σημερινὴ συγκλονιστικὴ δοκιμασία τοῦ Ἔθνους μας.

» Καταβάλλομεν ἰσχυρὰν προσπάθειαν διὰ νὰ λησμονήσωμεν τὸ παρελθόν. Ἡ πληγὴ ἐν τούτοις τῶν ἀπελευθερωθέντων Ἑλλήνων ὀδυνηρῶς ἀναξέεται τὸν τελευταῖον καιρὸν μὲ τὰ θλιβερὰ γεγονότα, τοὺς ἐγκληματικοὺς φόνους, τὰς βαρβαρότητας, τοὺς καννιβαλισμούς, τὰς διαρπαγὰς περιουσιῶν, τοὺς ἀπαγχονισμούς, τὴν πυρπόλησιν καὶ καταστροφὴν ἐκκλησιῶν καὶ τάφων τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σμύρνης καὶ τῆς μαρτυρικῆς μεγαλονήσου, τῆς ἠρωϊκῆς καὶ ἀγαπητῆς μας Κύπρου.

» Τὰ ἀκατονόμαστα ταῦτα γεγονότα, τὰ προκαλοῦντα τὸν ἀποτροπιασμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰ στιγματίζοντα ὀλόκληρον τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς διεθνεῖς νόμους καὶ πᾶσαν ἠθικὴν τάξιν, μᾶς ἀναγκάζουν μὲ ἄφατον πικρίαν νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ πάλιν τὰ παλαιὰ δεινὰ μας, διότι ὡς φαίνεται, ἡ μοῖρα τοῦ Ἔθνους, μᾶς καταδικάζει εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἀτερόμων τούτων συμφορῶν.

» Ἡμεῖς οἱ ἄλλοτε σκλάβοι συμεριζόμεθα τὴν ἀγωνίαν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ Βορειοηπειρωτῶν καὶ εὕρισκόμεθα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μαχομένων ἀδελφῶν μας Κυπρίων.

» Ἡ ἱστορία ἐν τούτοις ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν καταπνίγεται μέσα εἰς τὸ συντελούμενον ὄργιον τοῦ αἵματος καὶ ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῶν μεσαιωνικῶν καὶ χιτλερικῶν μεθόδων πυργώνουν καὶ γιγαντῶνουν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἠρωϊκῶν ἀγωνιστῶν, ἡ δικαιο-

σύνη δὲ καὶ ἐλευθερία, ὡς διδάσκουν οἱ αἰῶνες, θὰ θριαμβεύσουν, καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ ἐξέλθῃ πάλιν νικητὴς ἀπὸ τὰς σημερινὰς περιπετειάς καὶ συνεχιστὴς τῶν ἱερῶν παραδόσεων καὶ τῆς λαμπρᾶς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἱστορίας του.

» Τότε οἱ βάρβαροι δυνάσται θὰ πληρώσουν τὰς ἀμαρτίας των, οἱ δὲ συνένοχοι καὶ προδόται θὰ τιμωρηθοῦν, πρὸς θρίαμβον τῆς ἐλευθερίας καὶ δόξαν τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος.

» Εὐχαριστίαι ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς παρισταμένους ἐπισήμους καὶ τοὺς παρόντας συμπατριώτας, ἡ ἀθρόα καὶ ἐνθουσιώδης προσέλευσις τῶν ὁποίων ἀποδεικνύει τὴν σταθερὰν προσήλωσιν των εἰς τὰ πάτρια καὶ ἐνισχύει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου δὲν ἐστάθη ἱκανὴ νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὴν στοργικὴν ἀγάπην πρὸς τὴν χαμένην πατρίδα, μὲ ἐμπράγματον ἀπόδειξιν, τὰς ἀνανεουμένας ἐκάστοτε ζωηρὰς ἐκδηλώσεις, ὡς ἡ σημερινή, πρὸς αὐτήν.

» Συγχαίρω τοὺς ὀργανωτὰς τῆς σημερινῆς συγκεντρώσεως, εὐχόμενος ὅπως ἡ προσεχὴς συνάντησίς μας ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἐλπίδας τοῦ Ἔθνους.

» Σὰς προσκαλῶ νὰ ἀναφωνήσωμεν πάντες :

Ζήτω τὸ Ἔθνος καὶ ἡ Ἐλευθερία. (Χειροκροτήματα).

Μετὰ τὴν ἄνω ἀγόρευσιν ἠκολούθησαν ἀνάλογοι ὁμιλίας τοῦ ἐκ Κυδωνιῶν Μικρᾶς Ἀσίας κορυφαίου λογοτέχνου κ. Ἡλία Βενέζη, τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου Κων)πολιτῶν Καλλιθέας κ. Ι. Οἰκονομίδη, τοῦ ἐκ Πόντου Γεν. Γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν κ. Ο. Λαμφίδη, τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου Βορειοηπειρωτῶν κ. Μ. Πασχοπούλου καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Κύπρου κ. Λανίτη. μετὰ τὸ πέρας δὲ τοῦ λόγου τοῦ τελευταίου, ἀναμετεδόθη ἀπὸ μαγνητοφώνου ἠχογραφεθεὶς λόγος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κύπρου, Ἐθνάρχου Μακαρίου, κατὰ τὴν περυσινήν ὁμοίαν συγκέντρωσιν.

Ἡ τελειὴ ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων τῶν παρισταμένων ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, κατὰ τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ὁ παρευρισκόμενος Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Π. Θηβαῖος εἰς τόνον πατριωτικόν, ὠμίλησε διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, ὡσαύτως χειροκροτηθεὶς.

Ὁ λόγος τοῦ κ. Μανουηλίδου ἐδημοσιεύθη εἰς διαφόρους προσφυγικὰς ἐφημερίδας.

ΤΟ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΤΙΜΑ ΤΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΑΣ ΤΟΥ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὴν 12ην Νοεμβρίου 1955 ἐδεξιώθη καὶ παρέθεσε γεῦμα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Ἀθηναίων Μέλαθρον (ATHENEE PALACE), πρὸς τιμὴν τοῦ ἐκ Ραιδεστοῦ Ἐφοπλιστοῦ καὶ διακεκριμένου Θρακὸς πολίτου κ. Ἀθανασίου Ἀναστασίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπισκέψεώς του. Κατὰ τὸ γεῦμα τοῦτο παρεκάθησαν περὶ τὰ 15 μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου, ὁ δὲ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης κατὰ τὸ τέρμα τοῦ γεύματος, προσεφώνησε τὸν τιμώμενον ὡς ἑξῆς :

« Ἀγαπητοὶ Φίλοι,

» Μὲ ἰδιαιτέραν ἀγαλλίασιν τὸ Διοικ. Συμβούλιον τοῦ Θ. Κ. δεξιούται ἀπόψε τὸν διακεκριμένον ἐκ Θράκης Ραιδεστηνὸν καὶ ἀγαπητὸν συμπατριώτην κ. Ἀθανάσιον Ἀναστασίου. Ἡ χαρὰ μας εἶναι εἰλικρινῆς διὰ τὴν συνάντησίν μας μετὰ ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς πατρίδος, διότι μᾶς παρέχεται ἡ εὐκαιρία ὅπως καὶ διὰ ζώσης ἀπευθύνωμεν τὰς θερμότερας μας εὐχαριστίας διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Θρακικῶν» αὐθόρμητον καὶ εὐγενῆ εἰσφορὰν του. Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἐνθυμηθῶμεν παλαιὰν ἐποχὴν, καθ' ἣν, παρὰ τὴν διαφορὰν ἡλικίας, συνεδεόμεθα στενώτατα μετὰ τοῦ ἀειμνήστου πατρός του Ὁθωνος Ἀναστασίου καὶ εἶχομεν ἐκτιμῆσει τὴν ἄκαμπτον εὐθύτητα καὶ ἐντιμότητα τοῦ χαρακτήρος του. Στερηθεὶς ὁ ἴδιος ἀνωτέρας μορφώσεως, ἐπέδιωσε στοργικῶς τὴν κατάλληλον ἐκπαίδευσιν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του, ὅστις ἀπεφοίτησεν ἀπὸ τὴν Ροβέρτειον τῆς Κων)πόλεως. Ἐκτοτε ὁ τιμώμενος συνδαιτημὼν μας, ἐργασθεὶς εἰς ναυτιλιακὸν οἶκον τοῦ Πειραιῶς, ἀπεδήμησεν εἰς Ἀμερικὴν καὶ μετὰ τὴν ἀκαταπόνητον καὶ νεανικὴν ἐργατικότητά του καὶ τὸ φωτεινὸν ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα, ἀνεδείχθη, μετὰ τὰς ἰδίας του δυνάμεις, μεταξὺ τῶν ναυτιλιακῶν κύκλων τῆς μεγάλης ὑπερατλαντικῆς Δημοκρατίας, εἰς γνωστὸν πλέον παράγοντα, τιμῶντα τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Θρακικὸν ὄνομα.

» Ὁ κ. Ἀναστασίου, ἀκολουθῶν τὰς παραδόσεις τῆς ὁμογενείας, τὴν πρόοδον καὶ ἀπόκτησιν πλούτου δὲν χρησιμοποιεῖ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν του, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι εὐλογουῦνται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ κτώμενα ἀγαθὰ, ὅταν διατίθενται καὶ δι'

άνωτέρους ἔθνικούς, πνευματικούς καί φιλανθρωπικούς σκοπούς. Ὡς εὐχηθῶμεν καί ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι τὸ ἀξιέπαινον παράδειγμα τοῦ φιλοξενουμένου συμπολίτου μας, θὰ μιμηθοῦν καί ἄλλοι δυνάμενοι Θραῖκες τόσον ἐν Ἀμερικῇ ὅσον ἐν Ἑλλάδι ἢ καί παρευρισκόμενοι εἰς τὴν ἐστίασιν ταύτην. Τότε, μὲ τὰς φιλογενεῖς διαθέσεις τοῦ κ. Ἀναστασίου, ἐπιθυμοῦντος καί ὑποσχομένου τὴν συνέχισίν των, θὰ κατορθωθῇ ἡ ἐπιτέλεισις γενναιοτέρων καί σοβαροτέρων σκοπῶν καί ἔργων, ἅτινα θὰ τιμήσουν ἔτι περισσότερο τὸ Θρακικὸν ὄνομα.

» Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ εὐχαρίστως ἀναγγέλει ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς συνεδρίαν ἀπεφάσισε, σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικόν, ὅπως ἀνακηρύξῃ τὸν κ. Ἀθανάσιον Ἀναστασίου ὡς εὐεργέτην τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. (Χειροκροτήματα).

» Εἰς τὸν ἀγαπητὸν συμπολίτην καί φίλον, ἐγείρων τὸ κύπελλον, παρακαλῶ ὅπως ὅλοι μας εὐχηθῶμεν ὑγείαν σιδηρὰν καί ἀκατάβλητον, ἵνα ἐν συνεχεῖ προοδευτικῇ σταδιοδρομίᾳ ἀποκομίζῃ πάντοτε ἐπιτυχίας, διὰ τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ Θραῖκες, θὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι καί εὐτυχεῖς.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ κ. Ἀναστασίου ἀπήντησεν ὡς ἀκολούθως :

« Ἀγαπητέ μου Κύριε Πρόεδρε, Ἀγαπητοί μου συμπατριῶται καί φίλοι,

» Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν σεβαστὸν καί ἀγαπητὸν μου Πρόεδρον διὰ τοὺς καλοὺς λόγους, οὓς μοῦ ἀπηύθυνεν, ὡς καί ὀλόκληρον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, διὰ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν εἰς τὸ ἀποψινὸν γεῦμα καί τὴν συγκέντρωσιν ἀγαπητῶν συμπατριωτῶν καί φίλων. Μὲ συγκινεῖτε βαθύτατα.

» Εἶμαι καί ἐγὼ ὡς Θράξ ὑπερήφανος διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κέντρου μας καί θεωρῶ καθήκον μου νὰ συμβάλλω εἰς τοὺς πνευματικούς σκοπούς, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει καί μετὰ τόσης μεγάλης ἐπιτυχίας ἐπιτελεῖ ἤδη. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιθυμῶ νὰ κάμω τὴν ἐξῆς πρότασιν, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως αὕτη γίνῃ ἀποδεκτὴ :

» Ἡ πρότασίς μου εἶναι ὅπως τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐκλέξῃ κατὰ τὸ ἔτος 1957 ἢ 1958 μεταξὺ τῶν ἀπόρων Θρακῶν Σπουδαστῶν, ἀριστευσάντων εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι γράμματα ἢ τέχναις, πρὸς ἀποστολήν, δαπάναις τῆς οἰκογενείας Ὁθωνος Ἀναστασίου, δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς εἴτε εἰς Ἀμερικὴν, εἴτε εἰς Εὐρώπην ἀναλόγως τῆς ἐπιδόσεως ἐκάστου. Ἐὰν αἱ σπουδαὶ τοῦ ἐνὸς ἐπιλεγέντος θὰ συνεχισθοῦν εἰς Ἀμερικὴν, ἢ ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας Ὁθωνος Ἀναστασίου ὑποτροφία θὰ περιορισθῇ εἰς αὐτὸ τὸ ἕνα μόνον πρόσωπον. Ἐὰν αἱ σπουδαὶ λάβουν χώραν εἰς Γερμανίαν, Ἀγγλίαν ἢ ἄλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἡ ὑποτροφία θὰ περιλάβῃ δύο πρόσωπα. Τὰς λεπτο-

μερείας της προτάσεώς μου ταύτης θά κανονίσω μετὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ Προέδρου μας καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Θ. Κέντρου.

» Ἐν συνεχείᾳ θά ἤθελα ἐπίσης νά σας γνωρίσω ὅτι ἡ οἰκογένεια Ὁθωνος Ἀναστασίου τρέφει τὰς καλλιτέρας διαθέσεις καὶ εἶναι πρόθυμος νά εἰσφέρει τὴν ἀρωγὴν τῆς εἰς ἔργα σκοπῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ πατριωτικῶν, ἐφόσον καὶ ἄλλοι συμπατριῶται μας ἤθελον συμβάλλει εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν. Θά καταστῆ οὕτω δυνατὴ ἡ δημιουργία ἑνὸς ἀξίου λόγου Φιλανθρωπικοῦ Ἔργου πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν καὶ πασχόντων Θρακῶν.

» Ἐπιθυμῶ ὡσαύτως νά σας ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας διὰ τὴν τόσον κολακευτικὴν ἀνακήρυξίν μου ὡς εὐεργέτου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἐπειδὴ δὲ θέλω καὶ ἐγὼ νά συμμετέχω ὡς ἀπλοῦν μέλος εἰς τὰ ἰδικὰ σας ἔργα καὶ νά συμβάλλω εἰς τὰς δυσχερείας, ἅς ἀντιμετωπίζει ἡ Ὀργάνωσίς σας, τὸ ἔργον τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἐπιβάλλεται νά συνεχισθῆ, ἀλλὰ καὶ νά ἀνδρωθῆ, δηλῶ ὅτι θά καταβάλλω ἑτησίως δρχ. 3000 ὡς συνδρομὴν μου.

» Καὶ τώρα, Κύριοι προπίνω διὰ τὴν υἰεὶαν καὶ εὐτυχίαν ὑμῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν σας».

Ὁ κ. Μανουηλίδης δευτερολογήσας ἐξέφρασε τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου διὰ τὴν νέαν ταύτην φιλογενῆ ἐκδήλωσιν τοῦ κ. Ἀναστασίου ὑπὲρ τῶν Θρακικῶν σκοπῶν καὶ ἠυχθήθη, ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τῶν παρευστώτων, ὑπὲρ υἰεὶας καὶ εὐημερίας ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας τοῦ κ. Ἀθαγ. Ἀναστασίου. Ἀκολούθως ὠμίλησεν ὁ κ. Δ. Λουῖζος, Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὅστις μὲ πολλὴν συγκίνησιν ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῶν Θρακῶν εἰπὼν αὐτολεξεὶ: «Ἐμποιοῦν ἐντύπωσιν ὄχι μόνον αἱ δωρεαί, ἀλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ μετριοφροσύνη καὶ ὁ εὐγενὴς τρόπος, καθ' ὃν ἀθορύβως ἐπιτελοῦνται αὐταί, χαίρω δὲ ἰδιαιτέρως, διότι ἡ χειρονομία τοῦ κ. Ἀναστασίου μου ἐνθυμίζει δρᾶσιν καὶ δωρεάς, αἵτινες ἐγένοντο εἰς τὴν παλαιάν πατρίδα καὶ συγκεκριμένως εἰς Ραιδεστόν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὀλοκλήρου τῆς Θράκης». Προσέθηκεν ἀκόμη ὅτι «ζηλεύει τὸν ἀγαπητὸν συμπολίτην, διότι δὲν δύναται καὶ ὁ ἴδιος νά τὸν μιμηθῆ καὶ νά δοκιμάσῃ τὴν χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν, ἣν αἰσθάνεται ὁ τιμώμενος ἀπόψε Θράξ». Κατόπιν ὁ κ. Α. Γιαννακόπουλος, μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου, εἶπεν ὀλίγας λέξεις πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἡ συγκέντρωσις εἰς ἀτμόσφαιραν ἀπλότητος καὶ ἐγκαρδιότητος ἔληξε μὲ ἐπιδοκίμασίαν καὶ συγχαρητήρια πρὸς τὸν φιλοξενούμενον.

Αἱ ἡμερίδες τῶν Ἀθηνῶν «Ἐλευθερία», «Βῆμα», «Ἐστία», «Ἐθνικὸς Κήρυξ» καὶ αἱ τῆς Θεσσαλονίκης διὰ δημοσιευμάτων τῆς 14—11—1956, ἐσχολίασαν εὐμενῶς τὴν ὡς ἄνω συγκέντρωσιν.

Ὁ κ. Φίλιππος Μανουηλίδης αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπευθύνῃ καὶ δημοσίᾳ θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς πάντας τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαπητοὺς φίλους, οἵτινες εἶχον τὴν εὐγένειαν νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς αὐτόν, διὰ πλῆθους ἐπιστολῶν καὶ προφορικῶς, μετ' ἐπαίνων καὶ συγχαρητηρίων διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ συγγραφὴν τοῦ 24ου τόμου τῶν «Θρακικῶν», περὶ πόλεως καὶ Νομοῦ Ραιδεστοῦ. Αἱ τοιαῦται ἐκδηλώσεις τὸν συγκινοῦν καὶ τὸν ἱκανοποιοῦν διὰ τὴν καταβληθεῖσαν, ἐκ καθήκοντος πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, προσπάθειαν, ἀναγνωρίζει δὲ ὅτι ἐπιεικῶς ἐκρίθη, διότι, ὡς ἐδήλωσεν εἰς τὸν πρόλογον τοῦ 24ου τόμου, ἐστερημένος συγγραφικῶν ἐφοδίων, δὲν ἐθεώρει ὅτι ἦτο ἄξιος τόσων κολακευτικῶν λόγων καὶ εὐμενῶν κρίσεων διὰ τὸ ἔργον του.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον μέχρι τοῦ ἔτους 1944 ἐξέδωκεν 20 τόμους τοῦ περιοδικοῦ «Θρακικά», καθὼς ἐπίσης ἐν ἕκτακτον τεύχος τὸ 1931 (παράρτημα Γ' τόμου), ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν «Ἀνθολογίαν Θρακῶν ποιητῶν» τὸ 1936, χωρὶς νὰ ἀριθμῆσῃ ταῦτα ὡς αὐτοτελεῖς τόμους.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1954 συνέχισιν τῆς λειτουργίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον, ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ ἀριθμολογήσῃ καὶ τοὺς ὡς ἄνω δύο τόμους ὡς 21ον καὶ 22ον. Κατὰ τὴν διαρρεύσασαν δὲ διετίαν τοῦ 1955 καὶ 1956 ἐκυκλοφόρησαν τρεῖς νέοι ὀγκῶδεις τόμοι, ὁ 23ος, 24ος καὶ 25ος. Συνεπῶς ἡ πλήρης σειρά τῶν «Θρακικῶν» ἀποτελεῖται μέχρι τοῦδε ἀπὸ 25 τόμους. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποκτήσωσιν ὀλόκληρον τὴν σειράν, δύνανται νὰ ἀπευθύνωνται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Θ. Κέντρον, παρέχεται δὲ ἔκπτωσης διὰ τὰ Σωματεῖα καὶ διάφορα Ἰδρύματα πνευματικῶν σκοπῶν, κατὰ 50% ἐπὶ τῆς ἀξίας.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Θρακικά τόμος εἰκοστὸς πέμπτος Σελίς 5— 6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἱστορία Καλλιπόλεως Ἰ. Ἀνατ. Θράκης, ὑπὸ Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Γ. Λουῆζου	Σελίς 7— 8
Ἄντι Προλόγου »	7— 10
Γεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Καλλιπόλεως . . »	11
Γενικὰ περὶ Καλλιπόλεως, Μαδύτου καὶ Κριθίας . . . »	11— 12
Καλλιπόλις »	12
Ἐκκλησία.—Ἐπίσκοποι—Μητροπολίται Καλλιπό- λεως—Ναοὶ Καλλιπόλεως »	12— 18
Ἡ φιλανθρωπία ἐν Καλλιπόλει »	18
Κοινοτικὴ ὀργάνωσις Καλλιπόλεως »	18— 24
Κοινωνικὴ ζωὴ ἐν Καλλιπόλει »	24— 25
Τὰ πέριξ τῆς Καλλιπόλεως ὀκτὼ χωρία »	25— 28
Μάδυτος—Κριθία »	28— 32
Ἄρχαται πόλεις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου »	32— 34
Συνοπτικὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις Θρακικῆς Χερσονήσου »	34— 35
Καταλανοί.—Μεγάλαι σφαγαὶ ἐν Χερσονήσῳ »	35
Κατάληψις τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων . . . »	35
Τουρκικὴ Ἐποχὴ.	
Α' Περίοδος (1346—1848). Ἐξισλάμισις χριστιανῶν »	37— 39
Β' Περίοδος (1838—1908). Τανζιμάτιον »	40— 43
Γ' Περίοδος (1908—1918) »	43—109
Τὸ τουρκικὸν Σύνταγμα »	43— 44
Σεισμός Καλλιπόλεως »	45— 49
Βαλκανικὸς πόλεμος—Δεινοπαθήματα χριστιανῶν . . »	49— 68
Ἐνέργειαι Παπικῆς προπαγάνδας »	69— 71
Ἄνακατάληψις Ἰ. Ἀνατ. Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων . . . »	71— 72
Οἱ ἐν τῇ Ἰ. Ἀνατολικῇ Θράκῃ διωγμοὶ »	72— 78
Τουρκικὰ προπαγανδιστικὰ φυλλάδια ἐναντίον τῶν χρι- στιανῶν—Μπουκντάζ »	78— 81
Ἡμέραι ἀγωνίας εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωρία τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου »	82— 85

Ἄτακτος στρατός εἰς τὰ χωρία	Σελίς	85— 87
Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος	»	87— 90
Ὁ Λίμαν Πασᾶς	»	90— 91
Ἀπόβασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον	»	91— 92
Βομβαρδισμὸς καὶ καταστροφή Μαδύτου	»	92— 93
Βομβολισμὸς Καλλιπόλεως—Πρόσφυγες ἐκ Μαδύτου	»	93— 94
Βομβαρδισμὸς καὶ καταστροφή Καλλιπόλεως	»	94— 95
Ὁ ἔκτοπισμὸς τῶν Ἑλλήνων Καλλιπόλεως	»	95— 97
Ἀναχώρησις τοῦ τελευταίου ἀτμοπλοίου—Ἐποβρύχιον —Ἀποβίβασις εἰς Ραιδεστόν	»	97—102
Ἐκτοπισμὸς χωρίων Καλλιπόλεως	»	102
Φωναὶ ὀδύνης	»	102—109
Δ΄ Περίοδος (1918—1920)	»	110—137
Παλινόστησις—Ἐρειπίων ἀνόρθωσις	»	110—112
Ἐκτασις τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῆς—Χειμῶν ὀλέθρου	»	112—119
Οἱ Τούρκοι ἀρνοῦνται νὰ ἀποδώσουν τοὺς ἀγρούς, τὰς ἀμπέλους, τὰ ζῶα καὶ ἄλλα κινητὰ τῶν χριστιανῶν, τὰ ὅποια παρανόμως κατεῖχον	»	119—123
Ἐπεύθυνον Τούρκοι ἐπενεγκόντες ἀπείρους καταστρο- φὰς καὶ δηώσεις εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐπαρχίας Καλ- λιπόλεως ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου μέχρι τοῦ 1919	»	123—128
Τέλος Παγκοσμίου πολέμου—Νίκη τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς δουλείας.—Οἱ Θρακοχερσονήσιοι Ἑλληνας κη- ρύσσουν τὴν ἔνωσιν τῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλά- δος—Ψήφισμα	»	128—131
Σοβαρὰ ἀντίδρασις τῶν Τούρκων	»	131—133
Οἱ Τούρκοι καὶ ἠττημένοι ἐπαναλαμβάνουν τοὺς βανδα- λισμοὺς	»	133—134
Κεντρικὴ ἐπὶ τῶν παλινοστούντων προσφύγων Ἐπιτροπὴ	»	134—135
Ἐπιστροφή ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων εἰς δικαιούχους Ἑλ- ληνας	»	135—136
Τεράστια αἰ θυσίαι—Μεγάλαι αἰ ζημίαι τῶν Ἑλλήνων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου	»	136—137
Ε΄ Περίοδος (1920—1922). Ἐλευθερία	»	137—142
Ἀπελευθέρωσις Καλλιπόλεως	»	138—141
Συνθήκη τῶν Σεβρών—Ἡ Ἀνατ. Θράκη Ἑλληνικὴ	»	141—142

ΣΤ' Περίοδος.—Μικρασιατική καταστροφή.—'Εκκένω-	
σις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου	Σελίς 142—144
'Η Σημαία τῆς Καλλιπόλεως »	144—145
Προσφυγή εἰς Ἑλλάδα »	145—146
'Επίλογος »	147—148
Τὸ Ξαμίλι (ὕπὸ Γεωργίου Μαμέλη) »	149—158

Εἰκόνες καὶ Χάρτης Α' Μέρους

Εἰκὼν Ἑλληνικῆς Σχολῆς Καλλιπόλεως »	21
» Παλαιῶν λιμένων Καλλιπόλεως »	55
» Φάρου Καλλιπόλεως »	55
» Νέου λιμένος Καλλιπόλεως—Τὸ Διοικητήριον . »	61
Χάρτης Θρακικῆς Χερσονήσου (ἐκτὸς κειμένου).	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Μελέται περὶ τῆς Ἱστορίας Ἀδριανουπόλεως καὶ περιφερείας

'Αντὶ Προλόγου »	161—162
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Κωνσταντίνου Κουρτίδου »	163
Κωνσταντίνου Γ. Κουρτίδου.—'Αδριανούπολις »	165—173
'Αντὶ Προλόγου »	175
Εἰκόνες: Σ. Γονατᾶ καὶ Νικ. Ξυδάκη »	177
Σ. Γονατᾶ: Ἐναμνήσεις ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἡ τύχη τῆς »	179—181
'Η συμμετοχή μου εἰς τὸν ἀγῶνα »	181—183
'Αναχώρησις διὰ τὴν Θράκην »	183—185
'Αδριανούπολις »	185—186
'Ἐναρξεις ἐργασίας »	186—191
'Ἐξετάσεις σχολειῶν τῆς ὑπαίθρου »	191—193
Ξάνθη—Γκιουμουλτζίνα—Δεδέαγατς »	193—196
Πάσχα—'Αγίου Γεωργίου »	196—198
1η καὶ 11η Μαΐου »	198
'Αλλαι ἐκδρομαὶ »	198—203
Λαχεῖα τοῦ Στόλου καὶ ἐφημερίδες »	204—207
Στρατιωτικαὶ πληροφορίες »	207—208
Χάρτης καὶ ἐκθέσεις »	209—210
'Αλλαγὴ Προξένου »	210—211
'Ἐπίσκεψις Βουλευτῶν »	211—212
'Ἐπίσκεψις Βαλκανικῶν Πρωτεουσῶν »	212—214
'Ἐπιστροφὴ εἰς Ἀδριανούπολιν »	215—216
Πρώθησις ἐθνικῆς ἐργασίας »	216—219

Ἡ ἐπιστροφή εἰς Ἀθήνας	Σελίς	219—221
Συνέπειαι τῆς ἐν Τουρκίᾳ μεταπολιτεύσεως »		221—225
Καὶ ἄλλαι συνέπειαι »		222—228
—		
Ἄριστ. Χρηστίδου: Ποῦ ὑπεγράφη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος »		229
Βυζαντινοὶ ναοὶ ἐν Ἀδριανουπόλει »		229—230
Τὸ φερμάνιον ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλ- λου ΣΤ' »		230
Βιογραφικαὶ κλπ. σημειώσεις τοῦ Πατριάρχου Κυρίλ- λου ΣΤ' »		231—235
Θρῦλοι »		235—237
Ἄθλοι Σλαύων ἐν Ἀδριανουπόλει »		237—238
Ἡ δολοφονία τοῦ ἡγουμένου Μονῆς Κύκκου »		239—240
Τὸ Σαράϊ »		240—242
Ἀναμνήσεις »		242—244
Ἀλβανικὰ τάγματα εἰς Ἀδρ/λιν καὶ 40 Ἐκκλησίας . . »		244—245
Ἑορτὴ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐν Ἀδριανουπόλει . . »		245—246
Σχολικὴ ἐκδρομὴ εἰς Σουφλίον »		246—247
Ἄστοχοι πατριωτικαὶ ἐξάρσεις Γυμνασιάρχου »		247—248
Σχολικὴ ἐκδρομὴ εἰς 40 Ἐκκλησίας »		248—249
Οἱ Βούλγαροι ἐν Ἀδριανουπόλει »		249—254
Ἡ κατάστασις τῶν ἑλλήν. σχολείων Ἀδριανουπόλεως »		251—254
Ἡ νύξ τῆς 27ης τοῦ Ραμαζανίου »		254—255
Ἀποχώρησις Τούρκων ἀστυνομικῶν »		255—256
—		
Κ. Χ. Κυριαζῆ: Τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλληνικὸν Γυ- μνάσιον μετὰ φωτογραφίας »		257—264
—		
Δ. Μελανίδου: Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ἀδριανου- πόλεως.—Ἐπιστολαὶ ἐξεχόντων προσώπων . . . »		265—277
—		
Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν τῆς Ἀν. Θράκης »		279
Ἐκλιποδοσαὶ Θρακικαὶ φυσιογνωμίαι »		281
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Κωστάκη Γ. Θεοδωρίδου »		283
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Ἀθηνοδώρου Ν. Δημητρίου . . . »		285
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Γεωργίου Κ. Θεοδωρίδου »		287
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Γρηγορίου Κ. Λαζίδου »		289
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Τότας Οἰκονόμου »		291
Εἰκὼν καὶ βιογραφία Ἰωακείμ Λάγια »		293
Κριτικαὶ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» »		295—300
Ἐπέτειος «Ἐστίας» Ν. Σμύρνης »		301
Τιμητικαὶ ἐκδηλώσεις Θρακικοῦ Κέντρου »		305—307
Διάφορα »		309—310